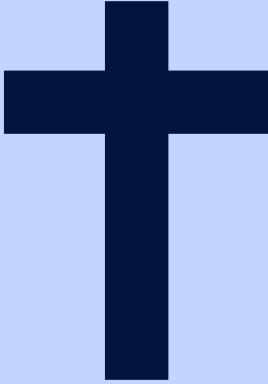

Konni

Konni NT (Ghana)

Konni
Konni NT (Ghana)

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konni

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files dated 7 May 2025

5d16fd5e-902d-51bf-967c-3e7c4efb8e57

Contents

Matiwo	1
Maki	74
Luki	119
Joon	195
Tuoma	251
Romi vuosi	322
1 Korinti Vuosi	353
2 Korinti Vuosi	383
Galasia Vuosi	402
Efesusi Vuosi	413
Filipi Vuosi	423
Kolosia Vuosi	431
1 Tesalonika Vuosi	438
2 Tesalonika Vuosi	444
1 Timoti	448
2 Timoti	457
Tatusi	463
Filimoni	467
Hiiburu Vuosi	469
Jemisi	491
1 Piita	498
2 Piita	507
1 Joon	512
2 Joon	520
3 Joon	521
Juudi	523
Yuoridaguj	526

Wovuy dieke Matiwo di maaguna wonna

*Yisa chooŋkuvulin wia
(Luki 3.23-38)*

- 1 Yisa Masia chooŋkuvulin saara wonna: die v yiwo Davidi haaguj ta Davidi diaŋ di yi Abarahami haaguj.
- 2 Abarahami die di muru Aziki, ta Aziki diaŋ di muru Jakubu, ta Jakubu diaŋ di muru Juda aŋaŋ v numballu.
- 3 Juda die muru wa Perezi aŋaŋ Zera ta ba nuŋ di yi Tamari: Perezi die muru wa Hezironi, ta Hezironi die muru wa Rami.
- 4 Rami die muru wa Aminadabi, Aminadabi die muru wa Naasoni, ta Naasoni die di muru Salimoni.
- 5 Salimoni die muru wa Buasi vuodieke nuŋ di yine Rahabi; ta Buasi diaŋ di muru wa Obedi, vuodieke nuŋ di yine Rufi; ta Obedi diaŋ di muru wa Jese.
- 6 Jese die muru wa naaŋ Davidi.
Davidi diaŋ die muru wa Solomoni, vuodieke nuŋ die di yine Yuriya kpihogu.
- 7 Solomoni die muru wa Rehobuami, ta Rehobuami diaŋ di muru Abia, ta Abia diaŋ di muru Asa.
- 8 Asa die muru wa Jehosafati, ta Jehosafati diaŋ di muru Jorami, ta Jorami diaŋ di muru Yuzaya.
- 9 Yuzaya die muru wa Jotami, ta Jotami diaŋ di muru Ahazi, ta Ahazi diaŋ di muru Hezekaya.
- 10 Hezekaya die muru wa Manase, ta Manase diaŋ di muru Amoni, ta Amoni diaŋ di muru Josaya,
- 11 ta Josaya die muru wa Jekonaya aŋaŋ v numballu, saŋa gie die ba yigi Izara vuosi a buruŋ ba yonisi a yaa ba ga Babiloni tungbaŋ ma.
- 12 Die ba yalla ba ga Babiloni tungbaŋ ma kvaŋ chaŋ,
- Jekonaya die di muru Salatieli, ta Salatieli diaŋ di muru Zerubabeli.
- 13 Zerubabeli die di muru Abuyidi, ta Abuyidi diaŋ di muru Eliakimi, ta Eliakimi diaŋ di muru Azori.
- 14 Azori die muru wa Zadoki, ta Zadoki diaŋ di muru Achimi, ta Achimi diaŋ di muru Eludi.
- 15 Eludi die muru wa Eliaza, ta Eliaza diaŋ di muru Matani, ta Matani diaŋ di muru Jakubu.
- 16 Jakubu die muru wa Josefu, vuodieke die di yine Meri churu, ta

Meri dı murına Yisa vuodieke ba wasınana Nımuŋ vuosvurıkuŋ Masia wa.

17 Die dı nyınna Abarahami sanŋa a ga tuga Davidi sanŋa die yiwo chooŋkusułba baŋ aŋaŋ banısa. Davidi sanŋa a ga tuga sanŋa dieke die ba yigine be a bırıŋ ba yooŋıı a yaa ba ga Babiloni die yiwo chooŋkusułba baŋ aŋaŋ banısa. Die dı nyıŋ sanŋa mi a yaa a ga tuga Masia maarıŋ sanŋa die yiwo chooŋkusułba baŋ aŋaŋ banısa.

Yisa Masia Maarıŋ Wıa (Luki 3.23-38)

18 Die ba murına Yisa Masia die wonde. Yisa nuŋ daa die wone Josefu ama die ba ye ka faarı tamba, ta Meri die dı muŋŋı sıba dı v yigi wo nyuuti, die Nımuŋ Halıkasıka die vana v yigi kanıŋ nyuuti mi.

19 Josefu die yiwo daa dieke die dı muŋŋına a dısa Nımuŋ sien, ta die v ka yaala v nagı Meri a yi viivi me vuon mana nine me. Naa chıaŋ ma die v yile v suŋ ma dı v lıburı a zeti wo.

20 Die v yilinene naa, Nımuŋ malaka die dı nyıŋ v jigin daansa ma a baarı, "Josefu, vuodieke dı nyınna Davidi buuriŋ ma, da zeti fı balla fı nagı Meri a bırıŋ fı hooŋ wa. Dama Nımuŋ Halıkasıka yına wa nyuutiti.

21 U nan murı buadembın aŋ nı wa wa Yisa, * dama v nan vbarı v vuosi a nyıŋ ba tumbıatı ma ma."

22 Wıaha gie mana die keŋ yi muŋ sıba Nımuŋ die dı vana v naazvalıba wonyı die dı balına die wo, dı

23 "Hooŋ dieke dı zına dembin nan yigi nyuuti a murı buadembın aŋ v saan yi Emmanueli." (Emmanueli chıaŋ wone "Nımuŋ bie tı jigin".)

24 Die wıa die Josefu die dı hagına v daansa ma die v faarı Meri sıba Nımuŋ malakaka die dı bala wa dı v yi die wo.

25 Ama die Josefu aŋaŋ Meri die ka dvagı taŋ a ga tugi sanŋa dieke die v murına v buadembike. Josefu die dı yı wa saarı, dı Yisa.

2

Sısbırı diekamba die dı nyınna nımuŋ pıosıŋ chaan wıa

1 Die ba murına Yisa tuŋ kaanı ba wasınana Betilehemi, Judia tuŋbaŋ ma ma, sanŋa mi Herodi die yine naaŋ. Die ba murına Yisa kvaŋ chaan die dı ka yvasıya, dembisi batan die dı nyıŋ nımuŋ pıosıŋ chaan a keŋ Jerusalemı,

2 a dı dıa a pıasa, "Sıa ba murı buanyaalı dieke dı balla v yi Juu vuosisı naan wa? Tı ye wo v chıŋmarıka dı nyınna nımuŋ

* 1:21 1.21 Yisa chıaŋ yiwo gbıgbatıtaantu.

pɔsɔŋ chaan, ti di a kenj di ti jian wa.”

³ Die naan Herodi die di wonna naa wa, die wɔnɔŋ aŋan vuonj mana die di benne Jerusalemi ma ma sugiti di chɔvɔsi.

⁴ Die v wa Nɔmɔŋ jiamɔŋ nɔŋandɔsɔrɔba nyɔŋkoraha aŋan mɔraha didagɔrɔba mana a lagɔŋ tamba a die a pɔasi ba di, “Sɔta ba baa ba mɔrɔ gbɔgbatitaantu Masia wa?”

⁵ Die ba baari, “Betilehemi tɔŋ, Judia tɔŋgban ma ma. Naa, Nɔmɔŋ naazɔalɔba die di maagi.

⁶ Fɔvɔŋ Betilehemi di benne Judia tɔŋgban ma, ka yi tɔgɔbinj dama fɔ sɔŋ naan wɔnyɔ di baa v nyɔŋ a kenj a di n vuosisi di benne Izara tɔŋgbanka ma nɔŋja.”

⁷ Naa chɔan ma die naan Herodi die di wa chaamba die di nyɔnna nɔmɔŋ pɔsɔŋ chaaku a lɔbɔrɔ a juu juonj me a pɔasi ba sanja dieke gban gban chɔŋmarɔku die di nyɔnna.

⁸ Womi die v taan ba di ba ga Betilehemi aŋan wɔaha gie: “Nɔ gamma a kpanjɔ nɔ gban a mɔŋjɔ a daansi a yaali bɔa wa jigɔŋ amɔ nɔ kenj a ye v benne jigidieke nɔ vaa n tɔbɔŋ wɔŋ amɔ n gban n ga a jian wa.”

⁹⁻¹⁰ Die ba nyɔnna mi a gara wa, sienj me die ba bɔ ye chɔŋmarɔka gban gban die di pɔsɔna a nyɔŋ nɔmɔŋ pɔsɔŋ

chaaku, die ba yene ke wo ba sugiti die di paali ftali, ka di ba nɔŋja a ga zie tigidieke me bɔa wa di benne wo sikpenj.

¹¹ Die ba ga a juu tigiri me a ye bɔa wa aŋan v nɔŋ Meri; die ba sɔŋ a gbirigi a jian bɔa wa, a yuori ba bulɔga a vɔari piini a yɔ wa; die a yiwo salɔma aŋan tulaari dieke ba wasɔnana farankinsinsi aŋan tulaari dieke ba wasɔnana miri.

¹² Die Nɔmɔŋ di balɔ a yɔ ba ba daansa ma sɔba ba da kenj yɔŋjɔ a ga naan Herodi jigiri, die ba nyɔŋ a daagi siegaan a kuli ba tɔŋ.

Josefu die di chɔŋna a ga Ijipiti dene

¹³ Die sɔsɔbɔrɔba di yɔŋjɔne a ga ta Nɔmɔŋ malaka die di nyɔŋ Josefu jigɔŋ v daansa ma a die a balɔ wa, “Herodi nan di yaala bɔa wa di v kɔv wa. Naa chɔan ma hagi a nagi bɔa wa aŋan v nɔŋ wo a chɔŋ a ga Ijipiti a bemme mi a ga tɔŋ sanja dieke n baan nan balɔ fɔ di fɔ nyɔŋ.”

¹⁴ Josefu die di hagi yuku mi a nagi bɔa wa aŋan v nɔŋ wo a ga Ijipiti tɔŋgban ma.

¹⁵ Die v bie wo mi dene a ga tɔŋ sanja dieke naan Herodi die di kpine. Naa die yiye mɔŋ amɔ Nabidie Nɔmɔŋ die di vana v naazɔa wɔnyɔ di balɔ die wo kenj yi wusie, a baari di, “Die n vɔari wa n bɔa Ijipiti me.”

Dembibisi kɔvla wɔa

¹⁶ Die Herodi die di mɔŋjɔna di chaan diekamba die di nyɔnna nɔmɔŋ pɔsɔŋ

die gaan wa wa die v ju sunyuru. Die v yi nvan di ba kuv ballunyaali dembisi mana di benne Betilehemi anan ka tugibisi mana mana. Die ba kuv balli dembisi dieke die di yine ballunyaalisi a ga tugi bina ale balli dama sisiburiba die baari di ba yene chumarika ka bina ale wonna.

¹⁷ Naa die yiye muv a yi Nmuv naazva Jerimaya die di balla wudiekemba wo di yi wusie. Die v baari,

¹⁸ “Rama tiv ma ba wov wati,
kpan anan sugichusuv,
ta Rachali di kuma v balli wa,
ba haliv wa a ju, dama v balli die kpiye muv.”

Die Josefu anan Meri anan bua wa die di nyinna Ijipiti tvgban ma a yinji wa

¹⁹ Naan Herodi die di kenne a kpi, ka kuvan chaan die Nmuv malaka die di nyuv Josefu jigin v daansa ma ma Ijipiti ma

²⁰ a baari, “Hagi nagv bua wa anan v nuv wo a yinji a ga Izara tvgban ma, dama vuodieke die di yaalala ba kuv wa wa kpiye muv.”

²¹ Naa chian ma Josefu die di hagi a nagv bua wa anan v nuv wo a yinji a ga Izara tvgban ma ma.

²² Ama die v wonna di Akelusi die zene v choon Herodi nan ma a dii Judia naari, die nmaamuv die yalla wa anan v baan nan yinji a ga mi; ta Nmuv di bi a dagv wa v daansa sov di v ga Galili tvgban ma ma.

²³ Die v ga kalv tvgban kaanv ba wasunana Nazeriti ma ma. Naa chian ma die Nmuv naazvaliba die di balla wudiekemba wo die di ken a yi wusie, di: “Ba nan di wasa wa Nazeriti vuov.”

3

Joon vuodieke die di sinana vuotamba Nmuv nyaabu wa

(Maki 1.1-8; Luki 3.1-18; Joon 1.19-28)

¹ Sanka mi, Joon, vuodieke die di sinana vuosisi Nmuv nyaabu die bie wo haaguv ma Judia tvgban ma a muvla Nmuv wovunaha a balla

² di “Ni chigv a nyuv nu tuntumbiatv ma dama Nmuv naari diile sanja gbigiye muv.”

³ Die Nmuv naazva Azaya die wov maagv Joon wa waha muv di,

“Vuov benne haaguv ma a keese a muvla

‘Ni wovsv ti Yomotien keni sieti

ta vaa a tuginv a yi wa.’

”

⁴ Joon die yeegi wo nyoguv kobiti jayeekin ta bi bobv gbanuv v chian ma ta v nyindiike die di yi sankpara anan siesi.

⁵ Sanka mi vuosi die di nyuv Jerusalemi anan Judia anan Joodani muguv gelegele a gara v jigin

⁶ a balla ba tuntumbiatv ta v sv ba Nmuv nyaabu Joodani muguv ma.

⁷ Ama die ɔ kenne ye ta Farasisi anan Sadusisi,* vuosi pam gban die di kienene ɔ jigin di ɔ su ba Nmun nyaabu die ɔ balɔ a yi ba di, “Nɔnɔn nyinvuukehe gie! Mɔna kpaana ni di ni chigi nyɔn Nmun sɔnyuri dieke di bala ka ken ni ma wa?”

⁸ Ni yime wudiekemba di baan nan dagi sɔba ni chigi a nyɔn ni tontumbiatiti ma.

⁹ Ta ni da nɔgɔma ni nyɔn a baari ni yiwo Abarahami haagɔsi, ni vaa n balɔ ni, Nmun nan biagi a yinɔi tanaha gie a bɔnɔn Abarahami haagɔsi.

¹⁰ Liaka wɔn yi siri mun a gbari di ka chia tɔsɔsi; tɔ dieke di kana ka nyɔn nyɔnnyɔnka vɔna ba nan chia ka a taan a nagɔ yi bolin me.

¹¹ Manɔn n sta wa anan nyaan, ka dagi sɔba ni chigi a nyɔn ni tontumbiatiti ma wa, ama vuodieke di baan nan ken n kɔaka tɔan wa manɔn; n ka tɔgi vuodieke di baan nan chii ɔ nɔra gban; wɔnɔn nɔn ɔ baan nan nagɔ Nmun Halikasɔ anan bolin a su ni sɔgiti.

¹² Ɔ yallɔ wa ɔ kpalɔchaarikɔn di ɔ chaari zaakpeeti mana mana a nyɔn zaaha ma, ɔ nan lagɔsi zaaha mana a yi bumbun me ta nagɔ zaakpeetiti a yi boli dieke di kana ka kpise me.”

Jɔn die di sɔna Yisa Nmun

* **3:7 3:7** Die ba yiwo Juu vuosi batan ba nine die di nmuntu anan Mosisi muraha dɔsɔn, ama ba die ka chɔga vuosi zɔɔnɔn ta bi kota ba gban.

nyaabu dene

(Maki 1.9-11; Luki 3.21-22)

¹³ Womi Yisa die di nyɔn Galili a ken Jɔn jigin Jɔdani mɔgɔri ma di ɔ su wa Nmun nyaabu.

¹⁴ Ama ta Jɔn die di ka saagɔya ta balɔ wa, “Manɔn n tɔna mɔ n ken fu jigin an fu su mun, ama ta fɔnɔn fu kien n jigin?”

¹⁵ Ama ta die Yisa die di yinɔi a balɔ wa di, “Vaa ka yi die lele, dama di mɔ ti yi tɔnvɔna mana mana Nmun di yaalala ti yi wo.” Jɔn die di wa saagi.

¹⁶ Die ɔ dene a su Yisa Nmun nyaabu a kpatɔ wa, lele womi Yisa di dene nyɔn nyaabu ma, nmunsikpen die di yuori die ɔ ye Nmun Haalɔn di kenne sɔna ɔ sikpen sɔba nmarɔn.

¹⁷ Womi lɔlɔn die di nyɔn nmunsikpen a baari, “N Bɔachotin wɔna, wɔnɔn n nine di suuli.”

4

Sitaani die di magɔsɔna Yisa dene

(Maki 1.12-13; Luki 4.1-13)

¹ Womi die Nmun Haalɔn die di nagɔ Yisa a yallɔ wa a ga haagun ma di Sitaani ga magɔsi wa.

² Die ɔ bie wo mi a ka dii jaan mana nmuntɔasi anan yugiti banɔsi-nɔsa ta die kɔn die di wa a yallɔ wa.

3 Ta die Sitaani die dı ken v jigin a baarı, "Dı yi fı sen yi Nımuı Bua, vaa tanaha gie burıı nyindiike."

4 Ama ta die Yisa die dı yinıı a balı wa dı, "Nımuı gbanıku baarı vuota kaan bıagı a beri nyindiike nyına ma wıa, ama wudieke mana mana Nımuı dı balala."

5 Womi Sitaani die dı yaa Yisa a ga Jerusalemi tıgıkası ma ma a yallı wa a ga a zien Nımuı jıamuı juokpenıkuıku sikpen

6 ta die a balı a yı wa dı, "Fı sen a yiwo Nımuı Bua fı nagı fı gbanı a taan, dama Nımuı gbanıku baarı,

'Nımuı nan vaa v malakasisi fı wıa,

an ba nagı ba nuusi a tıgı a tuo fı

amı halı fı naatalı gbanı kaan gbi tanaha.' "

7 Yisa die dı yinıı a balı a yı wa dı, "Ama Nımuı gbanıku gbanı gbanı bı a baarı, 'Vuon da a ken magııı v Yomıtien Nabidie Nımuı.' "

8 Womi Sitaani wa die dı bı a chii Yisa a yallı wa a ga zien tanıpenıkuıı sikpen a dagı Yisa dına tıgııı mana mana anan ka nyinti mana ta balı a yı wa dı,

9 "N nan nagı nyinti gie mana a yı fı, dı yi fı ken a sını a gbirigi a janı muı."

10 Womi Yisa die dı yinıı a balı a yı wa dı, "Sitaani, gamma ta va muı. Ka maagıya Nımuı gbanıku sını a baarı 'Vuota jıama v Yomıtien Nabidie Nımuı

nyına ma a bı dıa v nyına ma.' "

11 Die wıa Sitaani die dı ga ta die a va wa, ta malakasi die dı ken a sunıı wo.

Yisa die dı piiline v tıvıma Galili tını ma dene

(Maki 1.14-15; Luki 4.14-15)

12 Die Yisa die dı wıanna dı ba yigi Jıon a yi dansarıka sını, die v nyını a ga Galili me.

13 Die v tıgı Nazeriti tını ama die v ka yvasıya mı ta die tını ga Kapenomi tıgdieke die dı gbigine mıgıkuııı kaanı, Zebuluni anan Nafitali tını gbanı ma.

14 Naa die yine amı Nımuı naazıva Azaya die dı balla wudieke wo ken a yi wusie.

15 "Zebuluni tını anan Nafitali tıgııı dı benne

Jıodani mıgııı mı wo chaanı

ta bı gbigi mıgıkuıııı:

Galili tını dieke vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosisi dı kala mı;

16 vuodiekemba dı benne lımuı ma

nan ye chaanıpenıkuııı

ta vuodiekemba dı anı die dı benne kunı

lımuı ma, bolibu nan chaanı a yi ba sikpigile me."

17 Sanıka mı yaa gamma die Yisa dı piili a balla Nımuı wıa a baarı, "Nı chıgı a nyını nı tımbıatı ma dama Nımuı naarı diile sanııa gbigiye muı."

*Yisa die di wana
zaasiyigirin ba nusa dene*
(Maki 1.16-20; Luki 5.1-11)

¹⁸ Die Yisa die di chunnana Galili mugikpuru gaari die u ye daa wonyi anan u numba, die ba yiwo Simoni (vuodieke die ba wasinana Piita wa) anan u numba Andurusi, ta ba taana nuu mugikpuru ma dama die ba yiwo zaasiyigirin.

¹⁹ Die u balu a yi ba di, "Nu ken a dia muu an n vaa nu suguma vuotan a kiere Nmui jigin."

²⁰ Die ba va ba nutu lagu lagu ta die a di wa.

²¹ Die u nyinna mi a ga nuuwa bita, u bi ye daa wonyi anan u numba bibra, Jemisi anan Joon, Zebedi balli. Die banu anan ba choon wa die benne ba haariku ma a wonsa ba nutu, Yisa die di wa ba, womi

²² die ba va ba choon anan haariku lagu lagu ta die a di wa.

*Yisa die di gbaanna
yvagitielin dene*
(Luki 6.17-19)

²³ Yisa die di dia Galili mana mana sun a daga ba Nmui jiamui juone sun Nmui wa ta die a gbaanna vuodiekeba mana die di yalla yagiti mana mana.

²⁴ Die ba muulu u saan Siria tngban mana mana ma ma. Naa chian ma vuosi die di chii vuodiekeba die di yalla yagiti mana mana a ken u jigin; jumbiatu die di yalla batan, batan die

di yallu kpenkpeni anan vuodiekeba nyungbanu die di kpine ta die u gbaan ba mana.

²⁵ Daadan pam die di nyu Galili anan Tugisi-ban anan Jerusalemi anan Judia anan Joodani gaari mi wo chaan tugisi die di ken a di wa.

5

Sugifalin wa
(Luki 6.20-23)

¹ Yisa die di yene daadamba die u jwalu a kalu kunkogin sikpen ta u kwanandusiriba die di ken u jigin

² die u piili a daga ba Nmui wa a baari:

³ "Sugifalin bemme vuodiekeba di sibuna di ba yiwo zoolntielin Nmui jigin,

Nmui naari yiwo ba suti.

⁴ Vuodiekeba di kunnana wa, sugifalin yiwo ba suti,

dama Nmui nan halu ba sugiti.

⁵ Vuodiekeba di suna ba gban, sugifalin yiwo ba suti

dama dunu mana nan yi ba suti.

⁶ Vuodieke nine di nmunt ta ba sugiti di yaala ba yi Nmui duhuu, sugifalin nan yi ba suti,

dama Nmui nan yi ba ba sugiti die di nmuntina jadieke wa.

⁷ Vuodiekeba di chiginana ba chanchalin

zoolij, sugifialij
yiwo ba sutu,
dama banij ba Njmu
dianj di nan chigi
zoolij.

8 Vuodiekemba di yalla
sugiyalij, sugifialij
yiwo ba sutu
dama ba nan daansi a ye
Njmu.

9 Vuodiekemba di gurinene
waagij, sugifialij
yiwo ba sutu,
dama banij ba Njmu
nan wa ba u balli.

10 Vuodiekemba di dina
Njmu ta ba mugisi be,
sugifialij yiwo ba sutu,
dama Njmu naari yiwo
ba sutu.

11 "Vuosi di kenj a zia
ni ta mugisi ni ta chiba
nmunchibisi a yia ni ta bala
wobiatu yiri yiri a yia ni ni
dina n kwanj wia, sugifialij
yiwo ni sutu.

12 Ba kenj a yi die wo
ni yallima sugifialij pam
dama ni nyuari nan di dala
pam Njmu tigiri me; die
gbanj gbanj die ba mugisi
Njmu naazwaliba die di
benne korij ma wa.

Yasi ananj chaanij wia
(Maki 9.50; Luki 14.34-35)

13 "Ni su siba yasi
tugbanjka gie me. Ama yasi
di a kenj a chusui a waari ka
nansij, lalia ka bi baa ka yi
a bi ye ka nansibu? Di dagu
siba ka wo nyuari; sie ba
nagha a siti taanj tugbanj
ma anj vuosi chuj a ma.

14 "Ninij ni su siba
tugbanjka gie popoli; tinj
dieke ba mina a zienj
kunkoginj sikpenj ka biagi a
lobira.

15 Ta vuonj ka chogisa
popoli ta naga kpali a bubike
ama u jaanj nagu ka a saagu
wa jaanj ma jigidieke ka baanj
nan chaanj a yi vuodiekemba
mana di benne tigiri me

16 Ninij ni bie gie; ni
chaanj a yi vuonj mana, ta ba
ye ni tonvuna ta birima ni
Chooj Njmu dieke di benne
arizanna ma.

Yaa gamma miraha wia

17 "Ni da kenj yilime siba n
kenj di n kpisi Njmu miraha
anja Njmu naazwaliba
daguku; n ka kenj di n kpisihe
mij, ama n kenye mij di n
saagha ananj wusie.

18 Ni vaa n balu ni
wusie, tugbanjka gie ananj
njmunsikpenj nan tianj ga
ama Njmu miraha bita gbanj
kaanj bia sie a mana kenj yi
kpatu.

19 Naa chianj ma vuodieke
di a kenj a yi a chusui
Njmu miraha kaani gbanj ta
bi daga u chanchaaliba die
wo u nan wuari kwanj Njmu
naari ma, ama vuodieke di
di miraha ta muiji dagu u
chanchaalij die, wunij u
baanj nan yi vuokpuij Njmu
naari ma.

20 Dama manij n balu ni,
sie ni tonvuna dala a tianj
miraha didaguriba ananj
Farasisi* vuosisi tonvuna,

* 5:20 5.20 Farasisi mba die yiwo Juu vuodiekemba nine die di njmintuna ananj
Mosisi miraha dusij.

dı daa die, nı kaanɔ bıagı a juu Nɔmıj naarı ma.

Sınyurıj wıa
(Luki 12.57-59)

21 “Nı wɔɔya die ba balla kɔrıj ma dı, ‘Da a kenj a kɔv vuonj, fɔ a kenj a kɔv vuonj ba nan chii fɔ ga naalanj a dii fɔ sariya.’

22 Ama lele, nı vaa nı balı nı, vuodieke mana dı a kenj ju sınyurıj a yi vuosi (yɔrı yɔrı), ba nan dii v sariya, sariya daanɔ. Vuodieke mana dı a kenj a zıa vuonj dı, ‘Fɔnıj vuotokɔ gie’ ba nan chii fɔ ga naalanj a ga dii fɔ sariya. Vuodieke mana dıanɔ dı kenj a zıa v numbu a dı, ‘Gaamɔka gie’ nan daansı bie wıa ma, ta juu boli dieke dı wone kpatı ma.

23 Die wıa vuodieke dı a kenj juu Nɔmıj jıamıj tiginj a yaala v nagı piini a yi Nɔmıj ta tınsı sıba v numbu yaa wıj ananj wa,

24 v vaa v piinike dıanɔ Nɔmıj jıamıj juoku nıɔɔa, ta yinji a ga v numbu a wa jiginj ba wɔnsı wıarı ta v yinji a kenj nagı v piinike a yi Nɔmıj.

25 “Fɔnıj ananj vuonj dı a kenj yaa wıj ta gara naalanj an nı ga wɔnsı, kpanji fɔ gbanj an nı wɔnsı wıarı nı yene bie sienj me; dı daa die v nan yaa fɔ a ga sariyadiiru wo jiginj an v dıanɔ v nagı fɔ a yi dansarık a vuosi dıdaansıriba nuusi me an ba nagı fɔ yi dansarık a sɔɔ.

26 Wusie manj bala yıa fɔ, kaanɔ bı nyıj mi sie fɔ kenj tunj ligire dieke mana ba bala dı fɔ tunj wo.

Hɔgɔkpana ananj daakpana dıvaginj wıa

27 “Nı wɔɔya die ba bala ‘Da a kenj a dıagı vuonj hɔgɔ.’

28 Ama manıj nı bala nı lele dı vuodieke mana dı a kenj daansı hɔgɔ ta yaa lola ananj wa v yi wo hɔgɔkpana tɔɔma v sɔɔ ma.

29 Dı yiwo fɔ nuudiiginj chaanɔ nimbinj vana fɔ yi bıanɔ, vvarık a taanɔ dama dı kpıa fɔ wone nimbinj kaanı ananj Nɔmıj dı baanɔ nan nagı fɔ nyıngbanıj mana a yi boli dieke dı wone kpısınj me.

30 Dı yiwo fɔ nuudiiginj yinene fɔ tɔma tɔmbıatı, fɔ gobike a vigi taanɔ, dama dı kpıa pam fɔ baanɔ nan waarı fɔ nuubalımunj ananj fɔ nyıngbanıj mana dı baanɔ nan juu bolinj me.

Dembınj ananj hɔgɔ tanj zetinj

(Mat. 19.9; Maki 10.11-12; Luki 16.18)

31 “Die ba bı baarı dı, ‘Vuodieke mana dı baa v zeti v hɔgɔ sie v yi wa gbanıj a balı wa dı v zeti wo mıj.’

32 Ama lele, manıj nı bala nı dı vuodieke dı a kenj zeti v hɔgɔ ta hɔgɔ wa ka dıaga dembisi, wɔnıj v yine hɔgɔ wa dı ga a dıaga dembisi; ta dembinj dieke dıanɔ dı kenj faarı hɔgɔ dieke ba zetine wo gbanj tıj wa hɔgɔkpana tɔɔma.

Hvusi wia

33 "Nı bı wuŋ die ba bala a yı kuruŋ vuosi dı, 'Da a keŋ a huɓ aŋaŋ ŋmunchıbısu ama fu keŋ huɓ a yı Ŋmuŋ dı mu fu yi die gbaŋ gbaŋ.'

34 Ama manuŋ n balı nı, dı nı summa nı huɓ gbaŋ; da keŋ a baarı, 'N huɓ ŋmuŋsikpen' dama dı yiwo Ŋmuŋ naarı jigiberisikin;

35 yaa fu huɓ tuŋgbaŋka gie, dama ka yiwo Ŋmuŋ naatala jigizielikin; yaa fu huɓ Jerusalemi dama ka yiwo Nabadie Ŋmuŋ tuŋ.

36 Da a keŋ a huɓ fu gbaŋ gbaŋ fu sikpen gbaŋ, dama kaan bıagı a yi fu sikpen zoosi kaanı gbaŋ bırıŋ jayıalıŋ yaa jasobılıŋ.

37 Nı ko vaa aŋ nı 'Wa', yi nı 'Wa', ta nı 'Aayi' yi nı 'Aayi' dama nı huɓ jaan a gıti, die nyuŋ wa Sitaani jigıŋ.

*Da keŋ yinŋi a yi fu chanchaan bıaŋ**(Luki 6.29-30)*

38 "Nı wuŋya die ba bala dı, 'Vuon dı a keŋ a vuu fu nimbiŋ fu dıaŋ fu vuu u nimbiŋ a tuŋ hamuŋ; ta vuon dı a keŋ a vuu fu nyuŋ fu dıaŋ fu vuu u nyuŋ a tuŋ hamuŋ.'

39 Ama manuŋ lele n balı nı, nı da keŋ tuŋ nı chanchaan hamuŋ; vuon dı keŋ a nıgı fu nuudiigıŋ kaamuŋ ma fu yinŋi fu nuugalı kaamuŋ dıaŋ a yı wa aŋ u nıgı;

40 vuon dı keŋ nagı fu a ga naalıaŋ me, a yaala u gbatı fu jayeekibiŋ, fu nagı

fu jayeekikpenkpuŋ a gıti wa.

41 Vuon dı a keŋ a mugisi fu dı fu chii u chiiti chuŋ mali balımuŋ fu chii a chuŋ malisi ale.

42 Vuodieke mana dı a keŋ a juusu fu jaan fu yı wa ta da a keŋ a muŋ wa, vuodieke mana dı yaalala u paŋŋı jaan fu jigıŋ fu paŋŋı wa da keŋ muŋ wa.

Dataasi wia

43 "Die nı wuŋya ba bala dı, 'Nı yaaluma nı zvalıŋ, ta hama nı dataasi.'

44 Ama manuŋ lele n bala nı dı, nı chome nı dataasi wia ta juusuma Ŋmuŋ a yıma vuodiekemba dı mugisinene nı,

45 aŋ die vaa nı seŋ yi ti Chooŋ dieke dı benne arızanna ma ballı, dama u yinene ŋmuŋ dı pısa a yıa vuobiati aŋaŋ vuovuna mana ta bı vasa nuuŋ dı nıa a yıa vuodiekemba dı yinene vuon aŋaŋ vuodiekemba dı yinene bıaŋ.

46 Dama fu yaala vuodiekemba dı yaalala fu nyuna, bie nyarı fu baan fu ye a nyuŋ Ŋmuŋ jigıŋ? Daa die gbaŋ gbaŋ vuobiati die dı yie?

47 Ta fu a keŋ waasa fu zvalıŋ nyuna ma bie wovuna fu yie a tıaŋ fu chanchaalıba? Daa die vuodiekemba dı kana a ka dı Ŋmuŋ mıraha dı yie?

48 Die wia nı bemme vuon sıba nı Chooŋ Nabadie Ŋmuŋ dı benne die wo arızanna ma.

6

Piini yula wia

1 “Ni da ken sunji zoolntielij di vuosi ye ni, dama ni ken a yi die ni kaan ye nyuari a nyuj ni Chooŋ Nmuŋ di benne arizanna ma jigij.

2 “Die wia, fu ken yaala fu nagu piini a yi zoolntien, da ken muŋli ka siba gigaantiba di ŋaana yie die wo Nmuŋ jiamuj juone me anan tigiŋi sŋ di vuota ye ba tunvuna ta biri ba wa. Wusie man bala ni, ba wŋ ye ba nyuari mana muŋ,

3 ama fu a ken yi zoolntien piini da ken vaa fu zba vuuŋ gban simma ka wia.

4 Amu ka yi wuŋburukuj ta fu Chooŋ Nmuŋ vuodieke di yesinene luŋuruj ma nan tunj fu ((yenj me.))

*Nmuŋ juusuj wia
(Luki 11.2-4)*

5 “Fu ken yaala fu juusi Nmuŋ, da a ken a yi siba gigaantiba di yinene die wo, dama banuj ba cho di ba zie Nmuŋ jiamuj juone me anan siekpara ma tika sŋ a juusuma Nmuŋ di vuosi ye be. Wusie man bala ni ba wŋ ye ba tune mana muŋ.

6 Ama fu ken a baa fu juusi Nmuŋ, juu fu juonj me ta ligi sanuari, ta juusi fu chooŋ Nmuŋ vuodieke di benne luŋuruj ma, an fu Chooŋ wa Nmuŋ di yene wudieke fu yine luŋuruj ma wa tunj fu ((yenj me.))

7 “Fu a ken juusa Nmuŋ da ken juusuma anan wubaliki wagiti siba vuodiekemba di jannana bugile; banuj ba yile siba ba ken juusi anan wubaliki wagiti ba bugilehe nan wŋ ba.

8 Ni da ken a su siba banuj, dama ni chooŋ Nmuŋ wŋ siba jadieke ni yaalala ta ni ye ka juusi wa.

9 “Naa wana mu ni juusi Nmuŋ:

‘Ti chooŋ dieke di benne arizanna ma:

Vaa an ba biri fu saan kasika;

10 Vaa an fu naari ken; vaa fu duŋŋu yi tunjgbanjka gie me siba ka sina die arizanna ma wa

11 Yi ti jinne nyindiike dieke ti yaalala.

12 Nagu ti hamuj a chaa ti,

siba ti naguna vuodiekemba di tunna ti tumbiati a chaa ba wa.

13 Da a ken vaa ti juu magisi dieke di haguŋa ma,

ama ta vuaru ti a nyuj wubian* ma. ((Dama funuj fu sina naari anan yiko anan jiluma yaa gamma haahuu. Wusie.))’

14 “Ni ken nagu ni chan-chaaluj wubiatu a chaa ba, ni Chooŋ dieke di benne arizanna ma duŋ nan nagu ni tumbiati a chaa ni.

15 Ama ni ka nagu ni chan-chaaluj wubiatu a chaa ba,

* 6:13 6.13 Wubian ma yaa Sitaani nuuj me.

die nuḡ nu Chooḡ dḡaḡ kaan
nagḡ nu wɔbiati a chaa nu.

Nwabɔbiḡ wḡa

16 “Ta fu a keḡ a ɔɔbi
nuḡaḡ dḡaḡ, da keḡ chɔɔsi fu
nine chaaḡ sɔba gḡgaantɔba
dḡ yine die wo, dama banḡ
ba chɔɔsi wa ba nine chaaḡ
dḡ vuɔḡ mana ye sɔba ba
ɔɔbi wa nuḡaḡ. Wusie maḡ
bala nu ba wɔḡ ye wo ba
nyɔari.

17 Fu a keḡ a ɔɔbi nuḡaḡ fu
nutḡ fu nine chaaḡ ta chasi
fu sikpeḡ zoosi,

18 amɔ vuosi kaanḡ muḡḡ
a baari ɔɔba nuḡaḡ, ntaala
fu Chɔa Nḡmuḡ nyɔna ma,
vuodieke dḡ benne lɔbiruḡ
ma sɔmma. Amɔ fu Chɔa
Nḡmuḡ dieke dḡ yesinene
jadiieke fu yinene lɔbiruḡ ma
a yḡa wa nan tuḡ fu ((yeḡ
me.))

Arizanna ma nyinti wḡa
(Luki 12.33-34)

19 “Da keḡ a yaalɔma ny-
inti a lɔbirɔma tuḡbanḡka
gie me, jigidieke nyɔnyɔgɔka
aanḡ tuḡḡ dḡ baanḡ nan
chɔɔsɔha; ta gaaruḡ dḡ baanḡ
nan biagi awḡ a juu a gaari.

20 Ama lɔbirɔma fu ny-
inti arizanna ma, jigidieke
nyɔnyɔgɔka aanḡ tuḡḡ dḡ
kana ka biagi chɔɔsaha; ta
gaaruḡ dḡ ka biagi awḡa a juu
a gaara;

21 jigidieke fu nyinti dḡ
benne, mi fu suḡ dḡaḡ dḡ
beri.

Nyḡḡbanuḡ chaaḡ wḡa
(Luki 12.33-34)

22 “Fu nine yine fu
nyḡḡbanuḡ popoli. Die wḡa

fu nine dḡ keḡ vɔna, fu
nyḡḡbanuḡ mana nan suuli
aanḡ chaaḡ;

23 ama fu nine dḡ keḡ a ka
vɔna, fu nyḡḡbanuḡ mana
nan dḡ bie lumuḡ ma. Die wḡa
chaaḡ dieke dḡ benne fu ma
ma dḡ keḡ yi lumuḡ, lumuḡku
nan dḡ dala pam.

Nḡmuḡ aanḡ ligire wḡa
(Luki 12.33-34)

24 “Vuobalumuḡ kaanḡ biagi
a jama naaluḡ bale. U nan
haa wɔnyḡ ta chome wɔnyḡ,
yaa ɔ nan yḡ wɔnyḡ jɔlɔma
ta wɔnyḡ ɔ nine kaanḡ dḡ
suuli. Vuɔḡ kaanḡ biagi a
jama Nḡmuḡ aanḡ ligire.

25 “Naa chḡaḡ ma wḡa maḡ
bala nu da vaa ka mugisi nu
aanḡ jadiieke nu baanḡ nan
dii aanḡ nu baanḡ nan nyuu
a bemme nu miivoli me;
nu da bi vaa dḡ mugisi nu,
nu nyḡḡbanuḡ dḡ baanḡ nan
yeegi jadiieke. Mɔsi ka tḡaḡ
nyindiieke? Ta nyḡḡbanuḡ
ka tḡaḡ nyḡḡyeeke?

26 Nu daansi a ye nembisi
dḡ yɔḡḡnana; a ka ɔura; a ka
bi gobe ta nagḡ yie napooti
me, ama nu Chooḡ dieke
dḡ benne arizanna ma wa
daansi nana ha. Nu ka yaa
nyɔari a tḡaḡ nembisi?

27 Nu jabḡa baanḡ nan biagi
a gutḡ ɔ gbanḡ ɔ miivoli bita
ɔ wuyilimugisike wḡa.

28 “Bḡa yine nu mugisi nu
gbanḡ yaa gamma nyḡḡyeeke
wḡa? Nu daansi a ye tḡwute
aanḡ ka vɔnuḡ; ama a ka
tɔma a yaala ka wute.

29 Ama n balḡ nu, halḡ naanḡ
Solomoni aanḡ ɔ nyḡḡyeeke

vuna mana die ka yeegi jayeekin ka vuna a tugi tuiwutehe gie.

³⁰ Nmuḡ yinene huuti di vuna, nyindieke di benne jinne ta sorin ba juḡ ha a taan wa, u kaan wa a faasi yeegi ni nyinyeeke? U kaan biagi a yeegi ni? Nmuḡ vuodiekemba yada di kana a ka dala!

³¹ “Die wia ni da vaa di mugisi ni ta yilime, ‘Bia ti nan dii?’ Yaa ‘Bia ti nan nyuu?’ Yaa ‘Bia ti nan yeegi?’

³² Vuodieke di kana ka siba Nmuḡ ḡaana chiga a yaala nyinti gie mana, ama ni Chooḡ Nmuḡ dieke di benne arizanna ma siba a baari di ni yaalaha muḡ.

³³ Ama ni wolin yaalma Nmuḡ naari anan wudieke Nmuḡ di yaalala wia ta u nan nagu nyindiekemba ni yaalinana mana a yi ni.

³⁴ Die wia da ken vaa sorin wia mugisi ni dama sorin nan di yalli ka gban gban mugisikin. Daan mana yaa ka wumugisi dieke di mugisina ka muḡ.

7

Chanchaalḡ sariya diile wia
(Luki 6.37-38, 41-42)

¹ “Ni da ken a dii ni chanchaalḡ sariya, amu Nmuḡ diaḡ da ken dii ni sariya,

² dama ni dine ni chanchaalḡ sariyaha die wo, die gban gban Nmuḡ di nan dii ni sariya; ta ni magisina die a yia ni chanchaalḡ die

gban gban Nmuḡ diaḡ di nan magisi a yi ni.

³ “Bia yine fu daansa yese munchubḡ dieke di benne fu chanchaan nimbin me, ta a ka yese dakool dieke di benne fu gban gban fu nimbin me?

⁴ Baa fu yiwo lalia a bal a yi fu numba, ‘Ko vaa ni vbari munchubḡ dieke di benne fu nimbin me’ ta daan dakool dieke di benne fu gban gban fu nimbin me wia?

⁵ Fumuḡ giḡaantu wa gie, wolin a vbari dakool dieke di benne fu ninehe me wo amu fu muḡḡi a yesime vumuḡ a vbari munchubḡ dieke di benne fu numba wa nimbin me wo.

⁶ “Da nagu jadieke di yine Nmuḡ tuan a yi gbaasi, dama a baa a yinḡi a duḡ fu muḡ; da ken a nagu jadieke di yalla nyuuri a yi perukusi, dama a nan tibitibiha anan tanti.

Nmuḡ juusuḡ wia
(Luki 11.9-13)

⁷ “Ni juusuma Nmuḡ, ta u nan nagu a yi ni; ni daansuma ta ni nan ye; ni kpaasuma gbiabiku ta u nan yuori a yi ni.

⁸ Dama vuodieke mana di juusinana Nmuḡ tuose muḡ; ta vuodieke diaḡ mana di yaalinana yese muḡ; vuodieke diaḡ di kpaasinana gbiabiku ka yuore a yia wa muḡ.

⁹ Nmuḡ chvaliba, ni muḡa u bua di nan juusi wa nyindiike an u nagu tan a yi wa?

10 Yaa ni muna u bba nan jusbu wa zaasun an u nagi jansukun a yi wa?

11 Ta du yi nunun vuobiati gie di siba ni nagi nyunvuna a yi ni balli, die nun ni Choon Nmun dieke di benne arizanna ma nan faasi yi vuodieke mana di jusbu wa nyunvuna.

12 "Yime fu chanchaalun wudieke fu baan nan di yaala ba yime a yima fu; dama Nmun muraha anan Nmun naazvaliba dagiku di daguna die wonde.

*Sanvabin juule wia
(Luki 13.24)*

13 "Ni jume sanvabike dama sanva dieke di gana a ga a juu boli dieke di wone kpatu ma wa tulu mun, ta ka sien di bi vuna anan chonun; ta vuosi pam di daagi mi juo.

14 Ama miivoli sanvaku yiwo jabun, ta ka sieku dian di tua anan chonun; ta vuosi bita juunene mi.

*Tun anan ka nyunyunka
wia
(Luki 6.43-44)*

15 "Ni summa nmunchibisi naazvaliba wia, ba kien ni jigin siba yiise, ama ba yiwo haangbaasi wusie.

16 Ba tuma nan yi ni summa ba; ba yese jia haangwasi me a kpaas? Yaa kinkama ngbere jigin a kpaas?

17 Tunvuna mana nyuna nyunyunka vuna, ama tu dieke di wone nyubari mana nan nyun wa nyunyunkiabiati.

18 Tunvunun kaan nyun nyunyunkiabiati; ta tu dieke di wone nyubari dian kaan nyun nyunyunkiavuna.

19 Tu dieke mana dian di kana a ka nyuna nyunyunkiavuna ba nan chiaka a taan bolin me.

20 Naa chian ma ni nan di siba nmunchibisi naazvaliba ba tuma ma.

*Nmun naari juule wia
(Luki 13.25-27)*

21 "Da vuodieke mana di wasinana mun, 'N Yomutien, N Yomutien', balla u juu arizanna naari ma, sie vuodiekemba nyuna di yinene n Chua Nmun dieke di benne arizanna ma wa choti.

22 Sariya diile daari di ken tugi, daadaan pam nan balli a yi mun, 'N Yomutien, N Yomutien, die fu saan ma tu balla Nmun wia, die fu saan ma die tu yaga jumbiatiti vuosi ma, die fu saan ma die tu yie mamachi tuma.'

23 Sanka mi n nan yinji balu ba, 'N ka siba ni, nunun tuntumbiati vuosi gie, ni gamma!'

*Mimurun bale wia
(Luki 6.47-49)*

24 "Naa chian ma vuodieke mana di wonna manun n waha gie ta dusaha niasu wa dembiyantien dieke di muna u tigin a zien tan sikpen me wo.

25 Nun die di paalu a nu, muga di kpaas, ta bulogusun die di faasi a nugu tigiri, ama tigi die ka nanya, dama die

ka zene tanj ma wa chianj
wɔa.

²⁶ Ama vuodieke mana di
wonnana manuj n wɔaha
gie ta ka dɔsaha nɔasi wa
dembigaamu dieke di mɔna
v tiginj a zienj tambɔsunj
sikpeku.

²⁷ Nɔun die di paali a nɔ,
mɔga di kpaɔ, ta bɔlogɔsunj
die di paali nɔgi tigiri, tigiri
die di nan a ŋmɔɔri!”

*Yaa gamma Yisa Masia
yiko wɔa*

²⁸ Die Yisa die di balɔna
wɔaha gie a kpatɔ, die di yi
daadamba mamachi ananj v
dagɔku,

²⁹ dama die v dagɔ sɔba
vuodieke di yalla yiko, ta
ka dagɔ ba sɔba mɔraha
di dagɔriba die di dagɔnana
die wo.

8

*Yisa die di gbaanna
gamuj dene*

(Maki 1.40-45; Luki 5.12-
16)

¹ Yisa die di nyɔna kunko-
giri me a kenj sɔunj, daadan
pam die di di wa.

² Womi gamuj wɔnyɔ die
di kenj a gbigiri v nɔnɔa a
baari, “N Yɔmɔtienj, fɔ yaala
nan biagɔ a gbaan mɔn.”

³ Yisa die di tɔntɔ v nuun
a gbɔ daa wa ta balɔ di, “N
saagɔya, fɔ gamuj kpatɔya
mɔn!” Lele womi ta daa wa
di ye alaafia.

⁴ Yisa die di balɔ a yɔ wa,
“Wɔmma, sɔmma fɔ kenj a
balɔ vuonj wɔaha gie. Ama

gamma a ga nagɔ fɔ gbanj
a dagɔ Ŋmɔn kɔkaabitɔ wa
a vaa v juun fɔ anj fɔ kaabi
kaabi dieke Mosisi die di
balla di nɔ kaabi wa amɔ
vuonj mana sɔmma a baari
ye alaafia mɔn.”

*Romi tinj sojasisi jakɔunj
wɔa*

(Luki 7.1-10)

⁵ Die Yisa die di gana a
ga juu Kapenɔmi, die Ro-
manisi* sojasisi nyɔnkɔraha
wɔnyɔ die di kenj v jiginj a
juusi wa ta a baari,

⁶ “Jakɔunj, n tɔntɔntɔ
wɔnyɔ paalɔna a yɔagɔ; v
nyɔngbanuj mana di kpi, ta
v die wahala pam, ta dɔa
juonj me.”

⁷ Yisa die di balɔ wa, “N
nan ga a ga gbaan wa.”

⁸ Die v yinɔji a balɔ, “Aayɔ,
n Yɔmɔtienj, n ka tɔgɔ
vuodieke fɔ mɔna fɔ kenj n
tiginj, ama fɔnɔn ko yɔ nɔan
anj v ye alaafia.

⁹ Dama manuj n gbanj n
yaa wa n nyɔnkɔra, ta yallɔ
sojasi ba di n kɔan. N njan
balɔ a yɔ genj wo, ‘Gamma’
anj v ga, ta balɔ a yɔ genj wo
‘Kiere’ anj v kenj; ta bi vaa n
yɔmɔ yɔ wudieke n yaalala.”

¹⁰ Yisa die di wɔnna naa
die di yi wo mamachi, die v
ballɔ a yɔ vuodiekemba die
dɔna v kɔaka, “Wusie manj
bala nɔ, n ye ka ye vuodieke
di yine mɔn yadaka gie chan-
chaan nɔnɔ Izara vuosi me
gbanj.

¹¹ N bala nɔ, daadan pam
nan nyɔn ŋmɔn pɔsɔkunj ananj

* 8:5 8.5 Romani vuosi die di nyanɔnɔna Juu vuosi ta pɔgɔtɔ ba.

nmun juukin a ken ta banun anan Abarahami anan Aziki anan Jakobu nan lagun a kali a die nyindiike arizanna ma ma;

12 ama nunun die di yine naari vuosisi, ba nan nagi ni a vigi taan yen me lumun ma; mi ni nan di kuma ta njoba ni nyina."

13 Die Yisa die di yinji a balu a yi Romanisisi sojasisi jakuuri, "Kulime ta ka nan yi siba fu yine yada di ka nan yi die wo." Ta u tuntuntu wa die di sen ye gbaamun lele womi.

Yisa die di gbaanna vuosi pam dene

(Maki 1.29-34; Luki 4.38-41)

14 Die Yisa ga wa Piita tigin, mi die u ye Piita hanun hogu di yaguna a dua anan nyungban tuulin.

15 Die Yisa die di gbu u nuun; ta nyungban tuulibu die di kpatu, die u hagi a yi ba chaanti.

16 Dunun daari mi jnumun, vuosi die di chii daadan pam die jumbatu die di yalla ba a ken Yisa jigin; die u yagi jumbatitu ba ma anan jabaliku ta gbaan vuodiekemba mana di yaguna.

17 Die u yiwo naa amu Nmun naazua Azaya die di balla wudieke wo ken a yi wusie di, "U gban gban die di tuo ti nyungban tuulin anan ti yagiti a chii a ga."

Vuodiekemba di yaala ba di Yisa kvan wa

(Luki 9.57-62)

18 Die Yisa die di yine di kpikpaaku gelin wo wo die u yi u kvanandusiriba nun, di ba tian ga mugikpuru gaari mi wo.

19 Die Nmun muraha didaguriba wonyi die di ken u jigin a baari, "Didaguru, N nan di di fu a ga jigidieke mana fu ganana."

20 Yisa die di yinji a balu wa di, "Gbaanchura yaa voritu a juo, nembisi dian di yaa tusti a juo ama manun vuota Bua wo jigiduguriku."

21 To, u kvanandusiriba wonyi dian die di ken baari, "N Yomutien, vaa n ye wolin kuli a ga a guu n chua."

22 Yisa die di balu wa, "Duanun, ta vaa kunti† guu a gban gban a kunti."

Bulogisun anan nyaan die di tuone Yisa nvan dene

(Maki 4.35-41; Luki 8.22-25)

23 Yisa die di ga a juu haarun wunun anan u kvanandusiriba die di ga.

24 Die di ka yasiya ta bulogisikenkpun die di piili a niga mugikpuru ma, nyaabu di ponni a juo haaruku ma a yalla bu suuli haaruku; ama sanka mi die Yisa die guura mun.

25 U kvanandusiriba die di ga suguru wa a baari, "Ti Yomutien, gbatu ti a taan,

† 8:22 8.22 Kunti yiwo vuodiekemba di kana a ka di Yisa kvan.

ta ti baa ti sɔɔŋ wa nyaabu chɔŋ.”

²⁶ Yisa die di yinŋi a balɔ ba, “Di bia ŋmaamɔŋ di faasi a yallɔ nɔ die, nɔɔŋ vuodiekemba yada di kana ka dala.” Womi die ɔ hagi a nati bulɔgɔsɔɔŋ anɔŋ nyaabu ponŋiku di a fiati, mi mana die di seŋ a fiati sɔmm.

²⁷ Die di yi be mamachi, ba piasa taŋ di, “Daa laha wonna? Hali bulɔgɔsɔŋ anɔŋ nyaan ponŋin di wɔmma yia wa.”

Yisa die di gbaanna dem-bisi bale die jumbiati die di yalla ba dene

(Maki 5.1-20; Luki 8.26-39)

²⁸ Yisa die di kenne tɔgɔ Gadara tɔŋ ma mɔgɔkpɔɔɔɔ mi wo chaaku, die dembisi bale jumbiati die di yalla di nyɔŋ jigidieke ba gunene vuosi a keŋ tuoli wo. Die ba wia paali yaa wa ŋmaamɔŋ die wia vuon die ka biagi daaga mi.

²⁹ Womi bɔnyɔ die ba faasi keese, “Fɔnɔŋ Ŋmɔŋ Bɔa, bia fu yaala ti jigɔŋ. Keŋ di fu mugisi ti mɔŋ ta sanŋa mi wa tɔgɔ?”

³⁰ Die perukusi a taŋ die ziene a gbigi mi a die.

³¹ Jumbiati die di juusi Yisa a baari, “Fu keŋ yagi ti, fu vaa ti ga juu perukusisi me.”

³² Yisa die di balɔ a yi ha, “Nɔ gamma.” Die wia die a nyɔŋ dembisi bale wo me, a ga a juu perukusisi sɔŋ; Die perukusisi mana di chɔgɔ birrr sɔɔŋ tani chɔŋ

a ga nan mɔgɔkpɔɔɔɔ ma ta nyaabu di dii he.

³³ Vuodiekemba die di daansɔnana perukusisi die di chɔgɔ a ga tika sɔŋ a mɔɔli wudieke die di yine wo, anɔŋ jumbiati die di nyɔna dembisi bale wo me die.

³⁴ Naa chɔŋ ma, vuon mana die di nyɔŋ tika ma a tuole Yisa; die ba yene wo wo die ba juusi wa di ɔ nyɔŋ ba tɔŋbanŋa ma.

9

Yisa die di gbaanna vuodieke nyɔŋbanɔŋ die di kpine dene

(Maki 2.1-12; Luki 5.17-26)

¹ Womi Yisa die di yinŋi a juu haarɔku a yinŋi a juu mɔgɔkpɔɔɔɔ gaari mi wo a kuli ɔ gban gban ɔ tɔŋ ma.

² Die vuosi batan die di chii daa wɔnyɔ nyɔŋbanɔŋ die di kpine; ta ɔ dɔa kalɔŋa ma a yallɔ wa a keŋ ɔ jigɔŋ. Die Yisa die di yene ba paala a yallɔ yada dieke wo, die ɔ balɔ a yi yɔvagtien wo, “N bɔa, dii sikimɔŋ; n nagɔ fu tumbiati a chaa fu.”

³ Womi Ŋmɔŋ mɔraha didagɔɔɔba die di yile ba sugɔti ma di “Daa wa gie bala sɔba ɔ yiwo Ŋmɔŋ.”

⁴ Yisa die di mɔŋŋɔ ba sɔŋanyile die a piasi ba di, “Bia nɔ yile sɔŋanyilibiati die?”

⁵ A jabia yine mɔli ‘Fu baan nan balɔ a yi wa, n nagɔ fu tumbiati a chaa fu’ yaa fu baan nan balɔ ‘Hagi a chɔŋ’?

6 N nan wa a dagu an ni summa a baari manin vuota Bua yaa yiko dunta ma ma a nan biagi a nagi vuosi tumbiati a chaa ba". Die wia die u balu a yi yvagtien wo, "Hagu a nagi fu kaluha a kulime."

7 Daa wa die di hagu a kuli tigin.

8 Die kpikpaaku die di yene die wo, die nmaamin die di yigi be, ta die biri Nmuh u naguna yikoke mi di sina naa a yi vuota.

Yisa die di wana Matiwo dene

(Maki 2.13-17; Luki 5.27-32)

9 Yisa die di nyinna mi a chuon gara die u ye daa wonyi die ba wasinana Matiwo, ta u kalu u tuma jigin lampotuosirin juon me. Die u balu a yi wa "Hagu a dia min." Die u hagu di wa.

10 Yisa die di gana Matiwo tigiri a ga die nyindiikehe, mi lampotuosirin pam anan vuodiekemba di kana a ka di juu vuosi miraha die di ken a guti Yisa anan u kuanandusiriba ma ma a die anan ba.

11 Farasisi batan die di yene die wo die ba piastu Yisa kuanandusiriba di, "Bia yine ni didaguru wa di die anan vuosi gie?"

12 Yisa die di won ba piastu, a die a yinji a balu a yi ba di, "Vuodiekemba di yalla alaafta ka yaala gbumbaantu, sie vuodiekemba di yvagina.

13 Ni gamma Nmuh gbanju ma a daansu ye wuru gie chuan di, 'Zoonu chugun man yaala daa donsu kaabin.' N ka kenye di n wa sugiyalantielin ama n ken di n wa wa tumbiatitelin."

Nvabobuh wia

(Maki 2.18-22; Luki 5.33-39)

14 Womi Juon vuodieke die di sinana vuosi Nmuh nyaabu kuanandusiriba die di ken Yisa jigin a piastu wa di, "Bia yine tunu anan Farasisi di bobu nuan sanja mana ama ta fu kuanandusiriba ka won a bobu?"

15 Yisa die di yinji a piastu ba di, "Ni tun yaala chaan diekemba di gana hogu faarin bemme anan sugichusun sanja dieke ba nan hogu wa tien di lagisuna a beri wo? Die kaan biagi a yi. Ama sanja nan ken ba nan nagi hogu wa tien a nyun ba jigin, sanja mi ba nan wa bobu nuan.

16 "Vuon kaan saagu a nagi garthaalin garichootin a baali a ligi garikobun vorin, dama garthaaliku gie nan churu ta vaa garikobu, an ka voriku wa a faastu a daluma.

17 Yaa ni yeye ta vuon nagi daahaalin a suu gbanun koliti diekemba di yine nyunkora ma? Dama u yi die, daabu nan kun a churu kolititi an daabu anan kolititi mana taan yoru. Ama u nan nagi wa daahaalin a suu gbanun koliti diekemba di

yine nyinahaala an a mana wunma.”

Jakubun wonyi havubin kun wa

(Maki 5.21-43; Luki 8.40-56)

¹⁸ Yisa die di balala naa ta die juu vuosi jakubun wonyi die di ken a gbirigi u nunna a baari, “Lele n havubin di kpi ama ken a nagu fu nuun a dutsu u sikpen an u hagu.”

¹⁹ Naa wa die Yisa anan u kwanandusurba die di hagu a di u kwan.

Hogu wonyi die di gbine Yisa jayeekin a ye gbaanin dene

²⁰ Hogu wonyi zun die di nyina u nyungbanin ma dee bina ban anan ale; die di di Yisa kwan a die a gbi Yisa jayeekiri kwanban.

²¹ Die u yile u sun ma, “Man gbi u jayeekiri, n nan ye gbaanin.”

²² Yisa die di yinji a ye wo ta baari, “N la, vaa fu sun dua, fu yada gbaanna fu.” Sanja mi gban gban hogu wa die di ye alaafia.

Yisa die di vana havubike di hagu kun me dene

²³ Ta die Yisa die di wana a ga jakubun tigiri, a ye hanye churiba anan vuodiekemba di kunnana kumbu,

²⁴ die u baari “Vun mana tan a nyin. Havubike ka kpiye, u ta ko a gura mun.” Die vuosi mana die di don laat a laa wa.

²⁵ Die daadamba di wana a nyin yenni me wo, Yisa die di ga a juu havubike di

dvana jigidieke a yigi u nuun me die u hagu a zie.

²⁶ Die ba musu wuru gie tungbanja ma mana.

Yisa die di yuorine yusi bale nine dene

²⁷ Yisa die di nyinna mi a chun gara dembisi bale die di yine yusi die di di u kwan a nata a bala di, “Funun naan Davidi haagin, chigi tu zolan.”

²⁸ Die Yisa die di gana a ga a juu jun kaanu yusi bale wo die di ken u jigin, die u piasu ba, “Ni tuo a dii di n nan biagi yi naa?” Ta ba baari, “Tu Yomutien, wa.”

²⁹ Die wa u nagu u nuusi a gbi gbi ba nine ta baari, “Ni tuone a dii die wo ka yi a yin.”

³⁰ Die ba ninehe die di yuori. Yisa die di kpan ba anan nunmuna di, “Ni da ken a bal a yi vun.”

³¹ Ama die ba nyin a musu Yisa wa tika mana ma.

Yisa die di gbaanna dembin dieke di kana ka biagi bala wa dene

³² Die ba nyinnana, vuosi batan die di yaa daa wonyi die jumban die di yalla wa u ka biagi bala wa a ken Yisa jigin.

³³ Yisa die di yagu jumbaku a nyin daa wa ma, die u wa biagi bala wa. Die di paal a yi vun mana mana mamachi ba baari, “Tu ye ka ye mamachi ka gie chanchan Izara vuosi tun ma ma.”

³⁴ Ama ta die Farasisi mba die di baari,

“Jumbiatiti naan wa yinana wa hagiribu u biagi yaga jumbiati.”

Yisa die di chigina vuosisi zoolij dene

³⁵ Yisa die di dia ga tigunguma anan tujkpanjisi mana mana, a die a ga Nmuj jamuj juone me a daga Nmuj naari wovuna a ya vuosi ta gbaama yagiti yiri yiri mana.

³⁶ Die u yene kpikpaaku, zoolij die di yigi wo, dama die ba yiwo zoolintielij ta wo susunjij mana ta niasu yiise di wone yiyagiro.

³⁷ Die wia die u balu a yi u kwanandusiriba, “Zaaha bieye muj ta dala ama zagobiribe ka dala.

³⁸ Die wia ni jussu zaaha tien an u guti tuntuntuj an ba ken gobihe.”

10

Yisa tuntuntiba ban anan bale wo wia

(Maki 3.13-19; Luki 6.12-16)

¹ Yisa die di wa u kwanandusiriba ban anan bale wo a lagisu u jigij a yi ba yiko di ba vvaruma jumbiati ta gbaama yagiti yiri yiri anan vuodiekemba di yaguna yagubiatu mana mana.

² U tuntuntiba* ban anan bale wo saara wonna; Simoni, (vuodieke ba bina a wasa Piita) anan u numbuabin Andurusi; anan

Jemisi anan u numbuabin Joon, Zebedi ballu;

³ anan Filipi anan Batolomiwo; anan Tomasi anan Matiwo, vuodieke die di yine lampotuosiru wo; anan Jemisi vuodieke di yine Alifusi bua anan Tadeusi,

⁴ anan Simoni vuodieke di yaala banuj Juu vuosi yalla ba gban anan Judasi Asikaroti, vuodieke die di bala u posi Yisa chian.

Yisa die di tonna u kwanandusiriba die

(Maki 6.7-13; Luki 9.1-6)

⁵ Ta Yisa die di tunj u kwanandusiriba ban anan bale wo ta kpan ba, “Ni summa ni ken a ga vuodiekemba di kana a ka yi Juu vuosi buurij yaa ni ga juu Samaria vuosi tunj ma.

⁶ Ama ni gamma Izara vuosi jigij nyuna, ba sina siba yii diekemba di bana.

⁷ Ni ganana wa ni baluma Nmuj wari gie; ‘Nmuj naari diile sanja gbigiye muj.’

⁸ Ni gbaama vuodiekemba di yaguna, ta ni vaa kunti hagi kuj me, ta gbaan vuodiekemba gamuj yaguj di yalla ba, ta yagi jumbiati vuosi ma. Ni tuo wo yori die wia ni gban ni nagi a yi yori.

⁹ Ni da a ken nagi ligire. Ni summa ni ken a nagi kobu gban a su ni ligire buloga ma;

¹⁰ Ni da ken a nagi buloga a gamma ni sieku; yaa ni pogulu jayeeki gaan a guti jadieke ni yeegine

* 10:2 10.2 Ba wasa u kwanandusiriba ban anan bale wo tuntuntiba.

ma wa, yaa nuri gaasi a guti nyindiekemba ni suune womi, yaa ni pogli daangbanu. Dama di mu an tontontu dii u tuma jigini.

11 “Ni a kenj a tugi tigikpuru yaa tigi bin, ni juu a yaali vuodieke di yaalala u tuo ni an ni bemme u jigini a ga tugi sanja dieke ni baan nan nyu mi.

12 Ni a kenj a juu tigidieke mana ni waasi ba vuru.

13 Tigiri mi vuosi di a kenj a muni a tuo ni, ni vaa ni waastku anan ni sugifalun wari ka ma ama ba a kenj a ka a muni a tuo ni, ni vaa ni sugifalun yinji kenj ni jigini.

14 Ta vuodieke mana di ka tuo ni yaa di ka wu ni wabalikaha ni kpaanti ni naatala tankolu a taan mi sanja dieke ni nyinnana kanu tigiri yaa tika ma.

15 Wusie man bala ni daa dieke Nmu di baan nan dii vuosi saruya, die tika vuosi tibidatu nan faasi tian Sodomi anan Gomoraya vuosi tibidatku.

Wahala kenin wia

(Maki 13.9-13; Luki 21.12-17)

16 “Ni womma, n tuma ni siba yii diekemba di benne gbaanchura sunsu. Die wia ni yalla yan siba nyin-vuuke† ta ni bemme somm siba nmarisi.

17 Ni summa ni gban anan vuotan wia, dama ba nan yigi ni a yaa ni ga saruya

diile vuosi jigini, ta bi nigi ni ba Nmu jiamu juone su.

18 Ba nan nagi ni a ga tika nyunkora anan naaliba jige n saan wia an ni bal Nmu wovunaha a yi banu anan vuodiekemba di kana ka yi juu vuosi.

19 Ama ba kenj yaa ni ga an ba dii ni saruya ni da vaa di mugisi ni anan ni baan nan bal die yaa ni baan nan yinji ba die; dama sanja mi Nmu Haalu nan yi ni wudieke ni baan nan yinji a bal.

20 Dama wudiekemba ni bala a baa ni bal wa kaan nyu ni jigini, ama ni Chon Nmu Haalub nan di bie ni su a bala.

21 “Sanja mi vuosi nan nagi ba gban gban ba numballi a yi di ba kub ba, chalu gban nan yi die gban gban a yi ba balli. Balli dian nan yinji a wagi ba chalu anan ba nulu ta nagi ba a yi di ba kub ba.

22 Ta vuosi mana nan di haa ni, ni dina n kuan wia. Ama vuodieke mana di a kenj a biagi a tuoli waha a ga a tugi kpatiku nan ye gbatitanu.

23 Ta ba kenj mugisi ni tu kaan ma, ni chigi a ga tigi gan. Wusie man bala ni, ni kaan biagi kpati ni tumaha Izara tigi mana ma ta manu Vuota Ba kenj.

24 “Bubuguru ka tian u didaguru; yomu dian ka tian u tien.

† 10:16 10:16 Ba bala di javubun faasuna yaa yan.

25 Die wia di mu an bubuguru summa siba u didaguru wa; ta yomu dian su siba u tien wo. Ba a ken a wa tigin tien jumbiati naan wa Beelizebuli, die nu lala ba baa ba wa u dembe?

Minia muna di ti chiguma wa nmaamun?

(Luki 12.2-7)

26 "Die wia, ni da a ken chiguma vuotan nmaamun, dama jadieke mana di lobiruna lele nan daansi nyun yaalun, ta wuloburiku mana dian nan nyun yaalun.

27 Wudieke n balala ni lumun ma wa, ni bal ka yaalun ma; ta wudieke n pusuna bal yi ni wa, ni bal ka yaalun ma.

28 Ni da ken a chiguma vuodiekemba di baan nan biagi a kuv ni nyungbanka, ama ta kaan biagi a kuv ni haalbu; ama ni chiguma Nmun vuodieke di baan nan biagi a kuv ni nyungbanka anan ni haalbu mana boli dieke di wone kpatiku ma.

29 Ba daa nembisi ale wo kobu, ama di ka yi ti Choon Nmun duhhu, a kaan mana kaan nan tungban.

30 Nunun nu, Nmun siba ni zoosi nban mun.

31 Die wia ni da chiguma nmaamun; dama ni yaa nyuar a tian nembisi pam.

Vuari fu gban yaalun ma di yiwo Yisa kvanandusuru
(Luki 12.8-9)

32 "Vuodieke mana di a ken a vuari u gban vuosi me di u yiwo n vuon, die

gban gban man nan vuari wa yaalun ma n Choon Nmun dieke di benne arizanna ma jigin.

33 Ama vuodieke di baari u ka yi n vuon vuosi jigin, die gban gban man nan bal di n ka siba wa n Choon dieke di benne arizanna ma jigin.

Puole wia

(Luki 12.51-53; 14.26-27)

34 "Ni da ken a yilime siba sugifalun man yaa ken tungbanka gie vuosi jigin; Aayu, n ka ken anan sugifalun, ama n ken wo anan puole.

35 N ken di n yiwo ballu dembisi tuoli ba chualun, ta havubisi tuoli ba nulun, lahaalu tuoli u nun.

36 Vuota dataasu nan yi u gban gban u tigin vuosi.

37 "Vuodieke mana di chone u choon yaa u nun a tian mun ka mu u yi n kvanandusuru; vuodieke dian di chone u naahaalu yaa u havubin a tian mun ka mu u yi n kvanandusuru.

38 Vuodieke mana dian di kana ka vigi u dagariku a dia mun ka mu u yi n kvanandusuru.

39 Vuodieke mana di yaalala di u gbatu u gban gban u miivoli nan waari ka; ama vuodieke nu mana di ken waari u miivoli n wia wunun nu nan daansi ye ke.

Vuodiekemba di baan nan daansi ye tune wia
(Maki 9.41)

40 "Vuodieke mana di mununa a tuo ni chaanti, munu tuo mun mun; ta

vuodieke dıan dı mıññına tuo mıñ, mıññı tuo wo Ñmıñ dieke dı tınna mıñ wa mıñ.

⁴¹ Vuodieke mana dıan dı a keñ a mıññı a tuo Ñmıñ naazva chaanti v yine Ñmıñ naazva wıa, nan daansi tuo Ñmıñ naazva tune; vuodieke dıan mana dı mıññı a tuo sugıyalıntien chaanti v yine sugıyalıntien wıa, nan daansi tuo sugıyalıntien tune.

⁴² Nı summa a baarı vuodieke mana dı a keñ a yuori nyasınsıñ a yı n kvañandısrıba gie wınyı dı v yine n kvañandısrıba wıa nan daansi ye tune."

11

Yisa añañ Joon vuodieke dı sınana vuosi Ñmıñ nyaabu wıa

(Luki 7.18-35)

¹ Die Yisa dı dagına wıaha gie a yı v kvañandısrıba ban añañ bale wo a kpatı wa die v nyıñ mi a ga tıgı diekemba die dı gbıgıne mi a bala ta daga Ñmıñ wıa mi.

² Joon dieke die dı sınana vuosisi Ñmıñ nyaabu die bie wo dansarıka sıñ, ta die a wıñ Yisa Masia tıuma wıa; die v tıñ v kvañandısrıñ batıñ Yisa jıgıñ

³ dı ba ga pıası wa, "Fıñıñ fı yine vuodieke dı balla v keñ wo yaa tı chısuma vuogañ bıbra?"

⁴ Yisa die dı yıññı a balı ba, "Nı yıññı a ga balı Joon wudieke nı wıñnana ta yese wudiekemba;

⁵ dı nı ye ta yıısı nine dı yuorine, gbarıgıı dı chıñ, ta vuodiekemba die dı ybagına gamıñ ye wo gbaamıñ, tıkpaara tien dı wımma, ta kunti dı hagına kuñ me, ta zıolıntıelıñ dı wımma Ñmıñ wıbalıktı vıñaha.

⁶ Ta sugıfalıñ bie vuodieke nıñ mana dı kana ka chılıya mıñ ma."

⁷ Die Joon kvañandısrıba die dı yıññıne a gara wa, Yisa die dı piılı a bala yıa kıkpaaku Joon wıa, "Die nı nyıñna a ga Joon jıgıñ haagırı ma wa, bıa die nı tıñ a yaala nı ye? Die nı tıñ yile a baarı nı ye hıbtı bılogıstıñ dı nıgıñana?"

⁸ Bıa die nı nyıñ ga nı ye? Daa dı yeegıne nyıñyeekıvına? Vuodieke dı yeegıne nyıñyeekıvına bie wo naalıı ma.

⁹ Nı balı mıñ, bıa die nı nyıñ ga nı ye? Die nı yile sıba nı nan ye Ñmıñ naazva? Wusie, n bala nı, nı ye vuodieke dı tıanna Ñmıñ naazva.

¹⁰ Joon wıa die ba maagı Ñmıñ gbanıku ma a baarı,

'N tıntıntı wıñna n baa n tıñ wa mıñ añ v wolıñ dıa fı nıñña a ga yuori sieku a yı fı.'

¹¹ Ta Yisa dı bı a balı ba dı, "Wusie mañ bala nı ba ye ka mırı vuodieke dı tıanna Joon dieke die dı sınana vuosi Ñmıñ nyaabu, ama vuodieke dı yine vuobıñ Ñmıñ naarı ma tıañ wa mıñ.

12 A nyuŋ sanŋa dieke Joon die dɪ balala Nmuŋ waha gie a keŋ tuŋ jinne, vuodiekemba nine dɪ ŋmuntina Nmuŋ naaru juule wia, pɔgɪlha anan nuŋŋmuna dɪ ba juu anan haguŋ.

13 Nmuŋ naazwalɪba mana anan Nmuŋ mɪraha die balɪ v naaru gie wia ta Joon dɪ wa keŋ.

14 Ta nɪ a keŋ a yaala nɪ tuo waha dii, Joon yine Nmuŋ naazwa Elaja, vuodieke die dɪ balla v keŋ wo.

15 Vuodieke dɪ yallɪ tɪba v wɔŋ.”

16 “Lele, bɪa maŋ baa n nagi jinne vuosi gie a magɪsɪ? Ba nɪasɪ wa ballɪbɪsɪ dɪ kalla nyɔɔgɪtɪ jige, a wasa tamba.

17 “Tɪ wɪwa wɪŋ a yɪ nɪ ama nɪ ka sieye, ta tɪ chɪa hanye a yɪ nɪ ama nɪ ka kuŋya.’

18 Joon die dɪ keŋ ta bɔba nuŋ ta ka nyuu daan vuosi dɪ baaru dɪ, ‘Jumbian yalla wa.’

19 Ta manɪ vuota Bua die dɪ keŋ, a die ta nyuo, vuosi dɪ baaru, ‘Nɪ ye daa wa gie v yiwo wutulitɪŋ anan daanyuru, ta yi lampo-tuosirɪŋ anan vuobiati zwa.’ Ama Nmuŋ dɪ tunna die wo dagɪya sɪba v yaa yan wɪŋ.”

Tɪŋ diekemba yada dɪ kana ka dala wia
(Luki 10.13-15)

20 Vuodiekemba die dɪ benne tɪgi diekemba ma ma Yisa die dɪ yine v mamachi

wia die, ta ka chɪgɪ a nyuŋ ba tumbiati ma, die wia die v galɪŋ ba.

21 Die v baaru dɪ, “Wɔbian bie nuŋ Korazini vuosi me! Wɔbian bie nuŋ Befisada vuosi ma ma! Dama mamachi wudieke n yine nɪ tɪgɪsɪ ma, maŋ tɪŋ a yi die Taya anan Sidoni ma ma, vuodiekemba dɪ benne mi wo tɪŋ nan vaa ba tumbiati ta nagi vaati anan tany-eeliŋ a bɔsɪ ba gban an die dagɪ sɪba ba chɪgɪ nyuŋ ba tumbiati ma ma muŋ.

22 Nɪ vaa n balɪ nɪ, dɪ daa dieke Nmuŋ dɪ baan nan dii vuosi sariya nɪ tɪbɪdatɪŋ nan faasɪ dala pam a tɪan Taya anan Sidoni vuosi sariya.

23 Ta nuŋ Kapenomi vuosi anan nɪ kotina nɪ gban gban ŋmɪsɪkpen mana, Nmuŋ nan vigi nɪ a taan kunti jigiberisikɪŋ dama mamachi diekemba die n yine nɪ jigiri die dɪ tɪŋ yi Sodomi ma ma dɪ mɔna naa a tɪŋ ye beri a ga tuŋ jinne.

24 Ama n bala nɪ, sariyaka diile daraan nɪ tɪbɪdatɪŋ nan faasɪ dala a tɪan Sodomi vuosi tɪbɪdatɪŋ.”

Nɪ keŋ n jigɪŋ a voosi
(Luki 10.21-22)

25 Sanka mi Yisa die dɪ baaru, “N Chua Nmuŋ, vuodieke dɪ yine ŋmɪsɪkpen anan tɪŋgbanka gie tɪŋ, n bɪra fɔ, dama fɔnuŋ lɔbɪrɪ waha gie yɪantieliŋ anan sɪsɪbɪrɪŋ jigɪŋ ama ta yuori he a yɪ ballɪbɪsɪ;

²⁶ dama die fu tuma fu tsuma a yie fu nansuŋ.

²⁷ “N Chwa Nmuŋ nagi wa jaan mana a yi muŋ; vuon ka siba manuŋ Nmuŋ Bwa wa sie n Chooŋ wa Nmuŋ, vuon duan ka siba n Chooŋ wa Nmuŋ sie manuŋ Nmuŋ Bwa wa anan vuodiekemba n yaala n nagi wa a dagi.

²⁸ “Ni keŋ n jigij n nuluŋ vuodiekemba di chiine chiidunsa an n yi ni voosin.

²⁹ Ni nagi n chiiti a chii ta ni bugru a nyuŋ n ma dama n yiwo vuodieke di surna n gban tuŋgban ta muŋŋi pɔgɔli n gban ta ni nan ye voosin.

³⁰ Dama n kwan dusuŋ ka tva ta n chiiti duan di ka dunsi.”

12

Davvɔsikiri daan wia

(Maki 2.23-28; Luki 6.1-5)

¹ Die di yine daraa ale kwan chaan die Yisa anan u kwanandusuriba di chuŋ tianna zaa kwan ma davvɔsikiri daraan; ta kɔŋ die di yalli u kwanandusuriba, die wia die ba piili a gobe zaaha yaga ŋɔba.

² Farasisi batan die di yene die wo ba balɔ a yi Yisa, “Daansi fu kwanandusuriba di yinene wudieke ti muraha di kana ka yi sien di ti yime davvɔsikiri daraan.”

³ Die Yisa di yinŋi a balɔ ba, “Ni ye ka karuŋ Nmuŋ gbanƙu suŋ Davidi di yine wudieke sanŋa dieke

kɔŋ di yalla wa anan u kwananvuosisi?

⁴ Die u ga a juu wo Nmuŋ jiamuŋ juokpenƙruku ma wunuŋ anan u kwananvuosisi di nagi paanu dieke die ba naguna a yi Nmuŋ a ŋɔbi wudieke die Nmuŋ muraha di kana ka yi sien di vuogaan ŋɔbi, die paanu sie Nmuŋ jiamuŋ nuŋandusuriba nyuŋkura nyuna.

⁵ Yaa ni ka karuŋ Nmuŋ muraha gbanƙu ma, di davvɔsikiri daan mana Nmuŋ kikaabitiba nyuŋkuraaha di benne Nmuŋ jiamuŋ juokpenƙruku ma ŋaan tuma tsuma mi davvɔsikiri daan mana a chusa muraha ama ta wo chvɔsuŋ.

⁶ Ama n bala ni vuodieke di tianna Nmuŋ jiamuŋ juokpenƙruku benne giena.

⁷ Di maagiya Nmuŋ gbanƙu ma di, ‘Nmuŋ yaala zoolunchiguruŋ a tian ni kaaba.’ Ni tuŋ siba wurɔ gie chuŋ, ni tuŋ kaan di galuma vuodiekemba di kana ka chvɔsiya;

⁸ dama manuŋ vuota Bwa wa yine davvɔsikiri daan tien.”

Yisa die di gbaanna nuukpiike tien wia

⁹ Yisa die nyuŋ mi a ga juu ba Nmuŋ jiamuŋ juon kaanu ma.

¹⁰ Ta daa wunuŋ die benne mi a yaa nuukpiikin. Vuosi batan die benne mi a yaala sieti di ba ye Yisa chvɔsuŋ ta galuŋ wa, die wia die ba

piasi wa, “Ti miraha yi sien muḡ di vuon gbaan yuagtien dāvūsikiri daraan?”

11 Die v yinḡi a balɩ ba dɩ, “Ni wonyɩ dɩ ken yalli yiisin ka nan golin me dāvūsikiri daraan, v tin kaan yigi ke a vuari ka a nyin goliku me?”

12 Ni ka sɩba a baari vuota yaa nyuari a tin yiisin muḡ, die wɩa ti miraha yi ti sien dɩ ti sunḡi vuon dāvūsikiri daraan.”

13 Die v balɩ a yi nuukpi-ikiri tien dɩ, “Turi fu nuuke.” Die v turi ka die ka mana dɩ tunti, a sɩ sɩba kaan wa.

14 Ama die Farasisi die dɩ nyin san ba baan kuv Yisa dene.

*Nyin bɔavariḡin wɩa
(Maki 3.1-6; Luki 6.6-11)*

15 Die Yisa die dɩ sɩbina ba san kuv wɩaha die v nyin mi, ta vuosi pam die dɩ dɩ v kuvan. Die v gbaan yuagtielin mana,

16 ta kpaan ba dɩ ba da ken a balɩ a yi ba chanchaalḡ v wɩa.

17 Die v yiwo naa amv Nḡin naazva Azaya die dɩ bala die wo ken yi wusie.

18 “Ni ye, n bɔavariḡin wonna,

wonḡin man faasi cho, v ma n sun dɩ fiati.

N nan nagɩ n Halikasika a yi v ma,

an v balɩ vuodiekemba dɩ kana ka yi Juu vuosi dɩ ba nan ye gbatitaanḡ n jiginḡ.

19 U kaan dɩ nuga nunhagurḡ yaa a nata

yaa a zie sieti me faasi bala wɩa pam pam.

20 U kaan wɩa yubukubun dieke dɩ goorine a tunti

yaa a kpisi popoli dieke dɩ kana a ka muḡin a die.

Ntaala v yi wusie sariya diile ken ye nyanḡinḡ.

21 U saan wɩa, vuodiekemba dɩ kana a ka yi Juu vuosi nan dɩ yalli tama.”

*Yisa anan jumbiatɩ naan wa Beelizebuli Sitaani wɩa
(Maki 3.20-30; Luki 11.14-23)*

22 Womi vuosi batan die dɩ chii daa wonyɩ dɩ yine yu anan gaamv dama jumbian die yalla wa; ta Yisa die dɩ gbaan wa, die v biagɩ a bala wɩa ta yese.

23 Die dɩ yi daadamba mana mamachi anan Yisa die dɩ yine die wo wɩa, die ba piasa tan dɩ, “Daa wa gie yiwo Naan Davidi haagḡ yaa?”

24 Ama Farasisi die dɩ wonna naa, die ba baari dɩ, “Jumbiatɩ naan wa Beelizebuli* die yine daa wa gie yiko dɩ v vuarina jumbiatɩ vuosi ma.”

25 Yisa die dɩ muḡin ba yilinene wudieke ta yinḡi a balɩ ba dɩ, “Tinḡban dieke mana dɩ puonene ka gban a waga tan kaan faasi a yvasi. Tigidieke dɩan yaa buuri dieke dɩ puonene ka gban a waga tan nan nan.

26 Du yi sɩba Sitaani vuarina Sitaani vuosi sunḡ,

* 12:24 12.24 Sitaani saan buna yi Beelizebuli.

dı dagı sıba v yinji a waga ta puo wo v gban; lala v naarı dı baa ka zie?

²⁷ Dı yiwo Beelizebuli yınana mıj yiko mañ vvara jumbıatı vuosi ma, ta nıñ nıñ mıña yınana nı vuosisi yiko dı ba vvarımaha? Nı vuosi gban gban tsuma daga sıba nı wo wusie.

²⁸ Ama manıj nıj, Nımıj Halıkasıka yinene mañ vvara jumbıatı vuosi ma; die dagına sıba Nımıj naarı ken nı jıgıj mıj.

Yisa dı bıagına a bobı Sitaani die

²⁹ “Vuon kañ bıagı a wı a juu hagarıtıen† tıgıj a vaarı v nyinti, ntaala v wolin a bobı wa ta wa bıagı a vaarı v nyintiti.

³⁰ “Vuodieke mana dı kana ka zie n kvañ waga mıj mıj; ta vuodieke mana dı kana ka suñji mıj a lagısa vuosi n jıgıj yiwo vuodieke dı jatınana ba.

³¹ Naa chıañ ma, mañ bala nı, Nımıj nan nagı a chaa vuotañ wıbatı añañ wıba diekamba v balala mana; ama vuodieke mana dı balı wıbañ a yı Nımıj Halıkasıka, Nımıj kañ nagı v taalı a chaa wa.

³² Vuodieke dıañ mana mana dı ken balı wıbañ a yı manıj vuota Bıa wa Nımıj nan nagı v taalı a chaa wa; ama vuodieke nıñ mana dı ken balı wıbañ a yı Nımıj Halıkasıka, Nımıj kañ wıñ nagı v taalı a chaa

wa dıña ka gie me yaa dıña dieke dı bala ka ken wo.”

Tıj añañ ka nyınyıñka wıa

(Luki 6.43-45)

³³ Ta Yisa die dı bı balı dı, “Dı yi ta tıj dı vıña, ka nyına nyınyıñka vıña; ama dı yi ta tıj dı ka vıña, ka ñañ nyıj wa nyınyıñka bıatı dama tıj nyınyıñka ma ba sıba ka.

³⁴ Nıñ nyınvuuke bu-urıbu gie, nı yıne vuobıatı die, lala wıbalıka vıña dı nan bıagı a nyıj nı nıa ma? Dama jadieke vuota dı yiline v sıj ma die nyınnana v nıañ ma.

³⁵ Vuovıñ yie wıvıña, dama v sıj vıña mıj; ta vuobañ dıañ dı yie wıbatı dama v sukı ka vıña.

³⁶ “N bala nı, sarıya diile daraañ Nımıj nan dıı vuosi sarıya sıba die ba balala wıgıtı mana wıa,

³⁷ dama vuon mana wıbalıka bala ka vıarı wa dında daarı mı yaa v wıbalıka dıañ bala ka chıvı wa.”

Die ba yaalala ba ye mamachi wıa

(Maki 8.11-12; Luki 11.29-32)

³⁸ Womı mıraha dıdagırıba batañ añañ Farasısi batañ die dı balı Yisa dı, “Dıdagırı tı yaala fı yiwo mamachi wıñ añ tı ye.”

³⁹ Ama die v yinji a balı, “Lele vuosi dı yıne vuobıatı ta ka bı jıama

† 12:29 12.29 Hagarıtıen wo yiwo Sitaani ama Yisa yaa hagarıj a tıañ wa ta bobı wa añañ guune.

Ŋmɔŋ yaalala ba ye ma-machi wɔŋ; ama n kaan wɔŋ yi mamachi wɔŋ a yi ba; Ŋmɔŋ naazɔa Jona dagɔŋ chanchaan nyɔna man nan dagɔ ba.

40 Die Jona dɔ benne zaasɩkpɩkɩ sɩkɩ ma ŋmɩntɔasi anan yun a ga tɔgɩ daraa ataa wa, die gban gban manɔŋ vuota Bɔa dɔan dɔ nan dɔ beri tɩngbanɩka gie chɩan ŋmɩntɔasi anan yun a ga tɔgɩ daraa ataa.

41 Sariya diile daraan Nineva vuosi nan hagi zie a galɩ nɩ, dama Jona dɔ mɔsɩna Ŋmɔŋ wɩa a yi ba wa die ba va ba tumbiatɩ mɩŋ; n bala nɩ, vuodieke dɔ tɩanna Jona benne gie.

42 Sariya diile daraan Siaba hogɔ naan wa nan hagi a zie a galɩ nɩ dama die ɔ paali nyɔŋ wa tɩgɩ saasaa a ga dɔ ɔ wɔŋ naan Solomoni yɩan wɔbalɩkaha, ama n bala nɩ vuodieke dɔ tɩanna naan Solomoni benne giena.

Jumbian dɔ yinɩŋine ken juo vuon ma dene

(Luki 11.24-26)

43 "Dɩ yi ta jumbian dɔ ken nyɔŋ vuota ma, ka ŋaan dɩa wa jigikɩkɩŋ a yaala jigin dɔ ka voosi, ka ka yeye;

44 ɔ ŋaan balɩ a yi wa ɔ gban gban dɔ, 'N nan yinɩŋi a ga n tigidieke n vana wa.' Die wɩa ka ŋaan yinɩŋi ga mi a ye dɔ vuon wo mi, ta ka sɩŋ mana saariya a wɔnsɩ vɩnɩŋ.

45 Ka ŋaan wa nyɔŋ mɩŋ a ga a chii jumbiatɩ diekamba

dɔ tɩanna ka gban gban ayɔpɔyɩ an a ga bemme mi. Naa chɩan ma daa wa berin nan faasɩ chɔsɩ pam a tɩan die ɔ sɩna die wo. Naa bala ka yi a yi lele gie vuobiatɩti."

Yisa nun anan ɔ nɩballɩ wɩa
(Maki 3.31-35; Luki 8.19-21)

46 Yisa die ye ko bala wɩa a yɩa vuotamba ta ɔ nun anan ɔ nɩballɩ dɔ ken tɔgɩ. Die ba zie wo yen me ta tɩŋ vuon dɔ ɔ wa wa an ba balɩ wɩa.

47 Die wɩa vuon wɔnyɩ die dɔ balɩ wa dɔ, "Daansɩ ye, fu naa anan fu nɩballɩ zie yen me ta yaala ba anan fu balɩ wɩa."

48 Yisa die dɔ yinɩŋi a baari, "Mɩnɩa yine n naa? Mɩnɩa yine n nɩballɩ?"

49 Womi ɔ nagi ɔ nuun a dɩŋ ɔ kvanandɩsɩrɩba ta baari, "Ye, n naa anan n nɩballɩ wɔnna.

50 Dama vuodieke mana dɔ yinene wudieke n Chɔa Ŋmɔŋ dɔ benne arɩzanna ma choti wɔnɩŋ ɔ yine n nɩmbɔa anan n taa anan n naa."

13

Bɔbɔritɩ nandagin

(Maki 4.1-9; Luki 8.4-8)

1 Dɩnɩŋ daari mi Yisa die dɔ nyɔŋ tigiri me a ga mɔgɩkpɩrɩ chaan a sɩŋ kalɩ mi dɔ ɔ dagɩ.

2 Ta daadamba die dɔ geline wo die faasɩ dala mɩŋ, die wɩa die ɔ ga juu haarɩŋ a kalɩ ka sɩŋ, ta die daadamba die dɔ zie mɔgɩkpɩrɩ kvanɔari ma.

³ Die ɔ nagi wa nandaga a balɪ ba wɪa pam dɪ, “Daa wɔnyɪ die hagɪna daan kaanɪ a ga dɪ ɔ burɪ ɔ nyɪɓura.

⁴ Die ɔ burɪnana nyɪɓurɪkaha kwan ma wa, atan die dɪ nan sien me, nembisi die dɪ ken a dii he.

⁵ Atan dɪan die dɪ nan tan sikpen jigidieke tantɪ die dɪ kana ka faasi dala. Die nyɪɓurɪkaha die dɪ nyɔɔɓɪ lagɪ lagɪ dama tantɪ die ka faasi dala wa wɪa,

⁶ ama die nɪmɪɪ die dɪ nyɪɪ a faasi tɔa a mana die dɪ ko dama a dagɪrɪsɪ die ka sɔɔɓɪya die wɪa a mana die dɪ kpi.

⁷ Ta atan dɪan die dɪ nan hanɔɔɔsɪ dagɪrɪsɪ ma, ta a mana die dɪ lagɪsɪ nyɔɔɓɪ a burɪɪ, ama hanɔɔɔsɪsɪ die dɪ nyagi nyɪɓuraha.

⁸ Atan dɪan die dɪ nan tungban vɪtɪɪ ma die a mɪɪɪɪ yi bie; atan die yi bie kɔbɪga kɔbɪga atan dɪan banɪsɪ-yɔbaba yɔbaba atan dɪan banɪsɪ-taa taa.”

⁹ Yisa die dɪ balɪ a kpatɪ ba dɪ, “Vuodieke mana dɪ yalla tɪba ɔ wɔmma.”

Wudieke wɪa ɔ yɪna nandagaha

(Maki 4.10-12; Luki 8.9-10)

¹⁰ Die wɪa die ɔ kwanandɪsɪrɪba die dɪ ken ɔ jigɪɪ a pɪasɪ wa dɪ, “Bɪa wɪa fɔ naga nandaga bala yɪa ba?”

¹¹ Die ɔ yɪɪɪɪ a balɪ ba dɪ, “Nɪtɪɪ nɪɪ Nɪmɪɪ yɪ nɪ sien dɪ nɪ summa wɔɔburɪkɪɪ

wɪa yaa gamma ɔ naarɪ wɪa ama banɪɪ ba nɪɪ ɔ ka yɪ ba sien.

¹² Vuodieke dɪ sɪbɪna Nɪmɪɪ wɪa, wɔnɪɪ ɔ yenene a gɔta an ɔ faasi yallɪma pam, ama vuodieke dɪ wone, ɔ nan waarɪ bɪta dieke ɔ yalla gban.

¹³ Wudieke wɪa n nagɪnana nandaga a daga ba yiwo, ba daansa mɪɪɪ ama ba ka yese, ta chɪsa a wɔmma, ama ba ka sɪba a chɪasɪ.

¹⁴ Die wɪa Nɪmɪɪ naazɔa Azaya die dɪ balla wudieke wo ken yi wusie ba wɪrɪ ma. Die ɔ balɪ dɪ Nɪmɪɪ baarɪ,

‘Vuosisi gie nan sen wɔɪɪ, ama ba kaan dɪ sɪba a chɪasɪ,

ba nan sen daansɪ ama ba kaan dɪ sɪba jadieke ba yene wo chɪasɪ.

¹⁵ Dama vuosi gie yɪan ligiye mɪɪɪ

ta ba tɪba dɪan dɪ hagɪrɪ, ta ba bɪ ligi ba nine, dama ba ka yaala ba ye jaan,

ta ka bɪ yaala ba wɔɪɪ wɪɪɪ,

ta ka yaala ba yɪan yuori,

ta ka bɪ yaala ba vaa ba wɔbɪatɪ an n gbaan ba.’

¹⁶ “Nɪtɪɪ nɪɪ nɪ yaa sikpen nansɪɪ, dama nɪ nine yese mɪɪɪ ta nɪ tɪba dɪan dɪ wɔmma wɪa.

¹⁷ Ama n balɪ nɪ wusie, Nɪmɪɪ naazɔbalɪɪ anan vuodiekemba die dɪ chɪɪnana Nɪmɪɪ pam tɪɪɪ yaala ba ye jadieke nɪ yene

wo ama ba ka yeke; ta tuj bu yaala ba tuj wuj wudieke ni wonna wa ama ba ka wuj ka.

Buburitv nandagiri chianj
(Maki 4.13-20; Luki 8.11-15)

18 "Ni wumma ta bugiri buburitv nandagiri chianj.

19 Vuodieke di ken wuj Nmuj naari wuvunaha gie ta ka siba a chiasu, Sitaani njanj ken vuari wa wudieke di juune v suj ma; die yine nyujburi dieke di nanna sieku me.

20 Nyujburi diekemba di nanna tanjaalika sikpeku su siba vuodieke di njaana a wuj Nmuj waha ta tuohe lagi lagi ananj sugifialuj;

21 ama waha ka souna ba sugiti ma ta a yasa. Die wia wahala yaa mugisij di ken waha wia, ba njanj nagu waha a taanj bunyi.

22 Nyujburi diekemba di nanna hanjooosi jigiri su siba vuodiekemba di njaana wuj Nmuj waha, ama ta tujgbanjka gie wahala ananj nyinti yaaluj nyagi waha v wonna wa v suj ma, ta ka ka nyinna nyujnyujka.

23 Ama nyujburi diekemba dianj die di nanna tujgbanj vujku ma su siba vuodiekemba di njaana wuj waha ta siba a chiasu; ta nyuj nyujnyujka, a tanj kobiga kobiga batanj dianj banjisi-yaba yaba batanj dianj banjisi-taa."

Huutiti nandagiri wia

24 Die Yisa di bu a taanj ba nandaguj di, "Nmuj naari su siba daa wonyi die di burina zaaburivuna v kvanj ma.

25 Ama yuj kaani vuonj mana die di gubunana v dataanj die di ga a ga buri huuti a guti v zaaha ma ta yinj ga.

26 Die zaaha die di burina a piili di a yi sikpigile die huutiti dianj die di hagi.

27 "Daa wa tuntuntuj die di ken v jigij a piast wa di, 'Jakubuj, daa zaaburivuna die fu buri fu kuvu ma? Ama sia huutiti di nyuj?'

28 "Die v baari di, 'Dataanj wonyi yine die.' Die ba piast wa 'Yaala ti ga a vuv huutiti muj?'

29 "V baari, 'Aayi, dama ni a ken a vva huutiti ni nan guti a vuv zaaha atanj.

30 Die wia ni vaa zaaha ananj huutiti mana lagisi buruj a ga tugt gobij sanja. Sanja mi n nan balu zaagobiribe; ni wolin vuv huutiti ta bobuha a huuboba a juba bolinj; ta lagisi zaaha a naguha a yi n napooti me.' "

Nyujburubij nandagiri
(Maki 4.30-32; Luki 13.18-19)

31 Yisa die di bu a taanj ba nandaguj bura di, "Nmuj naari su siba kanmuj binj daa di nagina a ga buri v kvanj ma.

32 Ka yine nyujburika mana jabuj, ama ka ken buruj ka yine vapogiti mana jakpouj. Ka njanj buruj wa

tuj ta nembisi kej yuga a tose ka chagisa ma.”

*Daboti nandagiri
(Luki 13.20-21)*

³³ Yisa die di bi a taan ba nandagij bura di, “Nmuj naari su siba daboti hogu di nagina a lagisi paanu zon dieke di dala ma an bu mana kuj a yiri die wo.”

*Nandagaha taanij chian
(Maki 4.33-34)*

³⁴ Yisa die taan wa nandaga a bala waha gie mana mana a yi daadamba: Die u ka bala wuj a ya ba ta ka ka yi nandagij.

³⁵ Die u yiwo naa amu Nmuj naazua wonyi die di bala wudieke wo kej yi wusie, di

“Man a kej n bala wuj n nan nagu nandaga a balu ba,

n nan balu ba wudieke mana die di lobirina a nyuj duna di piiline a kej tugji jinne.”

Yisa die di dagina huutiti nandagiri chian dene

³⁶ Die Yisa die di va daadamba mi ta ga a juu tigi-dieke mi die u benne. Ta u kuvandusuriba die di kej u jigij a baari, “Dagu ti huutiti nandagiri chian.”

³⁷ Ta u balu ba di, “Manuj vuota Bua yine vuodieke die di burina nyujburivunaha.

³⁸ Kvaku dian yine duna, nyujburivunaha dian yine vuodiekemba di benne Nmuj naari ma, ta huutiti dian yine Sitaani vuosi.

³⁹ Dataa dieke dian di burina huutiti yine Sitaani; gobiku sanja dian yine duna kpati sanja, gogobiribe dian yine Nmuj malakasi.

⁴⁰ “Siba die ba lagisuna huutiti a juha bolibu die wo, die di baa di summa duna kpatij daraan.

⁴¹ Manuj vuota Bua nan daansi tun n malakasi an ba ga vuari a nyuj n naari ma vuodiekemba die di yinene vuosi di yie bian anan vuobiatu mana,

⁴² an ba nagu ba a taan bolij me, mi ba nan di kuma ta joba ba nyina.

⁴³ Ama sanja mi njmunchiguriba mana nan di bie n Chua wa Nmuj naari ma a chaan siba njmuj di chaannana die wo. Vuodieke di yaa tibu u womma.

Jaduj dieke die di lobirina nandagiri wia

⁴⁴ “Nmuj naari su siba jaduj dieke die di gune tujgan ma vuon kuvan ma. Ta daa wonyi di kej ye ke, a kpari tantu a ligi ke, ta ga anan sugifaluj a ga nagu u yalla nyindieke mana a daa a yinji kej daa kvaku.

Nyieleen nandagiri

⁴⁵ “Nmuj naari bi su siba nyugidiiru di duna dida yaala nyielevuna di u daa.

⁴⁶ Die u ga ye kaanu di faasuna vuna die u ga a ga nagu u nyinti mana a daa ta kej daa ka.

Zaasij nuj nandagiri

47 “N̄m̄ūj naari bi su s̄iba, zaasūj nūj ba naḡina a vigi taan̄ nyaan̄ ma ka yigi zaasūj yiri yiri nūj mana.

48 Ka suuline wo zaasūyigiribe d̄i dat̄i ka nyūj gaan̄ ma, a s̄ūūj kal̄i a lugi zaasūvunaha a yi kparūj ma ama ta naḡi zaasūbiatit̄i a vigi taan̄ wa.

49 Naa d̄i baa d̄i s̄um̄ma d̄un̄a kpat̄ūj daraan̄. N̄m̄ūj malakasi nan ken̄ a lugi vuobiatīt̄i a nyūj vuov̄una ma,

50 ta naḡi vuobiatīt̄i a vigi taan̄ bolin̄ me. Mi ba nan d̄i k̄uma ta n̄j̄oba ba nyūna.”

Wvhaala anan̄ wvkvra wia

51 Die Yisa die d̄i p̄ias̄i ba, “N̄i s̄iba wiaha gie ch̄ias̄i m̄ūj?”

Die ba baari “Wa.”

52 Die v̄ yin̄ji a bal̄i ba, “Die wia, N̄m̄ūj m̄ura d̄idaḡūv̄ dieke mana d̄i būḡūv̄unana n̄ daḡūk̄ū yaa gamma N̄m̄ūj naari wia ta m̄ūj̄ū s̄iba a ch̄ias̄i sū s̄iba tigin̄ tien̄ dieke d̄i v̄var̄una nyūjhaala anan̄ nyūjk̄ura a nyūj v̄ nyinti ma.”

Nazeriti vuosi die d̄i ze-tine Yisa die

(Maki 6.1-6; Luki 4.16-30)

53 Yisa die d̄i taanna nandagaha gie a kpat̄i, die v̄ nyūj mi

54 a yin̄ji a ga v̄ gban̄ gban̄ v̄ t̄ūj, mi die v̄ ga daga vuosi N̄m̄ūj wia ba N̄m̄ūj j̄iam̄ūj juon̄ me. Die v̄ daḡūk̄ū d̄i yi vuodiekemba d̄i w̄onnana wa mamachi. Die ba p̄iasa tan̄ d̄i, “S̄ia v̄ ye yiābū gie?”

S̄ia v̄ ye yiko ke gie a yie mamachi wiaha gie?”

55 “Daa kamp̄unta wa bua wa wondie? Daa v̄ nūj yine Meri, ta v̄ numball̄ d̄i yi Jemisi anan̄ Josef̄u anan̄ Simoni anan̄ Judasi?”

56 Da v̄ tamba benne giena wa? S̄ia v̄ ye genhe mana?”

57 Die wia die ba zeti wo. Yisa die d̄i bal̄i a yi ba d̄i, “Ba yia N̄m̄ūj naaz̄va j̄il̄uma jiḡin̄ mana mana m̄ūj, ntaala v̄ gban̄ gban̄ v̄ t̄ūj anan̄ v̄ gban̄ gban̄ v̄ tigin̄ vuosi jiḡin̄.”

58 Die v̄ ka yi mamachi wia pam mi dama die ba ka yi wo yada wia.

14

J̄oon̄ vuodieke die d̄i s̄inana vuosi N̄m̄ūj nyaabu kvv̄la wia

(Maki 6.14-29; Luki 9.7-9)

1 San̄ka mi naan̄ Herodi vuodieke die d̄i yine Galili naan̄ wa die d̄i w̄ūj Yisa wia.

2 Die v̄ bal̄i a yi v̄ nyūj̄k̄ura d̄i, “Ū sēj̄ yiwo J̄oon̄ vuodieke die d̄i s̄inana vuosisi N̄m̄ūj nyaabu haḡuna kūj me, die wia v̄ yall̄i haḡūv̄ū mi a yie mamachi wia dene.”

3 Die Herodi die yi wa nūan̄ ba yigi J̄oon̄ a b̄ob̄i wa ta naḡi wa a yi dansar̄ika s̄ūj, die v̄ num̄ba Filipi h̄oḡū Herodiasi wia die v̄ yi die.

4 Dama J̄oon̄ die n̄aan̄ bala yia wa m̄ūj d̄i, “D̄i ka m̄ū fu faari Herodiasi.”

⁵ Naan Herodi die yaala v kuu Joon, ta die chiga juu vuosisi, dama die ba siba a baari Joon die yiwo Nmuj naazva.

⁶ Die ba murina naan Herodi daa dieke die di ken tugi, v yi chaanti, ta Herodiasi hogolta die di ken sie daadamba mana nujja, die naan Herodi sun die di paalfiati,

⁷ die v yi wa nvan a baari, "N huya, n nan yi fu jadieke mana fu bala di yaala."

⁸ Die wa hogolta wa nuj di dagi wa jadieke v baan piasi, die v yinji ga bal naan Herodi di, "Gobi Joon vuodieke die di sinana vuosi Nmuj nyaabu sikpen a yi tasuj ma a ken yi muj lele."

⁹ Naan wa sun die di chustu, ama die v huona daadamba nujja wa die v yi nvan di ba yi havubike di yaalala die wo.

¹⁰ Die wa die ba gobi Joon sikpen dansarika sun.

¹¹ Die ba chii sikpeku anan tasuj a ken yi havubike, ta v dan di chiike a ga yi v nuj.

¹² Die Joon kuvandusiriba die di ken a nagi v nyngbanaka a ga guu, ta die a ga a bal Yisa.

Die Yisa die di yina dembisi tuse anv nyindiike dene (Maki 6.30-44; Luki 9.10-17; Joon 6.1-14)

¹³ Die Yisa di wonna Joon kusla waha die v juu haaruj a nyuj mi a ga jigidieke vuon di wone. Die vuosisi di wonna naa, die ba va ba

tigisi ta chuj nagisi a di v kuvan a ga v jigin.

¹⁴ Yisa die di kenne nyunna haariku ma ta ye daadamba zooluj die di yigi wo pam, die v gbaan vuodiekemba die di yugina ba sun mana.

¹⁵ Jujmuj die di tugina, v kuvandusiriba die di ken v jigin a bal di, "Nmuj gbige nannuj muj ta giena dan di yi haaguj; die wa vaa vuotamba an ba ga tugiustu a yaal nyindiike a dii."

¹⁶ Yisa die di yinji a bal di, "Ba ka mu ba ga. Nuj n gban gban ni yi ba jaan an ba dii."

¹⁷ Die ba baari, "Paanv golime anv anan zaasiti ale nyuna ti yalli giena."

¹⁸ Yisa die di baari, "Ni yaa ha a ken giena."

¹⁹ Die v bal a yi vuotamba di ba sun kala huutiti ma; ta die a nagi paanv golime anv wa anan zaasiti ale wo, a daansi njusikpen ta die a pagu Nmuj. Die v gbieri gbieri paanvusi a nagi ha a yi v kuvandusiriba, die ba nagi ha a yi vuosisi.

²⁰ Vuon mana di dii ta tiati tiati. Die v kuvandusiriba die di vaari nyintialikaha a suuli kparisi ban anan ale.

²¹ Vuodiekemba die di dine die yiwo dembisi tuse anv, ama die ba ka busi hoguba anan balli a guti.

Yisa die di chonna nyaan sikpen wa

(Maki 6.45-52; Joon 6.15-21)

²² Die Yisa die di vaa v kuvandusiriba di juu

haariku a garisu a ga mugikpuru mi wo chaaku, ta wari di u taan vuosisi an ba kuli.

²³ Die u taanna vuosisi a kpati wa, die u ga a jwali kunkogin di u jusu Nmin. Yun die di ga tugi ta u bie mi u nyuna ma;

²⁴ sanka gie ta haariku die bie wo saasaa mugikpuru sunsun anan sunsun nyaponjiku yaa ka doma dama bulogisun die niginana ka.

²⁵ Yaa gamma kparaan kpan sanja die Yisa die di chun nyaabu sikpen a ken u kwanandusuriba jigin.

²⁶ Die ba yene wo u chunnana nyaabu sikpeku nmaamin die di yigi be. Die ba baari, "Kogin wonde" ta faasi keesi.

²⁷ Ama Yisa di balu wa a yi ba bunyi a baari, "Ni da vaa nmaamin yalla ni, wo manin."

²⁸ Ta Piita di baari, "N Yomtien di yiwo funin fu vaa an n chun nyaabu sikpen a haari fu."

²⁹ Yisa di baa, "Kiere." Naa chian ma Piita die di nyin haariku ma a piili chun nyaabu sikpen a gara u jigin.

³⁰ Ama die u yene bulogisubu di faasina nigi wa nmaamin die di yigi wo die u piili a suna nyaabu chian. Die u keesi a baari, "N Yomtien gbatu min taan!"

³¹ Yisa die di deen nuun a yigi wo bunyi ta baari, "Funin yada di kana ka

dala vuoke gie, bie yine fu chulu?"

³² Ba mana die di juu haariku sun die bulogisubu die di nan.

³³ Ta vuodieke di benne haariku sun die di ken gbirigi a jama Yisa ta baari, "Wusie, sen yiwo Nmin Bua."

Yisa die di gbaannana Genezariti yvagitielin dene (Maki 6.53-56)

³⁴ Die ba garisu mugikpuru a ken Genezariti tinban ma,

³⁵ mi vuosi die di minin Yisa. Die wa die ba mubu a yi vuosi mana, ta ba chii vuodiekemba mana die di yaguna a ken u jigin.

³⁶ Die ba jusu wa di u ko a vaa vuodiekemba di yaguna wa ko a gbu u jayeekiri kwanban; die vuodiekemba mana die di gbina ka wa die ye wo gbaanin.

15

Ba chonkubulin dagin wa (Maki 7.1-13)

¹ Womi Farasisi batan anan miraha didaguriba die di nyin Jerusalemi a ken Yisa jigin a pasu wa di,

² "Di yiwo lala fu kwanandusuriba di ka dusa ti chonkubulin die di daguna die wo? Ba ka nita ba nuusi ta die."

³ Yisa die di yinji a pasu ba, "Ta di yiwo lala nunin ni zeti Nmin miraha ta di ni chonkubulin dagiku?"

⁴ Nmin die baari, 'Yima fu chva anan fu naa julma' ta

'Vuodieke mana dı a kenj zıa v chöönj yaa v nuñ m̄ ba küb wa.'

⁵ Ama nı daga a baarı dı vuonj dı a kenj a yallı jadieke v baanj nan nagı a sunñi v nuñ yaa v chöönj ta baarı dı 'Nyinti gie bırıñ wa N̄mıñ sıtı';

⁶ ka ka bı yiwo mugisinj dı v yuma ba jılma ta yı ba jaanj. Naa nı zeti N̄mıñ mıraha ta dı nı gbanj gbanj nı dagıñ.

⁷ N̄nıñ gıgaantıba gie! N̄mıñ naazva Azaya die yaa wusie die v bala nı wıa die. Die N̄mıñ baarı dı

⁸ " 'Vuosi gie yıa mıñ jılma ananj ba nva,

ama ba sugıtı dı bie saasaa ananj mıñ.

⁹ Ba jıama mıñ wa yorı dama ba daga vuosi vuota mıra sıba a yiwo manıñ n mıra.' "

Jadieke dı benne vuota sñj ma wıa

(Maki 7.14-23)

¹⁰ Womi Yisa die dı wa kpıkaakv a kenj v jiginj a bala yı ba, "Nı womma ta sımma a chıası!

¹¹ Da jadieke dı junene vuota nvañ ma yinene wo dıgıntı N̄mıñ jiginj ama jadieke dı nyınana v nvañ ma yinene wo dıgıntı N̄mıñ jiginj."

¹² Womi v kvañandısrıba dı kenj v jiginj a pıası wa dı, "Fv sıba a baarı Farasisi vuosisi dı wonna fv balıku ba jı wa sınıyırıñ?"

¹³ V die dı yinñi a balı ba, "Tı dieke mana n Chöönj

dieke dı benne arızanna ma dı kana ka suuye sie ba kenj vooka a taanj.

¹⁴ Die wıa vaa ba anj ba ga dama ba sı sıba yıısı ta data tañ. Yı dı a kenj data v chanchaanj sie ba mana nan guolinj me."

¹⁵ Piita die yinñi a baarı: "Dagı tı nandagırı gie chıañ."

¹⁶ Yisa die dı yinñi a balı ba dı, "Nı gbanj nı ka sıba n wöbalıka gie chıası?"

¹⁷ Nı ka sıba a baarı jadieke mana dı junene vuota nvañ ma gara v nyuuti ma ta daaga v nyıñgbanıñ a nyına?

¹⁸ Ama wudiekemba vuota dı balala v nvañ ma nyına v sñj, die yinene vuota dıgıntı.

¹⁹ Dama vuota sñj ma sñjanyilibıatı dı nyına, sıba vuota küsıla, daakpana ananj hógvkaana yaalıñ, ananj gaarıñ ananj ñmınchıbıası ananj kvagaarıñ.

²⁰ Genhe yinene vuota dıgıntı; ama da nuudıgıntı diile yinene vuota dıgıntı."

Högv wonyı die dı yine Yisa yada wıa

(Maki 7.24-30)

²¹ Yisa die dı nyıñ mi a ga Taya ananj Sidoni tıñgbanj chaanj.

²² Die wıa Keenani hógv wonyı die dı benne mi chaakv die dı kenj Yisa jiginj a wa wa dı, "N Yömötienj Davidi haagıñ chıgı mıñ zöölıñ! Jımbıanj yalla n

havuubin, di a paali a mugisi wo pam.”

23 Ama Yisa die ka balu wuɔɔ mana a yi wa. Die u kuvanandusuriba die di ken u jigijn a balu wa di u yagu wa; dama u di ti muɔ a yie watu.

24 Womi Yisa die di yijɔɔ balu ba di, “Izara vuodiekemba di sina siba yii diekemba di bana, banuɔ ba jigijn nyuna Nmuj di tuɔ muɔ.”

25 Ta hɔgu wa die di a ken a gbirigi Yisa nuɔɔa a baari, “N Yomutien, sunɔɔ muɔ!”

26 Yisa die di yijɔɔ a baari, “Di ka mu di vuon nagi ballubuɔ nyindiike a yi gbaasi.”

27 Die wɔa hɔgu wa die di yijɔɔ a baari, “N Yomutien ka yiwo wusie, ama gbaan diekemba di duana ba tien nuɔɔa ɔaan nagi nyindiike choota dieke di nannana u nuɔɔa a die.”

28 Naa chuɔɔ wɔa Yisa die di balu wa, “Yiwo hɔgu dieke yada di dala! Fu yaalala jadieke wo nan yi a yi fu.” Lele womi u hɔguɔa wa di ye alaafia.

Yisa die di gbaanna vuosi pam dene

29 Yisa die di nyuɔ mi a ga Galili muɔkpuɔɔi chaan. Die a juali a kalu kunkogin me.

30 Ta kpɔkpaan die di a ken u jigijn anan gbilisi anan yuɔɔ anan gbarigɔɔ anan gaantuɔ anan vuodiekemba mana di yuaguna yuagutu yiri yiri mana a nagi ba duan u nuɔɔa; die u gbaan ba.

31 Kpɔkpaaku die di yene ta gaantuɔa balu wɔa, ta gbarigɔɔ di chuɔɔ, ta gbilisi di ye alaafia, yuɔɔ di yese wo die di yi be mamachi. Die ba biri Izara vuosi Nmuj.

Yisa die di yina dembisi tuse anɔsa nyindiike dene (Maki 8.1-10)

32 Yisa die di wa u kuvanandusuriba a ken u jigijn a baari di, “Zooɔɔ yigi muɔ muɔ anan vuosi gie wɔa, dama ba bie wo n jigijn daraa ataa, ta lele ba wo jaan ba baan dii. N ka yaala n vaa ba kuli ta ka yi ba nyindiike, dama ba nan ken chaa sien me.”

33 U kuvanandusuriba di puasi wa, “Sia ti nan ye nyindiike haagɔɔ gie me a yi kpɔkpaaku gie?”

34 Yisa die di puasi ba, “Paanubu anɔɔa ni yalli?”

Ba baari, “Paanubu golime ayuɔɔɔɔ anan zaasubuɔɔ bita.”

35 Naa chuɔɔ wɔa Yisa die di yi kpɔkpaaku nuan di ba suɔɔ kala tuɔɔɔɔ.

36 Die u nagi paanubu golime ayuɔɔɔɔ wa anan zaasubuɔɔɔɔ a biri Nmuj ta die gbieri gbieri he a nagi ha a yi u kuvanandusuriba die ba nagiha a yi vuosisi.

37 Die ba mana di dii ta tɔali tɔali. U kuvanandusuriba die di vaari nyintɔali kaha a suuli kparɔɔ ayuɔɔɔɔ.

38 Die dembin diekemba die di dine wo die yiwo vuosi

tuse anusa, ama die ba ka buusi hoguba anan balli.

³⁹ Die Yisa di wa a taan kpikpaaku ta die juu haaru a ga Magadani tujban chaan ma.

16

Die ba yaalala ba ye mamachi wia dene

(Maki 8.11-13; Luki 12.54-56)

¹ Die Farasisi anan Sadusisi vuosi batan die di ken Yisa jigij. Die ba yaala ba yigi wo mu, die chian ma die ba piasi wa di u yi mamachi wuu a yi ba an ka dagi siba Nmuj die zie wo u kuan.

² Ama die u yinji a bal di, "Nuumara di ken nmunti jumuj ni nan baari, 'Sorin jigiri nan di vuna.'

³ Ta sukuleelin dian nuumara di ken nmunti ta bi sibi ni nan baari, 'Nuu baa ka nuu mu.' Ni nan biagi a daansi nuumara ta bal wudieke di balla ka yi ama ni kaan di siba wudieke di yinene lele chias!

⁴ Nuum, lele vuosi ni yiwo vuobati ta ka disa Nmuj, ni yaala ni ye wo mamachi wuu; ama n kaan wou yi wuu a yi ni; ama mamachi dieke nyuna n baan nan nag a yi ni yiwo Jona mamachi ka."

Die u balla die a yi ba, ta die ga ta va ba.

Farasisi anan Sadusisi daboti wia
(Maki 8.14-21)

⁵ Die Yisa anan u kuanandusiriba die di gasina mugikpuri a ga mi wo chaaku, die u kuanandusiriba die di daan ta ka nag paanu.

⁶ Yisa die di bal a yi ba, "Ni summa Farasisi anan Sadusisi daboti wia."

⁷ Die ba a bala a yia tan a baari, "Di yiwo ti kana ka nag paanu wia u bala die wo."

⁸ Yisa die di mujuna ba balala wudieke wo die u piasi ba, "Nuum vuodiekemba ni yada di kana ka dala, bia ni bala yia tan ni wone paanu wia?"

⁹ Ni ye ka siba ka chian? Ni ka tuisi die n nagina paanu golime anu a yi dem-bisi tuse anu wa? Die kparisi anmia die ni vaari nyintialkaha a suuli?

¹⁰ Ta die n nag paanu golime ayopoyi a yi dem-bisi tuse anusa wa, kparisi anmia die ni vaari?

¹¹ Bia yine ni yile di paanu wia man bala ni? 'Ni summa Farasisi anan Sadusisi daboti wia!' "

¹² Die ba wa a siba a baari di u ka bala ba di ba summa yaa gamma daboti dieke ba yalla a yia paanu sou ama di ba summa Farasisi anan Sadusisi dagu wia.

Piita di bala wokuuma yaa gamma Yisa ma dene

(Maki 8.27-30; Luki 9.18-21)

¹³ Yisa die di ga Siisiria Filipi tuj chaan, die u piasi u kuanandusiriba di, "Munia

vuosisi di baari manuj vuota Bua wa yiye?"

14 Die ba baari, "Batan baari yiwo Joon vuodieke die di sunana vuosisi Nmun nyaabu, batan dian baari yiwo Elaja ta batan dian di baari yiwo Jerimaya yaa Nmun naazvaliba wonyi die di benne koruj ma wa."

15 Ta u piastu ba, "Ta nunu muna ni baari n yiye?"

16 Womi Simoni Piita di baari, "Fu yine miivolitien Nmun Bua Masia wa, vuodieke u vuarina."

17 Yisa die di yinji a balu wa, "Funun Simoni, Jona bua, sugfialuj bemme fu ma, dama daa vuota yuori wari gie a dagu fu ama di yiwo n Chua Nmun dieke di benne arizanna ma wa.

18 N bala fu, funuj fu yiwo Piita* ta tanjaalika gie sikpen man nan nagi n vuosi zien, ta kuj gban kaan biagu a nyanji ba.

19 N nan yi fu Nmun naari sanban safubie; die wa jadieke mana fu baari di chwari tungbanjka gie me die gban gban jaabu nan di chwari arizanna ma; ta jadieke mana fu baari ka ka chwari tungbanjka gie me, die gban gban jaabu kaan di chwari arizanna ma."

20 Womi Yisa die di kpaan u kvanandusuriba anan nujumuna di ba da ken balu vuon di u yine Masia wa.

Yisa die di bala u wahala anan u kuj wa dene

(Maki 8.31-9.1; Luki 9.22-27)

21 A nyuj sanjka mi yaa gamma, Yisa die di piili a bala a yuore u kvanandusuriba di, "Sie n ga Jerusalemi a ga dii wahala a nyuj tika nyujkoraha anan Nmun kikaabitiba nyujkoraha anan miraha didaguriba nuusi me. Ba nan kub muj ama daraa ataa daraan Nmun nan hagu muj a nyuj kuj me."

22 Piita die di nagi wa a nyuj luguj a piili a galma wa a baari di, "N Yomotien, Nmun da vaa die yi. Naa kaan daan yi fu."

23 Yisa die di yinji a balu a yi Piita, "Funun Sitaani wa gie hagu gie ta va muj. Yiwo tangbinjin n sien me dama fu sunanyilehe gie yiwo vuota sunanyile ama daa Nmun."

24 Womi u balu a yi u kvanandusuriba di, "Vuodieke mana di yaala u dia n kvan, sie u zeti u gban a nagi u dagarikuj a dia muj.

25 Dama vuodieke nun mana di kana ka saaguya di u nagi u miivoli a yi muj nan waari ka, ama vuodieke nun mana di ken waari u miivoli n wa wounuj nun nan daansi ye ke.

26 Bua vuota di baa u ye, u yallu donu nyinti mana ta waari u miivoli, bua nyuari

* 16:18 16.18 Piita chian yiwo tan.

u baa u ye? Vuon nan btagi nagu jaan a daa u miivoli?

²⁷ Dama manuj vuota Bua baa n yinjhi ken muj anjan n Chua Nmuj haguru, anjan u malakasi, ta sanja mi n nan tun vuon mana yaa gamma u tunna die.

²⁸ Wusie man bala nu, vuosi batan bie gie ba kaan kpi sie ba ken ye manuj vuota Bua naaru diile sanja."

17

Yisa nyinghanj tarigu
wta
(Maki 9.2-13; Luki 9.28-36)

¹ Daraa ayababa kvan chaan die Yisa die di nagu Piita, anjan Jemisi anjan u numbua Joon, a yaa ba ga jubal tanburukun sikpen me, ba nyuna.

² Womi u nyinghanj die di tarigu ba nunja. U nine di chaan siba nmuj ta u nyinyeeke di yiantu siba chaanuj.

³ Ta ba ye Mosisi anjan Elaja di nyunna bunyi ba jigij a bala wta anjan Yisa.

⁴ Die wta Piita die di balu a yi Yisa di, "N Yomutien di vuna ti benne giena. Fu tun nan saagu, n tun nan kpil viisi ataa giena, ta kaanu fu jaan, ta kaanu yi Mosisi jaan ta kaanu dian di yi Elaja jaan."

⁵ Die Piita die di yene ko bala waha, nujmaayaluj di ken ligi be, ta loluj di nyun nujmaaku ma a baaru, "N Bwachoti wonna, u ma n sun di paal a fiat, nu womma a yuma wa."

⁶ Die u kvanandusuriba die di wonna lolku die njmaamuj di faasi a yigi be, die ba ghirigi tunghanj.

⁷ Yisa die di ken ba jigij a gbi gbi ba ta baaru, "Nu hagu zie. Da nu chiguma njmaamuj."

⁸ Die wta die ba kotu ba sikipigile a daansi ta ka ye vuon mi, sie Yisa nyuna ma.

⁹ Die ba nyunna tanu ma a ken sunna wa, Yisa die di kpaan ba di, "Nu summa nu ken a balu vuon nu yene wudieke wo, a ga tugtu sanja dieke manuj Vuota Bua di balla u hagu kun me."

¹⁰ Die u kvanandusuriba die di piast wa di, "Bua wta muraha didaguriba di baaru di sie Elaja wolin ken Masia ma?"

¹¹ Die u yinjhi a balu di, "Ka yiwo wusie di sie Elaja wolin ken, amu u wonsu wun mana a mujhi zienj.

¹² Ama manuj n bala nu di, Elaja wonj ken muj ama ta vuosi di ka mujhi wa, ta yi wo yoru yoru die ba yaalala die wo. Die gban gban ba nan yi manuj vuota Bua an n dii wahala ba nuusi me."

¹³ Womi u kvanandusuriba die di mujhi a baaru Joon dieke die di sunana vuosi Nmuj nyaabu wta u bala die.

Yisa die di vvarina jimbianj dembinj ma dene

(Maki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

¹⁴ Die Yisa anjan u kvanandusuriba bataa wa di yinjnine a ga kpi kpaaku

jigiri daa wonyi die di kenj a gbirigi Yisa nnyɛ,

¹⁵ a baari, “N Yɔmutien chigi n bva dembike gie zɔɔlinj, dama v yiwo kpenkpennantv, die di paali a mugisi wo a yi v nanna bolinj me yaa nyaan sɔnj daan mana.

¹⁶ Manj yaa wa kenj fu kvaɛɛndusuriba jiginj, ama die ba ka biagi a gbaan wa.”

¹⁷ Yisa di yinjɛni a balɛ ba, “Nɛnɛnj lele vuosi gie di wone yada ta bi yi vuodiekemba di kana ka dɛsa Nɛmɛnj, ni yaala n bemme ni jiginj a ga tugi sanja bia? Ni yaala n yaa wa suguru ananj ni a ga tugi sanja bia? Ni yaa bva wa a kenj giena.”

¹⁸ Yisa die di natɛ jumbiakv die ka nyɛnj bva wa ma, die bva wa di ye a laafia lele womi.

¹⁹ Ka kvaɛɛn chaan die Yisa kvaɛɛndusuriba die di kenj v jiginj a piasi wa, “Bia wia ti ka biagi a yagi jumbiakv?”

²⁰ Die v yinjɛni a balɛ ba, “Di yiwo ni yada di kana ka dala wia. Wusie manj bala ni, ni yi Nɛmɛnj yada ka dala sɛba kanmɛnj binj, ni nan biagi a balɛ yi tanɛ gie ‘Vɔv a nyɛnj giena a ga nan mi anj ka vɔv’; ni nan biagi yi jaan mana.

²¹ ((Ama jumbianj sɛba naa, ni kaan biagi a yagi sie ni bobba nvanj ta jɔvsa Nɛmɛnj.))”

Yisa die bi balɛ v kumbu wia
(Maki 9.30-32; Luki 9.43b-45)

²² Die Yisa kvaɛɛndusuriba mana die di lagisina Galili

mi, die v balɛ a yi ba di, “Ba nan nagɛ manɛnj Vuota Bva a yi vuosi nuusi me

²³ anj ba kuv mɛnj ama daraa ataa daraan n nan hagɛ kumbu me.”

Die v kvaɛɛndusuriba sɔgiti die di paali a chɔvsi.

Nɛmɛnjɛmanɛnj juokpenkpɛkɛ lampo tuminj wia

²⁴ Die Yisa ananj v kvaɛɛndusuriba die di gana Kapenɔmi, Nɛmɛnj juokpenkpɛkɛ lampotuosiribe di kenj Piita jiginj a piasi di, “Di dagɛv wa tune Nɛmɛnjɛmanɛnj juokpenkpɛkɛ lampoke mɛnj?”

²⁵ Ta Piita die di baari, wa, v tune mɛnj. Piita die di gana a juu tigiri me die Yisa die wolinj balɛ wiaha, ta piasi wa di, “Simoni lala fu yile? Ba mba tunene lampo a yia tɛngbanja gie naakpɛuma ha? Tɛngbanja vuosi yaa chaanɛnj?”

²⁶ Ta v yinjɛni a baari “Chaanɛnj.”

Yisa die di yinjɛni a baari, “Di mv mɛnj, di dagɛ sɛba tɛngbanja vuosi ka mv di ba tɛnj.

²⁷ Ama ti kana ka yaala ti chɔvsi ba sɔgiti wia, ga mɔgɛkpɛrɛ ma a ga taan kagɔntɛ ta datɛ zaasi dieke fu wolinne a yigi, fu yuori ka nvanj nan ye ligire binj dieke di baan nan biagi a tɛnj manɛnj ananj fu ma; ta fu nagɛ ka a tɛnj be.”

18

Munia yine vuokpuij?

(Maki 9.33-37; Luki 9.46-48)

¹ Sanja mi v kvanandusiriba die di ken v jigij a piasa wa di, "Munia yine vuokpuij Nmuñ naari ma?"

² Die v wa buabinj a vaa v zie ba nuñja,

³ ta bali di, "Wusie manj bala ni, vuodieke nuñ di kana ka tarigi v berinj a su siba buabinj berinj, v kaan wõñ juu Nmuñ naari ma.

⁴ Die wia vuodieke nuñ mana di sũna v gban tũgbanj siba buabike gie, wõnuñ v balla v yi vuokpuij Nmuñ naari ma.

⁵ Vuodieke diañ mana di muñjina a tuose buabike gie chanchaanj n saanj ma, muñji tuose muñ muñ.

Magisuj wia

(Maki 9.42-48; Luki 17.1-2)

⁶ "Ballibi diekemba di yine muñ yada wa gie, vuodieke di yi ba yi bĩañ, ba tũj bõbi nuñ a yi v nyie ta nagı wa taanj mujikpuri ma ta nyaabu di dii wo di tũj nan di kpia.

⁷ Wõbiañ nan di beri tũgbanjka gie vuodieke di gaanana ba chanchaaluj di yie bĩañ wia. Magisuj nan kenj ama wõbiañ bie vuodieke di yinene a kien vuosi mi wo.

⁸ "Di yiwo fu nuun yaa fu nachigisuj yinene fu yie tũmbiatı die nuñ fu gobike a vigi taanj. Dama di kpia fu baanj nan

di yallı nuubalumuñ yaa nachigibalumuñ a juu miivoli dieke di wone kpatı ma a tĩañ fu baanj nan di yallı nuusi mana ananj nachigisı mana ta Nmuñ nagı fu a vigi taanj boli dieke di wone kpatuj ma.

⁹ Di bi yiwo fu nimbinj diañ yinene fu tũma tũmbiatı fu vvarıka a vigi taanj dama di kpia fu baanj nan juu miivoli dieke di wone kpatuj ma ananj nimbibalumuñ a tĩañ fu baanj nan di yallı nine ale ta Nmuñ nagı fu a taanj boli dieke di wone kpatuj ma.

Yii diekemba di bana nandagiri

(Luki 15.3-7)

¹⁰ "Ni summa ni da kenj a daansi ballıbıstı gie wõnyı yõrı. Ama wusie manj bali ni, ba malakasisi bie wo Nmuñ dieke di benne arızanna ma jigij sanja mana.

¹¹ ((Manuj Vuota Bua kenye di n kenj gbatı vuodieke di bana wa a taanj.))

¹² "Du yi ta vuonj di yallı yiise kõbıga, ta kaanı di bĩa, lalta ni yile v nan yi? U nan vaa banıstı-wayı ananj awayı wa a zienj kunkoginj sikpenj ta yaalı jadieke di bana wa.

¹³ Wusie manj bali ni, v kenj ye ke v nan di yallı sugıtaluj yiibalujka gie wia a tĩañ yiise banıstı-wayı ananj wayı di kana ka baya wa.

¹⁴ Die gbanj gbanj ni Chõõñ Nmuñ dieke di benne

arizanna ma wa dɪ ka yaala ballɪbɪsɪ gie wɔnyɪ bɪa.

Tɪ chanchaalɪŋ wobɪatɪ nagɪ chaala wɪa

15 “Fɔ nɪmbɔa dɪ keŋ tɔŋ fɔ bɪaŋ, ga ɔ jɪgɪŋ saŋŋa dieke ɔ benne ɔ nyɪna ma a balɪ wa wudieke ɔ yɪne. Dɪ yi ɔ saagɪ ɔ tɔnna die, nɪ bɪ yiwo nɪmballɪ bɪbra die.

16 Ama ɔ a keŋ ka yaala ɔ wɔŋ a yɪ fɔ, fɔ nagɪ vuobalɪmɪŋ yaa vuosi bale a gutɪ fɔ ma aŋ nɪ ga ɔ jɪgɪŋ, aŋ vuosi bale wo yaa bataa wa wɔŋ wɪarɪ ta yi fɔ sɪariatɪelɪŋ.

17 Ʋ bɪ ka yaala ɔ wɔŋ a yɪ ba, fɔ balɪ a yɪ Nɪmɪŋ jɪamɪŋ vuosi mana, dɪ yi ɔ ka bɪ wɔŋ a yɪ Nɪmɪŋ jɪamɪŋ vuosisɪ, nɪ va wa aŋ ɔ yi sɪba vuodieke dɪ kana ka jɪama Nɪmɪŋ yaa lampotuosɪru.

Chvara aŋaŋ jadieke dɪ kana ka chvarɪ wɪa

18 “Wusie maŋ balɪ nɪ, jadieke dɪ baa dɪ chvarɪ tɪŋgbɔŋka gie me die gbɔŋ gbɔŋ nan dɪ chvarɪ arizanna ma; ta jadieke dɪ kana ka chvarɪ tɪŋgbɔŋka gie me die gbɔŋ gbɔŋ jaabɔ kaan dɪ chvarɪ arizanna ma.

19 “N bɪ bala nɪ, nɪnɪŋ nɪ vuosi bale dɪ yi nɔabalɪmɪŋ tɪŋgbɔŋka gie me a jɔsɪ n Chva Nɪmɪŋ dieke dɪ benne arizanna ma jaan, ɔ nan yi nɪ yaalala die a yɪ nɪ.

20 Dama jigidieke mana vuosi bale yaa bataa dɪ lagɪsɪna n saan ma, mi maŋ gutɪ a bie ba sɔŋ.”

Yɔmɔ dieke dɪ kana ka nagɪ chaa nandagɪrɪ wɪa

21 Die Piita die dɪ keŋ Yisa jɪgɪŋ a pɪasɪ wa, “N Yɔmɔtɪeŋ, dɪ yi n nɪmbɔa dɪ yi mɪŋ bɪaŋ, bɔŋmɪa maŋ baa n nagɪ a chaa wa? Bɔyɔpɔyɪ?”

22 Yisa dɪ yɪŋŋɪ a balɪ wa, “Aayɪ, daa bɔyɔpɔyɪ ama baŋɪsɪ-yɔpɔyɪ jɪgɪŋ ayɔpɔyɪ.

23 Dama Nɪmɪŋ naarɪ sɪ sɪba naan wɔnyɪ dɪ wana ɔ tɪgɪŋ yɔŋɪsɪ dɪ ɔ buɪsɪ ba hamɪŋ ligire dɪ mɔna die.

24 Die ɔ piiline a bɪsa ba ba yaa daa wɔnyɪ a keŋ ɔ jɪgɪŋ, die ɔ dii wo ɔ hamɪŋ ligire tuse tuse pam.

25 Die ɔ kaan dɪ bɪagɪ a tɔŋ; naa chɪaŋ ma naan wa die dɪ a baarɪ ba nagɪ wa aŋaŋ ɔ hoɔbɔ aŋaŋ ɔ ballɪ aŋaŋ nyɪndiekemba ɔ yalla mana a daa a keŋ tɔŋ hannɪ.

26 Ama yɔmɔ wa die dɪ gbɪ-rɪgɪ naan wa nɪŋŋa a jɔsɪ wa a baarɪ, ‘Dii suguru, n nan tɔŋ fɔ jaan mana.’

27 Ta zɔɔlɪŋ die dɪ yɪgɪ naan wa die ɔ nagɪ hannɪ a chaa wa, ta va ɔ ga.

28 “Womi yɔmɔ wa die dɪ nyɪŋ a ga haarɪ ɔ yɔmɔ chanchaan die dɪ dine ɔ hamɪŋ ligire bɪta, die ɔ yɪgɪ ɔ nyie ta balɪ wa, ‘Tɔŋ mɪŋ n hannɪ lele!’

29 Ʋ chanchaaka die dɪ a gbɪrɪgɪ ɔ nɪŋŋa a jɔsɪ wa a baarɪ, ‘Dii suguru n nan tɔŋ fɔ!’

30 Ama ta die ɔ zeti ta baarɪ ba yɪgɪ wo a ga a yi dansarɪka ma a ga tɔgɪ

saŋŋa dieke ɔ baan nan tun hannu.

³¹ Die ɔ yomɔ chanchaalba die di yene die wo die ba sɔgɔ di paali chɔsɔ die ba ga balɔ ba naan wa wudieke mana di yine.

³² Naan wa die di wa wa ɔ juu; ɔ piili a zɔa wa a baari di, 'Fɔnɔn vuobɔakɔ gie die n nagɔ hannu dieke fɔ dinene a chaa fɔ mɔn dama die jɔsɔ mɔn mɔn.

³³ Di tun mɔ fɔ chɔgɔ wa fɔ chanchaaka zɔɔlɔn sɔba die n chɔgɔna fɔ zɔɔlɔn die wo gban gban.'

³⁴ Die sunyɔnɔn di paala yallɔ naan wa ɔ nagɔ daa wa a yi dansarɔka sɔn di ɔ dii wahala a ga tɔgɔ saŋŋa dieke ɔ baan nan tun hannu mana."

³⁵ Nandagɔrɔ gie kvan chaan die Yisa di balɔ di, "Di yi fɔ ka nagɔ a chaa fɔ chanchaalɔn anan fɔ sɔn mana die gban gban n Chɔa Nɔmɔn dieke di benne arizanna ma wa di nan yi fɔ."

19

Hɔgɔ anan dembin tan zetɔn wɔa

(Maki 10.1-12)

¹ Die Yisa die di balla wɔaha a kpatɔ naa, ɔ nyɔn Galili a ga Judia tɔngban dieke di benne Jɔɔdani mɔgɔrɔ chaakɔ.

² Ta kpɔkpaan die di di ɔ kvan die ɔ gbaan vuodiekeba di yɔvagna mi.

³ Ta Farasisi batan di a ken ɔ jigɔn a yaala ba magɔsɔ wa,

ta pɔasɔ wa, "Ti mɔraha yi sien di dembin zeti ɔ hɔgɔ ta ɔ ka yi wɔn mɔn?"

⁴ Yisa die di yɔnɔn balɔ ba, "Ni ka karɔn Nɔmɔn gbanɔ di bala die wo? Di 'Piiliku me, Nɔmɔn die naanna vuota, dembin anan hɔgɔ,

⁵ ta baari, Naa chɔan ma dembin anan hɔgɔ nan va ba chɔalɔn anan ba nɔlɔn ta faari tan ta ba vuosi bale wo lagɔn a yi nyɔngban balɔmɔn.'

⁶ Naa chɔan wɔa ba ka bi yi vuosi bale, ba wa yiwo vuobalɔmɔn. Die wɔa jadieke Nɔmɔn di nagɔna a lagɔn tan, vuota ka mɔ ɔ puoke."

⁷ Die Farasisi die di pɔasɔ wa, "Bi wɔa Mosisi die di yi mɔra di dembin di a ken a baa ɔ zeti ɔ hɔgɔ sie ɔ wolin a yi wa gbanɔn a baari di ɔ ka bi yaala wa?"

⁸ Yisa die di yɔnɔn a balɔ ba di, "Ni tɔba di hagarɔna wɔa die Mosisi die di yi ni sien di ni nan biagɔ a zeti ni hɔɔn. Ama piiliku me da die ka sɔ.

⁹ Wusie man balɔ ni, vuodieke mana di ken zeti ɔ hɔgɔ da daakpana tɔuma wɔa ta faari hɔgɔ gaan ɔ yiwo hɔgɔkpana tɔuma; ((ta vuodieke dɔan di faarɔna hɔgɔ wa yiwo hɔgɔkpana tɔuma))."

¹⁰ Ta ɔ kvanandɔsɔrɔba die di balɔ a yi wa di, "Di yiwo naa benne dembin anan hɔgɔ sunsɔn die nɔn dembin di ka faari hɔgɔ di kpɔa."

¹¹ ɔ yɔnɔn balɔ ba di, "Da vuon mana baan biagɔ a tuo

wa ti nyinti mana ta kenj di fu. Bɪa yine ti nyɪvɪrɪ?"

²⁸ Yisa die di yinɲi a balɪ ba di, "Wusie manɲ bala ni, sanɲa dieke manɲ vuota Bɪa di kenj kalɪ n naara gbanɲi ma anan hagiɲ dɪnɪa haalikɪ ma, nɪnɲ die di yine n kvanandɪsɪrɪba dɪanɲ nan di kalɪ naara gbanɲi ban anan ale mi a dii Izara buuriɲ ban anan ale wo sariya.

²⁹ Ta vuodieke mana di vana ɔ tigin yaa ɔ nɪballɪ yaa ɔ chɔɔɲ yaa ɔ nuɲ yaa ɔ ballɪ yaa ɔ kvatɪ n wɪa, ɔ nan daansi ye a chanchaan kɔbɪga kɔbɪga, ta bi ye mi-ivoli dieke di wone kpatɪɲ.

³⁰ Ama vuosi pam die di wolinne a bie nɲɲa nan wɪari kvan ta vuosi pam die di wɪarɪna kvan nan tɪan nɲɲa."

20

Tɔntɔntɪɲ nandagɪrɪ

¹ "Nɲɲɲ naari sɪ sɪba tigin tien dieke di nyɪnna sukuleeliɲ a yaala vuosi di ɔ nagɪ an ba kenj tɪn ɔ kvan ma.

² Die wɔnɲ anan ba die di a balɪ a zien di ɔ nan tɪn be dɪnda daari mi tune; die ba ga piili kɪanɲ.

³ Die di wa tɔga hawa awayɪ sanɲa, tigin tien wo di bi nyɲ a ga a ga ye vuosi batan ba zene nyɔɔɲ jigin ta ka yie wɪɲ mana.

⁴ Ta ɔ balɪ a yi ba, 'Nɪ gbanɲ ni ga a ga tɪn tɔma n kvaku ma, ta n nan tɪn ni tɪn dieke di mɔna.'

⁵ Die wɪa die ba ga. Die di tɔgɪna agbaa sanɲa die ɔ bi yi die gban gban, ta agbaa die di tɪanna hawasi ataa kvan chaan, die ɔ bi yi die gban gban.

⁶ Die di wa tɔga jɪɲmɲ (agbaa kvan chaan hawasi anɔ wonde), die ɔ bi a ga nyɔɔkɪ chaan a ye dembisi batan di zene mi ta ka tɔma tɔmɲ mana. Die ɔ piasi ba di, 'Bɪa ni zie giena yɔrɪ damɔmɲ ta ka yie wɪɲ?'

⁷ Die ba yinɲi a balɪ wa di, 'Vuon ka kenj nagɪ ti di ti ga tɪn ɔ tɔma.' Die wɪa ɔ balɪ ba, 'Nɪ gbanɲ ni ga a ga tɪn tɔma n kvaku ma.'

⁸ "Die nɲɲ di nanna, tigitien wo di wa ɔ tɔntɔntɪba jakɔɔɲ di, 'Ga wa tɔntɔntɪba a tɪn be ba tune, piili a nyɲ vuodiekemba di kenne kvaka a ga tɔgɪ vuodiekemba di wolinne wo.'

⁹ Ta ɔ tɔntɔntɔ jakɔɔrɪ die di tɪn vuodiekemba di wɪarɪna kvaka a kenj wo dɪnda daari mi tune.

¹⁰ Die wɪa die di kenne a tɔgɪ vuodiekemba di kenne sukuleeliku, die ba yile di ba tune nan di dala ama die ɔ tɪn ba gban dɪnda daari mi tune.

¹¹ Die ba tuo ba ligirehe a kpatɪ die ba piili a vɔna ta galɪma tigitien wo,

¹² a baari, 'Vuosi gie wɪari wa kvan a kenj kvaku, agbaa kvan hawasi anɔ sanɲa ta kva hawa balɪmɲ, ama tɪnɲ ti dine wahala a ga a gbalɪ a nyɲ sukɔɔɲ mana, ta nɲɲɲ di nɪgɪ ti pam,

ama tunj anaj banj di lagisi a tuo tun balunj.’

13 “Die tigitien wo di yinji a bal ba wonyi, ‘N zua, wumma, n ka nyiri ni, dama ti tun bal zie mun ni saagi dinda daari mi tune.

14 Die wia nagi fu tvan ga tigin. Manuj n yaala n tun wo ni anaj vuodieke di kenne kvaka bunyi.

15 N wo sien di n nagi n ligirehe a yi wudieke n yaalala? Yaa wa sugibanj dama n kana ka muma wia?”

16 Yisa die di taanna nandagiri a kpati wa kvan chaan ta v bal ba di, “Die wia vuodiekemba di benne kvan nan di bie nunja ta vuodiekemba di benne nunja wiaru kvan.”

Yisa die di bina bal v kunj wia butaa ma dene
(Maki 10.32-34; Luki 18.31-34)

17 Die Yisa die di jwalna a gara Jerusalemi, die v wa v kvanandusuriba ban anaj bale wo a nyin lugin a die a bal a yi ba.

18 “Ni wumma, ti jwal a gara Jerusalemi ma, jigidieke ba balla ba nagi manuj vuota Bua a yi Nmuj kikaabitiba nyinkura anaj miraha didaguriba nuusi me, an ba dii n saruya a baari di n chusuya amv ba kuv mun,

19 ta nagi mun a yi vuodiekemba di kana a ka yi Juu vuosi nuusi me an ba vbari mun fala, ta nigu mun

anaj kpaasuj* ta kpaasu mun a diisi dagariku ma, an n kpi ama a daraa ataa ma n nan hagi kunj me.”

Jemisi anaj Joon nun die di ken jvusi Yisa jakvun wia
(Maki 10.35-45)

20 Womi Zebedi hogv die di chii v ball bale a ken Yisa jigin, ta gbirigi v nunja ta jvusi wa sunjin.

21 Yisa die di piasu wa di, “Bia fu yaala?” Die v yinji bal wa, “Yi mun nuaj di n ball gie wonyi nan daansi kal fu nuudiigin chaan ta wonyi dian fu nuugali chaan sanja dieke fu ken dii fu naari.”

22 Ta Yisa die di yinji a bal ba di, “Ni zi ni jvusunana jadieke. Ni nan biagi a chii chiiti dieke n balla n chii wo?”

Die ba yinji a bal wa di, “Wa, ti nan biagi.”

23 Yisa die di bal a yi ba di, “Wusie, ni nan chii chiiti dieke n bala n chii wo, ama n wo sien di n vbari vuodiekemba di muna ba kala n nuudiigin anaj n nuugali chaan. Jigehe gie zie gbari wa vuodiekemba n Chua Nmuj gban gban die di vbarina di ba kala mi.”

24 Die v kvanandusurituakaha die di wonna naa, die ba ju sunyurun a yi ba bale wo.

25 Naa chian wia Yisa die di wa ba mana a lagisi tan v jigin a bal ba, “Ni gban ni siba a baari vuodiekemba di daansinana

* 20:19 20:19 Ba kpaasaha die yaa kuuti anaj tana a nua ma.

vuosi tungban̄ka gie me n̄aan̄ daga wa ba gban̄ ta nyũkũraha d̄ian̄ n̄aan̄ p̄ogũ wa ba vuosi an̄an̄ n̄ũn̄m̄ina.

²⁶ Ama n̄ũn̄ die wo, n̄ sũnsũn̄ vuodieke d̄i yaala nyũkũrũti, sie Ƴ nagĩ Ƴ gban̄ a birũn̄ wabũ a tũma a yũma vuon̄ mana.

²⁷ Vuodieke d̄ian̄ d̄i b̄i yaala Ƴ bemme n̄ũn̄a, sie Ƴ nagĩ Ƴ gban̄ a birũn̄ n̄i mana yũmbũ,

²⁸ s̄iba manũn̄ vuota B̄ua d̄i s̄ina die wo, dama n̄ ka ken̄ye d̄i vuosi tũma a yũma mũn̄ ama n̄ ken̄ye d̄i n̄ tũn̄ yĩ vuosi, ta b̄i kpi a yi vuosi pam ye gbatitaan̄ũn̄.

Yisa die d̄i yuorine yũsi bale nine dene

(Maki 10.46-52; Luki 18.35-43)

²⁹ Die Yisa an̄an̄ Ƴ kũan̄andũsũrũba die d̄i nyũnana Jeriko me, die kpĩkpaan̄ die d̄i d̄i Yisa kũan̄.

³⁰ Ta yũsi bale die d̄i kalũ sieku n̄ũan̄ a wũn̄ d̄i Yisa ken̄ tũanna mũn̄, die w̄ia die ba piili a keese a baarũ, "Tĩ Yũm̄t̄ien̄, naan̄ Davidi haagũn̄ chũgũ tĩ zũũn̄ũn̄."

³¹ Ama kpĩkpaakũ die d̄i natũ ba d̄i ba tarũ watũ, ama ta die ba wa a faastũ a keese, "Tĩ Yũm̄t̄ien̄, Davidi haagũn̄, chũgũ tĩ zũũn̄ũn̄."

³² Yisa die d̄i zie ta wa ba a ken̄ piastũ ba d̄i, "B̄ua n̄i yaala n̄i yi a yi n̄i?"

³³ Ba yĩn̄n̄i a balũ wa, "Tĩ Yũm̄t̄ien̄, tĩ yaala fũ yuori wo tĩ nine."

³⁴ Ta zũũn̄ũn̄ die d̄i yigi Yisa, ta Ƴ gbi gbi ba ninehe, die ba ninehe die d̄i yuori yuori, ta ba d̄i Ƴ kũan̄.

21

Yisa die d̄i june Jerusalemi ba bira wa dene

(Maki 11.1-11; Luki 19.28-40; Jũũn̄ 12.12-19)

¹ Die ba kenne a ken̄ gbigi Jerusalemi ta ken̄ Betifeji tũn̄, tũn̄ dieke die d̄i benne kũkogiũ dieke ba wasũnana Olivi Tũsũ Kũkogiũ lũgũ. Yisa die d̄i tũn̄ Ƴ kũan̄andũsũrũba bale d̄i ba ga n̄ũn̄a

² ta balũ ba, "N̄i gamma tũnkpaũka d̄i benne n̄i n̄ũn̄a, womi n̄i nan ye bonnũn̄ d̄i b̄obũna zie ta ka b̄ua d̄i zie mi; n̄i forisike a yaa ha a ken̄ n̄ jigĩn̄.

³ Dũ yi ta vuon̄ d̄i piastũ n̄i wũn̄, n̄i balũ wa, n̄i Yũm̄t̄ien̄ yaalala ka, ta Ƴ nan vaa n̄i yaa ha ken̄."

⁴ W̄iaha gie mana die ken̄ yi mũn̄ s̄iba die N̄mũn̄ d̄i vana Ƴ naazũalũba wũnyũ die d̄i balũna die wo d̄i

⁵ "N̄i balũ Zayũni tũka vuosi d̄i,

'Ye, n̄i naan̄ wa kien̄ n̄i jigĩn̄.

Ƴ yiwo vuodieke d̄i sũbna Ƴ gban̄ tũn̄gban̄,

ta jũala bon̄ dieke d̄i yi bon̄pũlũ.' "

⁶ Die Ƴ kũan̄andũsũrũba die d̄i ga yi wudieke Yisa die d̄i balla ba d̄i ba yi wo.

⁷ Die ba yaa bonũkũ an̄an̄ ka b̄ua a ken̄, a nagĩ ba

nyinyeeke a diisi a kvasi ta Yisa di juali.

⁸ Kpikpaaku vuosi batan die di nagi ba nyinyeeke a jati sieku me, ta batan dian di chia tusti naasi a jati sieku me.

⁹ Ta kpikpaan dieke di benne u nunya anan vuodiekemba di benne u kvan di nata a baari,

“Hozaana!* Ni biruma Davidi haagiri gie.

Nmun yi alibarika a yi vuodieke di kennene u saan ma.

Ni faasi natima hozaana nmunsikpen.”

¹⁰ Die Yisa die di gana a ga juu Jerusalemi, tika vuosi mana die di hagi a zie a piasa tan di, “Minta wonna?”

¹¹ Kpikpaaku die di yinji bali ba di, “Yisa, vuodieke di yine Nmun naazua ta nyin Nazeriti, Galili tngban ma wa.”

Yisa die di wonsina Nmun jiamun juokpenkpuku dene (Maki 11.15-19; Luki 19.45-48; Joon 2.13-22)

¹² Ta Yisa die di ga a juu Nmun jiamun juokpenkpuku ma a yagi vuodiekemba mana die di daanana anan vuodiekemba die di yalla nyinti a daa mi; die u kpanji vuodiekemba di tariginana ligirehe teebulisi a bubi bubi anan vuodiekemba die di yalla nmarisi a daa wa chiasa a bubi,

¹³ ta die a bali ba di, “Di maagya Nmun gbanju sɔn

di wɔnɔn Nmun baari, ‘N tigiri gie nan di wasa Nmun jɔsɔn jigin’ ama nunɔn ni nagi ka a birɔn gaarɔn jigin.”

¹⁴ Die yusi anan gbarigisi die di ken u jigin Nmun jiamun juokpenkpuku ma die u gbaan ba mana.

¹⁵ Ama die Nmun kikaabitiba nyinkuraha anan muraha didagriba die di ju sunyurun die ba yene u yinene mamachi waha ta bi wɔn ballibisisi di natinana Nmun jiamun juokpenkpuku ma a baari, “Hozaana, ni biruma Davidi haagiri gie die wo!”

¹⁶ Die ba piasi wa, “Wɔn wudieke ba balala wa mun?” Ta u yinji a bali ba, “Wa, ama di maagya Nmun gbanju sɔn di, ‘Fu yine ballibisisi anan ballinyaalisi di bira fu vurun.’ Ni ye ka karɔn waha gie Nmun gbanju sɔn?”

¹⁷ Yisa die di va ba, ta nyin tika sɔn a ga Betani, die a dua mi tan di vɔn.

Yisa die di kana yi kinkamun tika dene (Maki 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Tɔn die di vɔvɔna sukuleelin die u yinji a gara tika sɔn, die kɔn die di yalli wa.

¹⁹ Die u ye kinkamun tan di zene gbige sieku nvan die u ga ka jigin, ama die u ka ye jaan mana ka sikpen sie vaati nyuna ma. Na chian ma die u bali yi tika di,

* 21:9 21.9 Hozaana chian yiwo “Gbat ti taan”.

“Kaan bi nyuj nyujnyujka!”
Lele womi tuka mana die di ko.

²⁰ U kwanandusiriba die di yene naa wa die di yi be mamachi. Die ba piasa tan, “Laha kunkamuj tuka di ko lagi lagi die?”

²¹ Yisa die di yinji a bali ba di, “Wusie man bala ni, du yi ni yi Nmuj yada ta ka chulya ni nan biagi a yi wudieke n yine yi kunkamuj tuka gie; daa genke nyuna ma, ni nan biagi a bali yi kunkogiri gie di, vuv a ga nan mugikpuri ma an ka sen yi.

²² Du yi ni yi Nmuj yada ni nan ye jadieke mana ni jubsinana a yaala.”

*Vuosi batan die di piastina
Yisa yaa gamma v yiko ke
wia dene*

(Maki 11.27-33; Luki 20.1-8)

²³ Yisa die di yinji a ken juu Nmuj jamuj juokpenkpuku ma, ta die daga vuosi Nmuj waha, die Nmuj kikaabitaba nyujkoraha anan Juu vuosisi nyujkora die di ken v jigin a piast wa di, “Bia yiko fu yaa yie waha gie? Muna yina fu yiko ke gie?”

²⁴ Ta Yisa di yinji a bali ba, “N nan piast ni wobalmuj, du yi ni biagi a bali muj ka chian, n nan bali ni yiko dieke a yalla a yie waha gie:

²⁵ Joon vuodieke die di sinana vuosisi Nmuj nyaabu, Nmuj die yina wa yiko yaa vuota?” Ba piili a

nuga nunhaguruj di, “Bia ti baa ti bali? Ti ken a baari ‘Nmuj jigin’, v nan yinji a bali ti di, ‘Ta bia wia ni ka yi wo yada?’

²⁶ Ama ti ken baari ka nyuj vuota jigin, ti chiga nmaamuj anan wudieke kpikpaaku di baan yi, dama vuon mana die yi yada di Joon sen yiwo Nmuj naazba.”

²⁷ Die wia die ba yinji a bali Yisa di, “Ti ka siba.” Die v bali yi ba, “Die nuj n kaan bali ni vuodieke di yina muj yiko man yaa yie tumaha gie.”

*Daa wonyi balli bale
nandagiri wia*

²⁸ A kwan chaan Yisa di piast ba di, “Laha ni yile yaa gamma wari gie? Daa wonyi die yalla balli bale, ta die bali a yi jakuru di, ‘N bua, ga kuvaku ma a tun tumma jinne.’

²⁹ Bua wa die di yinji a bali wa, ‘N kaan ga’ ama ka kwan chaan v tarigi v sunanyile ta ga kuvaku.

³⁰ Die choon wa di ga buabike jigin a bali die gban gban a yi wa, v yinji a bali di, ‘N chwa n nan ga’, ama die v ka gaya.”

³¹ Yisa die di taanna nandagiri gie a kpati die v piast Nmuj kikaabitaba nyujkoraha anan Juu vuosisi nyujkoraha di, “Balli bale wo gie, ba jabia yine v choon di yaalala dene?”

Die ba yinji a baari, “Jakuru.”

Yisa die dɪ bali a yɪ ba dɪ, “Wusie manɔ bala nɪ, lampo-tuosiribe anan vuodiekemba dɪ dɔaga hɔgɔkpana yaa daakpana nan wolɪn a juu Nɪmɪn naari ma nɪ ma.

32 Dama Jɔɔn dieke die dɪ sɪnana vuosi Nɪmɪn nyaabu die keɲ nɪ jigin a dagɪ nɪ sievɪnɔkɔ ama die nɪ ka yɪ wo yada, ama lampo-tuosiribe anan hɔgɔkpana anan daakpana die dɪ yɪ wo yada. Die nɪ yene wɪaha gie mana kvanɔ chaan, nɪ ka tarɪgɪ nɪ sɔnanyile ta yɪ wo yada.”

Tɔntɔntɪba nandagɪri

(Maki 12.1-12; Luki 20.9-19)

33 Yisa die dɪ bɪ a bali ba, “Nɪ bɪ wɔn nandagɪn kaanɪ bɪbra. Tigin tienɔ wɔnyɪ die benne a sɔɔ tɪ diekemba dɪ baan nan nyɪn nyɪnnyɪnka ɔ kvanɔ ma, a nagɪ daatɪ a kpie gilinɔke, ta die a wɔnsɪ vɔrɪn, jigidieke ba baan dɪ nɪmɔa nyɪnnyɪnka nyaabu a yie, ta kpɪi vɪn mi. Ta nagɪ kvaku a yɪ tɔntɔntɪba nuusi me dɪ ba daansɪma. Du yɪ a keɲ nɪmɪntɪ dɪ ba kpaa a yɪ wa ta kpaa ba tɔan. Ka kvanɔ chaan die ɔ dɪa a ga tɪn kaanɪ.

34 Die nyɪnnyɪnkaha kpaala sanɔa die dɪ kenne tɔgɪ die ɔ tɔn ɔ yɔnɪsɪ dɪ ba ga tɔntɔntɪba jigin a ga tuo ɔ tɔan.

35 Ama ta tɔntɔntɪba dɪ yigi ɔ yɔnɪsɪsɪ a nɪgɪ wɔnyɪ pam ta kɔɔ wɔnyɪ ta taa wɔnyɪ dɪan anan tana.

36 Daa wa dɪ bɪ tɔn yɔnɪsɪ batan a tɔan vuodiekemba ɔ wolinne a tɔn wa, ta tɔntɔntɪba dɪ yɪ be die gbanɔ gbanɔ.

37 Kvanɔ kvanɔ chaan ɔ tɔn ɔ gbanɔ gbanɔ ɔ Bɔadembɪn. A baari, ‘N sɪba baari ba nan yɪ n bɔa wa jɪlɪma.’

38 Ama tɔntɔntɪba die dɪ yene ɔ bɔa wa die ba bali yɪ tamba, ‘U faari diiru wo wɔnna, nɪ vaa tɪ kɔɔ wa ta nyinti bɪrɪn tɪ sɪtɪ!’

39 Ta die ba yigi wo a nagɪ wa a nyɪn kvaku lɔgɪn a kɔɔ wa.”

40 Yisa die dɪ taanna nandagɪri gie a kpatɪ die ɔ pɪasɪ ba, “Die wɪa kvaku tienɔ dɪ keɲ keɲ bɪa ɔ baa ɔ yɪ tɔntɔntɪba mi?”

41 Ba yinɔi bali wa dɪ, “U nan kɔɔ banɔn tɔntɔntɪba tielibe ta nagɪ kvaku a yɪ vuogaasi, vuodiekemba dɪ baan nan yɪ wa ɔ nyɪnnyɪnkaha tɔan a kpaala sanɔa.”

42 Yisa dɪ bali yɪ ba, “Nɪ ye ka karɪn Nɪmɪn gbanɔkɔ sɔn die dɪ maagɪna die wo? Dɪ maagɪya dɪ

‘Tan dieke mɪmɪrɪba die dɪ
zetine ta baari ba ka
yaala ka wa

die dɪ yinɔi a keɲ yɪ
gɔnɔgɔnyɔgɪrɪn tan
vɪnɪn,

Nabidie Nɪmɪn yine die

ta a faasi yɪ tɪ mamachi!’

”

43 Die wɪa Yisa die dɪ bali a yɪ ba, “Wusie manɔ bali nɪ, Nɪmɪn nan gbati ɔ naari a nyɪn nɪ jigin ta nagɪ a yɪ

vuodiekemba di baan nan vaa v dii ka nybari.

44 ((Ama vuodieke di nanna tanu gie sikpen nan n̄mabi n̄mabi ama vuodieke tanu di ken nan v sikpen v nan nuŋ nuŋ s̄ba z̄oŋ.))”

45 Die N̄muŋ k̄kaabit̄ba nyŋk̄vraha aŋaŋ Farasisi die di w̄onna nandagaha die ba muŋŋi s̄ba banuŋ ba w̄ia Yisa die taan nandagari.

46 Die ba yaala ba yigi wo, ama die ba ch̄iga kp̄kpaaku n̄maamuŋ dama vuosi die yi yada a baari di Yisa yiwo N̄muŋ naaz̄va.

22

H̄ogv faaruŋ nandagari (Luki 14.15-24)

1 Yisa die di bi naḡi nandaga a bal̄i w̄ia a yi vuosisi di,

2 “N̄muŋ naari su s̄ba naan w̄onyi die di w̄ons̄ina h̄ogvhaal̄v banw̄ula di v yi v bua.

3 Ta die tuŋ v ȳoŋis̄i di ba ga bal̄i vuodiekemba v wone a posi wo di ba ken banw̄ulaka, ama die ba ka yaala ba ken.

4 Die v bi tuŋ ȳoŋis̄i batan ta bal̄i ba di, ‘N̄i gamma a ga bal̄i vuodiekemba die n wone a posi wo di chaanti nyindiike yi siri muŋ; n w̄oŋ k̄v narapol̄ika aŋaŋ naara nar̄ika ta a mana yi wo siri; die w̄ia n̄i ken a ken dii banw̄ulaka chaanti!’

5 Ama die v posine vuodiekemba ba die ka t̄oḡuŋ wa ta die ga ba t̄v̄ma jige; w̄onyi di ga v k̄vaŋ, ta

w̄onyi diŋ di ga v nyinti daala jiḡiŋ nȳv̄uŋ ma,

6 ta batan diŋ die di yigi v ȳoŋis̄is̄i a nuŋi nuŋi ba ta k̄v̄ ba.

7 Die naan wa di juu s̄inyuruŋ pam; v tuŋ v sojasi ba ga k̄v̄ vuok̄v̄laha ta juu ba t̄ika bol̄iŋ.

8 A k̄vaŋ chaan die naan wa di wa v ȳoŋis̄is̄i a bal̄i ba di, ‘N̄ h̄ogvhaal̄v banw̄ulaka chaanti yi siri muŋ, ama vuodiekemba n wone a posi wo ka mu di ba ken.

9 Die w̄ia n̄i wa gamma t̄ika s̄uŋ siekp̄uma ma, a wa vuodieke mana n̄i baan nan tuoli di ba ken a dii laal̄k̄v chaanti.’

10 Die v ȳoŋis̄is̄i di nyuŋ ga siekp̄uma ma, a ga wa vuodiekemba mana ba yene, vuov̄una aŋaŋ vuobiati mana; ta die ba ken a suuli banw̄ulaka tigiri me.

11 “Ta Naan wa die di ken di v daansi ye vuodiekemba di kenne banw̄ulaka, die v ye daa w̄onyi di benne vuosi sunsuŋ ta ka yeegi banw̄ula nyinyeeke.

12 Ta Naan wa di p̄ias̄i wa, ‘N̄ z̄va yiwo lala a ken juu giena ta ka yeegi banw̄ulaka nyinyeeke?’ Ama daa wa die ka bal̄i w̄uŋ.

13 Womi naan wa die di bal̄i yi v ȳoŋis̄i, ‘N̄i b̄ob̄i v nuusi aŋaŋ v naḡis̄i a naḡi wa a taan yen me limuŋ ma. Mi v nan di k̄v̄ma ta n̄j̄oba nȳv̄na.’ ”

14 Yisa die di taanna nandagari a kpati, v bal̄i ba

dı, “N̄m̄uŋ wa wa vuosi pam, ama ʋ nan v̄varı vuosi bita.”

Lampo tuniŋ wıa
(Maki 12.13-17; Luki 20.20-26)

¹⁵ Die Farasisi vuosi die dı nyıŋ a ga a lagıŋ tamba a yaala sieti dı ba yigi Yisa aŋaŋ w̄p̄tasıka.

¹⁶ Die ba tıŋ ba kvaŋandısrıba batan aŋaŋ Herodi vuosi batan Yisa jigiŋ. Die ba pıası wa dı, “Dıdagırv, tı sıba a baarı bala wusie, ta daga vuosi N̄m̄uŋ sieti aŋaŋ wusie, ta ka t̄guma vuosi, dama f̄v ka t̄guma vuota dı sına die.

¹⁷ Die wıa, balı tı, lala f̄v yile yaa gamma lampo tuniŋ wıa? Tı mıraha yı sien mıŋ dı tı tumme lampo a yıma Roma tıŋbaŋ naan wa Siiza yaa tı daa tumme?”

¹⁸ Ta Yisa die dı w̄ŋ sıba ba s̄ŋanyilibıatı, die wıa die ʋ balı dı, “Nıııŋ gıgaantıba gie, bıa nı yaala nı magıŋ mıŋ?”

¹⁹ Nı nagı ligiribiŋ dieke nı balla nı nagı a tıŋ lampoke a dagı mıŋ.” Die ba yaa ligire bini a keŋ yı wa,

²⁰ die ʋ pıası ba dı, “Mınta nine chaan aŋaŋ ʋ saan diisine ka ma die?”

²¹ Die ba yinŋi baarı, “Naan Siiza.” Die chıaŋ ma die Yisa die dı yinŋi a balı ba dı, “Die nıŋ nı tıŋ a yı naan Siiza jadieke dı yine ʋ s̄ıtı ta tıŋ yı N̄m̄uŋ jadieke dı yine N̄m̄uŋ s̄ıtı.”

²² Die ba wunna naa wa die dı yi be mamachi, die ba va wa ta ga.

Kunti haŋıŋ wıa
(Maki 12.18-27; Luki 20.27-40)

²³ Dıııŋ daarı mi gbaŋ gbaŋ die Sadusi vuosi batan die dı keŋ Yisa jigiŋ. (Banıŋ ba balala dı kunti kaan haŋı kün me.)

²⁴ Die a baarı, “Dıdagırv, Mosisi die balı dı dembin dı keŋ faarı h̄ḡv ta kpi ta wo ballı, sie ʋ numbua faarı kpih̄ḡv wa a mıııı ballı a yı vuodieke dı kpine wo.

²⁵ Die numbıllı bayııııı die benne. Die jakıııı dı faarı h̄ḡv ta kpi ta wo ballı, ta ʋ numbua dı faarı kpih̄ḡv wa.

²⁶ Die gbaŋ gbaŋ die dı yi ʋ numbua die dı diisine bule wo a yaa ga t̄gı vuodieke die dı diisine bıtaa wa, a yaa die a ga kpatı dembisi bayııııı wa mana.

²⁷ Ka kvaŋ kvaŋ chaan h̄ḡv wa dıaŋ die dı kpi.

²⁸ Die wıa, dı yi ta kunti haŋıŋ daan dı keŋ t̄gı, mınta h̄ḡv baan yi wo? Dama ba mana die faarı wa mıŋ.”

²⁹ Yisa die dı yinŋi a balı ba, “Nı baya mıŋ, dama nı ka sıba N̄m̄uŋ gbaŋk̄v, ta bı ka sıba N̄m̄uŋ dı yalla haŋıŋ dene.

³⁰ Dama kunti dı keŋ haŋı kün me ba nan dı sı sıba malakasi dı benne arızanna ma, ta h̄ḡv faarıŋ aŋaŋ dembin yallıŋ kaan dı beri.

³¹ Yaa gamma kunti haŋıŋ ma nı ye ka karıŋ wudieke N̄m̄uŋ dı bala a yı nı wa ʋ gbaŋk̄v ma?

32 Dı 'Manıŋ n yine Nımuŋ dieke Abarahami aŋaŋ Aziki aŋaŋ Jakubu dı jıannana.' Vuosi gie die kpiye mıŋ ama ba ye ko bie ba mısu ma dama Nımuŋ ka yi kunti Nımuŋ ama vuodiekemba dı benne ba mısu ma?"

33 Die kpıkpaaku dı wonna naa, die dı yi be mamachi aŋaŋ ɔ dagıku.

Mırı dieke dı tıanna mıraha mana wıa
(Maki 12.28-34; Luki 10.25-28)

34 Die Farasisi dı wonna dı Yisa nyıŋbalıkaha die nyanŋı Sadusisi die ba lagısu tamba a keŋ.

35 Ba wonyı die dı yine mıraha dıdagıru dı magısu wa aŋaŋ wɔpıasıkıŋ dı,

36 "Dıdagıru, mıru bıa tıanna mıraha mana?"

37 Yisa die dı yinŋi a baarı dı, " 'Chome fu Yɔmɔtien Nabidie Nımuŋ aŋaŋ fu sɔŋ mana aŋaŋ fu haalıŋ mana aŋaŋ fu sɔŋanyile mana.'

38 Genke yine mıru dieke dı benne nıŋŋa ta bı tıaŋ mıraha mana.

39 Ta jadieke dıaŋ dı diisine bule wo dıaŋ bı yiwo nıŋŋmına a gıti, 'Chome fu chanchaaŋ sıba fu gbaŋ gbaŋ.'

40 Mosisi mıraha mana aŋaŋ Nımuŋ naazvalıba dagıti mana diisi wo mıraha ale wo gie me."

Mırua bıa yine Masia wa
(Maki 12.35-37; Luki 20.41-44)

41 Saŋŋa dieke ta Farasisi dı lagısu tamba die Yisa dı pıası ba dı,

42 "Bıa nı yile yaa gamma Nımuŋ vuovbarıkırı Masia wa wıa? Mırua bıa yine wo?" Ba yinŋi balı wa "U yiwo Davidi Haagıŋ."

43 Die Yisa dı pıası ba, "Ta bıa yine saŋŋa dieke Davidi die dı suuline aŋaŋ Nımuŋ Haalıbu die dı wasa wa dı, n 'Yɔmɔtien?' Ta baarı

44 'Nabidie Nımuŋ die bala n Yɔmɔtien;

Kala n nuudiigın chaaŋ, a ga tıgı saŋŋa dieke n baan nan nagı fu dataası a yi fu nuusi me.'

45 Dıı yi ta Davidi die dı wasa Masia wa dı 'N Yɔmɔtien', dı bı baa dı yiwo lalıa Masia wa bı yi Davidi Haagıŋ?"

46 Die ba wonyı mana die ka bıagı a yinŋi a balı wıuŋ, die wıa a nyıŋ dında daarı mi yaa gamma vuon die ka bı yaa sikiminŋ a baan nan bıagı a pıası Yisa wɔpıasıka.

23

Yisa die dı kpaana vuosi yaa gamma mıraha dıdagıru ba aŋaŋ Farasisi vuosi wıa dene

(Maki 12.38, 39; Luki 11.43, 46; 20.45, 46)

1 Die Yisa die dı balı a yı kpıkpaaku aŋaŋ ɔ kvaŋandısuıru ba dı;

2 "Mıraha dıdagıru ba aŋaŋ Farasisi yine vuodiekemba ba yına sien dı ba yinŋi balıma Mosisi mıraha chıası.

³ Die chianj ma di vuna anj ni saagi ta dia ba dagina ni die mana, ama ni summa ni kej yime wudieke ba yinene, dama ba ka di wudieke ba balala wa.

⁴ Ba njaan vaa wa vuosi chii chiidonsa, chii dieke di donsina a ya ba, ama ba ka saaga a sunje be anj ba chii chiiiti.

⁵ Wudieke mana ba yinene, ba yie muij di vuota ye be. Ye, ba nagina Nmuij miraha di maagina bita gbanbisi me a bobu yi ba die anjan ba nuusi me ta a faasi dala dala die; bi ye ba nyinyeeki wagiti kvanj nva di wagrina ta faasi teeli die.

⁶ Du yi ba dbuga jige ba njaan yaala ba kala sikpenkpuma tielin jigikasika; ta ba kej ga Nmuij jiamuij juone jiginj, ba njaan yaala ba kala vuokpuma jigikasika;

⁷ ta bi yaala ba waasuma ba anjan juluma nyogiti jige ta wasuma ba 'Didagru.'

⁸ Ama nuij nuij da kej yi ba wasuma ni 'Didagru' dama ni mana yiwo numballi anjan tanj ta yaa ni Didagru balimuij.

⁹ Ta ni daa kej wa vuonj tujgbanjka gie me 'Chooj' dama ni yaa wa Chooj balimuij; wounj u yiwo Nmuij dieke di benne arizanna ma.

¹⁰ Ni daa bi vaa vuosi wa ni ba 'Nuijhandusiriba' dama ni yaa wa ni Nuijhandusiru balimuij wounj u yine Yisa Masia.

¹¹ Vuodieke di yine

vuokpuij ni sunj u yi u gbanj ni tontontu.

¹² Ama vuodieke di kotina u gbanj nmuisikpenj, Nmuij nan dansi sunj wa tujgbanj; ama vuodieke di suna u gbanj tujgbanj Nmuij nan daansi koti wa nmuisikpenj."

Gigaantiba vuosi gaamuij wia

(Maki 12.40; Luki 11.39-42, 44, 52; 20.47)

¹³ Ta Yisa di bi balu di, "Nuij miraha didagruiba anjan Farasisi mba yine gigaantiba di nan di bianj a yi ni, dama nuij ni ligi wo Nmuij naari sanuari di vuosi daa juu. Ni gbanj ka baa ni juu, ama ta kaga vuodiekemba di yaalala ba juu wo.

¹⁴ ((Nuij miraha didagruiba anjan Farasisi mba yine gigaantiba, wounj bie ni ma, dama ni gbata kpihoguba tige, ta jusa Nmuij a yasa ta gaama siba ni yiwo vuodiekemba di chiginana Nmuij. Die wia ni tibidatin nan di faasi dala pam.))

¹⁵ "Nuij miraha didagruiba anjan Farasisi mba yine gigaantiba, wounj bie ni ma, dama ni gasa mugkpuma ta chuij gara tujgbanjisi ta yaala vuodieke di baan nan tarigi u berinj a dia ni kvanj, du yi ni kej ye vuonj, ni njaan yiwo u tumbiatu dieke di yalla wa a gara Sitaani bolinj me bi goti die bule siba nuij.

16 “Ninuj yusɪ dɪdatirɪj, wɔbɪaŋ bie nɪ ma! Nɪ daga vuosi dɪ, ‘Dɪ yi ta vuonj dɪ huu Nɪmɪj jɪamɪj juokpenkpɪkɪ, dɪ ka yi nɪŋŋmɪna, ama dɪ yi ɔ kenj huu ligire dieke dɪ benne juoku me wo sie ɔ yi dene.’

17 Ninuj yusɪ anaj gaantɪj, nyinti ale wo gie a jabɪa yine nɪŋŋmɪna, ligirehe yaa Nɪmɪj juokpenkpɪkɪ die dɪ yine ligirehe dɪ yi Nɪmɪj sutɪ?

18 Ta nɪ bɪ daga dɪ, ‘Dɪ yi vuonj dɪ huu kaabɪj korɪj, ka ka yi nɪŋŋmɪna, ama ɔ kenj huu kaabɪj dɔŋ dɪ diisine koriku me wo, sie ɔ yi dene gbanj gbanj.’

19 Nɪ seŋ yiwo yusɪ wusie. Nyinti ale wa a jabɪa yine nɪŋŋmɪna, kaabɪj dɔŋkɪ yaa koriku dɪ yine kaabɪkɪ dɔnka die dɪ yi Nɪmɪj sutɪ?

20 Die wɪa dɪ yi ta vuonj dɪ huu kaabɪkɪ koriku, dɪ dagɪ sɪba ɔ huu kanɪj anaj jadieke mana dɪ diisine ka ma.

21 Ta dɪ yi vuonj dɪ huu Nɪmɪj jɪamɪj juokpenkpɪkɪ, dɪ dagɪya sɪba ɔ huu kanɪj anaj Nɪmɪj, vuodieke dɪ benne ka ma.

22 Dɪ bɪ yi vuonj dɪ huu arɪzanna, ɔ huu wa Nɪmɪj naari gbanjɪtɪ anaj vuodieke dɪ kalala ka ma.

23 “Ninuj mɪraha dɪdagɪrɪba anaj Farasisi mba die yine gigaantɪj, wɔbɪaŋ bie nɪ ma. Nɪ naga nanjɔsɪ anaj bɔŋɔ anaj neeri anaj nyinti a taŋ baŋ

sɔŋ a nagɪ kaanɪ a yɪa Nɪmɪj, ama ta va jadieke dɪ yine nɪŋŋmɪna ɔ mɪraha ma; sɪba wusie sarɪya diile, anaj zɔɔɔɔŋ chɪgɪla anaj yada yiile. Genhe die mɔna nɪ yime, ta da va hanɪj ba yiile.

24 Ninuj yusɪ diekemba dɪ datɪnana nɪ chanchaalɪj naa, nɪ ŋaanj vɔara nanjɔŋ nyaaŋ ma a taan ama ta nyɪa nyɔgɪnɪ anaj nyaabɔ!

25 “Ninuj mɪraha dɪdagɪrɪba anaj Farasisi mba nɪ yiwo gigaantɪj, wɔbɪaŋ bie nɪ ma, dama nɪ daaraa nɪ nyanyuuli kpala anaj nɪ tumbala kvasɪ, ama a sɔgɪtɪ dɪ suuli anaj gbatɪj anaj halɪ.

26 Ninuj Farasisi mba yine yusɪ, nɪ wolinj a daari nɪ nyanyuuli kpalaha anaj nɪ tumbalaha sɔgɪtɪ, ta a kvasɪ dɪaŋ nan daari.

27 “Ninuj mɪraha dɪdagɪrɪba anaj Farasisi mba nɪ yiwo gigaantɪj, wɔbɪaŋ bie nɪ ma. Dama nɪ sɪ sɪba vɔrɪtɪ dieke ba mɪ a penti zie, ta a kvasɪ dɪ vɪna ama ta a sɔgɪtɪ dɪ suuli anaj vuota kɔba anaj nyɔɔgɪj.

28 Die gbanj gbanj ta vuosi yese nɪ yeŋ me ta nɪ vɪna, ama nɪ sɔgɪtɪ dɪ suuli anaj ŋmɪnchɪbɪsɪ anaj bɪaŋ.

Yisa die dɪ bala ba tɪbɪdatɪj wɪa

(Luki 11.47-51)

29 “Ninuj mɪraha dɪdagɪrɪba anaj Farasisi mba nɪ yiwo gigaantɪj, wɔbɪaŋ bie nɪ ma. Nɪ mɪa Nɪmɪj naazɔalɪba vɔrɪtɪ, ta penti zien, ta yi jadieke dɪ

baan nan tuusi vuosi yaa gamma vuodiekemba die di chiginana Nmuti kun wa,

³⁰ ta baari di, die ti ti beri ti choonkubun sanja, ti ti kaan yi wudieke ba yine wo ta kub Nmuti naazbaliba.

³¹ Die wa ni sen a saagi mu di ni yine vuodiekemba die di kuna Nmuti naazbaliba wo haagisi.

³² Die wa ni choonkubunba die di piiline a yie tumbiati die wo, ni yi he a kpati.

³³ Nmuti nyinvuuke anan nyinvuuke balli. Ni baa ni yiwo lalia a chigi nyi tibatati boli dieke di wone kpisin sun?

³⁴ Die wa n bala ni di, n nan tun Nmuti naazbalun anan sisibun anan dagaru ni jigin, ama ni nan kub batan, ta kpaasi batan a diisi dagariku ma an ba kpi, ta nigi batan Nmuti jiamun juone me ta di ba nagisi a nyi tun kaani a ga tun kaani.

³⁵ Naa chian ba kuna vuodiekemba di chiginana Nmuti tibatati nan ken ni ma, a nyi Abeli a tugi Berakia bua Zakaria ma, vuodieke die ni kuna Nmuti jiamun juokpenkpuke anan kaabu koriku sunsku.

³⁶ Wusie man bala ni, lele gie vuosi nan daansi ye tibatati tumbiati gie mana wa.

*Yisa die di chone
Jerusalemi vuosi wa dene
(Luki 13.34, 35)*

³⁷ "Nchvanaawee, Jerusalemi vuosi, nuni vuodiekemba di kuna Nmuti naazbaliba, ta bi taa vuodiekemba u tunna ni jigin wo tana, bunmia man mia, a yaala di n lagisi ni bunyi siba krianun di naana lagisi ka balli ka chobiti chian ta ni ka saaga.

³⁸ Ye, Nmuti va ni Nmuti jiamun juokpenkpuke ta ka zie yori.

³⁹ N bala ni, a nyi jinne yaa gamma, ni kaan bi ye mu bura a ga tugi sanja dieke ni baan nan bal di, 'Nmuti alibarika bie vuodieke di kennene ti Yomutien saan ma.' "

24

*Nmuti jiamun juokpenkpuke
chusun wa*

(Maki 13.1, 2; Luki 21.5, 6)

¹ Yisa die di nyi Nmuti jiamun juokpenkpuke jigin a chun gara, die u kwanandusuriba die di ken u jigin a bal wa, ye Nmuti jiamun juokpenkpuke di vuna die.

² Die u piasi ba di, "Ni ye nyinti gie mana mu? Wusie man bala ni, ba nan kpanni a mana a taan tunghan ma, ta tan balun gban kaan wari a sugi ka chanchaan ma."

*Wumugisike anan wahala
wa*

(Maki 13.3-13; Luki 21.7-19)

³ Yisa die di suna a kali kunkogin dieke ba wasinana Olivi Tuusi kunkogin sikpen die u kwanandusuriba die

dı kenj ɔ jiginj ba nyuna a piastı wa, “Balı tı sanja dieke genhe mana dı bala a yi ananj wudieke dı bala ka yi a dagı sıba fı kienku ananj dınia kpatıj gbigiye mıj.”

4 Die ɔ yinjı a balı ba, “Nı sımma anj vuonj da kenj gaan nı,

5 dama vuosi pam nan nagı n saanj a kenj a baarı banıj ba yine manıj Masia wa ta gaan vuosi pam.

6 Nı nan wıj tontı watı nı chaanj ananj saasaa wıa, ama nı da vaa nmaamıj yalla nı, dama sie wıaha gie yi, ama a ka dagı sıba dınia kpatıku kenje mıj.

7 Vuosi buurıj nan wagtı tanj, naalıj nan wagtı naalıj. Kınj ananj tıngbanj dımıj nan dı bie jiginj mana.

8 Wıaha gie mana nan dı sı sıba maarıj yıbagıj piilıj.

9 “Sanjka mi ba nan yigi nı a nagı nı yı anj ba vaa nı dii wahala, ta kuu nı. Tıngbanjı sı mana nan dı haa nı dama nı dına n kvanj wıa.

10 Sanjka mi vuosi pam nan zeti n kvanj dı sıj, ba nan posi tamba chıastı ta haa tamba.

11 Ta nminchıbı sı naazvalıba nan kenj a gaan vuosi pam.

12 Bıanj dı bala ka dalıma tıngbanjka gie wıa, ta vuosi pam choti nan dı sunsı.

13 Ama vuodieke nıj mana dı dine sikimıj a ga tıgtı wahalaka gie kpatıj nan ye gbatıtaanıj.

14 Ta ba nan muvı Nı mıj naarı wıvıunaha gie dınia ka gie mana mana ma, dı vuonj mana wıj, ta dınia ka kpatıj ye kenj.

Nmaanbıanj wıa
(*Maki 13.14-23; Luki 21.20-24*)

15 “Nı nan ye ‘Jachıvı sı’ dieke ta Nı mıj naazva Danieli die dı balla ka wıa wa dı, genke Nı mıj dı chıvarıj, ka nan dı zie Nı mıj jıamıj juokpenkpuıku sıj.” (Vuodieke mana dı a kenj a karıj wıaha gie, ɔ sımma a chıastı.)

16 “Sanjka mi vuodiekemba dı benne Judia ma ma wa, chıgtı a ga jıalı tana sikpenj.

17 Ta vuodieke dıanj dı kenj bie ɔ mampili sikpenj da kenj sı sıj tıngbanj dı ɔ juu juoku a nagı ɔ nyinti.

18 Ta vuodieke dıanj dı kenj bie ɔ kvanj ma, ɔ da kenj kuli dı ɔ nagı ɔ jayeekinj.

19 Sanjka mi hıgı nyuuti-tielıj ananj vuodieke dı yalla ballınyaalı sı nan dii wahala pam!

20 Nı jıvı sıma Nı mıj anj ɔ da kenj yi wahalaha kenj yıbıj sanja yaa davıvı sıkırı daraanj.

21 Dama sanjka mi wo, wahala pam nan dı beri; Nı mıj die dı naanna dınia a kenj tıgtı jinne, kanıj wahalaka mi ye ka kenje; ta kanıj wahalaka mi kaanj bı kenj.

22 Nı mıj dı tıj ka gobi daraaha a taanj vuonj tıj kaanj ye gbatıtaanıj; ama ɔ vuovarıkaha wıa ta ɔ nan gobi daraaha a taanj.

23 “Sanjka mi dı yi vuonj dı a kenj a balı nı dı, ‘Nı ye, Masia wa wonna yaa v benne mi wo’, nı daa kenj yi wo yada;

24 dama sanjka mi nmunchıbısi Masiasi ananj nmunchıbısi naazvalıba nan kenj nyıj a tıj mamachi wıa dı ba gaan vuodiekemba Nmıj dı vvarına wa gbanj, ba tıj nan bıagı.

25 Nı womma! N wıj balı nı mıj ta sanjka ye ka tıgıya.

26 “Die wıa, ba kenj balı nı, ‘Ye, v bie wo haagıj ma!’ Nı da kenj ga mi yaa ba kenj a balı nı, ‘Ye, v bie wo juoku me!’ Nı da kenj yi yada;

27 dama manıj vuota Bva kenıj nan dı sı sıba nıj dı njaana nyıgısi a nyıj nmıj pısj a ga tıgı nmıj nanıj chaaku die wo.

28 “Jigidieke jakpiikinı nyıbgıj dı benne, mi zuuti dı lagıma.

Vuota Bva yıjji kienku wıa

(Maki 13.24-27; Luki 21.25-28)

29 “Wahalaha mi kvanj chaanj ta nmıj nan sıbı, chıku kaanj bı chaanj; ta chımarıssı nan nyıj nmıjsikpenj a nan ta nyındieke dı benne nmıjsikpenj nan dıj a lagıj taj.

30 Sanjka mi ta vuosi nan ye manıj vuota Bva wa yıjji kienku siara nmıjsikpenj, buuri dieke mana dı benne tıjgbanjka gie me nan kıj, ta ye manıj vuota Bva dı benne

nıjmarı ma nmıjsikpenj a kenj svına ananj yiko chuulikpenjkrıj.

31 Malaka nan wı wıj, ta n tıj n malakasısi anj ba ga dıntıa lıga a nısa mana mana a lagısi n vuovarıkaha dieke dı benne tıjgbanjka gie lıga a nısa wa mana.

Chunchuleke tıka dagıj wıa

(Maki 13.28-31; Luki 21.29-33)

32 “Nı vaa chunchule tıka dagı nı yıanj. Ka nagısi dı kenj pısa ta vaatı dı nyınna nı sımma a baarı yıbjıj gbgıye mıj.

33 Nı bı a kenj ye ta nyinti gie yie naa gbanj gbanj nı sımma a baarı n kenıj gbgıye mıj.

34 Wusie manj bala nı, lele vuosi kaanj kpi a kpatı ta wıaha gie mana kenj yi.

35 Nmıjsikpenj ananj tıjgbanj nan kenj a tıanj ga, ama n wıbalıkaha kaanj tıanj naa daa.

Vuonj ka sıba Yısa yıjji kenıj daanj

(Maki 13.32-37; Luki 17.26-30, 34-36)

36 “Ama vuonj ka sıba daarı yaa sanja dieke n baanj kenj; malakası dieke dı benne arızanna ma dıanj ka sıba, manıj Nmıj Bva gbanj ka sıba, sie n Chva Nmıj nyına sıbına.

37 Die dı sına die wo Nowa sanjka dı nan dı sı die manıj vuota Bva wa kenıj sanja.

38 Nowa sanja, sanja dieke nyaakrısbı dı yene ka

kenye, vuosi die dı die ta nyuo, ta faara hooj, ta naga ba hogulasi a ya chullij, a ga tugi daa dieke Nowa dı june haarikpuku sunj.

39 Ta vuosi gie die ka siba wudieke dı yinene a tugi sanja dieke nyaabu dı kenne dii ba mana. Die dı baa dı summa sanja dieke manij vuota Bua wa dı bala n kenj wo.

40 Sanja mi dembisi bale nan dı tuma kuvaku ma, ta n nan nagi wonyi ta va wonyi.

41 Hooj bale nan dı noma zaa nıa ma, ta n nagi wonyi ta va wonyi.

42 Die wıa nı gbara dama nı zı daa dieke manij nı Yomutienj dı bala n kenj.

43 Ama nı summa wurı gie chıan; dı yi ta tiginj tienj dı kenj siba sanja dieke gaaru dı bala v kenj yun v tiginj me, v tunj nan dı gbarı ta kaan vaa v wı v tigiri a juu a gaaru.

44 Die wıa dı vına ta nı gbanj nı yi siri sanja mana dama manij vuota Bua nan kenj sanja dieke nı kana ka yile dı n nan kenj wo.

Yomv die dı tuone v Yomutienj nvanj die
(Luki 12.41-48)

45 "Yomv bıa yine yıantienj ta yie v Yomutienj dı dagına dı v yi wudieke? Wıunıj v yine vuodieke v Yomutienj dı nan vvarı dı v daansıma v yomv chanchaalıba ta yıma ba ba nyindiike sanja dieke dı muna.

46 Dı yi ta v Yomutienj dı kenj tiginj ta ye wo ta v tuma

die wo gbanj, sogıfıalınj nan dı bie v ma.

47 Wusie manj bala nı, v nan nagi wa a zienj dı v daansıma v nyinti mana mana.

48 Ama v yi yomv bıan, v nan dı yile v sunj ma dı v Yomutienj wo kaan kenj lagı lagı,

49 ta piili a nıga v yomv chanchaalıba ta wıunıj v nan dı die ta nyuo ananj daanyuurıj.

50 V Yomutienj wo nan yınjı kenj daa dieke ananj sanja dieke v kana ka yile dı v nan kenj.

51 V kenj kenj, v nan datı v tıunıj ta nagi wa a gutı gıgaantıba ma; mi v nan dı kuma ta njoba nyına.

25

Hogulıan banj nandagıj wıa

1 "Nımunj naaru wıa nan dı sı siba hogulıan banj dieke die dı nagına ba popolisi a ga dı ba ga tuoli hogv faarıtı die wo.

2 Hogulıan banj wa sunj, banv die yiwo gaantıj, ta banv wa dıanj dı yi sısıburıj.

3 Gaantıba die dı nagi ba popolisi ama ta die ka nagi kpaanj a gutı pıgılı,

4 ama ta sısıburıba die dı nagi kpaanj a siti siti a yi kolıbıstı ma a gutı pıgılı ananj popolisi.

5 Die hogv faarıtı wa die dı yvası kenıj, die gbıenj die dı yigi be, ba mana die dı gıburı.

6 "Ta die tanseese die ba wınj kuli; 'Hogv faarıtı wa

wonna! Ni ken nyin a tuoli wo!

⁷ Sanja mi hogulaba banka mana die di hagi a nmuli ba popoli di jwali.

⁸ Die hogula gaantaba die di jussu sɔsɔburɔba di, 'Ni kaan yi ti ni kpaabu bita? Dama ti popolisi yaala a kpi mu.'

⁹ Ta sɔsɔburɔba die di yinji balɔ ba di, 'Aayi, bu kaan tugi tunj anan ni mana. Ni gamma vuodiekemba di yalla daa wa jigij a daa butan yi ni gban.'

¹⁰ Sanja dieke hogula gaantaba di benne sien me a gara di ba daa kpaabu, ta hogu faarɔtu wa di ken nyin. Sɔsɔburɔba banu wa die di yine siri wo die di di hogu faarɔtu wa a ga juu tigidieke banwolaka die di benne, ta die ba ligi sanvari.

¹¹ "Ka kwan chaan hogula gaantaba die di a ken tugi, a zie sanvari jigij a wasa, 'Ti Yomtien, ti Yomtien, yuori sanvari a yi ti.'

¹² Ama ta hogu faarɔtu wa di yinji balɔ ba di, 'Wusie man bala ni, n ka sɔba ni.'

¹³ Die Yisa di bi balɔ ba di, "Die wɔa, ni summa, dama ni ka sɔba daa dieke yaa sanja dieke manin ni Yomtien di bala n ken.

Yonisɔ bataa wɔa
(Luki 19.11-27)

¹⁴ "Nmun naari wɔa nan bi su sɔba tigin tien wonyi die di bala u dia, ta wa u yonisɔ a tia ba ligire di ba tuo a dime nyɔɔn.

¹⁵ Die u yi ba wonyi mana u sɔbuna u kpanhinana u gban dene; die u nagi salma ligiribie tuse tuse anu a yi wonyi, ta die a nagi tuse tuse ale a yi wonyi dian, ta die a bi a nagi tusibalunin a yi wonyi dian. Ta die a nyin a ga u diasɔ.

¹⁶ Die yom dieke die di tuone tuse anu wa die di nyin lagi lagi a nagi ligirehe a tun tuma a bi a ye tuse anu gban gban a guti.

¹⁷ Vuodieke die di tuone tuse ale wo gban die di nagiha a tun tuma a ye tuse ale a guti.

¹⁸ Ama yom dieke die di tuone tusibalunka die di ga a tuu vorin a nagi u Yomtien ligirehe a loburi mi.

¹⁹ "Die di wana a yvasi pam, tigiri tien wo die di yinji a ken, ta wa u yonisɔ di ba ken an u biisi, ta u ye ba yene nyvari a mu die.

²⁰ Ta vuodieke die di tuone tuse anu wa die di a ken a juu sanja mi, a nagi tuse anu dieke u bina a ye wo, ta baari, 'N Yomtien, die yi mu wa salma ligiribie tuse anu, ama n bi ye wo nyvari tuse anu a guti.'

²¹ Die u Yomtien di balɔ wa, 'Kpanhi fu gban, funin yiwo yomvunin, ta bi tuma vunin; munu pogu wa nyinti bita wa gie, die wɔa n nan nagi pam a yi fu nuusi me. Sogifali dieke n yalla, yiwo manin anan fu suti.'

²² Ta die vuodieke dian die di tuone tuse ale wo die di ken a juu a baari, 'N

Yɔmɔtien, ye, die fɔ yi mɔn wa saluma ligire bie tuse ale, ama n dii wo nyɔɔɔ a ye nyɔɔɔ tuse ale a gɔti.'

²³ U Yɔmɔtien wo dɔ balɔ wa, 'Kpaŋŋi fɔ gbaŋ, fɔ yiwo yɔmɔvɔvɔn ta bi tɔma vɔvɔn, mɔŋŋi pɔgɔli wa nyinti bita wa gie, die wɔa n nan nagɔ pam a yi fɔ nuusi me. Sɔgɔfali dieke n yalla, yiwo manɔn aŋaŋ fɔ sɔti.'

²⁴ Die yɔmɔ dieke dɔaŋ dɔ tuone tusibalɔŋka die dɔ keŋ a juu a baari, 'N Yɔmɔtien, n sɔba dɔ fɔvɔn yiwo nyɔnyɔvɔvɔ, a gobe jigidieke fɔ kana a ka bɔriya, ta bi lagɔsa nyindiike jigidieke die fɔ kana a ka jati nyɔɔbura.

²⁵ Die wɔa ŋmaamɔn die yalla mɔn die maŋ nyɔn a nagɔ fɔ ligirebu a lɔbɔri tɔŋgbaŋ. Die wɔa, ka wɔnna, tuo fɔ jaan.'

²⁶ Die wɔa ɔ Yɔmɔtien wo die dɔ yɔŋŋi a balɔ wa dɔ, 'Fɔvɔn yɔmɔtɔgɔ aŋaŋ walɔnkɔɔɔtien; sɔba baari n yiwo vuodieke dɔ gobinene jigidieke n kana ka bɔriya ta lagɔsa nyindiike jigidieke n kana ka jati nyɔɔbura,

²⁷ die nɔn bɔa yine ta fɔ ka nagɔ n ligirebu a paŋŋi aŋ ba yɔŋŋi tɔn mɔn aŋaŋ nyɔɔɔ? N tɔnna a keŋ naa wa n tɔn nan tuo n jaabɔ ta nyɔɔɔ diisi ka ma.

²⁸ Die wɔa nɔ tuo ligirebu a nyɔn ɔ jigɔn a nagɔ ka yi vuodieke dɔ yalla tuse baŋ wa.

²⁹ Dama vuodieke mana dɔ yalla nyinti, ba nan ye nyinti

pam a gɔti amɔ ba faasi yalluma pam. Ta vuodieke dɔaŋ dɔ wone jaan ba nan tuo bita gbaŋ ɔ yalla wa a nyɔn ɔ jigɔn.

³⁰ Ama yɔmɔtɔgɔ wa nɔn, nɔ nagɔ wa a vigi taan yeŋ me lɔmɔn ma, jigidieke ɔ baan nan kɔn ta ŋɔba nyɔna.'

Yisa dɔ bala ɔ dii vuosi sariya wɔa

³¹ "Manɔn vuota Bɔa dɔ keŋ keŋ aŋaŋ n hagɔvɔn aŋaŋ n malakasisi n nan dɔ kalɔ n naara gbaŋn ma aŋaŋ jɔluma pam.

³² Saŋka mi dɔvɔa vuosi mana mana nan lagɔsi n nɔŋŋa, mi n nan puo be bule, sɔba yiyagɔvɔ dɔ ŋaana a puo yiise a nyɔn bie sɔn die wo.

³³ N nan nagɔ yiisehe a zien n nuudiigɔn chaan, ta nagɔ biehe a zien n nuugalɔ chaan.

³⁴ Saŋka mi manɔn naan wa nan balɔ yi vuodiekemba dɔ benne n nuudiigiri chaaku dɔ, 'Nɔn vuodiekemba n Chɔa Nɔmɔn dɔ yine alibarika yi, nɔ keŋ a juu naari dieke ta Nɔmɔn die dɔ naanna a gbarɔ nɔ a nyɔn dɔvɔa piilɔn me,

³⁵ dama kɔn die yalla mɔn die nɔ yi mɔn nyindiike; ta nyanyuule die dɔ yalla mɔn, die nɔ yi mɔn nyaan maŋ nyu. Die n yiwo chaanɔ ta nɔ mɔŋŋi a tuo mɔn nɔ tige me a yi mɔn chaanti.

³⁶ Die n chɔn wa yɔri die nɔ yi mɔn garɔti, ta die maŋ yɔagɔ ta nɔ sunŋi mɔn, die

man juu dansarika sun ta ni ken kaagi mun.'

37 Womi nmunchiguriba gie nan yinji a piasi mun di, 'Ti Yomotien, sanja bia die ti ye fu ta kon yalli fu ta ti yi fu nyindiike? Yaa sanja bia die ti ye fu ta nyanyuule di yalli fu ta ti yi fu nyaan fu nyu?

38 Sanja bia die ti ye fu ta fu yi chaanu die ti tuo fu ti tige me a yi fu chaanti? Yaa sanja bia die ti ye fu ta chon yori ta ti yi fu gariti?

39 Sanja bia die ti ye fu ta yuagi ta ti sunji fu? Yaa fu benne dansarika sun ti ken kaagi fu?'

40 Ta manin Naan wa nan yinji balu ba di, 'Wusie man bala ni, wudieke die ni yine a yi vuodieke di yine zoolintien ni numballi sunsun wonyi wa die ni yi a yi wa manin.'

41 "Ka kuan chaan n nan yinji a balu a yi vuodiekemba di benne n nuugali ka chaaku, 'Ninun vuobati gie, ni vuna anan tibidatin, ni chonna ga ta va mun. Ni gamma a ga juu boli dieke di kana a ka kpise ta Nmun di wonsina a gbari Sitaani anan u vuosi wo.

42 Dama kon die yalli mun ta die ni mun mun nyindiike, ta nyanyuule die di yalli mun ama die ni mun mun nyaan.

43 Die n yine chaanu, ta ni ka saagi a tuo mun ni tige me, ta die man chon yori ta ni mun mun gariti, ta die yuagi ta ni ka sunji mun, die

man juu dansarika ta ni ka ken kaagi mun.'

44 Sanja mi ba nan yinji a piasi mun di, 'Ti Yomotien, sanja bia die ti ye fu ta kon die di yalli fu, yaa nyanyuule die di yalli fu, yaa fu yi chaanu, yaa fu chon yori, yaa fu yuagi, yaa fu bie dansarika sun ta ti ka sunji fu?'

45 Sanja mi n nan yinji a balu ba di, 'Wusie n bala ni, die ni zetine ni sunji zoolintien ni numballi sunsun wonyi wa, die manin ni zeti sunjin dene.'

46 Vuosi gie nan ga juu tibidati dieke di wone kpatin ma, ama nmunchiguriba nan ga juu miivoli dieke di wone kpatin sun."

26

Vuokpuma die di sanna di ba kuv Yisa dene
(Maki 14.1, 2; Luki 22.1, 2; Joon 11.45-53)

1 Yisa die di balla waha gie mana a kpati die u balu a yi u kuanandusiriba di,

2 "Ni siba a baari di vuntun yine gasitanaku dugga, ta ba nan nagi manin vuota Bua a yi vuosi nuusi me di ba kpaasi mun a dusi dagaraku ma."

3 Sanja mi die Nmun kikaabitiba nyinkura anan juu vuosi nyinkura die di lagun tan Kayafasi tigiri me, vuodieke die di yine Nmun kikaabitiba jakuru.

4 Die ba san ba baan yi die a loburu a yigi Yisa a kuv wa.

⁵ Die ba baaru, "Tɪ ka mu tɪ yigi wo duɔgaka sanja, tɪ yi die vuosisi nan yi watɪ an waagɪj nan."

Hɔgɔ wɔnyɪ die dɪ sitine tulaari a yi Yisa sikpen me dene

(Maki 14.3-9; Jɔɔn 12.1-8)

⁶ Die Yisa die benne Betani tɪka ma wa, Simoni vuodieke die dɪ yine gamɪj tigin me wo,

⁷ die hɔgɔ wɔnyɪ dɪ ken ɔ jigin a pɔgɪ tulaari bɔnyɪ ligire dɪ faasɪna a tɔa a sitibu a yi Yisa sikpen me sanja dieke ɔ kala a die nyindiike.

⁸ Die ɔ kɔaɔandɪsɪrɪba die dɪ yene naa, die ba jɪ sunyuruɔ. Die ba pɪasa tan dɪ, "Bɪa ɔ chɔɔsa tulaaribu die?"

⁹ Tulaaribu gie tɪj nan bɪagɪ daa ligirikpɔma a nagɪ ligirehe a sunji zɔɔlntielɪj!"

¹⁰ Yisa die dɪ mɪnɔjɪ wudieke ba balala, ta balɪ a yɪ ba dɪ, "Bɪa nɪ mugise hɔgɔ wa gie dene? Wɔvɪuruɔ ɔ yi a yɪ mɪj dene."

¹¹ Zɔɔlntielɪj nɪj nan dɪ beri nɪ jigin daan mana ama manɔj n kaan dɪ bie nɪ jigin daan mana.

¹² Tulaari dieke ɔ sitine a yi n ma wa, ɔ yi a gbarɪ wa n guule.

¹³ Wusie man bala nɪ, jigidieke mana ba bala ba muɔlɪ Nɪmɪj wɪaha gie tɪjgbanaka gie me, ba nan balɪ wudieke ɔ yine wo a tɪnsɪ ɔ wɪa."

Judasi die dɪ saagɪna dɪ ɔ posi Yisa chɪan dene

(Maki 14.10, 11; Luki 22.3-6)

¹⁴ Sanja mi Yisa kɔaɔandɪsɪrɪba ban anan bale wo wɔnyɪ, vuodieke die dɪ dine Judasi Asikaroti wa die dɪ nyɪj a ga Nɪmɪj kɪkaabɪtɪba nyɪjkuɔraha jigin

¹⁵ a baaru, "Bɪa nɪ nan yɪ mɪj dɪ yi man dagɪ nɪ nɪ baan nan yi die a yigi Yisa wa?" Die ba biisi salɪmayɪala ligiribie banɪsɪta a yɪ wa.

¹⁶ Die a nyɪj daari mi Judasi die wa a paalɪ a yaala sievuruɔ dɪ ɔ nagɪ Yisa a yi ba nuusi me.

Yisa anan ɔ kɔaɔandɪsɪrɪba die dɪ dine gasɪtanjɔ duɔga nyindiike dene

(Maki 14.12-21; Luki 22.7-13, 21-23; Jɔɔn 13.21-30)

¹⁷ Ta paanɔ dieke die ba kana a ka yi dabɔtɪ duɔga piiliku daari, ta Yisa kɔaɔandɪsɪrɪba die dɪ ken ɔ jigin a pɪasɪ wa, "Sɪa fɔ yaala tɪ ga wɔnsɪ a yɪ fɔ a gbara gasɪtanjɔ duɔga nyindiike daraan?"

¹⁸ Die ɔ yinji a balɪ ba dɪ, "Nɪ gamma tɪka sun daa wɔnyɪ tigin a balɪ wa dɪ, "Tɪ dɪdagɪrɔ tɔnna tɪ dɪ tɪ ken balɪ fɔ dɪ ɔ sanja gbigiye mɪj, ta ɔ yaala wɔnɔj anan ɔ kɔaɔandɪsɪrɪba dɪi gasɪtanjɔ duɔgaka nyindiikehe fɔ tigin me.' "

¹⁹ Die ɔ kɔaɔandɪsɪrɪba die dɪ dɪ ɔ bala ba die wo, ta

wonɔ gasitɔŋkɔ dɔɔgaka diile siri.

²⁰ Jɔmɔtɛŋ die dɔ tɔgɔna, Yisa aŋaŋ ɔ kɔaŋandɔsɔrɔba baŋ aŋaŋ bale wo die dɔ sɔɔŋ kalɔ dɔ ba dii.

²¹ Die ba dinene wo Yisa die dɔ balɔ ba dɔ, “Wusie maŋ bala nɔ, nɔ wɔnyɔ bala ɔ posi n chɔaŋ.”

²² Die ɔ kɔaŋandɔsɔrɔba sɔgɔtɔ die dɔ paalɔ chɔɔsɔ, die ba piilɔ a pɔasa wa wɔnyɔ wɔnyɔ, dɔ “N Yɔmɔtɛŋ, wusie n ka yi tama dɔ manɔŋ fɔ daga die?”

²³ ɔ yɔŋŋi a balɔ ba dɔ, “Vuodieke maŋ aŋaŋ wa dɔ lune kpalɔ gie mi wo bala ɔ posi n chɔaŋ.

²⁴ Manɔŋ vuota Bɔa nan kpi sɔba Nɔmɔŋ gbaŋkɔ die dɔ dagɔna die wo, ama wɔbɔaŋ bie vuodieke dɔ bala ɔ posi n chɔaŋ wa ma! Ba tɔŋ ka mɔrɔ dɔ tien gbaŋ dɔ tɔŋ nan dɔ kpɔa.”

²⁵ Saŋka mi Judasi vuodieke die dɔ bala ɔ posi ɔ chɔaka gbaŋ dɔ baarɔ, “Dɔdagɔrɔ, manɔŋ fɔ daga?” Yisa die dɔ yɔŋŋi a balɔ wa, “Wa, dɔ yiwo fɔnɔŋ.”

Tɔ Yɔmɔtɛŋ nyindiike diile wɔa

(*Maki 14.22-26; Luki 22.14-20; 1 Kor. 11.23-25*)

²⁶ Die ba yene ko die, Yisa die dɔ nagɔ paanɔ, a waasɔ Nɔmɔŋ ta yi ke gbieri gbieri a nagɔha a yɔ ɔ kɔaŋandɔsɔrɔba, ta baarɔ, “Nɔ tuo a dii. N nyɔŋgbanɔŋ wɔnna.”

²⁷ Ta die bɔ nagɔ nyaanɔchibɔŋ aŋaŋ daanɔ, a

pagɔ Nɔmɔŋ ta die a nagɔ ka a yɔ ba ta baarɔ, “Nɔ mana tuo a nyu.

²⁸ Gembu yine n zɔŋ dieke dɔ bala ka yi Nɔmɔŋ nɔarɔ zie aŋaŋ wusie, zɔŋ dieke dɔ bala ka nyɔŋ n nyɔŋgbanɔŋ ma vuosi pam wɔa, aŋ ka vaa Nɔmɔŋ vaa a chaa ba tɔmbɔatɔ.

²⁹ N bala nɔ, n kaanɔ bɔ nyu daabu gie, sie daa dieke manɔŋ aŋaŋ nɔ dɔ bala tɔ lagɔsɔ a nyu daahaalɔbɔ n Chɔa Nɔmɔŋ naarɔ ma, ŋmɔnsikpɛŋ.”

³⁰ Die ba wa chɔa Nɔmɔŋ jɔamɔŋ yɔlɔ, ka kɔaŋ chaanɔ ba chɔŋ ga Olivi Tɔsɔ kunko-giri me.

Yisa die dɔ bala dɔ Piita nan chiisi dɔ ɔ ka sɔba wa dene

(*Maki 14.27-31; Luki 22.31-34; Jɔɔn 13.36-38*)

³¹ Saŋka mi die Yisa dɔ balɔ a yɔ ba dɔ, “Yuku gie nɔ mana nan chɔgɔ ta va mɔŋ, dama dɔ maagɔya Nɔmɔŋ gbaŋkɔ ma dɔ ‘Nɔmɔŋ nan kɔɔ yiyagɔrɔ wa ta yiisehe ɔ yagɔnana wa jaasɔ jigɔŋ mana.’

³² Ama maŋ a keŋ hagu kunɔ me, ka kɔaŋ chaanɔ n nan wolɔŋ nɔ nɔŋŋa a ga Galili tɔŋ ma.”

³³ Ta Piita die dɔ a yɔŋŋi a balɔ wa dɔ, “Dɔ yi ta vuonɔ mana dɔ chɔgɔ ta va fɔ, ama manɔŋ n kaanɔ chɔgɔ ta va fɔ.”

³⁴ Yisa die dɔ yɔŋŋi a balɔ a yɔ wa dɔ, “Wusie maŋ bala fɔ, jinne yuku gie, kparaanɔ nan keŋ baa ka kumma, ta

chiisi muḡ wo butaa ma dı zı muḡ.”

35 Piita die dı yinḡi a balı wa dı, “Dı yi maḡ ḡaḡ fu dı baa tı kpi gbaḡ, n kaan chiisi dı n zı fu.” Die v kvaḡandusırıba mana die dı balı die gbaḡ gbaḡ.

Yisa die dı juḡsına Nmuḡ aḡaḡ nuḡḡmina dene

(Maki 14.32-42; Luki 22.39-46)

36 Die Yisa aḡaḡ v kvaḡandusırıba die dı ga jigıdieke die ba wasınana Getisemani, die v balı a yı ba dı, “Nı kala giena ta n ga nı nuḡḡa a ga juḡsı Nmuḡ.”

37 Ta die naḡı Piita aḡaḡ Zebedi ballı bale wo a ḡuḡı v ma. Die v suḡ die dı faası a chuḡsı,

38 die v balı a yı ba, “Suḡıchuḡsı dieke dı benne v suḡ ma wa faası dala muḡ a yaala ka kuḡ muḡ. Nı kala gie ta yesime aḡaḡ maḡuḡ.”

39 Die v chuḡ a ga nuḡḡa bıta, a gbirigi tuḡgbaḡ ta juḡsı Nmuḡ dı, “N Chva Nmuḡ, dı tuḡ nan bıaḡı a yi, fu vuarı muḡ a nyuḡ waha-laka gie me! Ama daa vaa n duḡḡu yi, ama vaa fu duḡḡu yi.”

40 Die v yinḡi ga v kvaḡandusırıba bataa wa jigıḡ ta ye ta ba ḡuḡra; die v pıası Piita, “Die wıa nı kaan bıaḡı a yesime aḡaḡ muḡ saḡḡa bıta gbaḡ?

41 Nı yesime ta juḡsıma Nmuḡ amu nı da keḡ juu maḡısuḡ ma, dama nı haalıtıtı yaala a yi jadieke dı

vuḡna, ama nı nyuḡgbaḡısuḡı ka haḡıru.”

42 Die v bı yinḡi a ga v bule ma a juḡsı Nmuḡ dı, “N Chva Nmuḡ, dı yi waha-la dieke dı kienene naa dı kaan bıaḡı a tuḡ, sie n diike, fu vaa fu duḡḡu yi.”

43 Die v bı yinḡi keḡ, ta v kvaḡandusırıba die bı ḡuḡra dama gbienḡ die dı faasına yallı ba pam.

44 Die v bı va ba, ta ga a juḡsı Nmuḡ butaa ma a balı v wolinne a juḡsa wudieke wo.

45 Saḡka mi die v yinḡi a ga v kvaḡandusırıba jigıḡ a keḡ pıası ba dı, “Nı ye ko a ḡuḡra ta voose muḡ? Nı ye, saḡka gbigiye muḡ. Ba nan naḡı wa maḡuḡ vuota Bua a yi vuobıatı nuusi me.

46 Nı haḡı aḡ tı ga. Nı ye, daa dieke dı posine n chuḡka gbigiye muḡ!”

Die ba yigine Yisa dene

(Maki 14.43-50; Luki 22.47-53; Jıḡḡ 18.3-12)

47 V nuḡaḡ die ye ka nan tuḡgbaḡ, ta Judası, v kvaḡandusırıba baḡ aḡaḡ bale wo wınyı dı keḡ tuḡı mi, aḡaḡ kpıkaḡaḡ, batanḡ dı pıḡılı juḡıwagıtı ta batanḡ dıaḡ dı pıḡılı deng-bile, die Nmuḡ kıkaa bıtıba nyuḡkuḡraha aḡaḡ juu vuosi nyuḡkuḡraha tuḡna ba.

48 Judası vuodieke die dı posine v chuḡka aḡaḡ vuosisi die wıḡ balı zienḡ muḡ dı, “Maḡ keḡ a muḡısuḡ vuodieke kaamıḡ, daa dieke nı yaalala wonde, nı yigi wo.”

49 Judasi die dı kenne tıgı, v ga Yisa nıñña a baarı, “Dıdagırv, an fı nımu”, ta mıgırv v kaamıñ.

50 Yisa die dı yinñi a balı wa, “N zva, yi fı balla fı yi die wo lagı lagı!” Womi die ba a keñ a mıññı yigi wo.

51 Die v kvañandısrıba wonyı dı vvarı jıbwañ a chıa gobi Nımuñ kıkabıtıba jakuvıñ yomu tıbıñ a taañ.

52 Die Yisa die dı balı wa, “Nagı fı jıbwañkv a yinñi a svv ka fıgv ma, dama vuodieke dı waginana anañ jıbıñ, ñaan kpi wo jıbıka kıñ.

53 Nı ka sıba a baarı n tıñ nan bıagı a wa n Chva Nımuñ dı v sunñi mıñ, an bınyı v tıñ nan tıñ malakasi a tıñ tuse bañ anañ ale?

54 Ama mañ yi die, lala wudieke dı maagina Nımuñ gbankv ma wa dı naa nan yiwo, keñ yi wusie?”

55 Womi Yisa die dı pıası kpi kpaaku dı, “Nı mu dı nı keñ wo anañ jıbwagıtı anañ dengbile dı nı keñ a yigi mıñ sıba n yiwo gbıgbatırv? Daañ mana die n bie wo Nımuñ jıamıñ juokpenkpvıku ma a daga ta nı ka yigi mıñ.

56 Ama naa mana yiye mıñ amv wudieke Nımuñ naazvalıba dı maagina Nımuñ gbankv ma wa keñ yi wusie.” Die v kvañandısrıba mana dı chıgı ta va wa.

Ba nagına Yisa ga sarıya

diile jiginı dene

(Maki 14.53-65; Luki 22.54, 55, 63-71; Joon 18.13, 14, 19-24)

57 Vuodiekemba die dı yigıne Yisa wa die dı yallı wa a ga Kayafasi tiginı, vuodieke die dı yine Nımuñ kıkabıtıba jakuvıñ, mi die mıraha dıdagırvıba anañ tıka nyıñkoraha dı lagıñ tañ.

58 Die ba yalla Yisa a gara wa, die Piita dı dı v kvañ a bie saasaa, a ga tıgı Nımuñ kıkabıtıba jakuvıñ gbaan sıñ. Die v juu gbankv sıñ anañ tıntıntıba dı v ye wudieke dı balla ka yi.

59 Die Nımuñ kıkabıtıba nyıñkoraha anañ nyıñkoraha mana die dı yaala dı ba ye vuodieke dı baañ chıbı nımınchıbısvı yaa gamma wudieke Yisa dı yine an ba nagı a baarı dı v chısvısvıya mıñ ta kvv wa.

60 Daadañ pam die dı keñ nıñña a chıbı nımınchıbısvı a yı wa, ama die mana yvı, die ba ka ye wudieke ba baañ nan nagı a yigi wo. Ka kvañ kvañ chaañ die dembısvı bale die dı keñ nıñña a baarı dı,

61 “Daa wa gie die baarı dı v nan bıagı a kpaññı Nımuñ jıamıñ juokpenkpvıku a taañ ta yinñi mı ka daraa ataa daraañ.”

62 Die Nımuñ kıkabıtıba jakuvıñ dı hagı zie a baarı, “Wo wıñ a baa fı balı yaa gamma wudieke ba balla yaa gamma fı wıa naa?”

63 Ama die Yisa dı tarı. Ta Nımuñ kıkabıtıba jakuvıñ dı

bɪ pɪasɪ wa, “Balɪ tɪ miivoli-tien Ɲmɪŋ saan ma, fɔ yine Vuovbarikɪŋ Masia wa ta bɪ yi Ɲmɪŋ Buadembike?”

64 Yisa die dɪ yinɲi a balɪ wa, “Wa, fɔnɪŋ fɔ balla. Ama n bala nɪ, a nyɪŋ jinne yaa gamma nɪ nan daansɪ ye manɪŋ vuota Bɔa ta n kalɪ Nabidie Ɲmɪŋ nuudiigin chaan, ta bɪ ye ta n bie nɪŋmara sɔŋ a keŋ sɔbna.”

65 Die Ɲmɪŋ kɪkaabɪtɪba jakɔɔrɪ dɪ datɪ ɔ gban gban ɔ nyinyeeke a chiurɪ ta natɪ dɪ, “U naga ɔ gban a magɪsa* Ɲmɪŋ! Tɪ ka bɪ yaala daansɪa. Nɪ mana wɔŋ wɔŋ ɔ nagɪna ɔ gban a magɪsa Ɲmɪŋ die.

66 Laha nɪ yile?”

Die ba yinɲi a baarɪ, “U mu ɔ kpi muŋ.”

67 Womi die ba piile a tɪra nɪntɔbɪtɪ a yie ɔ nine me, ta nɪŋɪ wa; ta vuodiekemba die dɪ falala wa wa

68 dɪ baarɪ, “Fɔnɪŋ Masia, bugi a dagɪ vuodieke dɪ nɪŋɪna fɔ wa.”

Piita die dɪ chiisine dɪ ɔ ka sɪba Yisa dene

(Maki 14.66-72; Luki 22.56-62; Jɔɔn 18.15-18, 25-27)

69 Piita die dɪ kala Ɲmɪŋ kɪkaabɪtɪba jakɔɔrɪ gbaaku ma wa, die tigiri mi havɔɔbin tɔntɔntɔ wɔnyɪ die dɪ keŋ ɔ jigɪŋ a keŋ balɪ dɪ, “Fɔ gban die gɔtɪ wa Yisa vuodieke dɪ nyɪnna Galili wo ma.”

70 Ama ta Piita die dɪ baarɪ ɔ ka sɪba wa ba mana nɪŋɲa. Dɪ, “N ka sɪba vuodieke nɪ balala wa wa.”

71 Die ɔ nyɪŋ ga yen me, mi havɔɔbin tɔntɔntɔ wɔnyɪ die dɪ bɪ ye wo a balɪ yɪ vuosisi dɪ, “Daa wa gie dɪan die gɔtɪ wa Yisa vuodieke dɪ nyɪnna Nazeriti wa ma.”

72 Die Piita die dɪ bɪ chisike aanɲi huusi dɪ, “N ka sɪba daa wa!”

73 Die dɪ bɪna a yi bɪta, vuodiekemba dɪ zene mi wo dɪ keŋ Piita jigɪŋ a balɪ wa dɪ, “Wusie, yiwo ba wɔnyɪ dama fɔ bala sɪba Galili vuon!”

74 Womi Piita dɪ huu dɪ, “Ɲmɪŋ datɪ n tɪbɪŋ dɪ yi man ka bala wusie! N ka sɪba daa wa mi!” Womi kparaan die dɪ kɔŋ,

75 die Piita dɪ tɪnsɪ wudieke Yisa dɪ bala a yɪ wa wa dɪ, “Kparaan nan keŋ baa ka kɔmma, nan chiisi muŋ bɔtaa dɪ ka sɪba muŋ.” Ta Piita die dɪ nyɪŋ a kɔŋ pam.

27

Ba nagɪna Yisa a ga Paliti jigɪŋ dene

(Maki 15.1; Luki 23.1, 2; Jɔɔn 18.28-32)

1 Die tɔŋ dɪ vɔbna sɔkɔleelin, die Ɲmɪŋ kɪkaabɪtɪba nyɪŋkɔra aanɲi Juu vuosi nyɪŋkɔra die dɪ san ba baan yi die a kɔs Yisa.

2 Die ba bɔbɔ wa aanɲi chɔrɪma, a nagɪ wa a ga

* 26:65 26.65 Ba mɪraha ma dɪ yi vuon dɪ nagɪ ɔ gban a magisa aanɲi Ɲmɪŋ ɔ mu ba kɔs wa muŋ. * 27:2 27.2 Paliti die yiwo Romani vuodiekemba die dɪ nyɪŋɲɪna Juu vuosisi jakɔɔŋ wɔnyɪ.

tungban̄ka jakuṣṣṣ die ba wasɩnana Paliti* jigin̄.

*Judasi die dɩ kpine die
(Tɔvma 1.18, 19)*

³ Die Judasi, vuodieke die dɩ posine Yisa chiaka dɩ wɔnna ba dine ɔ sariya a baari ɔ chɔɔsiya amɔ ba kuv wa wa, die ɔ sɔŋ dɩ faasi chɔɔsi; die ɔ wa nagɩ salnyɩala ligire bie banɩsi-taa wa a yaa a yin̄ŋi ga yɩ N̄mɩŋ kɩkaabitɩba nyɩŋkuraha an̄an̄ tɩka nyɩŋkuraha.

⁴ Ta baari, “N tɔŋ wa biɩŋ dama n posi wo vuodieke dɩ wone taali chiɩŋ.”

Die ba yin̄ŋi a balɩ wa, “Tɩn̄ŋ tɩ бага bɩ beri genke ma mɩŋ? Fɔn̄ŋ fɔ wɩa wondie!”

⁵ Die wɩa Judasi die dɩ nagɩ ligirehe a vigi taan̄ N̄mɩŋ jɩamɩŋ juokpen̄kpūku sɔŋ, ta die a nyɩŋ a ga a taan̄ ɔ gban̄ guuŋ.

⁶ Die N̄mɩŋ kɩkaabitɩba nyɩŋkuraha die dɩ vaari ligirehe ta baari, “Gembu wa yiwo zɩŋ ligire, ta tɩ miraha ka yɩ sien̄ dɩ tɩ nagɩha a gutɩ N̄mɩŋ jɩamɩŋ juokpen̄kpūku ligirehe sɔŋ.”

⁷ Die wɩa die ba san̄ dɩ ba nagɩ ligirebu a daa kpagɩwɔnsɩrsɩ tungban̄, dɩ ba gume chaan̄ŋ mi.

⁸ Die wɩa ba ye a wasa tungban̄ka mi dɩ “Zɩŋ tungban̄” a ken̄ tɔgɩ jinne die.

⁹ Die dɩ ken̄ yi wusie N̄mɩŋ naazɔa Jerimaya die dɩ balla

wudieke wo dɩ, “Ba nagɩ wa salnyɩala ligire bie banɩsi-taa dieke die Izara vuosi batan̄ die dɩ nagɩna a daa wa,

¹⁰ a nagɩbu a daa kpagɩwɔnsɩrsɩ tungban̄, sɩba n Yɔmɔtien̄ N̄mɩŋ dɩ dagɩna mɩŋ dene.”

Paliti die dɩ dine Yisa sariya dene

(Maki 15.2-5; Luki 23.3-5; Jɔwɔn 18.33-38)

¹¹ Yisa die zie wo tungban̄ka jakuṣṣɩ Paliti n̄ŋŋa; ta Paliti die piasi wa dɩ, “Fɔn̄ŋ, fɔ yine Juu vuosi naan̄ wa?” Yisa die dɩ yin̄ŋi a balɩ, “Wa, fɔn̄ŋ fɔ balala.”

¹² Ama die N̄mɩŋ kɩkaabitɩba nyɩŋkuraha an̄an̄ tɩka nyɩŋkuraha n̄ŋ die dɩ galɩnnana wa, die ɔ ka balɩ ba wɩŋ.

¹³ Die Paliti dɩ bɩ piasi wa dɩ, “Ka wɔmma ba galɩnnana fɔ die mana?”

¹⁴ Ama Yisa die ka yin̄ŋi a balɩ wa wɩŋ, die wɩa die dɩ paali yi Paliti mamachi.

Paliti die dɩ yɩna sien̄ dɩ ba kuv Yisa dene

(Maki 15.6-15; Luki 23.13-25; Jɔwɔn 18.39-19.16)

¹⁵ Du yi gasɩtan̄ŋ dɔvga san̄ŋa dɩ ken̄ tɔgɩ tɩka jakuṣṣɩ n̄an̄ vɔari wa vuobalɩmɩŋ dansarɩka sɔŋ, vuodieke vuosisi dɩ yaalala a taan̄.

¹⁶ San̄ka mi daa wɔnyɩ die benne dansarɩka sɔŋ ba wasa wa Barabasi, die vuon̄ mana die dɩ sɩba ɔ wɩa an̄an̄ ɔ tɔmbɩatɩ.

17 Die wta die vuosisi die di lagijna wa, Paliti die di piasu ba di, "Munia ni yaala n vvaru dansarika ka suj a taan a yi ni? Barabasi yaa Yisa, vuodieke di dine Masia wa?"

18 Dama Paliti die siba a baaru haasi wta die ba yigi Yisa a ken yi wa.

19 Die Paliti die di souna kala u sariya diile chiaka ma wa, die u hogu die di tun u jigin di, "Vvaru fu nuusi a nyuj Nmuj vuovujka wta ma, dama diene wo yuku die n die wo wahala pam n daansa suj yaa gamma u ma."

20 Ta Nmuj kikaabituba nyujkoraha anan tika nyujkoraha die di bala a yta vuosisi di ba balu Paliti di u vvaru Barabasi a taan ta vaa ba kuvu Yisa.

21 Ta Paliti die di bi piasu di, "Vuosi bale wo gie, munia ni yaala n vvaru a taan?" Die ba yinji a baaru, "Barabasi."

22 Ta Paliti die di bi piasu ba di, "Laha ni wa yaala n yi Yisa vuodieke ba wasinana Masia ka?" Ba mana die di yinji a baaru, "Kpaasi wa diisi dagariku ma."

23 Ama Paliti die di yinji piasu ba di, "Bta wobtan u yi?" Die ba piili a faasu nata di, "Kpaasi wa a diisi dagariku ma."

24 Die Paliti die di mujuna di di ka bi amu di u balu wuj dama ba nan yi wati ta waaguj nan, die u nagu nyaan a nutu u nuusi vuosisi unja ta baaru di, "N nuuj

wo daa wa gie kumbu me! Ni wuj wonde."

25 Ta vuosi mana di yinji a balu wa, "Wa, vaa u zuj bemme tunj anan ti ballu ma!"

26 Die wta Paliti die di vvaru Barabasi a taan a yi ba, ta die a yi ba nigi Yisa anan kpaasuj ta nagu wa yi di ba ga kpaasi wa dagariku ma.

Sojasisi die di vvaruna Yisa fala

27 Die Paliti sojasisi die nagu Yisa a ga juu gbaaku suj ta sojasisi mana di gilin wo.

28 Die ba yi u nyinyeekhe awuru ta die a nagu jayeekiwaj nmunuj a yeegi wo,

29 ta die a nagu hangosu a wonsu sibubuj a nagu ka a bubu wo ta a nagu daangbanuj[†] a yi u nuudigij me, ta die a wa gbirigi u nunja a vvaru wa fala, die a baaru di, "Juu vuosi naan wa, ti waasa fu!"

30 Die ba turu nuntobutu a yi wo ta tuo daa dieke ba naguna a yi wa wa a nigi u sikpen me.

31 Die ba vvaruna wa falaha a kpatu wa die ba tuo jayeeki dieke ba naguna a yi wa wa ta nagu u gban gban u jayeekin a yeegi wo. Die ba yaa wa nyuj di ba ga kpaasi wa dagariku ma.

Die ba kpaasina Yisa a diisi dagariku ma dene

32 Die ba ganana wa die ba tuoli daa wonyu di nyinna Saarini ba wasa wa Simoni,

[†] 27:29 27.29 Daangbanuku die zie wo naan daangbanuj nan ma.

die ba mugisi wo di u tuo Yisa dagariku a chii.

³³ Die ba a ken a tugt jigidieke die ba wasinana Goligota wa, ka chian yine "Sikpen kogilike jigin",

³⁴ mi die ba nagt daa dieke ba laguna anan nyintvati a yt wa di u nyuu, ama die u lannabu wa die u zeti bu nyuule.

³⁵ Die ba kpaasuna wa dagariku ma a kpatu wa, die ba nagt u nyinyeeke a puo tan anan chaachaa,

³⁶ die ba suntu kalt a gbatu wa.

³⁷ Die ba maagt wudieke ba bala di u yine a chusi wa a maru u dagariku sikpen; naa die ba maagt di,

"YISA, VUODIEKE DI YINE JUU VUOSI NAAN WA WONNA."

³⁸ Die ba bi kpaasu wa gbgbaturu bale dagarisi ma a gutu u ma, die wonyi die bie wo u nuudiigin chaan ta wonyi dian die di bie u nuugal chaan.

³⁹ Vuodiekemba die di tannana wa die vige ba sikipigile ta die taana wa jome,

⁴⁰ a baaru di, "Funtu fu baaru nan kpanji Nmu jiamu juokpenkpuku a taan, ta nagt daraa ataa a yinji mu ka, gbatu fu gban a taan. Fu yi Nmu Bua, fu ken suntu dagariku ma."

⁴¹ Naa gban gban Nmu kikaabitiba nyinkoraha anan miraha didaguriba anan tika nyinkoraha di vuaru wa fala,

⁴² ta die baaru di, "Die u gbatu wa u chanchalu a taana ama u kaan btagu a gbatu u gban gban a taan! Du yi u sen yi Izara vuosi naan wa, u ken suntu dagariku ma an tu yiwo yada.

⁴³ U tuo wo Nmu dii ta baaru u yiwo Nmu Bua. Du yi Nmu di yaala wa, nu vaa tu ye siba u nan gbatu wa a taan lele!"

⁴⁴ Die gban gban gbgbaturu diekemba die ba kpaasuna a gutu u ma wa di zia wa.

Yisa kun wia

⁴⁵ Nmu di wana a tugt sikpen suntu, tungban ka mana mana die di sibi. Die ka sibi wo dee a ga tugt nmungbuliku hawasi ataa sanja.

⁴⁶ Awasi ataa wa sanja die Yisa di faasi keesi ta natu di "Eli, Eli lema sabakitani?" Ka chian wone "N Nmu, n Nmu, bia yine fu va mu?"

⁴⁷ Vuodiekemba die di zene mi wo ta wun wa wa die ba baaru di "U wasa Elaja!"

⁴⁸ Ba wonyi die di chigu lagt lagt a ga nagt gbara alu danmusu ma a nagika a sagt daan sikpen ta a koti yt wa di u mugisi.

⁴⁹ Ama u chanchaluba di baaru di, "Vaa wa an tu ye siba Elaja nan ken a gbatu wa a taan?"

⁵⁰ Ta Yisa die di bi a faasi a keesi ta kpi.

⁵¹ Sanja mi die garu dieke die di saguna Nmu jiamu juokpenkpuku ma wa a puoke bule wo die di puo

bule a nyɩŋ ka sikpen me a ga a tugɩ ka chɩaŋ ma ta tɩŋgbaŋ dɩ dɔŋ ta tankpɩma dɩ ŋmabɩ ŋmabɩ,

⁵² kunti vɔritɩ die dɩ yuori yuori ta vuodiekemba die dɩ kpine ta yi Nɩmɩŋ vuosisi batan pam die dɩ hagi kunti me,

⁵³ die ba nyɩŋ ba vɔritɩ ma; ta Yisa die hagina kumbu me kvan chaaŋ die ba ga Jerusalemi ta vuosi pam die dɩ ye be aŋaŋ ba nine.

⁵⁴ Die sojasisi jakɔvɩ aŋaŋ sojasi dieke die dɩ gutɩna v ma a gbarɩ Yisa wa die dɩ yene tɩŋgbaŋka dɔŋku aŋaŋ wudieke dɩ yine wo, die ŋmaamɩŋ die dɩ yigi be, ba baari, “Wusie, die v seŋ yiwo Nɩmɩŋ Bɩa!”

⁵⁵ Hɔgɔba pam dieke die dɩ dɩna Yisa kvan a nyɩŋ Galili ta sunŋi wo wo die dɩ zie saasaa a jɩma wudieke dɩ yinene wo.

⁵⁶ Batan die yiwo Meri Magidalini aŋaŋ Jemisi aŋaŋ Josefu nuŋ Meri, aŋaŋ Zebedi ballɩ nuŋ.

Yisa nyɩŋgbaŋaŋ guule wɩa

⁵⁷ Die dɩ tugɩna jɩŋmɩŋ chaaŋ ligiretiŋ wɔnyɩ die dɩ nyɩnna Arimatia, v saan dɩ yine Josefu, die v gban v yiwo Yisa kvanandɩsɩv.

⁵⁸ Die v ga Paliti jigɩŋ a ga jɔvɩ wa Yisa nyɩŋgbaŋka, die Paliti dɩ yɩ nuan dɩ ba nagi nyɩŋgbaŋka a yɩ wa.

⁵⁹ Naa wɩa die Josefu die dɩ nagi v nyɩŋgbaŋka, a yallɩ garɩhaali yɩalɩŋ a muuri wo

⁶⁰ a nagi wa a dvan v gban gban vɔrɩhaali dieke v tune tan lɔgɩŋ. Ta die bilɩŋ tan kpenkpɩŋ a ken ligi vɔrɩku nvan ta die yɩŋŋi.

⁶¹ Ta die Meri Magidalini aŋaŋ Meri wɔnuŋ wa die kalɩ wa mi a daansa vɔrɩku.

Sojasisi die dɩ gbarɩna vɔrɩku die

⁶² Tɩŋ die dɩ vɔvna dɩnuŋ daari mi, die dɩ yine banɩŋ Juu vuosi davɔvɩkɩri daan, ta Nɩmɩŋ kɩkaabitɩba nyɩŋkoraha aŋaŋ Farasisi die dɩ ga Paliti jigɩŋ,

⁶³ a die baari, “Jakɔvɩ tɩ tɩnsɩya dɩ sanŋa dieke ŋmɩnchɩbitiŋ wo die dɩ benne v miivoli me wo, die v baari, ‘N nan hagi kuj me daraa ataa daraan.’”

⁶⁴ Die wɩa yɩ nvan aŋ ba muŋŋi gbara v vɔrɩku a ga tugɩ daraa ataa wa daraan. Dɩ daa die v kvanandɩsɩvɩba nan ken a gaari v nyɩŋgbaŋka, ta balɩ yɩ vuosisi dɩ v hagi wa kuj me. Ta kvanan ŋmɩnchɩbitɩ gie nan wa a tɩan bɔmbɔŋaŋ jaabɩ.”

⁶⁵ Paliti die dɩ balɩ ba, “Nɩ nagi gbɩgbarɩtɩŋ aŋ ba ga a muŋŋi gbara vɔrɩku, nɩ baan nan biagi a gbaraka die mana.”

⁶⁶ Die wɩa, die ba ga a nagi gbɩgbarɩtɩŋ a ga ba ga gbarɩ vɔrɩku, ta die a bɔvɩ tanti a muŋŋi taari.

28

*Yisa kuj hagiŋ wɩa
(Maki 16.1-10; Luki 24.1-12; Jɔvɩ 20.1-10)*

¹ Die Juu vuosi davvovsikiri daari di tianna, tuj die di vovna Alasiri daan sukuleelin ta Meri Magidalini ananj Meri wonuj wa die di ga di ba daansi voriku.

² Ta tujgan die don pam bunyi, dama die Nmuj malaka die nyinna nmunsikpen a ken sovuj, a bilin tani a kali ka ma.

³ Die v nyujbanuj die nyigisa siba nnyigisuj ta v nyinyeeki die di yanti siba chuj.

⁴ Nmaamuj die di yigi vuodiekemba die di gbarina voriku, die ba cheeli ta nan nan siba kunti.

⁵ Die malakaka die di bali a yi hogobaha, "Ninuj ni da vaa nmaamuj yalla ni, n siba di ni yaala Yisa vuodieke die ba kpaasina dagariku ma wa.

⁶ U wo giena v hagi kumbu me siba die v balla die wo. Ni ken a ye jigidieki die v dvana wa.

⁷ Ni gamma lagi lagi a bali v kvanandusiriba di v hagi kuj me muj ta di ni nujja a gara Galili, mi ni nan ye wo. Wusie man bala ni."

⁸ Die wia hogobaha die di nyuj voriku jigijn lagi lagi ananj nmaamuj ta bi yaa sogifaluj pam ta chigi a ga bali v kvanandusiriba.

⁹ Die ba ganana wa Yisa die di tuoli be sienj me a waasi ba; die ba gbirigi v nujja ta jianj wa.

¹⁰ Ta v bali a yi ba, "Ni da vaa nmaamuj yalla ni, ni

ga a bali n numballi di ba gamma Galili me, mi ba nan ye muj."

Gbigbaritba die di gana a bali wudieke

¹¹ Die hogoba die yene be sienj me a gara, ta sojasisi batanj die di gbarina voriku di yinji a ga tika ma a bali Nmuj kikaabitba nyujkoraha wudieke di yine.

¹² Die Nmuj kikaabitba nyujkoraha ananj tika nyujkoraha di lagisi a sanj; a nagi ligire pam a yi sojasisi,

¹³ a bali ba, "Ni bali di v kvanandusiriba kenne tanseese sanja dieke ti dvana gvura a ken gaari v nyujbanjka.

¹⁴ Ta di yi tika jakvuri di wonj naa, ti nan ligi ni v jigijn ta vbari ni wia ma."

¹⁵ Die gbigbaritba di tuo ligirehe ta die ga bali vuosi wudieke ba balla di ba bali wa. Die wia ta Juu vuosi die di tuo wudieke ba bala wa a dii a ken tugi jinne.

Yisa die di nyinna v kvanandusiriba jigijn dene

¹⁶ Die Yisa kvanandusiriba ban ananj kaani wa die di ga Galili kunkogiri me, jigidieki Yisa die di bala ba di ba ga wa. Mi die ba ye wo.

¹⁷ Die ba yene wo die ba gbirigi a jianj wa ama batanj die di chuli wa.

¹⁸ Die v ken gbigi be a baari di, "Nmuj yi muj wa nmunsikpen ananj tujganj gie yiko mana mana muj.

¹⁹ Die wia ni gamma tujganjka gie vuosi buurin

mana jigin a yi be n
kwanandusuru, ta suma ba
Nmu nyaabu n Chua Nmu
saan ma, anan manu u
Badembin saan ma, anan
Nmu Halikasika saan ma,

²⁰ ta nu daguma ba an ba
saagu dia wudieke n daguna
nu wa mana. Ama nu tinsi
di n nan di bie nu jigin
sanja mana a ga tugi duna
kpatu.”

Wɔvɔvɔ dieke Maki dɩ maagina wɔnna

*Jɔɔn vuodieke die dɩ
sɩnana vuosisi Nɔmɩj nyaan
wɩa*

*(Mat. 3.1-12; Luki 3.1-18;
Jɔɔn 1.19-28)*

1 Nɔmɩj Bɔadembɩj Yisa
Masia wɩa die dɩ piiline dene
wɔnna.

2 Sɩba Nɔmɩj naazɔba Azaya
die dɩ maagina die wo:

“Nɔmɩj baari dɩ,

‘Nɩ ye, n baan n tɔvɔ wa n
tɔntɔntɔ aɲ vɔ wolɩj a
dɩa fɔ nɩŋŋa

a wɔnsɩ fɔ sieti a yɩ fɔ.’

3 Vuovɔ benne haagɩvɔ ma a
keese a mɔsɩla

‘Nɩ wɔnsɩ tɩ Yɔmɔtɩen
kenɩj sieti

ta vaa a tɔvɔtɩ a yɩ wa.’

”

4 Jɔɔn vuodieke die dɩ
sɩnana vuotamba Nɔmɩj
nyaabɔ die bie wo haagɩvɔ
ma a mɔsɩla a yɩa vuotamba
dɩ ba vaa ba wɔbɩatɩ ta vɔ
sɩ ba Nɔmɩj nyaan aɲ Nɔmɩj
vaa a chaa ba ba wɔbɩatɩ.

5 Ta vuotamba pam die dɩ
nyɩvɔ Judia tɩŋgban ma anan
Jerusalemi tɩŋgban ma, a
keɲ Jɔɔn jigɩvɔ a baltɩ ba
tɔmbɩatɩ tɔsɩma a yɩ Nɔmɩj ta
Jɔɔn dɩ sɩ ba Nɔmɩj nyaan
Jɔɔdani mɔvɔvɔ ma.

6 Jɔɔn die yeegi wo
nyɩnyeeke diekemba die
ba nagɩna nyɔvɔvɔ kobiti a
wɔnsɩ, ta bɩ bɔbɩ gbanɩvɔ vɔ

chɩan ma, die vɔ nyindiike die
dɩ yɩ sankpara anan siesi.

7 Die vɔ baltɩ a yɩ vuosisi
dɩ, “Vuodieke dɩ hagɩvɔna a
tɩan mɩvɔ balla vɔ keɲ n kɔvan
chan, n ka tɔvɔ vuodieke dɩ
baan nan gbirigi vɔ nɩŋŋa ta
vɔari vɔ nɩra guune gban.

8 Manɩvɔ n sɩa wa anan
nyaan, ama wɔnɩvɔ vɔ balla
vɔ nagɩ Nɔmɩj Haalɩvɔ a sɩ nɩ
sɔvɔtɩ.”

*Yisa Nɔmɩj Nyaabɔ Sɩla
wɩa*

*(Mat. 3.13-4.11; Luki
3.21, 22; 4.1-13)*

9 Die dɩ ka yɔasɩya die Yisa
dɩ nyɩvɔ Nazeriti tɩvɔ dɩ benne
Galili me wo a keɲ Jɔɔn jigɩvɔ,
ta Jɔɔn die dɩ sɩ wa Nɔmɩj
nyaan Jɔɔdani mɔvɔvɔ ma.

10 Yisa die dɩ nyɩnnana
nyaabɔ ma wa vɔ ye
ŋmɩvɔsɩkpeɲ dɩ yuorine,
Nɔmɩj Haalɩvɔ dɩ keɲ a sɔsɩna
vɔ sɩkpeɲ me sɩba ŋmarɩvɔ.

11 Ta lɔlɩvɔ dɩ nyɩvɔ
ŋmɩvɔsɩkpeɲ a baari, “Fɔnɩvɔ
fɔ yine n Bɔachoti; fɔnɩvɔ n
nine dɩ suuli.”

Sitaani anan Yisa Wɩa

12 Nɔmɩj Haalɩvɔ die dɩ
nagɩ Yisa a ga haagɩvɔ ma;
Die vɔ bie wo haagɩvɔ ma a
ga tɔvɔ daraa banɩsɩ-nɩsa, ta
Sitaani die dɩ magɩsɩ wa.

13 Yisa anan haagɩvɔ nɩvɔ
dɔvɔvɔ die benne mi; ama ta
Nɔmɩj malakaka die dɩ sɔvɔvɔ
a sunɩvɔ wo.

*Yisa die dɩ wana
zaasɩyigirɩvɔ banɩsa dene*

*(Mat. 4.12-22; Luki 4.14,
15; 5.1-11)*

14 Die ba yigine Joon a yi dansarika ma kvaŋ chaŋ, Yisa die ga wa Galili me a bala Nmun wovunaha mi

15 a baaru "Sanja dieke Nmun naaru di balla ka keŋ wo gbigiye mun, die wia ni yi Nmun wovunaha gie yada ta va ni wobiatu."

16 Yisa die di chunnana Galili mbugkpuru lgriri die u ye Simoni anan u numbua Andurusi, ta ba taana nuŋ mbugkpuru ma dama die ba yiwo zaastyigirin.

17 U bal ba, "Ni dia mun ta n nan vaa ni suguma vuosi a kiere n jigin."

18 Lagu lagu ba vaa ba nutu ta hagu a di wa.

19 Ta bi ga nuŋa bita ta a ye Jemisi anan u numbua Joon, Zebedi balli, ta ba bie wo ba haaruŋ suŋ a wonsa ba nutu.

20 U wa ba, die ba va ba choon wa Zebedi anan vuosisi die di tunnana a yia ba wa ta hagu a di wa.

Dembi dieke jumbiaku die di yalla wa wia

(Luki 4.31-37)

21 Die Yisa anan u kvaŋandusuriba die di ga tin kaanu ba wasnana Kapenomi; ta juu vuosi davisuriri daraan di keŋ ba ga Nmun juusuŋ juoku me, u piili a daga vuosisi Nmun wia.

22 U dagiku gie die di yi be mamachi pam, dama u dagu ba siba vuodieke di yalla yiko, die ka ka su siba Nmun miraha didaguriba die di naana a daga ba wa.

23 Womi ta dembi dieke jumbiaku di yalla wa die di keŋ a juu Nmun juusuŋ juoku suŋ,

24 a keesi pam ta baaru di, "Yisa, vuodieke di nyunna Nazeriti, bia fu yaala ti jigin? Keŋ di fu chustu ti mun? N siba vuodieke di yine fu, yiwo Nmun tuntun kasu vuon."

25 Ama ta Yisa die di natu wa, "Taru watu ta va wa!"

26 Jumbiaku die di paalu a don u nyunghanuŋ pam ta taan keesin pam ta die nyun u ma.

27 Die, die di yi ba mana mamachi ta ba piasa ba chanchaluŋ di, "Bia wonna? A yiwo wuhaala? U yaa yiko ta yia jumbiatu nuŋ ta a tuose nuaru!"

28 Naa chian wia, Yisa saan die di dia Galili tunghan mana.

Yisa di gbaanna daadan pam Dene

(Mat. 8.14-17; Luki 4.38-41)

29 Die ba dene a nyun Nmun juusuŋ juoku suŋ die wunuŋ anan Jemisi anan Joon die di ga a juu Simoni anan Andurusi tigin me.

30 Ta Simoni hanuŋ hogu die di dua a yagu, die u nyunghanuŋ di faasu tuuli, ba balu Yisa u yagubu gie wia.

31 Yisa di ga a yigi u nuun ta sunji wo u hagu kali, u yagubu mana di kpatu ta u nyunghanuŋ mana di fialu, ta die u hagu a yi chaantu a yi ba.

³² Ta dında daarı mi n̄m̄ūj die d̄i june, vuotamba die d̄i chii yvagt̄ielin̄ ān̄āj vuodiekemba jumbiat̄i d̄i yalla ba a kien̄ Yisa jigin̄.

³³ Ta t̄ika gie vuosi mana die d̄i laḡis̄t̄i a ken̄ suuli t̄igiri me.

³⁴ Die v̄ vaa vuodiekemba die d̄i yvagin̄a yvagt̄i yiri yiri mana d̄i ye gbaam̄ūj, ta b̄i yaḡt̄i jumbiat̄i vuotamba pam̄ ma, ama v̄ ka saaga d̄i jumbiat̄i bal̄i w̄ūj, dama die a s̄iba vuodieke v̄ yine m̄ūj.

Yisa die d̄i balla w̄w̄ūna Galili t̄ika ma dene
(Luki 4.42-44)

³⁵ Yisa die d̄i wol̄in̄ a nȳūj t̄igiri gie me ta kparaas̄t̄i ye ka k̄uma, ta ga haaḡūj ma a ga j̄ūsa N̄m̄ūj.

³⁶ Ta Simoni ān̄āj v̄ chan-chaal̄iba die d̄i d̄ta a yaala v̄ jigin̄,

³⁷ die ba yene wo wo ba bal̄i wa, “Vuon̄ mana yaala ba ye jiḡidieke f̄u benne.”

³⁸ Ama ta Yisa die d̄i yin̄ji a bal̄i ba, “Sie t̄i ga t̄ūkpān̄j̄is̄t̄i diekemba d̄i ḡb̄igine giena wa. Ntaala n̄ bal̄i N̄m̄ūj w̄ia mi ḡbāj, dama die w̄ia mān̄ ken̄.”

³⁹ Naa ch̄ūāj w̄ia die v̄ d̄id̄ta Galili t̄ika mana mana, a ga bala N̄m̄ūj w̄ia N̄m̄ūj j̄ūs̄ūj juone nūj mana ta die a yaga jumbiat̄i vuosi me.

Yisa die d̄i gbaanna gam̄ūj dene

(Mat. 8.1-4; Luki 5.12-16)

⁴⁰ Dembin̄ w̄on̄ȳt̄i die d̄i gobine gam̄ūj die d̄i ken̄ a ḡbirigi Yisa nūj̄a, ta j̄ūs̄t̄i wa d̄i v̄ sun̄ji wo. Gān̄k̄u nūj

die d̄i baari, “D̄ū yi f̄u d̄ūn̄j̄ū f̄u gbaan̄ m̄ūj.”

⁴¹ Z̄ōōl̄ūj die d̄i yigi Yisa v̄ t̄ūnt̄i v̄ nuun̄ a ḡb̄i wa ta bal̄i wa, “N̄ saaḡiya. F̄u yvagt̄i v̄ kpat̄iya m̄ūj.”

⁴² Womi laḡt̄i laḡt̄i daa wa yvagt̄i v̄ die d̄i kpat̄i b̄on̄ȳt̄i, v̄ nȳūngbān̄ka die d̄i b̄i yin̄ji a s̄ū s̄iba die v̄ nȳūngbān̄ka die d̄i wol̄inne a s̄ū die wo.

⁴³ Womi Yisa die d̄i yi v̄ ga laḡt̄i laḡt̄i ama ta a paal̄i a bal̄i wa ān̄āj nūj̄m̄ina d̄i,

⁴⁴ “W̄ūmma, s̄ūmma f̄u ken̄ a bal̄i vuon̄ w̄iaha gie. Ama gamma a ga naḡt̄i f̄u ḡbāj a daḡt̄i N̄m̄ūj k̄ikaab̄it̄u wa a vaa v̄ jūūj f̄u ān̄ f̄u kaab̄i kaab̄i dieke N̄m̄ūj die d̄i balla Mosisi yaa gamma gbaan̄ūj jigiri, ān̄ vuon̄ mana sen̄ a s̄umma a baari wusie f̄u yvagt̄it̄i kpat̄iya m̄ūj.”

⁴⁵ Ama daa wa die d̄i ga a bala w̄iaha gie jiḡin̄ mana mana. Wusie, die v̄ sen̄ ga a bal̄i wa die am̄v̄ Yisa die ka b̄i a b̄iaḡt̄i juu t̄ika s̄ūj vuosi me. Ta w̄iar̄i jiḡidieke vuosi die d̄i worine, vuosi die d̄i nȳūna jiḡin̄ mana mana a kien̄ v̄ jiḡin̄.

2

Yisa die d̄i gbaanna vuodieke nȳūngbān̄ūj die d̄i kp̄ine dene

(Mat. 9.1-8; Luki 5.17-26)

¹ V̄ b̄i yin̄ji ga Kapen̄omi die vuosi d̄i w̄ūj d̄i v̄ bie mi.

² Die vuosi die d̄i ken̄ v̄ jiḡin̄. Die w̄ia jiḡin̄ die b̄i wori ān̄āj vuogaas̄t̄i d̄i baan̄ nan d̄i beri, die juoku mana

suuliye muḡ aḡaḡ yeḡ me mana. Die ʋ bala Ḥmuḡ wɔa a yɔa ba.

³ Womi ta dembisi banɔsa wonde a chii vuodieke nyuḡbanuḡ mana dɔ kpine a kien ʋ jigin.

⁴ Die daadamba dɔ dala wa chɔaḡ ma die ba ka bɔaḡ a yaa wa tuḡ ʋ jigin. Ba yuori toli mampili dieke ma ma Yisa Masia dɔ benne wo. Ba wana yuori toli mampili* me a kpatɔ wa, ba nagɔ daa wa aḡaḡ gilingilinḡe a yaa sɔbɔ duḡaḡ Yisa nuḡa.

⁵ Yisa die dɔ ye ta ba tuo wo dii muḡ, ʋ balɔ daa wa, “N bɔa, n nagɔ fu taalɔ a chaa fu.”

⁶ Die vuodiekemba dɔ dagɔnana Ḥmuḡ mɔraha die bie mi a yile

⁷ dɔ “Wɔbɔa daa wa gie dɔ bala die? ʋ bala sɔba ʋ yi wo Ḥmuḡ. Vuobɔa baan nan nagɔ vuon taalɔ a chaa wa ntaala Ḥmuḡ nyɔna?”

⁸ Ta Yisa die dɔ wɔḡ muḡḡ ba sɔḡanyile, a balɔ ba dɔ, “Dɔ bɔa nɔ yile nɔ sɔḡ ma die?”

⁹ Wɔbɔa yine mɔlɔ? Fu baan nan balɔ a yɔ vuodieke nyuḡbanuḡ dɔ kpine, ‘N nagɔ fu taalɔ a chaa fu?’ Yaa fu baan nan balɔ ‘Hagɔ nagɔ fu gilingilinḡe a chɔḡ?’

¹⁰ N nan wa a dagɔ aḡ nɔ sɔmma a baari manɔḡ Vuota Bɔa yaa yiko duḡa ma ma a nan bɔaḡ a nagɔ vuosi tumbɔatɔ a chaa ba.” Die wɔa die ʋ balɔ a yɔ vuodieke nyuḡbanuḡ die dɔ kpine wo,

¹¹ “N bala fu, hagɔ a nagɔ fu gilingilinḡe, a kuli.”

¹² ʋ hagɔ bunyɔ a nagɔ ʋ gilingilinḡe, a chɔḡ ba mana nine me. Die ba yene wo die wo, ka paalɔ a yi be mamachi. Ba baari, “Tɔ bɔra Ḥmuḡ. Tɔ ye ka ye wɔḡ ka nɔasɔ naa.”

Yisa die dɔ wana Liiva die (Mat. 9.9-13; Luki 5.27-32)

¹³ Ka kɔaḡ chaan Yisa dɔ bɔ yinḡi ga muḡkpɔrɔ gie luḡuḡ ta vuosi pam dɔ lagɔsɔ ʋ jigin a gilinḡ wo, ta ʋ daga ba Ḥmuḡ wɔa.

¹⁴ Die ʋ dɔna chɔḡ wa die ʋ ga haari lampotuosiru wɔnyɔ Liiva, vuodieke die dɔ yine Alifusi buademinḡ, ta ʋ kalɔ ʋ tɔsɔma juon me. Yisa die dɔ balɔ a yɔ wa, “Hagɔ a dɔa n kɔaḡ”, Liiva die dɔ hagɔ a dɔ ʋ kɔaḡ.

¹⁵ Die kɔaḡ chaan Yisa die dɔ die nyindiike Liiva tigin me, lampotuosirinḡ pam aḡaḡ vuodiekemba dɔ kana ka dɔ Juu vuosisi mɔraha pam die dɔdɔ Yisa kɔaḡ. Ba pam die dɔ ken a gɔtɔ ba ma aḡaḡ ʋ kɔaḡandɔsɔrɔba nyindiikehe jigin.

¹⁶ Mɔra dɔdagɔrɔba batan die dɔ yine Farasisi die dɔ yine Yisa aḡaḡ lampotuosiribe aḡaḡ vuodiekemba dɔ kana ka dɔ Juu vuosisi mɔraha die dɔ lagɔsɔna tamba a die nyindiikehe, die ba pɔasɔ ʋ kɔaḡandɔsɔrɔba dɔ, “Bɔa yine wɔḡuḡ aḡaḡ vuodiekemba dɔ kana ka dɔ

* 2:4 2.4 Ba ḡaan kuse ba juone sikpen me.

Juu vuosisi mıraha mi chan-
chaaluj dı lagısa a die?”

¹⁷ Yısa die dı wıñ ba ta
balı ba dı, “Vuodiekemba
dı yalla alaafia ka
yaala gbıgbaantu, sie
vuodiekemba dı yuagina. Dı
ka yi vuovına wıa mañ keñ,
wobıatıtielin wıa mañ keñ.”

Nvabobıñ wıa dene

(Mat. 9.14-17; Luki 5.33-
39)

¹⁸ Sañña kaanı, Jıon
vuodieke die dı snana
vuosisi Nımıñ nyaabu
kvañandusırıba añañ vuosi
batañ ba wasınana Farasisi
die dı boba nvañ. Vuosi
batañ die dı keñ Yısa jigin
a pıası wa dı, “Bıa yine Jıon
kvañandusırıba añañ Fara-
sisi dı boba nvañ, ta fonıñ
nıñ fı kvañandusırıba dı
ka boba?”

¹⁹ Yısa die dı yinñi a
balı ba, “Nı tıñ yaala
chaañ diekemba dı gana
hıgı faarın ma bobı nvañ?
Banıñ añañ hıgı wa tien dı
lagısına a beri wo, die kaañ
biagi a yi.

²⁰ Ama sañña nan keñ ba
nan nagı hıgı wa tien a nyıñ
ba jigin, sañka mi ba nan wa
bobı nvañ.

²¹ “Vuon kaañ saagi a
nagi garıhaalın garıchıotın
a baalı a ligi garıksıñ vırtın,
dama garıhaalıku gie nan
chırtı ta vaa garıksırtı, añ
ka vırtıku wa a faası a
dalıma.

²² Yaa nı yeye ta vuon
nagi daahaalın a sıv gbanın
koliti diekemba dı yine
nyınkura ma? Dama v yi

die daabu nan kın a chırtı
kolititi añ daabu añañ kolititi
mana taañ yırtı. Ama v ñaañ
nagi wa daahaalın a sıv
gbanın koliti diekemba dı
yine nyınhaala ma.”

*Juu vuosi davvıskırı
daraan wıa*

(Mat. 12.1-8; Luki 6.1-5)

²³ Tı, Juu vuosi
davvıskırıaraan, Yısa
añañ v kvañandusırıba die
dı chın tıanna zaa kvañ
ma. Die ba ganana wa die v
kvañandusırıba die dı gobe
zaapakıtı a yıaga ñoba ta
gara.

²⁴ Die wıa Farasisi vuosi
die dı pıası dı, “Ye, bıa wıa
ba yie wudieke tı mıraha
dı kana ka saaga dı ba yi
davvıskırıaraan?”

²⁵ Yısa die dı yinñi a pıası
ba, “Nı ye ka karın Nımıñ
gbanıku sıñ Davidi añañ v
kvañandusırıba die dı yine
wudieke kın die dı yalla ba
wa? Kın die yigine wırtın
añañ v kvañandusırıba,

²⁶ die wıa die v ga a juu
Nımıñ tıgırı me a ñobı paanı
dieke die ba nagına a yı
Nımınnı. Sañka mi Abıata
die yine Nımıñ kıkıabıtıba
jaksın. Ama tı mıra die
ka baarı vuogaası ñobıha
sie Nımıñ kıkıabıtıba nyına
ma; ama ta Davidi die
dı ñobı paanıku gie, halı
ta die a nagı atan a yı
v kvañandusırıba gbanı ba
ñobı.”

²⁷ Womı die v balı a kpatı
ba dı, “Vuotan wıa Nımıñ
dı naañ davvıskırı ama

daa davvssikiri daari wia u naan vuotaŋ.

²⁸ Die wia, manij vuota Bvadembinj yine davvssikiri daraan jakuŋ.

3

Nuukpiikij gbaanij

(Mat. 12.9-14; Luki 6.6-11)

¹ Saŋŋa kaanu bibra Yisa di bi yinjji ga Nmij jiamij juoku me. Daa wonyi diaŋ die benne mi a yalli nuukpiikij.

² Farasisi vuosi diaŋ die benne mi a yaala wuj ba nagı a yigi Yisa, die wia die ba paali a paala wa di ba ye siba u nan gbaan daa wa davvssikiri daraan.

³ Yisa di balı a yi nuukpiikiri tien, "Keŋ tiaŋ a zie nuŋŋa."

⁴ Yisa di piastı daadamba, "Bia muna ti yi davvssikiri daraan? Ti mu ti yi vuuŋ yaa, ti yi biaŋ? Ti mu ti gbatı miivoli yaa, ti kuv?" Ama die ba ka biagi ye wuj a balı.

⁵ Yisa die di ju sinyuruŋ ta daansi ba a keŋ tiaŋ anan die mana yori ta die u chigi ba zoolij dama die ba yiwo vuotogiti. Womi u balı daa wa, "Turi fu nuuke."

⁶ U turıka, a ye gbaanij. Farasisi vuosi die di nyuj lagıŋku jigij a ga ba anan naan Herodi vuosi di ye tamba a lagıŋ taŋ a yaala sieti ba baan nan nagı a kuv Yisa.

Die vuotamba di dala ta di Yisa kvan dene

⁷ Die Yisa anan u kvanandısrıba die di hagi a sson ga muŋkpuuri lıgaha ta vuotamba pam die di du u kvan, vuodiekemba die di nyinna Galili anan Judia,

⁸ anan Jerusalemi anan Idumia anan Joodani muŋij gaan anan Taya anan Sadoni tıŋgban ma, ta ba dala pam ta lagıŋ u jigij; die ba wonna di u yi wo tontunkpuma wia, die ba keŋ u jigij muŋkpuuri luŋij.

⁹ Ta u balı u kvanandısrıba di ba nagı haarıŋ a yi wa an u juu a kala ta dagı vuosi gie Nmij wia, amu ba kaan biagi a kpanji wa,

¹⁰ dama die u yine yvagıtielin pam die di ye gbaama wia, die di yi vuodiekemba mana mana di yvagına die di kien di ba gbu wa.

¹¹ Vuodiekemba jumbıati die di yalla di keŋ ye wo saŋŋa mana, ba njan nan wa u nuŋŋa ta nata ta baari di, "Fonıŋ yiwo Nmij Bvadembinj."

¹² Ta u die di balı ba anan nuŋŋına di ba da keŋ muŋı a yi vuosi.

Yisa die di vvarına u tontontıba ban anan bale dene

¹³ Naa kvan chaan Yisa die di jualı taŋ sikpen ta wa wa vuodiekemba u yaalınana di ba keŋ, die ba keŋ u jigij.

¹⁴ Yisa die di vvari vuosi ban anan bale, a wa ba tontontıba, di ba bemme mi u jigij an u tumma ba, ba muŋıma u wovunaha,

15 ta bi yalluma yiko a vvaruma jumbiati vuotamba ma.

16 Vuotamba ban anan bale dieke v vvaruna Saara wonna; Simoni, vuodieke Yisa die yina wa Piita anan

17 Jemisi anan v numba Joon, vuodieke die di yine Zebedi balli; ta Yisa die di yi ba Bvanejesi, ka chian yiwo nuu natu balli;

18 anan Andurusi anan Filipi, anan Batolomiwo, anan Matiwo, anan Tomasi, anan Jemisi vuodieke die di yine Alifusi bva anan Tadeusi, anan Simoni vuodieke die di yaalala banu juu vuosi yalluma ba gban

19 anan Judasi Asikaroti vuodieke die di nyinna Yisa kuvaka.

Jumbiati naan wa Beelizebuli wa

(Mat. 10.1-4; Luki 6.12-16)

20 Naa kuvan chaan Yisa die di kuli; ta daadamba pam die di lagisi wonu anan v kuvandusuriba jigini ta die ka yaa sanja di ba dii nyindiike.

21 V tigin vuosi die di wonna die wo, ba ken di ba yigi wo, dama vuotamba die bala di v yi wo yunyaan.

22 Die Nmuu mura didaguriba die di nyinna Jerusalemi die di baari di, "Jumbiati naan wa Beelizebuli* die yalla wa v biagi vvara jumbiati daadamba ma, di yiwo Beelizebuli yiko wa."

23 Die Yisa die di wa didaguriba gie di ba ken v jigini, ta die yi ba nandagini, a piisi ba di, "Sitaani nan saagi a vvara v gban vuosi me?"

24 Naan vuosi di yinji a waga tamba, ba naari kaan biagi a zie.

25 Ta du yi tigin vuosi di yinji a waga tamba, ba tigiri kaan biagi a zie.

26 Ta Sitaani di yinji a waga anan v gban v kaan biagi a zie, v kpatu wonde.

Yisa die di chvovina Sitaani haguini wa dene

27 "Vuuu wori a baan biagi a ga haguini tigin me a ga gaari v nyinti, sie v wolin bobu wa ta ka kuvan chaan v bi gaari v tigin nyinti mana."

28 Yisa di bi bali ba di, "Wusie man bala nu, Nmuu nan vaa chaa vuosi ba wubiati anan ba wotogubiati mana;

29 ama vuodieke mana di bali wotogubiati a yi Nmuu Haalu, Nmuu kaan bi nagi v taali a chaa wa naada yaa gamma haahuu."

30 Yisa die bali wa waha gie, dama die ba baari di, "Jumbian die yalla wa."

Yisa nuu anan v numballi wa

(Mat. 12.46-50; Luki 8.19-21)

31 Sanja mi Yisa nuu wo anan v numballi die di ken ta zie yenu me, ta tuu vuuu di v wa wa mi.

32 Daadamba die di taanna a giliu wo wo die di bali a yi wa, "Fu naa anan fu

* 3:22 3:22 Sitaani saan buna yi Beelizebuli.

numballı bie yen me a yaala fu.”

³³ U piastı ba dı, “Mınta yine n naa, ta mınta yine n numballı?”

³⁴ Ta daansı daadamba die dı kalla v jigiri ta baarı dı, “N nuñ anañ n numballı benne giena.

³⁵ Vuodieke mana dı yinene Nmuñ choti, wñuñ v yine n numbuva anañ n taa anañ n nuñ.”

4

Buburıtu nandagırı (Mat. 13.1-9; Luki 8.4-8)

¹ Sañña kaanı bıbra die Yisa die dı kalt a daga wıa Galili mbugıkuuru luğın chaañ. Daadamba die dı gilinne wo die paalı a dala muñ die wıa die v hağı a ga juu haarıku sñ a bie nyaañ sñ, ta vaa vuosisi a zien nyaabu kuanvañ.

² Die v nagı nandaga a dagı ba wıa pam.

³ U dagıku sñ die v balı a yı ba dı: “Nı womma, daa wonyı die nyınna a ga dı v burı v kuañ ma.

⁴ Die v burınana v kvaku ma wa, nyuñburaha atan die dı nan sieku me, nembisi die dı keñ diihe.

⁵ Nyuñbura atan die dı nan tanjaalın ma jigidieke tantı pam die dı worine. Nyuñburaha die dı nyuññuñ lagı lagı, dama tantı die ka dala.

⁶ Nmuñ die dı zie die a mana die dı kpi dama die a dagırısı ka sññya.

⁷ Atañ die dı nan hanğooosı dagırısı ma, hanğooosı die dı burın a nyagıha a ka bıağı yı nyuñbura.

⁸ Ama ta nyuñburaha atan diañ dı nan tuñgban vuñuñ ma a muññı a nyuññı, a burın a yı nyuñbura. Atañ die nyuñ wa zaabie banıstı-taa taa, atan diañ dı nyuñ banıstı-yuaba yuaba, ta atan diañ kóbıga kóbıga.”

⁹ Womi die Yisa dı balı ba, “Die wıa vuodieke mana dı yallı tıba a nan wñ, v womma.”

Wudieke wıa v yına nandagırı

(Mat. 13.10-17; Luki 8.9, 10)

¹⁰ Yisa die dı yine v nyına a kalt, vuodiekemba die dı benne mi a wñ v balıku batañ die dı lagın a gutı v kuañandusırıba ma a ga v jigın a balı wa dı v dagı ba nandagırı chıañ.

¹¹ Yisa die dı yinñı a balı ba, “Nıñuñ Nmuñ naarı wuloburıkuñ man baa n dagı nı dene, ama vuotlıkaha nuñ nan wñ wıaha gie mana mana nandaga sñ.

¹² Amu
‘Ba nan dı daansa a daansa ama ba kaañ ye jaañ;
ba nan wñ a bı wñ a gutı ama ba kaañ dı sıba ka chıañ.

Dama ba keñ a sıba a chıastı ba
nan yinñı a keñ Nmuñ jigın,
añ Nmuñ tuñ nagı ba tumbıatı a chaa ba.’ ”

Nandagırı chıañ

13 Womi Yisa die di piastu ba, "Die nuŋ nu ka siba nandagiri gie chian? Ni wa baa nu yi wo laha a summa nandagaha mana chiasu?"

14 Bubburiƙu wa niastu wa vuodieke di balala Nmuŋ wia.

15 Nyindiekemba die di nanna sieku me wo yi wo vuodiekemba di ŋaana a wuŋ Nmuŋ wiaha ama di ka yasa ta Sitaani keŋ vuaraha ba ma.

16 Vuosi batan dian niastu wa nyuŋbura diekemba die di nanna tanjaalka sikpeku; sanja dieke mana ba keŋ a wuŋ Nmuŋ wabalikaha di ka yasa ta ba muŋŋi a tuohe anan sugifalan,

17 ama a ka duaga ba sugiti ma a yasa, dama wuru gie ka suŋ ba sugiti ma ma, die wia ba keŋ mugisi be yaa wahala di keŋ juu be wiaha gie chian ma ba ŋaan nagaha a taan muŋ lagu lagu.

18 Batan dian niastu wa nyindiekemba die di nanna hanƙoƙo dagirisu ma wa. Vuosi gie ŋaan wuŋ wa Nmuŋ wabalikaha,

19 ama duƙa gie wu-mugisike, anan ligire yaaluŋ anan nyinti yiri yiri yaaluŋ ŋaan juu ba suŋ muŋ a nyagu wiaha amu a kaan nyuŋ nyuŋnyuŋka.

20 Ama vuota diekemba di niastu nyuŋburi diekemba die di nanna tuŋban vuruŋ ma, ba wuma wiaha gie ta tuo dii, ta yie vuruŋ. Batan di nyina banisi-taa taa, ta batan dian di nyina banisi-

yuaba yuaba, ta batan dian di nyina kobiga kobiga."

Popoli wia

21 Yisa die di bi a piastu ba di, "Vuon nan chogisi popoli a zien juon suŋ ta ligike anan kpali, yaa ta nagika a zien gado chian? Aayi, u nan nagika a zien jaan sikpen.

22 Jadieke mana di loburina nan nyuŋ yaaluŋ ma, ta jadieke mana jaan di bubine nan di bie yen me.

23 Die wia vuodieke di yaa tba a nan wuŋ, u wumma."

24 Die u bi balu a gutu ba, "Ni chusuma a wumma nu wunnana wudiekemba ba, sie diekemba nu dusina a die vuosi sariya, Nmuŋ baa u di wa hanuŋ sieti mi gban gban a dii nu sariya. Ama Nmuŋ nuŋ sietiti nan paalu a tua a tian nu sietiti.

25 Vuodiekemba di yalla nan ye a gutu ama vuodieke di wone jaan, halu bita dieke gban u yalla wa u nan waarika."

Buriŋ nandagiri wia

26 Yisa die di bi a baaru di, "Nmuŋ naaru niastu wa siba vuon di burina u nyuŋbura u kuŋ ma,

27 u ŋaan guura yuŋ ta haga sukun ta a nyuŋ ye muŋ ta burima; ama u zu a yinene die a nyuune ta burima wa.

28 Tuŋbanja gban gban yinene nyuŋburaha di nyuune ta burima a nyinna bie. Nyuŋburaha daaku ŋaana a wolin a buriŋ, kuŋ chaan ka poƙu vaatu ta kuŋ kuŋ

ka sikpeku mana mana nyɔn bie.

²⁹ Nyɔnboraha dɛ ken a bii kɔaku tien njan nagɛ wa v jubɔn a piili a gobe dama a gobin sanja tugya muɔn.”

Nyɔnboraha nandagɛ

³⁰ Yisa die dɛ piasi ba dɛ, “Bɛa jaan ti baa ti nagɛ Nɔmɔn naari a magɛsɛ? Yaa nandagɛ bɛa ti baa ti nagɛ a dagɛ ka chɛan an vuon mana sɔmma?”

³¹ Ka sɛ sɛba kanmuɔn bin vuon dɛ nagɛna a bɔri tungban ma, ka yi jabɔn a tɛan nyɔnboraha mana mana dɔnɛa ma ma,

³² ama dɛ ka yɔasa ta ka nyuun a bɔri a tɛan dɔnɛa vapɔgɛti mana. Ka njan faasi yaa wa dachagɛsɛkɔpɔma pam anan nembisi dɛ baan nan bɛagɛ a yugɛ ba tuosi ka sikpen.”

³³ Yisa die nagɛ wa nandaga nɛasa sɛba naa, a dagɛ ba Nɔmɔn wɛa pam. Die v dagɛ ba wa nandaga diekemba ba baan nan dɛ sɛba a chɛasi.

³⁴ Die v ka balɛ wɔn a yɛa ba ta ka nagɛ nandagɛn a balɛ, ama sanja dieke nɔn mana die wɔnɔn anan v kwanandɛsɛrɛba nyɔna ma dɛ ken a kalɛ, v njan dagɛ ba muɔn nandagaha mana chɛasi.

Bɔlogɛsɛn anan nyaan die dɛ tuone Yisa nbarɛ dene

³⁵ Dɔnɔn daari mi gban gban jɔnmɔn, Yisa die dɛ balɛ a yɛ v kwanandɛsɛrɛba, “Nɛ vaa ti jɔalɛ a tɛan a

ga mugɛkɔpɔri gaari mi wo chaaku.”

³⁶ Die wɛa die ba va daadamba mi ta die a juu haarɛku Yisa die wone bie ka sɔn, banɔn anan Yisa dɛ ga. Haarɛsɛ atan gban die benne mi.

³⁷ Womi bɔlogɛsɛkpenkɔpɔri die dɛ piili a nɛga; nyaabu die dɛ ponji a juo haarɛku sɔn. Die wɛa die haarɛku die dɛ yaala ka suuli anan nyaan.

³⁸ Yisa die bie wo haarɛku kwan a nagɛ v sikpen a kpagɛli dafere a gɔɔra. V kwanandɛsɛrɛba dɛ sɔgɛri wa a baari, “Dɛdagɛrɛ, dɛ ka mugɛsi fɔ ti balla ti kpi naa?”

³⁹ Yisa die dɛ hagɛ a yɛ bɔlogɛsɛbɛ nɔan, “Vaa nɔgɛn” ta balɛ a yɛ nyaan ponjiku dɛan “Zie dene.” Bɔlogɛsɛbɛ die dɛ nan, mi mana die dɛ paalɛ fialɛ.

⁴⁰ Womi die Yisa die dɛ piasi v kwanandɛsɛrɛba dɛ, “Bɛa yine njanmuɔn dɛ yallɛ nɛ, nɛ ye ko wo yada?”

⁴¹ Ama ta njanmuɔn die dɛ paalɛ a yallɛ ba, die ba piasa tamba, “Mɔnɛa yine daa wa gie? Halɛ bɔlogɛsɛn anan nyaan ponjin dɛ wɔma v wɔbalɛka yɛa wa.”

5

Yisa die dɛ vvarɛna jumbian dembin wɔnyɛ ma dene

¹ Die Yisa anan v kwanandɛsɛrɛba die dɛ jɔalɛ a ken tugɛ Galili mugɛkɔpɔri chaaku mi, Gerasa tungban ma.

² Yisa die dɛ dene nyɔnna haarɛku sɔku, lele womi daa

wonyi di nyinna jigidieke ba loburana vuosi di kenj a haari wa.

³ Jumbianj die yalla wa, daa wa gie die di ga gubra kunti vorititi ma, die ba ka biagi a bobu wa a duanj ananj choruma.

⁴ Dama ba kenj bobu wa u nuusi ananj u nagisu u naan kpaa kpaa chorumaha muj u nuusi me ta wu kubititi u nagisu ma. Die u paali a haguru muj ananj vuonj di baan nan nyanji wa.

⁵ Daa mana sukubu ananj yun u naan di chun wa voriti ananj kunkogehe me a nata ta naga tana a gobe u nyungbanj.

⁶ Die u bie wo saasaa ta die a ye Yisa, die wia die u chigi a ga gbirigi u dune me Yisa nuja,

⁷ ta faasu a taanj keesin a baari di, "Nabidie Nmuj Budadembinj Yisa, bia fu yaala n jiginj, Nmuj wia daa kenj datu n tibuj."

⁸ Die u balu wa die dama Yisa die balu a yi jumbiakub muj di, "Vaa daa wa gie."

⁹ Yisa die di piisu wa di, "Fu saanj?"

Daa wa di baari di, "N saanj yine 'Dala', dama ti faasu a dala muj."

¹⁰ Ta die u ye ko a jussa Yisa di u da kenj a yagi ba a nyuj lugu mi chaanj.

¹¹ Perukusi pam die gbigine mi a die nyinti kunkogiri mi chaanj.

¹² Jumbiakub die di jussu Yisa di, "Vaa ti gamma perukusisi jiginj a ga juu ba sugiti."

¹³ Die chun ma die Yisa di yi die jumbiakub die di nyuj daa wa ma a ga juu perukusisi ma. Perukusisi die yiwo siba tuse tuse ale a mana mana die di chigi a di jigidieke di golinne wo a ga a juu mugikpuru sun, nyaabu die di dii he.

¹⁴ Dembinj diekemma die di junana perukusisi die chigi a ga tika sun ananj ka tujkpanjis a balu wuru gie a yi ba. Vuosi die di nyuj a ga a ye wudieke die di yine wo.

¹⁵ Die ba ga Yisa jiginj a ye daa dieke die jumbiakub die di yalla wa ta u kallu wa mi a yeegi nyinyeeke ta u sikpenj di muji a tuma, nmaamu die di yallu ba mana mana.

¹⁶ Vuodiekemma die di yine wudieke die di yine wo die di piili a bala a yia vuosi wudieke di yine daa dieke die jumbiakub die di yalla wa ananj perukusisi.

¹⁷ Die wia die vuosi di piili a jussa Yisa di u nyuj ba tika sun.

¹⁸ Yisa die di gana a juu haari ma wa daa dieke die jumbiakub die di yalla wa die di jussu wa di, "Vaa manuj ananj fu ga."

¹⁹ Ama Yisa die di ka saagya, ta yinji a balu wa di, "Yinji a ga fu dembe jiginj a balu ba Nabidie Nmuj di yaalala fu wia dene ta piili a yi wudieke a yi fu."

²⁰ Die wia daa wa die di nyuj a ga tujkpanjis banj wa mana mana a balu wudieke Yisa die di yine a yi wa wa. Vuodiekemma mana

mana die dɪ wɔnna ʊ balɪkɔ
die dɪ yi be mamachi.

*Havvubij dieke dɪ kpine
aɲaɲ hɔgɔ yvagitien wɪa*

21 Yisa die dɪ bɪ yɪɲɲi a
jɔalɪ a ga mɔgɪkpɔrɪ gaarɪ
mi wo chaanɲ, daadanɲ pam
die dɪ kenɲ mili wo.

22 Daa wɔnyɪ ba wasɪnana
Jaarusi, ta die yi Juu
vuosi Nɲmɲɲ jamɲɲ juoku
nyɲɲkɔraha wɔnyɪ die dɪ
kenɲ mi. Die ʊ dene ye Yisa
wa, ʊ nan a gbirigi ʊ dune
me,

23 ta jɔusa wa aɲaɲ
nyɲɲmɪna ta baarɪ dɪ, “N
hɔgɔliabinɲ faasɪna a yvagi.
N jɔusa fɔ, kenɲ a nagɪ fɔ
nuusi a diisi ʊ ma aɲ ʊ ye
alaafta a bemme ʊ mɪsɪ ma.”

24 Womi Yisa aɲaɲ wa die
dɪ gara, daadanɲ pam die
faasɪna a dɪ wa a gara die
wɪa die ba kpanɲɲɪ wa jigɪɲ
mana mana.

25 Hɔgɔ wɔnyɪ die
benne mɪ zɪɲ dɪ nyɲna ʊ
nyɲɲgbanɲɲ ma, die dɪ faasɪ
a wɔɲ wa mɲɲ bɪna ban
aɲaɲ ale.

26 Die ʊ paalɪ a ga wa
gbɪgbaantɲɲ pam jigɪ dɪ ʊ ye
gbaamɲɲ. Die ʊ dii ʊ ligire
mana mana a ga kpatɪ, ama
ʊ tɲɲ baanɲ nan ye alaaftaka
die dɪ wa a paalɪ a mugise
wo daanɲ mana mana.

27 Die ʊ wɔnna Yisa wɪa
wa die ʊ ga ʊ jigɪɲ a dɪ ʊ
kɔaɲ daadamba sɲɲ.

28 Die ʊ balɪ a yɪ ʊ gbanɲ dɪ,
“Maɲ tɲɲ a ko a bɪagɪ a gbɪ
ʊ nyɲɲyeekehe gie n tɲɲ nan
ye alaafta.”

29 Die ʊ gbɪ Yisa
nyɲɲyeekehe gie die ʊ
nyɲɲbanɲka zɪmbɔ dɪ gobi
bɔnyɪ, die ʊ mɲɲɲɲ ʊ sɲɲ ma
sɪba ʊ wahala mana nyɲɲya
mɲɲ.

30 Die dɪ dene a yi, Yisa
die dɪ mɲɲɲɲ lagɪ lagɪ sɪba
hagɪrɲɲ nyɲɲ ʊ ma ma mɲɲ.
Die wɪa die ʊ yɪɲɲɲi a pɪasɪ
daadamba dɪ, “Mɪnɪa gbɪna
n nyɲɲyeekehe?”

31 ʊ kɔaɲandɪsɪrɪba
die dɪ yɪɲɲɲi balɪ dɪ, “Ye
daadamba dɪ milinene fɔ
die, dɪ bɪa fɔ pɪasa dɪ mɪnɪa
gbɪna fɔ?”

32 Ama ta Yisa dɪ ye ko
a daansa a tɪanna dɪ ʊ ye
vuodieke dɪ yine die wo.

33 Hɔgɔ wa die dɪ sɪbɪna
wudieke die dɪ yine wo die ʊ
kenɲ a cheele aɲaɲ ɲmaamɲɲ
ta gbirigi ʊ dune me a balɪ
wusie a yɪ wa.

34 Yisa die dɪ balɪ wa,
“N lɪa, fɔ yadaka gbaanɲ fɔ.
Gamma aɲaɲ sɔgɪdɔvagiɲ, fɔ
yvagiɔbɔ kaanɲ bɪ a yɪɲɲɲi a
kenɲ.”

35 Yisa die dɪ yene ko bala
naa wa, tɔntɔntɲɲ batanɲ die
dɪ nyɲɲ Jaarusi tiginɲ a kenɲ
balɪ wa dɪ, “Fɔ lɪa wa
yvagiɔbɔ chɔsɔsɪya mɲɲ, dɪ
bɪa fɔ bɪ a daama dɪdagɪrɔ
wa bɪbra?”

36 Yisa baga die wo ba
balɪkɔ sɲɲ ta die a balɪ
a yɪ Jaarusi dɪ, “Da vaa
ɲmaamɲɲ yalla fɔ, fɔnɲɲ ko
tuo dii.”

37 Womi die ʊ yi Piita aɲaɲ
Jemisi, aɲaɲ Jemisi nɔmbɔa
Jɔɔn nyɲna ma die dɪ dɪ wa.

38 Die ba gana a tugi Jaarusi tigiri, die Yisa die di ye jigij mana die di chine a zie naanyonulonj.

39 Die v ga a juu a piasi ba di, "Di bia wati gie mana? Di bia ni kuma? Bua wa ka kpiye, v ta ko goura munj."

40 Die ba piili a vvara wa fala. Die wia die v yagi ba mana a nyin ta die a wa bua wa chonj ananj v nunj ananj v kvanandusiriba ba bataa wa a ga juu jigidieke bua wa die di dvana wa.

41 Die v yigi v nuun me ta bal a yi wa, "*Talita kumi*", ka chianj wone "Havubinj n baa fu hagi."

42 Die v hagi bunyi a didi chonj chonj. (Die v yiwo bina banj ananj ale bua.) Naa die di yine wo, die di paali a yi be mamachi pam.

43 Ama Yisa di yi ba nvan ta paali bal ba di ba daa kenj a bal a yi vuonj ta bal ba di ba yaali jaanj a yi bua wa anj v dii.

6

Nazeriti vuosi die di zetine Yisa dene

(*Mat. 13.53-58; Luki 4.16-30*)

1 Yisa die di yinji a ga v tunj, ta v kvanandusiriba die di di v kvanj.

2 Davusikiri daanj die v ga juu Nmunj jiamun juoku me a piili a daga kpikpaaku die di benne mi Nmunj wia. Daadamba die di wonna v dagiku die di yi ba mana mana mamachi, die ba piasa tanj di, "Sia v ye waha gie

mana? Bia yianj wonna Nmunj di nagi a yi wa? Hal v tumma mamachi tumma.

3 Daa v yine kampinta ka? Daa Meri bua wa wonde? Daa v yine Jemisi ananj Josefu ananj Judasi ananj Simoni mu wa? Daa v tamba benne giena wa?" Ta ba zeti wo wo.

4 Yisa die di yinji a bal ba di, "Ba yia Nmunj naazua jiluma jigij mana mana munj ama v gbanj gbanj v tunj vuosi ananj v gbanj gbanj v numballi ananj v gbanj gbanj denj ka yia wa jiluma."

5 Die v ka biagi a tunj mamachi tumma pam mi ama ntaala yvagitielibe bita die v biagi a nagi v nuusi a diisi ba ma die ba ye alaafia.

6 Die di paali yi wo mamachi, die ba wone yadaka wia. Womi Yisa die di ga tijkpanjis die di benne mi chaaku a daga vuosisi.

Yisa die di tinnana v kvanandusiriba banj ananj bale wo dene

7 Die v wa v kvanandusiriba banj ananj bale wo a lagisi tanj a tunj ba bale bale. Die v yi ba yiko dieke die di tianna jumbatiti.

8 Ta die a yi ba nvanj gie di, "Daa ni poguli jaanj a gamma ni diasisi ntaala, daangbanun nyuna ma. Ni daa kenj a poguli nyindiike, ni daa kenj a poguli bulogun ni daa kenj a suu ligire ni jafasi ma.

9 Ni suu nura ama ni daa kenj poguli nyinyeeke a guti

nyinyeeki diekemba ni balla ni yeegi wo me.”

¹⁰ Die u bi a balu a gutu ba di, “Ba ken a muti a tuo ni jigidieke mana mana ni bemme tigiri me a ga tugi sanja dieke ni balla ni nyu tika ma.

¹¹ Ama ni ken a tugi jigidieke ba ken a ka tuo ni yaa ba ka wu ni wubalika ni nyu mi ta pi ni naatala kolu mi. An naa yi wu a gbara ba.”

¹² Die ba nyu a ga a bala vuosi di ba chigi a nyu ba tumbiati ma.

¹³ Die ba vuaru jumbiati pam vuosi me ta die a duuri yugutieli anan kpaan ta die gbaan ba.

Joon vuodieke die di sinana vuotan Nmij nyaan ku wia

(Mat. 10.5-15; Luki 9.1-6)

¹⁴ To, Naan Herodi die di wu Yisa waha gie dama u saan die dia wa jigin mana mu. Vuosi batan die balu di Joon vuodieke di sinana vuosi anan Nmij nyaabu hagu ku me a yinji ken. Die wia u yaa hagu bu a tuma mamachi tumaha gie.

¹⁵ Ama batan die di baaru di, “U yiwo Nmij tuntuntu Elaja.”

Batan di baaru di “U yiwo Nmij tuntuntu ba siba daa daa sanja tuntuntu wonyi.”

¹⁶ Naan Herodi die di wonna die u baaru di, “U yiwo Joon vuodieke die di sinana vuosi Nmij nyaabu. Die n yi ba gobi wo u sikpen

ama u yinji a ken wo u musu ma.”

¹⁷ Naan Herodi gban gban die yina nuan di ba yigi Joon a boba wa a nagi wa a yi dansarika su. Herodi die yi wo die dama die wu Herodi die faaru wa Herodias vuodieke u kana ka mu u faaru dama u numbu Filipi hogu die wonde.

¹⁸ Joon vuodieke di sinana vuosi Nmij nyaabu die naan a bala Herodi daan daan mana di, “Di wo sien anan fu baan nan faaru fu numbu hogu.”

¹⁹ Naa chian wia die Herodias die di ju sunyuru a yu Joon, ta die a yaala u ku wa, ama Herodi wia die u ka biagi, dama Herodi gban die ka saaga.

²⁰ Herodi die chiga Joon, dama die u siba a baaru Joon die yiwo vuonu ta digutu die di wo u su. Die wia die u ka yaala wu yi wo. Anan die u naana wu Joon wubalika a daama wa mana yori, die u naan yaala u wuma u wubalika.

²¹ Ku an ku an chaan die Herodias daan die di ken. Herodi maaru daan die di ken tugi, die u digi nyindiike pam ta wa tika nyukuraha mana anan sojasi nyukuraha anan Galili tu nyukuraha a lagis tan.

²² Die Herodias hogu die di ken a sie di paalu a yi naan Herodi anan u chaamba mana mana sugutu die di fiati. Naa chian wia die naan wa die di piast

gbigine giena wa a yaali jaan a dii ba gbanj.”

37 Yisa die dɪ yinjɪ a balɪ ba dɪ, “Nɪnɪj nɪ gbanj gbanj nɪ yaali jaan a yɪ ba aɲ ba dii.” Die ba pɪasɪ wa, yaala tɪ nagɪ sɪba dɔnɪa mana ligire a yaali jaan a yɪ ba aɲ ba dii?

38 Naa chɪaɲ wɪa die Yisa die dɪ pɪasɪ ba dɪ, “Paanɔsɪ aɲmɪa nɪ yalli? Nɪ ga a ga daansɪ a ye.”

Die ba gana a ga daansɪ ta yinjɪ a keɲ wo die ba balɪ a yɪ wa dɪ, “Paanɔsɪ anɔ aɲaɲ zaasɪtɪ ale.”

39 Yisa die dɪ balɪ ɔ kɔaɲandɔsɪrɪba dɪ ba yɪ vuosisi mana puo puo a lagɪsɪ a kala kala hooyebiti me.

40 Die wɪa die ba lagɪsɪ a kalɪ kalɪ, batanɪ banɪsɪ-nɔ nɔ batanɪ dɪaɲ kɔbɪga kɔbɪga.

41 Womi Yisa die dɪ nagɪ paanɔsɪ anɔ wa aɲaɲ zaasɪtɪ ale wo, a daansɪ ŋmɪnsɪkpeɲ ta pagɪ Ŋmɪj. ɔ yɪ paanɔsɪsɪ a gbieri gbieri ta nagɪha a yɪ ɔ kɔaɲandɔsɪrɪba dɪ ba tuohe a tɪa tɪa a yɪ vuosisi. Die ɔ bɪ nagɪ zaasɪtɪtɪ ale wo a gbieri gbieri a yɪ ba mana mana.

42 Ba mana mana die dɪ dii a chagɪ, ta tɪalɪ tɪalɪ.

43 Die ɔ kɔaɲandɔsɪrɪba die dɪ vaartɪ vaartɪ paanɔsɪ aɲaɲ zaasɪtɪ tɪalɪkaha a su-uli kparɪsɪ banɪ aɲaɲ ale.

44 Dembinɪ diekemba die dɪ ŋɔbɪna paanɔsɪsɪ aɲaɲ zaasɪtɪtɪ die yiwo dembisi tuse tuse anɔ.

Yisa die dɪ chɔnna nyaan ma wɪa dene

(Mat. 14.22-33; Jɔɔn 6.15-21)

45 Yisa die dɪ yɪ ɔ kɔaɲandɔsɪrɪba die dɪ juu haarɪkɔ lagɪ lagɪ a dɪ ɔ nɪŋɲa a gara mɔgɪkpɔrɪ gaartɪ a ga Befisada, ta die ɔ wa a taanna vuosisi.

46 Die ɔ taanna vuosisi a kpatɪ wa die ɔ jɔbalɪ ga kunkogɪj me dɪ ɔ jɔsɪsɪ Ŋmɪj.

47 Die jɪŋmɪj die dɪ tɔgɪna, haarɪkɔ die bie wo mɔgɪkpɔrɪ sɔɲ aɲaɲ sɔɲ ta Yisa dɪ a ye bie tɪŋgbanɪ ma ɔ nyɪna.

48 Die ɔ ye ta ɔ kɔaɲandɔsɪrɪba die wahala aɲaɲ haarɪkɔ dɔmɪj, dama bɔlɔgɪsɪj die nɪgɪnana ba a gara kɔaɲ kɔaɲ. Die wɪa die dɪ gana a tɔgɪ kparaasɪ kpaɲ sukɔleelinɪ, Yisa die dɪ chɔɲ nyaabu sikpeɲ a kienɪ ba jiginɪ. Die ɔ chɔɲ a tɪanna ba ma

49 ama die ba ye wo ta ɔ chɔɲ nyaabu sikpeɲ. Die ba yene dɪ ɔ chɔɲ nyaabu sikpeku die ba keesi ta yɪ tama sɪba dɪ yiwo kogɪj.

50 Dama die ba mana die dɪ yene wo ŋmaamɪj die yigine be.

Yisa die dɪ a balɪ a yɪ ba bunyɪ dɪ, “Nɪ yigi sikiminɪ, wo manɪj nɪ da vaa ŋmaamɪj yigi nɪ.”

51 Womi die ɔ juu a gɔtɪ ba ma haarɪkɔ ma, bɔlɔgɪsɪbɔ die dɪ nan sɔmm. Die dɪ paalɪ a yɪ ɔ kɔaɲandɔsɪrɪba mamachi pam

⁵² dama die ba ka sɪba die ɔ nagɪ paanɔsɪsɪ a yɪ vuosisi ba dii wo chiɔŋ. Ba sugɪtɪ ye ko bie wo lɪmɪŋ ma mɪŋ.

Yisa die dɪ gbaanna yvagɪtielinj dene
(Mat. 14.34-36)

⁵³ Die ba ga a ga a tugɪ mɔgɪkpɔrɪ gaarɪ a keŋ jɔalɪ Genezariti tɪŋgbanj ma, a bɔbɔ haarɪkɔ mi.

⁵⁴ Die ba nyɪnana haarɪkɔ ma vuosisi die dɪ mɪŋŋɪ Yisa bunyɪ.

⁵⁵ Naa chiɔŋ wɪa die ba chɪgɪ ga juu tɪŋgbanjka mana a chii yvagɪtielinj a diisi ba kalɪŋasɪ sikpeŋ a ga jigidiieke mana die ba wɔnna dɪ Yisa gaya wa.

⁵⁶ Jigidiieke mana die ɔ gana tɪŋkpanŋɪsɪ yaa tɪŋkpɔuma vuosi ŋaŋŋ chii wo ba yvagɪtielinj a ga nyugiti ma ta jɔɔsa wa dɪ ɔ ko a vaa yvagɪtielibe gbɪ ɔ nyɪnyeeke kwanɔɔŋ, vuodiekemba mana mana die dɪ gbɪna ka die ye wo alaafia.

7

Ba chɔɔŋkɔɔsɪlinj dagɪŋ wɪa dene
(Mat. 15.1-9)

¹ Tɔ, Farasisi aŋaŋ mɪra dɪdagɪrɪba batan die dɪ nyɪnna Jerusalemi a keŋ die dɪ taan gilin Yisa atɪaŋ.

² Die ba daansɪ a ye ta ɔ kwanɔɔndɪsɪrɪba die nyindiike aŋaŋ nuudɪgɪnta. Dama die ba ka nɪtɪ ba nuusi sɪba Farasisi vuosi die dɪ bala dɪ vuosi nɪtɪma ba nuusi die wo.

³ (Dama Farasisi aŋaŋ juu vuosi mana die ka die nyindiike yɔrɪ yɔrɪ sie ba wɔŋ nɪtɪ ba nuusi vɪnɪŋ sɪba die ba chɔɔŋkɔɔsɪlinj mɪra dɪ dagɪna die wo.)

⁴ Ba keŋ nyɪŋ nyugiti jigɪ a keŋ, ba ka die sie ba nɪtɪ ba nuusi ta dɪsa ba chɔɔŋkɔɔsɪlinj wɪa, sɪba nyanyuule kpala daariŋ aŋaŋ gbiesi daariŋ aŋaŋ kalɪŋasɪ sugiriŋ wɪa.

⁵ Naa chiɔŋ wɪa die Farasisi aŋaŋ mɪra dɪdagɪrɪba die dɪ pɪasɪ Yisa dɪ bɪa yine fɔ kwanɔɔndɪsɪrɪba dɪ ka dɪsa sie diekemba tɪ chɔɔŋkɔɔsɪlɪba die dɪ nagɪna a yɪ tɪ wa ta die nyinti aŋaŋ nuudɪgɪnta.

⁶ Yisa die dɪ yɪŋŋɪ a balɪ ba dɪ, "Ŋmɪŋ naazɔa Azaya die yaa wusie die ɔ bala nɪnɪŋ gɪgaantɪba gie wɪa sɪba ka maagɪna die wo dɪ:

'Ŋmɪŋ baarɪ dɪ vuosi gie yɪa mɪŋ jɪlɪma aŋaŋ ba nɔa
ama ba sugɪtɪ dɪ bie saasaa aŋaŋ mɪŋ.

⁷ Dɪ yi wo yɔrɪ ba jɪama mɪŋ dama ba daga vuota ba gban gban ba mɪra sɪba a yɪwo manɪŋ n mɪra.' "

⁸ Nɪ zeti wo Ŋmɪŋ mɪra ta dɪsa vuotaŋ mɪra.

⁹ Yisa die dɪ bɪ a balɪ a gɔtɪ ba dɪ "Nɪ yaa wa yɪaŋ sɪbɪŋ a zeti Ŋmɪŋ mɪra ta bɪagɪ a daga nɪ gban gban nɪ yaala wudiekemba.

¹⁰ Mosisi die baarɪ dɪ, 'Yɪma fɔ chɔa aŋaŋ fɔ naa jɪlɪma vuodieke nɪŋ mana dɪ keŋ a kaa kaatɪ a yɪ ɔ chɔɔŋ

yaa v nuŋ mu ba kuv wa muŋ.'

¹¹ Ama nuŋuŋ nu baaru di 'Vuon di keŋ a balu a yi v choon yaa v nuŋ di jadieke mana di yine n suti maŋ tuŋ nan nagi a sunŋi nu biruŋ wa Nmŋuŋ jaan.'

¹² Die nuŋ nuŋuŋ Farasisi yia vuosi sien di ba da keŋ sunŋi ba chaluŋ yaa ba nuŋuŋ nu dagiku ma.

¹³ Naa di a keŋ a yi die nuŋ nu chusa Nmŋuŋ wubalukaha, nu dagunana vuosi die wo sun. Nu yie wia pam a nasa die."

Jadieke di benne vuotan sun ma wia

(Mat. 15.10-20)

¹⁴ Womi Yisa die di bu a wa daadamba bura a keŋ v jigiu, ta balu a yi ba di, "Nu mana mana chusuma a womma muŋ ta summa n wubalukaha chasu.

¹⁵ Jadieke vuotan di dinene a yie v sun ma ka biagi a yie wo digintu ama wudieke di nyinnana v nuŋ ma yine v yaa digintu.

¹⁶ ((Naa chian ma vuodieke mana di yaa tibuŋ a nan wuŋ v womma.))"

¹⁷ Die v vana daadamba ta kuli tigiŋ v kuvanandu siba die di piasu wa nandagiri chian.

¹⁸ Yisa die di piasu ba di, "Nu gban nu ka siba ka chian? Nu ka siba siba di jadieke di junene vuotan nuŋ ma ka biagi yie wo v yalla digintu.

¹⁹ Dama a juu wo v nyuuti ma a daaga nyuŋbanka a

nyinna ama da v sun ma." (Yisa baluku die dagiya siba jadiikin mana ka chuaru.)

²⁰ Die v ye a ko bala a guta di "Wudieke di nyinnana vuotan sun yine v yaa digintu.

²¹ Dama v sun ma sunanyilibiatu siba hoon yaaluŋ anan dembisi yaaluŋ, anan gaaruŋ anan vuotan kuvla,

²² anan jome anan kalinbaani anan sugigolin wuyiike anan halu anan gaanta anan baga wori wuyiike.

²³ Wubiatu gie mana mana nyinna vuotan sun a yie wo v biruma vuodigintuŋ."

Hogu wonyi yada wia

²⁴ Yisa die di nyuŋ mi a ga tuŋ kaanu die di bene Taya tuŋban ma, die v ga a juu tigiŋ kaanu sun ta die a ka yaala vuon ye wo, ama die v ka biagi a loburu v gban.

²⁵ Hogu wonyi die benne mi ta jumbiatu die di yallu v havuubiŋ, die v wonna di Yisa die bie mi die v chigi a keŋ gbirigi Yisa nuŋa.

²⁶ Hogu wa die ka yi juu vuon, die ba muru wa wa Fonisia, Siria tuŋban ma ma. Die v juustu Yisa di v yagu jumbiatu v bua wa ma ma.

²⁷ Ama Yisa die yinŋi a balu wa di, "Vaa tu wolin a yi ballubisi ba nyindiike, di wo sien anan tu baan nan nagi ballubisi nyindiike a yi gbaasi."

²⁸ Hogu wa die di yinŋi a baaru di, "N Yomuten, ka yiwo wusie, ama gbaasitu

die dɪ dʋana teebulisi chɪaŋ gbaŋ naga ballɪbɪsɪ nyindi-ike choɔta die dɪ nannana.”

²⁹ Naa chɪaŋ wɪa Yisa die dɪ balɪ a yɪ hɔgɔ wa dɪ, “Fɔ mɪŋŋɪna balɪ balɪkɔ gie wɪa nan biagɪ a kuli, jɪmbɪakɔ nyɪŋ fɔ bɔa wa ma mɪŋ.”

³⁰ Die ɔ yɪŋŋɪ a kuli ta ɔ bɔa wa dʋa gado sikpeŋ jɪmbɪatɪtɪ die dɪ senɪ a nyɪŋ ɔ ma.

Yisa die dɪ gbaanna gaamɔ dene

³¹ Yisa die dɪ wa a nyɪŋ Taya tɪŋgbaŋ ma a daagɪ Sadoni a chɔŋ a daagɪ tɪgɪsɪ banka sɔgɪtɪ a ga Galili mɔgɪkpɪrɪ ma.

³² Vuosi batanɪ die dɪ yaa daa wɔnyɪ die dɪ kana a ka mɪŋŋɪ bala wɪa a keŋ Yisa jigɪŋ a jɔsɪ wa dɪ ɔ nagɪ ɔ nuusi a diisi ɔ ma.

³³ Yisa die dɪ yigi daa wa nuuŋ me a yaa wa nyɪŋ lɔgɪŋ ta vaa daadamba. Yisa die dɪ nagɪ ɔ nuubisi a yɪ daa wa tɪba ma, ta tɪrɪ nɪntɔbɪtɪ ta gbɪ daa wa jilɪŋ.

³⁴ Womi Yisa die dɪ daansɪ ŋmɪŋsikpeŋ ta paalɪ a voosi ta a balɪ a yɪ wa dɪ, “*Effata!*” Ka chɪaŋ wone, “*Yuori!*”

³⁵ Daa wa tɪbaha sɔŋ die dɪ yuori bɔnyɪ ɔ wɔmma wɔbalɪka ta biagɪ a bala wɪa vɪtɪŋ.

³⁶ Womi Yisa die dɪ yɪ ba mana mana nɔaŋ dɪ ba sɪmma ba keŋ a balɪ wɪrɪ mi a yɪ vuɔŋ. Ama saŋŋa dieke mana die Yisa dɪ a keŋ a balɪ die, die dɪ wana a faastɪ a yie ba bala wɪrɪ jigɪŋ mana.

³⁷ Vuodiekemba mana die dɪ wɔnna die dɪ yɪ be ma-machi pam pam. Die ba baarɪ dɪ, “*U mɪŋŋɪ a yɪ wɪrɪ mana vɪtɪŋ vɪtɪŋ. Halɪ ɔ yɪ vuodiekemba mana dɪ kana a ka biagɪ a wɔmma wɪa dɪ wɔmma ta vuodieke dɪ kana ka biagɪ bala wɪa dɪ bala.*”

8

Yisa die dɪ yine vuosi tuse anɪsa nyindiike dene

(*Mat. 15.32-39*)

¹ Die dɪ ka yɔasiya ta daadanɪ pam bɪbra die dɪ keŋ a lagɪsɪ Yisa jigɪŋ. Jadiikinɪ die wori aŋaŋ ba baanɪ dii, Yisa die dɪ wa ɔ kɔaŋandɪsɪrɪba a balɪ a yɪ ba dɪ,

² “*Zɔɔlɪŋ yigi mɪŋ mɪŋ pam aŋaŋ vuosi gie dama manɪŋ aŋaŋ ba daraa ataa wɔnna, ba ka bɪ yaa jaan aŋaŋ ba baanɪ dii.*”

³ Maŋ keŋ yɪ ba kuli ta ka dii jaanɪ batanɪ nan chaa sienɪ me dama ba nyɪŋ wa saasaa.”

⁴ U kɔaŋandɪsɪrɪba dɪ pɪastɪ wa dɪ, “*Haagɪrɪ gie me, sie vuɔŋ dɪ baa ɔ ye jaanɪ a yɪ daadamba gie mana aŋ ba dii?*”

⁵ U pɪastɪ ba dɪ, “*Paanusɪ aŋmɪa nɪ yallɪ?*”

Ba baarɪ dɪ, “*A bayɔpɔyɪ.*”

⁶ Yisa die dɪ balɪ daadamba dɪ ba sɔŋ kala tɪŋgbaŋ, ta nagɪ paanusɪ ayɔpɔyɪ wa a bɪrɪ Nɪmɪŋ, ta yɪ tɪa tɪa a nagɪ a yɪ ɔ kɔaŋandɪsɪrɪba dɪ ba nagɪ a yɪ daadamba, ba yɪ dene.

⁷ Die ba bi yaa zaastibisi bita ba jigin. Yisa di nagha a biri Nmuj ta nagı a yi v kwanandusiriba di ba bi tuo a tia tia a yi daadamba.

⁸ Vuon mana die diye mun ta tialı tialı, vuosisi die yiwo siba vuosi tuse tuse anısa.

⁹ U kwanandusiriba die di vaarina nyindiike tialıkaha, die a suuli wo kparisi ayupoyı. Yisa die di wa taan vuosisi ba kuli,

¹⁰ ta die wa juu haarın lagı lagı wunın anan v kwanandusiriba ba ga Dalimanuta tınghan ma.

Farasisi mba die di yaala mamachi wıa dene
(Mat. 16.1-4)

¹¹ Farasisi batan die di ken v jigin, a piili nıga nınhagırın. Die ba yaala ba yigi wo mun, die wıa die ba baarı di v yi mamachi a dagı siba Nmuj tunna wa.

¹² Yisa di voosi pam ta piasi, di bia lele gie vuosi di piasa a yaala mamachi tuma? U baarı di wusie, n kaan yi mamachi wun an vuosi gie ye.

¹³ Ta die v va ba ta yinji a juu haarıkı ba nagı ga a gara mugıkıırı gaarı kaanı wa ma.

Farasisi anan Herodi daboti wıa
(Mat. 16.5-12)

¹⁴ Die v kwanandusiriba die daanya anan ba baan pogılı nyindiike. Die ba pogılı wa paan balmun nyına haarıkı sun.

¹⁵ Yisa die di yi ba nvan a baarı, di ba summa Farasisi anan Herodi vuosi wıa.

¹⁶ Die ba piili a bala a ya tamba, v balla naa dama ti wo paan vıa.

¹⁷ Yisa die di munji ba wobalıkaha, ta piasi ba, di bia ni bala siba ni wo paan wıa? Ni ye ka yeye, yaa ni ye ka siba, di bia ni wo sunanyile dene?

¹⁸ Ni yaa nine, ama ni ka yese. Ni yaa tiba, ama bia wıa ni ka wumma? Ni ka tunsa

¹⁹ die n nagına paanusi anı a puo puo a yi vuosi tuse anı wa nyintialıkaha kparisi anıma die ni vaarı a suuli?

Ba baarı "Kparisi banale."

²⁰ Ta die n nagına paanusi ayupoyı a puo puo a yi vuosi tuse anısa wa nyintialıkaha kparisi anıma die ni vaarı? Ba baarı kparisi ayupoyı

²¹ v piasi ba, ta ni ye ka siba?

Yisa die di gbaanna yı wonyı Befisada ma dene

²² Die ba tugına Befisada ma vuosi batan die yaa dembin yı a ken jıısı wa, ta baarı di v gbı wa.

²³ Die v yigi yı wa nuun me a yaa wa nyın tıka ma. Atırı nuntobı a yi yı wa nine me, ta nagı v nuusi a diisi v ma ta piasi wa di, "Biagi ye jaan mun?"

²⁴ Daa wa di daanı sikpen ta baarı di, "Wa, n ye vuosi ama ba nıası wa tıısı di dına di chın chın."

25 Yisa dı bı nagı v nuusi a diisi daa wa ninehe me, sanjka mi nıj daa wa nine dı yuori, v ye jaan mana kası.

26 Yisa dı balı wa dı v kulime ta yı wa nvan dı, "Da ken yinjı ga tıka ma."

Piita die dı balla wukpuma yaa gamma Yisa ma dene

27 Yisa anan v kvanandusırıba die gara tıjkanjı die dı gbgine Siisıra Filipı tıj ma. Sieku me v pıası ba dı, "Nı balı mıj, mıta vuosi dı baarı n yı ye?"

28 Ba baarı dı, "Batan baarı yiwo Joon die dı kenne a ken a su vuosi Nmun nyaabu, batan dıan dı baarı Elaja, ta batan dıan dı baarı yiwo Nmun tontuntu wonyı."

29 Yisa dı pıası v kvanandusırıba ta "Nınj nıj mıta nı baarı n yiye?" Piita dı baarı dı, "Yıwo Gbgatıtaantu Masiaka."

30 Mi, Yisa dı yı ba nvan dı, "Nı da ken a balı vuon n wıa."

Yisa die dı balla yaa gamma v kuj wıa dene

(Mat. 16.13-20; Luki 9.18-21)

31 Ta wa piili a daga v kvanandusırıba dı, "Sie manıj vuota Bvadembike dii wahala pam, ta nyıjıra ananj Nmun kıkabıtıba ananj Nmun tıgırı me mıra dıdagırıba ken zeti mıj, a bı kuv mıj ama daraa ataa daraan n nan hagı kuj me."

32 Die v paalı balı ba mıj, die v ka lobırı ba. Die Piita

die dı yaa wa ga lıgıj a ga galıj wa.

33 Ama Yisa dı yıjıjı a daansa v kvanandusırıba ta kpaanj Piita a baarı dı, "Fvonıj Sitaani wa gie hagı giena. Fv sonyıle yiwo vuota sonyıle daa Nmun sonyıle."

34 Yisa die dı wa daadamba ananj v kvanandusırıba a balı ba dı, "Vuodieke mana dı ken a yaala v dıa n kvan sie v daanj v gban gban v wıa ta nagı v kunj dagarıkıj a dıa mıj.

35 Vuodieke nıj mana dı yaalala v gbati v gban gban v miivoli nan waarı ka, ama vuodieke dı a ken waarı v miivoli n wıa ananj Nmun wovına wıa nan ye ke.

36 Bıa vuon dı baa v ye, v ken a ye donıa mana mana nyinti ta waarı v miivoli? Wusie

37 Jaan wori vuotan dı nan bıagı a nagı a gbati v miivoli.

38 Lele gie vuosi yı wo bıanj ta ka dıa Nmun. Vuodieke dı a ken chıga viıvi a ka balı manıj ananj n dagıku gie vuosi gie jıgıj, die nıj manıj vuota Bvadembıj nan daanj chıgı dı tıej gban viıvi manıj ken ken ananj n Chva Nmun hagırıj ananj v kası malakasisi dı n yaa wa a ga gvtı n vuosi me."

9

1 Yisa dı bı balı ba dı, "N bala nı, batanj bie giena ba kaanj kpi ntaala ba ken a ye

Ŋmɔŋ naaru kenin anan ka haguɔɔ.”

Yisa nyinɔbanin tarigɔŋ wɔa
(Mat. 17.1-13; Luki 9.28-36)

² Daraa ayɔbaba kwan chaan Yisa di wa Piita anan Jemisi anan Joɔn, a di ba nuɔna a yaa ba a jwali tanɔkpenɔkɔɔn sikpen, jigidieke vuon die di wone mi. Die ba daansinana ba ken a ye ta Yisa tarigɔya mun, ³ u nyinɔsuuke die di yɔanti ta nyigisa, a paali yɔanti tɔan vuota di baan nan biagi a sugiri jaan ka yɔanti die duɔna ma.

⁴ Mi u kwanandusurɔba Piita anan Joɔn anan Jemisi di ye Elaja anan Mosisi vuodiekemba die di kpine kɔɔn ma wa anan Yisa di balala wɔa.

⁵ Die wɔa, Piita die di bal Yisa di, “Dɔdagurɔ, di vɔna ti benne giena. Ti nan kpɔi viisi ataa, fu kaanu, Mosisi kaanu, Elaja dɔan kaanu.”

⁶ Ŋmaamun die faasina a yigi u kwanandusurɔba wɔa, Piita die di zi u baan bal die.

⁷ Womi nuɔmara di ken sɔɔn ligi be, ta lɔlɔn di nyun nuɔmaraha ma ma a bala di, “N Bɔadembin dieke n chone wɔnna, ni wɔmma a yama wa.”

⁸ Die ba yinɔi a daansɔ lɔga lagi lagi ta ba ka ye vuon sie banun anan Yisa nyinɔna ma.

⁹ Die ba kenne a sɔɔna tanɔ ma wa, Yisa di yi ba nuɔn di, “Da ni ken a bal vuon ni yene die, sie manun

vuota Bɔadembin di ken a hagu kun me.”

¹⁰ Die ba saagu a yi wa ama ta wa piili a bala tamba wurɔ wɔa, ta baaru di, “U balala kumbu haguɔ ma wa, ka chɔan?”

¹¹ Lele mi ba pɔasi Yisa di, “Bɔa yine Ŋmɔn mura dɔdagurɔba di baaru sie Elaja wolin ken ta ka kwan chaan Masia wa dɔan ken?”

¹² Yisa di baaru di, “Wusie Elaja baa u wolin ken mun a ken wɔnsɔ wurɔ mana a zien, ta bɔa Ŋmɔn wɔa di wa daga sɔba vuota Bɔadembin nan faasi gbaligi ta ba bi zeti wo?”

¹³ Ni vaa n bal ni, Elaja wɔn ken mun vuosi di yi wo ba duɔnɔ sɔba Ŋmɔn wɔbalika die di dagina u wɔa die wo.”

Yisa die di vvarina jimbɔan bɔa wurɔ ma dene
(Mat. 17.14-21; Luki 9.37-43a)

¹⁴ Die banun ba ga haaru u kwanandusurɔn tɔalikaha ta daadan gilin be, Ŋmɔn mura dɔdagurɔba batan di nɔga nunhaguɔn anan ba.

¹⁵ Die vuosisi di yene Yisa di faasi a yi be wubonken ba chɔi ga u jigɔn a waasi wa.

¹⁶ Yisa di pɔasa u kwanandusurɔba di bɔa wurɔ wɔa ni nan ba di nɔga nunhaguɔn?

¹⁷ Daadamba sun daa wurɔ di baaru di, “Dɔdagurɔ, n yaa wa n Bɔadembin a ken fu jigɔn, dama jimbɔati die yalla wa ta u ka biagi a bala wɔa.

18 Jumbiatu gie di ken a hagu a njanu nagi wa taan mu, ta funfugiti di bie u nuon ma, u nyuna njanu chia wa tan ta u nyungbanu mana di hagu. Die man balu fu kwanandusiriba di ba gbanu wa die ba bilu waari."

19 Yisa di balu u kwanandusiriba di, "Nu wo yada, lala nu bi yaala man njan nu bemme a yasi, nu yaa bua wa a ken n jigin."

20 Ba yaa bua wa a ken u jigin. Die jumbiakubu di yene Yisa, ka yi bua wa di chaa, die wia a yi u nan tungban a bilime mi, ta funfugiti di nyinna u nuon ma.

21 Yisa di piastu bua wa choon wa di, "Bina anmia wonna a yalla wa?"

U choon wa di baaru "Die u yine buabinu mana.

22 Daan mana jumbiakubu njanu yaala ka kubu wa mu, ka njanu vigi wo mu a taanna bolin me anan nyanu ma. Chigu ti zoolu ta fu sunni ti, fu nan biagu sunni!"

23 Yisa di balu daa wa di, "Bia fu bala fu nan biagu sunni! Wuu wori a nyanu vuodieke di yalla yada."

24 Bua wa choon wa di keesi bunyu, ta baaru di, "N yaa yada mu ama n yadaka ka dala, sunni mu an bu daluma."

25 Yisa die ye ta daadamba gbigiye u yi lolu di, "N baaru, jumbiakubu dieke di yine bua wa di ka womma wa ta bala waha, nyu u ma ta da bi yinu a juu u ma."

26 Jumbiakubu di keesi ta nagi bua wa a nigu tungban pemmu ta die faasu a datu wa ta nyu u ma, bua wa di niasu ku, vuon mana die di baaru di u kpiye mu.

27 Ama Yisa die di yigi u nuu me a sunni wo u hagu zie.

28 Die Yisa di yinu a juu juon me u kwanandusiriba di piastu wa di, "Bia die yine ti ka biagu a yagu jumbiakubu?"

29 Die u balu ba di, "Nmu jusu nyuna nan biagu a yagu jumbiatu di niasu naa, jaa bi wori."

Yisa die di bi balu u ku wia dene

(Mat. 17.22, 23; Luki 9.43b-45)

30 Die ba nyu mi a ga Galili me, Yisa die ka yaala vuon summa ba benne jigidieke,

31 dama die u daga u kwanandusiriba mu. Die u balu ba di, "Ba nan nagi manu Vuota Buademu wa a yi vuosi nuusi me an ba kubu mu, ama ka daraa ataa kwanu chaa n nan hagu kumbu me."

32 Die ba ka siba u dagubu chaa ama nmaamu die yalla ba anan ba baan nan piastu wa.

Mina yine vuokpu?

(Mat. 18.1-5; Luki 9.46-48)

33 Ba ken Kapenu a juu juon a kpatu, u piastu u kwanandusiriba di, "Bia wuu nu tu yaa niga nuhaguru sieku me wo?"

34 Die ba ka yaala ba balɪ wa dama die ba nɪga nɪnhagɪrɪŋ dɪ ba jabɪa yine jakɔɔŋ.

35 Yisa die dɪ sɔɔŋ kalɪ ta wa ɔ kɔaŋandɪsɪrɪba baŋ aŋaŋ bale wo, a balɪ ba, vuodieke mana dɪ yaala ɔ yi jakɔɔŋ sie ɔ wɪarɪ kɔaŋ ta nagɪ ɔ gbaŋ a yi vuonɪ mana yɔmɔ.

36 Die ɔ wa bɔabɪŋ a nagɪ wa zieŋ ba nɪŋŋa a nagɪ ɔ nuusi a diisi ɔ ma ta balɪ ba.

37 "Vuodieke nɪŋ mana dɪ a keŋ saagi a tuo bɔabike gie chanchaŋ n saanɪ ma tuose mɪŋ, vuodieke nɪŋ mana dɪaŋ dɪ tuosine mɪŋ, tuo wo vuodieke dɪ tɔnna mɪŋ wa mɪŋ."

Vuodieke dɪ kana ka waga tɪ, gɔtɪ wa tɪ ma

(Luki 9.49, 50)

38 Јоан die dɪ balɪ a yɪ Yisa dɪ, "Dɪdagɪrɔ, die tɪ ye wo vuonɪ dɪ yaginana jumbɪatɪ vuonɪ me fɔ saanɪ ma, die tɪ balɪ wa dɪ ɔ vaa dama die ɔ ka yi tɪ wɔnyɪ."

39 Yisa dɪ balɪ ba, "Daa nɪ yi ɔ vaa dama, vuonɪ dɪ bɪagɪ a yie mamachi wɪa n saanɪ ma ka kɔaŋ chaanɪ ɔ kaanɪ bɪagɪ a balɪ wɪŋ a chɔɔsa n saanɪ.

40 Dama vuodieke mana dɪ kana ka waga tɪ gɔtɪ wa tɪ ma.

41 Wusie maŋ bala nɪ naa, vuodieke nɪŋ mana dɪ kenne yɪ nɪ nyaanɪ nɪ nyuu dama nɪ dɪ wa ɔ kɔaŋ nan daansɪ ye ka nyɔarɪ."

Magɪsɪŋ wɪa

(Mat. 18.6-9; Luki 17.1, 2)

42 Yisa dɪ baarɪ, "Vuonɪ dɪ a keŋ yi ballɪbɪsɪ gie wɔnyɪ dɪ tuone mɪŋ a dii wo dɪ yi wɔbɪaŋ, dɪ tɪŋ nan dɪ kpɪa ba nagɪna nɪŋ a bɔbɔ a yeegi ɔ nyie ta nagɪ wa a taanɪ nyaakpɪbɔ ma.

43 Dɪ yi fɔ nuunɪ yinene fɔ yie wɔbɪatɪ fɔ gobike taanɪ, dama dɪ kpɪa fɔ baanɪ nan juu arɪzanna aŋaŋ nuubalɪmɪŋ, aŋaŋ fɔ baanɪ juu boli dieke me dɪ wone kpatɪŋ aŋaŋ nuusi ale.

44 ((Jigidieke zɪŋzɔa dɪ benne ba sɔŋ a die ta ka kpɪe, ta bolibu dɪaŋ ka kpise.))

45 Dɪ yi fɔ nanɪ yinene fɔ yie wɔbɪatɪ fɔ gobike taanɪ dama dɪ kpɪa fɔ baanɪ juu arɪzanna aŋaŋ nanɪ gobɪŋ a tɪaŋ fɔ baanɪ dɪ yallɪ nagɪsɪ ale ta juu bolɪŋ me.

46 ((Jigidieke zɪŋzɔa dɪ benne ba sɔŋ a die ta ka kpɪe, ta bolibu dɪaŋ ka kpise.))

47 Dɪ bɪ yiwo fɔ nɪŋ dɪaŋ yine fɔ yie wɔbɪatɪ vɔarɪka taanɪ, dama, dɪ kpɪa fɔ baanɪ nan juu arɪzanna aŋaŋ nɪmbalɪmɪŋ a tɪaŋ fɔ baanɪ nan juu bolɪŋ me aŋaŋ nine ale.

48 Jigidieke zɪŋzɔa dɪ benne ba sɔŋ a die ta ka kpɪe, ta bolibu dɪaŋ ka kpise.

49 "Nɪmɪŋ nan daansɪ nagɪ bolɪŋ a wɔnsɪ vuonɪ mana sɪba ba ŋaana naga yasɪ a wɔnsa kaabɪŋ nɔŋ die wo.

50 "Yasɪ nansɪ mɪŋ, ama ka nansɪbɔ dɪ keŋ nyɪŋ, lalɪ ka bɪ baa ka ye ka nansɪbɔ bɪbra?"

“Nı bemme anaj tan siba yası nansıbu an nı bemme anaj sugıfıalın anaj tamba.”

10

Hogv zetin wıa

(*Mat. 19.1-12; Luki 16.18*)

¹ Yisa die dı nyın mi a garısı Joodani mugırı a ga Judia tıngban ma; daadan pam die dı bı a ken gilin wo, v dagı ba siba v ıaana wın daga die wo.

² Farasisi die dı ken mi a yaala ba magısı wa, a pıası wa dı, dagı tı, dı yaa sien mıj tı mıra sın dembin zeti v hogv mıj?

³ Yisa gban dı pıası ba dı, “Laha Mosisi die dı balı nı?”

⁴ Die ba baarı dı, “Mosisi die baarı dembin dı ken yaala v zeti v hogv v ıaan maagt wa gbanın a yı wa a dagı siba v zeti wo mıj, ta vaa wa an v ga.”

⁵ Yisa dı balı ba dı, “Nı wıa die tva mıj wıa Mosisi die dı yı nı nıarı mi.

⁶ Ama dınıa piilin, Nımın die naan wa ‘dembin anaj hogv.’

⁷ Naa chıan ma dembin anaj hogv nan vaa ba chıalın anaj ba nılın ta faarı tan an ba bale wo gie nan lagın

⁸ yı vuobalının, da vuosi bale bıbra.

⁹ Die wıa Nımın dı ken nagı jadeke a lagın, vuota ka mv v puoke.”

¹⁰ Die ba yınıne kuli tigin v kvanandısrıba dı pıası wa wıarı wıa.

¹¹ V balı ba dı “Dembin dieke dı zeti v hogv ta bı faarı hogv gaan juu wo hogv dieke v zetine wo taalı ma.

¹² Hogv dieke dıan dı zeti v chırv ta bı yalı dembin gaan v gban; juu v chırvkırı taalı ma.”

Ballıbısı anaj Yisa wıa

(*Mat. 19.13-15; Luki 18.15-17*)

¹³ Vuosi batan die dı yaa ballı a ken dı Yisa gbı ba, v kvanandısrıba dı yaga ba.

¹⁴ Die Yisa dı mıjına, v ju sınıurın ta balı ba dı, “Nı vaa ballıbısı kiere n jigin, daa nı yagıma ba dama Nımın naarı yiwo ba die wo sıtı.

¹⁵ Vuodieke mana dı a ken ka tuo Nımın naarı siba bıabin die dı tuone nyinti die nın v kaan juu mi.”

¹⁶ Die v wa nagı ba v nuusi me ta nagı v nuusi a diisi diisi ba ma ta yı alıbarıka a yı ba.

Nyintitien wınyı wıa

(*Mat. 19.16-30; Luki 18.18-30*)

¹⁷ Die Yisa die dı dene hagı dı v dıa, daa wınyı dı chıgt a ken gbirigi v nınna ta pıası wa dı, “Dıdagırv vıurın, lalıa mıj nan yı a ye mıivoli dieke dı wone kpatın?”

¹⁸ Yisa dı pıası wa dı, “Bıa fı wasa mıj vuovıurın? Vuovıurın wori ntaala Nımın nyına ma.

¹⁹ Fıurın siba Nımın mıraha mıj. ‘Da ken kvvı vuon, da ken yaalı vuon hogv, da ken gaarı, da ken

yi nmunchibusu daansiatien, da ken nyuru vuon, yima fu chva anan fu naa julma.' "

20 Daa wa di balu Yisa di, "Dudaguru n yine buabin mana a yaa ga mubna n di sieti gie mana muh."

21 Yisa di daansu wa anan choti, ta balu wa, wobalumu tala fu, "Kulime a daa jadieke mana fu yalla a nagi ligirehe a yi zoolintielin, ta nan yi nyintitien arizanna ma, ta fu ken a dia muh."

22 Daa wa die di wonna naa u sun di paalu chubu, u nine chaatu di tarigi dama die u faasu yiwo ligiretien, die u kuli tigin anan sugichubu.

23 Yisa di yinji a daansu u kuanandusuriba ta baaru di, "Du tua pam anan ligiretien di baan nan juu Nmuh naaru ma."

24 Die di yi u kuanandusuriba mamachi u baluku ma, ta Yisa di bu balu bura di, "N ballu, Nmuh naaru juule wa tua muh."

25 Nyoguru di baan yi die a garu nyuh garuyuh voruh ma wa ka tua a tugi ligiretien di baan nan yi die a juu Nmuh naaru ma."

26 Die u kuanandusuriba di wonna naa, di bu faasu yi be mamachi, ba wa piasa tan di, "Die nuh muna bala u ye gbatitaanuh?"

27 Yisa di daansu ba ta baaru di, "Vuotan kaan biagi a yi die ama Nmuh nan biagi a yi dama Nmuh jigin wuh wori a tua."

28 Piita di piasu di, "Ta tunuh nuh, tu nagina jaan mana a taan ta di fu wa?"

29 Yisa di balu ba di, "Vaa n balu nu, vuodieke mana di vana u tigin, yaa u numballu yaa u nuh yaa u chohuh yaa u ballu yaa u kvatu n wa anan Nmuh wovunaha wa

30 nan daansu ye nyinti sanke gie a tan u nagina nyindiekemba a taan wa. U nan ye tige, anan numballu anan nuuh anan ballu anan kvatu kobiga kobiga tungbanke gie me ta tuo mugisuh a gutu ta sanja dieke di kienene wo u nan ye miivoli dieke di wone kpatuh.

31 Ama vuodiekemba di benne nuha lele nan wiaru kuan ta vuodiekemba di benne kuan lele nan tan nuha."

Yisa di bu balu u kumbu wa butaa ma (Mat. 20.17-19; Luki 18.31-34)

32 Die ba wa bie wo sien me a gara Jerusalemi, Yisa die dina nuha, die di yi u kuanandusuriba mamachi ta nmaamuh di yallu vuodiekemba die di dina ba kvaka. Yisa die di bu wa u kuanandusuriba ban anan bale wo a ga luhuh a balu ba wudiekemba die di bala a yi wo.

33 U balu ba di, "Nu daansuma, tu gara Jerusalemi, jigidieke ba baan nagi manuh vuota Buadembuh a ga yi Nmuh kikaaburiba nyuhkura anan Nmuh miraha dudaguru

nuusi me an ba dii mun sariya ta baari di n chusuya di ba kus mun, ta nagu mun a yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi

³⁴ di ba vuari mun fala, a turi nuntobiti a yi mun, a nigi mun anan kpaasun ta kus mun ama daraa ataa daraan n nan hagi kumbu me."

Jemisi anan Joon die di jusi Yisa di v yi be vuokpuma dene

(Mat. 20.17-19; Luki 18.31-34)

³⁵ Womi Jemisi anan Joon, Zebedi balli di ken Yisa jigini a baari, "Didaguru, wun benne ti yaala fu yi a yi ti."

³⁶ Yisa di piati ba di, "Bia ni yaala n yi a yi ni?"

³⁷ Ba baari di, "Ti yaala sanja dieke fu ken baa fu dii fu naari anan haguun ti nan fu guti kala, wonyi kala fu nuugali wonyi fu nuudiigin."

³⁸ Yisa di balu ba, "Ni zi ni jusunana jadieke wo chian, ni nan biagi a chii chii diekemba n balla n chii wo? Ni nan biagi a gbaligi gbaligi diekemba n baan nan gbaligi wa?"

³⁹ Ba baari "Wa, ti nan biagi." Yisa di balu ba di, "Wusie ni nan chii n chititi, ta bi gbaligi gbaligi diekemba n balla n gbaligi wa,

⁴⁰ ama n wo sien di n dagu siba gen wo baan nan kalu n nuudiigin, ta gen wo kala n nuugali. Nmuni bala v nagu

jigehe gie a yi vuodiekemba wa v wonsina wa."

⁴¹ Die v kvanandusuriba banu, ban wa die di wonna naa die ba ju sunyuru a yi Jemisi anan Joon.

⁴² Die wa die Yisa di wa ba mana a lagisi tan ta balu ba ni siba baari vuodiekemba di daansunana vuosi tujganja gie nan dagu wa ba gban ta nyukura dian nan pogu wa ba vuosi anan nunuma,

⁴³ ama nuni nu, ni sunsun vuodieke di yaalala nyukuriti, sie v nagu v gban a biru yomu banu ba mana sunsun.

⁴⁴ Vuodieke dian di bi yaala v bemme nunja sie v nagu v gban a biru vuon mana yomu,

⁴⁵ dama Nmuni Buadembin gban ka kenye di vuosi yi v yonisi, ama wunu v balla v yi vuon mana yomu, a kpi a gbati vuosi pam a taan.

Yisa die di yuorine daa yi wonyi nine dene

(Mat. 20.29-34; Luki 18.35-43)

⁴⁶ Die ba kenne a ken tugi tin kaani ba wasunana Jariko, Yisa anan v kvanandusuriba di wa nyuna tika ma daadan pam die didi ba kvan. Daa yi wonyi ba wasunana Batimiisi, Timiisi bua di kalu sieku me a jusa.

⁴⁷ Die v wonna di Yisa vuodieke di nyuna Nazeriti die benne mi wo, v piili a keesi "Yisa, Davidi haagu chigi mun zoolu!"

48 Die daadamba pam dı nati wa ta baarɪ dı ɔ tarɪ watɪ, yɪ wa dı wa faastɪ a keesi "Yisa, Davidi haagɪɔ chɪɔ mɪɔ zɔɔɪɔ."

49 Yisa dı zie ta baarɪ dı, "Nɪ wa wa."

Die wɪa die ba wa yɪ wa a balɪ wa dı, "Hagɪ zie, ɔ wasa fɔ."

50 ɔ nagɪ ɔ nyinyeeke a vigi taan, ta chɪɔ ga Yisa jigɪɔ.

51 Yisa dı pɪastɪ wa dı, "Bɪa fɔ yaala n yi a yɪ fɔ?"

Yɪ wa dı baarɪ "Dɪdagɪɔ, n yaala n bɪ yɪɔɔɪ yesima mɪɔ."

52 Yisa dı balɪ wa dı, "Gamma, fɔ yada gbaanna fɔ."

Lele womi ta ɔ ninehe dı yuori ɔ wa dı Yisa kvan sieku me.

11

Yisa die dı june Jerusalemi ta ba bira wa dene
(Mat. 21.1-11; Luki 19.28-40; Jɔɔn 12.12-19)

1 Die ba gana a ga tuga Jerusalemi ba keɔ Betifiji anan Betani tɪɔsɪ, tɪɔsɪ gie die bie wo kunkogɪɔ dieke ba wasɪnana Olivi Tɪusɪ lɔɔɪɔ, Yisa dı tɔɔɪ ɔ kvanandɪusɪrɪba bale ta

2 balɪ ba dı, "Nɪ gamma tɪɔkpanɔɔ dieke dı benne nɪ nɪnka, nɪ die keɔ a juu tɪka ma nɪ nan ye bonpɔlɪ dı bɔbɔna zie vuon dı ye ka jɔalɪ ka, nɪ forisike a yaa keɔ giena.

3 Vuon dı a keɔ keɔ pɪastɪ nɪ, dı bɪa nɪ yi dene, nɪ balɪ

wa dı, tɪ Yɔmɔtɪen yaalala ka, ama ɔ nan yɪɔɔɪ a yaa ka a keɔ lele."

4 Die ba ga a ye bonpɔlɪka dı ka zie sieku me a bɔbɔ juon kaanɪ sanvan ma. Die ba forisinene ke

5 vuosi batan die zie mi, a pɪastɪ ba dı, "Bɪa nɪ yie, nɪ forise bonpɔlɪka mɪɔ?"

6 Ba balɪ ba Yisa die dı bala die wo gban gban, die wɪa vuosisi die dı vaa ba yaa a ga.

7 Die ba yaa bonpɔlɪka a keɔ Yisa jigɪɔ a nagɪ ba garɪtɪ a diisi ka sikpen Yisa die dı wa jɔalɪ kalɪ ka sikpen.

8 Vuosi pam die dı nagɪ ba gaatɪ a jaatɪ sieku me batan dıan dı nagɪ vaatɪ ba chɪana nɔɔɔɪ haagɪɔ ma a jaata sieku me.

9 Vuodiekemba die dı benne ɔ nɪnɔɔ anan ɔ kvan, die dı wa a piili keesɪɔ,

"Tɪ Yɔmɔtɪen, hozaana* gbati tɪ a taan lele. Nɔmɔɔ yi alibarika a yɪ vuodieke dı kienene wɔnɔɔ Nɔmɔɔ saan ma.

10 Nɔmɔɔ bɪ yi alibarika a yɪ tɪ chɔɔɔɔkɔɔɔ Davidi naarɪ dieke dı kienene wo ma.

Hozaana! Nɔmɔɔ, vuodieke dı benne nɔmɔɔsikpen, gbati tɪ taan leleke gie."

11 Yisa die dı ga tuga Jerusalemi, a ga Nɔmɔɔ jɪamɔɔ juoku sɔɔɔ, a daansɪ jaan mana ka sɔɔɔ. Ama sanɔɔ dieke nɔmɔɔ dı yaala ka nan die ɔ nɔɔ ɔ kvanandɪusɪrɪba, ban anan

* 11:9 11.9 Hozaana chɪan yiwɔ "Gbatɪ tɪ taan".

bale wo die dɪ nyɪŋ ga Betani.

Yisa die dɪ kaana a yi kɪnkamɪŋ tɪŋ dene
(Mat. 21.18, 19)

¹² Tɪŋ die dɪ vɔnna ba nyɪŋ Betani a kien, kɔŋ die dɪ yallɪ Yisa,

¹³ die ɔ ye kɪnkamɪŋ tɪŋ dɪ gana ga zie ŋaŋ vaatu, die ɔ ga ɔ daansi ye sɪba ka yaa nyɪŋnyɪŋka mɪŋ. Die ɔ tɔgɪna mi die ɔ ye wo vaatu nyɪna ka sikpen, dama ka saŋŋa die ye ka tɔgɪya aŋaŋ ka baan nan nyɪŋ.

¹⁴ Yisa dɪ balɪ a yi tɪka dɪ, “Vuon kaan bɪ ye nyɪŋnyɪŋka fɔ ma a dii bɪbra.” Die ɔ kɔaŋandɪsɪrɪba dɪ wɔŋ ɔ bala wa.

Yisa die dɪ gana a ga wɔnsɪ Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juokpenkpɪku sɔŋ dene

(Mat. 21.12-17; Luki 19.45-48; Jɔɔn 2.13-22)

¹⁵ Die ba gana ga tɔgɪ Jerusalemi, Yisa dɪ ga juu Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juokpenkpɪku ma, a piili a yaga vuodiekemba die dɪ yalla nyinti a daa aŋaŋ vuodiekemba die dɪ daanana nyintiti ta kpanŋɪ vuodiekemba dɪ yalla ligire a tarɪga aŋaŋ vuodiekemba die dɪ yalla ŋmarɪsɪ a daa teebulisi a bubɪ bubɪ.

¹⁶ Ta ka saagɪya dɪ vuon chii jaan a daagɪ Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juokpenkpɪku gbaaku sɔŋ.

¹⁷ Die ɔ wa dagɪ vuosisi ta baari, “Nɪmɪŋ wɪa baari,

Nɪmɪŋ tigin baa ka yiwo Nɪmɪŋ jɔɔsɪŋ jigin a yi vuon mana, ta nɪ nagɪ ka a bɪrɪŋ gaarɪŋ tigin?”

¹⁸ Die Nɪmɪŋ kɪkaabitɪba nyɪŋkɔra aŋaŋ Nɪmɪŋ mɪraha dɪdagɪrɪba die dɪ wɔnna naa wa, die ba piili a yaala sieti dɪ ba kɔɔ Yisa. Die ba chɪga wa mɪŋ, dama die ɔ dagɪku die yi daadamba mana mamachi mɪŋ.

¹⁹ Die jɪmɪŋ dɪ tɔgɪna Yisa aŋaŋ ɔ kɔaŋandɪsɪrɪba die dɪ nyɪŋ mi.

Kɪnkamɪŋ tɪka die dɪ kɔna dene

(Mat. 21.20-22)

²⁰ Tɪŋ die dɪ vɔnna sukuleelin, ba chɔŋ sieku me die ba ye tɪ dieke Yisa die dɪ kana a yi wa, die ka mana dɪ kpi.

²¹ Piita die dɪ tɪnsɪ wudieke die dɪ yine wo ta balɪ a yi Yisa dɪ, “Dɪdagɪrɪ, daansi, tɪka die fɔ kana a yi wa kpiye!”

²² Yisa dɪ balɪ ba dɪ, “Nɪ yi Nɪmɪŋ yada. Nɪ ken a yi Nɪmɪŋ yada,

²³ nan bɪagɪ a balɪ a yi kunkogiri gie, vɔɔ a ga nan nyaakpɔɔ ma, fɔ gban gban fɔ ken a balɪ die ta ka chɪɪya fɔ sɔŋ ma, yi yada sɪba fɔ bala die wo nan yi, aŋ ka yi a yi fɔ.

²⁴ Vaa n balɪ nɪ, naa chɪaŋ ma nɪ ken a jɔɔsa Nɪmɪŋ a yaala jaan nɪ tuo a dii sɪba ye ke mɪŋ, aŋ ka yi nɪ jaan.

²⁵ Ta nɪ ken a zie jɔɔsa Nɪmɪŋ ta vuodieke mana dɪ

yine ni bɔaŋ, ni vaa ɔ taali a chaa wa aŋ ni Chooŋ Nabi-die Nɔmɔŋ di benne arizanna ma diaŋ nan nagɔ ni taali a chaa ni.

²⁶ ((Ama ni keŋ a ka nagɔ ni chanchaalɔŋ wɔbiati a chaa ba, ni chooŋ dieke diaŋ di benne arizanna ma kaan nagɔ ni wɔbiati a chaa ni.))

Vuosi batan die di piasina Yisa yaa gamma ɔ yiko wia dene

(Mat. 21.23-27; Luki 20.1-8)

²⁷ Die ba bɔna a yinŋi keŋ tugɔ Jerusalemi Yisa die di juu Nɔmɔŋ jɔamɔŋ juokpenkɔɔŋ ma a di chɔŋ, Nɔmɔŋ kɔkaabitɔba nyɔnkɔra aŋaŋ Nɔmɔŋ miraha didagɔɔɔba aŋaŋ tɔŋgbaŋka nyɔnkɔra batan di keŋ ɔ jigin,

²⁸ a piasɔ wa di, "Bɔa yiko fɔ yaa yie nyinti gie? Mɔnta yɔna fɔ kanɔŋ yiko ke mi?"

²⁹ Yisa di balɔ ba di, "Ni vaa n piasɔ ni wɔbalɔmɔŋ amɔ ni keŋ biagɔ a mɔŋŋi balɔ mɔŋ ka chɔaŋ, n nan balɔ ni vuodieke yiko n yalla a tɔma nyinti gie wo.

³⁰ Ni balɔ mɔŋ Jooŋ die ye wo yiko sia a yaa sia vuosisi Nɔmɔŋ nyaabɔ, sia yiko ke mi die di nyɔŋ, Nɔmɔŋ jigin yaa vuotaŋ jigin?"

³¹ Die ba yinŋi a piasa taŋ di, "Tɔ baa tɔ balɔ wa lala? Tɔ keŋ baarɔ bɔ nyɔŋ wa Nɔmɔŋ jigin, ɔ nan baarɔ, bɔa die wana yi tɔ ka yi Jooŋ yada?"

³² Tɔ nan biagɔ baarɔ, vuotaŋ jigin?" (Die nɔmaamɔŋ

die yalla ba aŋaŋ vuosisi, dama vuon mana die baarɔ Jooŋ die yiwo Nɔmɔŋ di tɔnna vuodieke.)

³³ Die ba balla wudieke a yɔ Yisa die wone "Tɔ zi."

Yisa di balɔ ba di, "Die nɔŋ n gbaŋ n kaan balɔ ni jigidieke n yene yiko ke gie a yie nyintiti gie."

12

Tɔntɔntɔba nandagɔɔ wia

(Mat. 21.33-46; Luki 20.9-19)

¹ Yisa die di taanna ba nandaga di, "Daa wɔnyɔ die benne a suu tɔsɔ dieke di nyɔnana bie, ta mɔ gaamɔŋ a gelinke, ta die a tuu vɔɔŋ jigidieke ba baan nan di nɔmɔba nyɔŋ biehe nyaabɔ a yie: ta die a mɔ jagɔŋ kɔakɔ ma, ta die nagɔ kɔakɔ a yɔ tɔntɔntɔŋ nuusi me di ba daansɔma ka. Di ka diile sanŋa di a keŋ tugɔ ba kpaa a yɔ wa ta diaŋ wa kpaa ba tɔaŋ. Ta die wa nagɔ kɔakɔ a yɔ ba ta dia ga jigin.

² Tɔsɔsɔ bie sanŋa die di tɔgɔna ka nyɔŋ ɔ tɔŋ ɔ yɔmɔ di ɔ ga vuodiekemba di benne kɔakɔ ma a tuo ɔ tɔaŋ a keŋ.

³ Vuosisi die di yigi yɔmɔ wa, a nɔŋ wa, ta yi ɔ yinŋi a ga aŋaŋ nuuwɔaga.

⁴ Tɔsɔsɔ tien die di bi tɔŋ yɔmɔ wɔnyɔ bɔbra, vuosisi die di nɔŋ ɔ sikpen me ta nagɔ wa a yi viivi me.

⁵ Tɔsɔsɔ tien die di bi tɔŋ ɔ yɔmɔ wɔnyɔ bɔbra die ba kɔb wa. Die ba yi ɔ yɔŋɔsɔ

pam dene gban gban a niga batan ta kva batan.

6 Vuodieke nyuna die di tiala daa wa di baan nan tun die wone u gban gban u buadembin dieke u yaalala u wia. Kvan chaan die u tun wa ta baari 'N yi yada di ba nan yi n bua wa julima.'

7 Ama vuosisi gie die di balu a yi tamba, 'Kvaku tien gban gban buadembin wonna, ni kiere an ti kuv wa, ta u sutu yi ti nyinti.'

8 Die ba yigi bua wa a kuv wa ta nagu wa vigi taan kvaku kvan."

9 Yisa die di piastu ba di, "Laha kvaku tien di baa u yi? U nan ken kuv vuosisi gie ta nagu kvaku a yi vuogaasu.

10 Ni ye ka karu a wun wuru gie? Di

'Tan dieke mumuru ba die di zetine ta baari ba ka yaala ka wa

die di yinji a ken yi gongonyuguru tan vuru.

11 Nmun yine die; ka faasu yi ti mamachi.'

"

12 Juu vuosi nunhanduru ba die di yaala sien di ba yigi wo, dama die ba siba a baari ba wia die u taan nandaguru gie. Ama die ba chiga daadamba ta die vaa wa ta ga.

Lampo tuni wia

(Mat. 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Die ba tun Farasisi vuosi anan Herodi vuosi batan di

ba ga piastu wa wupiasika ta ye di u nan balu wuban.

14 Die ba ga Yisa jigin a baari di, "Dudaguru, ti siba a baari bala wusie, ta ka chulu vuosi sunanyilike. Funu bala wusie yaa gamma Nmun di yaala vuotan simma die ta ka daansa yese vuon di sina die. Balu ti, di mu di ti tumme lampo a yuma Roma* naan wa mun? Ti tumme yaa ti zeti?"

15 Ama Yisa die munu di ba paaliya mun ta piastu ba di, "Bia ni yaala ni magisu mun? Ni yaa ligiribin a ken an n ye ke."

16 Ba yaa a ken u piastu ba di, "Muna nine chaan anan u saan benne ka ma dene?"

Ba baari di, "Naan Siiza."

17 Yisa die di wa baari di, "To, ni tun naan wa di muna u tuo dene ta tun Nmun dian di muna u tuo dene."

Yisa wia die di yi be mamachi.

Hogu faaru yaa gamma kun hagu kvan wia

(Mat. 22.23-33; Luki 20.27-40)

18 Womi Sadusisi, vuosi batan di balla di vuon kaan hagu kun me, di ga Yisa jigin a ga piastu wa di,

19 "Dudaguru, Mosisi die naguna murka gie a yi ti: di dembin di a ken kpi ta vaa u hogu ta wo balli, di daa wa numbu mu u faaru wa kpihogu wa amu ba muru balli an ba yi vuodieke di kpine balli.

* 12:14 12.14 Romani tunghan vuosi die di nyanjuna ba ta pogu ba.

²⁰ Tɔ, sanja kaanu dem-bisi bayɔpɔyɪ die benne a yi nɔmballɪ: jakuuru chaan die dɪ faaru hɔgɔ ta kpi ta wo ballɪ.

²¹ Die wɪa vuodieke die dɪ diisine jakuuru ma die dɪ faaru hɔgɔ wa gban ta kpi ta vaa hɔgɔ wa ta wo ballɪ. Dene gban gban die dɪ bɪ a yi vuodieke die dɪ diisine butaa wa ma.

²² Ajan tɪalɪka ha mana. Ba bayɔpɔyɪ wa mana die faaru hɔgɔ wa mɪɪ ta kpi ta wo ballɪ, ka kvan kvan chaan hɔgɔ wa gban die dɪ kpi.

²³ Lele, kunj hagɪɪ daraan ba mana dɪ a keɪ hagɪ, ba jabɪa balla ɔ summa hɔgɔ wa? Ba bayɔpɔyɪ wa mana die faarɪna wa mɪɪ?"

²⁴ Yisa dɪ balɪ ba dɪ, "Nɪ ka sɪba wusie! Dama nɪ zɪ Nɪmɪɪ gbanɪɪ wɪa yaa Nɪmɪɪ hagɪɪɪ.

²⁵ Kunti dɪ a keɪ hagɪ kunj me, ba nan dɪ sɪ sɪba malakasi dɪ benne arɪzanna ma dene wo, ta hɔɔɪ faarɪɪ yaa dembin yallɪɪ kaan dɪ beri.

²⁶ Dɪ tɪalɪ kunti hagɪɪ nɪɪ wɪa nɪ ka karɪɪ Mosisi gbanɪkɔ yaa gamma tɪka di-ile wɪa? Dɪ maagɪya mɪɪ dɪ Nɪmɪɪ die balɪ a yɪ Mosisi dɪ, 'N yiwo Abarahami Nɪmɪɪ, Aziki Nɪmɪɪ ajan Jakobu Nɪmɪɪ.'

²⁷ Vuosi gie die wɔɪ kpi mɪɪ ama ba ye ko bie wo ba mɪsɪ ma dama Nɪmɪɪ ka yiwo kunti Nɪmɪɪ ɔ yiwo vuodiekemba dɪ benne ba mɪsɪ ma ma Nɪmɪɪ. Nɪ daga

vuosi dɪ kunti kaan bɪ hagɪ wa ka yi wusie."

Mɪɪ dieke dɪ tɪanna mɪraha mana wɪa dene

(Mat. 22.34-40; Luki 10.25-28)

²⁸ Vuodiekemba die dɪ dagɪnana Nɪmɪɪ mɪraha wɔnyɪ die bie mi a wɔɪ ba balɪkɔ. Die ɔ yeye sɪba Yisa die mɪɪɪɪ dagɪ Sadusisi vuosisi pɪasɪkɔ chɪan, die wɪa die ɔ keɪ mi ajan wɔpɪasɪkɪɪ dɪ, "Mɪra bɪa tɪanna mɪraha mana."

²⁹ Yisa dɪ balɪ wa dɪ, "Jadieke dɪ tɪanna a mana wɔnna 'Wɔmma, Izara vuosi! Nabidie Nɪmɪɪ nyɪna yine tɪ Nɪmɪɪ.

³⁰ Chome Nɪmɪɪ ajan fɔ sɔɪ mana ajan fɔ yɪan mana ajan fɔ sɔɪanyile mana ajan fɔ hagɪɪɪɪ mana.'

³¹ Jadieke dɪ gutɪna bule wone, chome fɔ chanchaan sɪba fɔ chone fɔ gban gban dene. Mɪra bɪ wori a tɪan mɪra ale wo gie."

³² Daa wa dɪ balɪ Yisa dɪ, "Kpanɪɪ fɔ gban didagɪɪɪ! Dɪ yiwo wusie fɔ balɪ baarɪ Nabidie Nɪmɪɪ nyɪna ma yine Nɪmɪɪ dɪ nɪmɪɪ bɪ wori a gutɪ ɔ ma sie ɔ nyɪna ma wa.

³³ dɪ vuota yaalɪma Nɪmɪɪ ajan ɔ sɔɪ mana, ajan ɔ sɔɪanyile mana ajan ɔ hagɪɪɪɪ mana, ta yaalɪma ɔ chanchaan sɪba ɔ yaalala ɔ gban gban dene wo. Fɔ baan tuo mɪra ale wo gie dɪ tɪan fɔ baan nan kɔa dɔɪsɪ ta jɔɔ a yɪ Nɪmɪɪ ta bɪ kaaba nyinti yɪa Nɪmɪɪ."

34 Yisa die dı yene ta daa wa munu a balı wa, u balı a yi wa, "Funu anan Nmın naarı ka yua." Na kvan chaan vuon die bı wo sikimin a baan piası wa wopiasiku.

Mına bva yine Masia wa?

(Mat. 22.41-46; Luki 20.41-44)

35 Yisa die dı dagınana Nmın jıamın juokpenkpıku u piası ba, wopiasikuru gie dı, "Dı yiwo lala Nmın mıra dıdagırıba dı baarı dı vuovarıku Masia wa baa u yi wo Davidi haagan?"

36 Nmın Halıkasıka die june Davidi ma a yi u baarı: 'Nmın dı balı a yi n Yomotien:

Kala n nuudiigiri gie chaan

a ga tugi sanja dieke n baan nagi fu dataası a yi fu nuun me.'

37 Davidi gban gban dı wasa wa 'N Yomotien' Dı baa dı yiwo lala u bı yi Davidi haagan?"

Yisa die dı balla ba yaa gamma mıra dıdagırıba berıj dene

(Mat. 23.1-36; Luki 20.45-47)

Daadan pam die kalla a gbılu tıba a wımma u dagıku anan sugıfalu.

38 U dagıku sun die u baarı dı, "Nı sımma vuodiekemba dı dagınana Nmın mıraha, ba nan dı yaala ba yeegi guuwagıtı a chımma gilime,

ta yaala ba wasıma ba anan jılma nyugıtı ma

39 ba ken juu Nmın jıamın juone me, ba yaala vuokpıma jigikasıka, ba ken lalı laalu jıgın ba yaala sikpen kpımatielın jigikasıka.

40 Naa ba nan a nyıra kpihoguba ta gbata ba nyinti mana, ta jıusa jıusu wagıtı sıba ba chıga Nmın. Vuodiekemba dı yinene dene nan faası ye tıbatın pam."

Kpihogu wa piini wıa dene

(Luki 21.1-4)

41 Yisa die kalı a gbıgi wo jigidieke ba nagına ligire a yıa Nmın jıamın juokpenkpıku ma a daansa ba nagınana ba ligire a yıa, ligiretielin pam die dı nagi ligire pam a yı:

42 Womi kpihogu zoolıntien dı ken a nyın a nagi togıfaası ale a yı.

43 Yisa dı wa u kvanandısrıba a balı a yı ba dı, "N bala nı kpihogu zoolıntien wo gie nagi ligire pam a yı a tıan banın ba mana,

44 dama banın ba mana nagi wa ligire a yı ta tıalı ligire pam, ama wınun nın anan u zoolıbu mana u nagi wa u yalla die mana a yı, ta ka tıalı ligire dieke u baan nan dii gban."

13

Nmın jıamın juokpenkpıku

chvvsij wia

(Mat. 24.1, 2; Luki 21.5, 6)

1 Yisa die di nyunnana Nmutj jiamuj juokpenkpuku ma v kvanandusiriba wonyi di baari di, "Didağurɔ, ye mamachi tige die ba muna anaj mamachi tana."

2 Yisa di balı wa di, "Ye mamachi nyinti gie, tan balımun gban kaan tıalı a bie ka jigiberisikin ba nan kpanjı a mana taan."

Mugisij anaj wahala diile wia
(Mat. 24.3-14; Luki 21.7-19)

3 Die Yisa di ga a kalı Olivi Tıstı kunkogin me ta Nmutj jiamuj juokpenkpuku die bie wo ka nuja. Die Piita anaj Jemisi anaj Joon anaj Andurusi die di ken v jigın sanja dieke v benne v nyıuna ma wa.

4 Ba pıası wa di, "Balı tı sanja dieke wıaha gie di balla a yi." Bı balı tı "Wudieke di balla a dağı siba wıaha gie mana baa a yi mıj?"

5 Yisa di balı ba di, "Nı sımma di vuon gaan nı."

6 Vuosi pam nan ken n saan ma a baari 'N wone wo', a gaan vuosi pam.

7 Nı ken a wın tontı wıa anaj tontı wıbalıka nı da ken vaa nmaamuj yalla nı. Wıaha gie nan yi ama a kaan dağı siba dakpatıkrı daari kenye mıj.

8 Buurin nan wağı buurin, tıjkanjıstı nan wağı tamba, tıjgban nan di

dıma, vuosi nan kpi kın ama genhe baa a yiwo wahalaha piilin.

9 "Nı daansıma nı gban, ba nan yigi nı a ga naalıba jigın. Ba nan nıgı nı Nmutj jiamuj juone jige, ba nan yi nı zie nyıjkıra anaj naalıba nuja n wıa, an nı balı ba Nmutj wıa,

10 ama sie Nmutj wıwıunuj tuğı tıgıstı mana ta dakpatıkrı ye ken.

11 Ba ken a yigi nı a ga naalıj jigın, nı da ken vaa ka yi nı sugıchvvsıj anaj nı baan nan balı die, ama sanja di a ken tuğı nı balı wudieke mana Nmutj di bala nı balı. Dama wudiekemba nı balla nı balı wa kaan yi nı wıbalıka, a baa a nyıj wa Nmutj Haalıj ma.

12 Vuosi nan nağı ba gban gban ba nıballı a yı di ba kıv ba, chıalıj gban nan yi die gban gban a yı ba ballı. Ballı dıan nan yınjı a wağı ba chıalıj anaj ba nıun ta nağı ba a yı di ba kıv ba.

13 Vuon mana nan haa nı n wıa, ama vuodieke di a ken bıağı tuoli a mana a ga tuğı dakpatıkrı nan ye gbatıaanıj.

Nmaanbıakv wia
(Mat. 24.15-28; Luki 21.20-24)

14 "Nı nan ye 'Jaban' di zene jigidieke ka kana ka mı ka zie." (Vun mana di a ken karıj wıaha gie kpanjı v gban a sımma ka chıanj). "Sanja mi vuodiekemba di

benne Judia tujgban ma ni chigi ga kunkogin me.

15 Vuon di a ken bie u mampili sikpen* u da ken a saba a juu tigiri me di u nagu jaan a ga.

16 Vuodieke di benne kvan ma da ken a kuli tigin a nagu u nyinyeeke.

17 Bia wuban balla ka be-mme hagu nyuutitelin me anan vuodiekemba di yalla ballunyaalisi!

18 Ni jussa Nmin amu waha gie da ken a yi yibi.

19 Daraaha mi wahala nan faasi a tian Nmin di naanna duna di yaa ga muna wahala. Wahala dian kaan bi beri a tian naa.

20 Nmin die di tin ka gobi daraaha, di muna vuon tin kaan ye gbatitanu ama u vuovarikaha wa u gobi daraaha.

21 "Sanja mi vuon di a ken balu a yi fu di, 'Ye, Nmin vuovariku, Masia wa bie giena yaa u bie mi!' Da ken a tuo wo a dii.

22 Dama sanja mi nmunchisi Masiasi anan nmunchisi naazaliba nan ken nyu a tin mamachi wa di ba gaan vuodiekemba Nmin di vartina wa gban, ba tin nan biagi.

23 Ni muni a yalla ni gban, n balu ni wun mana ta daari ye ka tugiya.

Yisa yinji kienku wa

(Mat. 24.29-31; Luki 21.25-28)

24 "Wahalaha kvan chaan nmunu nan sibi, chuku kaan bi yanti.

25 Chumarisi nan nyu nmunsikpen a nan, ta nyindieke mana di benne nmunsikpen don.

26 Sanja mi vuosi nan ye vuota Budadembin di nyunna numara ma a ken saba anan yiko pam anan chuulikenkpu.

27 U nan tin malakasisi di ba di dia duna luga mana a lagisi Nmin vuovarikaha jigin mana.

Chunchuleke tuka dagi wa

(Mat. 24.32-35; Luki 21.29-33)

28 "Ni vaa chunchule tuka dagi ni yan. Ka nagisi di ken posa ta vaati di nyunna ni summa a baari yibi gbigiye mu.

29 Die gban gban di su, ni bi a ken a ye ta nyinti gie yie ni summa a baari n kenin gbigiye mu.

30 Wusie nyinti gie mana nan yi ta vuodiekemba mana di benne duna mama lele ye kpi.

31 Nmunsikpen anan tujgban nan ken a tian, ama n wabalika kaan tian naa da.

Vuon ka saba Yisa yinji kienku daan wa

(Mat. 24.36-44)

32 "Ama vuon ka saba daa dieke yaa sanja dieke waha gie di baan nan yi. Malakasisi gban gban di benne

* 13:15 13.15 Ba juone sikpen die kusiye mu.

arizanna ma anan manan vuota Bvadembin ka siba daa dieke sie Nmun nyuna sibina.

³³ Ni gbara, a daansuma, dama ni ka siba sanja di baan nan ken sanja dieke wo.

³⁴ Di baa di summa siba daa wonyi di dina a ga tun, ta vaa v tontontun anan ba wonyi mana tumun. Ta bal di vuodieke di gbarinana di v gbara.

³⁵ Die wia ni gbara dama ni ka siba tigitien di kienene sanja dieke. Di nan biagi a yi jumun yaa tanseese, yaa kparaan kpan sanja yaa tumvuntun sanja.

³⁶ V a ken bunyi v da ken haari fu ta guora.

³⁷ N balla wudieke a yi ni wa, n bal a yi wa vuon mana di v gbara!"

14

Vuokpuma die di sanna di ba kuv Yisa dene

(Mat. 26.1-5; Luki 22.1, 2; Joon 11.45-53)

¹ Die di wa tialt wa daraa ale anan gasitanku duga anan daraa diekemba ba dinene paanv diekemba ba naana ka yie daboti bu ma wa piili, ta Nmun kikaabitiba nyukura anan vuodiekemba die di daginana Nmun muraaha die di yaala sien an ba maansi a yigi Yisa a kuv wa.

² Die ba baari di, "Ti ka mu ti yigi wo dbugaka sanja, di daa die vuosisi nan yi wati an waagin nan."

Hogv wonyi die di sitine tulaari a yi Yisa sikpen me dene

(Mat. 26.6-13; Joon 12.1-8)

³ Yisa die bie wo Betani, Simoni, vuodieke die di yine gamun tigin me. Yisa die di kalu a die nyindieke ta hogv wonyi di a ken juu a pogu tulaari bunyi ligire die di faasuna a tua ta yaa nyubgivuntun, a yuori kolobika a sitibu a yi Yisa sikpen me.

⁴ Vuodiekemba die di benne mi wo batan di ju sunyuntun a bala a ya tamba di, "Bia yine v chusa tulaaribu?"

⁵ Bu tun nan biagi a nagi a daa ligire pam an ti tun nan nagi ligirehe a yi zoolintielin." Ta die ba zia hogv wa.

⁶ Ama Yisa die di balu ba di, "Ni vaa wa somm, bia yine ni daama wa? Wvuntun v yi a yi mun dene,

⁷ ni nan zoolintielin nan di beri daan mana, ni ken yaala sanja dieke mana ni nan sunji be ama n kaan di beri ni jigin daan mana.

⁸ V yiwo wudieke v biagina, v siti wo tulaari a yi ni nyungbanun ma a gbari sanja dieke ba baan nan guu mun.

⁹ Ni tuo a dii siba jigidieke mana Nmun wvuntun di baan nan tugi dunta mana ma ma, ba nan di bala v yine wudieke wo gie a tinsa v wia."

Judasi die di nyinna Yisa kvaŋ dene

(Mat. 26.14-16; Luki 22.3-6)

¹⁰ Womi Judasi Asikaroti, v kvaŋandusuriba baŋ aŋaŋ bale wo wonyi di nyin a ga Nmin kikaabitiba nyin kura jigijn di v posi Yisa chian a yi ba.

¹¹ Die ba wonna v kenne wudieke wia wa, die ba sugiti di fiali ta yi wa lolin di ba nan yi wa ligire. Judasi die di wa piili a yaala sievutun v baan yi die a nagɔ Yisa a yi ba nuusi me.

Yisa aŋaŋ v kvaŋandusuriba die di dine gasitanjku dɔvga wia

(Mat. 26.17-25; Luki 22.7-14, 21-23; Joon 13.21-30)

¹² Dɔvgaaka bumbunjan daari, daa dieke daan die ba kunana gasitanjku yiisehe, Yisa kvaŋandusuriba die di piasi wa di, "Sia fu yaala ti ga wonsi a gbara gasitanjku nyindiikehe a yi fu?"

¹³ Die v tun v kvaŋandusuriba bale ta balɔ ba di, "Ni ga a juu tika ma ni nan haari daa wonyi di chine jaan aŋaŋ nyaan, ni dia wa

¹⁴ a ga juu tigidieke me v junene a balɔ tigitien: 'Didaguru wa baari, juon beri mun manun aŋaŋ n kvaŋandusuriba di baa ti dii gasitanjku nyindiikehe?'

¹⁵ Mi v nan dagu juokpenkruun di benne sikpen me a yalli jaan mana a gbari, mi ni nan wonsi wun mana a gbara."

¹⁶ U kvaŋandusuriba die di ga tika ma a ye wun mana die v balla dene gban gban. Die ba wonsi gasitanjku nyindiikehe mi.

¹⁷ Jumin die di tugina, Yisa aŋaŋ v kvaŋandusuriba baŋ aŋaŋ bale wo die di ken mi.

¹⁸ Die ba gana ga kalɔ a die Yisa di baari di, "N bala ni, ni wonyi balla v posi n chian, vuodieke aŋaŋ mun di dinene."

¹⁹ U kvaŋandusuriba sugiti die di chusi ba piasa wa wonyi wonyi, a baari di, "Wusie, n ka yi tama di manun fu daga dene?"

²⁰ Yisa di balɔ ba di, "Di yiwo ni baŋ aŋaŋ bale wo gie sunsun wonyi, vuodieke aŋaŋ mun di laguna a luo kpali gie me.

²¹ Vuota Bɔadembin nan kpi siba Nmin wia di dagina die wo, ama bia wɔbian balla ka bemme dembin dieke di balla v posi n chika! Ba tun ka murɔ wa gban di tun nan di kpi a yi wa."

Ti Yomtien nyindiike di-ile wia

(Mat. 26.26-30; Luki 22.14-20; 1 Kor. 11.23-25)

²² Die ba ye ko die mun Yisa di nagɔ paanuku a biri Nmin a yi ke gbieri gbieri a nagɔ a yi ba ta baari di, "Ni nagɔ, n nyunbanun wonna."

²³ Ta v bi nagɔ nyaanhibin aŋaŋ daan a biri Nmin a yi ke ta nagɔ a yi ba, ba mana di nyuu ka ma.

24 Yisa dı balı ba dı, “N Zıŋ wonna, bu balla bu nyıŋ a yı vuosi pam, bu balla bu dagı siba Nımuŋ yı wa nuahaalıŋ.

25 Nı vaa n balı nı wusie, n kaan bı a nyuu daabu gie sie daa dieke n baan nan nyuu daahaalıbu Nımuŋ naarı ma.”

26 Die ba wa chıa Nımuŋ jıamuŋ yılı ka kvaŋ chaan ba chon ga Olivi Tıstı kunkogiri me.

Yisa die dı bala dı Piita nan chiisi dı v ka siba wa dene

(Mat. 26.31-35; Luki 22.31-34; Joon 13.36-38)

27 Yisa dı balı ba dı, “Nı mana nan chıŋı ta va mıŋ, dama Nımuŋ wubalıka dagıya dı Nımuŋ nan kuv yiyagıru wa ta yiisehe puotan.

28 Ama man a keŋ haŋı kuŋ me, ka kvaŋ chaan n nan wolıŋ nı nuŋŋa a ga Galili tuŋ ma.”

29 Piita dı balı Yisa dı, “Manıŋ n kaan chıŋı ta va fı, halı vuon mana dı chıŋı gban.”

30 Yisa dı balı a yı Piita dı, “Vaa n balı fı wusie, jinne yuku gie kparaan nan keŋ a baarı ka kumma bule ta baarı zı mıŋ wa butaa.”

31 Piita dı wa faası bı balı dı, “Manıŋ anan fı dı keŋ baa tı kpi gban n kaan baarı n zı fı!” U kvaŋandıstı tıalıka die dı balı dene gban gban.

Yisa die dı jıusına Nımuŋ anan nuŋŋına dene

(Mat. 26.36-46; Luki 22.39-46)

32 Die ba tuŋna jıŋı kaanı ba wasınana Gatisımanı, Yisa dı balı v kvaŋandıstıba dı, “Nı kala gie ta n jıusı Nımuŋ.”

33 Ta die v yı Piita anan Jemisi anan Joon dı dı wa. Die v son dı faası chıusı siba v baa v kpi mıŋ.

34 U balı ba, “N sugıchıusıku wa faası dala mıŋ, a ga yaala ka kuv mıŋ, nı wıarı gie ta yesime.”

35 Die v chon a ga nuŋŋa bıta a nagı v gban a taan tuŋgan, ta jıusı Nımuŋ dı, “Dı tuŋ nan bıaŋı a yı, gbalıŋı gie sanŋa tuŋ tuŋ ta va mıŋ.”

36 U bı baarı dı, “N chıa, n chıa, wıuŋ ka bıaŋı fı, nagı gbalıŋıstı gie ta fı va mıŋ, ama da n duŋŋı, vaa fı duŋŋı yı.”

37 Die v yıŋŋı a ga v kvaŋandıstıba bataa wa jıŋı ta ba guıra, v pıası Sımonı Piita dı, “Sımonı, guıra mıŋ? Tuŋ kaan bıaŋı a yesime bıta gban?”

38 U balı ba dı, “Nı mana haŋı a gbara ta jıusıma Nımuŋ, amı nı da keŋ a jıu magıstı ma. Nı sugıtı yaala nı yı wudieke dı mına, ama nı nyıngbanıka wo haŋıruŋ.”

39 U bı a yıŋŋı a ga jıusı a bala wıaha mı gban gban

40 ta bı yıŋŋı a keŋ v kvaŋandıstıba jıŋı a ye be ba guırunana; dama gbıen die yalla ba pam die ba zı ba baan balı wa die.

41 Die v yıŋŋı a keŋ butaa kvaŋ chaan, v balı ba dı, “Nı ye ko guıra mıŋ ta voose?”

Dı mɔ! Nı daansıma, sanjka tɔgıya mıj dı ba nagı vuota Bɔadembıj wa a yi vuobıatı nuusi me.

⁴² Nı hagı tı ga. Nı daansı gie, daa dieke dı balla ɔ posi n chiaka wɔnna.”

Ba yigine Yisa dene

(*Mat.* 26.47-56; *Luki* 22.47-53; *Jɔɔn* 18.3-12)

⁴³ Die ɔ ye ko balla wıa ta Judasi, ɔ kɔaɔandısrıba ban aɔaɔ bale wo sɔj wɔnyı dı kenj. Die ɔ ɔaɔ daadaɔ pam die kenne, batan dı pɔgılı time batan dıaɔ dı pɔgılı dengbile. Die Nımun kıkıaabıtıba nyıjkıra aɔaɔ vuodiekemba die dagınana Nımun mıraha aɔaɔ tıka nyıjkıra die tɔnna ba.

⁴⁴ Judasi aɔaɔ ba wɔɔ bal zıej mıj dı, “Maɔ a kenj mɔgısrı vuodieke kaamıj, daa dieke nı yaalala wa ɔ wondene, nı yigi wo a mıjıjı pɔgılı wa a yaa wa a ga.”

⁴⁵ Judasi die dı dene tɔgı mı ɔ ga Yisa jıgıj a baarı dı, “Dıdagırsı!” Ta mɔgısrı ɔ kaamıj.

⁴⁶ Die wıa die ba yigi wo a mıjıjı pɔgılı wa.

⁴⁷ ɔ kɔaɔandısrıba die dı zene mı wo wɔnyı dı vɔarı jıbıj a gobi Nımun kıkıaabıtıba nyıjkıra yɔmɔ wɔnyı tıbıj a taanj.

⁴⁸ Yisa die dı pıası ba dı, “Nı nagı wa manıj a bırsıj wa gaarsı a wa nagı time aɔaɔ dengbile a kenj nı yigi mıjıjı?”

⁴⁹ Daan mana die n bie wo nı jıgıj a daga nı Nımun

jıamıj juokpenkırıkɔ ma, ta nı ka yigi mıjıjı. Ama sie Nımun wɔbalıka kenj a yi wusie.”

⁵⁰ Die ɔ kɔaɔandısrıba mana die dı dına ɔ kɔaka dı chıgı ta va wa.

⁵¹ Dalɔakıj wɔnyı die dı bɔbı garıj nyına a dı Yisa kɔaɔ, die ba yaala ba yigi wo ta yigi ɔ garıj ta garıkɔ dı forısı

⁵² ɔ va garıkɔ ba nuusi me ta chıgı yɔrı a ga.

Die ba nagına Yisa a ga vuodieke dı dinene sarıya jıgıj dene

(*Mat.* 26.57-68; *Luki* 22.54, 55, 63-71; *Jɔɔn* 18.13, 14, 19-24)

⁵³ Die ba yaa Yisa a ga Nımun kıkıaabıtıba jakɔsrı tıgıj, die Nımun kıkıaabıtıba nyıjkıra aɔaɔ tıjgbanka mana nyıjkıra aɔaɔ vuodiekemba die dı dagınana Nımun mıraha die dı lagısrı mı.

⁵⁴ Pııta die bie wo saasaa a dı ba kɔaɔ a ga juu Nımun kıkıaabıtıba jakɔsrı gbaaku ma. Die ɔ kalı mı aɔaɔ gbıgbarıtı a weeli bolıjı.

⁵⁵ Nımun kıkıaabıtıba nyıjkıraha aɔaɔ nyıjkıraha mana die dı yaala ba yaalı Yisa wɔbıaɔ amɔ ba kɔɔ wa ta die yaalı a waarı.

⁵⁶ Vuosi pam die dı chıbi ɔmıncıbısrı a yı wa ama ba ɔmıncıbısrı die dı ka dı tamba.

⁵⁷ Mı batan die dı hagı a chıbi ɔmıncıbısrı gie a yı wa:

58 Die ti wɔnya ɔ balla dɛ, “N nan kpaŋɔ Nɔmɔj jɔamɔj juokpenkpɔkɔ gie vuota dɛ nagɔna ɔ nuusi a mu a taan, ama ka daraa ataa kɔaŋ chaan n nan mu kaanɔ, vuota nuun dɛ kana ka mu ka.”

59 Aŋaŋ die mana yɔrɔ ba ŋmɔnchɔbɔsɔ die dɛ ka dɛa tamba.

60 Womi Nɔmɔj kɔkaabɔtɔba jakɔɔrɔ dɛ haɔi a zie ba jigin a pɔasɔ Yisa dɛ, “Wo wobalikɔj balɔj yaa gamma wɔaha gie vuosisi dɛ balala wa?”

61 Ama Yisa die dɛ tari ta ka yuori ɔ nɔaŋ. Nɔmɔj kɔkaabɔtɔba jakɔɔrɔ dɛ bi pɔasɔ Yisa dɛ, “Fɔ yine Masia, Nabidie Nɔmɔj Bɔadembɔj wa?”

62 Yisa dɛ baarɔ dɛ, “N yine wo, nɛ nan ye vuota Bɔadembɔj dɛ kala Nabidie Nɔmɔj nuudiigin chaan a kien aŋaŋ ŋmɔnsikpen nuɔmara.”

63 Nɔmɔj kɔkaabɔtɔba jakɔɔrɔ dɛ ju sɔnyɔrɔj ta chɔrɔ ɔ nyinyyeeke ta baarɔ dɛ, “Ti ka bi yaala daansɔatielin bɔbra.

64 Nɛ wɔŋ ɔ zana Nɔmɔj, lala nɛ balɔ?”

Die ba mana dɛ saagɔ dɛ ɔ chɔɔsɔya mɔj, dɛ die wɔa ba kɔɔ wa.

65 Batan die dɛ piili a tura nɔntɔbɔtɔ a yie Yisa. Die ba mɔɔ ɔ nine ta nɔɔi wa, ta pɔasɔ wa dɛ ɔ bɔɔi a ye vuodieke dɛ nɔɔina wa. Vuodiekemba die dɛ gbarɔna dɛ nagɔ wa ta fala wa.

Piita die dɛ chiisine dɛ ɔ ka sɔba Yisa dene

(Mat. 26.69-75; Luki 22.56-62; Jɔɔn 18.15-18, 25-27)

66 Piita die ye bie wo gbaaku ma, ta Nɔmɔj kɔkaabɔtɔba jakɔɔrɔ tɔntɔntɔba hɔɔɔ wɔnyɔ die dɛ ken mi.

67 Die ɔ yene Piita dɛ weelinene bolibu ɔ mɔjɔj daansɔ wa ta baarɔ dɛ, “Fɔ gban die gutɔ wa Yisa, Nazeriti vuoke me.”

68 Ama Piita dɛ baarɔ, “Aayɔ, N ka sɔba fɔ balala wudieke wo. N ka sɔba ka chɔaŋ.” Ta chɔj a ga sanɔarɔ tɔj.

69 Die hɔɔɔ wa gie die dɛ yene womi, ɔ piili a bala a yɔa vuodiekemba die dɛ zene mi dɛ, “Daa wa gie gban yiwo Yisa kɔaŋandɔsɔrɔba wɔnyɔ.”

70 Ama Piita dɛ baarɔ dɛ, “Aayɔ” bɔbra.

Die dɛ yine sɔaa vuodiekemba die dɛ zene mi dɛ balɔ Piita bɔbra, “Kaan bɔagɔ a baarɔ ka yi Yisa kɔaŋandɔsɔrɔba wɔnyɔ, dama fɔ gban nyɔj wa Galili.”

71 Piita die dɛ hɔɔ dɛ, “Nɔmɔj datɔ n tɔbɔj man ken ka bala wusie! N ka sɔba daa dieke nɛ balala wa.”

72 Womi kparaaka die dɛ kɔj ka bule ma ma. Piita die dɛ tɔnsɔ Yisa die dɛ balla wudiekemba a yɔ wa wa: “Kparaan nan ken a baarɔ ka kɔmma bule wo ta baarɔ zɔ manɔj bɔtaa.” Die ɔ piili kpaŋ.

15

Die ba nagina Yisa a ga Paliti jigij dene

(*Mat. 27.1, 2, 11-14; Luki 23.1-5; Joon 18.28-38*)

1 Tuŋ die dı vunna sukuleelin, Nmuŋ kikaabitıba nyıŋkuraaha aŋaŋ tıngbanjka nyıŋkura aŋaŋ Nmuŋ mıra dıdagıriba aŋaŋ nyıŋkura mana die dı balı a zien ba balla ba yi wudieke. Die ba bɔbı Yisa a yaa wa a ga Paliti* jigij a nagı wa a yi Paliti nuusi me.

2 Paliti dı pıası wa dı, “Fuŋuŋ fu yine Juu vuosisi naaŋ wa?”

Yisa dı baarı dı, “Wa, fu balına.”

3 Nmuŋ kikaabitıba nyıŋkuraaha die dı balı wobıatı pam yaa gamma Yisa ma.

4 Paliti dı bı pıası Yisa bıbra dı, “Ka baa fu balı wuŋ? Ye ba balla dı yi wudiekemba!”

5 Yisa die dı bı tarı bıbra, die dı yi Paliti mamachi.

Paliti die dı yına sien dı ba kuv Yisa dene

(*Mat. 27.15-26; Luki 23.13-25; Joon 18.39-19.16*)

6 Die dı yiwo ba bu-urin wuŋ dı gasıtıanıŋ dıɔga saŋa mana ba dagı vuobalımuŋ dansarıka suŋ aŋ Paliti vıarı wa a taan.

7 Saŋka mi daa wɔnyı die dine Barabasi a bie dansarıka suŋ ɔ ŋaŋ vuosi batan. Die ba wagi wa Paliti vuosi a yalla ba gbati Juu

vuosi a nyıŋ Paliti vuosisi nuusi me, waagıbu suŋ die vuosi batan die dı kpi, die wıa die ba ligi be.

8 Daadamba die dı lagıŋ a balla Paliti dı ɔ yi ɔ ŋaana a wɔŋ yie die wo a yi ba.

9 Paliti die dı pıası ba dı, “Nı yaala n vıarı Juu vuosisi naaŋ wa a yi nı?”

10 Die ɔ paalı sıba a baarı Nmuŋ kikaabitıba nyıŋkuraaha die yaa wa Yisa a keŋ a yi wa muŋ dama die ba yiwo sugigolitielin.

11 Ama Nmuŋ jıamuŋ nyıŋkuraaha die dı hagı a zie vuosi me a balı ba dı ba baarı Paliti vıarı Barabasi a yi ba.

12 Paliti dı bı pıası daadamba dı, “Ta bıa nı wa yaala n yi vuodieke nı wasınana Juu vuosisi naaŋ wa?”

13 Die ba yıŋŋi a natı a baarı dı, “Kpaası wa a diisi dagarıku ma!”

14 Ama Paliti die dı pıası ba dı, “Taalı bıa ɔ yi?”

Ba bı faası natı dı, “Kpaası wa a diisi dagarıku ma.”

15 Paliti die yaala daadamba suŋ fıalı die wıa ɔ vıarı Barabasi a yi ba. Ta die wa yi sojasisi dı nıŋı Yisa aŋaŋ kpaasıŋ ta wa nagı wa a yi dı ba ga kpaası wa dagarıku ma.

Sojasisi die dı zana Yisa dene

(*Mat. 27.27-31; Joon 19.2, 3*)

* **15:1 15.1** Paliti die yiwo Romani vuodiekemba die dı nyanŋına Juu vuosisi jakuŋu wɔnyı.

16 Die sojasisi dɪ wa nagɪ Yisa a juu Paliti gbaaku ma ta wa sojasɪ tɪalɪkaha.

17 Die ba nagɪ guunɪmɪnɪn a yeegi wo, ta nagɪ hanɔɔsi a wɔnsɪ sibubɪn a bubi ɔ sikpen me.

18 Ta piili a waasa wa dɪ, "Juu vuosisi naan, dɔa dɔa!"

19 Die ba nɪɔ ɔ sikpen me anan daan, a tɪrɪ nɪntɔbɪtɪ a yi wo ta gbirigi ba dune me a yie sɪba ba jɪama ba naan wa mɪn.

20 Die ba vuarɪna wa falaha a kpatɪ wa ba yɪnɪ a vuari garɪguunɪmbɔ ta nagɪ ɔ gban gban ɔ nyinyeeke a yeegi wo. Ta yaa wa a gara dɪ ba ga kpaasi wa dagarɪku ma.

Die ba kpaasɪna Yisa a diisi dagarɪku ma dene

(Mat. 27.32-44; Luki 23.26-43; Jɔɔn 19.17-27)

21 Die ba ganana wa ba ga tuoli Simoni, Alekizanda anan Rufusi choon, die ɔ yiwo Sayireni tɪngban vuon ta ɔ nyɪn jigin a ken a juo tɪka ma ba mugisi wo ɔ tuo dagarɪku a chii.

22 Die ba yaa Yisa a ga jigidieke ba wasɪnana Goligota (ka chɪan wone sikpenkogilike jigin).

23 Mi vuosi batan die dɪ nagɪ daan anan tɪn dieke ba wasɪnana mɪrɪ a lagɪn tan a yɪ wa, die ɔ zeti bu nyuule.

24 Die ba kpaasi wa a diisi dagarɪku ma ta nagɪ ɔ nyinyeeke a puo dɔan ta yi chaachaa ba wɔnyɪ mana dɪ baan nan ye die.

25 Die ba kpaasi wa wa sukɔnɪ hawasi awayɪ sanɪa.

26 Die ba nagɪ gbanɪn a maagɪ wurɪ gie wɪa ba kpaasɪna wa a diisi dagarɪku sikpen dɪ,

"JUU VUOSISI NAAN WA."

27 Die ba bɪ kpaasi wa gaarɪn bale dagarɪsɪ ma a gutɪ ɔ ma, wɔnyɪ dɪ bie ɔ nuudiigin ta wɔnyɪ wa dɪan dɪ bie ɔ nuugalɪ chaan.

28 ((Naa die yine sɪba Nɪmɪn gbanɪn die dɪ maagɪna dene dɪ, "Die ba nagɪ wa a gutɪ vuobiati ma."))

29 Vuodiekemba die dɪ tɪannana die nan vigi wo ba sikpigile ta taanna jome Yisa ma dɪ, "Aha! Die fɔ bala nan kpanɪ Nɪmɪn Jɪamɪn juokpenkpɪku a taan ta daraa ataa kɔan fɔ mɪ ka wa!"

30 Lele ken a sɔnɪn dagarɪku sikpen a gbati fɔ gban."

31 Kɪkaabitɪba nyɪnkɔraha anan Nɪmɪn mɪraha dɪdagarɪba gban die dɪ vuara Yisa fala ta bala a yɪa tan dɪ, "Die bɪagɪ a gbata batan ta kaan bɪagɪ a gbati fɔ gban.

32 Nɪ vaa tɪ ye Masia wa, Izara vuosisi naan wa nan ken a sɔnɪn dagarɪku ma an tɪ yi wo yada!"

Die gaarɪn bale diekemba ba kpaasɪna a gutɪ ɔ ma wa gban die zɪa wa mɪn.

Yisa kun wɪa

(Mat. 27.45-56; Luki 23.44-49; Jɔɔn 19.28-30)

33 Die nɪmɪn dɪ wana a ga tugɪ sikpen sunsɔn,

tungban̄ka mana mana die dɪ sibi. Die ka sibi wo dee a ga tugi ɲmɔngbilɪkɪŋ hawasi ataa san̄a.

34 Hawasi ataa wa kvan̄ chaan̄ Yisa dɪ faasi a keesi a baari dɪ, “Eloyi, Eloyi lema Sabakitani?” Ka chian̄ wone, “N ɲmɔŋ, n ɲmɔŋ, bia yine fu va mun̄?”

35 Die vuodiekemba die dɪ zene mi wo batan̄ dɪ wonna naa, ba baari dɪ, “Ni wɔmma, ɔ wasa Elaja.”

36 Ba wɔnyɪ die dɪ chigi a ga nagɪ gbara alɔ dan̄mɔsɔŋ ma ta nagɪ ka sagɪ daan̄ ma a yaa ka a yi Yisa dɪ ɔ tuo nyuu, ta baari dɪ, “Lele ni wa vaa ɔ nyɔna an̄ ti ye sɪba Elaja nan̄ ken̄ a sɔŋ wa dagarɪkɔ ma?”

37 Yisa die dɪ faasi keesi ta kpi.

38 Die garɪ dieke die dɪ sagɪna a puo ɲmɔŋ jɪamɔŋ juokpen̄kɔrɪkɔ bule wo, die dɪ puo bule a nyɔŋ sikpen̄ mi a ken̄ sɔŋ chian̄ ma.

39 Die sojasisi jakɔŋ dieke die dɪ zene mi a ye Yisa dɪ keesine dene wo ta kpi wo dɪ baari dɪ, “Daa wa gie die sen̄ yiwo ɲmɔŋ Bɔa.”

40 Hɔɔŋ batan̄ die gana a ga zie saasaa ta daansa. Meri Magidalini an̄an̄ Salome an̄an̄ Meri vuodieke dɪ yine Jemisi bike an̄an̄ Josefu nun̄ die gutɪna hɔgɔba sɔŋ a zie mi.

41 Hɔgɔba gie die dɪ wa Yisa a sun̄ŋi wo san̄a dieke die ɔ benne Galili me. Hɔgɔ diekemba die dɪ dɪna wa a

ga Jerusalemi gban̄ die gutɪ bie mi.

Yisa nyɔngban̄ŋ guule wɪa

(Mat. 27.57-61; Luki 23.50-56; Jɔɔŋ 19.38-42)

42 Dɔn̄ŋ daari mi jɔŋmɔŋ die dɪ tugɪna, Josefu vuodieke dɪ nyɔnna Arimatia die dɪ ken̄ a tugi mi.

43 Josefu die yiwo vuodieke die ba yɪnana jɪlɪma Juu vuosisi nyɔŋkɔraha sɔŋ ta die ɔ chɔsa ɲmɔŋ naari dɪ baan̄ nan̄ ken̄ san̄a dieke. Dɔn̄ŋ daari mi ba gɔmɔsɪ a gbarɪ davn̄sɪkɪrɪ daraan̄. Die Josefu die dɪ dɪ dembisi ta ga Paliti jigɪŋ a jɔsɔ wa dɪ ɔ vaa ɔ nagɪ Yisa nyɔngban̄ka.

44 Die dɪ yiwo Paliti mamachi ɔ wɔnna dɪ Yisa wɔŋ kpi mun̄. Paliti die dɪ wa sojasisi jakɔŋ a pɪasi sɪba Yisa kpi yɔasi mun̄?

45 Die sojaka die dɪ balla wa dɪ Yisa kpiye mun̄, ɔ balɪ a yi Josefu dɪ ɔ nan̄ biagi a ga nagɪ Yisa nyɔngban̄ka.

46 Josefu die dɪ daa garɪŋ a nagɪ Yisa nyɔngban̄ka a sɔŋ dagarɪkɔ ma ta a vili Yisa nyɔngban̄ka a nagɪ ka a dvan̄ ba tune vɔrɔŋ dieke tan̄ lɔgɔŋ ma. Ta die wa nagɪ tan̄kpen̄kɔrɔŋ a ligi vɔrɪkɔ nɔan̄.

47 Meri Magidalini an̄an̄ Meri vuodieke dɪ yine Josefu nun̄ die zie a daansa mun̄, a die ye ba nagɪna Yisa a dvan̄ jigidieke wo.

16

Yisa kunj haḡiḡ wɔa

(*Mat. 28.1-8; Luki 24.1-12; Jɔɔn 20.1-10*)

¹ Die davnɔsɔkɔri daarɔ die dɔ tɔanna, Meri Magidalini anan Meri vuodieke dɔ yine Jemisi nun anan Salome die dɔ daa tulaari dɔ ba yaa a ga a duuri Yisa nyɔngban̄ka.

² Alasiri daraan̄ sɔkuleelin̄, die ba ga v vɔrɔkɔ jigɔn̄.

³ Die ba chunnana sieku me wo ba pɔasa tan̄ dɔ, "Mɔna balla v bilin̄ tan̄ vɔrɔkɔ nɔari ma a yi tɔ?"

⁴ (Tan̄ die yiwo tan̄kpen̄kɔn̄.) Die ba daansɔ a ye ta tan̄ wɔn̄ a bilin̄ mɔn̄.

⁵ Die wɔa die ba juu vɔrɔkɔ ma a ye dalbakɔn̄ wɔnyɔ dɔ kalla nuudiigiri chaan̄ a yeegi nyɔnyɔala, n̄maamɔn̄ die dɔ yigi be.

⁶ Daa wa die dɔ baari dɔ, "Nɔ da vaa n̄maamɔn̄ yalla nɔ. Nɔ yaala Yisa, vuodieke dɔ nyɔnna Nazeriti wa, die ba kpaasɔna dagarɔkɔ ma wa, ama v wo giena v haḡi kunj me mɔn̄! Nɔ daansɔ gie, giena die ba nagɔ wa a dɔan̄ wa.

⁷ Nɔ gamma a balɔ v kvan̄andɔsɔrɔba anan̄ Piita: v baa v dɔa nɔ nun̄na a gamma Galili me; nɔ nan ye wo mi sɔba die v balla nɔ die wo."

⁸ Die wɔa die dɔ yi n̄maamɔn̄ anan̄ mamachi die dɔ juu be, ba chɔɔ a nyɔn̄ vɔrɔkɔ ma. Die ba ka balɔ vuon̄ wɔn̄, dama n̄maamɔn̄ die yalla ba.

Yisa die dɔ nyɔnna Meri Magidalini jigɔn̄ dene

(*Mat. 28.9, 10; Jɔɔn 20.11-18*)

⁹ Die Yisa dɔ haḡina kumbu me wo dɔn̄n̄ daarɔ mi sɔkɔn̄ die v wolin̄ nyɔn̄ wa Meri Magidalini jigɔn̄ vuodieke ma die v yagɔna jumbɔati ayɔpɔyɔ wa.

¹⁰ Meri Magidalini die dɔ ga a balɔ Yisa zɔalin̄ die dɔ faasɔna kumma anan̄ sɔḡɔchɔsɔkɔ dɔ Yisa haḡi kunj me mɔn̄.

¹¹ Die ba wɔnna Meri Magidalini dɔ balla dɔ Yisa haḡiya mɔn̄ wa, ta wɔn̄n̄ v ye wo wo, die ba ka yi wo yada.

Yisa die dɔ nyɔnna v kvan̄andɔsɔrɔba bale wo jigɔn̄ dene

(*Luki 24.13-35*)

¹² Naa kvan̄ chaan̄ die v kvan̄andɔsɔrɔba bale die dɔ nyɔn̄ tɔka sɔn̄ a chɔn̄ sien̄ me. Die v tarɔɔ v gban̄ a nyɔn̄ ba jigɔn̄.

¹³ Die ba yin̄ni a ga balɔ ban̄n̄ ba, ama die ba ka yi be yada.

Yisa die dɔ nyɔnna v kvan̄andɔsɔrɔba ban̄ anan̄ kaan̄ wa jigɔn̄ dene

(*Mat. 28.16-20; Luki 24.36-49; Jɔɔn 20.19-23; Tvɔma 1.6-8*)

¹⁴ Kvan̄ kvan̄ chaan̄ Yisa die dɔ nyɔn̄ v kvan̄andɔsɔrɔba ban̄ anan̄ kaan̄ wa jigɔn̄ ta ba die. Die v galɔn̄ ba dɔ ba yine sikpen̄ haḡɔrtielin̄ ba kana ka tuo

dii vuodiekemba die dı balla ba dı ba ye wo ɔ hagına kumbu me wo.

¹⁵ Ʋ bı balı ba dı, “Nı gamma dɔnıa mana mana a balı N̄mıŋ wɔvıınaha a yı vuon̄ mana.

¹⁶ Vuodieke mana dı a keŋ a tuo mıŋ a dii ta nı sı wa N̄mıŋ nyaan̄ nan ye gbatıtaanıŋ, ama vuodieke mana dı a keŋ a ka tuo mıŋ a dii N̄mıŋ nan dii dı tien̄ sarıya a baarı ɔ chɔsıya.

¹⁷ Wıaha gie nan dı dı vuodiekemba dı bala ba tuo mıŋ a dii wo: ba nan dı yaga jumbıatı n saan̄ ma: ba nan dı bala wɔbalıkı gaası.

¹⁸ Ba nan dı naga nyin-vuuke an̄an̄ ba nuusi, ta nyuu batıgısı ta wııŋ kaan̄ yı be. Ba nan nagı ba nuusi a diisi yɔagıtielin̄ me an̄ ba ye alaafıa.”

Yisa die dı jwalına a ga n̄mıŋsikpeŋ wıa dene

(Luki 24.50-53; Tıvıma 1.9-11)

¹⁹ Yisa die dı balla wıaha a kpatı wa, die N̄mıŋ dı nagı wa a jwalı Arızanna ma, Yisa dı ga kalı ɔ nuudiigin̄ chaan̄.

²⁰ Die ɔ kvaŋandıısrıba die dı ga a dagı jigin̄ mana, N̄mıŋ die dı sun̄ŋı be a yı ba hagırıŋ an̄ ba yı mamachi tıvıma a dagı sıba ba wıaha die yiwo wusie.))

Wɔvɔvɔ dieke Luki dɔ maagina wɔnna

¹ N zɔa Tiwofilusi:

Vuosi pam kpanɔɔna ba gban a maagi wudiekemba die dɔ yine ti sɔnsɔɔ.

² Die ba maagi wa wudiekemba vuodiekemba die dɔ benne piiliku me wo dɔ yene ta balɔ ti wa.

³ Naa chɔɔɔ ma die n gban gban die n muɔɔna a piasi a sɔba waha gie mana chɔasɔsɔ a piiliku me wo aɔaɔ a ganana die wo, ta yile dɔ dɔ nan dɔ vɔna n muɔɔna maagi a dɔsɔna die a yi fu.

⁴ N yiwo naa amɔ fu summa wudiekemba mana ba dagɔna fu wa chɔɔɔ.

Jɔɔn vuodieke dɔ sɔnana vuosi Nɔmɔɔ nyaabu maariɔ muvɔliɔ wɔa

⁵ Saɔɔa dieke Herodi die dɔ yine Judia naakpenkpɔka, die Nɔmɔɔ kɔkaabɔtu wɔnyɔ die benne ba wasa wa Zakaria, die vɔ nyɔɔ wa Abija, Nɔmɔɔ kɔkaabɔtu buuriɔ ma; die vɔ hɔgɔ Elizabeti dɔaɔ die yiwo Arɔni haagɔɔ.

⁶ Ba bale wo mana berin die vɔna muɔ Nɔmɔɔ jigɔɔ, ta ba muɔɔ a dɔ Nɔmɔɔ muɔaha aɔaɔ vɔ sieti mana.

⁷ Ama die ba wo ballɔ dama Elizabeti die yiwo hɔgɔpɔriɔ, ta vɔ nɔa Zakaria mana die dɔ faasi kɔriɔ aɔaɔ ba baan muɔri.

⁸ Daan kaanɔ Zakaria aɔaɔ vɔ chaaku tɔuma saɔa dɔ keɔ tɔgi, ta die vɔ ga tɔmma a yiɔ Nɔmɔɔ, sɔba vɔ nɔana yie die wo.

⁹ Die ba taa wa daraa a vɔari wa sɔba banɔ Nɔmɔɔ kɔkaabɔtuɔa dagɔɔ dɔ sɔna die, dɔ ba vɔari vuodieke dɔ baan nan juu Nɔmɔɔ jɔamɔɔ juokpenkpɔku ma a juu Nɔmɔɔ nyɔnyɔvɔgaha. Die ba taa daraaha ta die Zakaria die dɔ dii. Die wɔa die vɔ ga juu juoku,

¹⁰ ta daadamba die dɔ zie yenni me a juusa Nɔmɔɔ saɔa dieke vɔ juana nyɔnyɔvɔgaha.

¹¹ Womi Nɔmɔɔ malaka die dɔ keɔ a nyɔɔ vɔ jigɔɔ a zie Nɔmɔɔ koriku nuudi-igɔɔ chaan jigidieke vɔ juana nyɔnyɔvɔgaha.

¹² Die Zakaria dɔ yene wo wo die vɔ sɔkpaan dɔ vɔvɔ ta nɔaamɔɔ dɔ yigi wo.

¹³ Ama ta malakaka die dɔ balɔ a yi wa dɔ, "Zakaria, da vaa nɔaamɔɔ yalla fu! Nɔmɔɔ wɔɔ fu juusɔku muɔ, ta fu hɔgɔ Elizabeti nan muɔri buadembɔɔ a yi fu, ta nɔ nan wa wa Jɔɔn.

¹⁴ Fu sɔɔ nan faasi fiɔlɔ fu bua wa muɔriɔ wɔa ta vuosi pam dɔaɔ sugɔti nan fiɔlɔ ba muɔriɔna wa wɔa,

¹⁵ dama vɔ baa vɔ yiwo vuokpɔriɔ Nabidie Nɔmɔɔ nɔɔa. Vɔ ka baa vɔ nyu daan yaa daahagɔriɔ. Vɔ nan suuli aɔaɔ Nɔmɔɔ Haalɔ a nyɔɔ saɔa dieke vɔ nuɔ dɔ yalla vɔ nyuuti.

¹⁶ Vɔ nan yi Izara vuosi pam yiɔni keɔ ba Yɔmɔtiɔɔ Nɔmɔɔ

jiginj.

¹⁷ U nan dı yallı Nımıñ Haalın anan hagırın sıba Nımıñ naazva Elaja die dı yalla hagırıbu die wo. U nan wolın tı Yömütienj, v nan yi vuosi yaalıma ba ballı bıbra, ta yi vuodiekemba dı kana ka dı Nımıñ an ba yaala ba tuo v nıvan, v nan bı yi an vuosi yi siri a gbara ba Yömütienj keninj.”

¹⁸ Zakaria die dı balı a yı malakaka dı, “Laha man baan yi a summa a baarı naa bala ka yi? Dama n yiwo daajakıvıñ, ta n högv dıan dı faası a kırıñ.”

¹⁹ Malakaka die dı yınji a balı wa dı, “Manıñ, n yiwo Gabiriali, vuodieke dı kalla Nımıñ nıñña; ta v tınj mıñ dı n kenj balı wıvıñaha gie a yı fıv.

²⁰ Ama ka tuo n wıaha dii wudieke dı bala ka yi sanña dieke dı mıña. Fv kana ka tuo mıñ dii wo wıa, kaan bıagı a balı wıa a ga tıgı daa dieke wıaha dı balla a kenj yi wusie.”

²¹ Ama daadamba die dı zie a çıısa Zakaria ta yile dı bıa v yvası die Nımıñ jıamıñ juokpenkırıku ma.

²² Die v kenne a nyınj wa, die v ka bıagı a balı wıa a yı ba. Die ba mıññı dı v ye wo wıñ Nımıñ jıamıñ juokpenkırıku sıñ. Die v kana ka bıagı bala wıaha, die v nagı v nuusi a dagı ba wıa.

²³ Die v tıvma sanña Nımıñ jıamıñ juokpenkırıku ma dı tıanna wa, die v yınji kuli.

²⁴ Naa kvanj chaan v högv Elizabeti die dı yigi nyuuti, ta die lıbrı v gbanj tıgiri me a ga tıgı çıtı anıv,

²⁵ ta die v kenj balı a yı v gbanj dı, “N Yömütienj Nımıñ tıvna naa a yı mıñ, ta çıgı mıñ zıvıñ a vıarı mıñ viivi me.”

Malaka die dı mıvlına Yısa maarıñ dene

²⁶ Elizabeti nyuuti çıtı ayıaba ma Nımıñ die dı tınj v malaka Gabiriali v ga tınj kaanı dı benne Galili tınjgbanj ma ba wasınana Nazeriti,

²⁷ dı v yaa tıvıvıñ a ga yı havıvıñ wınyı die dı zına dembinj ta die baa v yallı daa wınyı ba wasınana Josefu, vuodieke die dı yine naan Davidi haagıñ. Havıvıke saan die yine Meri.

²⁸ Die malakaka dı kenj v jiginj a baarı dı, “Sıgıvıagıñ bıe fıv ma, tı Yömütienj Nabıdie Nımıñ bıe fıv jiginj ta yi alıbarıka a yı fıv pam!”

²⁹ Meri sıkpaan die dı faası vıv yaa gamma malakaka wıbalıkaha ma, die v yile wıaha çıası dı sına die.

³⁰ Malakaka die dı balı a yı wa dı, “Meri, daa vaa nımaamıñ yalla fıv dama Nımıñ sıñ fıalı fıv ma.

³¹ Nan yigi nyuuti a mırvı bıvadembinj an nı wa wa Yısa.

³² U baa v yiwo vuokpıñ ta ba wasıma wa Nabıdie Nımıñ Bıa. Tı Yömütienj Nımıñ nan yiwo

naakpenkpuij siba u
chooŋksoŋ Davidi die di
sina die wo,

³³ u baa u yiwo Jakobu
haagisi suŋ naakpenkpuij
haahuu, ta u naari wo
kpatuij!”

³⁴ Meri di piast malakaka
di, “N zi dembiŋ, ta naa baa
ka lta a yi?”

³⁵ Die malakaka die di
yijŋi a bali a yi wa di,
“Nmuŋ Halikasika nan ken
a soŋu fɔ ma, ta Nmuŋ
haguribu nan ligi fɔ. Naa
chitaj ma ba nan wa buakasi
wa Nmuŋ bua.

³⁶ Ama sɔmma a baari fɔ
sugitaa Elizabeti vuodieke
di kurinna wa, lele u yigi wo
nyuuti, chɔta ayɔaba wonna
a baa u mɔri buadembiŋ,
wɔnuŋ vuodieke die ba
wasɔnana wa hɔgɔpɔriŋ,

³⁷ dama wuuŋ wori Nmuŋ
di kaan biagi a yi.”

³⁸ Meri die di baari di, “Tɔ,
manuŋ n yiwo Nmuŋ yɔmu,
die yi a yi muŋ siba fɔ bala
die wo.” Die malakaka die di
wa a nyuŋ a ga ta va wa.

*Meri die di kaagina Eliza-
beti dene*

³⁹ Ka kuŋaŋ chaan Meri
die di yi siri lagi lagi a ga
tɔŋ kaanɔ Judia ma, Judia
tɔŋbaŋ yaa wa kunkoge,

⁴⁰ mi u ga juu Zakaria tigin
me a waasi Elizabeti.

⁴¹ Elizabeti die di wonna
Meri waasiku, buanyaalika
die di doŋ u nyuuti ma.
Womi die Nmuŋ Haalibu die
di suuli Elizabeti,

⁴² die u faasi a keesi
ŋmuŋsikpen a baari di,

“Nmuŋ alibarika bie fɔ ma a
tɔŋ hɔgɔba mana, ta bi bie
bua dieke fɔ balla fɔ mɔri
wa ma!

⁴³ Bia yine ta n Yɔmɔtien
nuŋ di ken n jigin giena?

⁴⁴ N dene a wuuŋ fɔ
waasiku, buanyaali dieke di
benne n nyuuti ma wa di
doŋ anan sugifialuŋ.

⁴⁵ Fɔnuŋ vuodieke di tuone
a dii di Nmuŋ di bala
wudieke wo nan ken yi
wusie, sugifialuŋ yiwo fɔ
sɔti.”

*Meri die di birina Nmuŋ
dene*

⁴⁶ Die wia Meri die di
baari:

“N bira Nmuŋ n suŋ ma,

⁴⁷ ta yaa sugifialuŋ Nmuŋ
vuodieke di yine n
Gbɔgbatitaantu ma,

⁴⁸ dama u chigi wa
manuŋ vuodieke di
yine u hɔgɔlia yɔmu
zɔɔluŋ.

A nyuŋ jinne yaa gamma,
vuota mana nan baari
n yiwo sugifialuŋ tien,

⁴⁹ dama hagiritien
Nabidie Nmuŋ tɔŋ wa
tɔnkɔuma a yi muŋ,

u saan yine kasi.

⁵⁰ U bi yaa zɔɔluŋ anan
vuota diekemba di
chiginana wa sanja
mana.

⁵¹ U tuntu wa u nuuŋ a tɔŋ
haguruŋ tɔuma,

ta chɔsi kalin-
baantielin wusanja.

⁵² Ta wuri naakɔuma ba
naaluŋ ma,

ta kɔti wabiti,

⁵³ ta yi vuodiekemba kɔŋ di
yalla nyindiiki vuna

ta vaa nyintitielin di ga
 anan nuuwaga.

54 Ta di nua dieke die v yna
 ti choonkubulba Izara
 vuosisi die di yine v
 tuntuntu,ba,
 ta sunji be.

55 Ta bi tunsu, a chigi Abara-
 hami anan v haagisi
 zoolu
 yaa gamma haahu!"

56 Meri die yiwo chutu ataa
 Elizabeti jigij ta die viiri
 kuli.

*Joon vuodieke di sinana
 vuosi Nmuti nyaabu maari
 wia*

57 Die Elizabeti maari
 daan die di tugi die v mui
 Buadembij.

58 Die v jujutamba anan
 v maari die di wonna
 wovuu dieke Nmuti di yine
 a yi wa wa ba mana sugiti
 die di fiati.

59 Die buanyaalika die di
 tugin daraa anu die ba baa
 ba gobi v kolu, die ba yaala
 ba nagu wa v choon saan
 Zakaria a yi wa,

60 ama die v nuu wo die di
 baari di, "Aayi! U saan nan
 yi Joon."

61 Ta ba balu a yi wa di, "Nu
 tigiri me vuon wori v saan di
 yi Joon!"

62 Womi die ba nagu ba
 nuusi a dagu dagutu a piasu v
 choon wa saan dieke v yaala
 ba nagu yi bua wa.

63 Die v nagu v nuusi a balu
 ba di ba yi wa gbanu, die
 ba nagu a yi wa, v maagu
 di, "Bua wa saan yine Joon!"
 Die di yi vuon mana ma-
 machi.

64 Lele womi Zakaria die
 di biagi a balu wia bura ta
 die a piili a bura Nmuti.

65 Die nmaamu die di yigi
 v jujutamba mana, waha
 gie die di muulu a ga tigi
 diekamba di benne Judia
 kunkogij me mana.

66 Vuodieke mana die di
 wonna wuri gie mana die di
 yile a piasa tan di, "Vuobia
 bua wa di baa v buru?"
 Dama die ba wou ye di Nmuti
 hagu ru bie v ma.

*Zakaria die di yinjine
 balu Nmuti wia dene*

67 Nmuti Halikasika die di
 suuli bua wa choon, Zakaria,
 die v yinji balu Nmuti wia di,

68 "Nu vaa ti biri ti
 Yomutien, vuodieke
 di yine tinu Izara
 vuosi Nmuti,
 dama v kenye mu a ken
 sunji v vuosi a gbatu
 ba a taan.

69 U yi ti wa gbigbatu
 hagu ritien
 ta v yi Nmuti tuntuntu
 Davidi haagu.

70 Kuru ma wa Nabidie
 Nmuti die vaa wa v
 naazvalu kasumba di
 balu naa di,

71 v nan gbatu ti a nyu
 ti dataasi nuusi me
 anan vuodiekamba
 mana di hana ti

72 die v bi baari v nan chigi
 ti choonkubulu zoolu,
 ta v kaan wou daan v
 nuakasika,

73 nua dieke die v yna
 ti choonkubulu Abara-
 hami wa.

74 Die ɔ hɔɔ dɪ ɔ nan
gbatɪ tɪ a nyɪŋ tɪ
dataasi nuusi me
amɔ tɪ nan biagi a jɪŋ
wa ta ŋmaamɪŋ wo tɪ,
75 ta bi vaa tɪ yi vuokasi
aŋaŋ vuovɪna ɔ
nɪŋŋa
tɪ mɪsi ma mana.
76 Ta Fɔnɪŋ n bua, ba nan
wa fu Nabidie Ŋmɪŋ
naazɔa.
Nan woliŋ tɪ Yɔmɔtien
nɪŋŋa
a wɔnsɪ ɔ sien a yi wa,
77 ta balɪ ɔ vuosi dɪ ɔ nan
gbatɪ ba a taan
saŋŋa dieke ɔ balla ɔ
nagi ba taalɪ a chaa ba
wa.
78 Wusie, tɪ Nabidie Ŋmɪŋ
chɪga zɔɔlɪŋ
ta ɔ бага dɪ bie tɪ ma ta
tɪ gbatɪtaanɪŋ daraan
nan dɪ sɪ sɪba ŋmɪŋ
pɔsɪŋ,
79 ka nan chaanɪ nyɪŋ
ŋmɪnsikpenɪ a yi
vuodiekemba mana
dɪ benne lumɪŋ ma
aŋaŋ vuodiekemba dɪ
gbigine kun;
ka nan bi chaanɪ tɪ
nagɪsɪ ma aŋ tɪ dɪa
sɔgɪɔvagiŋ sieku.”
80 Ka kɔvɪŋ chaanɪ bua wa
die dɪ birɪma aŋaŋ Ŋmɪŋ
sɪbɪŋ, ta die keŋ ga haagɪŋ
ma a ga bie mi dee a ga tɔgɪ
saŋŋa dieke die ɔ vɔarɪna ɔ
gban Izara vuosi me.

2

*Yisa maarɪŋ wɪa
(Mat. 1.18-25)*

1 Saŋka mi die naalɪba
jakɔsɪŋ ɔgusitɪsi die dɪ
yi nɔvɪŋ dɪ ba buusi

vuodiekemba mana dɪ
benne Romani tɪŋgban
mana mana ma ma.

2 Die buusiɔ die dɪ bunne
a yi wo, die Kirinusi die yine
naan Siria tɪŋgban ma.

3 Die wɪa vuonɪ mana die
dɪ yɪŋŋi a ga ɔ tɪŋ dɪ ba buusi
wa.

4 Naa chɪanɪ ma Josefu
die nyɪŋ wa Nazeriti Galili
tɪŋgban ma a ga Betilehemi,
Judia ma ma jigidieke die ba
murɪna naan Davidi. Josefu
die ga wa mi dama die ɔ
yiwo naan Davidi haagɪŋ.

5 Die ɔ ga wa mi aŋaŋ Meri
vuodieke die ɔ balla ɔ faarɪ
wa, dɪ ba buusi ba, saŋka mi
Meri die yaa wa nyuuti,

6 die ba yene bie Betile-
hemi tɪŋ ma wa, ɔ maarɪŋ
saŋŋa dɪ tɔgɪ.

7 Die ɔ murɪ ɔ hɔgɔlɪa
bua dembinɪ, die ɔ nagi
garɪŋ a vili wo a nagi wa
ɔvɪŋ ɔvɪŋsɪ nyindiike kpali
ma dama chaamba juonehe
mana die suuliye mɪŋ.

*Yiyagɪrɪba aŋaŋ malaka-
sisi wɪa*

8 Die yiyagɪrɪŋ batanɪ die
benne tɪka mi chaaku a
daansa ba yiise hagɪrɪŋ ma
yuku mi.

9 Ta die tɪ Yɔmɔtienɪ Nabi-
die Ŋmɪŋ malaka wɔnyɪ
die dɪ a keŋ a sɔsɪŋ ba
jiginɪ, ta tɪ Yɔmɔtienɪ Nabidie
Ŋmɪŋ chuulikpenɪkpɪŋ die
dɪ chaanɪ a gilinɪ be. Die
ŋmaamɪŋ die dɪ faasi a yigi
be,

10 ama ta malakaka die dɪ
balɪ a yi ba dɪ, “Nɪ da vaa
ŋmaamɪŋ yalla nɪ! N yallɪ
wa wɔvɪŋɪŋ a keŋ dɪ n yi

nı, wudieke dı baan nan yi vuon mana sogıfıtalıy pam.

¹¹ Yuku gie ba murı wa nı Gbıgbatıtaantı vuodieke dı yine Nmun vuovarıkıy Masia wa, naan Davidi tıy ma.

¹² Naa balla ka dagı nı dı ka sen yiwo wusie: nı nan ye ba nagına garıy a vili bıanyaalıy a dıan dıonı nyindiike kpalı ma.”

¹³ Womi die malakasi pam die dı nyıy arızanna ma a ken a gutı wıonıy wa ma ma, ba chıa yıla a bıra Nmun dı

¹⁴ “Nı kızı Nabıdie Nmun vuodieke dı benne arızanna ma saan nımsıkpen,

ta sogıdvagıy bemme vı vuovarıka ma tıngbanıka gie me.”

¹⁵ Die malakasisi die dı vaa yıyagırıba ta yınıı a ga arızanna ma, yıyagırıba die dı balı a yı tamba dı, “Nı vaa tı ga Betilehemi ma ma a ye wudieke dı yine mı, ta Nabıdie Nmun dı balı a yı tı wa.”

¹⁶ Die wıa die ba yi lagı lagı a ga a ye Meri anan Josefu; ta bıanyaalıka die dı dıa dıonı nyindiike kpalı ma.

¹⁷ Die ba yene wo wo, die ba balı ba wudieke malakaka die dı balla yaa gamma bıa wa wıa.

¹⁸ Vuodieke mana die dı wıonna yıyagırıba die dı balla die wo, die dı faası yi be mamachi,

¹⁹ ama Meri die dı tınsı wıaha gie mana ta faası a yile vı sonı ma.

²⁰ Ka kıvanı chaan die yıyagırıba die dı yınıı a ga ba yıise jıgıy. Die ba ganana die ba chıa yıla a bıra Nmun anan wudieke ba wıonna ta ye; die dı sen yiwo wudieke malakaka die dı bala a yı ba wa.

Die ba yına Yısa saan dene

²¹ Ba murına bıa wa vı daraa anı daraan, die ba gobi vı kızı ta yı wa saan Yısa, saan dieke malakaka die dı yına ta ba ye yıgı vı nyuutiti.

Die ba nagına Yısa a yı Nmun dene

²² Die sanıka dı tıgı dı Josefu anan Meri yi Mosisi mıraha die dı dagına die wo, dı ba yi kaaba a wınsı ba gbanı Nmun jıgıy. Die wıa die ba nagı bıa wa a ga Jerusalemı dı ba nagı wa a yı tı Yımıtıen Nabıdie Nmun,

²³ sıba ba maagına die tı Yımıtıen Nabıdie Nmun mıraha ma dı, “Hıgıltı nan Bıadembın nıy mana yiwo tı Yımıtıen Nabıdie Nmun sıtı.”

²⁴ Ta ba kaabı sıba tı Yımıtıen Nabıdie Nmun mıraha dı dagına die dı, “Ba nagı nımarıbı ale yi kaabın.”

²⁵ Sanıka mı daa wıonyı die benne Jerusalemı ma ma vı saan die dı yi Simiani. Die vı yiwo vuovıonıy a chıga Nmun ta Nmun Halıkasıka dı bıe vı ma, die vı chısa sanıa dieke Nmun dı balla vı gbatı Izara vuosi a taan mıy.

26 Die N̄m̄ūj Halukasika die d̄i bala wa d̄i v̄ kaan̄ kpi sie v̄ ken̄ ye N̄m̄ūj vuovaɾikiri Masia wa.

27 Womi N̄m̄ūj Halukasika die d̄i vaa Simiani die d̄i ga juu N̄m̄ūj j̄am̄ūj juokpen̄kp̄uk̄u s̄ūj. Die Yisa ch̄ōōj an̄an̄ v̄ nūj die d̄i yalla wa a ken̄ juu N̄m̄ūj j̄am̄ūj juokpen̄kp̄uk̄u suk̄u d̄i ba yi a ȳi wa wudieke N̄m̄ūj m̄iraha die d̄i daḡina wa,

28 Simiani die d̄i tuo b̄ua wa v̄ nuusi me ta die a paḡi N̄m̄ūj d̄i,

29 “N̄ Ȳom̄otien̄, ka daan̄ f̄u n̄v̄ari

vaa man̄ūj f̄u tontontu kpi ta wa kuli an̄an̄ s̄uḡid̄baḡūj, s̄iba die f̄u bala m̄ūj die wo;

30 dama n̄ gban̄ gban̄ n̄ nine ye Gb̄igbatitaantu wa, vuodieke f̄u t̄onna wa,

31 vuodieke f̄u v̄v̄ar̄ina a zien̄ a ȳi buurin̄ mana wa.

32 U nan yi chaan̄ūj ta daḡi vuodiekemba d̄i kana ka yi Juu vuosi f̄u sien̄, ta nan b̄i yi vuosi ȳima f̄u vuosisi Izara tielin̄ j̄il̄ma.”

33 Simiani bal̄ku yaa gamma b̄ua wa w̄ia, die d̄i yi b̄ua wa ch̄ōōj an̄an̄ v̄ nūj mamachi.

34 Simiani die d̄i j̄us̄u N̄m̄ūj d̄i N̄m̄ūj yi alibarika a ȳi ba ta bal̄i ȳi b̄ua wa nūj Meri d̄i, “N̄m̄ūj v̄v̄ar̄ina b̄ua wa gie d̄i v̄ ken̄ an̄ Izara vuosi pam nan ȳori; ta ba pam d̄ian̄ ken̄ ye gbatitaan̄ūj. W̄on̄ūj v̄ baa v̄ yiwo daḡiti a nyūj N̄m̄ūj

jigin̄ an̄ vuosi pam nan bal̄i a ch̄us̄u ka,

35 am̄ū vuosi pam s̄ūjanyile nan nyūj ȳen̄ me ama w̄ūj nan yi ta ch̄us̄u f̄u gban̄ gban̄ f̄u s̄ūj pam.”

36 Die N̄m̄ūj naaz̄va jak̄ūūj w̄on̄ȳi die benne mi ta yi h̄oḡu, v̄ saan̄ die yine Anna vuodieke d̄i yine Fanueli b̄ua ta b̄i yi Aseri buurin̄ vuon̄, die v̄ yiwo h̄oḡujak̄ūūj ta die a yall̄i ch̄ur̄u b̄ina aȳūp̄oȳi nȳuna,

37 ta v̄ ch̄ur̄u wa die d̄i kpi ta va wa kpih̄oḡu ta v̄ beri b̄ina ban̄is̄i-n̄ū an̄an̄ an̄usa san̄ka mi: ama die san̄ja mana v̄ n̄aan̄ bie wo N̄m̄ūj j̄am̄ūj juokpen̄kp̄uk̄u s̄ūj a j̄ama N̄m̄ūj a b̄oba n̄v̄an̄ ta j̄usa N̄m̄ūj.

38 San̄ka mi gban̄ gban̄ die v̄ ken̄ haari ba ta bir̄i N̄m̄ūj, ta bal̄i b̄ua wa w̄ia a ȳi vuodiekemba mana die d̄i ch̄us̄inana san̄ja dieke N̄m̄ūj d̄i bala v̄ gbat̄i Jerusalemi vuosi a taan̄ wa.

Die ba yin̄jine a ga Nazeriti dene

39 Die Josef̄u an̄an̄ Meri die d̄i yine wudiekemba N̄m̄ūj m̄iraha d̄i daḡina wa a kpat̄i wa die ba yin̄ji kuli ba t̄ūj Nazeriti, Galili me.

40 Ta b̄ua wa die d̄i bir̄ūj an̄an̄ haḡur̄ūj ta yaa ȳian̄ pam, ta N̄m̄ūj s̄ūj die d̄i fiak̄ an̄an̄ wa.

Yisa die d̄i yine wudieke san̄ja dieke v̄ yine buabin̄

41 B̄ūj nūj mana Yisa ch̄ōōj an̄an̄ v̄ nūj n̄aan̄

ga wa Jerusalemi a ga dii gasittan̄ku d̄vugaka.

42 Yisa die d̄ t̄ḡna b̄na baŋ aŋaŋ ale die ba ga d̄ ba dii d̄vugaka s̄ba ba ŋaana a w̄ŋ gara die wo.

43 D̄vugaka k̄vaŋ chaan̄ die Yisa ch̄oŋ aŋaŋ v̄ nuŋ die d̄ yin̄ŋine a kule die v̄ w̄ari Jerusalemi ma ama die ba ka s̄ba;

44 Die ba yile d̄ v̄ gut̄ wa daadamba ma, die w̄a die ba ch̄ŋ dam̄v̄m̄ŋ ta wa piili a yaala wa ba vuosi aŋaŋ ba z̄val̄ŋ jige;

45 ama die ba ka ye wo, die w̄a die ba yin̄ŋi ga Jerusalemi a yaala wa mi.

46 Ka daraa ataa daraan̄ die ba ye wo Ŋm̄ŋ j̄am̄ŋ juokpen̄k̄r̄uk̄ s̄ŋ, v̄ kal̄ aŋaŋ Juu vuosi d̄daḡr̄iba a w̄mma wudieke ba balala ta p̄asa ba w̄p̄as̄ika.

47 Die d̄ yiwo vuodiekemba mana die d̄ w̄nnana wa mamachi aŋaŋ v̄ ȳaŋ aŋaŋ v̄ yin̄ŋi bal̄ku.

48 Die v̄ ch̄oŋ aŋaŋ v̄ nuŋ die d̄ ye wo mi, die d̄ yi be mamachi pam; v̄ nuŋ die d̄ bal̄ wa d̄, "N̄ b̄va, b̄va f̄v̄ yi t̄ naa? Man̄ŋ aŋaŋ f̄v̄ ch̄va s̄ḡt̄ paali ch̄v̄s̄i m̄ŋ t̄ d̄ d̄ia a yaala f̄v̄!"

49 Die v̄ yin̄ŋi a bal̄ d̄, "B̄va yine n̄ t̄ŋ d̄ d̄ia a yaala m̄ŋ? N̄i ka s̄ba a baari d̄ m̄v̄ d̄ n̄ bemme n̄ Ch̄va tigin̄ me?"

50 Ama die ba ka s̄ba v̄ bal̄ku ch̄aŋ.

51 Die Yisa die d̄ yin̄ŋi a ga Nazeriti aŋaŋ ba a saaga

ya ba. V̄ nuŋ die d̄ t̄nsa w̄aha gie mana v̄ s̄ŋ ma.

52 Yisa die d̄ b̄r̄ma a ḡta aŋaŋ ȳaŋ ta Ŋm̄ŋ aŋaŋ vuota s̄ḡt̄ d̄ f̄iala v̄ ma.

3

J̄oŋ vuodieke die d̄ s̄nana vuosi Ŋm̄ŋ nyaabu die d̄ w̄ns̄nana sien̄ dene

(Mat. 3.1-12; Maki 1.1-8; J̄oŋ 1.19-28)

1 Saŋa dieke Naal̄ba jak̄v̄ŋ Taberisi die d̄ dine naari b̄na baŋ aŋaŋ an̄ wa, ta Pontiwosi Paliti gban̄ die yiwo Judia n̄ŋand̄s̄r̄v̄, ta Herodi gban̄ die d̄ yi Galili naajak̄v̄ŋ, ta v̄ n̄mb̄va Filipi die yine Ituria aŋaŋ Tirakonitisi naajak̄v̄ŋ, ta Lasaniasi die d̄ yi Abilene naajak̄v̄ŋ,

2 ta Anasi aŋaŋ Kayafasi die yine Ŋm̄ŋ k̄kaabit̄ba nȳŋk̄ora. Saŋka gie Ŋm̄ŋ die d̄ naḡ v̄ w̄a a ȳ J̄oŋ, Zakaria b̄va wa; die v̄ bie wo haaḡŋ ma.

3 Die w̄a J̄oŋ die d̄ d̄ J̄oŋdani m̄ḡk̄p̄ur̄i l̄ga mana a m̄s̄la a ȳa vuosi d̄ ba ch̄ŋ nȳŋ ba t̄nt̄mb̄iat̄i ma aŋ v̄ s̄ŋ ba Ŋm̄ŋ nyaabu aŋ Ŋm̄ŋ naḡ ba t̄nt̄mb̄iat̄i a chaa ba.

4 S̄ba d̄ maaḡna die Ŋm̄ŋ naaz̄va Azaya gban̄ku ma d̄,

"Vuon̄ benne haaḡŋ ma a keese a m̄s̄la:

'N̄i w̄ns̄i t̄i Ȳoŋm̄t̄ien̄ kenin̄ s̄ieti

ta vaa a t̄ḡt̄i a ȳ wa.

5 Gbaga mana nan suuli,

ta tana anan kunkoge
mana jati.

Siegonte mana nan tugisi

ta siebaloti mana nan
muni vuna.

6 Ta tujgbaŋka gie vuosi
mana nan ye Nmuj di
baa nan gbatu ba a
taan dene.' "

7 Daadan pam die di ken
Joon jigij di u su ba Nmuj
nyaan, die u balu a yi ba
di, "Ninun nyinvuukehe gie!
Muna kpaana ni di ni chigi
nyun Nmuj sunyuru dieke di
bala ka ken ni ma wa?

8 Ni yime wudiekemba di
baan dagu di ni sen chigi
nyun ni tuntumbiatu ma.
Ta ni da yilime ni sugiti
ma di Abarahami yiwo ti
chocokobu. N bala ni, Nmuj
nan biagi a vaa tanaha gie
burun Abarahami haagisi.

9 Liaka won yi siri a gbari
di ka chia tusisi; tu dieke
di kana ka nyun nyunnya
vuna ba nan chia ka a taan
a nagi yi bolin me."

10 Die daadamba die di
pasi wa di, "Bia ti wa mu
ti yi?"

11 Joon die di yinji a balu
ba, "Vuodieke mana di yalla
nyinyeeke ale mu di u nagi
kaani a yi vuodieke di wone,
ta vuodieke dan mana di
yalla nyindiike mu u yi die
gban gban."

12 Mi lampotuosirin batan
di ken di u su ba Nmuj
nyaabu ta die a pasi wa di,
"Didaguru, lala ti ba ti yi?"

13 U yinji a balu ba di, "Ni
da ken tuo a tan ni muna ni
tuo die."

14 Ta sojasi batan dan die
di pasi wa di, "Ta tunun nu,
bia ti mu ti yi?"

Die u yinji a balu ba
di, "Ni da mugisi vuosi a
tuo ba ligire yaa a chibi
nunchibisi a yi vuosi, ama
ni vaa ni nine suuli ni tune."

15 Ta vuosi die di piili a
yile ba sugiti ma ta yaa tama
Joon ma, di u nan ken a
yi Nmuj Vuovarikuru Masia
wa.

16 Die wa Joon die balu
a yi ba mana di, "Manun n
sawa ni anan nyaan ama
vuodieke di tianna mun
kien, n ka tugi vuodieke di
baan forisi u nura guune
gban. Woun u nan nagi
Nmuj Halikasika anan bolin
a su ni sugiti.

17 U yallu wa u
kpalichaarikun u nuun me
di u chaari zaaha ta nagi
zaabiehe a yi u bumbun me
ta nagi zaakpeetiti a yi boli
dieke di kana ka kpise me."

18 Joon die di musuna
wounaha gie a yia vuosisi,
die u balu wa yiri yiri a
kpaan ba di ba tarigi ba
berin.

19 Ama die u galun naan
Herodi nun dama die u gbatu
wa u gban gban u numbua
hogu Herodiasa a faaru ta bu
yi wubiatu pam.

20 A kuan chaan die u bu yi
wuban a guti a ma, ta ligi
Joon dansarika sun.

*Joon die di sina Yisa Nmuj
nyaan dene*

*(Mat. 3.13-17; Maki 1.9-
11)*

21 Saṅṅa dieke Joon die dɩ sunana vuosi Nṁṁṁ nyaabu, die Yisa dɩ keŋ ɔ jigin dɩ ɔ su ɔ gbanj. Mi Yisa die dɩ juusa Nṁṁṁ, ḡṁṁṁsikpeŋ die dɩ yuori,

22 ta Nṁṁṁ Halikasika die dɩ keŋ sɔɔɔ ɔ sikpeŋ aŋaŋ nyɔŋgbantu sɩba ḡmaruŋ. Ta lɔlu dɩ nyuŋ ḡṁṁṁsikpeŋ a baaru dɩ, “Fɔnuŋ fu yine n Bɔachoti; fɔnuŋ n nine dɩ suuli.”

Yisa chɔɔŋkɔvɔliŋ wɩa
(Mat. 1.1-17)

23 Yisa die yiwo bua banɩsɩ-taa ta die a piili ɔ tuɔma.

Vuosi die yile sɩba ɔ yiwo Josefu bua; ta Josefu chɔɔŋ die yine Heli,

24 ta Heli chɔɔŋ die yine Matati, ta Matati chɔɔŋ die yine Liiva, ta Liiva chɔɔŋ die yine Meliki, ta Meliki chɔɔŋ die yine Janayi, ta Janayi chɔɔŋ die yine Josefu,

25 ta Josefu chɔɔŋ die yine Matatiasi, ta Matatiasi chɔɔŋ die yine Amosi, ta Amosi chɔɔŋ die yine Nahumi, ta Nahumi chɔɔŋ die yine Esili, ta Esili chɔɔŋ die yine Nagayi,

26 ta Nagayi chɔɔŋ die yine Maati, ta Maati chɔɔŋ die yine Matatiasi, ta Matatiasi chɔɔŋ die yine Semeni, ta Semeni chɔɔŋ die yine Joseki, ta Joseki chɔɔŋ die yine Joda,

27 ta Joda chɔɔŋ die yine Johanani, ta Johanani chɔɔŋ die yine Resa, ta Resa chɔɔŋ die yine Zerubabeli, ta Zerubabeli chɔɔŋ die yine Sialitili, ta Sialitili chɔɔŋ die yine Neri,

28 ta Neri chɔɔŋ die yine Meliki, ta Meliki chɔɔŋ die yine Addi, Addi chɔɔŋ die yine Kosami, ta Kosami chɔɔŋ die yine Elimadami, ta Elimadami chɔɔŋ die yine Eri,

29 ta Eri chɔɔŋ die yine Josua, ta Josua chɔɔŋ die yine Eliaza, ta Eliaza chɔɔŋ die yine Jorimi, ta Jorimi chɔɔŋ die yine Matati, ta Matati chɔɔŋ die yine Liiva,

30 ta Liiva chɔɔŋ die yine Simiani, ta Simiani chɔɔŋ die yine Juda, ta Juda chɔɔŋ die yine Josefu, ta Josefu chɔɔŋ die yine Jonami, ta Jonami chɔɔŋ die yine Elayakimi,

31 ta Elayakimi chɔɔŋ die yine Melia, ta Melia chɔɔŋ die yine Mena, ta Mena chɔɔŋ die yine Matata, ta Matata chɔɔŋ die yine Nafani, ta Nafani chɔɔŋ die yine Davidi,

32 ta Davidi chɔɔŋ die yine Jese, ta Jese chɔɔŋ die yine Obedi, ta Obedi chɔɔŋ die yine Boazi, ta Boazi chɔɔŋ die

- yine Salimoni, ta Salimoni chɔɔŋ die yine Nasoni,
- 33 ta Nasoni chɔɔŋ die yine Aminadabi, ta Aminadabi chɔɔŋ die yine Adimini, ta Adimini chɔɔŋ die yine Arini, ta Arini chɔɔŋ die yine Hezironi, ta Hezironi chɔɔŋ die yine Perezi, ta Perezi chɔɔŋ die yine Juda,
- 34 ta Juda chɔɔŋ die yine Jakobu, ta Jakobu chɔɔŋ die yine Aziki, ta Aziki chɔɔŋ die yine Abarahami, ta Abarahami chɔɔŋ die yine Tera, ta Tera chɔɔŋ die yine Nahori,
- 35 ta Nahori chɔɔŋ die yine Serugi, ta Serugi chɔɔŋ die yine Rewo, ta Rewo chɔɔŋ die yine Pelegi, ta Pelegi chɔɔŋ die yine Eberi, ta Eberi chɔɔŋ die yine Sela,
- 36 ta Sela chɔɔŋ die yine Kayinani, ta Kayinani chɔɔŋ die yine Afakisadi, ta Afakisadi chɔɔŋ die yine Siami, ta Siami chɔɔŋ die yine Nowa, ta Nowa chɔɔŋ die yine Lameki,
- 37 ta Lameki chɔɔŋ die yine Metusila, ta Metusila chɔɔŋ die yine Enɔki, ta Enɔki chɔɔŋ die yine Jaredi, ta Jaredi chɔɔŋ die yine Mahalaleeli, ta

Mahalaleeli chɔɔŋ die yine Keenani,

- 38 ta Keenani chɔɔŋ die yine Enosi, ta Enosi chɔɔŋ die yine Sefi, ta Sefi chɔɔŋ die yine Adami, ta Adami chɔɔŋ die yine Nabidie N̄m̄uŋ.

4

Sitaani die dɪ magɪsɪna
Yisa dene
 (Mat. 4.1-11; Maki 1.12, 13)

1 Womi Yisa die dɪ nyuŋ Jɔɔdani mɔgɪkpuru chaŋ, ta suuli aŋaŋ N̄m̄uŋ Halikasika, Halikasika die dɪ vaa ɔ ga haaguŋ ma,

2 mi die Sitaani die dɪ magɪsɪ wa a ga tɔgɪ daraa banɪsɪ-nɪsa. Saŋka mi mana die ɔ ka dii jaan mana, die wɪa ka kvaŋ chaŋ kɔŋ die dɪ yallɪ wa.

3 Sitaani die dɪ balɪ wa dɪ, "Dɪ yi fɔ seŋ yi N̄m̄uŋ bua fɔ vaa tanɪ gie bɪruŋ nyindiike."

4 Yisa dɪ yinɪi a balɪ wa dɪ, "Dɪ maagɪya N̄m̄uŋ gban̄ku sɔŋ 'Da nyindiike nyuna ma wɪa vuota dɪ beri.' "

5 Mi Sitaani dɪ bɪ nagɪ wa a jɔbalɪ n̄m̄uŋsikpen̄ a dagɪ wa dɔnɪa ka gie mana lagɪ lagɪ,

6 ta balɪ wa dɪ, "N nan nagɪ yikoke gie aŋaŋ nyinti gie mana a yi fɔ, die ba nagɪ yi m̄uŋ m̄uŋ ta n nan buagu nagɪha a yi vuodieke mana n yaalala.

7 N nan nagɪ yikoke gie aŋaŋ nyinti gie mana a yi fɔ dɪ yi fɔ sɔŋ gbirigi a jan̄ m̄uŋ."

8 Yisa dɪ yinɲi a balɪ wa dɪ, “Dɪ maagɪya Nɲmɲ gbanɲkɔ sɔɲ dɪ, ‘Vuota jɪama ti Yɔmɔtien Nabidie Nɲmɲ nyɪna ma ta bi dɪa ɔ nyɪna ma!’ ”

9 Die Sitaani dɪ bi nagɪ wa a ga Jerusalemi a nagɪ wa a jɔbalɪ zien Nɲmɲ jɪamɲ juokpenɲkɔkɔ sikpenɲ me, ta balɪ wa dɪ, “Fɔ senɲ yi Nɲmɲ Bɔa yɔgɪ a chigisi tɲngbanɲ,

10 dama dɪ maagɪya Nɲmɲ gbanɲkɔ sɔɲ dɪ, ‘Nɲmɲ nan vaa ɔ malakasisi mɲɲɲ daansɪma fɔ.’

11 Dɪ bi maagɪ dɪ, ‘Ba nan tuoli a tuo fɔ ba nuusi me amɔ fɔ naabɲɲ da kenɲ a gbɲɲ tanɲ anɲ fɔ ye danɲa.’ ”

12 Ta Yisa die dɪ yinɲi a balɪ wa dɪ, “Dɪ maagɪya Nɲmɲ gbanɲkɔ sɔɲ dɪ, ‘Vuonɲ da kenɲ magɪsɪ ti Yɔmɔtien Nabidie Nɲmɲ.’ ”

13 Die Sitaani die dɪ magɪsɪna wa a jɪu wa die ɔ va wa ta ga, sie sanɲa dieke ɔ baanɲ nan ye sienɲ bɪbra.

Yisa die dɪ piiline ɔ tɔvma Galili tɲngbanɲ ma dene

(Mat. 4.12-17; Maki 1.14, 15)

14 Ka kɔvanɲ chaanɲ Yisa die dɪ yinɲi ga Galili, ta die a suuli ananɲ Nɲmɲ Halɲkasɲka hagɪɲɲ. Die ba mɔsɪlɪ ɔ wɪa tɲngbanɲka lɔga mana.

15 Die ɔ dagɪ ba Nɲmɲ wɪa ba Nɲmɲ jɪamɲ juone me; ta vuonɲ mana dɪ birɪ wa.

Nazeriti vuosi die dɪ zetine Yisa dene

(Mat. 13.53-58; Maki 6.1-6)

16 A kɔvanɲ chaanɲ Yisa die dɪ ga Nazeriti, jigidieke die ba wubine wo ɔ ga birɲɲ vuota. Ta die davɔsɪkɪrɪ daari die ɔ ga juu Nɲmɲ jɪamɲ juonɲ me sɪba ɔ wone yie die wo. Die ɔ hagɪ a zie dɪ ɔ karɲɲ Nɲmɲ gbanɲkɔ,

17 ta die ba nagɪ Nɲmɲ gbanɲ dieke Nɲmɲ naazɔa Azaya die dɪ maagɪna a kenɲ yɪ wa. Die ɔ yuori ke a ye jigidieke ba maagɪna dɪ,

18 “Nabidie Nɲmɲ Haalɲɲ bie n ma,

dama ɔ vɔari mɲɲ mɲɲ dɪ n mɔsɪlɪ wɔvɪnaha a yɪ zɔɔlɲntielɲɲ.

U tɔɲ mɲɲ mɲɲ dɪ ga balɪ yɔɲɪsɪ dɪ n nan vɔari ba a nyɲɲ yɔrɪ,

ta bi balɪ yɪsɪ dɪ ba nan ye,

ta bi vɔari vuodiekemba dɪ benne mugisɲɲ me a taanɲ yɔrɪ,

19 ta bi mɔsɪlɪ dɪ sanɲa tɔgɪya mɲɲ

dɪ Nabidie Nɲmɲ gbatɪ ɔ vuosi a taanɲ.”

20 Yisa die dɪ karɲɲna a kpatɪ wa die ɔ pili gbanɲkɔ a yinɲi a nagɪ ka a yɪ Nɲmɲ jɪamɲ tɔntɔntɔ, ta sɔɲɲ kalɪ. Ta vuodiekemba mana die dɪ benne Nɲmɲ jɪamɲ juoku me wo die dɪ jɪuma wa.

21 Womi Yisa die dɪ piili a bala ba dɪ, “Wudieke n karɲɲna Nɲmɲ gbanɲkɔ sukɔ, kenɲ yi wusie jinne, sɪba nɪ wɔnnana die wo.”

22 Die ba mana sugɪtɪ die dɪ fɪalɪ ananɲ wa ta ba bɪra wa, die dɪ yi be mamachi ananɲ wudiekemba ɔ bala

wa. Die ba pɔasa taŋ dɪ, “Daa ɔ yine Josefu bwa wa?”

²³ Womi Yisa die dɪ balɪ a yɪ ba dɪ, “N ka chɪlɪya dɪ nɪ nan balɪ mɪŋ nandagɪrɪ gie dɪ, ‘Gbɪgbaantɔ gbaan fɔ gbaŋ.’ Nɪ nan bɪ balɪ a yɪ mɪŋ dɪ n yɪ mamachi tɔnkɔɔma n gbaŋ gbaŋ n tɪŋ ma sɪba nɪ wɔnnana dɪ n yiye Kapenɔmi ma wa.

²⁴ Wusie maŋ bala nɪ dɪ, vuosi ka tuose Nɪmɪŋ naazɔa ɔ gbaŋ gbaŋ ɔ tɪŋ ma.

²⁵ Wusie, kpihɔgɔba pam die benne Izara tɪŋgbaŋ ma, saŋŋa dieke Elaja die dɪ benne wo, saŋka mi die nɪŋ dɪ ka nɪya bɪna ataa aŋaŋ chɪtɪ ayɔbaba, ta kɔŋkɔɔŋ dɪ keŋ nan tɪŋgbaŋka mana ma,

²⁶ ama Nɪmɪŋ die ka tɪŋ Elaja ba wɔnyɪ mana jigɪŋ; die ɔ tɪŋ wa wa kpihɔgɔ dieke dɪ benne Zarefati Sadoni tɪŋ ma wa jigɪŋ.

²⁷ Saŋŋa dieke Nɪmɪŋ naazɔa Elasa die dɪ benne wo gama pam die benne Izara tɪŋ ma, ama ba wɔnyɪ mana die ka ye gbaamɪŋ sɪe Naamani vuodieke dɪ yine Siria dembin, wɔnɪŋ ɔ nyɪna ma die yene gbaamɪŋ.”

²⁸ Die vuodiekemba mana die dɪ benne Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juoku me wo ta wɔŋ Yisa balɪkɔ gie, die dɪ ju sɪnyɪrɪŋ pam aŋaŋ wa.

²⁹ Die ba haɣɪ a yaɣɪ wa a nyɪŋ tɪka a yaa wa ga kunkogi dieke ba mɪna ba tɪka a zie wo sikpeŋ a yaala ba kpaŋŋɪ wa a taan gɔɔlɪkɔ sɔŋ,

³⁰ ama die ɔ nyɪŋ ba sɔnsɔŋ a chɔŋ ga.

Dembin dieke jumbɪaŋ die dɪ yalla wɪa

(Maki 1.21-28)

³¹ Ka kɔaŋ chaan ta Yisa die dɪ ga Kapenɔmi dieke dɪ benne Galilɪ tɪŋgbaŋ ma wa, davnɔstɪkɪrɪ daari die ɔ juu Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juoku me a piili daga vuosi Nɪmɪŋ wɪa.

³² ɔ dagɪkɔ die dɪ yi be mamachi pam dama die ɔ bala aŋaŋ yiko.

³³ Ta daa wɔnyɪ jumbɪaŋ die dɪ yalla ta ɔ bie Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juoku me die dɪ faasi keesi ŋmɪŋsikpeŋ dɪ,

³⁴ “Fɔnɪŋ Yisa, vuodieke dɪ nyɪna Nazeriti, bɪa fɔ yaala tɪ jigɪŋ? Keŋ dɪ fɔ chɔstɪ tɪ mɪŋ? N sɪba vuodieke dɪ yine fɔ, yiwo Nɪmɪŋ tɔntɔnkasi vuon.”

³⁵ Ta Yisa die dɪ natɪ jumbɪakɔ dɪ, “Tari watɪ ta keŋ nyɪŋ daa wa ma.” Die jumbɪakɔ dɪ nagɪ daa wa taan tɪŋgbaŋ ba mana nɪŋŋa ta keŋ nyɪŋ ɔ ma, aŋaŋ ka nagɪna wa a taan tɪŋgbaŋ mana die ka ka yɪ wa danŋa.

³⁶ Die dɪ yi vuotamba mana mamachi die ba pɔasa tamba dɪ, “Bɪa balɪŋ wɔnna? Ta ɔ yaa yiko aŋaŋ haɣɪrɪŋ a yɪa jumbɪatɪ nɔa, ta a nyɪna vuosi ma.”

³⁷ Die wɪa die ba mɔblɪ Yisa saan tɪka ma mana.

Yisa die dɪ gbaanna vuosi pam dene

(Mat. 8.14-17; Maki 1.29-34)

38 Saŋka mi Yisa die dɪ nyɪŋ Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juoku me a ga Simoni tigiŋ. Die Simoni hanɪŋ hɔgɔ die dɪ dɔa a yɔagɪ, ɔ nyɪŋgbanɪŋ die dɪ faasi tɔɔlɪ, die ba jɔɔsɪ Yisa dɪ ɔ sunɟi wo.

39 Ta Yisa die dɪ ga a ga zie jigidieke ɔ dɔana wa, ta yɪ yɔagɪɔɔ nɔan, die yɔagɪɔɔ dɪ va wa; ta hɔgɔ wa dɪ haɟɪ bɔnyɪ a yi ba chaantɪ.

40 Die ηmɪŋ die dɪ june a kpatɪ, vuodiekemba mana die dɪ yalla yɔagɪtielin ba tige me ba yɔagɪ yɔagɪtɪ yiri yiri die dɪ chii be a keŋ Yisa jigɪŋ. Die ɔ nagɪ ɔ nuusi a diisi diisi ba mana ma die ba mana dɪ ye gbaamɪŋ.

41 Ta ɔ bɪ yi ta jumɔiatɪ dɪ nyɪŋ vuosi pam ma, die a nyɪnana wa die a taan keesɪŋ ηmɪŋsikpeŋ dɪ, “Fɔnɪŋ fɔ yine Nɪmɪŋ Bɔa wa.”

Ama die ɔ ka bɪ saagɪ dɪ a balɪ wɪŋ, dama a sɪba baarɪ ɔ yiwo Nɪmɪŋ Vuonɔarikɪŋ Masia wa.

Yisa die dɪ mɔɔlɪna wɔwɪnaha Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juone me dene

(Maki 1.35-39)

42 Die tunɟ die dɪ vɔnna die Yisa die dɪ nyɪŋ tɪka ma a ga haagɪŋ ma; die vuosisi die dɪdɪ dɪa a yaala wa, die ba kenne a ye wo wo, die ba ka bɪ yaala ɔ ga ta va ba.

43 Ama die ɔ balɪ ba dɪ, “Sie n ga tɪɟhanɪŋ ba a ga balɪ Nɪmɪŋ wɔwɪna yaa gamma ɔ naarɪ kenɪŋ wɪa mi gban, dama die wɪa Nɪmɪŋ dɪ tunɟ mɪŋ.”

44 Naa chɪan ma die ɔ dɪdɪ dɪa Judia tɪɟsɪ ta juo Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juone me a daga vuosi wɪaha.

5

Yisa die dɪ wana ɔ bumbɔŋan kvanɟandɪisɪriba dene

(Mat. 4.18-22; Maki 1.16-20)

1 Daan kaanɪ Yisa die dɪ ga a zie Genezariti gbagɪkɔkɔ kvanɔan a bala Nɪmɪŋ wɪa ta daadan pam dɪ taan gilin wo a wɔmma wɪaha.

2 Die ɔ ye haarɪsɪ ale die dɪ zene gbagɪrɪ kvanɔan, zaasɪyigiribe die vanaha ta die a ga sugire ba nɪtɪ.

3 Yisa die dɪ juu haarɪsɪ kaanɪ, die dɪ yine Simoni jaan ta balɪ wa dɪ ɔ kpanɟɪ ka a ga nyaabɔ sɔŋ bɪta. Yisa die dɪ wa a kalɪ haarɪkɔ sɔŋ a daga kɔkɔpaakɔ Nɪmɪŋ wɪa.

4 Die ɔ dagɪna kpatɪ wa, die ɔ balɪ Simoni dɪ, “Kpanɟɪ haarɪkɔ ka ga jigidieke dɪ goline ta nɪ vigɪ nɪ nɪtɪtɪ nyaabɔ sɔŋ a yigi zaasɪŋ.”

5 Simoni die dɪ yinɟi balɪ wa dɪ, “Jakɔɔŋ, tɪ tunɟ wa yuku mana ama tɪ ka yigi jaan. Tɔ, fɔ bala naa wa wɪa, n nan vigɪ nɪtɪtɪ.”

6 Die Simoni anan ɔ chanchaalɔba die dɪ vigɪ ba nɪtɪ a yigi zaasɪŋ pam, ta ba nɪtɪ die dɪ yaala a kpa a kpa.

7 Naa chɪan ma, die ba wa ba chanchaalɔba die dɪ benne haarɪ kanɪŋ wa ma wa dɪ ba keŋ a sunɟi be. Die ba keŋ vɔarɪ zaasɪɔɔ a suuli

ba haarısı ale wo mana, ta haarısıtı dı wa dunsı a yaala a sũũŋ nyaabu chıaŋ.

⁸ Die Simoni Piita die dı yine wudieke die dı yine wo Ƴ gbigiri Yisa nũŋŋa a baarı dı, “N Yomũtien, n yiwo tũntũmbiatĩtien. N ka vũna dı n gbigi fu. Va mũŋ ta ga”,

⁹ dama die ba yigine zaasũŋ pam wa die yine Simoni Piita aŋaŋ Ƴ zualıba mana mamachi

¹⁰ aŋaŋ Ƴ chan-chaalıba, Jemisi aŋaŋ Joon vuodiekemba dı yine Zebedi ballı.

Ta Yisa dı balı a yı Simoni dı, “Da vaa ŋmaamũŋ yalla fu, a nyũŋ jinne yaa gamma nan ga a sũgũma vuosi a kiere n jigiŋ.”

¹¹ Die wıa die ba kpaŋŋı ba haarısıtı a jwalı gaŋŋ a va jaŋŋ mana ta dı Yisa kvaŋ.

Yisa die dı gbaanna gamũŋ dene

(Mat. 8.1-4; Maki 1.40-45)

¹² Saŋŋa kaanı Yisa die bie tũŋ kaanı ma ta daa wũnyı dı bie mũŋ a yallı gamũŋ. Die Ƴ yine Yisa wa die Ƴ nagı Ƴ gbaŋ a taŋŋ tũŋbaŋ Ƴ nũŋŋa a jũũtı wa dı, “N Yomũtien, dı yi fu dũŋŋũ fu gbaŋŋ mũŋ.”

¹³ Yisa die dı tũntı Ƴ nuũŋ a gbı daa wa ta balı dı, “N saagıya, fu gamũŋ kpatıya mũŋ.” Lele womi daa wa ganı dı kpatı bũnyı.

¹⁴ Die wıa Yisa die dı kpaŋŋ wa dı, “Da keŋ balı

vuũŋ wũrı gie, ama ga a ga nagı fu gbaŋ a dagı Ŋmũŋ kũkaabıtũ wa ta kaabıtũ kaabıtũ dieke Mosisi die dı dagına wa yaa gamma gamũŋ gbaanũŋ wıa, aŋ vuũŋ mana summa sũba dı lele fu gaŋkũ kpatıya mũŋ.”

¹⁵ Ama die ba faası mũũlı Yisa saŋŋ jigiŋ mana, ta kpıkaŋŋ die dı keŋ Ƴ jigiŋ dı ba wũŋ wudieke Ƴ balala, ta ye gbaamũŋ a nyũŋ ba yũagıtı ma.

¹⁶ Ama die Ƴ ŋaŋŋ ga wa haagũŋ ma a ga jũũsa Ŋmũŋ.

Yisa die dı vana nyũŋgbaŋ kpıkiŋ tien dı ye gbaanũŋ dene

(Mat. 9.1-8; Maki 2.1-12)

¹⁷ Saŋŋa kaanı die Yisa dı daga vuosi Ŋmũŋ wıa, ta Farasisi aŋaŋ mũraha dıdagııba die dı kalı mi, die ba nyũŋ wa Galili tıgıtı mana aŋaŋ Judia tıgıtı mana aŋaŋ Jerusalemi a keŋ Yisa jigiŋ. Die Nabidie Ŋmũŋ hagırıŋ die dı bie Ƴ ma dı Ƴ gbaŋŋ yũagıtıliŋ.

¹⁸ Die dembisi batŋŋ die dı chii daa wũnyı nyũŋgbaŋŋ die dı kpine kalũŋŋa ma a mũa dı ba nagı wa juu tıgiri me a nagı wa dũaŋ Yisa nũŋŋa.

¹⁹ Ama die vuosi die dı dala wa die ba ka bıagı nagı wa juu, die wıa die ba chii wo a jwalı mampili sikpeŋ* a chıa a yuori vũrıŋ a nagı wa aŋaŋ kalũŋka a sũũŋ dũaŋ vuosi sũnsũŋ Yisa nũŋŋa

²⁰ Yisa die dı yine ba yine wo yada dene wo, Ƴ balı yı

* 5:19 5.19 Ba ŋaŋŋ kuse ba juone sikpeŋ me.

daa wa dı, "N zva n nagı fu taalı a chaa fu."

21 Ta mıraha dıdagırıba anan Farasisi vuosisi die dı piili a yile ba sugtı ma dı, "Mıta yine daa wa gie a bala sıba v yiwo Nmı? Vuobia baan nan nagı vuon taalı a chaa wa, ntaala Nmı nyına?"

22 Die Yisa dı mınnı ba sonyıle ta pıası ba dı, "Bıa nı yile wıaha gie nı sugtı ma?"

23 Genhe jabıa yine mılı, fu baan balı dı, 'N nagı fu taalı a chaa' yaa 'Hagı a chıı?'

24 N nan wa a dagı an nı summa a baarı manı vuota Bıa yaa yiko dınta mama a nan bıagı a nagı vuosi tımbıatı a chaa ba." Die wıa die v balı a yı nyıngbanıkiiki tıen wo "N bala fu, hagı a nagı fu kalıııa a ga tıgıı."

25 Lele womi daa wa die dı hagı ba mana nıııa a nagı v kalıııa a kuli ta bıra Nmıı.

26 Die dı yi vuon mana mamachi pam ta nımaamı die dı yıgı be, die ba pagı Nmıı a bala dı, "Tı ye mamachi wıa jııne."

Yisa die dı wana daa wınyı v saan dı yine Liıva dene
(Mat. 9.9-13; Maki 2.13-17)

27 A kvanı chaan ta Yisa die dı nyıı a ye lampotuosıru ba wasınana Liıva ta v kalı jıgı-dıeke ba tuosıne lampoke juon me. Yisa dı balı a yı wa dı, "Dıa mııı!"

28 Die Liıva die dı hagı a vaa jaan mana ta dı v kvanı.

29 Liıva die dı paalı a yi chaantı v tıgıı me a yı Yısa; ta die lampotuosırııı pam anan vuosi batan die dı lagııı die anan ba.

30 Die Farasisi batan anan ba mıraha dıdagırı batan die dı yine Farasisi die dı kenı pıasa Yısa kvanıandııırıba dı, "Bıa nı die ta nyuo anan lampotuosırııı anan tıntımbıatı tıelııı?"

31 Yısa die dı yııııı a balı ba dı,

32 "Manıı n ka kenı dı n balı vuodıekemba dı yine vuovıına dı ba vaa ba tımbıatı ama n kenı dı n balı tıntımbıatı tıelııı dı ba vaa ba tımbıatı."

Sıehaala anan sıekvra dı kana ka lagıııı tanı dene

(Mat. 9.14-17; Maki 2.18-22)

33 Die vuosi batan die dı balı Yısa dı, "Jıon kvanıandııırıba nıaan bıba nııan ta jıısa Nmıı sanıa mana, ta Farasisi mba kvanıandııırıba dı yıe die gbanı gbanı ama fu kvanıandııırıba nıaan die mııı ta nyuo sanıa mana."

34 Yısa die dı yııııı a balı ba dı, "Nı tııı yaala chaanı dıekemba dı gana hıgı faarııı ma bıba nııan, banıı anan hıgı wa tıen dı lagııına a bırı wo? Die kaan bıagı a yı.

35 Ama sanıa nan kenı ba nan nagı hıgı wa tıen a nyııı

ba jigin, san̄ka mi ba nan wa bobu n̄van̄.”

³⁶ Yisa die d̄i b̄i taan̄ ba nandaḡiri gie d̄i, “Vuon̄ kaan̄ saagi a churi gar̄ihaalin̄ ta naḡi ka gar̄ichoot̄in̄ a baali a ligi gar̄ik̄oos̄in̄ v̄or̄in̄, dama v̄ yi die v̄ nan ch̄oos̄i gar̄ihaalik̄u ta gar̄ihaalik̄u an̄an̄ gar̄ik̄oos̄i kaan̄ d̄i mu tan̄.

³⁷ Yaa n̄i yeye ta vuon̄ naḡi daahaalin̄ as̄u gban̄in̄ koliti diekemba d̄i yine nyuj̄k̄ura ma? Dama v̄ yi die daabu nan k̄on̄ a churi kolititi an̄ daabu an̄an̄ kolititi mana taan̄ ȳor̄i.

³⁸ Ama sie v̄ naḡi daahaalin̄ as̄u gban̄in̄ koliti diekemba d̄i yine nyuj̄haala ma.

³⁹ D̄i yi ta vuon̄ d̄i nyuu daak̄oos̄in̄, v̄ ken̄ ye daahaalin̄ v̄ ka b̄i yaala, v̄ n̄aan̄ baari d̄i ‘Daak̄oos̄i nans̄ina.’ ”

6

Dav̄oos̄ik̄iri daari w̄ia

(*Mat. 12.1-8; Maki 2.23-28*)

¹ Dav̄oos̄ik̄iri daan̄ kaan̄ die Yisa an̄an̄ v̄ k̄van̄and̄us̄ir̄iba die d̄i ch̄on̄ t̄anna zaa k̄van̄ ma, ta v̄ k̄van̄and̄us̄ir̄iba die d̄i gobe zaapak̄iti a ȳiga n̄oba.

² Ta Farasisi batan̄ die d̄i p̄ias̄i ba d̄i, “B̄ia n̄i yie wudieke t̄i miraha d̄i daḡina d̄i t̄i da yi dav̄oos̄ik̄iri daan̄?”

³ Yisa die a p̄ias̄i ba d̄i, “N̄i ye ka kar̄in̄ N̄min̄ gban̄k̄u s̄on̄ Davidi die d̄i yine die

wo? K̄on̄ die yalla w̄on̄in̄ an̄an̄ v̄ k̄van̄and̄us̄ir̄iba,

⁴ die v̄ ga N̄min̄ j̄iam̄in̄ juoku s̄on̄ a ga naḡi paan̄v̄ dieke ba naḡina a ȳi N̄min̄ a n̄ob̄i ta b̄i naḡi ȳi v̄ k̄van̄and̄us̄ir̄iba ba n̄ob̄i. Ama t̄i miraha die ka ȳi sien̄ d̄i vuon̄ n̄ob̄iha sie N̄min̄ k̄ikaabit̄u nyuuna ma.”

⁵ Yisa die d̄i b̄i bal̄i ba d̄i, “Man̄in̄ vuota B̄va yine dav̄oos̄ik̄iri daari tien̄.”

Nuukpiikin̄ tien̄ gbaamin̄ w̄ia

(*Mat. 12.9-14; Maki 3.1-6*)

⁶ Dav̄oos̄ik̄iri daan̄ kaan̄ b̄ibra Yisa die d̄i ga juu N̄min̄ j̄iam̄in̄ juoku a daga N̄min̄ w̄ia, ta daa w̄on̄yi die d̄i bie mi v̄ nuudiigin̄ die d̄i kpi.

⁷ Ta die N̄min̄ miraha d̄idaḡir̄iba an̄an̄ Farasisi batan̄ die d̄i bie mi a yaala sieti d̄i ba gal̄in̄ Yisa, die w̄ia die ba daansa wa d̄i ba ye d̄i v̄ nan gbaan̄ wa dav̄oos̄ik̄iri daari.

⁸ Ama Yisa die m̄in̄n̄i ba s̄on̄anyilehe ta bal̄i ȳi daa dieke nuuke d̄i kpine wo d̄i, “Haḡi a zie vuon̄ mana n̄in̄n̄a.” Die w̄ia die v̄ haḡi a zie mi.

⁹ Die Yisa d̄i bal̄i a ȳi ba d̄i, “N̄i vaa n̄ p̄ias̄i n̄i, b̄ia t̄i miraha d̄i baa t̄i yime dav̄oos̄ik̄iri daraan̄? D̄i t̄i s̄on̄n̄i vuosi yaa t̄i ch̄oos̄i ba? T̄i gbat̄ima vuon̄ mis̄i taamma yaa t̄i k̄oos̄ ba?”

¹⁰ Die w̄ia v̄ daans̄i ba mana a t̄ian̄, ta die bal̄i ȳi nuukpiik̄iri tien̄ d̄i, “T̄unt̄i

fu nuuke.” Die u tuntu u nuuke die ka bi hagiri bibra.

11 Ama Nmutu miraha didaguriba anan Farasisisi die di ju sunyuru, a piili a bala ya tan ba baan yi Yisa dene.

Yisa die di vvarina u kvanandusuru ban anan bale wo dene

12 Sanja mi Yisa die di ga jwali kunkogin di u jusu Nmutu, a die jusu Nmutu kanu yuku mi mana.

13 Die tu di vunna die u wa u kvananvuosi a ken lagisu u jigin a vvaru vuosi ban-ale, a wa ba tuntuntu.*

14 Die u vvaru wa Simoni (vuodieke u wasinana Pita) anan Simoni numbabin Andurusi anan Jemisi anan Jon anan Filipi anan Batolomiwo,

15 anan Matiwo anan Tomasi anan Alifusi buadembin Jemisi anan Simoni vuodieke die di yaala banu ju vuosi yallima ba gban wa,

16 anan Judasi vuodieke die di yine Jemisi bua wa anan Judasi Asikaroti vuodieke die di posine Yisa chiaka.

Yisa die di daginana ta gbaama vuosi dene (Mat. 4.23-25)

17 Yisa die di ken sunu kunkogiri me anan ba, die a ga zie tungban dieke di muna tan; ta die u kvananvuosi pam die di bie mi; vuosi pam die di

nyu Judia chaan mana anan Jerusalemi anan Taya anan Sadoni mana tigusu die di gbgine mugikuru,

18 die ba kenye mu di ba sunu u wubalika ta bi yaala u gbaan ba. Vuodiekemba die jumbati die di yalla ba gban die kenye mu, die u gbaan ba.

19 Die vuosi mana die di ma di ba gbi wa, dama haguru die nyuna u ma a gbaama ba mana.

Sugifalan anan sugichusu wia (Mat. 5.1-12)

20 Sanja mi die Yisa die di daansu u kvanandusuriba ta baaru di,

“Ninu zoolntielin sugifalan yiwo ni sutu, dama Nmutu naaru yiwo ni sutu!

21 Ninu vuodiekemba ku di yalla lele, sugifalan yiwo ni sutu, dama ni nan ken chagi.

Ninu vuodiekemba di kunnana lele, sugifalan yiwo ni sutu, dama ni nan daansu a laa.

22 “Vuosi di ken haa ni ta zeti ni ta zia ni ta chusa ni saara, dama ni dina manin vuota Bu wia, sugifalan yiwo ni sutu.

23 Ni yallima sugifalan ta seme dama ni nyaru nan daansu dala Nmutu naaru ma; die gban gban die ba chwaliba die di yi Nmutu naazwaliba.

* 6:13 6.13 Ba wasa u kvanandusuriba ban anan bale wo gie tuntuntu.

24 “Nɪnɪn nyintitielin,
wɔbɪnɪn bie nɪ ma,
dama nɪ wɔn ye nɪ choti
jaan mɪn.

25 “Nɪnɪn vuodiekemba dɪ
chagɪna lele, wɔbɪnɪn
bie nɪ ma,
dama kɔn nan daansɪ
yigi nɪ.

“Nɪnɪn vuodiekemba dɪ
lanana lele, wɔbɪnɪn
bie nɪ ma,
dama nɪ nan daansɪ
ye sɔgɪchɔsɪn anan
kpan.

26 “Nɪnɪn vuodiekemba
vuosi mana dɪ bɪrɪnana,
wɔbɪnɪn bie nɪ ma; dama die
gban gban ba chɔɔnksɔlɪba
die dɪ bɪrɪ nɪmɪnchɪbɪsɪ
naazɔalɪba.

*Nɪ yallɪma choti anan nɪ
dataasɪ*

(Mat. 5.38-48; 7.12a)

27 “Ama n bala nɪnɪn
vuodiekemba dɪ wɔnnana
n balɪkɔ gie, nɪ chome nɪ
dataasɪ ta yime wɔvɪna a
yɪma vuodiekemba dɪ hana
nɪ.

28 Ta vuodiekemba dɪ
kanana kaati a yɪa nɪ, nɪ
balɪ ba dɪ ‘Nɪmɪn sunɪn be’,
ta jɔsɪma Nɪmɪn a yɪma
vuodiekemba dɪ yinene nɪ
bɪnɪn

29 Dɪn yi vuon dɪ ken falɪ
fɪ kaamɪn fɪ yɪnɪn kaanɪ wa
gban a yɪ wa an ɔ falɪ. Dɪn
yi vuon dɪ ken a nagɪ fɪ
jayeekikpenkpɪn fɪ vaa ɔ
nagɪ fɪ jayeekibɪn a gutɪ.

30 Vuodieke nɪnɪn mana dɪ
ken jɔsɪ fɪ jaan fɪ yɪ wa, ta
vuon dɪ ken gbatɪ fɪ jaan da
ken dɪa a ga tuo.

31 Wudieke fɪ yaala vuosi
yi a yɪ fɪ, fɪ yi die a yɪ fɪ
chanchaalɪn.

32 “Dɪn yi fɪ cho
vuodiekemba dɪ chone
fɪ nyɪna ma, bɪa Nɪmɪn
dɪ baa ɔ nagɪ gutɪ fɪ?
Tɔntɔmbɪati tielin gban cho
wo vuodiekemba dɪ chone
be.

33 Ta dɪn yi fɪ yie vɪnɪn a
yɪa vuodiekemba dɪ yinene
vɪnɪn a yɪa fɪ bɪa Nɪmɪn
dɪ baa ɔ nagɪ a gutɪ fɪ?
Tɔntɔmbɪati tielin gban yie
die.

34 Dɪn yi fɪ panɪa
vuodiekemba fɪ sɪbɪna dɪ
ba nan yɪnɪn tun fɪ, bɪa
Nɪmɪn dɪ baa ɔ nagɪ a gutɪ
fɪ? Tɔntɔmbɪati tielin
gban panɪa die a yɪa ba
chanchaalɪn ta yɪnɪn tuose
ba nyinti.

35 “Die wɪa nɪ chome nɪ
dataasɪ ta yime vɪnɪn a
yɪma ba. Ta dɪn yi nɪ
panɪn vuon jaan ka ga yɔasɪ,
da vaa nɪ sɔgɪtɪ chɔsɪ a
wɪa, dama nɪ nyɔarɪ nan
daansɪ dala, ta nɪ nan bɪ yi
Nabidie Nɪmɪn ballɪ. Dama
wɔnɪn ɔ yie wɔvɪna a yɪa
vuodiekemba nine dɪ kana
ka suule wudieke ɔ yinene a
yɪa ba anan vuobɪati mana.

36 Nɪ chɪgɪma zɔɔlɪn sɪba
nɪ Chɔɔn Nɪmɪn dieke dɪ
benne arɪzanna ma dɪ
chɪgɪnana zɔɔlɪn dene wo.

*Chanchaalɪn sarɪya diile
wɪa*

(Mat. 7.1-5)

37 “Da ken a dii vuon
sarɪya amɔ Nɪmɪn da ken
dii fɪ sarɪya, da ken balɪ a
chɔsɪ vuon amɔ Nɪmɪn da

kenj bali a chɔɔsi fu. Nagi fu chanchaalij taali a chaa ba amɔ Nɔmɔj diaj nagi fu taali a chaa fu.

³⁸ Yuma vuosi amɔ Nɔmɔj diaj nagi yi fu. Di nan di su siba Nɔmɔj di baan nan nagi ɔ kuruba a mɔgisɔ zaa, ta ka kenj suuli ananj ka kɔanɔan mana anj ɔ ju ju ta dɔj dɔj ta a kenj suuli a jaasa anj ɔ nagi a yi fu, fu baan nan biagi a pɔgili dene. Fu nagina fu kuruba a mɔgisɔ nyinti a yia vuosi die, Nɔmɔj gban nan mɔgisɔ die a yi fu.”

³⁹ Ka kɔanj chaanj Yisa die di taanj ba nandagiri gie di, “Yu nan biagi a dati ɔ chanchaanj? Ba mana kaanj nan golinj me?”

⁴⁰ Bɔbɔgɔrɔ diaj ka tianj ɔ didagiri; ama bɔbɔgɔrɔ diaj di kenj mɔnjɔ a bɔgiri a kpati ɔ nan di su siba ɔ didagiri wa.

⁴¹ “Bia fu daansa a yese mɔnchɔɔbij dieke di benne fu chanchaanj nimbinj me ta ka ye dakɔɔli dieke di benne fu gbanj gbanj fu nimbinj me?”

⁴² Laha fu baa fu yi a bali yi fu chanchaanj di, ‘N zaa, vaa n vɔari njmɔnchɔɔbij dieke di benne fu nimbinj me’, ta ka ye dakɔɔli dieke di benne fu gbanj gbanj fu nimbinj me? Fɔnɔj gigaantɔ wa gie, wolinj nagi dakɔɔli dieke di benne fu gbanj gbanj fu nimbinj me amɔ fu mɔnjɔ ye a vɔari njmɔnchɔɔbij dieke di benne fu chanchaaka nimbinj me wo.”

Tɔj ananj ka nyɔnyɔjka wia
(Mat. 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ “Tɔvɔvɔj ka wala nyɔnyɔjkiɔbiati, ta tɔ dieke di yɔagina ka wala nyɔnyɔjka vɔna.

⁴⁴ Tɔj nyɔnyɔjka ma ba siba ka. Ba ka yese kɔkamɔj hanjɔɔsi jiginj a tɔra, yaa taama jia jiginj a tɔra.

⁴⁵ Vuovɔvɔj yie tɔnvɔna dama ɔ sɔj vɔna mɔj; ta vuobianj diaj di yie tɔmbiati dama ɔ sɔj suuli wo ananj wɔbiati. Jadieke di benne vuonj sɔj ma kanj ɔ bala.

Mimɔrɔj bale wia
(Mat. 7.24-27)

⁴⁶ “Bia nɔ wasa mɔj nɔ Yɔmɔtɔij ta ka yie wudieke n yaalala?”

⁴⁷ Vuodieke mana di kienene n jiginj ta wɔmma n wɔbalikaha ta diha, n nan dagi nɔ ɔ sina die.

⁴⁸ Wɔnɔj ɔ su siba daa wɔnyɔ die di mɔna ɔ tiginj, ta die wolinj a tuu tɔngban a sɔnj a ga tɔgi tanj ta dɔanj nyabilij tanj sikpenj. Ka kɔanj chaanj nɔj di kenj nɔ pam ta mɔgɔj di kpaa ta nyaabɔ di kenj nɔgi tigiri, ama die tigiri ka nanya dama die ɔ mɔnjɔ mɔ ka mɔj.

⁴⁹ Ama vuodieke mana di wɔnnana n waha gie ta ka diha su siba daa wɔnyɔ die di mɔna ɔ tiginj a zienj tambɔsɔj me ta ka dɔanj nyabilij ka chianj wa, ta die nɔj di nɔ mɔgɔj di kpaa, ta nyaanj di kenj nɔgi

tigiri, die ka nan bunyi. Bɩ chɔsɔsɩbaŋ wɔnna!”

7

Yisa die dɩ gbaanna Romi tin sojasi jakuɔɔ tɔntɔntɔ dene

(Mat. 8.5-13)

1 Die Yisa die dɩ dagɩna vuosisi a kpatɩ wa die ɔ nyɩŋ a ga Kapenɔmi tin ma.

2 Mi Romanisi sojasi jakuɔɔ wɔnyi die dɩ bie mi a yallɩ ɔ tɔntɔntɔ ɔ chone pam, die yɔagɩŋ dɩ yigi wo ɔ gbigi kuŋ.

3 Die jakuɔɔ dɩ wɔŋ Yisa wɩa, a tin Juu vuosi nyɩŋkura batan dɩ ba ga a wa wa dɩ ɔ ken a gbaan ɔ tɔntɔntɔ wa.

4 Die ba ken Yisa jigin a juɔsɩ wa anan nyɩŋmina a baari dɩ, “Daa wa gie mu dɩ fu sunji wo,

5 dama ɔ cho ti tin gbanjka gie vuosi, ta mu Nmin jɩamɩŋ juon a yi ti.”

6 Die wɩa Yisa die dɩ dɩ ba kuɔŋ a ga. Die ɔ gana a gbige tigiri, jakuɔɔ die dɩ tin ɔ zualin dɩ ba ken balɩ wa dɩ, “N Yɔmɔtien daa mugisi fu gban a kiere, dama n ka mu dɩ fu ken juu n tigin me.

7 Die wɩa man ka ken fu jigin n gban gban wa. Ama ko yi nuɔŋ an n tɔntɔntɔ wa ye alaafia.

8 Dama manɩŋ n gban n yaa wa n nyɩŋkura, ta yallɩ sojasi ba dɩ n kuɔŋ. N njan balɩ a yi gen wo, gamma an ɔ ga, ta balɩ a yi gen wo kiere an ɔ ken; ta bi vaa n yɔmɔ yi wudieke n yaalala.”

9 Yisa die dɩ wɔnna naa die dɩ paalɩ a yi wo mamachi, die ɔ yinji a balɩ yi kpɩkpaaku die dɩ dina ɔ kuaka dɩ, “N bala nɩ, n ye ka ye vuon dɩ yine min yada sɩba naa Izara vuosi sɔŋ gban.”

10 Die sojasi jakuɔɔ zualin die dɩ yinji a ga ɔ tigiri me a ye ɔ tɔntɔntɔ wa dɩ yene alaafia.

Yisa die dɩ vana kpihɔgu buademin dɩ hagi kuŋ me dene

11 Die tin dɩ vuɔna Yisa die dɩ ga tin kaanɩ ba wasɩnana Neeni, ta ɔ kuɔnandɩsɩrɩba anan kpɩkpaaku die dɩ dɩ ɔ kuɔŋ.

12 Die ɔ dene a ga tugɩ tɩka nuɔŋ, die ɔ ye kpɩkpaan dɩ nyɩna tɩka sɔŋ a chii kuŋ dɩ ba ga guu. Vuodieke die dɩ kpine wo die yiwo kpihɔgu wɔnyi buabalɩmin, die ɔ yiwo dembin. Kpihɔgu wa gban die bie kpɩkpaaku sɔŋ.

13 Die Yisa die dɩ yene kpihɔgu wa zuɔɩŋ die dɩ yigi wo ɔ balɩ a yi wa dɩ, “Da kɔmma!”

14 Ta die dɩ a ga a gbi tɩka, ta vuodiekeba die dɩ chine wo wo dɩ zie. Yisa die dɩ balɩ dɩ, “Dalɔakuŋ hagi!”

15 Die kumbu miivoli die dɩ yinji ken, ta ɔ hagi kalɩ a piili bala wɩa. Yisa die dɩ yinji a nagi wa yi ɔ nuŋ.

16 Die nmaamin die dɩ yigi vuodiekeba mana die dɩ benne mi, ba mana die dɩ birɩ Nmin, a baari dɩ, “Nmin naazɔakpenkɩŋ

kenj nyuj ti jigij muij"; ta bala tan di, "Nmuuj kenj sũũ a sunji u vuosi muij."

17 Yisa waha gie die di mũũ ga Judia tuj mana anjan tigi diekemba mana di gbigine mi.

Joon dieke di sinana vuosi Nmuuj nyaabu wia
(Mat. 11.2-19)

18 Ka kuanj chaanj Joon dieke di sinana vuosi Nmuuj nyaabu kuanjandusũũba die di ga a balu wa waha gie mana. Die u wa vuosi bale u kuanjandusũũba sũũ,

19 a tuj ba ti Yomũtien Yisa jigij di ba ga piasi wa di, "Fũũtũ fũ yine vuodieke di balla u kenj wo yaa ti ye chũũsũma vuogaanj bũbra?"

20 Die ba kenne tũgi Yisa jigiri, die ba balu wa di, "Joon dieke di sinana vuosi Nmuuj nyaabu tũna ti di ti kenj piasi fũ di, 'Fũũtũ fũ yine vuodieke u bala di u nan kenj wo yaa ti ye chũũsũma vuogaanj.' "

21 Kanuj sanjka mi gbanj gbanj Yisa die di gbaanj vuosi pam, yuagũtielĩj anjan vuodiekemba yuagũti die di faasũna a hagũri, ta vũari jũmbiatũ vuosi pam ma, ta die vaa yũsi pam nine di yuori.

22 Die u yijji a balu Joon tũntũntũba di, "Nũ yijji a ga balu Joon wudieke nũ wũnnana ta yese wudiekemba; di nũ ye ta yũsi nine di yuorine, gbarĩgũsi di chũũj, ta vuodiekemba die di yuagũna gamũj ye wo gbaamũj,

tũkpaara tien di wũmma, ta kũnti di haga kũj me, ta zũũũntielĩj di wũmma Nmuuj wũbalũki vũnaaha.

23 Ta sũgũfialũj bie vuodieke di kana ka chũũ muij ma."

24 Joon tũntũntũba die di yijjine a ga a kpatũ wa, Yisa die di piili a piasa kũkũkpaaku yaa gamma Joon wia di, "Die nũ gana Joon jigiri hagũri ma wa, bũa die nũ yile di nũ nan ye? Die nũ yile di nũ nan ye hũũtũ bũũũgũsũj di nũgũnana?"

25 Yaa bũa die nũ nyuj ga nũ ye? Dembinj di yeegine nyijyeeki vũna? Vuodiekemba di yeeginene nyijyeeki vũna ta bie ba dũũũjũ bie wo naaleesi me.

26 Nũ balu muij, vuobũa die nũ nyuj ga nũ ye wo? Nũ tuj yile di nũ nan ye Nmuuj naazũba yaa? Wusie manj bala nũ, Joon nũj tũnj naazũba.

27 Dama Joon die yine vuodieke Nmuuj die di bala u gbanjku sũũj di, 'Manuj n nan tuj n tũntũntũ anj u wolinj dia fũ nũnjũa a wũnsũ fũ kenij sieku a dũũanj fũ.' "

28 Yisa die di bũ balu ba a gũti di, "Manuj n bala nũ, ba ye ka mũũri vuũj di tianna Joon, ama vuodieke di wũarũna kũũanj Nmuuj naari ma tũnj wa."

29 (Ta Vuũj mana anjan lampotuosiribe die di saagũ di Nabidie Nmuuj vũna, dama die ba wũj Joon mũũũũj, ta vaa u sũũ ba Nmuuj nyaabu.

30 Ama Farasisi anan vuodiekemba die di daginana Nmuj miraha die di zeti Nmuj di sanna die a yi ba, dama die ba ka saagu di Joon su ba Nmuj nyaabu.)

31 Ta Yisa die di bi balu ba di, "Nmuj leleke gie vuosi, bia man nan nagi a magisi ni? Vuon bia yine ni?"

32 Ni niasu wa ballibisu di kalla nyubu jigin a nata wasa tamba, "Ti wa wuj a ya ni ama ni ka sie, ta chia hanye a ya ni ama ni ka kuma."

33 Nmuj leleke gie vuosi niasu wa ballibisu gie dama Joon die di kenne ta ka die nyindiike gban gban ta ka nyuo daan ta ni baaru di u yiwo yuyyaan;

34 ta manuj vuota Bua di ken die ta nyuo, ni baaru 'Ye, u yiwo wutulitien anan daanyuru; ta bi yi lampo-tuosirin anan tuntumbiatu tielin zua.'

35 Ama vuodiekemba di tuone Nmuj yan daga di di yiwo wusie."

Yisa die di gana Simoni vuodieke di yine Farasisi vuoke tigin dene

36 Die Farasisi wonyi die di wa Yisa di u ken an ba dii nyindiike u tigin me. Die Yisa die di ga daa wa tigiri me, ba mana di lagun kalu a die.

37 Die hogu wonyi die benne tika ma a dwaga dem-bisi die di wuj di Yisa bie daa wa tigiri me a die nyindi-ike, die wa u yaa kolba

anan tulaari dieke ligire di faasuna tua,

38 a die a ken a gbigiri Yisa nagisu chian, a kuma u nintaantu di nanna Yisa naatala ma. Die Yisa naatala die di sunsu ta die hogu wa die di nagi u sikpen zoosi a chiti ha ta die a mogisu u naatala ta sutu tulaaribu a yi he.

39 Die Farasisi dieke die di wana Yisa wa die di yene naa u yile u sun ma di, "Du yi daa wa gie di sen yi Nmuj naazua wusie, u tun nan di siba hogu wa gie di yine vuodieke. U tun nan di siba a baaru di u yiwo tuntumbiatu tien."

40 Die wa Yisa die di balu Farasisi wa di, "Simoni n yaa wuj n baa n balu fu."

Ta Simoni die di yinji baaru, "Didagiru balu muj?"

41 Yisa die di balu wa di, "Die dembisi bale die yalla vuodieke di panjinana ligire hamuj. Wonyi die dii wo ligire bie* kobisu-nu hamuj, ta wonyi dian die di dii ligire bie banisu-nu hamuj.

42 Die ba wonyi mana die ka biagi tun wo, die wa die u nagi chaa ba mana di ba gamma. Lele, ba jabia balla u chome wo pam?"

43 Simoni die di yinji balu wa di, "N yi tama vuodieke hannu die di faasuna a dala wa."

Yisa die di balu wa di, "Fonun balu wa wusie."

* 7:41 7.41 Ligiri bin die yiwo damuumun tune.

44 Die ɔ yinɔi a daansi hɔɔ wa ta balɔ yi Simoni di, "Ye hɔɔ wa gie? N kenne juu fu tigiri gie me, ka yi muɔ nyaan di n nɔti n naatala ama hɔɔ wa gie nɔti wa n naatala anan ɔ nintaanti ta chɔtɔha anan ɔ sikpen zoosi.

45 Ama funɔɔ nuɔ ka mɔɔsi muɔ, ama wɔnuɔ nuɔ ɔ ka vaa n naatala mɔɔsi muɔ n kenne a juu giena wa.

46 Ta ka bi nagi kpaan a duuri n sikpen, ama wɔnuɔ nuɔ ɔ siti wo tulaari a yi n naatala ma.

47 N bala ni, n nagi wa ɔ tumbiati pam wa mana a chaa wa; die wɔa ɔ cho muɔ pam wa, ama vuodieke n nagina a chaa wa bita, wɔnuɔ ɔ gban chome muɔ bita."

48 Die wɔa Yisa die di balɔ a yi hɔɔ wa di, "N nagi fu taali a chaa fu."

49 Ta vuodiekemba die di kala a gutɔ ba die wo die di yile ba sugɔti ma di, "Mɔnɔa wɔnna a biagi naga vuosi taali a chaa ba?"

50 Ta Yisa die di balɔ a yi hɔɔ wa di, "Fu yada gbatina fu a taan, gamma anan sugɔɔvaguɔ."

8

Hɔɔ diekemba die di dina Yisa wɔa

1 Naa kwan chaan Yisa die didi dia tɔɔkpɔma anan tɔɔkpanɔsi a bala Nmuɔ wɔvɔnaha yaa gamma Nmuɔ naari wɔa. ɔ kwanandɔsiɔba ban anan bale die di wa muɔ a ga,

2 anan hɔɔɔba batan die ɔ vɔarɔna jumbiati ta gbaan batan yvaguɔ; die ba yiwo, Meri Magidalini vuodieke die ɔ vɔarɔna jumbiati bayɔɔɔɔ ɔ ma:

3 batan die yiwo Chuza hɔɔ wa, Johana (Chuza die yiwo Herodi tigiri tɔntɔntɔba jakɔɔɔ) anan Susana anan hɔɔ ba pam. Die hɔɔɔba gie die naga ba gban gban ba nyinti a sunɔe Yisa anan ɔ kwanandɔsiɔba.

*Bubɔritɔ wa nandagiri
(Mat. 13.1-9; Maki 4.1-9)*

4 Die daadaan pam die di nyina tɔɔsi tɔɔsi pam a kien Yisa jigin, ta kpɔkpaaku die di ken lagɔsi a taan a gilin Yisa, die ɔ taan ba nandagiri gie di:

5 "Daa wɔnyɔ die nyina ga ɔ kwan di ɔ ga bɔri nyɔɔbɔra. Die ɔ bɔrinana wa a taan die di nan sien me die ba tɔɔha tɔanna ta nembisi die di ken nagɔha dii.

6 Atan dɔan die di nan taan sikpen jigidieke tantɔ die kana ka dala, die a nyune wo die a jigi dama tɔɔɔɔɔka die ka sunsi.

7 Atan dɔan die di nan hanɔɔɔsi dagɔsi ma die a mana die di lagɔsi nyun, hanɔɔɔsi die di nyagu ha.

8 Ta atan dɔan die di nan tɔɔɔɔɔ vɔnuɔ ma, ta die a nyun a bɔriɔ ta nyun bie kɔbɔga kɔbɔga."

Yisa die di wa balɔ ba a kpati di, "Vuodieke di yalla tɔba ta nan wɔn ɔ wɔmma!"

Wudieke wia v taana nandaga ha

(*Mat. 13.1-9; Maki 4.1-9*)

⁹ Ka kvan̄ chaan̄ v kvan̄andusuriba die di piasi wa nandagiri chian̄.

¹⁰ U yin̄ji a bal̄i ba di, “Nun̄u n̄u N̄m̄u vaa ni siba v naari wuloburikiri mī, ama ban̄u ba n̄u v taana ba nandaga, di ba daansi ama ba da ken̄ ye, ta w̄u ama ta kaan̄ di siba a chias̄i.”

Buburitu nandagiri chian̄

(*Mat. 13.18-23; Maki 4.13-20*)

¹¹ “Nandagiri chian̄ w̄onna: Nȳuburaha yine N̄m̄u wobalika ha.

¹² Nȳuburi dieke di nanna sieku me wo niasi wa vuodiekemba di ñaana w̄u N̄m̄u waha, ama Sitaani ken̄ a nagi wia ha a nȳu ba sugiti ma, am̄ ba da ken̄ tuo dii ta ye gbatitaan̄u.

¹³ Nȳindiekemba di nanna tan̄i sikpen̄ niasi wa vuodiekemba di ñaana w̄u waha an̄an̄ sugifal̄u, ama a ka s̄ona ba sugiti ma, ba ñaan̄ yiwo yada bita, ama san̄a dieke magis̄u di ken̄ ken̄ ba ñaan̄ naḡha taan̄ mī.

¹⁴ Nȳuburi dieke di nanna han̄ḡoosi dagiris̄i jigiri niasi wa vuodiekemba di ñaana w̄u waha ama t̄ngban̄ka wumugisike an̄an̄ nyinti yaal̄u ken̄ juu a nyagi ha, am̄ a da ken̄ bur̄u a nȳu bie.

¹⁵ Ama nȳindiekemba di nanna t̄ngban̄ vuku ma wa niasi wa vuodiekemba di

ñaana w̄u waha ta tuohe an̄an̄ sugivun̄u ta mīn̄i p̄guli ha ken̄ ken̄ ta bi yaa han̄a, ta nȳu bie vun̄u.

Popoli nandagiri

(*Maki 4.21-25*)

¹⁶ “Vuosi ka ch̄ḡisa popoli ta naga kpal̄i a bubi ke yaa a naga ka a ziele gado chian̄. Ama ba ñaan̄ nagi ka mī a sagi popoli daan̄ ma am̄ vuosisi di ken̄ juu ba ye ka chaan̄ku.

¹⁷ Wudieke mana di loburina nan daansi a ken̄ nȳu yen̄ ta wudieke mana dian̄ di liline nan ken̄ yuori ta nȳu chaan̄u ma.

¹⁸ “Die wia ni s̄mma ni w̄onnana N̄m̄u wia die, dama vuodieke mana di w̄onnana ta mīn̄i p̄guli ka ba nan yi wa pam a ḡu, ama vuodieke di w̄onnana ta ka mīn̄i p̄guli ha, ba nan tuo bita gban̄ v yilinene di v yalla wa a nȳu v jiḡin̄.”

Yisa nun̄ an̄an̄ v n̄balli wia

(*Mat. 12.46-50; Maki 3.31-35*)

¹⁹ Womi Yisa nun̄ an̄an̄ v n̄balli die di ken̄, ama die ba ka biagi a ḡbigi wo dama vuosi die dala mī.

²⁰ Vuon̄ w̄onyi die di bal̄i a yi Yisa di, “Fu naa an̄an̄ fu n̄balli zie yen̄ me ta yaala ba ye fu.”

²¹ Yisa die di bal̄i a yi ba mana di, “Man̄u n̄ naa an̄an̄ n̄ n̄balli yine vuodiekemba di w̄onnana N̄m̄u waha ta di ha.”

Bulogisun anan nyaan die di tuone Yisa nwan dene
(Mat. 8.23-27; Maki 4.35-41)

22 Daan kaanɔ Yisa anan kwanandusiriba die di juu haarun sun, die u balɔ a yi ba di, "Ni vaa ti jwalɔ ga gbagiri mi wo gaari." Die wɔa die ba piili sien.

23 Die ba benne haariku sun a gara Yisa die di guura. Ta bulogisukpenkpuɔ die di ken bunyi a niga gbagiri ma, die haariku di yaala ka suuli anan nyaan, die ba bie wobian ma.

24 Ta die u kwanandusiriba di ken a suguru wa a baari di, "Jakubun, jakubun ti bie kun me."

Yisa die di hagi a nati bulogisubu anan nyaan ponjikiri a mana die di fiaki somm.

25 Womi die u balɔ yi u kwanandusiriba di, "Ni ka yi mun yada?"

Ta nmaamun die di yigi be, ka bi yi be mamachi ba piisa tan di, "Mania wonna? Ta nata bulogisun anan nyaan ta a tuose u nwan."

Yisa die di vvarina jumbiatɔ daa wonyi ma dene
(Mat. 8.28-34; Maki 5.1-20)

26 Ta die ba ken tugɔ Gerasa tun ma a zie ta vaa Galili tun ba kwan.

27 Die Yisa die di kenne nyun haariku ma wa, ta Gerasa daa wonyi die jumbiatɔ di yalla wa di ken tuoli wo. Die u beri wo die a yvasi ta ka yeegi garun

yaa dva tigin me ama die u bie wo jigidieke ba guunene vuosi haagun ma.

28 Saɔna dieke u yene Yisa wa die u faasi keesi a nan u nunna a faasi nata anan lolikpuɔ di, "Yisa, Nabidie Nmun dieke di benne arizanna ma Bva, bia fu yaala n jigin? N jvusa fu da ken a datɔ n tubun."

29 Die u balɔ wa naa dama Yisa die yi wa jumbiatɔ nwan di a nyun u ma. Die saɔna pam die a nwan mugise wo mun anan ba naana a bobɔ wa anan chorima u nagisi anan nuusi mana yori, jumbiatɔti nwan vaa u kpaa ha mun ta nagi wa juu haagun ma.

30 Yisa die di piasi daa wa di, "Fu saan?"

Die u baari, "N saan yine 'Dala' " ka chian yine jumbiatɔ pam die bie u ma.

31 Womi jumbiatɔ die di jvusa wa anan nunmuna di u da vaa a ga juu vorigoli me.

32 Die perukusi pam die benne kunkogin lugin a die; ta jumbiatɔti die di jvusi Yisa di u vaa a ga juu perukusisi, die u yi he sien.

33 Die wɔa jumbiatɔ die di nyun daa wa ma a ga juu perukusisi mana, die a mana die di chigi daagi kunkogiri lugin a sun ga nan mugikpuɔ ma nyaabu die di dii he.

34 Die vuodiekemba die di daansinana perukusisi die di yene wudieke di yine wo die ba chigi ga tika sun anan kvati ma a muɔli wari.

35 Die vuosi die dı nyıŋ a ga dı ba ye wudieke dı yine wo. Die ba keŋ Yisa jigin a ye daa wa v vuarına jumbıatı v ma wa v jigin v yeegi jayeekin ta v sikpen dı muŋŋı a tuma, ŋmaamuŋ die dı yigi ba mana.

36 Vuodiekemba mana die dı yene Yisa dı gbaanna daa wa die wo die ba balı vuosi.

37 Die wıa vuodiekemba mana die dı benne Gerasa tıŋ ma die dı keŋ Yisa jigin a jısstı wa dı v nyıŋ ba tıka ma, dama ŋmaamuŋ die faasına a yigi be muŋ.

Die wıa Yisa die dı juu haarıku dı v ga;

38 mi daa dieke die v gbaanna wa die dı jısstı wa dı v vaa v dıa v kvaŋ, ama Yisa die dı balı wa dı,

39 "Yinŋi kuli fı tigin a ga muŋı tunkpuŋ dieke Nmuŋ dı yine a yı fı."

Die wıa daa wa die dı ga tıka suŋ mana a balla Yisa die dı yine wudieke mana a yı wa.

Jaarusi havuubın yvagin anan hogv dieke dı gbına Yisa jayeekin wıa

(Mat. 9.18-26; Maki 5.21-43)

40 Die Yisa dı wana a yinŋi a ga gbagırı mi wo chaaku, kpıkpaan die dı tuoli wo anan sugıfıalın a yı wo anısa dama die ba mana die chıusa wa muŋ.

41 Womi daa wınyı ba wasınana Jaarusi dı keŋ tıgi, die v yiwo Nmuŋ jıamuŋ juoku jakuŋ. Die v keŋ

gbirigi Yisa nuŋŋa a jısstı wa dı v keŋ wınyı v tigin,

42 dama die v buabalımuŋ die dı yine havuubin ta yı bına ban anan ale die yvagina a gbigi kuŋ.

Die Yisa die dı ganana wa, kpıkpaan die dı gilin wo jigin mana.

Hogv wınyı die gbına Yisa garın a ye gbaamuŋ wıa

43 Kpıkpaaku suŋ hogv wınyı die benne v nyıngbanın dı nyına zıŋ dene bına ban anan ale, die v nagı v yalla jadieke mana mana a yı gbıgbaantın, ama die ba wınyı mana ka bıagi a gbaan wa.

44 Die v daagi kpıkpaaku suŋ a keŋ Yisa kvaŋ a gbı v jayeekiri kvaŋvaŋ, lele womi die v zımbı dı gobi buŋı.

45 Mi die Yisa dı pıası dı, "Muŋıa gbına muŋ?"

Die ba mana die dı chıisi, ta Piita die dı baarı dı, "Jakusuŋ, kpıkpaaku gilin fı muŋ ta dı dıa chıa fı."

46 Ama ta Yisa die dı baarı dı, "Vuon gbı muŋ muŋ dama n sıba dı hagırın nyıŋ n ma."

47 Die hogv wa die dı muŋŋına dı v kaan bıagi a lıbuı wa, die wıa die v keŋ a cheele ta gbigiri Yisa nuŋŋa. Mi die v balı Yisa vuon mana nine me wudieke wıa v gbına wa wa ta ye gbaamuŋ die buŋı.

48 Yisa dı balı a yı wa dı, "N lıa, fı yada gbaanna fı. Gamma anan sugıdvagin."

Yisa die di vana havvubin di hagi kunj me dene

⁴⁹ Die Yisa di yene ko bala waha gie, vuon wonyi die di nyin jakvuri tigin a ken a balu wa di, "Fu lia wa kpiye; da mugisi Didaguru wa bibra."

⁵⁰ Ama Yisa die di wonj ta balu yi Jaarusi di, "Da vaa nmaamun yalla fu; fonun ko yi yada ta havvubike nan ye alaafia."

⁵¹ Yisa die di ken a juu tigiri me, die v ka yi vuon di di v kuvan sie Piita, anan Jon anan Jemisi anan havvubike choon anan v nun nyina ma.

⁵² Vuon mana mi die di kuma ta die zoolun bua wa wia. Yisa die di balu ba di, "Ni da kumma, bua wa ka kpiye v ko gvura mun."

⁵³ Die vuosisi die di laa wa dama die ba siba a baaru di bua wa kpiye mun.

⁵⁴ Ama Yisa die di yigi v nuun me ta baaru di, "N, bua hagi!"

⁵⁵⁻⁵⁶ Die v yinji ken v musu ma ta hagi zie bunyi. Die di yi bua wa choon anan v nun wo mamachi, Yisa die di balu ba di ba yi bua wa jaan an v dii. Ama Yisa die di kpaan ba di ba da ken balu vuon wudieke di yine wo.

9

Yisa die di tunna v kuvandusiriba ban anan bale wo dene

(*Mat. 10.5-15; Maki 6.7-13*)

¹ Ka kuvan chaan Yisa die di wa v kuvandusiriba ban

anan bale wo a lagisu v jigin ta yi ba haginun anan yiko di ba vvarima jumbatu ta gbaama yvagitu vuosi me.

² Ta die tunj ba di ba ga musu Nmun naaru waha ta gbaan yvagitielin.

³ Ta die balu ba di, "Ni da nagi jaan mana a ga ni sieku; ni da nagi daanibanun yaa bulogun yaa nyindiike yaa ligire anan jayeekin a gvui ni wone yeegi jadieke wo me.

⁴ Ni ken a juu tigidieke mana ni bemme mi a ga tugu sanja dieke ni bala ni nyin tika ma.

⁵ Jigidieke mana ba kana ka tuo ni anan svgifalin, sanja dieke ni ken nyinna tika ma ni pusu ni nagisu tankolin a taan mi an ka dagi siba ba yi chvusu mun."

⁶ Die wia v kuvandusiriba die di nyin a di dia tunkpanjis mana a musu Nmun wvunaha ta gbaama vuosi jige mana.

Herodi anan Yisa wia

(*Mat. 14.1-12; Maki 6.14-29*)

⁷ Die Herodi vuodieke die di yine Galili tungbanka mana naajakvun die di wonj wudiekemba mana die di yinene, die a paalu mugisi wo dama vuosi batan die baaru di Jon vuodieke die di sinana vuosi Nmun nyaabu haguna kunj me,

⁸ batan dian di baaru di Elaja yinjine a ken, ta batan dian di baaru di Nmun naazvulin die di benne

koruŋ ma wa wɔnyɪ yinŋine keŋ ɔ mɪsɪ ma.

⁹ Ta Herodi die dɪ baaru dɪ, “Die n yi ba gobi wo Joɔn sikpeŋ ama mɪnɪa yine daa wa gie maŋ wɔmma ɔ wɪa dɪ ɔ yie wɪaha gie?” Die ɔ mɪa dɪ ɔ ye Yisa.

Yisa die dɪ yɪna dembisi tuse anɔ nyindiike dene

(Mat. 14.13-21; Maki 6.30-44; Joɔn 6.1-14)

¹⁰ Die Yisa tɔntɔntɔba die dɪ yinŋi a keŋ a balɪ wa wudiekemba mana die ba yine. Die ɔ nagi ba, ba ga tuŋ kaanu ba wasɪnana Befisada ba nyɪna ma.

¹¹ Ama kpɪkpaaku die dɪ wɔŋ ta tɔɔ ɔ poli. Die ɔ yene be ba kienene die ɔ tuo be aŋaŋ sɔgɪfɪalɪŋ, ta dagɪ ba Nɪmɪŋ wɪa yaa gamma ɔ naaru ma ta gbaaŋ vuodiekemba die dɪ yaalala gbaaŋɪŋ.

¹² Saŋŋa dieke ŋmɪnnɪ die dɪ fɪalɪnana wa, ɔ tɔntɔntɔba baŋ aŋaŋ bale wo die dɪ keŋ ɔ jiginɪ a baaru dɪ, “Vaa vuosisi ga tɪgɪsɪ aŋaŋ tuŋkpaŋŋɪsɪ diekemba dɪ gbine anɔ ba nan yallɪ nyindiike aŋaŋ jigidɔagɪsɪkɪŋ, dama giena yiwo haagɪyɛŋ.”

¹³ Ama Yisa die dɪ yinŋi a balɪ ba dɪ, “Nɪnɪŋ nɪ gbaŋ gbaŋ nɪ yɪ ba jaan aŋ ba dii.” Die ba yinŋi balɪ wa dɪ, “Tɪ yaa wa paanɔ golime anɔ aŋaŋ zaasɪbɪsɪ ale nyɪna ma. Fɔnɪŋ yaala tɪ ga da wa nyindiike a yɪ kpɪkpaaku gie mana?”

¹⁴ (Die dembisi dieke die dɪ benne mi die yiwo sɪba tuse anɔ.) Yisa die dɪ balɪ ɔ kvaŋandɪsɪrɪba dɪ, “Nɪ vaa vuosisi puo puo a kala banɪsɪ-nɔ nɔ.”

¹⁵ Die ɔ kvaŋandɪsɪrɪba die dɪ yi die ta vaa ba sɔɔŋ kalɪ.

¹⁶ Ta ɔ nagi paanɔsɪ golime anɔ wa aŋaŋ zaasɪbɪsɪ ale wo, a daansɪ ŋmɪnsikpeŋ ta pagɪ Nɪmɪŋ ta yi he gbieri gbieri a nagi ha yɪ ɔ kvaŋandɪsɪrɪba ba nagi tɪa tɪa vuosisi.

¹⁷ Die ba mana dɪ dii a chagɪ ta tɪalɪ tɪalɪ, ɔ kvaŋandɪsɪrɪba die dɪ vaaru nyɪŋ tɪalɪkaha a suuli kparɪsɪ baŋ ale.

Piita die dɪ bala wɔkpɪma yaa gamma Yisa ma dene

(Mat. 16.13-19; Maki 8.27-29)

¹⁸ Saŋŋa kaanu Yisa die dɪ jɔɔsa Nɪmɪŋ ɔ nyɪna ma, ta ɔ kvaŋandɪsɪrɪba die dɪ keŋ ɔ jiginɪ, die ɔ pɪasɪ ba dɪ, “Mɪnɪa kpɪkpaaku dɪ baa n yiye?”

¹⁹ Die ba yinŋi balɪ wa dɪ, “Bataŋ baaru fɔ yiwo Joɔn vuodieke die dɪ sɪnana vuosi Nɪmɪŋ nyaabu, bataŋ dɪaŋ dɪ baaru dɪ fɔ yiwo Elaja, ta bataŋ dɪaŋ dɪ baaru, Nɪmɪŋ naazɔalɪba wɔnyɪ die dɪ benne koruŋ ma wa yinŋine a keŋ ɔ mɪsɪ ma.”

²⁰ Die ɔ pɪasɪ ba dɪ, “Ta nɪnɪŋ nɪŋ mɪnɪa nɪ baaru n yiye?”

Piita dɪ yinŋi balɪ wa dɪ, “Fɔnɪŋ fɔ yine Nɪmɪŋ vuovɔarɪkɪŋ, Masia wa.”

Yisa die di bala v wahala diile anaj v kunj wia dene

(Mat. 16.20-28; Maki 8.30-9.1)

21 Mi Yisa die di kpaan ba anaj nunmuna di ba da ken bal vuon wari gie,

22 ta die bi a baari di, "Sie manuj vuotan Bua wa dii wahala pam, ta tika nyinkura anaj Nmuj kikaabitba nyinkura anaj Nmuj tigiri mi mura didaguriba di ken zeti muj, a bi kuv muj ama daraa ataa daraan n nan hagi kunj me."

23 Die v bal yi ba mana mana di, "Vuodieke mana di a ken yaala v dia n kuv sie v daan v gban gban v wia, ta viigi v dagarikiri daan mana a dia muj.

24 Ama vuodieke nuj mana di yaala v gbat v gban gban v musi nan waari ka, ama vuodieke nuj mana di waarina v musi n wia nan ye ke.

25 Bia vuon di baa v ye v a ken a ye dunta mana nyinti ama ta waari v gban gban v musi?

26 Vuodieke di a ken chiga viivi a ka bal manuj anaj n dagiku gie vuosi jigij, die nuj manuj vuotan Bua man ken ken anaj n haguun anaj n Chua Nmuj haguun anaj v malakasisi haguun n nan daan chigi di tien gban viivi di n yaa wa a guti n vuosi ma.

27 Wusie man bala ni, vuosi batan bie giena ba kaan kpi ntaala ba ken ye Nmuj naari kenij."

Yisa nyinngbanuj tarigun wia

(Mat. 17.1-8; Maki 9.2-8)

28 Die v balla waha gie a kpat wa, a kuvan chaan die di yi daraa anu, die v nagi Piita anaj Joon anaj Jemisi a guti v ma a ga juvali tan sikpen di ba juusi Nmuj.

29 Die v juusinana Nmunn v nine chaan die di tarigu ta v nyinyeeker die di faasi yianta ta nyigisa.

30 Womi die dembisi bale die di nyuj mi, Nmuj naazvaluj Mosisi anaj Elaja

31 ta die bala anaj Yisa yaa gamma v kunj wia anaj v bala v kpi die Jerusalemi ma, ta yi Nmuj choti.

32 Ama Piita anaj v chanchaalba die faasi guura muj, ama die ba hagina wa die ba ye chaankpenkpun di giline Yisa, ta ba bi ye dembisi bale di zene anaj wa.

33 Die dembisisi di nyunnana Yisa jigiri, Piita die di bal a yi wa di, "Jakubuj, di vuna muj ti benne giena. Ti nan wonsi viisi ataa, an kaanu yi fu jaan, an kaanu dian yi Mosisi jaan, kaanu Elaja dian jaan." Die Piita paali ka siba wudieke v balala.

34 Die v yene ko bala waha, nunmaan die di ken a ligi be, ta nmaamuj die di yigi be ba benne ka soku.

35 Die loluj die di nyuj nunmaaku sun a baari di, "N Buadembin wonna, wonuj man vvari, ni womma wa."

³⁶ Die loloku di balina a kpatu wa, die ba ye Yisa di zene u nyuna ma. Die u kwanandusiriba die di taru yaa gamma ba yene wudieke wo, ta ka balu vuon sanjka mi wudieke ba yene wo.

Yisa die di vvarina jimbian dalvakibij ma dene

(Mat. 17.14-18; Maki 9.14-27)

³⁷ Die ka tunvusa Yisa anan u kwanandusiriba die di ken suu tanu ma, kpikpaan die di tuoli wo.

³⁸ Mi daa wonyu die di bie kpikpaaku ma ta faasu wa Yisa di, "Didaguru! N jusa fu, ken daansi n dalvabike gie; dama u yiwo n bua balimij.

³⁹ Jimbian yalla wa, ka ken hagu ka nan yi u faasu keese ta nagi wa a taan tngban siba kpenkpenant u ta fonfogu di nyina u nban ma, ka mugisi wa mij ta ka vasa wa a yasa.

⁴⁰ Man jusu fu kwanandusiriba di ba vvaru ka ama ba ka biagi."

⁴¹ Yisa di yinji a balu ba di, "Ninun lele vuosi gie di wone yada ta bu yi vuodiekemba di kana ka dia Nmunn, nu yaala n bemme nu jigin a ga tugi sanja bua? Nu yaala n yaa wa suguru anan nu a ga tugi sanja bua?" Ta die balu a yi daa wa di, "Yaa bua wa a ken giena."

⁴² Die bua wa di kienene wo jimbiaku di nagi wa a taan tngban ta die u cheele. Yisa die di natu jimbiaku, ta

gbaan bua wa ta yinji nagi wa yi u choon.

⁴³ Die di yi vuosisi mana mamachi yaa gamma Nmij di daguna hagu dene.

Yisa die di bina balu u kun wia dene

(Mat. 17.22, 23; Maki 9.30-32)

Die u yinene wudieke wo di ko yie vuosisi mamachi, sanjka mi die u balu yi u kwanandusiriba di,

⁴⁴ "Nu yuori nu tuba a won vunun wudieke n bala n balu nu naa; ba nan daansi nagi manij vuota bua a nagi yi vuota nuusi me."

⁴⁵ Ama ta die ba ka siba ka wuru chian, dama Nmij die ligi ba yan di ba da summa ka chian; ta die nmaamij di bu yalla ba di ba piastu wa ka chian.

Mina yine vuokpui wia

(Mat. 18.1-5; Maki 9.33-37)

⁴⁶ Ka kwan chaan die u kwanandusiriba di niga nfhagun yaa gamma ba jabia yine vuokpui.

⁴⁷ Ta Yisa die di miju ba sunanyile, die wia die u nagi buabin a vaa u ken zie u jigin,

⁴⁸ ta balu ba di, "Vuodieke mana di a ken a miju a tuo bua wa gie n saan ma, u miju tuo mij mij; ta fu miju tuo mij, miju tuo wo vuodieke di tunna mij wa. Ama vuodieke di nagina u gban a birun buabin nu mana sun wonun u yine vuokpui a tian nu mana."

Vuodieke di kana ka wagi ni, u guti wa ni ma (Maki 9.38-40)

⁴⁹ Joon die di balı a yi Yisa di, "Jakusun, die ti ye wo vuon di yaginana jumbiati vuon ma fu saan ma, die ti balı wa di u vaa dama die u ka yi ti wonyi."

⁵⁰ Yisa die di balı yi ba di, "Ni da kagıma wa, dama vuodieke mana di kana a waga ni, u guti wa ni ma."

Samaria tıŋkpaŋŋi vuosi die di zetine Yisa dene

⁵¹ Die sanka di gbıgine di Yisa yinŋi a jvalı arizanna wa, die u dii sikiminŋ a nyuŋ a gara Jerusalemi.

⁵² Die u wolinŋ a tuŋ tontontuŋ di ba ga Samaria vuosi tıŋkpaŋŋi kaani ma a yi jaan mana siri a zien wo,

⁵³ ama tika vuosi die ka saagi u kenku dama die ba siba di u gara Jerusalemi.

⁵⁴ Ta u kvanandısuŋba Jemisi anan Joon die di yene naa wa die ba pıasi wa di, "Ti Yomutienŋ, fu yaala ti yi bolin nyuŋ ŋmuŋsikpenŋ a ken dii be?"

⁵⁵ Ama ta Yisa die di yinŋi a daansi ba ta galuŋ ba,

⁵⁶ ta die ba ga tıŋkpaŋŋi gaan bıbra.

Vuodiekemba di yaala ba di Yisa kvan wıa (Mat. 8.19-22)

⁵⁷ Die ba ganana wa daa wonyi die di balı a yi Yisa di, "N nan di di fu a ga jigidieke mana fu ganana."

⁵⁸ Yisa die di yinŋi a balı wa di, "Gbaanchura yaa voriti a juo, nembisi diaŋ di yaa tuusu a juo ama manuŋ vuota Bua wo jigidıvagiŋuŋ."

⁵⁹ Die u bi balı yi daa wonyi diaŋ di, "Dia muŋ." Ama daa wa die di baari di, "N Yomutienŋ, vaa n wolıŋ, a ga a ga guu n chua."

⁶⁰ Ta Yisa die di yinŋi balı wa di, "Vaa kunti* guu ba gbanŋ gbanŋ ba kunti. Fonuŋ gamma a ga muŋuŋ yi vuosi Nmuŋ naari wıa."

⁶¹ Ta wonyi diaŋ di baari di, "N Yomutienŋ, n nan didi fu ama vaa n wolıŋ ga tigin a taan n denŋ."

⁶² Die Yisa di yinŋi a balı wa di, "Vuong kaanŋ bıagi a pıgıli naakusuŋ a kua ta yinŋi daansa u kvanŋ. Du yi vuon di daansa die, u ka mu ananŋ Nmuŋ naari tuuma tu muŋ."

10

Yisa die di tunna u didısuŋ banısi-yupoyi anan bale wıa

¹ Naa kvanŋ chaanŋ die Yisa die di vuarı dembisi banısi-yupoyi anan bale ta tuŋ ba ba balele di ba wolıŋ ga tugdieke ananŋ jigidieke u gbanŋ gbanŋ u yinene siri di u ga.

² Die u balı a yi ba di, "Zaaha biye muŋ ta dala ama zaagobiribe ka dala. Die wıa ni juusu zaaha tienŋ an u guti tontontuŋ an ba ken gobihe.

* **9:60 9.60** Kunti yiwo vuodiekemba di kana ka di Yisa kvanŋ.

³ Nɪ gamma! N tɔma nɪ, nɪ nan dɪ sɪ sɪba yɪibisi dɪ benne gbaanchɔra sɔŋ.

⁴ Ama nɪ da keŋ a nagɪ ligire yaa bulɔgɪ yaa nɪra, ta nɪ da bɪ chɔsɔsɪma sanŋa a waasɪma vuosi sieŋ me.

⁵ Ama tigidieke nɪŋ mana nɪ keŋ a juu nɪ wolɪŋ a baarɪ, 'Sɔgɪdɔbagɪŋ bemme tigiŋ gie vuosi me.'

⁶ Du yɪ ta tigiŋ tien wo dɪ yaala sɔgɪdɔbagɪŋ, ɔ nan mɪŋŋɪ tuo nɪ. Ama ɔ ka yɪ die nɪ sɔgɪdɔbagɪkɔ nan yɪŋŋɪ keŋ nɪ jigiŋ.

⁷ Du yɪ nɪ keŋ juu tigiŋ me, nɪ bemme mi ta dime ta nyume jadieke mana ba nagɪna yɪ nɪ. Dama tɔntɔntɔ mana mɔ ɔ tuo ɔ tune. Nɪ da tarɪgɪma nɪ tigiŋberisikiŋ.

⁸ Du yɪ nɪ ga juu tɪŋ diekemma mana ba mɪŋŋɪ tuo nɪ, nɪ dii jadieke mana ba keŋ nagɪ yɪ nɪ,

⁹ ta gbaan yɔagɪtieliŋ mana dɪ benne mi, ta balɪ yɪ ba dɪ, 'Nɪmɪŋ naarɪ keŋ a gbigi nɪ mɪŋ.'

¹⁰ Ama du yɪ nɪ keŋ juu tɪŋ dieke ba ka mɪŋŋɪ tuo nɪ, nɪ nyɪŋ a ga ba siekpɪma ma a balɪ dɪ,

¹¹ "Tɪ nagɪsɪ dɪ yigine tankɔlɪ dieke nɪ tɪka gie me tɪ pɪsɪha a taan ta taana nɪ. Ama nɪ sɪmma wɪrɪ gie, dɪ Nɪmɪŋ naarɪ wɔŋ keŋ a gbigi nɪ mɪŋ.'

¹² N bala nɪ dɪ sarɪya diile daan, tɪka mi vuosi tɪbɪdatɪŋ nan tɪŋ Sodomɪ tɪŋ vuosi tɪbɪdatɪŋ."

Tɪŋ diekemma yada dɪ

kana ka dala wɪa
(Mat. 11.20-24)

¹³ "Wɔbɪan bie nɪnɪŋ Korazini vuosi ma; wɔbɪan bie nɪnɪŋ Befisada vuosi mama; dama mamachi wudieke n yine nɪ tɪgɪsɪ ma wa, man tɪŋ a yɪ die Taya anan Sidoni ma ma, vuodiekemba dɪ benne mi wo tɪŋ nan vaa ba tɔmbɪatɪ a yɔasɪ ta nagɪ vaatɪ anan tanyeeliŋ a bɔbɪlɪ ba gban an die dagɪ sɪba ba chɪgɪ nyɪŋ ba tɔmbɪatɪ ma ma mɪŋ.

¹⁴ Daa dieke Nɪmɪŋ dɪ baan nan dii vuosi sarɪya, nɪ tɪbɪdatɪŋ nan faasɪ dala pam a tɪŋ Taya anan Sidoni vuosi sarɪya.

¹⁵ Ta nɪnɪŋ Kapenɔmi vuosi, Nɪmɪŋ nan kɔtɪ nɪ ŋmɪnsikpen? Aayɪ, ɔ nan vigi nɪ a taan kunti jigiberisikiŋ."

¹⁶ Sanka mi die ɔ balɪ ɔ kwanɔndɪsɪrɪba dɪ, "Vuodieke mana dɪ wɔnnana nɪ balɪkɔ, ɔ wɔŋ wa manɪŋ; ama vuodieke dɪ keŋ zeti nɪ, zeti wo manɪŋ; ta vuodieke dɪŋ dɪ zetine manɪŋ zeti wo Nɪmɪŋ vuodieke dɪ tɔnna mɪŋ."

Dɪdɪsɪrɪŋ banɪsɪ-yɔpɔyɪ anan bale wo dɪ yɪŋŋine a keŋ Yisa jigiŋ dene

¹⁷ Die dembisi banɪsɪ-yɔpɔyɪ anan bale wo die dɪ yɪŋŋɪ keŋ Yisa jigiŋ anan sɔgɪfɪalɪŋ ta balɪ wa dɪ, "Tɪ Yɔmɔtɪen, fɔ saan hagiŋ ma jɔmbɪatɪ saagɪ wa tɪ nɔa."

¹⁸ Ta ɔ yɪŋŋɪ balɪ ba dɪ, "N ye wo Sitaani dɪ nyɪna

nmunsikpen a ken nan siba niunyigisij.

19 Ni womma, n yi ni wa yiko di ni chomma nyin-vuuke anan chikuriti ma ta bi nyanji ni dataan Sitaani haguru mana; ta wun kaan yi ni.

20 Ni da yallima sugifalun di jumbiatu saagi ni nwa nyuna ma, ama ni yallima sugifalun dama ba maagi ni saara arizanna ma."

Yisa die di yalla sugifalun dene

(Mat. 11.25-27; 13.16, 17)

21 Kanun sanika mi Nmun Halikasika die di yi Yisa sugifalun u baari di, "N Chua Nmun, vuodieke di yine nmunsikpen anan tngbanika gie tien, n bira fu, dama funun loburu waha gie yantielin anan sibirun jigij ama ta yuori he a yi ballubisi; dama die fu tuma fu tuma a yie fu nansun."

22 Ta Yisa die di bi baari di, "N Chua Nmun nagi wa jaan mana a yi mun; vusun ka siba manun Nmun Bua wa sie n Choon wa Nmun, vusun dan ka siba n Choon wa Nmun sie manun Nmun Bua wa anan vuodiekemba n yaala n nagi wa a dagu."

23 Womi Yisa die di yinji a tuoli u kwanandusurba ta balu yi ba nyuna ma di, "Ni yaa sikpen nansun dama ni nine ye wudieke ni yesinene wo!

24 N bala ni di Nmun naazvalun pam anan naalun pam die yaala ba ye wudieke ni yesinene wo, ama die ba

ka ye ke, ta die bi yaala ba wun wudieke ni wonnana wa, ama die ba ka wun ka."

Samaria vuovunun nandagiri wa

25 Die daan kaanu miraha didaguru ba wunyi di ken di u magisi Yisa ta piastu wa di, "Didaguru, lala man baa n yi a ye miivoli dieke di wone kpatun?"

26 Yisa die di yinji a piastu wa di, "Lala di maagi Nmun gbanku ma? Lala fu siba a chanan?"

27 Daa wa di yinji a baari di, "Yaalima fu Yomutien Nabidie Nmun anan fu sun mana anan fu haalun mana anan fu haguru mana anan fu sunanyile mana, ta bi chome fu chanchaan siba fu gban."

28 Yisa die di yinji balu wa di, "Munji balu mun, yime naa ta nan ye miivoli dieke di wone kpatun."

29 Ama die miraha didaguru wa di bi yaala u dagu di u yaa wusie, die wa die u bi piastu Yisa di, "Muna yine n chanchaan?"

30 Yisa die di yinji a balu wa di, "Daa wunyi die nyunna Jerusalemi a sunn gara Jeriko; die gbibatun die di yigi wo a wuuri u nyinti ta nigi wa u ga gbigi kun ba va wa taan ta chun."

31 Ka kwan chaan die Nmun jamun nunandusuru wunyi die di sunn gara sieku me ta ken ye daa wa di duna sieku me, die u gva daagu sieku lugin a chun ga.

32 Die gban gban Liiva vuon die di svon gara mi a ye daa wa di dvana v gva daagt sieku lvgun a chun ga.

33 Ama ta Samaria vuon die di chun sieku me a ken ye wo, zoolun die di yigi wo.

34 Die v ga v jigij a siti tun a yi v kujagaha ta bobuha anan garichooti. Ta die a nagt wa a kalun v gban gban v bunun ma a yaa wa a ga chaanun juone me a daansu wa.

35 Die tun di vunna die v nagt ligire a yi vuodieke die di junana jigiri ta bal wa di, 'Daansuma wa, ta man ken yinji kien n nan tun fu ligire dieke fu naguna a guti daansu wa.' "

36 Yisa die di balla naa a kpati wa, v piasu wa di, "Dembisi bataa wa gie ba jabia fu yile di v dagu siba vuodieke gbgbatiriba di gbatina v nyintiti yiwo v chanchaan?"

37 Die v baari di, "Vuodieke di chiguna wa zoolbu."

Ta Yisa die di yinji a bal wa di, "Die nun gamma a ga yi die gban gban."

Yisa die di kaagina Maata anan Meri dene

38 Ka kuvan chaan Yisa anan v kuvandusiriba die di gara ba sien a ga tugt tunkpanji kaanu, ta die hogu wonyi ba wasunana Maata die tuo Yisa anan sugifalun v tigin me.

39 Die v yallu wa v taa ba wasa wa Meri; die Meri die di svon kalu Yisa nunja

a womma wudieke v balala wa.

40 Ama Maata die di mia anan chaanti, ta die a ken balu Yisa di "N Yomotien, n mia mun anan chaanti n nyuna ma, ta ntaa wa di ka sunje mun, fu baga wo ka ma? Balu wa di v ken sunji mun!"

41 Ama ti Yomotien Yisa die di yinji a balu wa di, "Maata n siba a baari mia mun anan nyinti pam, a mugise fu ta chvusa fu svun,

42 ama wvbalimun nyuna mvna fu yaalu; Meri nun vvari wa wudieke di vuna, ta vuon kaan tuo ke a nyun v jigij."

11

Yisa die di dagina v kuvandusiriba Nmij jvusi dene

(Mat. 6.9-13; 7.7-11)

1 Daan kaanu Yisa die di ga jigij kaanu a jvusa Nmij, die v kpatina wa v kuvandusiriba wonyi die di balu wa di, "Ti Yomotien dagu ti ti bala ti jvussuma Nmij dene siba Joon die di dagina v kuvandusiriba die wo."

2 Yisa die di balu a yi ba di, "Naa mvna di nu jvussuma Nmij;

Ti Chva Nmij:

Vaa an ba yi fu saan kasika juluma;

Vaa an fu naari ken.

3 Yi ti daan mana nyindiike dieke ti yaalala.

4 Nagt ti tumbiatu a chaa ti,

sɪba tɪ naɡʊna vuodiekemba ¹² Yaa mɪnɪa bua dɪ nan
dɪ tɔnna tɪ tɔmbɪatɪ a jʊsɪ wa ɡɪlɪ aŋ ɔ naɡɪ
chaa ba wa. chɪakʊrɔŋ a yɪ wa?

Da keŋ vaa tɪ juu maɡɪsɪ ¹³ Ta dɪ yɪ nɔnɔŋ vuobɪatɪ
dieke dɪ haɡɪrɪna gie dɪ sɪba nɪ naɡɪ nyɪnɪnɪna
ma.” a yɪ nɪ ballɪ, die nɔŋ nɪ
Chɔɔŋ Nɪmɔŋ dieke dɪ benne

⁵ Saŋka mi Yisa die dɪ arɪzanna ma wa nan faasɪ
balɪ ba dɪ, “Dɪ yɪ ta nɪ nagɪ ɔ
wɔnɪ yallɪ zɔa ta ga ɔ Halɪkasɪka a yɪ
jɪɡɪŋ tanseese, a baarɪ dɪ, vuodiekemba dɪ jʊsɪnana
‘N zɔa, paŋŋɪ mɔŋ paanɔ a yaala ka wa.”
golime ataa,

⁶ dama chaanɔ wɔnɪ Yisa aŋaŋ jɪmbɪatɪ naaŋ
kenne n jɪɡɪŋ maŋ wo wa Beelizebulɪ wɪa
jadiikɪŋ n baan nagɪ a yɪ wa.’
(Mat. 12.22-30; Maki 3.20-27)

⁷ Ta dɪ yɪ fɔ zɔa wa dɪ bie ¹⁴ Die daa wɔnɪ die benne
juoku sɔŋ ta yɪŋŋɪ balɪ fɔ dɪ, ta jɪmbɪaŋ die dɪ yallɪ wa ta
‘Da mugisime mɔŋ! N wɔŋ ɔ ka bɪaɡɪ bala wɪa, ta Yisa
kparɪ sanɔarɪ mɔŋ ta manɔŋ die dɪ vɔarɪ ka, daa wa dɪ
aŋaŋ n ballɪ wɔŋ ɡɔɔra mɔŋ; wa piilɪ a bala wɪa. Die dɪ
N kaan bɪaɡɪ a haɡɪ a yɪ fɔ yɪ kpɪkpaaku mamachi pam,
jaan.’

⁸ N bala nɪ dɪ yɪ daa wa dɪ ¹⁵ ama batan die dɪ baarɪ
ka haɡɪya a yɪ fɔ jaan nɪ yɪne dɪ, “Jɪmbɪatɪ naaŋ wa Beel-
zɔalɪŋ wɪa, ama dɪ yɪ fɔ ka izebulɪ* yɪna wa haɡɪrɪbɔ
chɪɡa viivɪ ta jʊsa wa ɔ nan ɔ bɪaɡɪ a vɔara jɪmbɪatɪ
haɡɪ a yɪ fɔ jadieke mana dene.”
fɔ yaalala fɔ mugisinene wo wɪa.

⁹ “Die wɪa n bala nɪ, nɪ ¹⁶ Batan diaŋ die dɪ yaala
jʊsɪma Nɪmɔŋ, ta ɔ ba magɪsɪ wa, die wɪa die
nan nagɪ a yɪ nɪ; nɪ daansɪma ba balɪ wa dɪ ɔ yɪ mamachi
ta nɪ nan ye; nɪ kpaasɪma wɔŋ a daɡɪ sɪba Nɪmɔŋ sɪba
ɡbɪabɪkɔ ta ɔ nan yuorɪ a yɪ ɔ wɪa.

¹⁰ Dama vuodieke mana ¹⁷ Ama Yisa die dɪ mɔŋŋɪ
dɪ jʊsɪnana Nɪmɔŋ tuose ba sɔŋanyile ta balɪ yɪ ba
mɔŋ; ta vuodieke diaŋ dɪ puone dɪ, “Naaŋ dieke dɪ puone
mana dɪ yaalɪnana yese a yɪŋŋɪ waga ka ɡban kaan
mɔŋ; vuodieke diaŋ dɪ yɔasɪ, ta tɪɡɪ dieke vuosi
kpaasɪnana ɡbɪabɪkɔ ka diaŋ dɪ puone a yɪŋŋɪ waga
yuore a yɪa wa mɔŋ. ka ɡban nan nan.

¹¹ Nɔnɔŋ chɔalɪŋ nɪ jabɪa ¹⁸ Die dɪ baa ka yɪ dɪ yɪ
bua dɪ nan jʊsɪ wa zaasɔŋ Sitaani dɪ puo ta yɪŋŋɪ waga
aŋ ɔ nagɪ javɔbɪkɪŋ a yɪ wa? ka ɡban ɡban, ka naarɪ ka
baa ka zie. Nɪ baarɪ dɪ jɪmbɪatɪ naaŋ wa Beelize-
bulɪ yɪna mɔŋ haɡɪrɪŋ maŋ bulɪ yɪna mɔŋ haɡɪrɪŋ maŋ
yɪe naa;

* 11:15 11.15 Sitaani saan buna yɪ Beelizebulɪ.

19 dı yi naa man vvara jumbiatı, ta nıny nıy, minia yınana nı kvanandısrıba hagıny ba vvara ha? Nı gban gban nı kvanandısrıba nan dagı dı nı wo wusie.

20 Ama manıy, Nıny hagıny manı nagı vvara jumbiatı vuosi ma, die dagına sıba Nıny naarı wıny kenı nı jiginı nyıy.

21 “Dı yi daahagıny dı yi siri a gbarı v tiginı anan dembisi nanı nyinti, v nyinti mana nan mınyı beri.

22 Ama dı yi vuodieke dı hagırına a tıny wa dı kenı tuoli wo v tiginı me, v nan nyanıny wa ta gbatı v dembisi nanı nyintıta ta bı chíı v nyintıta.

23 “Vuodieke mana dı kana ka zie n kvanı waga mıny mıny; ta vuodieke dıny dı kana ka sunıny mıny a lagısa vuosi n jiginı jata ba mıny.

Dı yi jımbıny dı yınıny kenı juu vuony ma wıa
(Mat. 12.43-45)

24 “Dı yi ta jımbıny dı kenı nyıny vuota ma, ka nanı dıny wa jıgıkıny a yaala jiginı dı ka vuosi, ka ka yeye; v nanı balı a yı wa ka gban gban dı, ‘N nan yınıny a ga n tıgidieke n vana wa.’

25 Die wıa ka nanı yınıny ga wa mı a ye ta ka sunıny mana saarıya a wıny vınyıny.

26 Ka nanı wa nyıny mıny a ga a chíı jumbiatı diekamba dı tıanna ka gban gban ayıny anı a ga bemme mı. Naa chíıma daa wa berıny

nan faası chíıny pam a tıny die v sına die wo.”

Wusie sıgıfıalıny wıa

27 Yısa die dı bala wıaha gie a kpatı wa, ta hıgy wınyı die dı bie kıkıpaaku sunı a faası balı wa dı, “Sıgıfıalıny bie hıgy dieke dı mınyna fıv ta fıv nyıny v bınyıny ma.”

28 Ta Yısa die dı yınıny balı wa dı, “Vuodiekeba dı wınnana Nıny wıaha ta dıha wa, banıny sıgıfıalıny dı bie ba ma.”

Die ba pıasına a yaala mamachi wıa dene
(Mat. 12.38-42)

29 Die kıkıpaaku dı gıline Yısa wa die v bı balı ba dı, “Lele wo gie vuosi yıwo vuobiatı ta yaala ba ye mamachi wıny; ama n kaanı wıny yı mamachi wıny a yı ba; sıe Nıny naazıba Jona dagıny chanchanı nyıny ma manı nan dagı ba.

30 Wudieke dı yıne Jona die dagına Nineva vuosi dı Nıny tınyna wa, die gban gban bala ka yı manıny vuota Bıba ta dagı nıny leleke gie vuosi dı Nıny tınyna mıny.

31 Sarıya díle daranı Sıba hıgy nanı wa nanı hagı a zie a galıny nı dama die v paalı nyıny wa tıgy saasaa a ga dı v wıny nanı Solomoni yıny wıbalıkaha, ama n bala nı vuodieke dı tıanna nanı Solomoni benne gıena.

32 Sarıya díle daranı Nineva vuosi nanı hagı zie a galıny nı, dama Jona dı mınyına Nıny wıa a yı ba

wa die ba va wa ba tumbiatu; n bala ni, vuodieke di tanna Jona benne gie.”

Nyungbanuŋ popoli wia
(Mat. 5.15; 6.22, 23)

33 “Vuoŋ ka choŋsa popoli ta nagi ka a lobira yaa a nagi kpati a bubike ama u naan nagi ka a sagi wa jadieke di jwalna ma, amu vuosi di ken juu ba nan ye ka chaanƙu.

34 Fu nine yine fu nyungbanuŋ popoli. Die wia fu nine di ken vuna, fu nyungbanuŋ mana nan suuli anan chaanuŋ; ama fu nine di ken a ka vuna, fu nyungbanuŋ mana nan di bie lumuŋ ma.

35 Ni wa summa di chaan dieke di benne ni ma wa da ken buruŋ lumuŋ.

36 Die wia du yi fu nyungbanuŋ mana di suuli anan chaanuŋ, ta jigini di ka bie lumuŋ ma, ka mana nan muŋŋi chaan farritata a nasa popoli di naana a chaan yi fu die wo.”

Yisa die di galinna Farasisi anan muraha didaguriba dene

(Mat. 23.1-36; Maki 12.38-40)

37 Die Yisa die di balla waha gie a kpati wa, ta Farasisi vuoŋ wonyi die di wa wa di u ken an wunuŋ anan wa dii nyindiike, die wia die u ga a ga a kati di u dii nyindiike he.

38 Die di yi Farasisi vuoƙe mamachi, Yisa die di kana ka nuti u nuusi ta yaala u dii nyindiike he.

39 Ta ti Yomutien Yisa di balu wa di, “Nunuŋ Farasisi vuosi ni naan daaraa ni nyachibisi anan ni tumbala kuasi, ama ta ni sugiti di suuli anan halu anan sugituan.

40 Nunuŋ gaantiba gie! Daa Nunuŋ dieke die di naana a kuasisi naana a sugititi gbanƙ?

41 Yuma zooluntielin jadieke di benne ni nyachibisi me anan ni tumbala ma an naan mana yanti a yi ni.

42 “Nunuŋ Farasisi mba, wubian bie ni ma. Ni naga nanjusuŋ anan busuŋ anan neeri anan nyinti a tan ban suŋ a nagi kaanu a ya Nunuŋ, ama ta va jadieke di yine nuŋmuŋna u muraha ma; siba wusie saruya diile ta ka cho Nunuŋ. Genhe die muŋa ni yime, a guti ni yinana Nunuŋ nyinti ban suŋ kaanu wa.

43 “Nunuŋ Farasisi, wubian bie ni ma, dama ni yaala vuokpuma jigikaska Nunuŋ jamuŋ juone me, ta bi yaala ba wasuma ni anan jilma nyugiti ma.

44 Wubian bie ni ma, dama ni su siba kunti voriti di lobirina vuosi di ka yesehe ta chuŋ a ma.”

45 Die wia muraha didaguriba wonyi di balu yi wa di, “Didaguru, fu bala naa nuŋ zia wa ti gbanƙ.”

46 Yisa die di yinŋi a balu di, “Nunuŋ muraha didaguriba wubian bie ni gbanƙ ni ma dama ni chie vuosi chiidunsa di faasuna a dunsi anan ba baan chii ama

nɪ gbanj gbanj nɪ ka sunji be dɪ ba chii.

⁴⁷ Wɔbɔɔn bie nɪ ma, dama nɪ ka tuose Nɔmɔn naazvalɔba wɔbalɔkaha ama ta mɔa ta wɔnsa ba kunti vɔrɔti a viina, banɔn die ba yine naazvalɔn diekemba nɪ chɔɔɔnkɔsɔlɔba die dɪ kɔna wa ta nɪ gbanj nɪ ka tuose Nɔmɔn naazvalɔba wɔbalɔkaha.

⁴⁸ Nɪ yine wudieke wo, die dagɔna vuosi dɪ nɪ senj saagɔ wudieke nɪ chɔɔɔnkɔsɔlɔba dɪ yine wo, dama die ba kɔsɔ wa Nɔmɔn naazvalɔba ta nɪ dɔnɔn dɪ mɔa ba vɔrɔti.

⁴⁹ Naa chɔɔɔn ma, die yɔantɔn Nɔmɔn die dɪ baarɔ dɪ, 'N nan tɔn naazvalɔn anan tɔntɔntɔn ba jigɔn, ta ba nan kɔsɔ batan ta mugisi batan dɔnɔn.'

⁵⁰ Die wɔa n nan datɔ leleke gie vuosi tɔba anan ba kɔna naazvalɔba a nyɔn dɔnɔn pɔlɔkɔ,

⁵¹ a nyɔn die ba kɔna Abeli a ga tɔgɔ Zakaria, vuodieke die ba kɔna Nɔmɔn kaabɔn koriku anan Nɔmɔn jɔamɔn juokpenkɔrɔkɔ sɔnsɔkɔ. N bala nɪ wusie, leleke gie vuosi nan ye tɔbɔdatɔn yaa gamma vuosi gie mana kumbu wɔa.

⁵² "Nɔnɔn mɔraha dɔdagɔrɔba, wɔbɔɔn bie nɪ ma, dama nɪ ligi wo Nɔmɔn wɔa dɪ vuosi da keɔ sɔmma a chɔɔɔsɔ, ama nɪ gbanj nɪ zeti wo a sɔbɔn, ta kaga vuodiekemba dɪ mɔnana dɪ ba sɔmma ha."

⁵³ Die Yisa dɪ bala vɔ nyɔn mi wo ta mɔraha dɔdagɔrɔba

anan Farasisi dɪ ju sunyɔnɔn anan wa, die ba piili a pɔasa wa wɔpɔasɔka pam yaa gamma vɔ balɔkɔ ma,

⁵⁴ a mɔa yaala dɪ vɔ balɔ a chɔɔsɔ an ba yigi wo.

12

Gigaantɔn wɔa

(Mat. 10.26, 27)

¹ Womi die vuosi tuse tuse die dɪ lagɔn ta die a tɔba tamba nagɔsɔ ma, die Yisa die dɪ wolɔn a piili a bala a yɔa vɔ kɔanandɔsɔrɔba dɪ, "Nɪ sɔmma Farasisi vuosi beriku dama ba yiwo gigaantɔn.

² Jadieke mana dɪ lɔbɔrɔna lele nan daansɔ nyɔn yaalɔn ma, ta wɔlɔbɔrɔkɔn mana dɔnɔn nan nyɔn yaalɔn ma.

³ Die wudieke mana nɪ bala lɔmɔn ma ba nan daansɔ wɔn ka yaalɔn ma; ta wudieke dɔnɔn nɪ pɔsɔna a balɔ juɔn me nan daansɔ a mɔsɔlɔ yaalɔn ma.

Mɔna tɔ mɔ tɔ chɔgɔma nɔmaamɔn?

(Mat. 10.28-31)

⁴ "N zvalɔn, n bala nɪ, nɪ da chɔgɔma vuosi nɔmaamɔn, dama ba nan bɔagɔ kɔsɔ nɪ nyɔngbanɔn ama ka kɔan chaaɔn ba kaan bɔagɔ a yi nɪ wɔnɔn.

⁵ N kpaama nɪ yaa gamma vuodieke nɪ mɔna nɪ chɔgɔ: Nɪ chɔgɔma Nabidie Nɔmɔn, vuodieke dɪ baan bɔagɔ kɔsɔ nɪ ta bɔ yaa yiko a baan nan bɔagɔ a nagɔ nɪ a taan boli dieke dɪ wone kɔpɔsɔ me wo. Wusie manj bala nɪ dɪ nɪ chɔgɔma wɔnɔn.

6 “Ba ka daa nembisi anu wa kɔbɔsɩ-le? Ama ta N̄mɩŋ ka daamma a kaanu mana wɩa.

7 N̄nɩŋ nɩŋ N̄mɩŋ sɩba nɩ sikpen zoosi nɔaŋ mɩŋ. Die wɩa nɩ da chɩguma ŋmaamɩŋ; dama nɩ yaa nyɔvari a tɩaŋ nembisisi pam.

Vvari fu gban yaaliŋ ma di yiwo Yisa kvaŋandɩsɩrɩ
(Mat. 10.32, 33; 12.32; 10.19, 20)

8 “N bala nɩ; vuodieke mana di a keŋ a vvari ɔ gban vuosi me di ɔ yiwo n vuon, die gban gban manɩŋ vuota Bɔa di nan vvari wa yaaliŋ ma N̄mɩŋ malakasisi nɩŋŋa.

9 Ama vuodieke di baari ɔ ka yi n vuon vuosi jigɩŋ, die gban gban manɩŋ vuota Bɔa di nan bali di n ka sɩba wa N̄mɩŋ malakasisi nɩŋŋa.

10 “Ta vuodieke dɩaŋ mana mana di keŋ bali wɔbɩaŋ yaa gamma manɩŋ vuota Bɔa wa N̄mɩŋ nan nagi ɔ taali a chaa wa; ama vuodieke nɩŋ mana di keŋ bali wɔbɩaŋ yaa gamma N̄mɩŋ Halikasika ma, N̄mɩŋ kaan wɔŋ nagi ɔ taali a chaa wa.

11 “Ama ba keŋ yaa nɩ ga N̄mɩŋ jɩamɩŋ juone me yaa tɩŋgban̄ka nyɩŋkura yaa nyɩŋkura jige di ba dii nɩ sariya nɩ da vaa di mugisi nɩ anan nɩ baan nan bali die yaa a gbatɩ nɩ gban a taan.

12 Saŋŋa di keŋ tɔgɩ N̄mɩŋ Halikasika nan dagɩ nɩ wudieke nɩ baan nan bali.”

Nyintitien dieke di yine gaamv wa nandagiri

13 Mi daa wɔnyɩ die di bie kɩkɩpaaku ma ta bali yɩ Yisa di, “Dɩdagɩrɩ, bali yɩ n mu wa, di ɔ vaa man ŋaŋ wa puo faari dieke tɩ chɔɔŋ di vana a zien tɩ wo.”

14 Die Yisa die di yɩŋŋi a bali wa di, “N zɔa, mɩna yɩna mɩŋ sien di n dii nɩ sariya yaa di n puo nɩ faari a yɩ nɩ bale wo gie?”

15 Die Yisa di bɩ bali a yɩ ba mana di, “Nɩ sɩmma nyinti yaaliŋ wɩa, daa nyinti pam bala ka yɩ vuota miivoli.”

16 Womi die ɔ taan ba nandagiri gie di, “Nyintitien wɔnyɩ die yalla ɔ kvaŋ, ta ka yɩa wa nyindiike pam;

17 Die ɔ piili a yile ɔ sɔŋ ma di, ‘N baan yiwo lala, dama n wo jigɩŋ n baan nan nagi n nyindiike mana a yi.’

18 Die ɔ bali yɩ ɔ gban di, ‘Naa man nan yi; n nan ŋmabi n bɔmbɔntɩ ta mu nyɩŋkɩma, ta nagi n zaaha anan n nyinti mana a yi mi’.

19 Ta wa bali yɩ n gban gban di, ‘Sikpen nansɩten, n yaa nyindiike pam n baan nan dii a tɔgɩ bɩna pam. Die wɩa n nan di voose ta die ta nyuo ta yaa sugɩfaliŋ.’

20 Ama N̄mɩŋ die di bali a yɩ wa di, ‘Fɔnɩŋ gaan̄ku gie, jinne yuku gie, baa fu waari wa fu mɩsɩ, an tɩ ye vuodieke di bala ɔ nagi fu nyinti gie mana fu wɔnsɩna a zie wo?’

21 “Tɔ, vuodieke nɩŋ mana di yaalinana nyinti a yɩa ɔ gban, ama ta wo nyinti N̄mɩŋ jigɩŋ, nan daansi sɩ sɩba daa gaan̄ku gie.”

Yime N̄m̄ūn̄ yada
(Mat. 6.25-34)

22 Die Yisa die d̄i balt
v̄ kvan̄and̄us̄r̄iba d̄i, “Die
w̄ia n̄ bala n̄ d̄i n̄ da vaa n̄
ber̄īn̄ mugisi n̄ yaa gamma
jadieke n̄ baan̄ nan̄ dii yaa
jadieke n̄ baan̄ nan̄ yeegi,

23 dama m̄is̄t̄ t̄ian̄ nyindi-
ike, ta nȳnḡban̄ka d̄ian̄ d̄i
t̄ian̄ nȳnȳeeke.

24 N̄i daans̄ma nembis̄isi,
a ka b̄ura yaa a gobe; a d̄ian̄
a wo nȳndiike b̄omb̄ont̄i
ama N̄m̄ūn̄ ȳnana ha nȳndi-
ike; n̄ ka yaa nȳbar̄i pam a
t̄ian̄ nembisi?

25 N̄i jab̄ia baan̄ nan̄ b̄iaḡi
a naḡi b̄ina a ḡot̄i v̄ b̄ina ma
v̄ m̄is̄t̄ w̄ia d̄i mugisine wo
w̄ia?

26 N̄i kana ka b̄iaḡi a ȳi
wubike gie, b̄ia n̄ mugisi n̄
gb̄an̄ an̄an̄ nȳntial̄kaha.

27 N̄i daans̄ t̄uw̄ute an̄an̄
a v̄un̄ūn̄; ama a ka t̄uma
yaa a yaala nȳnȳeeke ȳia a
gb̄an̄. Ama n̄ bala n̄, naan̄
Solomoni an̄an̄ v̄ nȳinti an̄an̄
v̄ nȳnȳeekiv̄una mana, die
wo jayeekin̄ ka v̄una a t̄uḡi
t̄uw̄utehe kaan̄i.

28 D̄ū ȳi naa, N̄m̄ūn̄
d̄i ȳia huuti a v̄un̄ūn̄,
nȳndiekemba d̄i n̄aana ber̄i
jinne ama sor̄in̄ bol̄in̄ diihe
wo, v̄ kaan̄ ȳi n̄ nȳnȳeeke?
N̄un̄ūn̄ vuodiekemba yada d̄i
kana a ka dala wa gie!

29 “Na ch̄ian̄ ma n̄ da vaa
d̄i mugisi n̄ an̄an̄ jadieke n̄
baan̄ nan̄ dii yaa nyuu.

30 Vuodieke d̄i kana ka
s̄iba N̄m̄ūn̄ n̄aana ch̄iga a
yaala nȳinti gie mana, ama

n̄ Ch̄ōōn̄ N̄m̄ūn̄ s̄iba a baari
d̄i n̄ yaala ha m̄ūn̄.

31 Die w̄ia n̄ vaa n̄ бага
bemme N̄m̄ūn̄ naari ma ta v̄
nan̄ naḡi nȳinti gie mana a
ȳi n̄i.

Arizanna nyinti w̄ia
(Mat. 6.19-21)

32 “N̄un̄ūn̄ n̄ vuosi dieke
d̄i kana ka dala naa, n̄
da vaa n̄maam̄ūn̄ yalla n̄,
dama n̄ Ch̄ōōn̄ N̄m̄ūn̄ yaa wa
s̄uḡifal̄in̄ an̄an̄ v̄ bala v̄ naḡi
naari dieke a ȳi n̄ wa.

33 Die w̄ia n̄ naḡi n̄ ny-
inti mana n̄ yalla a daa a
naḡi ligirehe ȳi z̄ool̄unt̄iel̄in̄,
ta n̄ nan̄ ye nȳinti d̄i
wone kpat̄in̄, nȳinti nan̄ d̄i
bie arizanna ma, ta kaan̄
v̄oari, dama gaar̄in̄ kaan̄
gb̄igi mi, ta nȳnȳuḡika kaan̄
ch̄us̄s̄ha.

34 Dama jigidieke f̄v̄ nȳinti
d̄i benne, mi d̄ian̄ f̄v̄ s̄ūn̄ d̄i
ber̄i.

*Ȳōn̄is̄i dieke d̄i ȳine siri
w̄ia*

35 “N̄i ȳi siri a gbara
wudiekemba d̄i kienene ta
n̄ vaa n̄ popolisi chaan̄,

36 s̄iba ȳōn̄is̄i diekemba
d̄i ch̄us̄nana ba tien̄ d̄i v̄
nȳūn̄ h̄oḡv̄ faar̄it̄v̄ banw̄ola
ma a ken̄ wo, amv̄ v̄ ken̄
ken̄ kpaas̄i sanbar̄i ba nan̄
yuorike laḡi laḡi a ȳi wa.

37 S̄uḡifal̄in̄ bie ȳōn̄
diekemba ba tien̄ d̄i kenne
a haari ba ta ba ch̄usa wa.
Wusie man̄ bala n̄, ba tien̄
wo nan̄ vaa ba kala ta ȳi ba
nȳndiike an̄ ba dii.

38 D̄ū ȳi ba tien̄ d̄i ken̄ ken̄,
tanseese yaa kparaan̄ kpan̄

sanja ta ye ta ba chusa wa, sugufalun nan di bie ba ma.

³⁹ Ni summa genke, du yi tigin tien di siba sanja dieke gaaru di bala u ken u tigin me, u kaan vaa gaaru wa wu u tigiri a juu; u nan di gbari.

⁴⁰ Ninun ni gban ni yi siri a gbara, dama manun vuota Bva nan ken sanja dieke ni kana ka yile di n nan ken."

Yomv di mvna u tuo u tien nvan dene

(Mat. 24.45-51)

⁴¹ Womi Piita die di piasu wa di, "Ti Yomv tien, tunun fu taana nandaguri gie a yia yaa vuon mana?"

⁴² Ta ti Yomv tien Yisa die di yinji balu wa di, "Yomv bia yine yan tien ta yie u Yomv tien di dagina di u yi wudieke? Wunun u yine vuodieke u Yomv tien di nan vbari di u daansuma u yomv chanchaaliba ta yima ba nyindiike sanja dieke di mvna.

⁴³ Du yi ta u Yomv tien di ken tigin ta ye wo ta u tuma die wo gban gban, sugufalun nan di bie u ma.

⁴⁴ Wusie man bala ni, u nan nagu wa a zien di u daansuma u nyinti mana mana,

⁴⁵ ama u yi yomv bian, u nan di yile u sun ma di u Yomv tien wo kaan ken lagu lagu, ta piili a niga u yomv chanchaaliba ta wunun u nan di die ta nyu bugi.

⁴⁶ U Yomv tien wo nan yinji ken daa dieke anan sanja dieke u kana ka yile di u nan ken. U ken

ken, u nan datu u tunun pam ta yi wo siba u naana yie vuodiekemba di zetinene nvan die wo.

⁴⁷ "Yomv dieke di siba jadieke u tien di yaalala u yi, ta ka yi siri di u yi wudieke u tien wo di yaalala, nan ye tubidatun anan tibi pam,

⁴⁸ ama yomv dieke di kana ka siba wudieke u tien wo di yaalala, ta yi wun chusu, ba nan tibi wa bita ta va wa. Vuodieke ba yina pam ba nan piasu pam a nyun wunun u jigin; ta vuodieke dian ba nagina pam pam a yi u nuusi me, ba nan piasu pam a nyun u jigin.

Puale wia

(Mat. 10.34-36)

⁴⁹ "Manun n kenye mun di ken taan bolin tungbanka ma, di tun nan yi mun nansun du yi di tungbanka won die.

⁵⁰ Nmun nyaan sula dieke n bala n su wa vaa n sun di chusu mun, sie ka ken yi a tan.

⁵¹ Ni yile di n kenye mun anan sugidvagin tungbanka ma? Aayi. N bala ni, n kenye mun anan puole.

⁵² A nyun jinne yaa gamma, vuosi banu nan di bie tigin me, ta ken puo; ba bataa nan chusu bale wo, ta bale wo dian chusu bataa wa.

⁵³ Chvalun nan ken chusu ba ballu dembisi, ta ballu dembisi dian ken chusu ba chvalun; nulun dian nan ken chusu ba hogulaba ta hogulaba dian ken chusu ba nulun; nulun

nan ken chɔɔsɩ ba lihahlitɩ,
ta lihahlitɩ diaŋ nan ken
chɔɔsɩ ba nɩɩɩŋ.”

Saŋŋa sɩbɩŋ wɩa
(Mat. 16.2, 3)

⁵⁴ Womi Yisa die dɩ balɩ
yɩ kpɩkpaaku dɩ, “Nɩ ken
yese nɩŋmaanŋ ŋmɩŋ nanɩŋ
chaanŋ nɩ ŋaanŋ baari dɩ, nɩŋ
baa ka nɩ mɩŋ aŋ ka seŋ nɩ.

⁵⁵ Nɩ a ken a ye ta
bulɔgɩsɩŋ nɩga nyɩnna
nuudiiginŋ chaanŋ nɩ ŋaanŋ
baari dɩ jigiri nan dɩ tuuli
aŋ ka ken yi.

⁵⁶ Nɩɩŋ gɩgaantɩba
gie, nɩ ŋaanŋ biagi a
daansɩ tɩŋgbaŋka aŋanŋ
ŋmɩŋsikpenŋ wudieke dɩ
yinene ta dagɩ a chɩasɩ, ta
bia yine nɩ ka biagi sɩba lele
saŋka gie chɩasɩ?

Wɩa wɔnsɩŋ wɩa
(Mat. 5.25, 26)

⁵⁷ “Bia yine nɩ ka biagi a
sɩba wudieke dɩ mɔna dɩ nɩ
yi a yi?”

⁵⁸ Du yi vuonŋ dɩ yaa
fu gara naalanŋ, kpanŋɩ fu
gbanŋ aŋ nɩ wɔnsɩ wɩɩɩ nɩ
yene bie sieku me wo, dɩ daa
die v nan yaa fu ga vuodieke
dɩ dinene sariyaka jigɩŋ aŋ
sariya diiru wo nagi fu a
yi dansarika dɩdaansɩɩba
jakɔɔŋ nuusi me aŋ v nagi
fu yi dansarɩka sɔŋ.

⁵⁹ N bala nɩ, kaanŋ ken nyɩŋ
mi a ga tɔgɩ saŋŋa dieke fu
baanŋ nan tunŋ ba bala fu tunŋ
ligire dieke wo mana.”

13

Vuonŋ dɩ ka chɩgɩ nyɩŋ v
tɔntɔmbɩatɩ ma v nan kpi

¹ Saŋka mi vuosi batanŋ
die dɩ bie mi a balɩ Yisa
yaa gamma Paliti* dɩ kɔna
Galili vuosi saŋŋa dieke die
ba kaabɩna yɩa Nɩmɩŋ.

² Yisa die dɩ yɩŋŋɩ a pɩasɩ
ba dɩ, “Nɩ yile dɩ Galili vuosi
die ba kɔna wa tɔmbɩatɩ
die faasɩ dala mɩŋ a tɩanŋ ba
chanchaalɩba mi?”

³ Aayɩ; ama n bala nɩ,
du yi nɩ ka chɩgɩ nyɩŋ nɩ
tɔntɔmbɩatɩ ma, nɩ nan kpi
sɩba ba kpine die wo.

⁴ Siloami jarɩnbɩsa die dɩ
nanna a kɔv vuosi banŋ aŋanŋ
anɩ wo, nɩ yile dɩ die vuosi
tɔmbɩatɩ die tɩanŋ ba
chanchaalɩba die dɩ benne
Jerusalemi ma wa?

⁵ Aayɩ, ama n bala nɩ,
du yi nɩ ka chɩgɩ nyɩŋ nɩ
tɔntɔmbɩatɩ ma nɩ mana
gbanŋ nan kpi.”

Tɩ dieke dɩ kana ka nyɩna
nyɩŋnyɩŋka nandaginŋ

⁶ Womi Yisa die dɩ taanŋ
ba nandagɩɩ gie dɩ, “Daa
wɔnyɩ die sone tɩnyɩŋkɩŋ v
kvanŋ ma, ta die ga a yaala
nyɩŋnyɩŋka ka sikpenŋ me dɩ
v kpaa, ama die v ka yeye.

⁷ Die wɩa die v balɩ a
yɩ vuodieke dɩ daansɩnana
v kɔaku dɩ, ‘Ye, bɩna ataa
wonna manŋ chɔŋ kienŋ gie
a yaala nyɩŋnyɩŋka tɩka
sikpenŋ ta ka yeye. Chɩaka
taanŋ, bia wɩa ka nan dɩ zie
a chɔɔsa tɩŋgbaŋka?’

* 13:1 13.1 Paliti die yiwo Romani vuosi jakɔɔŋ wɔnyɩ.

⁸ Ama dɔdaansuru wa die di yinji bala wa di, 'Jakubu, vaa ka bɔmbalumɔ a gɔti ta n nan tuu a gilinke a yi hɔsusɔ a yi ka chɔan ma,

⁹ an ti ye ka nan nyɔn nyɔnnyɔnka biɔn chaan? Ka ka nyɔnya n nan chɔaka taan.' "

Yisa die di gbaanna hɔgu dieke di yine gbarigɔn davɔsɔkɔri daraan dene

¹⁰ Davɔsɔkɔri daari Yisa die di bie Nɔmɔn jɔamɔn juon me a daga;

¹¹ ta hɔgu wɔnyɔ die di bie mi jumbian die di bie v ma a vaa v birɔn gbarigɔn bɔna ban anan anu. Die v guriye mɔn a ka biagi hagiziele.

¹² Yisa die di yene wo die v wa wa a keɔn nyɔn a balɔ a yɔ wa di, "Hɔgu, fu yɔagɔbu vaa fu mɔn."

¹³ Ta die nagɔ v nuun a diisi v ma, ta lele womi, die v tɔntɔ ta biri Nɔmɔn.

¹⁴ Die Nɔmɔn jɔamɔn juoku jakubu die di ju sunyuruɔn, dama Yisa die di gbaanna hɔgu wa davɔsɔkɔri daari wa; die wa die v balɔ vuosisi di, "Daraa ayɔbaba benne bakɔyɔ ma di ti yaa a tɔmma, die wa ni kiere hanɔn daraa mi an v gbaan ni, ama da keɔn davɔsɔkɔri daari di v gbaan ni."

¹⁵ Ta ti Yɔmɔtien Yisa die di yinji a balɔ wa di, "Nɔnɔn gɔgaantɔba gie, ni wɔnyɔ njan a forisi wo ni niige yaa ni bonsi a yaa ga a yɔ ha nyaan davɔsɔkɔri daan.

¹⁶ Ta hɔgu wa gie di yine Abarahami haagɔn vuodieke Sitaani di birɔn wa yɔmɔ bɔna ban anan anu, di ka mɔ di n gbatɔ wa taan davɔsɔkɔri daari?"

¹⁷ Yisa die di bala naa wa viivi die di yigi v dataasi mana; ta kpɔkpaaku sɔgtɔ die di fiati anan mamachi wudiekemba v yinene wo.

Nyumburɔbin nandagɔri (Mat. 13.31, 32; Maki 4.30-32)

¹⁸ Ka kɔan chaan Yisa die di piasi ba di, "Nɔmɔn naari sɔ sɔba bɔa? Bɔa man baan nagɔ a magɔsi ka?"

¹⁹ Ka niasi wa kanmɔn bin, daa wɔnyɔ di nagɔna a ga bɔri v kɔan ma, die ka birɔn a ga birɔn tɔn nembisi die di yɔga a tuusi ka sikpen me."

Dabɔti nandagɔri (Mat. 13.33)

²⁰ Ta Yisa die di bi piasi ba di, "Bɔa man baan nagɔ Nɔmɔn naari a magɔsi?"

²¹ Ka niasi wa dabɔti hɔgu di nagɔna a lagɔn paanɔ zɔn dieke di dala ma an bɔ mana di yiri wo."

Sanvabike wa (Mat. 7.13, 14, 21-23)

²² Sanja dieke Yisa die di benne sien me a gara Jerusalemi wa, die v daagi tɔgɔkpɔma anan tɔnkanjɔsi a daga vuosi Nɔmɔn wa;

²³ die vuon wɔnyɔ die di piasi wa di, "Jakubu, vuodiekemba di bala ba ye gbatitaankɔ ba nan yi bita yaa ba nan di dala?"

Yisa die dɪ balɪ a yɪ ba dɪ,
 24 “Sie nɪ kpaŋŋɪ nɪ gbaŋ
 a dɪa sanɔabike a juu mi.
 N bala nɪ, vuosi pam nan
 daansɪ mɪa dɪ ba juu ama ba
 nan waarɪ ka juule.

25 Tigiri tienɪ dɪ kenɪ haɣɪ a
 ligi sanɔarɪ, ta nɪ wɪarɪ a zie
 yene me, ta kpaasa sanɔarɪ
 a wasa a baarɪ dɪ, ‘Jakɔɔŋ
 yuori sanɔarɪ a yɪ tɪ’, ama
 saŋka mi ɔ nan yinŋɪ a balɪ
 nɪ dɪ ‘N ka sɪba jigidieke dɪ
 nyɪnna.’

26 Saŋka mi nɪ nan yinŋɪ
 a balɪ wa dɪ, ‘Tɪnɪŋ aŋaŋ fɔ
 die dinene ta nyuo, ta fɔ daɣɪ
 tɪ Nɪmɪŋ wɪa tɪ tɪŋ ma.’

27 Ama ɔ nan daansɪ bɪ a
 baarɪ, ‘N ka sɪba jigidieke
 nɪ nyɪnna.’ Ta balɪ nɪ, ‘Nɪ
 gamma ta va manɪŋ, nɪnɪŋ
 vuobɪatɪ gie mana.’

28 Ta n nan naɣɪ nɪ a
 taanɪ yeyɪ me; ta nɪ nan
 ye Abarahami aŋaŋ Aziki
 aŋaŋ Jakobu aŋaŋ Nɪmɪŋ
 naazɔalɪba mana, ta ba bie
 Nɪmɪŋ naarɪ ma, ta nɪ nan dɪ
 kɔma ta ŋɔba nɪ nyɪna.

29 Vuosi nan daansɪ nyɪŋ
 ŋmɪŋ pɔsɪkɪŋ aŋaŋ ŋmɪŋ
 juukɪŋ aŋaŋ nuudiigɪŋ aŋaŋ
 nuugalɪ chaanɪ a kenɪ kalɪ
 Nɪmɪŋ naarɪ ma a dii nyindi-
 ike.

30 N baanɔaa, vuosi batanɪ
 dieke dɪ wɪarɪna kɔanɪ lele
 nan kenɪ bie nɪŋŋa, ta vuosi
 batanɪ dieke dɪ benne nɪŋŋa
 lele nan kenɪ wɪarɪ kɔanɪ.”

*Yisa die dɪ yalla choti
 aŋaŋ Jerusalemi vuosi dene
 (Mat. 23.37-39)*

31 Saŋka mi gbaŋ gbaŋ
 Farasisi vuosi batanɪ die dɪ

kenɪ Yisa jigɪŋ a balɪ a yɪ wa
 dɪ, “Sie fɔ nyɪŋ giena a ga
 jigigaanɪ, dama naanɪ Herodi
 yaala ɔ kɔɔ fɔ mɪŋ.”

32 Ta Yisa die dɪ yinŋɪ
 a balɪ ba dɪ, “Wɔnɪŋ
 Nɪmɪndarɪka gie, nɪ ga balɪ
 wa dɪ, ‘N nan dɪ vɔara
 jumbɪatɪ ta gbaama vuosi
 jinne aŋaŋ sorinɪ, ta daraa
 ataa wa daraanɪ n nan kpatɪ
 n tɔɔma.’

33 Ama a nyɪŋ jinne
 aŋaŋ sorinɪ aŋaŋ vɔntɔŋ dɪ
 mɔ dɪ n bemme sienɪ me,
 dama dɪ ka mɔ dɪ ba kɔɔ
 Nɪmɪŋ naazɔa jigigaanɪ sie
 Jerusalemi ma.

34 “Nchɔanaawee, Jerusalemi
 vuosi, nɪnɪŋ vuodiekemba dɪ
 kɔna Nɪmɪŋ naazɔalɪba, ta
 bɪ taa vuodiekemba ɔ tɔnna
 nɪ jigɪŋ wo tana a kɔɔ wa,
 bɔŋmɪa manɪ mɪa a yaala
 dɪ n lagɪsɪ nɪ bɔnyɪ sɪba
 kɔɔanɪŋ dɪ ŋaana lagɪsɪ ka
 ballɪ ka chobiti chɪanɪ ta nɪ
 ka saaga.

35 Ye, Nɪmɪŋ vaa nɪ jɪamɪŋ
 juokpenkɔkɔ ta ka zie yɔrɪ.
 N bala nɪ, a nyɪŋ jinne
 yaa gamma, nɪ kaanɪ bɪ ye
 mɪŋ bɪbra a ga tɔɣɪ saŋŋa
 dieke nɪ baanɪ nan balɪ dɪ,
 ‘Alibarika bie vuodieke dɪ
 kennene Nabidie Nɪmɪŋ saan
 ma.’ ”

14

*Yisa die dɪ gbaanna daa
 wɔnyɪ die dɪ yɔvɔɣɪna dene*

1 Davɔsɔsɪkɪrɪ daanɪ kaanɪ
 Yisa die dɪ ga Farasisi
 nyɪŋkɔra wɔnyɪ tiginɪ dɪ ɔ
 dii nyindiike, die vuosisi die
 dɪ mɪŋŋɪ a daansa wa.

² Mi ybagtien wonyi di ken v jigin, die v nagisi anan v nuusi murina.

³ Die wa Yisa die di piati Farasisi anan miraha didaguriba di, "Ti miraha saagya mun di ti gbaan davvusiuru daraan yaa ti da gbaan?"

⁴ Ama die ba tari. Yisa die di nagi v nuun a gbi daa wa ta gbaan wa ta vaa v ga.

⁵ Ta die a bali yi ba, "Du yi ni wonyi di yalli bonin yaa naagin ka nan bulun me davvusiuru daari kaan yi lagi lagi a ga a vbari ka?"

⁶ Ama die ba ka biagi a yinji a bali wa wun.

Svuh fu gban tngban wa

⁷ Mi Yisa die yene chaamba di vbarinana vuokpuma jigikasika, v kpaan ba di;

⁸ "Du yi ba ken a wa fu di fu ken banwola ma, da ken ga kala vuokpuma jigikasika, dama di nan biagi yi ta ba wa wa vuodieke di tianna fu

⁹ an vuodieke di wana ni wa nan ken fu jigin a bali fu di, 'Hagi ta yi wa fu jigikasikuru.' Mi nan dii viivi ta ga kali vuosi kvan.

¹⁰ Ama ba ken a wa fu, ga kala vuosi kvanvan, amv vuodieke di wana fu di ken ken v nan bali a yi fu di, 'N zua, ken jvali kala vuokpuma jigikasikuru ma.' Mi nan ye jiluma fu chanchaaliba mana jigin.

¹¹ Dama vuodieke mana di kotina v gban Nmuh nan svuh wa tngban, ama

vuodieke di svuna v gban tngban, Nmuh nan koti wa nmusikpen."

Vuodiekemba di mvna ni wa wa wa

¹² Mi Yisa die di bali a yi vuodieke die di wana wa wa di, "Du yi fu ken yaa dvuga, da ken wa fu zvalin yaa fu numballi yaa fu maarin yaa fu chanchaalun ligire tielin, dama fu wa ba ba dian ba nan yinji a wa fu a yinji tun fu wudieke fu yine wo.

¹³ Ama fu ken yaa dvuga wa zoolintielin anan gbarigisi anan gbilisi anan yusi,

¹⁴ ta nan ye alibarika, dama ba kaan biagi a yinji tun fu, Nmuh nan tun fu sanja dieke vuovina di ken hagi kun me."

Dvuga kpenkpuka nandagiri wa

(Mat. 22.1-10)

¹⁵ Die vuodiekemba di dinene anan Yisa wonyi di wunnana Yisa baliku v bali a yi wa di, "Sugifialun bie vuodiekemba di bala ba daansi kala Nmuh naari ma a dii nyindiike!"

¹⁶ Yisa die di yinji bali wa di, "Daa wonyi die benne a ken yaala v dii dvugakpenkpun, ta die a posi vuosi pam.

¹⁷ Die dvugaka diile sanja die di gbigine wo, die v tun v tuntuntu di v ga bali vuodiekemba ba wone a posi wo di, 'Ni ken, jaan mana yi siri mun!'

¹⁸ Ama ba mana die di piili a bala wudieke wa ba

kana kaanɔ biagɔ a kenɔ. Die bumbunɔnɔn vuoke dɔ baarɔ dɔ, 'N daa wa tɔngbanɔ ta dɔ mu dɔ n ga ye ke, die wɔa yɔ muɔ sien aɔ n ga.'

19 Ta wɔnyɔ dɔanɔ die dɔ baarɔ dɔ, 'N daa wa naakwaka banɔ; die wɔa yɔ muɔ sien aɔ n yaa ha a ga magɔsɔ ye.'

20 Wɔnyɔ dɔanɔ die dɔ baarɔ dɔ, 'N faarɔ wa hɔgɔ daraa gie nɔanɔ die wɔa n kaanɔ biagɔ kenɔ.'

21 Die tɔntɔntɔ wa die dɔ yɔnɔnɔ ga a balɔ vɔ tienɔ wo wɔaha gie mana. Die vɔ tienɔ wo dɔ ju sɔnyurɔnɔ ta balɔ yɔ vɔ tɔntɔntɔ wa dɔ, 'Nyɔnɔ lagɔ lagɔ a ga tɔka sieti me a wa zɔɔlɔntielɔnɔ anɔanɔ gbarɔgɔsɔ anɔanɔ yɔsɔ anɔanɔ gbɔlɔsɔ a yaa ba viiri kenɔ.'

22 Ka kɔanɔ chaanɔ tɔntɔntɔ wa dɔ kenɔ baarɔ dɔ, 'Jakɔvɔnɔ, fɔ bala dɔ n yɔ wudieke wo, n yiye muɔ, ama yɔalɔnɔ yene bie juoku sɔnɔ.'

23 Die wɔa vɔ tienɔ wo dɔ balɔ wa dɔ, 'Bɔ nyɔnɔ ga tɔka lɔga a daansɔ siekpɔma anɔanɔ siebɔsɔsɔ me, a yaalɔ vuosi a kenɔ juu amɔ n tigiri nan suuli.'

24 Ama vuodiekemba die n wolinne a posi wo wɔnyɔ gbanɔ nɔanɔ kaanɔ lanɔ n dɔvɔgaka nyindiike he.' "

Yisa kvanɔ dɔsɔnɔ wɔa
(Mat. 10.37, 38)

25 Saɔnɔa kaanɔ, die kpɔkpaanɔ pam die dɔdɔ Yisa, die vɔ yɔnɔnɔ a balɔ yɔ ba dɔ.

26 "Vuodieke mana dɔ yaala vɔ bemme n jiginɔ, sie vɔ chome muɔ a tɔanɔ vɔ chone vɔ chɔɔnɔ anɔanɔ vɔ nuɔnɔ anɔanɔ

vɔ hɔgɔ anɔanɔ vɔ ballɔ anɔanɔ vɔ numballɔ anɔanɔ vɔ gbanɔ gbanɔ miivoli die. Dɔ daa die vɔ kaanɔ biagɔ a yɔ n kɔanɔandɔsɔrɔ.

27 Ta vuodieke dɔanɔ mana dɔ kana ka viigi vɔ kunɔ da-garɔkɔnɔ a dɔ n kɔanɔ, kaanɔ biagɔ a yɔ n kɔanɔandɔsɔrɔ.

28 Dɔ yɔ vuonɔ dɔ yaala vɔ mu tigikpɔnɔ, sie vɔ wolɔnɔ a kala a sɔmma ka ligire nɔanɔ, a sɔmma baarɔ vɔ ligire nan tɔgɔ yaa ka kaanɔ tɔgɔ.

29 Dama vɔ ka yɔ die, ta piili tigiri ta kenɔ ka biagɔ a mu ka kpatɔ, ta vuosi dɔ yese ke ta sɔba baarɔ vɔ ka biagɔ mu ka kpatɔ, ba nan vɔarɔ wa fala.

30 Ba nan baarɔ dɔ, 'Daa wa gie die piiliye muɔ dɔ vɔ mu ama vɔ ka biagɔ kpatɔ.'

31 Dɔ yɔ naanɔ dɔ yaa vuosi tuse banɔ a nyɔnɔ gara vɔ wagɔ vɔ chanchaanɔ dɔ yalla tuse banɔsɔ-le, vɔ nan wolɔnɔ kalɔ a daansɔ vɔ gbanɔ ye dɔ vɔ yaa hagɔrɔnɔ a baanɔ nan biagɔ a tuoli vɔ chanchaaka.

32 Dɔ yɔ vɔ wo hagɔrɔnɔ vɔ nan tɔnɔ tɔntɔntɔnɔ anɔ ba wolɔnɔ dɔa vɔ nuɔnɔa a nagɔ vaanɔ a dagɔ vɔ chanchaaka dɔ vɔ kaanɔ biagɔ a wagɔ wa."

33 Yisa die dɔ balɔ kpatɔ ba dɔ, "Die gbanɔ gbanɔ nu wɔnyɔ mana dɔ kaanɔ biagɔ a yɔ n kɔanɔandɔsɔrɔ sie vɔ nagɔ nyinti mana a taanɔ."

Yasɔ wɔa
(Mat. 5.13; Maki 9.50)

34 "Yasɔ nansɔ muɔ, ama dɔ yɔ ka nansɔvɔ dɔ nyɔnɔ, lalɔ ka bɔ baa ka ye ka nansɔvɔ bɔbra?"

35 A ka bi vuna di fu nagı ka a taan fu kvan ma yaa fu nagı ka a gutı huvsun ma. Sie fu nagı ka a taan. Vuodieke di yaa tıba v womma.”

15

Yii diekamba di bana wa nandagiri

(Mat. 18.12-14)

1 Die sanja kaanı lam-potuosirin pam anan tuntumbiatı tielin die di ken Yisa jigin di ba won v wubalıka ha.

2 Ama Farasisi anan miraha didagırıba di piili a vuna wa di, “Daa wa gie tuose tuntumbiatı tielin ta die anan ba.”

3 Naa chıan ma Yisa die di taan ba nandagiri gie di,

4 “Du yi nı wonı di yaa yiise kobıga ta a kaanı di bıa, bıa v baa v yi? Sie v vaa yiise banıstı-wayı anan awayı wa di dinene jigidieke wo, ta ga a yaalı jabalıka di bana wa a ga tugı sanja dieke v baan nan ye ke.

5 Du yi v ken ye ke v sun naan fıalı mıı, ta nagı ka viigi,

6 ta chii ke a kuli tigin. Sanka mi v nan wa v zvalın anan v jıjıritamba a lagıstı a balı yı ba di ‘Nı yallıma sugıfalıı, dama n ye wo n yii dieke di bana wa.’ ”

7 Die wa Yisa di bı bala ba di “Tuntumbiatı vuobalımun di chıgı nyın v tuntumbiatı ma, sugıfalıı nan di beri arızanna ma v wa a tıan ka bala ka sımma die vuovına banıstı-wayı anan awayı

dieke di yilinene di di ka mu di ba chıgı nyın ba tumbiatı ma.

Ligiribin dieke di bana nandagiri

8 “Yaa di yi hogv di yaa ligiribie ban, ta a kaanı di bıa, lalıa v baa v yi? Sie v chogıstı popoli ta mıııı saarı v juoku ta mıııı daansı jigin mana a ga tugı sanja dieke v baan nan ye ke.

9 V ken a ye ke v naan wa wa v zvalın anan v jıjıritamba a lagıstı a balı a yı ba di, ‘Nı yallıma sugıfalıı, dama n ye wo n ligiribin dieke di bana wa.’

10 Die wa Yisa die di bı balı ba, du yi tuntumbiatı tielin wonı di chıgı nyın v tuntumbiatı ma, Nmun malakasisi nan di yaa sugıfalıı pam v wa.”

Bva dieke di bana wa nandagiri

11 Womi Yisa die di bı balı di, “Daa wonı die yalla dembibisi bale,

12 ta buabike chaan die di balı a yı v choon wa di, ‘N chıa, n yaala fu nagı n balla n daansı dii faarı dieke a yı mıı.’ Sanka mi v choon wa die di puo faarı ka a yı ba bale wo.

13 Die di ka yvasıya buabike die di nagı v nyinti mana a daa, ta nagı ligirehe a dia, a ga tıgı saasaa. Mi die v ga dii ligirehe yarı yarı a kpatı.

14 Die v dine jaan mana a kpatı wa, die kınkpenkpin die di nan tıngbanka mana ma, die di paalı a won wa.

15 Die wɩa die ɔ ga bie daa wɔnyɩ tigin tɩngbanka ma, daa wa die dɩ yaa wa ga ɔ kɔaŋ ma dɩ ɔ daansuma ɔ perukusi.

16 Die ɔ tɩŋ yaala ɔ dii perukusisi nyindiikehe a chagɩ ama vuon die ka yɩ wa jaan.

17 Ka kɔaŋ chaan die ɔ ken munɩ a yili, 'N chɔa tɩntɩntɩba mana yese nyindiike a die ta tɩala, ta giena man baa n kpi aan kɔŋ.

18 Dɩ sɩna die wo, n nan hagɩ a ga n chɔa jigin a balɩ wa dɩ, N chɔa, n yi bɩan ta chɔsɩ Nɩmun aan fɩ jigin.

19 N ka bɩ mɩ fɩ wa mun fɩ bɩa; daansuma mun sɩba fɩ tɩntɩntɩba kaanɩ.'

20 Die wɩa die ɔ hagɩ a ga ɔ chɔon wa jigin.

"Die ɔ yene bie sieku me a gara wa, ɔ chɔon wa die dɩ ye wo, zɔɔɔɩ die dɩ yigi wo pam, die ɔ chɩgɩ ga a gurigi wo.

21 Die bɩa wa dɩ baari dɩ, 'N chɔa, n yi bɩan Nɩmun aan fɩ jigin. N ka bɩ mɩ dɩ fɩ wa mun fɩ bɩa.'

22 Ama ɔ chɔon wa die dɩ wa ɔ tɩntɩntɩba a balɩ ba dɩ, 'Nɩ yi lagɩ lagɩ a nagɩ jayeekivɩka a ken yeegi wo, ta nagɩ nuupirin a ken yi ɔ nuun me, ta nagɩ nɩra a suu wo;

23 ta ga nagɩ narapolɩ dieke dɩ narɩna a ken kɩs an tɩ dii dɩbɩga.

24 Dama die n yile dɩ n bɩa wa gie kpiye mun, ama ta ɔ bie ɔ mɩsɩ ma, ta bɩ yile dɩ ɔ baya mun, ama ɔ yinɩ ken

mun.' Die wɩa die ba piili a die dɩbɩgaka aan sɩgɩfɩalɩŋ.

25 "Ama sanɩka mi, die ɔ bɩa jakɩsɩ die ye bie wo kɩakɩ ma. Die ɔ kienene tigiri a ken gbigi tigiri, die ɔ wɩn yɩlaha aan siele he.

26 Die wɩa die ɔ wa tɩntɩntɩba wɩnyɩ a piasi wa wudieke dɩ yinene tigiri me.

27 Die ɔ yinɩ balɩ wa dɩ, 'Fɩ nɩmbɩa wa yinɩ ken mun, fɩ chɩa wa dɩ kɩs narapolɩ dieke dɩ narɩna, dama ɔ yinɩ ken mun aan alaafɩ.'

28 Die bɩa jakɩsɩ die dɩ juu sɩnyɩɩɩɩ, ta zeti dɩ ɔ kaan juu gbaaku sɩn; die wɩa die ɔ chɔon dɩ ken nyɩn a juusɩ wa dɩ ɔ ken juu,

29 ama die ɔ yinɩ balɩ ɔ chɔon wa dɩ, 'Ye, bɩnaha gie mana n tɩma a yɩa fɩ mun sɩba yɔmɩ, ta saaga fɩ nɩan, ama ka yi mun biibin gban dɩ n kɩs a wa n zɩalɩ an tɩ dii ta yallɩma sɩgɩfɩalɩŋ.

30 Fɩ bɩa wa gie nun die chɩsɩna fɩ nyinti mana hɔgɩba ma wa, dɩ ken tigin fɩ kɩs narapolɩ narɩkun a yɩ wa.'

31 ɔ chɔon wa die dɩ yinɩ a balɩ wa dɩ, 'N bɩa, sanɩna mana fɩ bie wo n jigin, ta jadieke mana n yalla die dɩ yi fɩ sɩɩɩ.

32 Ama dɩ mɩ tɩ dime dɩbɩga ta yallɩma sɩgɩfɩalɩŋ dama die tɩ yile dɩ fɩ nɩmbɩa wa gie kpiye mun, ama ta ɔ bie ɔ mɩsɩ ma, ta bɩ yile dɩ ɔ baya mun, ama lele tɩ ye wo mun.' "

16

Tuuma jakuŋŋ nandagiri

¹ Yisa die dɩ balɩ a yɩ ɔ kwanandusurɩba dɩ, "Ligiretien wɔnyɩ die benne a yalli tontontɔ jakuŋŋ ɔ daansa ɔ nyinti, die ba ken balɩ wa dɩ ɔ die ɔ ligirehe yɔrɩ yɔrɩ.

² Die wɩa die ɔ wa wa a balɩ wa dɩ, 'Bɩa yine maŋ wɔmma fɔ wɩa dene? Kaan bɩ yi n tuuma jakuŋŋ, die wɩa biisi n nyinti mana aŋ n ye.'

³ Ta tuuma jakuŋŋ die dɩ yile dɩ, 'Bɩa maŋ baa n yi? N jakuŋŋ baa ɔ vuari muŋ muŋ tuuma ma. N ka hagiri a baan nan kɔa, ta chɩga viivi n baan nan juusi.

⁴ N sɩba wudieke n baan nan yi lele amɔ maŋ ken waari tuumaha vuosi nan tuo muŋ ba tige me.'

⁵ Die wɩa die ɔ wa vuodiekemba mana die dɩ dine ɔ jakuŋŋ hamuŋ wɔnyɩ wɔnyɩ. Die ɔ piastɩ bumbuŋaŋ vuoke dɩ, 'N jakuŋŋ hamuŋ aŋmɩa benne fɔ jigini?'

⁶ Die ɔ yinŋi a balɩ wa dɩ, 'Kpaati gbiesi kobɩstɩ-nu.' Daa wa dɩ balɩ wa dɩ, 'Hamuŋ gbanuŋ wɔnna tuo kala lagɩ lagɩ a yinŋi maagi kobɩstɩ-nusa.'

⁷ Ta balɩ wɔnyɩ dɩaŋ, 'Aŋmɩa fɔ gbanɩ fɔ dii?' U yinŋi balɩ wa dɩ, 'Zaa botɔstɩ kobɩga.' Ta daa wa dɩ balɩ, 'Fɔ hamuŋ gbanuŋ wɔnna, yinŋi maagi banɩstɩ-nu.'

⁸ Die ligiretien wo die dɩ wɔnna ɔ tuumaha jakuŋŋ

nyɩnyɩrɩtɔ wa dɩ yine die wo, die ɔ burɩ wa, dama ɔ tuŋ wa aŋaŋ yɩaŋ." Yisa die dɩ balɩ ba dɩ, "Vuodiekemba dɩ dɩna tuŋgbaŋka gie sieku yaa yɩaŋ ba sɔnsɔŋ a tuŋ vuodiekemba dɩ dɩna chaanƙɔ sien dɩ yalla die wo.

⁹ Manuŋ, n bala nɩ, nɩ nagɩ tuŋgbaŋka gie ma ligire a yime wudieke Nɩmuŋ dɩ yaalala, amɔ a ken kpatɩ saŋŋa dieke ɔ nan tuo nɩ arizanna ma.

¹⁰ Vuodieke mana dɩ muŋŋɩna tuma tuŋbuŋ vuɩuŋ, nan biagi muŋŋi tuŋ tuŋkpuuŋ vuɩuŋ, ta vuodieke dɩaŋ dɩ nyɩrɩnana aŋaŋ ligiribin, nan dɩ nyɩra aŋaŋ ligirikpuuma.

¹¹ Dɩ yi fɔ nyɩra aŋaŋ tuŋgbaŋka gie ligire, Nɩmuŋ nan nagɩ arizanna ligire a yi fɔ nuusi me?

¹² Ta dɩ yi fɔ nyɩra aŋaŋ vuon nyinti, muɩa bala ɔ yɩ fɔ fɔ tuanŋ?

¹³ "Yɔmɔ kaan biagi a jɩama naaluŋ bale. U nan haa wɔnyɩ ta chome wɔnyɩ, yaa ɔ nan yɩ wɔnyɩ jɩlma ta wɔnyɩ ɔ nine kaan dɩ suuli. Vuon kaan biagi a jɩama Nɩmuŋ aŋaŋ ligire."

Yisa wɔbalɩka a taŋ

(Mat. 11.12, 13; 5.31, 32; Maki 10.11, 12)

¹⁴ Die Farasisisi die dɩ wɔŋ wɩaha gie mana, ta die a vuara Yisa fala, dama die ba yaala ligire wɩa pam.

¹⁵ Die Yisa dɩ balɩ a yɩ ba dɩ, "Nɩnuŋ nɩ yine vuodiekemba dɩ yinene nɩ gbanɩ sɩba vuovɩna vuosi

nyɔɔ, ama Nɔmɔɔ sɔba nɔ sɔgɔtɔ ma. Dama jadieke vuota dɔ yilinene dɔ ka yaa nyɔvartɔ pam wa, Nɔmɔɔ jigɔɔ nyɔ ka yiwo jatɔgɔ.

16 “Mosisi miraha anan Nɔmɔɔ naazɔvalɔba die dɔ maagɔna wudiekemba ba die beri mɔɔ a kenɔ tɔgɔ Joɔn vuodieke dɔ sɔnana vuosi Nɔmɔɔ nyaabu sanɔka, a nyɔɔ Joɔn kenɔɔ sanɔka ba mɔsɔla Nɔmɔɔ wɔvɔvɔna yaa gamma vɔ naartɔ ma, ta vuonɔ mana dɔ mɔa dɔ ba juu mi.

17 Nɔmɔɔsikpen anan tɔɔɔɔɔɔɔɔ gie nan kenɔ tɔɔɔɔ ga ama Nɔmɔɔ miraha wɔbɔɔɔ gbanɔ kaanɔ tɔɔɔɔ ga.

18 “Daa dieke mana dɔ kenɔ zeti vɔ hɔgɔ ta yɔɔɔɔ faartɔ hɔgɔ gaan yiwo hɔgɔkpana tɔvɔma, ta dembɔɔ dieke dɔɔɔ dɔ faarɔna hɔgɔ wa yiwo hɔgɔkpana tɔvɔma.”

Nyintitien anan zɔɔɔɔɔɔɔɔ Lazurusi wɔa

19 Ta Yisa die dɔ bɔ balɔ ba dɔ, “Nyintitien wɔnyɔ die benne a yeegi nyɔnyeeeki dieke dɔ yalla ligire pam ta bie vɔ dɔɔɔɔ anan sɔgɔfɔalɔɔ daan mana.

20 Ta die daa zɔɔɔɔɔɔɔɔ wɔnyɔ dɔɔɔ die benne ba wasa wa Lazurusi, ta die vɔ yaa kɔɔɔɔɔ pam. Die ba nɔanɔ yaa wa a kenɔ dɔanɔ nyintitien wo sanɔanɔ ma,

21 die vɔ nɔanɔ yaala vɔ dii wo nyintitien wo nyɔɔɔɔɔɔɔɔ chɔvata dɔ nɔana nanna tɔɔɔɔɔ; die gbaasɔ gbanɔ dɔ kenɔ lansa vɔ kɔɔɔɔɔɔ.

22 “A kɔanɔ chaanɔ zɔɔɔɔɔɔɔɔ wo die dɔ kpi,

malakasi die dɔ kenɔ chii wo a ga Abarahami jigɔɔ arɔzanna ma. Ta nyintitien wo dɔanɔ dɔ kenɔ kpi, die ba guu wo.

23 Die vɔ ga bie kpiilɔɔ jɔgiberisikɔɔ, die dɔ wɔvɔvɔna wa pam. Die vɔ daansɔ a ye Abarahami saasaa, ta Lazurusi kalɔ vɔ jigɔɔ.

24 Die wɔa die nyintitien wo die dɔ natɔ a wa dɔ, ‘N chɔvɔ Abarahami, chɔɔɔ mɔɔ zɔɔɔɔɔ ta fɔ tɔɔ Lazurusi nɔanɔ vɔ ga nagɔ nuubɔɔ a luo nyaanɔ ma a kenɔ gbi n jilɔɔ, dama n paalɔ die wahala bolibu gie me.’

25 Ama Abarahami die dɔ balɔ wa dɔ, ‘N bɔvɔ, tɔvɔvɔ dɔ die fɔ benne fɔ mɔsɔ ma wa, die ye wo nyɔvɔvɔna, ta Lazurusi dɔ ye nyɔvɔvɔvɔvɔ mana, ama lele vɔ bie wo nansɔɔ ma giena ta fɔ bie wahala ma.

26 Ta wudieke dɔ gɔtɔna yine, gulikpenkɔvɔɔ benne tɔvɔvɔ anan fɔ sɔnsɔvɔ, die wɔa vuodiekemba dɔ benne gie a yaala ba gasɔ a kenɔ fɔ jigiri kaanɔ bɔagɔ, ta vuodieke dɔ benne fɔ jigiri dɔ yaala ba gasɔ a kenɔ tɔ jigɔɔ dɔɔɔ kaanɔ bɔagɔ.’

27 Die nyintitien wo dɔ balɔ wa dɔ, ‘Jakɔvɔvɔ Abarahami, die nɔɔ n jɔvɔsa fɔ, tɔvɔ Lazurusi anɔ vɔ ga n chɔvɔ tiginɔ me,

28 n yaa wa n nɔballɔ banɔ, vaa vɔ ga a ga kpaanɔ ba amɔ ba gbanɔ ba da kenɔ kenɔ wahalaka gie jigɔɔ.’

29 Die Abarahami dɔ baartɔ dɔ, ‘Fɔ nɔballɔ yaa Mosisi anan Nɔmɔɔ naazɔvalɔba wɔa Nɔmɔɔ gbanɔkɔ ma. Ba wɔvɔvɔna ha.’

³⁰ Ta nyintitien wo di yinji balı wa di, 'Jakubı Abarahami, aayı, die nyıuna ma ka mu; ama du yi vuon di nyın kun me a ga ba jigin ba nan chıgı nyın ba tontombıati ma.'

³¹ Ama die Abarahami di balı wa di, 'Du yi ba kaan won Mosisi anan Nmın naazvalıba di maagına wudieke Nmın gbanı ma wa, ba kaan tarıgı ba sunanyile du yi ta vuon di hagı kun me gban a ga ba jigin.' "

17

Bıan wıa

(Mat. 18.6, 7, 21, 22; Maki 9.42)

¹ Womi Yisa di balı yı v kvanandısrıba di, "Nı da yilime di magısın kaan ken; ama wubıan bie vuodiekemba di vanana ba chanchaalın di yie bıan.

² Ba tın nagı nın a bıbı a yeegi v nyie a nagı wa a taan nyaakrıın ma di tın nan di kpa a tın v baan nan yi ballıbısrı gie wınyı yi bıan.

³ Die wıa nı yigi nı gbanı!

"Du yi fı nımbıa di yi fı bıan, kpaan wa; ama du yi v baarı di v chısrı fı mın, fı nagı v taalı a chaa wa.

⁴ Du yi v yi fı bıan bıyıpıyı dabalımın, ama ta yinji ken fı jigin bıyıpıyı a baarı di v chısrıya, fı nagı v taalı a chaa wa."

Yada wıa

⁵ Sanıa kaanı die tı Yımbıtien Yisa tontontıba di

balı yı wa di, "Vaa tı yadaka gıtı."

⁶ Die v yinji balı ba di, "Du yi nı yaa yada sıba kanmın bıı, nı nan bıagı a balı yı tıkrıka gie di, 'Vıv a ga nan nyaakrıvı gie me' anı ka senı a tuo fı nıan.

Tontontv di mvna v yi die

⁷ "Du yi ta nı wınyı di yalı tontontv ta v kva yaa ta daansa yiise, ta v ken nyın kvan a ken tigin, nan balı wa di, 'Ken lagı a ken kala dii nyindiike?'

⁸ Aayı, nan balı wa di, 'Vıarı fı kvan nyinti ta yeegi nyınvına a yi nı nyindiike a zien mın anı n ken dii ta nyuu, ka kvan chaan fı gban fı dii ta nyuu.'

⁹ Fı yile di jakıvrı nan waası tontontv wa v yine wudieke v bala wa di v yi wo? Aayı.

¹⁰ Die gban di sı nı jigin, sanıa dieke nı ken tın tın dieke Nmın di bala di nı yiwo a kpatı, nı balı di, 'Tı yiwo tontontın nyına. Tının tı yiwo wudieke di mvna tı yi nyına.' "

Yisa die di gbaanna gama banı dene

¹¹ Yisa die di ganana Jerusalemi die v daagı Samaria anan Galili sunsunı anan sunsunı.

¹² Die v gana ga juo tınkpanıı kaanı; ta gama banı die di ken tuoli wo mi. Die ba zie saasaa,

¹³ ta faası natı a baarı di, "Jakubı Yisa, chıgı tı zıvıın!"

14 Yisa die dı ye be ta balı yı ba dı, “Nı gamma Nımuŋ kıkıaabıtı jigin aŋ ba jıuŋ nı ye.” Die ba benne sieku me a gara wa die ba ye gbaamuŋ.

15 Ta die ba wonyı die dı yinŋi keŋ Yisa jigin dama die v sıba a baarı dı Yisa gbaanna wa, a keŋ bırı Nımuŋ aŋaŋ lolıkpıuŋ.

16 A die nagı v gbaŋ a taan Yisa nıŋŋa ta waasa wa; ama die daa wa die yiwo Samaria vuonŋ.

17 Yisa die dı pıası dı, “Daa vuosi baŋ die yene gbaamuŋ? Ama bawayı wa bie sıa?”

18 Ba wonyı ka keŋ dı ba bırı Nımuŋ sie chaanv wa gie?”

19 Ta die wa balı daa wa dı, “Hagı a ga, fı yada gbaanna fı.”

*Nımuŋ naarı kenin wıa
(Mat. 24.23-28, 37-41)*

20 Mi die Farasisi batan die dı pıası Yisa saŋŋa dieke Nımuŋ naarı dı balla ka keŋ. Die v yinŋi balı ba dı, “Ka ka yi sıba nı nan daansı a ye Nımuŋ naarı dı balla ka keŋ die.

21 Vuonŋ wori a baanŋ baarı dı, ‘Daansı, ka wonna’, yaa ‘Ka benne mi wo’; dama Nımuŋ naarı bie nı sığıtı ma.”

22 Mi die v balı yı v kvaŋandısrıba dı, “Saŋŋa kien nı nan dı yaala nı ye manıŋ vuota Bıa keninŋ, ama nı kaanŋ ye.

23 Ba nan daansı balı nı, ‘Ye, v benne mi wo’ yaa ‘Ye,

v bie giena.’ Ama nı da keŋ nyuŋ a dı dıa yaaluma muŋ;

24 dama manıŋ vuota Bıa keninŋ nan dı sıı sıba nınyıgısuŋ dı ŋaana nyıgısu a chaanŋ ŋmuŋsikpenŋ mana a nyuŋ tıŋ chıaŋ a ga tıgı tıŋ sikpenŋ die wo.

25 Ama sie n wolıŋ dii wa-hala pam ta leleke gie vuosi bı zeti muŋ.

26 Die dı sına die Nowa saŋka, die gbaŋ gbaŋ dı baa dı summa manıŋ vuota Bıa keninŋ saŋŋa.

27 Die Nowa saŋka, vuosi die die muŋ ta nyuo ta faara hoonŋ, ta naga ba hoŋulıaŋ a yıa chollıŋ, ta die a ga tıgı daa dieke Nowa dı juune haarıkpıku, ta die nyaakpıbu die dı keŋ kuv vuonŋ mana die dı wone haarıkpıku ma wa.

28 Loti saŋŋa gbaŋ die sıı wa die; die vuonŋ mana die dı die ta nyuo, ta daa a yalla, ta bıra ta mıa tige;

29 ama daa dieke Loti die dı nyınna Sodomi tıka, ta bolıŋ aŋaŋ maafajiribi die dı nyuŋ ŋmuŋsikpenŋ a keŋ kuv ba mana.

30 Naa dı baa dı summa daa dieke manıŋ vuota Bıa dı balla n keŋ wo.

31 “Dıuŋ daarı mi daa dieke dı benne mampili sikpen* da keŋ a suuŋ v juoku sikpenŋ dı v ga a nagı v nyinti; ta vuodieke dıaŋ dı benne v kvaŋ ma da keŋ yinŋi a kuli tiginŋ dı v ga a nagı v nyinti.

* 17:31 17.31 Ba ŋaŋ kuse ba juone sikpenŋ me.

32 Nɪ tʉnsɪ Loti hɔɡv† wa wɪaha.

33 Vuodieke mana dɪ kpanɲɲɪnana v gban dɪ v gbatɪ v miivoli nan waarɪ ka, ama vuodieke mana dɪ waarɪna v miivoli n wɪa nan daansɪ ye ke.

34 N bala nɪ, sanɲa dieke n baan nan keɲ wo, vuosi bale nan dɪ dʉa jadʉakɪbalɪmɪn ma, ta n nagɪ wɔnyɪ ta vaa wɔnyɪ.

35 Hɔɔɲ bale nan dɪ nɔma zaa nɪa ma, ta n nagɪ wɔnyɪ ta vaa wɔnyɪ. ((

36 Sanɲa mi dembisi bale nan dɪ tɔma kʉaɲ ma, ta n nan nagɪ wɔnyɪ ta vaa wɔnyɪ.))”

37 Ta v kʉaɲandɪsɪrɪba die dɪ pɪasɪ wa dɪ, “Tɪ Yɔmɔtɪeɲ, sɪa?”

Ta v yɪɲɲɪ balɪ ba dɪ, “Jigi-dieke jakpiikɪɲ dɪ benne, mi zuuti dɪ lagɪsa.”

18

Kpihɔɡv aɲaɲ sariya diiru nandagɪɲ

1 Sanɲa mi Yisa die dɪ taan ba nandagɪɲ gie dɪ v dagɪ ba dɪ dɪ mʉ ba jʉsɪma Nɪmɪn sanɲa mana, ta da keɲ gbalɪɡɪma, die v balɪ ba dɪ,

2 “Sariya diiru wɔnyɪ die benne tɪɲ kaanɪ ma, die v ka chɪɡa Nɪmɪn ta ka bɪ yɪa vuota jɪlɪma.

3 Ta kpihɔɡv wɔnyɪ dɪaɲ die benne tɪka ma, a chɔɲ gara daa wa jigɪɲ a jʉsa wa dɪ, ‘Dii n wɪurɪ gie a yɪ mɪɲ aɲaɲ vuodieke dɪ mugɪsinene mɪɲ.’

4 Ama die sariya diiru wo die ka saaga, ta ka kʉaɲ chaan die v yile dɪ, ‘N ka wɔɲ chɪɡa Nɪmɪn yaa a yɪa vuota jɪlɪma,

5 ama kpihɔɡv wa gie dɪ faasɪna daama mɪɲ wɪa, n ko baa n dii v sariya ka a yɪ wa mɪɲ, dɪ daa die v nan dɪ kɪeɲ daan mana ta vaa n gbalɪɡɪ aɲaɲ wa.’ ”

6 Tɪ Yɔmɔtɪeɲ die baarɪ dɪ, “Nɪ wɔmma wudieke sariya diiru wo dɪ kana ka chɪɡa Nɪmɪn dɪ balla.

7 Ta lele, Nɪmɪn kaan dii sariya a yɪ v vuovɔarɪka, vuodiekeɲma dɪ jʉsɪnana wa nɪmɪntʉasɪ aɲaɲ yɪɲ dɪ v sunɲɪ be wo? V nan dɪ yʉasa dɪ v sunɲɪ be?

8 N bala nɪ, v nan dii sariya a yɪ ba, ta yɪ ke lagɪ lagɪ. Manɪɲ vuota Bʉa dɪ keɲ keɲ sanɲa dieke, n nan ye vuodieke dɪ yɪne mɪɲ yada tɪɲɡbanɲa gie me?”

Farasisi vuon aɲaɲ lampotuosiru nandagɪɲ wɪa

9 Yisa die dɪ bɪ a taan nandagɪɲ gie a yɪ vuodiekeɲma dɪ bala dɪ ba yɪwo vuovɔna, ama ta ka yɪa ba chanchaalɪɲ jɪlɪma.

10 Die v baarɪ dɪ, “Dembisi bale die nyɪnna a ga Nɪmɪn jɪamɪɲ juokpeɲkpuɪkʉ sɔɲ dɪ ba jʉsɪ Nɪmɪn; wɔnyɪ die yɪwo Farasisi vuon, wɔnɪɲ wa dɪaɲ dɪ yɪ lampotuosiru.

11 Die Farasisi vuoke dɪ ga zie lɔɡɪɲ a jʉsɪ Nɪmɪn v sɔɲ ma dɪ, ‘Nɪmɪn, n waasa fʉ, dama n ka yɪ tɔntɔmbɪatɪ

† 17:32 17.32 Loti hɔɡv wa die dɪ yɪɲɲɪ daansɪ kʉaɲ a bɪrɪɲ yatanɲ.

tien sɔba n chanchaalɔba. N ka yi halɔ tien, n ka yi n̄mɔnchɔbtien yaa dembin dieke dɔ yaala hɔɔn. N bi waasa fɔ dama n ka sɔ sɔba lampotuosiru wo gie.

12 N n̄aan bɔba n̄van daraa ale daraa yɔpɔyɔ mana sɔn, ta yɔa fɔ n nyinti ban mana sɔn kaanɔ.

13 Ama die lampotuosiru wo die dɔ ga a zie saasaa, ta ka yaala ɔ kɔtɔ ɔ sikpen n̄mɔnsikpen, ta vigi ɔ sikpen ta baari dɔ, 'Nabidie N̄mɔn, chɔgtɔ mɔn zɔɔlɔn, dama n yiwo tɔntumbiatɔ tien.' "

14 Yisa die dɔ bi baari dɔ, "N bala nɔ, die dɔ yiwo lampotuosiru wo N̄mɔn dɔ tuo ɔ jɔsɔn daa Farasi vuoke; dama vuodieke mana dɔ kɔtɔna ɔ gban n̄mɔnsikpen, N̄mɔn nan sɔn wa tɔngban; ta vuodieke dɔan dɔ sɔna ɔ gban tɔngban, N̄mɔn nan kɔtɔ wa n̄mɔnsikpen."

Yisa die dɔ tuone ballɔbɔsɔ dene

(Mat. 19.13-15; Maki 10.13-16)

15 Die vuosi batan die dɔ chii ba ballɔnyaalɔsɔ a ken Yisa jigɔn dɔ ɔ nagɔ ɔ nuusi a dɔsɔ dɔsɔ ba ma, ama die ɔ kɔanandɔsɔrɔba dɔ yene naa wa, die dɔ nata ba.

16 Ta Yisa die dɔ wa ballɔbɔsɔsɔ dɔ ba kiere ɔ jigɔn, ta balɔ a yɔ ɔ kɔanandɔsɔrɔba dɔ, "Nɔ vaa ballɔbɔsɔsɔ kiere n jigɔn ta nɔ da kagɔ ba sien dama ba chanchaalɔn sɔna N̄mɔn naari.

17 Wusie man bala nɔ, vuodieke mana dɔ kana ka

tuo N̄mɔn naari sɔba buabin, kaan wɔn juu ke."

Nyintitien wɔnyɔ wɔa

(Mat. 19.16-30; Maki 10.17-31)

18 Sarɔka mi jakɔn wɔnyɔ die dɔ ken Yisa jigɔn a pɔasɔ wa dɔ, "Dɔdagɔrɔ vɔnɔn, lala man nan yi ta ye mi-ivoli dieke dɔ wone kpatɔn?"

19 Yisa die dɔ yinɔi a balɔ wa dɔ, "Bɔa wɔa fɔ wasa mɔn vuovɔnɔn? Vuon wori a yi vuovɔnɔn, sie N̄mɔn nyɔna ma.

20 Wɔn sɔba N̄mɔn miraha: 'Da ken yaalɔ vuon hɔgɔ yaa vuon chɔrɔ, da ken a kɔsɔ vuon, da ken a gaari, da ken yi n̄munchɔbɔsɔ daansɔtɔien, yɔma fɔ chɔa anan fɔ naa jilɔma.' "

21 Die daa wa dɔ yinɔi a balɔ dɔ, "N yine buabin mana a yaa ga mɔbɔna, n dɔ miraha gie mana mɔn."

22 Yisa die dɔ wɔnna naa, die ɔ balɔ yɔ wa dɔ, "Wɔbalɔmɔn tɔala fɔ. Nagɔ fɔ nyinti mana a daa ta nagɔ ligirehe a yɔ zɔɔlɔntielɔn, ta nan dɔ yallɔ nyinti arizanna ma; ta a kɔan chaan fɔ ken dɔa mɔn."

23 Ama daa wa die dɔ wɔnna naa, ɔ sɔn die dɔ paalɔ chɔbɔsɔ, dama die ɔ faasɔ yallɔ wa nyinti pam.

24 Yisa die dɔ mɔnɔ dɔ ɔ sɔn chɔbɔsɔya mɔn, ta baari dɔ, "Dɔ tɔa pam dɔ nyinti-tielɔn juu N̄mɔn naari ma.

25 Dɔ faasɔ tɔa mɔn dɔ nyintitien juu N̄mɔn naari ma a tɔan nyogɔnɔ dɔ baan nan

daagu gariyuu voriu ma a nyu dene."

²⁶ Die vuodiekemba die di wonna wa wa die di piasi di, "Die nu man'a baan nan ye gbatitaanu?"

²⁷ Yisa die di yinji a balu ba di, "Wudieke vuota di kana kaan biagi a yi, Nmu nu nan biagi a yi."

²⁸ Ta Piita di balu wa di, "Ye, die ti va wa ti nyinti mana ta ken di fu."

²⁹ Yisa die di yinji a balu yi ba di, "Wusie man bala ni, vuodieke mana di vana u tigin yaa u hogu yaa u numballu yaa u choon anan nu yaa u ballu Nmu naaru wa,

³⁰ nan bu ye he pam tungban'ka gie me a tian u vana nyindiekemba ba, san'na dieke di kienene wo, u nan ye miivoli dieke di wone kpatu."

Yisa die di bina a balu u kumbu wa butaa ma dene
(Mat. 20.17-19; Maki 10.32-34)

³¹ Womi Yisa die di yaa u kuanandusuriba ban anan bale wo a nyu lugu a balu ba di, "Ni womma, ti gara Jerusalemi, jigidieke ba bala ba yi manuu vuota Buu wudiekemba mana die Nmu naazualiba di maagina yaa gamma n wa wa,

³² dama ba nan nagu mu a yi vuodiekemba di kana a ka yi Juu vuosi nuusi me, di ba vuari mu fala ta bu zia mu ta tiri nuntobiti a yi mu,

³³ a nigi mu anan kpaasu ta ku mu ama daraa ataa

daraan n nan hagu kumbu me."

³⁴ Ama die u kuanandusuriba die ka siba waha kaanu gban chian, dama Nmu die ligi wo ba yan, die yine die ba ka siba wudieke u balala wa chiasu.

Yisa die di yuorine daa yu wonyi nine dene

(Mat. 20.29-34; Maki 10.46-52)

³⁵ Yisa die di kenne gbige Jeriko daa yu wonyi die di kalu sieku nu an a jusa.

³⁶ Die u wonna ta kpikpaaku chon tianna wa, die u piasi di, "Bia yinene?"

³⁷ Die ba balu wa di, "Yisa, vuodieke di yine Nazeriti vuoke tiannana."

³⁸ Die u faasu wa di, "Yisa, Davidi haagu, chigi mu zoolu."

³⁹ Ama vuodiekemba die di benne nu'ka die di natu wa ta balu wa di u taru wati, ama die u faasu nata di, "Davidi haagu, chigi mu zoolu."

⁴⁰ Die wa Yisa die di zie ta yi nu an di ba yaa daa wa a ken u jigin. Die u kenne a gbige wo, Yisa die di piasi wa di,

⁴¹ "Bia fu yaala n yi a yi fu?"

Die u yinji baaru di, "N Yomutien, n yaala fu yuori n ninehe mu."

⁴² Mi Yisa die di balu wa di, "Yesime, fu yine yada ka wa fu ye gbaamu."

⁴³ Lele womi die u ninehe di yuori, die u di Yisa ta bua Nmu. Die kpikpaaku

dı yene wo wo, die ba mana dı biri N̄m̄ūj.

19

Yisa an̄āj Zakiyosi w̄ia

¹ Ka k̄vāj chāj Yisa die dı ga a juu Jeriko a ch̄ūj t̄ianna.

² Ta daa w̄onȳ die dı bie mi ba wasa wa Zakiyosi, die ɔ yiwo lampotuosirin̄ jak̄ūj, ta die yaa nyinti pam.

³ Die ɔ m̄ia ɔ ye Yisa dı yine vuodieke, ama die ɔ yine vuogobiri w̄ia die ɔ ka biaḡi ye wo dama vuosi die dala m̄ūj.

⁴ Die w̄ia die ɔ ch̄iḡi a dı kp̄ikpaakū n̄ūj̄a a ga jūali chunchulin̄ t̄ūj dı ɔ ye Yisa, dama die ɔ gara mi chāj.

⁵ Yisa die dı kenne a t̄uḡi mi wo, ɔ daans̄i n̄m̄ūjsikpēj ta bal̄i ȳi wa dı, "Zakiyosi, kēj s̄ūj laḡi laḡi. Sie n̄ yi f̄u chaan̄ū jinne."

⁶ Ta Zakiyosi die dı yi laḡi laḡi a kēj s̄ūj ta waas̄i wa an̄āj s̄uḡfial̄kpēj̄k̄p̄ūj ta yaa wa ga ɔ tigin̄.

⁷ Ta vuodiekemba mana die dı yene wo die dı piili a v̄ūna w̄ia dı, "Daa wa gie ga bir̄ūj wa chaan̄ū t̄ūnt̄ūmbiat̄i tien̄ wo tigin̄ me."

⁸ A k̄vāj chāj die Zakiyosi dı haḡi a zie a bal̄i ȳi t̄i Ȳom̄utien̄ Yisa dı, "N̄ Ȳom̄utien̄, w̄omma, n̄ nan puo nyindiekemba n̄ yalla bule ta naḡi kaan̄i a ȳi z̄ōol̄ntielin̄; ta dı yi man̄

nȳūr̄i wa vuon̄, n̄ nan yin̄ji tun̄ wo die b̄on̄usa."

⁹ Yisa die dı bal̄i wa dı, "Gbat̄itaan̄ūj kēj tigiri gie vuosi me jinne, dama f̄u gban̄ yiwo Abarahami haaḡūj.

¹⁰ Man̄ūj vuota B̄vāa kenye m̄ūj dı n̄ yaali vuodiekemba dı bana ta ye be a gbat̄i ba taan̄."

Salima bie nandaga w̄ia (Mat. 25.14-30)

¹¹ Die vuosi die dı yene a w̄omma w̄iaha gie wo, Yisa die dı bi a taan̄ ba nandagin̄, dama die ba yile dı Yisa dı gbgine Jerusalemi w̄ia, N̄m̄ūj naaru die baa ka kēj wo laḡi laḡi.

¹² Die w̄ia die ɔ baaru dı, "Daa jak̄ūj w̄onȳ die gana t̄ūjgan̄ saasaa dı ba ga kal̄ūj wa naa, ta ɔ yin̄ji kēj tigin̄.

¹³ Die ɔ balla ɔ ga wa die ɔ wa ɔ t̄ūnt̄ūnt̄ūj ban̄, ta ȳi ȳi ba salima* bie kaan̄i kaan̄i, ta bal̄i ȳi ba dı, 'N̄i naḡi ligirehe gie a tun̄ t̄ūma a ga t̄uḡi san̄ja dieke n̄ baan̄ nan viiri kēj.'

¹⁴ Ama die ɔ t̄ika vuosi die ka yaala ɔ w̄ia, die w̄ia die ba tun̄ t̄ūnt̄ūnt̄ūj dı ba ga bal̄i naakp̄uka dı ba ka yaala daa wa gie yi ba naan̄.

¹⁵ "Ama die daa jak̄ūru dı ga dii naaru ta yin̄ji kēj tigin̄. Die ɔ kenne wo, die ɔ wa ɔ t̄ūnt̄ūnt̄ūba die ɔ yina ba ligirehe a laḡis̄i, dı ɔ yaala ɔ ye ba yene nȳūari die a ḡuti.

* 19:13 19.13 Salumbin̄ die yiwo ch̄uti ataa tune.

16 Nɪŋŋaŋ vuoke die dɪ ken a baari dɪ, 'Jakɔɔŋ, n ye wo saluma bie ban a gutɪ fɔ yɪna muŋ jadieke wo ma.'

17 Die jakɔɔri dɪ baari dɪ, 'Kpaŋŋi fɔ gban, yiwo tɔntɔntɔ vɔnɔ. Fɔ muŋŋuna a pɔgɪ jabike wɪa, n nan nagɪ tɪgɪsɪ ban a yi fɔ nuusi me.'

18 Die vuodieke dɪ dii-sine wo dɪ ken a baari dɪ, 'Jakɔɔŋ, n ye wo saluma ligire bie anɔ a gutɪ jadieke fɔ yɪna muŋ wa ma.'

19 Jakɔɔri die dɪ balɪ a yɪ gen wo dɪaŋ dɪ, 'N nan nagɪ tɪgɪsɪ anɔ a yi fɔ nuusi me.'

20 "Wɔnyɪ dɪaŋ dɪ ken a baari dɪ, 'Jakɔɔŋ fɔ ligire bini wɔnna, die n nagɪ vili wo gachɔɔtɪŋ ma a nagɪ lɔbɪri,

21 dama die n chɪga fɔ wa ŋmaamɪŋ, dama yiwo vuodieke wɪa dɪ tɔana. Naga jadieke dɪ kana a ka yi fɔ jaan, ta gobe jadieke fɔ kana ka bɔriya.'

22 Ta jakɔɔri die dɪ balɪ yɪ wa dɪ, 'Fɔnɪŋ tɔntɔntɪ bɪaŋ, n nan nagɪ fɔ gban gban fɔ wɔbalɪka a dii fɔ sariya. Sɪba a baari n yiwo vuodieke wɪa dɪ tɔana, ta naga jadieke dɪ kana ka yi n jaan, ta gobe jadieke n kana ka bɔriya.

23 Bɪa yine ta fɔ ka nagɪ n ligirebu a paŋŋi aŋ ba yɪŋŋi tuŋ muŋ aŋaŋ nyɔari? Amɔ n tɪnna a ken naa n tuŋ nan tuoke aŋaŋ nyɔari.'

24 Womi die jakɔɔri dɪ balɪ a yɪ vuodiekeba dɪ zene mi wo dɪ, 'Nɪ tuo ligire bini a nyɪŋ vɔ jigin ta nagɪ gutɪ

vuodieke dɪ yalla ligire bie ban wa.'

25 Die ba yɪŋŋi balɪ wa dɪ, 'Jakɔɔŋ, v wɔŋ yaa wa ligire bie ban.'

26 Die v yɪŋŋi a balɪ ba dɪ, 'N bala nɪ, vuodieke dɪ yalla nyinti, ba nan yɪ wa pam a gutɪ, ama vuodieke dɪ wone wo jaan, bɪta gban v yalla wa ba nan tuoke a nyɪŋ v jigin.

27 Tɔ, lele n dataasi diekemba die dɪ kana ka yaala dɪ n dii naari, nɪ ga yaa ba ken giena a kɔɔ ba n nɪŋŋa.' "

Yisa die dɪ june Jerusalemi ta ba bɪra wa dene

(Mat. 21.1-11; Maki 11.1-11; Jɔɔn 12.12-19)

28 Yisa die dɪ bala wɪaha a kpati wa, die v dɪ ba nɪŋŋa ba gara Jerusalemi.

29 Die v kenne gbigi Betifiji aŋaŋ Betani tɪgɪsɪ die dɪ benne kunkogin dieke ba wasɪnana Olivi tɪsɪ kunkogiri, die v tuŋ v kwanandɪsɪrɪba bale a balɪ yɪ ba dɪ,

30 "Nɪ gamma tɪŋkpaŋŋi dieke dɪ benne nɪ nɪŋŋa wa, nɪ die ken juo nɪ nan ye bonpɔlɪ dɪ bɔbɔna zie ta vuon dɪ ye ka jɔalɪ ka. Nɪ forisi ke a yaa ka a ken giena.

31 Ta dɪ yi vuon dɪ pɪasi nɪ dɪ, 'Bɪa nɪ forisi ke?' Nɪ balɪ wa dɪ, 'Tɪ Yɔmɔtɪen yaalala ka.' "

32 Die ba ga a ye wudieke gban gban die Yisa dɪ bala a yɪ ba wa.

33 Die ba forisinene bonpɔlɪka, ka tien die dɪ

piasi ba di, "Bia ni forise bonpoluka?"

³⁴ Die ba yinji a bali wa di, "Ti Yomutien yaalala ka",

³⁵ ta die ba datu ka a yaa ka a kenj Yisa jigij. Ta die u kwanandusiriba die di nagu gaati a diisi bonka sikpenj ta sunji Yisa di jwali kalu ka ma.

³⁶ Die u jwalina a gara wa vuosisi di nagu ba gaati a jaati sieku me.

³⁷ Die u kenne a gbigi jigidieke sieku di suna gara Olivi kunkogiri jigiri, u kwananvuosi mana die di piili a bira Nmuj anan sugifaluj, ta bira wa anan lolokpuma yaa gamma mamachi wokpuma dieke ba yene wo di,

³⁸ "Nmuj yi alibarika yi naan dieke di kienene Nabidie Nmuj saan ma.

Sugidvaguj bemme arizanna ma, ta ni kotu Nmuj saan sikpenj."

³⁹ Mi Farasisi batan die di benne kpikpaaku ma wa die di bali yi Yisa di, "Didaguru, bali fu kwananvuosisi di ba taru watu."

⁴⁰ Yisa die di yinji a bali ba di, "N bala ni, du yi ba taru, ama tanaha di dvana wa nan di nata a bira Nmuj."

*Yisa die di kunna
Jerusalemi wia dene*

⁴¹ Die u kenne gbigi Jerusalemi ta ye ke wo die u kunj ka wia,

⁴² ta baaru di, "Du yiwo bianj di jinne ni vuosi ka siba wudieke di baan di yaa

sugidvaguj a kenj ba jigij. Lele ka loburuya muj ba jigij.

⁴³ Jerusalemi, sanja nan kenj fu dataasi nan mu gaamuj a gilij fu luga mana di ba tuoli fu. Sojasi nan taan gilij fu jigij mana.

⁴⁴ Ba nan nmabufu mana ta kuvu fu vuosi. Ba nan chvusi ni tige mana ta tan balimuj kaan wari a berika jigiberisikin. Naa mana nan kenj yi dama ni kana kamujji sanja dieke Nmuj di kenne di u gbatu ni a taan wa."

*Yisa die di gana a
ga wvnsi Nmuj jiamuj
juokpenkpuku sunj dene*

(Mat. 21.12-17; Maki 11.15-19; Jvvn 2.13-22)

⁴⁵ Ka kwanj chaan Yisa die di ga juu Nmuj jiamuj juokpenkpuku sunj a piili a yaga vuodiekemba die di daanana nyinti mi wo,

⁴⁶ ta bala yia ba di, "Du maaguya Nmuj gbanju sunj di Nmuj baaru di, 'N tigin baa ka yiwo Nmuj jvvsuj jigij.' Ama ni nagu ka a buruj wa gaaruj jigiberisikin?"

⁴⁷ Die daan mana Yisa die bie wo Nmuj jiamuj juokpenkpuku ma a daga vuosi Nmuj wia. Die Nmuj kikaabitiba nyujkuraaha anan muraha didaguriba anan tika nyujkuraaha die di mia di ba kuvu wa,

⁴⁸ ama die ba ka ye sie dieke ba baan daagu yi die, dama vuotamba mana die chusa wvmma u wvbalikaha ta ka yaala ba

waaru v wobalikaha kaanu gbanj.

yina mun yiko ke gie man yaa yie waha gie."

20

Vuosi batan die di piasina Yisa yaa gamma v yiko wia dene

(Mat. 21.23-27; Maki 11.27-33)

¹ Daan kaanu Yisa die di bie Nmuj jiamuj juokpenkpuku ma a daga vuotamba ta muola Nmuj wovunaha a ya vuosi, ta Nmuj kikaabitiba nyinKuraha anan miraha didaguriba anan tika nyinKuraha die di ken v jigijn,

² a piasu wa di, "Balu ti, minia yiko me fu yie waha gie? Minia yina fu kanuj yiko ke mi?"

³ Yisa die di yinji a balu ba di, "N gbanj n baa n piasu ni wa wopiasikuj. Ni balu munj,

⁴ Joon vuodieke die di sinana vuosi Nmuj nyaabu, Nmuj die yina wa kanuj yiko ke mi yaa vuota?"

⁵ Die ba piili a bala ya tan di, "Wubia ti baa ti balu? Du yi ti baaru di Nmuj yina wa yiko ke mi, v nan baaru di ta bia wia die ti ka yiwo yada?"

⁶ Ta ti bi baaru di, di vuota die yina wa, kpikpaaku gie mana nan taa ti tana dama ba yi yada di Joon die yiwo Nmuj naazua."

⁷ Die wia die ba yinji balu di, "Tu ka siba jigidieke die ka nyinna."

⁸ Yisa die di yinji a balu yi ba di, "Die nuj, n gbanj n kaan balu ni, vuodieke di

Tuntuntiba nandaguru wia
(Mat. 21.33-46; Maki 12.1-12)

⁹ Womi Yisa die di taan vuotamba nandaguru gie di, "Daa wonyi die sone tusti di nyinana bie v kvanj ma, ta die nagi ka a yi tuntuntuj nuusi me ta dia a ga jigijn a ga yvasi.

¹⁰ Die a kpaala sanja di tugv v tunj v yomv tuntuntiba jigijn di v ga tuo v tvanj a kenj. Ama die tuntuntiba die di nigi v yomv wa ta vaa v yinji ga anan nuuwaga.

¹¹ Die wia die v bi tunj yomv gaan, tuntuntiba die di nigi wa ta nagi wa yi viivi me ta vaa v viiri ga anan nuuwaga.

¹² Womi die v bi tunj yomv dieke di gutina butaa ma, die ba yi wa danja ta vigi wa taan.

¹³ Womi kuvu tienj die di baaru di 'Bia manj baa yi? Die nuj lele n nan tunj n gbanj gbanj n bua dieke n chone. Wobunuj nuj ba nan yi wa jiluma.'

¹⁴ Ama die tuntuntiba di yene wo wo die ba balu yi tan di, 'Kuvu tienj faaru diiru wonna. Ni vaa ti kuvu wa ta v faaru yi ti suti.'

¹⁵ Die wia die ba nagi wa a nyuj kuvu ma a ga kuvu wa."

Yisa die di piasu ba di, "Bia kuvu tienj di nan yi tuntuntiba gie?"

16 U nan keŋ a kuv banuŋ vuosi mi ta nagı kuvaku a yi vuogaasi.”

Die vuosisi die dı wonna naa wa, ba baarı dı “Nmuŋ nagı die a ga saasaa.”

17 Yisa die dı daansi ba ta piası ba dı, “Nmuŋ wuru gie chıaŋ?”

Dı ‘Taŋ dieke mımuruiba die dı zetine ta baarı ba ka yaala ka wa die yine gɔŋgɔŋyɔguruŋ taŋ vuruŋ.’

18 Vuodieke dı nanna tanı gie sikpeŋ nan ŋmabi ŋmabi ama vuodieke tanı dı keŋ nan v sikpeŋ v nan nuŋ nuŋ siba zɔŋ.”

Lampo tuniŋ wıa

(Mat. 22.15-22; Maki 12.13-17)

19 Die mıraha dıdaguruiba aŋaŋ Nmuŋ kıkabıtıba nyıŋkuraha die dı muŋŋına dı ba wıa Yisa dı taana nandaguru gie wo, die ba mıa dı ba yigi wo mi, ama die ba chıga vuotamba ŋmaamuŋ.

20 Die wıa die ba maansa daansa wa, die ba bı a yi mumaansi daansuruiba ligire dı ba ga Yisa jigiŋ a ga gaan wa siba ba yiwo vuovına, ta piası wa wupıasıka ta ye dı v nan balı a chıısı aŋ ba yigi wo a ga tıka jakıuru jigiŋ.

21 Die mumaansi daansuruiba dı balı yi Yisa dı, “Dıdaguru, tı siba baarı wudieke fı balala ta daga wa yiwo wusie, ta ka luge ama a daga Nmuŋ sien aŋaŋ wusie.

22 Balı tı, tı mıraha yi sien muŋ dı tı tumme lampo a

yıma Romani tuŋ naan wa Siiza yaa tı da tumme?”

23 Ama Yisa die dı muŋŋı ba sanna die wo, ta balı yi ba dı,

24 “Nagi ligiribiŋ a dagı muŋ. Mına nine chaan aŋaŋ v saan diisine ka ma?”

Die ba baarı dı, “Naan Siiza.”

25 Ta Yisa dı balı yi ba dı, “Die nuŋ nu nagı yi Naan Siiza jadieke dı yine v sutı ta nagı yi Nmuŋ dıaŋ jadieke dı yine Nmuŋ sutı.”

26 Die ba ka bıagi a yigi wo aŋaŋ wıuŋ vuosisi nuŋŋa, die v yinŋı balıku die yine be mamachi die ba ka bıagi a balı wıuŋ.

Kuŋ haŋıŋ wıa

(Mat. 22.23-33; Maki 12.18-27)

27 Die Sadusisi batan die dı keŋ Yisa jigiŋ; banuŋ die ba balala dı vuosi kaan daansi haŋı kuŋ me; die ba piası wa dı,

28 “Dıdaguru, Mosisi die maagına mırika gie a yi tı dı, dı yi ‘Dembiŋ dı keŋ faarı v hoŋv ta kpi ta wo ballı, dı mu daa wa mi numbu faarı kpihoŋv wa amv v mıuru ballı a yi vuodieke dı kpine wo.’

29 Die dembisi bayıııııı die benne a yi numballı, jakıuru chaan die dı faarı hoŋv, ta ka mıuru ballı ta kpi;

30 womi vuodieke dı diisine bule wo dı faarı hoŋv wa, ta ka mıuru ballı ta kpi;

31 vuodieke dıaŋ dı diisine butaa gbaŋ dı faarı wa ta kpi ta ka mıuru ballı.

Vuotialkaha mana die di faari hõgu wa ta kpi ta ka muru balli.

³² Ka kvan kvan chaan hõgu wa dian di kpi.

³³ Lele, kunj haguj daraan minia hõgu bala u yi wo? Dama ba bayõpõyi wa mana die faari wa muj.”

³⁴ Yisa die di yinji a bali ba di, “Tungbanjka gie vuosi faara hõõj ta naga ba lian yia chullij,

³⁵ ama vuodiekemba di muna ananj kunj haguj ta nan ken haguj a bemme donia haalikõ ma wa, ka faara hõõj yaa a naga ba lian yia chullij,

³⁶ dama ba kaanj bi kpi bõbra; ba nan di su siba malakasi, ta bi yi Nõmuj balli dama ba haguj wa kunj me.

³⁷ Mosisi gbanj die dagiya di kunti nan daansi a haguj kunj me. Mosisi die di maagina yaa gamma tuka diilehe, die u wa wa ti Yõmõtienj Nabitdie Nõmuj di, ‘Abarahami Nõmuj ananj Aziki Nõmuj ananj Jakõbu Nõmuj.’

³⁸ Vuosi gie die wõj kpi muj ama ba ye ko bie wo ba misu ma dama Nõmuj ka yi wo kunti Nõmuj, u yiwo vuodiekemba di benne ba misu ma ma Nõmuj, dama u nuõõja ba mana di beri ba misu ma.”

³⁹ Die wia miraha didaguriba batanj di bali a yi Yisa di, “Didaguru, muõõji a bali muj.”

⁴⁰ Die wia die ba chiga di ba bi piasti wa wõpiastikij.

Minia bva yine Masia wa?

(*Mat. 22.41-46; Maki 12.35-37*)

⁴¹ Yisa die di bali yi ba di, “Lalia ba baari di Nõmuj vuõõbarikuri Masia wa baa u yiwo Davidi haaguj?”

⁴² Dama Nõmuj gbanjku sõj, Davidi gbanj gbanj die maagiya yila gbanjku sõj di ‘Nabitdie Nõmuj die bali a yi n Yõmõtienj di:

kala n nuudiigiri gie chaanj

⁴³ a ga tugõ sanõa dieke n baanj nan nagõ fu dataasi a yi fu nuusi me.’

⁴⁴ Davidi die wasa Masia wa di, ‘N Yõmõtienj’, ta lalia Masia wa di bi baa u yi Davidi haaguj?”

Yisa di balla ba yaa gamma mira didaguriba berij dene

(*Mat. 23.1-36; Maki 12.38-40*)

⁴⁵ Die vuosi mana di wõnnana Yisa wa, die u bali a yi u kvanandusuriba di,

⁴⁶ “Ni summa vuodiekemba di dagunana Nõmuj miraha, ba nan di yaala ba yeegi guuwagiti a chõmma gilij me, ta yaala ba wasuma ba ananj jiluma nyugiti ma, ba ken juu Nõmuj jamuj juone me, ba õaanj yaala vuokpuma jigikasika, ba ken laalij jigij ba yaala sikpenj kpumatielinj jigikasika.

⁴⁷ Banuj ba nyira kpihõguba ta gbata ba nyinti mana, ta jussa Nõmuj ananj jussuwagiti siba ba chiga

Ŋmɔŋ. Ba tɔbɔdatɔŋ nan faasi dala pam.”

21

Kpihogɔ piini wɔa
(Maki 12.41-44)

¹ Womi Yisa die dɔ daansi tɔaŋ ye nyintitielɔŋ dɔ nagɔnana piinisi a yie Ŋmɔŋ jɔamɔŋ juokpenkpɔku ligire kpalɔ ma;

² ta die bɔ ye kpihogɔ zɔɔlɔntien gban dɔ nagɔna kobusi ligiribie ale a yie kpalɔ ma.

³ Ta Yisa die baari dɔ, “Wusie maŋ bala nɔ, kpihogɔ zɔɔlɔntien wo gie nagɔ wa pam a yi a tɔaŋ vuon mana,

⁴ dama ba mana vuari a nyɔŋ wa ba nyinti pam ma, ama kpihogɔ zɔɔlɔntien wo gie nɔŋ nagɔ wa jadieke ɔ bala ɔ dii a ken yi.”

Ŋmɔŋ jɔamɔŋ juokpenkpɔku chɔvɔsɔŋ wɔa

(Mat. 24.1, 2; Maki 13.1, 2)

⁵ Die batan die dɔ bala yaa gamma Ŋmɔŋ jɔamɔŋ juokpenkpɔku wɔa, die ba bala yaa gamma ka vuonɔŋ anan tanvɔna anan piini dieke ba nagɔna a yɔ Ŋmɔnnɔ. Yisa die dɔ baari dɔ,

⁶ “Nɔ yene nyinti gie mana wa, ama sanŋa kien ta tan balumɔŋ gban kaan wɔari ka jigiberisikin; a mana nan nan tɔŋgban.”

Magɔsɔŋ anan wahala wɔa

(Mat. 24.1, 2; Maki 13.1, 2)

⁷ Die ɔ bala wɔaha gie die ba pɔasi dɔ, “Dɔdagɔvɔ, sanŋa bia naa dɔ baa dɔ yi? Ta bia balla ka yi a dagɔ dɔ sanŋa tɔŋya mɔŋ dɔ ka yi?”

⁸ Yisa die dɔ baari dɔ, “Nɔ sɔmma ta nɔ da ken vaa ba gaan nɔ. Vuosi pam nan ken anan n saan a baari ‘Manɔŋ n yine Masia wa ta sanŋa gbigiye mɔŋ.’ Ama nɔ da ken dɔa ba.

⁹ Nɔ nan wɔŋ tɔntɔ anan waagɔŋ wɔa, ama nɔ da ken vaa ŋmaamɔŋ yalla nɔ, dama sie wɔaha gie wolɔŋ yi ama a ka dagɔ sɔba dɔnɔa kpatɔŋ nan ken lele ke gie.”

¹⁰ Die ɔ bɔ balɔ a yɔ ba dɔ, “Buurɔŋ nan wagɔ buurɔŋ, ta naalɔŋ dɔaŋ wagɔ tan.

¹¹ Tɔŋgban dɔmɔŋ anan kɔŋ anan yɔagɔbiatɔ nan ken tɔŋgbanka gie lɔga mana mana. Vuosi nan ye mamachi wɔkpɔma dɔ bala ka vaa ŋmaamɔŋ juu be ŋmɔnsikpen.

¹² Ama ta genhe mana ken yiwo, ba nan yigi nɔ ta vaa nɔ dii wahala, ta nagɔ nɔ yɔ Ŋmɔŋ jɔamɔŋ juone nyɔŋkɔra an ba dii nɔ sarɔya, ta nagɔ nɔ yi dansarɔka sɔŋ; ta bɔ nagɔ nɔ a ga naalɔŋ jige anan tɔŋgbanka nyɔŋkɔra jigɔŋ n wɔa.

¹³ Naa bala ka yɔ nɔ sien an nɔ balɔ n wɔa a yɔ ba.

¹⁴ Die wɔa nɔ yi siri ta da vaa dɔ mugisi nɔ anan nɔ baan nan balɔ wudiekemba a gbatɔ nɔ gban a taan;

¹⁵ dama sanŋa mi n nan yɔ nɔ yɔan anan wudieke nɔ baan nan balɔ, amɔ nɔ

dataasi kaan bɔagɔ nyanɔɔ ni wɔbalɩka yaa a chiisi ni.

¹⁶ Ama ni chɔalin anan ni nɔlin anan ni nɔballi anan ni tigin vuosi anan ni zɔalin nan ken a nyɔɔ ni kɔan a posi ni chɔan, an ba kɔɔ ni batan.

¹⁷ Ta vuon mana nan ken haa ni, dama ni dina n kɔan wɩa.

¹⁸ Ama ni sikpen zuobalinɔn gban kaan bia.

¹⁹ Du yi ni ka zeti n kɔan dɔsɔɔ ni nan ken ye miivoli dieke di wone kpatɩ.

Yaa gamma Jerusalemɩ tɩn chɔɔsɩ wɩa

(*Mat. 24.15-21; Maki 13.14-19*)

²⁰ “Ama sanɔa dieke ni ken ye ta sojasi taan gilin Jerusalemɩ, ni nan di sɩba a baari ka chɔɔsɩ sanɔa gbigiye mɩɩ.

²¹ Sanɔa mi vuodiekemba di benne Judia tɩɩ ma chɩɩ ga tana sikpen; ta vuodiekemba di benne Jerusalemɩ chɩɩ a nyɔɔ, ta vuodiekemba dɩan di benne tɩɩkpanɩɩsɩ dɩan da a ken a juu tɩka ma

²² dama sanɔa mi yiwo tɩɩdatɩ sanɔa. Wɩaha gie mana nan ken ye sɩba die di maagina Nɩmɩɩ gbanɩkɔ ma die wo.

²³ Sanɔa mi wɔɔɩan nan di bie hɔgɔ nyuutitɩɩɩ anan hɔgɔ diekemba di yalla ballɩnyaalɩsɩ, dama wahala pam balla ka ken tɩka gie me, ta Nɩmɩɩ sɩnyɩɩɩɩ nan ken vuosi gie me.

²⁴ Ta sojasi nan ken kɔɔ batan anan takoobi, ta nagɩ batan a ga tɩgɩsɩ a va ba birɩɩ yɔɩsɩ. Ta vuodiekemba di kana ka yi juu vuosi nan tɩɩ tɩɩ ta didɩa Jerusalemɩ ma a ga tɩgɩ sanɔa dieke ba sanɔa di baan kpatɩ.

Vuota Bɔa yɩɩɩ kenɩ wɩa
(*Mat. 24.29-31; Maki 13.24-27*)

²⁵ “Ta dagɩɩ nan di bie nɩmɩɩ ma anan chɩɩkɔ ma anan chɩɩmarɩsɩ ma. Ta tɩɩgbanɩka gie me sɔgɩchɔɔsɩɩ nan ken tɩɩgbanɩsɩ mana ma, ta nɩmaamɩɩ nan di beri yaa gamma mɔgɩkɩɩɩ pɔnɩɩku wɩa.

²⁶ Ta nyindiekemba di benne nɩmɩɩsikpen nan dɔndɔn a lagɩɩ tan, die wɩa nɩmaamɩɩ nan juu vuosi a va ba chaa, ta nan di chɩɩsɩ wudieke di kienene tɩɩgbanɩka ma wa.

²⁷ Sanɔa mi ba nan ye manɩɩ vuota bɔa di nyɩnnana nɩɩmara sɩn anan hagɩɩkpenkɩɩɩ anan chaankpenkɩɩɩ.

²⁸ Wɩaha gie di ken piili a yie, ni yigi sikimɩɩ dama ni gbatɩtaanɩɩ sanɔa gbigiye mɩɩ.”

Chunchuleke tɩka dagɩɩ wɩa
(*Mat. 24.32-35; Maki 13.28-31*)

²⁹ Yisa die di taan ba nandagɩɩ gie di, “Ni daansɩ chunchuleke tɩka anan tɩsɩ mana.

³⁰ Ni kenj ye tɔsɔsɔ vaati ta a tɔsa ni ŋaɔŋ mɔŋŋi mɔŋ di yɔbɔŋ gbigiye mɔŋ.

³¹ Die gbaŋ gbaŋ ni kenj ye ta wɔha gie yie, ni nan di sɔba a baari Nɔmɔŋ naari gbigiye mɔŋ.

³² "Wusie maŋ bala ni, leleke gie vuosi kaan kpi a kpatɔ ta wɔha gie mana kenj yi.

³³ Nɔmɔŋsikpen aŋaŋ tɔŋgbaŋka gie nan kenj tɔaŋ ga, ama n wɔbalɔka kaan tɔaŋ ga naa daa.

Ni gbara ta jɔsɔsɔma Nɔmɔŋ

³⁴ "Ni gbara ni gbaŋ ta da kenj a wɔari dɔɔga diile me aŋaŋ daan nyuule me aŋaŋ wumugisike me, di daa die, n kenjku nan kenj pirigi ni ma.

³⁵ Dɔnda daari nan nan bubɔ tɔŋgbaŋka gie vuosi mana sɔba taŋ chachabi.

³⁶ Ni gbara ta jɔsɔsɔma Nɔmɔŋ saŋŋa mana di ɔ yi ni haŋɔ dieke di baan nan va ni nyanŋi wɔha gie mana di balla a yi wo. Ta bi biagi a zie manɔŋ vuota Bɔa wa nɔŋŋa."

³⁷ Die daan mana Yisa die ŋaŋ bie wo Nɔmɔŋ jɔamɔŋ juokpenkpuku ma a daga vuosi Nɔmɔŋ wɔa, ta jɔŋmɔŋ mana ɔ ŋaŋ nyɔŋ a bie wo kunkogi dieke ba wasɔnana Olivisi Tɔsɔ kunkogiri me;

³⁸ ama sɔkɔɔŋ mana vuosi mana ŋaŋ nyɔŋ mɔŋ a ga Nɔmɔŋ jɔamɔŋ

juokpenkpuku ma a ga wɔmma ɔ wɔbalɔkaha.

22

Vuokpɔma die di sanna di ba kɔɔ Yisa dene
(*Mat. 26.1-5; Maki 14.1, 2; Jɔɔn 11.45-53*)

¹ Die saŋka die di gbigi di ba dii dɔɔga dieke ba ŋaana ŋɔba paanɔ dieke ba kana ka nagɔ dabɔti a yi wo, die ba wasa kanɔŋ dɔɔgaka mi gasɔtanɔŋ* dɔɔga,

² ta die Nɔmɔŋ kɔkaabitɔba aŋaŋ mɔraha dɔdagɔɔɔba die di mɔa a yaala sieti di ba kɔɔ Yisa, ama die ba chɔga daadamba ŋmaamɔŋ.

Judasi die di saagɔna a posi Yisa chɔaŋ dene
(*Mat. 26.14-16; Maki 14.10, 11*)

³ Womi Sitaani die di juu Judasi vuodieke die ba wasɔnana Asikaroti ta bi yi Yisa kɔaŋandɔsɔɔɔba baŋ aŋaŋ bale wo wɔnyɔ.

⁴ Die wɔa wɔnɔŋ Judasi die di ga balɔ Nɔmɔŋ kɔkaabitɔba nyɔŋkɔraha aŋaŋ ba sojasi nyɔŋkɔraha ɔ baan nan yi die a vaa ba yigi Yisa.

⁵ Die ba sɔgɔti di fɔali ta die ba baari ba nan yi wa ligire.

⁶ Die Judasi die di saagɔ ta wa piili a yaala sie dieke ɔ baan nan nagɔ Yisa a yi ba nuusi me saŋŋa dieke kpi kpaan di worine.

* **22:1 22.1** Nɔmɔŋ malaka die di kɔɔ Ijipiti bumbɔŋaŋ ballɔ dembisi ama ta garɔsɔ Izara bumbɔŋaŋ ballɔ dembisi.

Yisa die di yine siri di v dii gasitjan̄k̄v d̄v̄ga nyindiike dene

(*Mat. 26.17-25; Maki 14.12-21; Jōn̄n 13.21-30*)

7 Die ba dinene paanu dieke ba kana ka nagı dabotı a yi wo san̄ja dieke ba ŋaana kwa yiisehe a yie gasitjan̄k̄v d̄v̄ga nyindiikehe di ken̄ t̄gı,

8 Yisa die di t̄n̄ Piita an̄an̄ Jōn̄n an̄an̄ n̄vari gie di, “Nı ga a yi ti gasitjan̄k̄v d̄v̄ga nyindiikehe siri an̄ ti dii.”

9 Die ba pıası wa di, “Sıa fı yaala ti ga a yi he siri?”

10 U baarı di, “Nı w̄mma, nı ganana tıka suk̄v nı nan haarı daa w̄nyı di chine jaan̄ an̄an̄ nyaan̄, nı dıa wa a ga juu tigidieke me v̄ junene wo,

11 a balı tigiri tien̄ di, ‘Dıdagırv̄ wa baarı, chaamba juodieke man̄ı an̄an̄ n̄ k̄van̄andısrıba di balla ti dii gasitjan̄k̄v nyindiikehe bie sıa?’

12 U nan dagı juokpen̄k̄rıı di benne sikpen̄ me a yallı jaan̄ mana a gbarı, mi nı nan yi nyindiikehe.”

13 Die ba nyıı ga a ye jaan̄ mana sıba Yisa die di balla ba wa die wo, die wıa die ba yi gasitjan̄k̄v d̄v̄gaka nyindiikehe mi.

Tı Ȳm̄wtien̄ nyindiike di-ile wıa

(*Mat. 26.26-30; Maki 14.22-26; 1 Kor. 11.23-25*)

14 Die gasitjan̄k̄v d̄v̄ga nyindiikehe diile san̄ja di t̄gına, Yisa die di ga kalı

an̄an̄ v̄ t̄ont̄ont̄ıba ban̄ an̄an̄ bale wo di ba dii.

15 Die v̄ balı a yı ba di, “N paalı yaala mıı di n dii gasitjan̄k̄v gie d̄v̄ga nyindiikehe an̄an̄ nı ta wahalaka ye ken̄ n ma.

16 N bala nı, n kaan̄ bı dii he bıbra a yaa ga t̄gı san̄ja dieke wusie diile he di bala di yi N̄m̄ıı naarı ma.”

17 Womı die v̄ tuo nyaan̄ chibin̄ an̄an̄ daan̄ ta bırı N̄m̄ıı ta baarı di, “Nı tuo gen̄ke a tıa yı tan̄ a nyuu;

18 N bala nı, a nyıı jinne yaa gamma, n kaan̄ bı nyuu daabu gie sie N̄m̄ıı naarı ken̄ ken̄.”

19 Die v̄ bı nagı paanu ta bırı N̄m̄ıı ta gbieri gbieri ke a nagı yı ba ta baarı di, “N nyıııgbanıı w̄onna man̄ baa n nagı an̄ ba k̄v mıı nı wıa. Nı yime naa a tınsıma n wıa.”

20 Die gban̄ gban̄ die ba dine kpatı wa v̄ nagı nyaan̄chibike an̄an̄ daabu a baarı di, “Nyaan̄chibike an̄an̄ daabu gie yiwo N̄m̄ıı n̄vahaalı dieke n ziene an̄an̄ n̄ zımb̄v di nyıına wa a yı nı.

21 “Ama nı ye, vuodieke di balla v̄ posi n̄ chıaka kalı wa gie a lagıı a die an̄an̄ mııı.

22 Man̄ıı vuota B̄va nan sen̄ kpi sıba N̄m̄ıı di sanna die wo, ama w̄bıan̄ bie vuodieke di balla v̄ posi n̄ chıaka.”

23 Womı die ba piılı a pıasa tamba ba jabıa balla v̄ yi die.

Nınhagırıı yaa gamma Nyııık̄rıı wıa

Yisa die di jubsina Nmutu anan nuhmina dene
(Mat. 26.36-46; Maki 14.32-42)

³⁹ Die u nyu mi a ga Olivi Tusu kunkogin me siba u naana yie die wo; ta die u kwanandusuriba die di u u kwan a ga.

⁴⁰ Die u tuguna mi wo, die u bal a yi ba di, "Ni jubsima Nmutu amu ni da ken juu magisu ma."

⁴¹ Die u chu ga ba nuha bita a sutu gbirigi a jusu Nmutu di,

⁴² "N Chua Nmutu, du yi fu dutu fu vuru mu a nyu wuba dieke di kienene n ma naa, ama vaa fu dutu yi da man u n dutu."

⁴³ Womi malaka die di nyu arizanna ma a ken a kpanji wa.

⁴⁴ Die u benne sugichusu ma wa die u faasi a jusu Nmutu anan nuhmina, die u walu die di nanna tngban siba zu.

⁴⁵ Die u kenne hagu Nmutu jusu ma wa die u yinji ga u kwanandusuriba jigin, ta ye ta ba gura, dama sugichusu die vana ba gbalgi.

⁴⁶ Die u piasi ba di, "Bia wa ni gura? Ni hagu a jubsima Nmutu amu ni da ken a juu magisu ma."

Ba yigine Yisa dene
(Mat. 26.47-56; Maki 14.43-50; Joon 18.3-11)

⁴⁷ Yisa die ye ko bala wa ta ye kpakaan di kienene. Ta Judasi u kwanandusuriba wony die dina ba nuha, a

die ken Yisa jigin di u musu u kaamu.

⁴⁸ Ama ta die Yisa die di piasi wa di, "Judasi, musu wa n kaamu di fu nyu man u vuota Bua kwan?"

⁴⁹ Die Yisa kwanandusuriba die di yene wudieke di bala ka yiwo, ba piasi wa di, "Ti Yomutien, ti wagu ba anan takoobisi?"

⁵⁰ Ama ta ba wony di wu yi lagu a gobi Nmutu kikaaburiba jakuru yomu nuudiigin chaan tu a taan.

⁵¹ Ama Yisa die di baari di, "Di mu", ta die a nagi daa wa turu a yinji a maru.

⁵² Die Yisa di piasi Nmutu kikaaburiba nyukuraha anan ba sojasisi nyukuraha anan tika nyukuraha di kenne di ba yigi wo wo di, "N yiwo gubatu ni ken anan takoobisi anan dengbile di ni yigi mu?"

⁵³ Manu die n bie ni jigin Nmutu jamu juokpenkuru ma daan mana ta ni ka ma di ni yigi mu. Ama san ka gie yiwo ni sutu anan Sitaani di yine lmu hagu tien wo sutu."

Piita die di chisine Yisa dene

(Mat. 26.57, 58, 69-75; Maki 14.53, 54, 66-72; Joon 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Mi die ba yigi Yisa a yaa wa a ga Nmutu kikaaburiba jakuru tigin, ta Piita die di bie saasa ta di ba.

⁵⁵ Die ba chogu wa bolu gbaaku sunsu a kalu a

gilingbu a weele, Piita die dı ga gutı ba a kalı.

⁵⁶ Die tıntıntıba havuubın wonyı die dı ye Piita dı kala bolibu jigin, die v kenj a mıññı daansı wa die ta kenj baarı dı, “Daa wa gie gbanj die gutı wa Yisa ma.”

⁵⁷ Ama Piita die dı chiisike dı, “N lıa, n ka wɔñ siba wa.”

⁵⁸ Die dı yi swaa, daa wonyı dıaŋ die dı ye wo a baarı dı, “Fɔnɔŋ, fɔ gbanj yiwo v kwanandısrıba wonyı?”

Ama die Piita dı yinñi balı wa dı, “N nımbua, n ka yi ba wonyı.”

⁵⁹ Die dı bı yi swaa daa gaan dı bı kenj a baarı dı, “Wusie, daa wa gie gbanj die beri añañ wa dama v gbanj yiwo Galili vuonj.”

⁶⁰ Piita die baarı dı, “N nımbua, manıñ n ka wɔñ siba wudieke fɔ balala wa.”

Die v yene ko bala wıaha, kparaañ die dı kɔñ.

⁶¹ Ta tı Yɔmɔtien Yisa die dı yinñi a daansı Piita nine me, ta Piita die dı tınsı wudieke tı Yɔmɔtien Yisa die dı balı yı wa wa dı, “Kparaañ nan kenj baa ka kumma sorinj sukɔɔñ ta baarı zı mıñ butaa mama.”

⁶² Die Piita dı nyıñ yenj me a kɔñ pam.

Die ba vvarına Yisa fala ta nıgı wa dene

(Mat. 26.67, 68; Maki 14.65)

⁶³ Die vuodiekemba die dı gbarına Yisa wa die dı vvarı wa fala ta nıgı wa,

⁶⁴ ta nıgı jaan a bobı v nine chaan ta nıgı wa ta balı wa dı, “Bugı a dagı vuodieke dı nıgina fɔ wa.”

⁶⁵ Ta die ba balı wıa pam a chɔusa v saan ta zıa wa.

Die ba yalla Yisa a ga sariya diiru jigin dene

(Mat. 26.59-66; Maki 14.55-64; Jɔɔñ 18.19-24)

⁶⁶ Die tıñ dı vunna, die Juu vuosi nyıñkɔraha añañ Nımun kıkaaabıtıba nyıñkɔraha añañ mıraha dıdagırıba die dı lagıñ tan nyıñkɔra lagımunj jigin, die ba yaa Yisa a kenj ba jigin.

⁶⁷ Die ba pıası wa dı, “Balı tı, fɔnɔŋ fɔ yine Nımun Vuovarıkırı Masia wa?” Die Yisa dı yinñi baarı dı, “Dı yi manj balı nı, nı kaan yi mıñ yada,

⁶⁸ ama n dıaŋ manj pıası nı wɔpıasıkıñ nı kaan saagı a yinñi mıñ.

⁶⁹ Ama a nyıñ lele yaa gamma manıñ vuota Bua nan daansı kalı Hagırıtien Nabıdie Nımun nuudiigin chaanj.”

⁷⁰ Die ba mana dı pıası wa dı, “Die nıñ fɔ yine Nımun Bua wa?”

U yinñi baarı dı, “Sıba nı balla die wo.”

⁷¹ Womi die ba baarı dı, “Tı ka bı yaala daansıatielinj bıbra. Tı gbanj gbanj tı wɔñ v nɔañ wɔbalıka mıñ.”

23

Die ba yalla Yisa a ga Paliti nıñña dene

(Mat. 27.1, 2, 11-14; Maki 15.1-5; Jɔɔñ 18.28-38)

¹ Die daadamba mana dı hagt a yaa Yisa a ga naan Paliti* jigin,

² mi die ba piili a bala a chussa wa dı, “Tı ye daa wa gie dı balala tı vuosi dı ba da tun lampo a yı naan Siiza ta bı baarı dı v yiwo Nımın Vuonbarıkın Masia ta bı yi naan.”

³ Die wıa Paliti die dı pıası wa dı, “Fv yine Juu vuosi naan wa?”

Yisa dı yinji a balı wa dı, “Sıba fv balla die wo.”

⁴ Womi Paliti die dı balı yı Nımın kıkabıtıba nyınkıraha anan kırıkpaaku dı, “Manın n ka ye daa wa gie dı chussına die.”

⁵ Ama die ba faası a kpanji ba gban dı, “V dagıku vaa wa vuosi dı yie watı anan waagıj. Die v wolin piili wo Galili me ta die ga Judia tıgıstı mana mana ta wa ken giena.”

Naan Herodi die dı dine Yisa sarıya dene

⁶ Die Paliti die dı wonna naa v pıası dı, “Daa wa gie yiwo Galili vuon?”

⁷ Die v mınınna dı Yisa nyın wa Galili tunghan dieke Herodi dı daansınana wa, die v vaa ba yaa wa ga Herodi jigin, dama wının Herodi die bie wo Jerusalemi kanın sanka mi.

⁸ Die Herodi nan wımma Yisa wıa, ta die yaala v ye wo. Die wıa die v yene wo wo v sun die dı fıalın, ta die

yaala Yisa yi mamachi wının an v ye.

⁹ Die wıa die v pıası Yisa wıpıasıka pam, ama v ka togın wa.

¹⁰ Die Nımın kıkabıtıba nyınkıraha anan mıraha dıdagırıba die zie mi ta faası bala a chussa Yisa.

¹¹ Die Herodi anan v sojasisi die dı vıarı Yisa fala ta yiwo wıbatı pam, ta die nagı garıvının a yeegi wo ta nagı wa yinji ga Paliti jigin.

¹² Die dında daarı gban gban Herodi anan Paliti dı yi zbalın, dama die ba yiwo dataası anan tan.

Paliti die dı yine sien dı ba kuv Yisa dene

(Mat. 27.15-26; Maki 15.6-15; Joon 18.39-19.16)

¹³ Paliti die dı wa Nımın kıkabıtıba nyınkıraha anan ba tıka nyınkıraha anan vuosisi,

¹⁴ a balı a yı ba dı, “Nının nı yalla daa wa gie a ken n jigin a baarı dı v gaama vuosi ba waga wagıtı, ama lele n dii wo v sarıya nı nınna ta ka ye wudieke nı bala dı v yi chussı wa.

¹⁵ Herodi gban ka ye wudieke v yine chussı, die wıa v vaa ba yinji nagı wa a ken n jigiri. Nı yeye? Daa wa gie ka yi wının mana amı kunj.

¹⁶ Die wıa n nan yi ba tıbtı wa anan kpaasın ta vaa v ga.”

¹⁷ ((Die ba gasıtınku dıuga sanja mana Paliti

* 23:1 23.1 Paliti die yiwo Romani tunghan naan Siiza nyınkırha wınyı.

ɲaan vɔari wa vuobalmɔɲ a nyɔɲ dansarika sɔɲ a taan a yi ba.))

¹⁸ Die kpɪkpaaku mana dɪ natɪ dɪ, “Kɔɔ daa wa gie. Vɔari Barabasi a yi tɪ yɔɪ.”

¹⁹ Die ba nagɪ wa Barabasi a yi dansarika sɔɲ dama vɔ vaa wa watɪ anan waagin dɪ nan tɪka sɔɲ anan vɔ vuosi kɔɔla wɪa.

²⁰ Ama Paliti die yaala vɔ vaa wa Yisa a taan yɔɪ die wɪa die vɔ bɪ balɪ yi kpɪkpaaku bɪbra.

²¹ Ama ta ba ye ko nata dɪ, “Kpaasɪ wa dagarɪkɪrɪ ma, Kpaasɪ wa dagarɪkɪrɪ ma.”

²² Paliti die dɪ pɪasɪ ba vɔ bɔta ma dɪ, “Bɪa wɔbɪan vɔ yi? Manɔɲ n ka ye wudieke vɔ yine amɔ kuɲ. Die wɪa n nan vaa ba tɪbɪ wa anan kpaasɔɲ ta vaa vɔ ga.”

²³ Ama die ba ye ko nata anan lɔlɔkpɪɔma dɪ ba kpaasɪ Yisa a diisi dagarɪkɪrɪ ma; die ba natɪkɔ die dɪ ken nyanɲɪ Paliti.

²⁴ Die wɪa Paliti die dɪ yi ba sien dɪ ba yi ba dɔɲɲɔ.

²⁵ Die vɔ vɔari daa dieke ba yaalala wa a taan, vuodieke die dɪ vana watɪ anan waagin dɪ nan tɪka ma wa ta bɪ kɔɔ vuosisi, ta nagɪ Yisa a yi ba dɪ ba yi wo ba dɔɲɲɔ.

Die ba kpaasɪna Yisa a diisi dagarɪkɪrɪ ma dene

(Mat. 27.32-44; Maki 15.21-32; Jɔɔn 19.17-27)

²⁶ Die sojasisi die dɪ nagɪ Yisa a ga, die ba ganana wa ba ga tuoli daa wɔnyɪ ba wasɪnana Simoni, vuodieke

die dɪ nyɔɲna Sayireni, die vɔ nyɔɲ wa tɪɲkpaɲa a ken juo Jerusalemi sɔɲ. Die ba yigi wo, a nagɪ Yisa dagarɪkɪrɪ a chii wo ta vaa vɔ chiike a dɪ Yisa kɔanɲ.

²⁷ Die daadaan pam die dɪdɪ Yisa kɔanɲ, die hɔɔɲ batanɲ die gɔtɪna ba ma a kɔɔma vɔ wɪa.

²⁸ Yisa die dɪ yinɲi a balɪ ba dɪ, “Jerusalemi hɔɔɲ, nɪ da kɔɔmma n wɪa ama nɪ kɔɔmma nɪ gban gban nɪ wɪa anan nɪ ballɪ.

²⁹ Dama sanɲa kien vuosi dɪ nan baari dɪ, ‘Hɔɔɔ pɪrɪsɪ vuodiekemba dɪ kana ka mɪrɪ ballɪ ta yi ba bɪsɔɲ banɔɲ ba yaa sɔɲɲɪalɔɲ.’

³⁰ Kanɔɲ sanɲa mi vuosi dɪ nan balɪ a yi tana dɪ, ‘Nan tɪ ma.’ Ta balɪ yi kunkogehe dɪ ‘Nan tɪ ma a ligi tɪ.’

³¹ Dama dɪ yi ba yie naa a yɪa mɔɲ, vuodieke dɪ kana ka yi wɔɔɲ a chɔɔsɪ, die nɔɲ laha ba baa ba yi vuodiekemba dɪ yine a chɔɔsɪ?”

³² Die ba nagɪ tɔntɔmbɪatɪ tielin bale gban a gɔtɪ Yisa ma dɪ ba ga kɔɔ ba.

³³ Die ba kenne a tɔɲɪ jigidieke die ba wasɪnana Sikpenɲogilike jigin, mi die ba kpaasɪ Yisa a diisi dagarɪkɪrɪ ma, ta die kpaasɪ tɔntɔmbɪatɪ tielin bale wo dagarɪsɪ ma, ta kaanɪ die dɪ bie vɔ nuudiigin chaanɲ ta kaanɪ dɪanɲ vɔ nuugalɪ chaanɲ.

³⁴ Yisa die dɪ baari dɪ, “N Chɔa Nɲmɔɲ, nagɪ chaa vuosi gie, dama ba zɪ ba yine wudieke wo chɪanɲ.”

Die ba puo v gaati a tia tan anan chaachaa.

³⁵ Die vuosi di zie mi a daansa ta Juu vuosi nyinƙura ha di vvara wa fala di, "Die v gbatl wa vuosi a taan, du yi v sen yi Nmuj Vuovbarikuj Masia wa, v gbatl v gban a taan."

³⁶ Sojasisi gban die di vvara wa fala; die ba nagl danmusuj a yi wa,

³⁷ ta baarl di, "Du yi fu yi Juu vuosi naan, fu gbatl fu gban a taan."

³⁸ Die ba maagl maaguj a diisi dagariku ma di,

"JUU VUOSISI NAAŊ WA WƆNNA."

³⁹ Sanƙa mi tontumbiatl tielibe wonyl die ba kpaasuna a gutl wa die di taana wa jome di, "Da fu yine Masia wa? Gbatl fu gban anan ti a taan."

⁴⁰ Ama wonyl wa die di galuj wa di, "Fonuj ka chiga Nmuj? Dama ti mana bie wo tibidatl balumuj ma.

⁴¹ Tuj nuj ti tibidatiku mu muj, dama wudieke ti yine wo tune ti tuose dene, ama daa wa gie nuj ka yi wuj a chusi."

⁴² Ta die a bal yl Yisa di, "Yisa, tuj n n wia sanja dieke fu kenj dii fu naarl."

⁴³ Yisa die di yinji a bal wa di, "Wusie man bala fu, jinne manuj anan fu nan di bie Paradasi† ma."

Yisa kuj wia

(*Mat. 27.45-56; Maki 15.33-41; Joon 19.28-30*)

⁴⁴ Die di yiwo nmuntvasi, nmunn die di ka chaana ta tujgbanƙa mana die di sibi a ga tuj nmunn di gblinna bimbilimuj ataa sanja;

⁴⁵ ta die garl dieke die di saguna Nmuj jamuj juokpenƙruk soku die di puo bule.

⁴⁶ Yisa die di kenj a keesi anan lolikpuj a baarl di, "N Chwa Nmuj, fu nuusi me man naga n haaluj yie." Die v bal wa naa ta kpi.

⁴⁷ Die sojasisi jakuuri die di yene wudieke di yine wo die v bur Nmuj a baarl di, "Wusie, daa wa gie sen yiwo vuovunuj."

⁴⁸ Die vuodiekemba mana di laguna mi di ba daansi wudieke di yinene wo di yene wudiekemba di yine wo ba mana die di yinji ga tiguj anan sugichusuj.

⁴⁹ Ama v zualba mana anan hogu diekemba di dina wa a nyuj Galili wo die di zie saasaa a daansa wudiekemba mana di yinene wo.

Yisa nyinƙuranj guule wia

(*Mat. 27.57-61; Maki 15.42-47; Joon 19.38-42*)

⁵⁰ Die daa wonyl die benne ba wasa wa Josefuj, die v nyuj wa Juu vuosi tuj ba wasanana Arimatia. Die v yiwo vuovunuj ta bi di Nmuj ta die a chusa Nmuj naarl kenij.

⁵¹ Die v yiwo Juu vuosi nyinƙura wonyl, ama die v

† 23:43 23.43 Ba bi wasa arizanna paradasi ka chuan yiwo jigidieke sugifaluj di benne.

ka saagu wudieke v chan-
chaaliba die di sanna wa ta
yi wo.

⁵² Die v ga Paliti nuŋa a ga
jɔvɔ wa Yisa nyuŋbanƙa.

⁵³ Die v nagi Yisa
nyuŋbanƙa, a yalli garɔ
haaliyaluŋ a veli wo a yaa
ka a ga dɔaŋ vɔrɔhaali dieke
ba votine taŋ ma, ta ye ka
guu vuon mi.

⁵⁴ Die di yiwo Alizuma
daraan ta davɔvɔsikiri daari
di yaala ka piili.

⁵⁵ Hɔgu diekemba die di
dɔna Yisa a nyuŋ Galili wo
die di di Josefu a ga a ye
vɔrɔku aŋaŋ ba dɔana Yisa
nyuŋbanƙa dene ka sɔŋ.

⁵⁶ Die ba yinŋi ga tigin a
ga wɔnsi kpaanyɔga aŋaŋ
tulaarisi.

Die ba vɔvɔsi davɔvɔsikiri
daraan sɔba ba mɔraha di
dagɔna dene wo.

24

Yisa kuŋ haŋi wɔa

(*Mat. 28.1-10; Maki 16.1-
8; Jɔvɔn 20.1-10*)

¹ Die Alasiri daaraan
sukuleelin, ta hɔgɔba ha
die di ga vɔrɔku jigin aŋaŋ
ba tulaari diekemba ba
wɔnsina wa.

² Die ba kenne tɔgi vɔrɔku
jigiri die ba ye ta taŋ dieke
ba nagɔna a ligi vɔrɔku nɔari
bilinye,

³ die wɔa die ba juu vɔrɔku
sɔŋ ama die ba ka ye ti
Yɔmɔtien Yisa nyuŋbanƙa.

⁴ Die ba zene a yile
wɔru gie wo, dembisi
bale die di ken zie
ba jigin bunyi ta yeegi

nyinyeeke di nyuŋsɔnana
sɔba nuŋyɔsɔŋ;

⁵ die ŋmaamuŋ die di yigi
hɔgɔba ha ta ba sɔŋ gbirigi
tuŋban, ama dembisi bale
wo die di pɔasi ba di, "Bɔ
ni di dia yaala vuodieke di
benne v mɔsi ma kunti jigin?"

⁶ V wo giena, v haŋiya. Ni
tuŋsi wudieke die v balla
a yi ni wa saŋa dieke v
benne Galili me wo;

⁷ di 'Ba nan yigi wɔnuŋ
vuota Bɔa a nagi yi vuobiatɔ
nuusi me aŋ ba kpaasi wa
dagarikuŋ ma aŋ v kpi; ama
v nan haŋi kuŋ me ka daraa
ataa daaraan.' "

⁸ Womi die hɔgɔbaha di
tuŋsi v wɔbalɔka ha,

⁹ ta die nyuŋ vɔrɔku jigin a
yinŋi kuli, a balɔ wɔaha gie
mana a yi v kuŋandɔsɔrɔba
baŋ aŋaŋ kaani wa aŋaŋ
vuodiekemba di benne mi
mana.

¹⁰ Die hɔgɔba ha saara
die wone Meri Magidalini
aŋaŋ Juanna aŋaŋ Jemisi
nuŋ Meri; banuŋ aŋaŋ hɔgu
diekemba die di gɔtina ba
ma wa die balɔna wɔaha gie
a yi Yisa tɔntɔntɔba.

¹¹ Ama tɔntɔntɔba die di
yile wudieke ba balala wa
yiwo wɔtɔgu ta die ka tuo be
dii.

¹² Ama Piita die di haŋi a
chigi ga vɔrɔku jigin; a sɔŋ
a zɔvɔri a daansi ta ka ye
jaan mana sie kumbu gariku
nyuna ma. Ta die a yinŋi ga
tigin, ta wudieke di yine wo
di paali yi wo mamachi.

wobalika

(Maki 16.12, 13)

13 Die dɪnɪŋ daari mi gban gban ba sɔŋ vuosi die dɪ gara tɪŋkpaŋŋi kaani ba wasɪnana Emawusi, kanɪŋ aŋaŋ Jerusalemi die yiwo mali ayɔpɔyɪ.

14 Die ba chɔnnana wa, die ba die azama yaa gamma wudiekemba mana dɪ yine wo.

15 Die ba dinene azama aŋaŋ taŋ die wo, Yisa gban gban die dɪ keŋ gbigi be a chɔŋ aŋaŋ ba;

16 ama Nɪmɪŋ die chɔrɪna ba, ba ka mɪŋŋi Yisa.

17 Yisa die dɪ pɪasi ba dɪ, "Bɪa nɪ chɔŋ bala?"

Die ba yɪŋŋi a zie zie aŋaŋ sɔgɪchɔsɔŋ.

18 Ba wɔnyɪ die ba wasɪnana Kulopasi dɪ pɪasi wa dɪ, "Fɔnɪŋ fɔ nyɪna ma fɔ yine chaanɔ a bie Jerusalemi ka gie me ta ka sɪba wudieke dɪ yinene daraa gie nɔaŋ?"

19 Die ɔ pɪasi dɪ, "Wɔbɪaŋŋi?"

Die ba yɪŋŋi balɪ wa dɪ, "Yaa gamma Nazeriti vuoke Yisa wa; die daa wa gie die yiwo Nɪmɪŋ naazɔba ta yaa haɣɪrɪŋ pam ɔ wobalika ma aŋaŋ ɔ tɔɔma ma Nɪmɪŋ aŋaŋ vuota nɪŋŋa.

20 Ta tɪ Nɪmɪŋ kɪkaabɪtɪba nyɪŋkɔraha aŋaŋ tɪŋgbanɪka nyɪŋkɔraha dɪ nagɪ wa yɪ sariya diirin ba dii wo sariya ta baari dɪ ɔ mɔ dɪ ɔ kpi; die ba kpaasi wa a diisi da-garɪkɪrɪ ma.

21 Ama tɪnɪŋ die tɪ yaa yada dɪ ɔ balla ɔ yi vuodieke dɪ baan gbatɪ tɪnɪŋ Izara vuosi a nyɪŋ tɪ dataasi nuusi me. A bɪ gɔtɪ, wɪaha dɪ yine ka daraa ataa wɔnna.

22 Die wɪa gban tɪ sɔŋ hɔgɔba batan balɪ tɪ wa wɪŋ ka paalɪ yi tɪ mamachi, dama ba ga wa vɔrɪkɔ jigɪŋ sɔkuleeliku gie,

23 ama ba ka ye ɔ nyɪŋgbanɪka. Ba yɪŋŋine a keŋ wo, ba baari dɪ banɪŋ ba ye wo Nɪmɪŋ malakasi aŋaŋ ba nine; ta malakasi dɪ balɪ ba dɪ Yisa bie ɔ mɪsɪ ma.

24 Die wɪa tɪ batan dɪ ga vɔrɪkɔ jigɪŋ a ga ye wudieke gban gban hɔgɔba dɪ balla wa ama banɪŋ ba ka ye Yisa."

25 Womi Yisa die dɪ balɪ a yɪ ba dɪ, "Bɪa yine nɪ ka sɪba nyinti gie chɪasi? Laha nɪ sunsɪ aŋaŋ nɪ baan nan tuo wudiekemba mana Nɪmɪŋ naazɔalɪba dɪ balla wa a dii!

26 Dɪ yiwo talasi dɪ Nɪmɪŋ Vuovɔarɪkɪrɪ Masia wa dii wahalaha gie ta wa ye jɪlɪma."

27 Womi Yisa die piili a dagɪ ba wudieke Nɪmɪŋ gbanɪkɔ sɔŋ mana dɪ balla yaa gamma ɔ wɪa, ta piili Mosisi dɪ maagɪna wudiekemba aŋaŋ Nɪmɪŋ naazɔalɪba maagɪŋ mana.

28 Die ba kenne a gbigi tɪŋkpaŋŋi dieke banɪŋ ba ganana wa, Yisa die dɪ paalɪ yi sɪba ɔ tɪaŋ gara nɪŋŋa,

29 ama die ba jɔsɔsɪ wa dɪ, "Bemme giena aŋaŋ tɪ, dama ŋmɪnnɪ wɔŋ nanna

mun ta jigiri dan di sibe." Die wia die u juu a wari ba jigin.

³⁰ Die u ga kalu di u dii nyindiike anan ba, a die nagi paanu a biri Nmun a yi ke gbieri gbieri a nagi ya ba.

³¹ Womi die ba nine di yuori die ba munu wa. Lele wo mi die u nyugu ba nine me.

³² Die ba bala a ya tan di, "Die u balala ti sieku me a daga ti wudiekemba di maaguna Nmun gbanju sun die wo, die ti ka yaa sugufalun pam?"

³³ Die ba hagi bunyi a yinji ga Jerusalemi a ga haari u kvanandusiriba ban anan kaanu wa anan vuosi batan di lagisna tan.

³⁴ Die u kvanandusiriba die di balu ba di, "Ti Yomutien sen a hagi kun me anan wusie, ta nyun Simoni jigin."

³⁵ Womi vuosi bale wo gie dan di balu ba wudieke mana di yine sieku me anan ba mununa ti Yomutien sanja dieke u yine paanuku gbieri gbieri die wo.

Yisa die di nyinna u kvanandusiriba jigin dene

(Mat. 28.16-20; Maki 16.14-18; Joon 20.19-23; Tuvma 1.6-8)

³⁶ Die ba yine ko bala waha gie ya ba wa, lele wo mi Yisa gban gban di ken zie ba sunsun ta balu a yi ba di, "Sugudugun bemme nu ma."

³⁷ Die ba cheele anan nmaamu, dama die ba yile di ba ye wo kogin.

³⁸ Ama ta die u balu a yi ba di, "Bia nu sikpara di nuga? Bia chulun di bie nu ma?"

³⁹ Nu daansi ye n nuusi anan n nachigisa a ye di di yiwo manun wusie. Nu gbu mun a ye di di yiwo manun. Kogin wo nyungbanun anan koba, siba nu yene mun n yalla nyungbanun anan koba die wo."

⁴⁰ Die u balla waha gie a kpatu wa, die u nagi u nuusisi anan u nachigisa a dagu ba.

⁴¹ Ama die ba ye ka tuo dii di di yiwo wunu; dama die di paalu yi be wo sugufalun anan mamachi di wuru yiwo wusie. Die u piasu ba di, "Nu yaa nyindiike giena a baan nan dii?"

⁴² Die ba nagi zaasu dieke ba digine a yi wa,

⁴³ die u nagi a njobu ba nunja.

⁴⁴ Ta die a balu a yi ba di, "Nu tunsu n wobaluka die n balla a yi nu sanja dieke die n benne nu jigiri di waha mana ba maaguna Mosisi gbanju ma wa anan Nmun naazvaliba ganji ma wa anan Nmun gban dieke ba wasnana yila gbanju, di di yi talasu di a mana ken yi wusie."

⁴⁵ Die u wa yuori ba yan di ba summa wudieke di maaguna wa Nmun gbanju ma wa chasu,

⁴⁶ ta balu ba di, "Di maaguya di Nmun Vuovarikuru Masia wa nan dii wahala ta kpi ta hagi kun me ka daraa ataa daran,

47 dı ba mɔsɔlɔ a yɪ vuosi v saan ma, dı yɪ ba vaa ba tuntumbiatɔ Nɔmɔn nan vaa a chaa ba; dı ba wolin a mɔsɔlɔma wɪaha a yɪma Jerusalemi vuosi ta bɪ mɔsɔlɔ a yɪ buurin mana.”

48 Die v bɪ balɔ ba dı, “Nɔnɔn nɪ yine wɪaha gie daansa tielin.

49 Manɔn n baan yɪ nɪ wa N Chɔa Nɔmɔn Halikasɩka die v yɪna nɔari dı v nan yɪ nɪ wa. Ama nɪ chɔsɔma Jerusalemi ma a ga tɔgɔ saɔnɔ dieke Nɔmɔn Halikasɩka dı balla v nyɔn nɔmɔnsikpen a ken nɪ ma wa.”

Yisa die dı jɔalɩna ga arizanna dene

(Maki 16.19, 20; Tɔvɔma 1.9-11)

50 Die Yisa dı yaa ba nyɔn tɩka sɔn a yaa ba ga Betani, mi die v kɔtɔ v nuusi ba ma a yɪ alibarika a yɪ ba.

51 Die v yinene alibarika a yɪa ba wa, die v nyɔn ba jigin ta jɔalɩ ga arizanna ma.

52 Die ba jɪan wa ta die yinɔni a ga Jerusalemi anan sɔgɔfɪalɩn pam.

53 Ta die a bie Nɔmɔn jɪamɔn juokpenkpɩkɩ ma saɔnɔ mana a bɪra Nɔmɔn saan.

Wubun dieke Joon die di maagna wonna

Masia die di kenne dene

¹ Kuru ma wa, ta jaan die di ye wone wo, ama Nuru Nuawuru, vuodieke di yine Yisa Masia, die wuon beri muon anan Nuru. Ta bi yi Nuru.

² Piiliku me wo Nuru Nuawuru gie wuon beri muon anan Nuru.

³ Die Nuru die di naan jaan mana a nyuon u ma, ta jaan die wori Nuru di naan ta ka ka nyuon u ma.

⁴ U ma die miivoli di bi beri, u naga a yia vuota, ta miivolike mi di yi vuota chaanun,

⁵ ta chaana tungbanaka gie vuota lu muon ma, ta lu muonku di ka buagi a lige chaanaku.

⁶ Nuru die di tuon daa wonyu ba wasinana Joon,

⁷ di u keon a keon balu vuosi di Yisa Masia yine vuota chaanun, di ba yi Yisa wa yada.

⁸ Wubun Joon womi die ka yi chaanaku, ama die u ko keon muon di u keon balu vuosi chaanaku wia.

⁹ Yisa wa gie yine wusie chaanun dieke die di kenne tungbanaka gie me, ta chaana vuota mana ma.

¹⁰ Die u keon wo duonia ka gie me, anan Nuru die di naanna duonika gie a nyuon

u ma wa yoru, tungbanaka gie vuosi die ka muon wa.

¹¹ Die u kenne tungbanaka gie me wo, die u bie wo u gban gban vuosi Izara vuosi jigun, ama die ba ka tuo wo.

¹² Ama vuodiekemba mana die di tuone wo ta yi wo yada wa ta nagi ba gban a yi wa wa, banun die u yi ba sien ba burun Nuru ballu.

¹³ Nuru gban gban die vana ba burun u ballu daa vuota die vana ba burun Nuru ballu sanja dieke ba murina ba wa.

¹⁴ Sanja dieke Nuru Nuawuru die di kenne ta yi vuota wa, die u beri muon anan ti tungbanaka gie me, ta die suuli anan zoolunchigila anan wusie dagun. Die ti ye u chaankpenkpuon muon, ta kanun chaankpenkpuoku mi die nyuon wa u Choon Nuru jigun muon, dama u yine u Bua dembin balunun.

¹⁵ Sanja dieke Joon vuodieke di sinana vuosi Nuru nyaabu di kenne ye wo wo, die u balu u wia ta nati di, "Vuodieke wia die n balala nu di, 'U nan keon n kuan chaanun ama u tuon muon muon dama u wuon beri muon ta ba ye muru muon wa, wonna.' "

¹⁶ U suuline anan zoolunchigila wia u yia ti sunnun a guta sunnun ma.

¹⁷ Mosisi die yi ti Nuru miraha muon, ama Yisa Masia nun die keon anan zoolunchigila anan wusie dagun.

18 Vuonj wori a ye ye Nmunj; ama u gban gban Bwadembiŋ balijka vuodieke di benne u luguŋ wa ta bi mu wa, wonuj u yuorine a dagi ti Nmunj di sina dene.

Joon, vuodieke die di sinana vuotamba Nmunj nyaabu wia

(Mat. 3.1-12; Maki 1.1-8; Luki 3.1-18)

19 Die Juu vuosi nyinkura die di benne Jerusalemi ma wa die di tunj kikaabituba nyinkura ananj Liiva vuosi Joon jigij di ba ga piast wa di, "Muna yine fu?"

20 Die u ka zetiye di u kaan yinji bali ba wun, ama ta die bali yuori be di, "Daa manuj n yine Nmunj Vuovarikiri, Masia wa."

21 Die wia die ba piast wa di, "Die nuŋ, muna yine fu? Yiwo Elaja?"

Joon die di yinji a bali ba di, "Aayi, n ka yi wo."

Die ba bi piast wa di, "Fu yine Nmunj naazva wa?"

U yinji bali ba di, "Aayi, n ka bi yi wo."

22 Die wia ba bi piast wa di, "Ta muna yine fu? Bali ti vuodieke fu yine an ti ga bali vuodiekemba di tunna ti wa. Laha fu bali yaa gamma fu ma?"

23 Joon die di yinji bali ba ananj wudieke Nmunj naazva Azaya die di bala di,

"Manuj n yiwo lolu dieke di benne haaguŋ ma a nata di

Ni wonsi sietugisika a yi ti Yomotien."

24 Die tontontiba die nyun wa Farasisi* vuosi jigij mun.

25 Ta die bi piast Joon di, "Dui yi fu ka yi Masia wa, ta ka bi yi Elaja, ta ka bi yi Nmunj naazva wa, bia wia fu sia vuosi Nmunj nyaabu?"

26 Joon di yinji bali ba di, "Manuj n sia vuosi ananj nyaan, ama vuonj bie ni sun ta ni ka siba wa.

27 Wunuj u yiwo vuodieke di bala u keŋ n kwan chaan, ta man ka mu di n forisi u nura guune gban."

28 Wiaha gie mana die yiye mun Betani tun ma, Joodani muguri nmunj pcast chaan. Mi die Joon die di sia vuosi Nmunj nyaabu.

Yisa yine Nmunj Yiipoli

29 Ka tunvusa, Joon die di ye Yisa di kienene u jigij, u baaru di, "Ye, Nmunj kaabun Yiipolika wonna, wonuj u bala u vbaru tngbanjka gie vuosi bian.

30 U yine vuodieke wia die n balala wa di, 'Daa wonyi nan keŋ n kwan chaan ta tian mun dama u wonj beri mun ta ba ye muri mun wa.'

31 Die n ka siba wa, ama die n keŋye mun a sia vuosi ananj Nmunj nyaan amu Izara vuosi† mana nan siba wa."

32-33 Ta Joon di bi bali a yi vuosisi di, "Sanja

* 1:24 1.24 Farasisi mba die yiwo Juu vuodiekemba nine die nmuntuna ananj Mosisi miraha dusuŋ. † 1:31 1.31 Juu vuosi saan bina yi Izara vuosi.

dieke die n kana ka sɔba vuodieke ɔ yine wo, ama Nɔmɔn vuodieke dɔ tɔnna mɔn dɔ n keɔ sɔ vuosisi ɔ nyaabu die dɔ balɔ mɔn dɔ, 'Vuodieke fɔ keɔ ye ta n Halikasika dɔ keɔ sɔɔn kalɔ ta wɔarɔ beri aɔaɔn wa, fɔ summa a baarɔ wɔnɔn ɔ yine vuodieke dɔ bala ɔ nagɔ n Halikasika a sɔma vuosi sɔgɔtɔ. Ta die maɔn seɔn ye Nɔmɔn Halikasika, ta ɔ nyɔn nɔmɔnsikpeɔn a keɔn sɔɔn, ta nɔasɔ nɔmarɔn a keɔn sɔɔn kalɔ Yisa ma ta wɔarɔ beri aɔaɔn wa.'

³⁴ Naa maɔn ye, ta bala nɔ dɔ wɔnɔn ɔ yiwo Nɔmɔn buadembike."

Yisa bumbɔnɔn kvaɔnandɔsɔrɔn wɔa

³⁵ Ka tɔnɔvɔsa bɔbra Joon die dɔ bɔ zie mi aɔaɔn ɔ kvaɔnandɔsɔrɔn bale,

³⁶ ta keɔn ye Yisa dɔ chunnana a tɔanna, ɔ baarɔ dɔ, "Ye, Nɔmɔn Yiipɔlɔka wɔnna."

³⁷ Die ɔ kvaɔnandɔsɔrɔn bale wo die dɔ wɔnna ɔ balala wa, die dɔ vaa wa ta dɔ Yisa kvaɔn.

³⁸ Yisa die dɔ keɔn yinɔni a daansɔ ɔ kvaɔn a ye ba dɔna wa, ɔ pɔasɔ ba dɔ, "Bɔa nɔ yaala?"

Die ba yinɔni balɔ wa dɔ, "Dɔdagɔrɔ, tɔ yaala tɔ summa fɔ benne jigidieke wo?"

³⁹ Yisa dɔ yinɔni balɔ ba dɔ, "Nɔ keɔn a ye jigidieke n benne wo." Die wɔa die ba dɔ wa a ga a ye jigidieke ɔ benne, ta die bie ɔ jigijn daarɔ mana. (Die dɔ

yiwo nɔmɔnɔvasɔ bimbilimin anɔsa saɔnɔa.)

⁴⁰ Vuosi bale dieke die dɔ wɔnna Joon balɔkɔ ta die dɔ Yisa kɔaka wɔnɔn die yine Andurusi, die ɔ yiwo Simoni Piita nɔmbɔa.

⁴¹ Die ɔ nyɔna Yisa jigiri kvaɔn chaan die ɔ ga lagɔ lagɔ a ga yaalɔ ɔ nɔmbɔa Simoni jigijn a balɔ wa dɔ, "Tɔ ye Masia wa mɔn." (Masia chɔaɔn yiwo "Nɔmɔn Vuovɔarikɔn.")

⁴² Womi die ɔ nagɔ Simoni a ga Yisa jigijn. Yisa die dɔ daansɔ wa die, ta balɔ dɔ, "Yiwo Simoni vuodieke dɔ yine Joon buadembin, ama fɔ saan nan bɔ yi Siifasi." (Siifasi aɔaɔn Piita mana yiwo bɔnɔn, a chɔaɔn yiwo "Tan").

Yisa die dɔ wana Filipi aɔaɔn Natanieli dene

⁴³ Die ka tɔnɔvɔsa Yisa die dɔ yaala dɔ ɔ ga Galili, ta die ga jigidieke Filipi die dɔ benne a ga balɔ yɔ wa dɔ, "Keɔn dɔa mɔn."

⁴⁴ Filipi die nyɔn wa Befisada, tɔgɔdieke Andurusi aɔaɔn Piita dɔ nyɔnna.

⁴⁵ Filipi dɔaɔn die dɔ ga yaalɔ Natanieli jigijn a balɔ yɔ wa dɔ, "Tɔ ye vuodieke Mosisi dɔ maagɔna ɔ wɔa Nɔmɔn mɔraha gbanɔkɔ ma wa, ta Nɔmɔn naazɔalɔba dɔaɔn dɔ maagɔ ɔ wɔaha. ɔ yiwo Yisa, vuodieke dɔ yine Josefɔ buadembin ta nyɔn Nazeriti wa."

⁴⁶ Natanieli die dɔ baarɔ dɔ, "Nazeriti? Wɔbɔvɔnɔn nan bɔagɔ nyɔn Nazeriti?"

Filipi die dɔ yinɔni balɔ wa dɔ, "Keɔn a ye."

47 Yisa die dɪ yene Nat-
niali dɪ kienene v̄ jigiri, die
v̄ balɪ naa yaa gamma v̄
ma dɪ, "Izara vuon̄ wusie
wonna dama v̄ yiwo buri-
chini vuon̄."

48 Natniali die dɪ pɪasɪ wa
dɪ, "Yiwo lalta a sɪba mɪn̄?"

Yisa die dɪ yin̄ji balɪ wa
dɪ, "Filipi die dɪ yene ka
wa fɪ wa, ta man̄ wɔn̄ ye
fɪ, fɪ benne kɪnkamɪn̄ tɪka
chiɪn̄."

49 Mi Natniali die dɪ
balɪ wa dɪ, "Dɪdagɪrɪv̄, yiwo
N̄mɪn̄ Bɪa ta bɪ yi Izara naan̄
wa."

50 Yisa die dɪ pɪasɪ wa
dɪ, "N bala fɪ dɪ n ye fɪ
mɪn̄ san̄ja dieke fɪ benne
kɪnkamɪn̄ tɪka chiaka wɪa
fɪ yi mɪn̄ yada? Nan dɪ yese
wɔkpɪuma pam a tɪn̄ naa.

51 Wusie man̄ bala nɪ, nɪ
nan ye arizanna dɪ yuorine,
ta N̄mɪn̄ malakasi dɪ ken̄ a
sɔɔna Vuota Bɪa ma, ta jwala
gara n̄mɪnsikpɛn̄."

2

*Yisa die dɪ vana nyaan̄ dɪ
tarɪgtɪ yi daan̄ dene*

1 Ka daraa ataa daaraan̄ die
ba yaa hɔgɔhaalɪ banwɔla
siele Keenani tɪn̄ ma, Galili
tɪn̄gban̄ ma. Die Yisa nūn̄
die bie mi

2 ta die ba wa Yisa an̄an̄ v̄
kɔan̄andɪsɪrɪba gban̄ dɪ ba
ken̄ banwɔlaka jigin̄.

3 Die banwɔlaka daa dieke
ba nyunene wo dɪ kenne
kpatɪ wa, Yisa nūn̄ die dɪ
balɪ a yɪ Yisa dɪ, "Banwɔlaka
daabu kpatɪya mɪn̄."

4 Yisa die dɪ yin̄ji balɪ wa
dɪ, "N naa, bɪa fɪ yaala n yi?
N san̄ja ye ka tugɪya."

5 Yisa nūn̄ die dɪ balɪ
tɔntɔntɪba dɪ benne mi wo
dɪ, "Nɪ yi wudieke v̄ bala nɪ
dɪ nɪ yi."

6 Die nyaan̄ gbiesi ayɔbaba
die zene mi, nyindiekemba
Juu vuosisi dɪ yinene nyaan̄
a yie ta yɔɔra nɪta, sɪba ba
jamɪn̄ dɪ sɪna die wo, die
a kaanɪ mana die bɪagɪ juo
nyaan̄ sɪba galonsi banɪsɪ-le
yaa banɪsɪ-taa.

7 Yisa die dɪ balɪ a yɪ
tɔntɔntɪba dɪ, "Nɪ yi nyaan̄
suuli gbiesisi." Die wɪa die
ba yi nyaan̄ a suulihe pili
pili.

8 Womi die v̄ balɪ a yɪ ba
dɪ, "Nɪ yuori bɔtan̄ a yaa ga
yɪ banwɔlaka jakɔvɪrɪ." Die
ba yi die,

9 die jakɔvɪrɪ dɪ lan̄ nyaabu
ta ye bɔ tarɪgɪna a yi daan̄,
ama die v̄ ka sɪba jigidieke
daabu die dɪ nyɪnna, ama
tɔntɔntɪba die dɪ yuorine
nyaabu die dɪ sɪba. Die wɪa
die v̄ wa daa dieke die dɪ
faarina hɔgɔ wa

10 a balɪ yɪ wa dɪ, "Vuon̄
mana n̄aan̄ wolɪn̄ a tɪa wa
daa dieke dɪ nansɪna, ta ka
kɔan̄ chaan̄ vuodiekemba v̄
wana dɪ ken̄ nyu a bugi v̄
wa tɪa daa dieke dɪ kana
ka nansɪ wa. Ama fɔn̄n̄
nɪn̄ nagɪ wa daa dieke dɪ
nansɪna wa a lɔbɪrɪ a ken̄
tugɪ san̄ka gie?"

11 Naa die yiwo Yisa
bɔmbɔn̄an̄ mamachi
wɔkpɪn̄. Die v̄ yi ke
wo Keenani tɪn̄ ma, Galili

tungban ma. Naa die dagi vuosisi v yalla Nmuj yiko die; die wta v kvanandusiriba die di yi wo yada.

12 Ka kvan chaan Yisa anan v nun anan v numballi anan v kvanandusiriba die di ga Kapenomi a ga bie mi daraa ale.

Yisa die di wonsina Nmuj jiamuj juokpenkpuku sɔɔ dene

(Mat. 21.12, 13; Maki 11.15-17; Luki 19.45, 46)

13 Die Juu vuosi gasitanjku* dɔɔga sanja die gbigiye muj, die wta Yisa die di ga Jerusalemi di v ga dii dɔɔgaka mi.

14 Die v kenne mi wo, v ga juu Nmuj jiamuj juokpenkpuku sɔɔ, a ye dembisi di yalla niige anan yiise anan nmarisi a daa, ta batan di kal ba teebulisi me a tariga ligire.

15 Die v nagɔ guune a nmɔ kpaasuj a yagi dɔɔɔisisi mana a nyuj Nmuj jiamuj juokpenkpuku ma, ta die kpanji vuodiekemba di tarigina ligirehe teebulisi a bubi bubi ta ligiribiehe die di nan a jaasi.

16 A balɔ yi vuodiekemba di yalla nmarisi a daa wa di, "Ni nagɔha a nyuj giena! Ni da nagɔ n Chɔa tigin a biruj nyuj!"

17 Mi die v kvanandusiriba di tɔnsi di Nmuj gbanjku baari di, "N nine nmuntiya

yaa gamma fu tigiri gie wta pam."

18 Die Juu vuosi nyujkoraha die di yinji ken v jigin anan wɔpasikuj di, "Bia mamachi wuj fu nan yi an ka dagi di yaa yiko di fu yi waha gie?"

19 Yisa die di yinji balɔ ba di, "Ni kpanji Nmuj jiamuj juokpenkpuku gie a taan ta n nan nagɔ daraa ataa a bi mu ka."

20 Die Juu vuosisi di yinji balɔ di, "Bina banisi-nusa anan ayɔbaba ba nagɔ mu Nmuj jiamuj juokpenkpuku gie, ta funuj fu baari nan nagɔ daraa ataa a mu ka?"

21 Ama Nmuj jiamuj juokpenkpukuj dieke Yisa di balala wa yiwo v gban gban v nyujgbanuj.

22 Nmuj die di sugurina wa a nyuj kumbu me kvan chaan wa, v kvanandusiriba die di tɔnsi di v balɔ wurɔ gie muj, ta die yi Nmuj gbanjku anan Yisa die di bala wudieke wo yada.

Yisa di sibina vuonj mana sɔɔ dene

23 Die Yisa die di yene bie Jerusalemi ma wa gasitanjku sanja vuosi pam die di ye v tunna mamachi wɔkpumaha ta yiwo yada.

24 Ama Yisa die di ka nagɔ v gban a yi ba, dama die v siba vuota mana sɔɔ muj.

25 Die vuonj ka mu v dagi wa vuota di sina dene dama v wɔɔ siba vuota berin.

* 2:13 2.13 Nmuj malaka die kuna Ijipiti bumbonanj balli dembisi ta vaa Izara balli dembisi.

3

*Yaa gamma Yisa aňaň
Nikodimosi wia*

¹ Die daa wonyi die benne ba wasa wa Nikodimosi. Die v yiwo juu vuosi nuňandusuriba wonyi, ta bi yi Farasi vuon.

² Yun kaani die v ga Yisa jigin a ga balu wa di, "Didaguru, ti siba a baari yiwo didaguru dieke Nmij di tunna, dama vuon wori a nan biagi tun tunkpui dieke fu tunnana naa, ntaala Nmij bie v jigin."

³ Yisa die di yinji a balu wa di, "Wusie man bala fu, vuon wori a baan biagi juu Nmij naari ma, ntaala ba yinji muri wa."

⁴ Nikodimosi die di piastu wa di, "Laha ba baa ba yinji muri vuodieke di kana ka yi buabin? Dama v kaan bi biagi a juu v nuň nyuuti ma aň ba bi muri wa bibra."

⁵ Womi Yisa die di yinji balu wa di, "Wusie man bala fu, di vuon kaan biagi juu Nmij naari ma ntaala v ye muru bule, die yine Nmij Halikasika aňaň Nmij nyaan sula wia."

⁶ Vuota nuň mura vuota ama Halikasika mura haalu.

⁷ Die wia da vaa ka yi fu mamachi n bala fu di, 'Sie ba bi muri ni wa.'

⁸ Bulogisu ni ga gara jigidieka ka yaalala, naan wun wa ka donti ama ta ka siba jigidieka ka nyinna yaa ka ganana. Die gban gban vuodieka mana Nmij

Halikasika di murina di su."

⁹ Nikodimosi die di piastu wa di, "Laha naa di baa ka yi?"

¹⁰ Yisa die di yinji a balu wa di, "Yiwo Izara vuosi didaguriku ta ka siba waha chiasu?"

¹¹ Wusie man bala fu, ti bala ni wudieka ti siba, ta bi bala ni wudieka ti yene, ama ni ka tuose ti waha.

¹² Di yi ni ka yi muň yada yaa gamma tungban ka gie wudiekemba n bala ni wa, die nuň man balu ni arizanna ma wia ni baa ni yiwo laha a yi yada?"

¹³ Vuon ye ka jualu ga arizanna ma sie manu Vuota Bua vuodieka di nyinna arizanna ma a ken suu wa."

¹⁴ Mosisi die di naguna kustu javuuku a bobu a maru daanku ta kotu ka zie haagu ma dene wo, die gban gban ba baa ba kotu manu Vuota Bua wa nmuksike,

¹⁵ amu vuodieka mana di yine muň yada nan ye miivoli dieka di wone kpatu.

¹⁶ Dama Nmij di faasina cho tungban ka gie vuosi wia; die v yi ti v Buabalimu amu vuodieka mana di yi Buadembike gie yada v kaan daansi kpi, ama v nan ye miivoli dieka di wone kpatu.

¹⁷ Dama Nmij die ka tun v Bua wa di v ken di tungban ka gie vuosi sariya ama di v ken a gbatu ba taan.

¹⁸ Vuodieka mana di yine Nmij Bua wa yada Nmij kaan dii v sariya a chustu

wa, ama vuodieke mana di kana ka yi wo yada nu, Nmuj wɔɔɔ dii v sariya ta baa v chubsiya mu, dama v kana ka yi wɔnu Nmuj Bɔabalɔka yada wa wɔa.

¹⁹ Wudieke wɔa Nmuj die di dine ba sariya ta baari ba chubsiya yiwo naa; Nmuj Bɔadembike die kenye mu di v yuori wo tɔgbanka gie vuosi nine ama ta tɔgbanka gie vuosi di yaala lumu a tɔɔɔ chaanu, dama ba tɔnnana tɔntɔmbiatu wɔa.

²⁰ Vuodieke nu mana di yinene biɔɔ hawa chaanu ta ka yaala v gbigi chaanu, dama v ka yaala v tɔmbiatu nyu yaalu ma.

²¹ Ama vuodieke nu mana di tɔnnana wudieke di muɔna kieu wo chaanu ma, di vuou mana summa a baari Nmuj beri v tɔma mana ma.

Joan die di dagina yaa gamma Yisa ma dene

²² Genke kuɔɔɔ chaɔ Yisa aɔɔɔ v kuɔɔɔnduɔɔɔba die di ga Judia tɔgbanu ma, die v yi daraa ale aɔɔɔ ba, ta sia vuosi Nmuj nyaan.

²³⁻²⁴ Saɔka mi Joan, vuodieke di sunana vuosi Nmuj nyaabu die ye ka juu dansarika ma, ta bie Enoni, jigidieke nyaan die di faasuna dala, ta vuosi die di kieu v jigiu v sia ba Nmuj nyaabu. Enoni die di ka yɔa aɔɔɔ Salimi.

²⁵ Daan kaanu die Juu vuou wɔnyu die di piili a nuɔa nuɔhaguru aɔɔɔ Joan kuɔɔɔnduɔɔɔba yaa gamma

Nmuj jiamu nyaan sula wɔa.

²⁶ Die wɔa die ba ga Joan jigiu a ga balu wa di, "Dudaguru, vuodieke die di benne aɔɔɔ fu Joanani muɔuru mi wo chaaku, daa dieke die fu bala di v yiwo Nmuj Vuoubariku, tu wɔɔ di v gban v sia vuosi Nmuj nyaan, ta vuou mana di gara v jigiu."

²⁷ Joan die di yigiu balu ba di, "Vuou kaan biagu a yi wuu ntaala Nmuj vuouba wa.

²⁸ Nu gban gban nu yiwo n daansiatieliu di die n balu di, manuu n ka yi 'Nmuj Vuoubariku Masia wa, ama manuu Nmuj di woliu a tɔɔ di n dia v nuɔa a ken yi v kenu siri.'

²⁹ Hoguhaalv wa yiwo hogufaaru wa suti. Hogufaaru wa zɔa nuan zie mu, du yi v ken wɔɔ v lɔlu, v suu nuan fialu mu. Die gban gban man yaa sugufialuu pam Masia wa wɔa.

³⁰ Di mu wɔnu Masia wa saan jualu ta manuu n saan suuma tɔgbanu."

Vuodieke di nyinna nmusikpen wɔa

³¹ Vuodieke di nyinna nmusikpen tɔɔ vuou mana mu, ama vuodiekemba di nyuna tɔgbanka gie, banuu ba yiwo tɔgbanka gie tieliu, ta bala vuota wɔbalika. Vuodieke di nyinna nmusikpen tɔɔ vuou mana,

³² a bi guti v bala wudieke v yene ta wonj, ama vuonj ka tuose v wiaha.

³³ Ta vuodieke mana di tuone v wiaha dagiya di Nmuj wia yiwo wusie.

³⁴ Nmuj Bvadembinj dieke v tunna wa balala Nmuj wia, dama Nmuj yi v Bvadembike Halukas dieke di dala ta wo magisuj.

³⁵ Nmuj cho wo v Bua wa ta nagj jaan mana a yi v nuusi me.

³⁶ Vuodieke nuj mana di yine Nmuj Bua wa yada, yaa miivoli dieke di wone kpatuj, ama vuodieke nuj mana di kana a yi Bua wa yada kaan ye miivoli mi, ama Nmuj sunyuruj nan di bie v ma yaa gamma haahuu.

4

Yisa ananj Samaria hogv wonyi wia

¹ To, die Farasisi vuosisi di wonj di Yisa yese vuosi pam a sia ba Nmuj nyaabu, ta ba yie v kvanandusuruj a tian Joon.

² Wusie, die Yisa gban gban die ka sia vuosisi Nmuj nyaabu ama die di yiwo v kvanandusuriba die sinana ba.

³ Die Yisa die di wonna wudieke vuosi di balala yaa gamma v ma wa, die v nyuj Judia tujgban ma ta yinji ga Galili tujgban ma.

⁴ Die di yi talasi di v daagi Samaria tujgban ma.

⁵ Die v daagi mi a ken tugj tuj kaant ba wasinana Sayika, Samaria tujgban ma,

mi die ka yua ananj kvan dieke Jakobu die di naguna a yi v Bua Josefu wa.

⁶ Die buluj dieke die di yine Jakobu sutu wa die bie mi, die Yisa di gbaligi ananj chombu ta suuj kali buluke chuj. Die di yiwo nmuntvasi sanja.

⁷ Die Samaria hogv wonyi di ken di v yuori nyaan, Yisa die di bali yi wa di, "Yi muj nyaan an n nyu."

⁸ Sanja mi die v kvanandusuriba die ga wa tika suj di ba daa nyindiike.

⁹ Juu vuosi die ka saaga di ba laguj dii ta nyuo ananj Samaria vuosi a nyina kpalibalumj ma. Die wia Samaria hogv wa die di yinji a piasi di, "Fonuj yiwo juu vuonj ta manuj manj yi Samaria vuonj, lala fu jussa muj di n yi fu nyaan?"

¹⁰ Yisa die di yinji a bali wa di, "Du yi fu tuj siba piini dieke Nmuj di yaala v yi fu, ta bi siba vuodieke n yine ta jussa fu nyaan naa, tuj nan piasi muj di n yi fu miivoli nyaabu mi, ta n tuj nan yi fu."

¹¹ Hogv wa die di baaru di, "Jakubuj, wo gubga, ta buluke di gole, sia fu baa fu ye miivoli nyaabu?"

¹² Ti choojksuj Jakobu die tune buluke gie a yi ti, ta wonuj ananj v balli ananj v dojisi mana di nyu a nyuj ka ma. Yile di tian Jakobu muj?"

¹³ Yisa die di yinji bali wa di, "Vuodieke nuj mana di

nyune nyaabu gie, nyanyuule nan bi yigi wo;

¹⁴ ama vuodieke nuḡ mana dı nyune nyaanḡ dieke n bala n yı wa, nyanyuule kaanḡ bi yigi wo. Nyaanḡ dieke n bala n yı wa wa nan biruḡ buluḡ u suḡ ma a yıa wa nyaanḡ dieke dı yınana miivoli, ta yı wa miivoli dieke dı wone kpatıḡ.”

¹⁵ Högü wa die dı balı yı wa dı, “Jakubuḡ, yı muḡ nyaabu gie a mu nyanyuule kaanḡ bi yigi muḡ ta n kaanḡ bi a keḡ gie a yuori nyaanḡ.”

¹⁶ Yisa die dı balı yı wa dı, “Ga a ga wa fu churu anı ni viiri keḡ giena.”

¹⁷ U balı wa dı, “N wo churu.”

Yisa die dı yinḡi balı wa dı, “Furuḡ balı wa wusie, fu bala dı wo churu wa.

¹⁸ Dama die yallı wa chullıḡ banu ta daa dieke fu benne u jiginḡ lele wo dı ka seḡ yı fu churu. Balı muḡ wa wusie.”

¹⁹ Högü wa die dı baarı dı, “Jakubuḡ, n siba a baarı yiwo Nmuḡ naazva.

²⁰ Tuḡu Samaria vuosi chöḡkbuḡu die jıama Nmuḡ kunkogiri gie sikpeḡ ama nuḡu Juu vuosi baarı dı Jerusalemi ma yine jigidieke dı muḡa tı jıanḡ Nmuḡ.”

²¹ Yisa dı balı yı wa dı, “N taa, yı n wuru gie yada, sanḡa kienḡ ta vuota dı kaanḡ jıanḡ tı Chöḡ Nmuḡ kunkogiri gie sikpeḡ yaa Jerusalemi ma.

²² Nuḡu Samaria vuosi ka siba vuodieke ni jıanna

ama tuḡu Juu vuosi nuḡ siba vuodieke tı jıanna muḡ dama gbatıtanuḡ wa nyuḡ wa Juu vuosi jiginḡ muḡ.

²³ Ama sanḡa kienḡ, ta wöḡ keḡ muḡ, sanḡa dieke vuodiekemba dı senne jıama tı chöḡ Nmuḡ wa nan seḡ jıanḡ wa u Halıkasıka haguḡu ma ta summa vuodieke u yine, dama banuḡ vuosi mi tı Chöḡ dı yaala dı ba jıama wa.

²⁴ Nmuḡ yiwo Haalıḡ, ta vuodiekemba dı jıanna wa mu ba jıama wa ananḡ wusie, u Halıkasıka haguḡu ma.”

²⁵ Högü wa die dı balı wa dı, “N siba a baarı Masia wa vuodieke ba wasınana Nmuḡ Vuovarıkıru nan keḡ, ta u keḡ keḡ u nan dagı tı wıaha gie mana chıası.”

²⁶ Yisa die dı yinḡi balı wa dı, “Manuḡ n wonde, vuodieke dı balala wa ananḡ fu naa.”

²⁷ Womi die u kvanandısrıba die dı yinḡi keḡ, die dı yı be mamachi pam u balala wa ananḡ högü wa, ama ba wonyı mana die ka pıası högü wa dı, “Bıa fu yaala?” Yaa a pıası Yisa dı “Bıa fu bala wa ananḡ högü wa?”

²⁸ Womi högü wa die dı vaa u kpagıru mi, ta yinḡi ga tıka suḡ a balı yı vuosisi dı,

²⁹ “Nı keḡ ye daa dieke dı bala muḡ wudiekemba mana n yine. U baanḡ yı Nmuḡ Vuovarıkıru?”

³⁰ Die wa, die ba nyuḡ tıka ma a ga Yisa jiginḡ.

³¹ Sanḡa mi die Yisa kvanandısrıba die dı

juusa wa di, “Dɔdagirɔ dɔi nyindiike.”

32 Yisa die di yinji balɔ ba di, “N yaa wa nyindiike a baanɔ dɔi ta ni ka sɔba bu wɔa.”

33 Die wɔa, ɔ kwanɔandɔsirɔba yada die di pɔasa tanɔ di, “Dɔi baanɔ yi vuonɔ yalla nyindiike a kenɔ yi wa?”

34 Yisa die di balɔ a yi ba di, “Manɔn n nyindiike yi wo di n yi vuodieke di tunna mun wa duɔɔɔ a kpatɔ, ɔ tɔɔmaha ɔ nagina yi mun di n tun wa.

35 Ninunɔ ni njanɔ bala di, ‘Chuti a nɔsa tɔala ta zaaha gobiku tugi.’ Ama n bala ni di ni munɔi a daansi kɔatɔti, zaaha bieye mun anan gobinɔ.

36 Ta zaagobiribe nan daansi tuo ba tune, ta zaa dieke ba gobinene wo, banɔn ba yine vuota diekemba di baanɔ daansi ye miivoli dieke di wone kpatɔn, ta vuodiekemba di burɔna wa anan vuodiekemba di gobine mana nan daansi yaa sugɔfɔlɔn zaaha wɔa.

37 Dɔi yiwo wusie ba balla di, ‘Batanɔ burɔnana ta batanɔ danɔ di gobe.’

38 N tuma ni di ni ga gobi jigidieke ni kana ka burɔya; vuosi batanɔ die kɔna ta ni kenɔ die ka nyɔari.”

Samaria vuosi pam die di yine Yisa yada wɔa

39 Die Samaria vuosi pam die di wonɔ hogɔ wa di bala di, “Yisa balɔ mun mun wudiekemba mana n yine”, ta die yi Yisa yada.

40 Die wɔa die ba kenne ɔ jigiri, ba juusi wa di ɔ wɔari a bemme ba jiginɔ; die wɔa Yisa die di wɔari ba jiginɔ damɔɔma ale.

41 Vuosi pam die di yiwo yada a gɔti anan wudieke ɔ balla wa,

42 ta balɔ a yi hogɔ wa di, “Lele ti yi yada mun, daa wudieke fu balla wa wɔa ama ti gbanɔ gbanɔ ti wonɔ wa mun ta sɔba a baari ɔ senɔ yiwo dunɔa ka gie gbɔgbatitaantu.”

Yisa die di gbaanna jakɔɔnɔ wonyi bua dene

43 Die ka daraa ale kwanɔ chaanɔ, Yisa die di nyunɔ mi a ga Galili tunɔbanɔ ma,

44 dama die ɔ wonɔ baari di, “Nmun naazɔa wo julma ɔ gbanɔ gbanɔ ɔ tunɔbanɔ ma.”

45 Die ɔ gana a ga tugi Galili wo, mi vuosi die di munɔi tuo wo chaanti dama die ba ga Jerusalemɔ mun a ga dɔi gasɔtanɔku duɔgaka ta die ye ɔ yine wudiekemba mana duɔga ka sanɔa.

46 Die ɔ benne Galili tunɔbanɔ ma wa, ta die kenɔ ga Keenani tunɔ ma, jigidieke die ɔ vana nyaabu di burunɔ daabu. Ta jakɔɔnɔ wonyi di bie Kapenomi ma ɔ bua di yuagu.

47 Die ɔ wonna di Yisa nyunɔ Judia a kenɔ Galili me wo, die ɔ ga Yisa jiginɔ a juusi wa di ɔ kenɔ Kapenomi a kenɔ gbanɔ ɔ bua wa di yaalɔnana ɔ kpi wo.

48 Yisa die di balɔ a yi wa di, “Ni kaanɔ yi yada

ntaala nu ye dagiti mamachi wokpuma.”

49 Jakuru die di baari di, “Jakuru kiere di daa die n bua wa nan kpi.”

50 Yisa die di bal a yi wa di, “Gamma, fu bua wa nan ye gbaamun.”

Daa wa die di yi Yisa yada ta ga.

51 Die u bene sieku me a gara wa, u tontontun die di tuoli wo sieku mi a bal wa di, “Fu bua wa ye alaafia mun.”

52 U piast ba sanja dieke u bua wa di yene alaafia wa, ba baari di, “Nyngban tuulibu va wa mun dienewo nmuntvasi bimbilimin balmun sanja.”

53 Bua wa chon wa die di tinst di sanja mi gban gban die Yisa di bal wa di, “Fu bua wa nan ye gbaamun.” Die wa wonun anan u tigin vuosi mana die di yi Yisa yada.

54 Mamachi wokpuka gie die gutna bule Yisa di yine u nyinna Judia a ga Galili tungban ma wa.

5

Yisa die di gbaanna daa wonyi dene

1 Ka kuan chaan, Yisa die di juat ga Jerusalem di u dii juu vuosi dbuga kaani.

2 Jerusalem ma, gbagun kaani die duna anan nyaan a gbige Yiise Sanvan, ta juu vuosi jabalikun ma, ba wasa ka Befizata, ta die yaa lufaasi anu.

3 Mi die yvagtielin pam die di naan dbuga, batan die yiwo yusi, batan di yi gbulu, batan dan di yi nyngban kpiitielin. ((Die ba dua a chusa mun di nyaabu don,

4 dama sanja atan Nmun Malaka naan ken sun mun a don nyaabu ta yvagtien dieke di wolinne a ga nan nyaabu ma naan ye wo gbaamun a nyun yvagi dieke mana u yalla ma.))

5 Daa wonyi die di bie mi a yvagi die bina banis-taa anan anu.

6 Yisa die di ye wo u duna mi ta mun di u yvagi yvasi mun, die wa die u bal a yi wa di, “Yaala fu ye alaafia mun?”

7 Daa yvagtien wo die di baari di, “Jakuru, n wo vuon mana giena u baan nagun mun a yi nyaabu ma du yi nyaabu di ken don; man ken mia di n juu bu sun, vuogaan naan wolin mun mun.”

8 Yisa die di bal a yi wa di, “Hagi a nagun fu kalunna a chomma.”

9 Lele womi daa wa die di ye alaafia; ta nagun u kalunna a du chun.

Daa dieke wuru gie die di yine wo die yiwo davvusturu daan,

10 die wa juu vuosi nyngkoraha die di ball a yi daa dieke di yene gbaanku di, “Davvustun daan wonna. Ti muraha ka yi sien di fu chii fu kalunna.”

11 Die daa wa die di yinji a bal ba di, “Daa dieke di

gbaanna mun wa balɪ mun mun dɪ, 'Nagɪ fɔ kalɪŋŋa a chumma.' "

¹² Ba pɪasɪ wa dɪ, "Mɪnɪa yine daa dieke dɪ balla fɔ dɪ fɔ nagɪ fɔ kalɪŋŋa a chumma wa?"

¹³ Ama daa wa die ka sɪba vuodieke dɪ gbaanna wa, dama kpɪkpaan die benne mi ta Yisa die dɪ wɔŋ nyɪn mi a ga.

¹⁴ Ka kwan chaan die Yisa die dɪ ye daa wa Nmun jiamun juokpenkpɪkɔ ma a balɪ a yɪ wa dɪ, "Ye, lele ye alaafia mun, die wɪa vaa fɔ tɔntɔmbiatɪtɪ, dɪ daa die wobɪan dɪ tianna naa nan ken fɔ ma."

¹⁵ Yisa die dɪ balla anan daa wa a kpatɪ wa kwan chaan, daa wa die dɪ nyɪn mi a ga balɪ Juu vuosi nyɪnkɔraha dɪ dɪ yiwo Yisa die gbaanna wa wa.

¹⁶ Ta nyɪnkɔraha die dɪ piili a mugise Yisa dama v gbaanna daa wa davɔɔsikɪrɪ daari wɪa.

¹⁷ Yisa die dɪ yinŋi a balɪ ba dɪ, "N Chua Nmun tuma mun sanŋa mana ta n gban dɪ tuma die."

¹⁸ Yisa balɪkɔ gie die dɪ vaa Juu vuosi nyɪnkɔraha dɪ faasɪ a nmunɪ nin dɪ ba kɔɔ wa, daa v chɔɔsɪna davɔɔsikɪrɪ daari mɪrɪka nyɪna ma wɪa ama v balla dɪ Nmun yiwo v chɔɔŋ wa, ka dagɪ dɪ v naga wa v gban a magɪsa Nmun.

Nmun Bua wa yiko wɪa

¹⁹ Die wɪa Yisa die dɪ yinŋi a balɪ ba dɪ, "Wusie man

bala nɪ: Manun Bua wa kaan bɪagɪ a yi wɪn n gban gban n dɔŋŋɔ ma ama n yie wudieke n yene n Chua wa dɪ yinene. Dama n Chua wa dɪ yinene wudieke wo, kanun manun Bua wa dɪan dɪ yie.

²⁰ Dama n Chua dɪ faasɪna cho mun wɪa v dagɪ mun wudieke mana wɔnɔŋ v gban gban dɪ yinene. U nan dagɪ mun wɔkpɪma diekemba dɪ tianna naa, an a yi nɪ mamachi.

²¹ Sɪba n Chua dɪ vasɪnana kunti dɪ haga kunti me wo, ta yɪa ba miivoli die wo, die gban gban manun vuodieke dɪ yine Bua wa dɪ yɪa vuodiekemba n yaalala miivoli.

²² N Chua ka die vuon sariya, ama v yɪ wa manun v Bua wa sien dɪ n dii vuosi sariya,

²³ amɔ vuon mana yɪma mun julɪma sɪba ba yɪnana n Chua Nmun julɪma dene wo. Vuodieke nun mana dɪ kana ka yɪ mun julɪma ka dagɪ sɪba v ka yɪa n Chua Nmun vuodieke dɪ tɔnna mun wa julɪma mun.

²⁴ "Wusie man bala nɪ, vuodieke nun mana dɪ wɔnna n wɪaha gie ta yi vuodieke dɪ tɔnna mun wa yada yaa wa miivoli dieke dɪ wone kpatun, ta Nmun kaan bɪ dii v sariya a chɔɔsɪ wa, ama v wɔŋ nyɪn wa kun me a juu miivoli me mun.

²⁵ "Wusie man bala nɪ, sanŋa kien ta ka wɔŋ ken mun ta kunti nan wɔn

manɔŋ Nɔmɔŋ Bɔa wa lolɔŋ, ta vuodiekemba mana dɔ wɔnna n lolɔkɔ nan ye miivoli dieke dɔ wone kpatɔŋ.

26 N Chɔa Nɔmɔŋ dɔ sɔna miivoli a yɔa vuosi dene wo, die gbanɔŋ gbanɔŋ ɔ yɔ manɔŋ ɔ Bɔa wa dɔ n sɔmma miivoli a yɔma vuosi.

27 Ta bɔ yɔ mɔŋ yiko dɔ n dii vuosi sarɔya, dama n yɔ wo Vuota Bɔa.

28 Nɔ da vaa ka yɔ nɔ mamachi, sanɔŋa kienɔŋ ta vuodiekemba mana dɔ kpine nan daansɔ wɔŋ n lolɔŋ,

29 ta haɔ kɔŋ me; ta vuodiekemba dɔ yine vɔnɔŋ nan haɔ ta ye miivoli dieke dɔ wone kpatɔŋ, ta vuodiekemba dɔanɔŋ dɔ yine wɔbɔatɔtɔ nan haɔ anɔ n dii ba sarɔya ta baari ba chɔsɔya.

30 "Manɔŋ n kaanɔŋ bɔaɔ a yɔ wɔŋ anɔŋ n gbanɔŋ gbanɔŋ yiko, n die vuosi sarɔya sɔba Nɔmɔŋ dɔ balala mɔŋ die, ta n sarɔyaka dɔ yɔ wusie, dama n ka mɔa dɔ n yɔ wudieke n sɔŋ dɔ yaalnana, ama n yaala dɔ n yiwo wudieke vuodieke dɔ tɔnna mɔŋ wa dɔ yaalnana.

Yaa gamma vuodiekemba dɔ yine Yisa siara wɔa

31 "Dɔ yɔ manɔŋ dii n gbanɔŋ gbanɔŋ n siara, vuosi kaanɔŋ tuo a dii dɔ dɔ yiwo wusie.

32 Ama vuonɔŋ benne a bala vuosi yaa gamma vuodieke n yine. Wɔnɔŋ ɔ yiwo Nɔmɔŋ, ta manɔŋ sɔba dɔ ɔ balɔkɔ yiwo wusie.

33 "Die nɔ tɔŋ wa tɔntɔntɔŋ Joan vuodieke dɔ sɔnana vuosi Nɔmɔŋ nyaabɔ jigɔŋ, ta ɔ gbanɔŋ die dɔ balɔ wusie yaa gamma n ma.

34 Dɔ ka yɔ talasɔ dɔ vuonɔŋ balɔ wɔa yaa gamma n ma, ama n balɔ nɔ naa amɔ nɔ nan ye gbatɔaanɔŋ.

35 Joan die sɔ sɔba popoli dɔ nɔana die ta chaana, ta die nɔ nagɔ sanɔŋa bɔta a dii nansɔŋ ɔ chaanɔkɔ ma.

36 "Ama mamachi wɔkpɔma diekemba n tɔnnana, hanɔŋ daga n siara a tɔanɔŋ wudieke Joan die dɔ balala yaa gamma n ma wa. Tɔnkpɔma diekemba n tɔnnana wa yiwo tɔŋ dieke n Chɔa Nɔmɔŋ dɔ nagɔna a yɔ mɔŋ dɔ n tɔŋ, ta tɔsmaha dɔ yɔ siara a dagɔ dɔ n Chɔa Nɔmɔŋ tɔnna mɔŋ.

37 "A bɔ gutɔ, n Chɔa Nɔmɔŋ vuodieke dɔ tɔnna mɔŋ wa gbanɔŋ yiwo n siara. Ta nɔ ye ka wɔŋ ɔ lolɔŋ yaa a ye wo anɔŋ nɔ nine,

38 ta nɔ ka nagɔ ɔ wɔaha a yɔ nɔ sɔgɔtɔ ma, dama nɔ ka yɔ vuodieke ɔ tɔnna wa yada.

39 "Nɔ nɔanɔŋ karɔma Nɔmɔŋ gbanɔkɔ mɔŋ ta yile dɔ nɔ nan ye miivoli dieke dɔ wone kpatɔŋ a ma, ta Nɔmɔŋ gbanɔkɔ mi dɔ bala n wɔa,

40 ama ta nɔ zeti dɔ nɔ kenɔ n jigɔŋ anɔŋ n yɔ nɔ miivoli mi.

41 "N ka yaala bɔrɔŋ vuota jigɔŋ.

42 N wɔŋ sɔba mɔŋ dɔ nɔ ka wɔŋ cho Nɔmɔŋ nɔ sɔgɔtɔ ma.

43 N kenye mɔŋ n Chɔa Nɔmɔŋ saanɔŋ ma, ta nɔ ka tuo mɔŋ. Ama dɔ yɔ vuonɔŋ dɔ

kenj ɔ gbanj gbanj saanj ma, ni tuose wo miŋ.

⁴⁴ Ni yaala ni ye biriŋ a nyɔmma tamba jiginj ama ni ka mia di ni ye biriŋ a nyɔmma Nmiŋ balɔŋka jiginj. Die wɔa ni ka yi miŋ yada wa.

⁴⁵ Ni da yilime di n nan galɔŋ ni n Chɔa Nmiŋ niŋŋa. Dama vuodieke di balla ɔ galɔŋ ni, wɔniŋ ɔ yine Mosisi, vuodieke ni yine yada wa.

⁴⁶ Du yi die ni seŋ yi Mosisi maagiku yada, ni tuŋ nan yi miŋ yada, dama die ɔ maagiyɔ miŋ yaa gamma n wɔa.

⁴⁷ Ama ni kana ka yi wudieke ɔ maagɔna yada wa, lala ni baa ni yi n wobalkaha gie yada?"

6

Yisa die di yina vuosi tuse anɔ nyindiike dene

(Mat. 14.13-21; Maki 6.30-44; Luki 9.10-17)

¹ Naa kwanj chaan Yisa die di nyuŋ mi a garɔsi Galili gbagɔkpɔŋ dieke ba bɔna wasa Tiberisi wo.

² Die kpɔkpaan die di di wa, dama die ba ye ɔ machi tɔnkɔuma diekamba ɔ yine wo ta yi yɔagɔtielinj di ye gbaamiŋ wa.

³ Ta Yisa aŋaŋ ɔ kwanjandɔsɔrɔba die di jɔalt kunkoginj a kalɔ.

⁴ Saŋka mi ta Juu vuosi gasɔtiŋku dɔɔgaka die gbigiye miŋ.

⁵ Yisa die di kala wa die ɔ kenj ye kpɔkpaan di kienene

ɔ jiginj. Die ɔ pɔasi Filipi di, "Sɔa ti nan ye nyindiike a daa a yi vuosi gie mana?"

⁶ Die ɔ pɔasa naa, di ɔ magɔsi Filipi a ye, dama die ɔ wɔŋ sɔba wudieke ɔ bala ɔ yi miŋ.

⁷ Ta Filipi die di yinŋi balɔ wa di, "Du yi ti yaala di ti daa paanɔ a yi vuosi gie, bu ligire nan tɔaŋ salma* ligire bie kobɔsi-le, ta vuonj mana ye ye bita."

⁸ ɔ kwanjandɔsɔrɔba wɔnyɔ ba wasina Andurusi ta yi Simoni Piita nɔmbɔa wa die di baari di,

⁹ "Bɔa wɔnyɔ benne giena a yaa paanɔ golime anɔ aŋaŋ zaasɔbɔsi ale. Ama a kaan bɔagɔ a yi vuosi gie mana wɔŋ."

¹⁰ Yisa die di balɔ a yi ɔ kwanjandɔsɔrɔba di, "Vaa vuosisi sɔŋj kala tuŋgbanj." Hɔbɔsi pam die benne mi, ta vuosisi di sɔŋj kalɔ tuŋgbanj, ta dembisi die yiwo tuse anɔ mi.

¹¹ Yisa die di nagɔ paanɔ golimehe a biri Nmiŋ ta die nagɔ a yi ba tia tia a yi vuodiekemba di kala mi wo. Ta die bi nagɔ zaasɔbɔsɔsi a yi die gbanj gbanj, ba mana die di dii a tɔgɔ ba yaalɔnana dene.

¹² Die ba mana die di dine a chagɔ wa, ɔ balɔ a yi ɔ kwanjandɔsɔrɔba di, "Ni vaari nyintɔalɔkaha mana ta da vaa a taanj yɔri."

¹³ Die wɔa die ba vaari vuosisi di dine paanɔ golime

* 6:7 6.7 Salumbɔŋ die yiwo damɔmɔŋ tune.

anv ta tialt tialt wa a suuli kparisi ban anan ale.

¹⁴ Die vuodiekemba di benne mi ta ye Yisa di yine mamachi wokpuka gie wo die di baari di, "Wusie, daa wa sen yiwo Nmuj naazva dieke Mosisi di bala di v nan ken dunta ka gie me wo."

¹⁵ Yisa die di mujji di ba yie siri di ba ken a yigi wo anan haguuj a yi wo naan; die wia die v bi yinji juak ga kunkogiri me a ga bie v nyuna ma.

Yisa die di chonna nyaan sikpen dene

(Mat. 14.22-33; Maki 6.45-52)

¹⁶ Die jujmuj die di tuguna, v kvanandusiriba die di ssoj ga gbagkpuri ma,

¹⁷ a nagt haaruj a garisi gbagkpuri a yinji gara Kapenomi. Yuj die di sibe ta Yisa die di ye ka ken guti ba ma.

¹⁸ Sanja gie bulogisukpenkpuri die di niga ta doma nyaabu.

¹⁹ Die Yisa kvanandusiriba die di daj a ga siba malisi ataa yaa anusa, ta die ken ye Yisa di chonnana nyaabu sikpen a ken gbige haariku, ta nmaamuj die di yigi be.

²⁰ Yisa die di bal ba di, "Ni da vaa nmaamuj yalla ni, di yiwo manuj."

²¹ Die ba nagt wa anan sugifaluj a yi haariku ma, ta lele womi ba haariku die di ga tugt gbagkpuri nvan jigidieke chaan die ba ganana wa.

Kpikpaaku die di dina di dia a yaala Yisa dene

²² Ka tunvusa die kpikpaan dieke die di wiaruna gbagkpuri mi wo chaaku die di ye di haari balumuj nyuna ma tialna mi. Die ba siba di dienewo Yisa ka juu haariku a ga anan v kvanandusiriba, dama die ba gaya muj ta va wa.

²³ Die haarisi atan die di nyuj Tiberisi a ken zie gbagkpuri kvanvan jigidieke die ti Yomotien di naguna paanuku a biri Nmuj ta kpikpaaku di dii wo.

²⁴ Die kpikpaaku di yene ta Yisa anan v kvanandusiriba wo mi wo, die ba juu haarisi mi a ga Kapenomi a di dia yaala Yisa.

Yisa di yine miivoli nyindi-ike dene

²⁵ Die vuosisi die di juakna a ye Yisa gbagkpuri mi chaaku, die ba piast wa di, "Dudaguru, sanja bia fu ken giena?"

²⁶ Yisa die di yinji a bal ba di, "Wusie man bala ni, nuj n di dia a yaala muj da ni yene mamachi dagiti wia ama die n yina ni nyindiike ni dii chagt wa wia.

²⁷ Ni da tumma tumma nyindiike diekemba di chusunana wia, ama ni tumma tumma nyindiike diekemba di yinana vuosi miivoli dieke di wone kpatuj wia. Manuj Vuota Bva nan yi ni kanuj nyindiike mi, dama n Chva Nmuj yina muj kanuj yiko di n yina ni."

28 Die wɪa die ba pɪasɪ wa dɪ, “Bɪa tɪ ba tɪ tɔŋ aŋ ka yi Ŋmɪŋ tɔɔma?”

29 Yisa die dɪ yɪŋŋi balɪ ba dɪ, “Ŋmɪŋ yaala nɪ yiwo vuodieke ɔ tɔɔna wa yada.”

30 Die ba yɪŋŋi balɪ dɪ, “Mamachi wɔɔbɪa fɔ nan yi aŋ tɪ ye ta yi fɔ yada? Bɪa fɔ baa fɔ yi?”

31 Tɪ chɔɔŋkɔɔɪba die dii wo nyindiike dieke ba wasɪnana maana sanŋa dieke ba benne hagɪrɪ ma, sɪba ba maagɪna Ŋmɪŋ gbɔŋkɔ ma die wo dɪ, ‘U yɪ ba wa nyindiike a nyɪŋ arɪzanna ma dɪ ba dii.’ ”

32 Yisa die dɪ baarɪ dɪ, “Wusie maŋ bala nɪ, daa Mosisi die yɪna nɪ nyindiike a nyɪŋ arɪzanna ma wa, ama dɪ yiwo n Chɔɔa Nabidie Ŋmɪŋ, wɔɔŋ ɔ yɪna nɪ wusie nyindiike dieke dɪ nyɪna arɪzanna ma wa.

33 Nyindiike dieke Ŋmɪŋ dɪ yɪnana nɪ wa, yiwo vuodieke dɪ nyɪna arɪzanna a keŋ sɔɔŋ ta yɪa dɔɔɪaka gie vuosi miivoli wo.”

34 Die ba baarɪ, “Jakɔɔŋ, yɪma tɪ nyindiike gie daaŋ mana.”

35 Yisa die dɪ balɪ yɪ ba dɪ, “Manɪŋ n yine miivoli nyindiikehe. Vuodieke dɪ kienene n jigɪŋ, kɔŋ kaanɪ bɪ yigi wo, ta vuodieke dɪaŋ dɪ yi mɪŋ yada nyanyuule kaanɪ yigi wo.

36 N wɔŋ balɪ nɪ dɪ nɪ ye mɪŋ mɪŋ, ama nɪ ka yi mɪŋ yada.

37 Ama vuodieke nɪŋ mana n Chɔɔa Ŋmɪŋ dɪ nagɪna yɪ

mɪŋ, nan keŋ n jigɪŋ a yi mɪŋ yada, ta n kaanɪ yagɪ vuodieke nɪŋ dɪ kienene n jigɪŋ.

38 Dama n nyɪŋ wa arɪzanna ma a keŋ sɔɔŋ dɪ n yi Ŋmɪŋ vuodieke dɪ tɔɔna mɪŋ dɔɔŋɔɔ daa manɪŋ n dɔɔŋɔɔ.

39 Wɔɔŋŋ Ŋmɪŋ die dɪ tɔɔna mɪŋ wa, ɔ choti yiwo dɪ n daa vaa vuodiekemba ɔ nagɪna yɪ mɪŋ wa wɔɔnyɪ bɪa, ama a keŋ sɔɔrɪ ba mana a nyɪŋ kɔŋ me dɔɔɪa kpatɪŋ daraaŋ.

40 Wudieke n Chɔɔa dɪ yaalala wɔɔna; dɪ vuodiekemba mana dɪ yene ɔ Bɔɔa wa ta yiwo yada wa, yallɔma miivoli dieke dɪ wone kpatɪŋ; ta n nan daansɪ sɔɔrɪ ba mana a nyɪŋ kɔŋ me dɔɔɪa kpatɪŋ daraaŋ.”

41 Die Juu vuosisi die dɪ piili a vɔɔna wɪa, die ɔ bala dɪ, “Manɪŋ n yine nyiindiike dɪ nyɪna arɪzanna ma a keŋ sɔɔŋ wa.”

42 Die ba pɪasa tamba dɪ, “Daa daa wa gie yine Josefu bɔɔa, Yisa wa? Ta tɪ sɪba ɔ chɔɔŋ aŋaŋ ɔ nunɪ wo? Lalta ɔ baarɪ dɪ ɔ nyɪŋ wa arɪzanna ma a keŋ sɔɔŋ?”

43 Yisa die dɪ yɪŋŋi balɪ ba dɪ, “Nɪ vaa vɔɔŋŋ.

44 Vuonɪ kaanɪ bɪagɪ keŋ n jigɪŋ, ntaala n Chɔɔa Ŋmɪŋ vuodieke dɪ tɔɔna mɪŋ wa yaa wa keŋ, ta n nan daansɪ sɔɔrɪ wa a nyɪŋ kɔŋ me dɔɔɪa kpatɪŋ daraaŋ.

45 Ŋmɪŋ naazɔalɪba die maagɪya Ŋmɪŋ gbɔŋkɔ sɔŋ

dı, 'Nınuñ nan dagı vuota mana.' Ta vuodieke mana dı wonna n Chva Nınuñ ta tuose v wıaha, wonuñ v kien wo n jiginj.

46 Vuonj ye ka ye n Chva Nınuñ, sie manuj vuodieke dı nyınna v jiginj nyına ma yene wo.

47 "Wusie manj bala nı, vuodieke dı yine muñ yada, wonuñ v yaa wa miivoli dieke dı wone kpatıñ.

48 Manuj n yine miivoli nyindiikehe.

49 Nı chııñkısılıba die dii wo maana hagırı ma, ama ta die kpi.

50 Ama nyindiike dieke dı nyınna arızanna ma a kenı sınıñ nuñ, vuodieke dı dine he kaanj kpi.

51 Manuj n yine miivoli nyindiikehe die dı nyınna arızanna ma a kenı sınıñ wa. Vuodieke dı dine nyindiikehe gie, nan dı yaa miivoli dieke dı wone kpatıñ. Nyindiike gie yiwo n nyıngbanuj, kanuj manj baa n nagı yı amı tıngbanjka gie vuosi nan dı yaa miivoli."

52 Wıurı gie die dı vaa juu vuosi dı piili a nıga nınhagıruñ ta pıasa tanj dı, "Laha daa wa gie dı baa v yi a yı tı v nyıngbanuj anj tı ñobı?"

53 Yisa die dı balı a yı ba dı, "Wusie manj bala nı, ntaala nı ñobı manuj Vuota Bva nyıngbanuj ta nyu n zımbı, nı kaanj dı yaa miivoli nı ma.

54 Vuodieke nuñ mana dı ñobına n nyıngbanuj ta nyu

n zımbı yaa wa miivoli dieke dı wone kpatıñ, ta n nan daanı sınıñ wa a nyıñ kuñ me dınıa kpatıñ daraanj.

55 N nyıngbanuj yine wusie nyindiike ta n zımbı dı yi wusie nyınyuuke.

56 Vuodieke dı ñobına n nyıngbanuj ta nyu n zımbı bie wo n ma, ta n dıan manj bie v ma.

57 "N Chva Nınuñ vuodieke dı sına miivoli tınına muñ, ta v wıa manj yalı miivoli. Die gbanj gbanj dı sıı, vuodieke dı ñobına n nyıngbanjka nan dı yaa miivoli n wıa.

58 Manuj n yine nyindiike dieke dı nyına arızanna ma a kenı wo. Ta vuodieke nuñ mana dı dine nyindiikehe, nan dı bie v mıı ma yaa gamma haahuu; hanuj nyindiikehe mı ka sıı sıba nyindiike dieke nı chııñkısılıba dı dine ama ta kenı kpi wo."

59 Yisa die balı wa naa sanja dieke die v dagınana Kapenımı Nınuñ jamıñ juoku me wo.

Miivoli dieke dı wone kpatıñ wıa

60 Yisa kvanandısırıba pam die dı wonna v dagıku gie die ba baarı dı, "Dagıku gie faası hagırı muñ. Mınıa baanj bıagı tuoke?"

61 Vuonj die ka balı Yisa, ama die v muñı dı v kvanandısırıba vıına wıa yaa gamma wudieke v bala wa. Die v pıası ba dı, "Wıurı gie vaa nı yaala nı yınjı muñ?"

62 Dii yi ni ye manuj Vuota Bua di jualna a gara arizanna jigidieke n nyinna kenj wo, lalta ni baa ni yili?

63 Njun Halikasika yunana vuota miivoli, ama vuota gban gban kaan biagi yi naa. Wubaliki diekemba n bala a yi ni wa yaa wa Njun Haaluj dieke di yunana vuosi miivoli a kienj.

64 Ama ni batanj ka yi yada." Yisa die wonj siba muj a nyuj piiliku me vuodiekemba di kana ka baa ba yiwo yada ananj vuodieke di bala v posi v chianj.

65 Die v balj guti di, "Naa wia manj balj ni di vuonj kaan biagi a kenj n jiginj ntaala n Chua Njun yi wa sienj di v kenj."

66 Naa wia die v didusuriba pam die di yinji ta ka bi di v kvanj bibra.

67 Die wia Yisa die di piasj v kvanjandusuriba ban ananj bale wo di, "Ta ni gban ni nan va muj?"

68 Ta Simoni Piita die di yinji a balj di, "Ti Yomotienj, minja jiginj ti baa ti ga? Funuj fu yalla wubalika dieke di yunana miivoli dieke di wone kpatuj.

69 Ta lele ti yi fu yada muj ta siba a baari fu yine Njun vuokasi wa."

70 Yisa die di yinji balj ba di, "Ninuj vuosi ban ananj bale wa gie, manuj n vuarina ni, ama ni wonyi yiwo Sitaani suti."

71 Die v bala yaa gamma Judasi vuodieke di yine Simoni Asikaroti bua wa

wia. Wunuj v yiwo v kvanjandusuruj ban ananj bale wo wonyi, ta die baa v kenj posi v chianj.

7

Yisa numballi die di kana ka yiwo yada wia

1 Naa kvanj chaan Yisa die di dia Galili tujgban ma; ta die ka dia Judia tujgban ma dama Juu vuosi nyukura die yaala ba kuv wa muj.

2 Die Juu vuosi duuga dieke ba wasina jaga duugaka die di gbigi,

3 die wia Yisa numballi die di balj a yi wa di, "Nyuj gie a ga Judia tujgban ma amv fu kvanjandusuriba di benne mi wo nan ye tunj dieke fu tunnana.

4 Vuodieke di yaalinana vuosi summa v wia ka lobura wudieke v yinene. Fu yinene waha gie wo, vaa dunja mana summa fu wia."

5 U numballi gban die ka yiwo yada.

6 Yisa die di balj a yi ba di, "N sanja ye ka kenye. Ama ninuj nuj sanja mana mv a yi ni muj.

7 Ninuj nuj, dunjaka gie vuosi ka haa ni, ama ba haa muj muj dama n balala di wudieke ba yinene wo yiwo bianj wia.

8 Ninuj ni gamma duugaka, manuj n ka gara duugaka gie dama n sanja ye ka tugya."

9 Die v balj ba naa, ta wari bie Galili me.

Yisa die di gana jaga duugaka dene

10 Die Yisa nımbalı die dı gana dıbgaka kvañ chaañ, Yisa gbañ die dı ga; ama die v ka ga yaalıñ ma ama die v lobırı a ga mıñ.

11 Die Juu vuosi nyñkıraha die dı dıdıa a yaala wa dıbgaka ma, ta die pıasa vuosi dı, “Sıa daa wa dı beri?”

12 Die vuosi pam die bie mi a pıusa bala v wıa; batañ die dı baarı dı, “Ü yiwo vuovıuñ”, batañ dıañ dı baarı dı, “Aayı, v gaama vuosi mıñ.”

13 Ama ba wınyı die ka yuori balı v wıa dama die ba chıga Juu vuosi nyñkıraha mıñ.

14 Die dıbgaka die tıgı wa sunsıñ ta die Yisa dı ga Nıñ jıamıñ juokpenkırıku ma a piili a daga vuosi Nıñ wıa.

15 Die Juu vuosi nyñkıraha die dı wıñna wa, die dı yi be mamachi, ba pıasa dı, “Lalıa daa wa gie dı yi a sıba wıa dene ta ka ga tı siikusi?”

16 Yisa die dı yıññı balı ba dı, “Wudieke n dagına wa ka yi n gbañ gbañ n dagıñ, ama a nyñ wa Nıñ jıgıñ, vuodieke dı tıñna mıñ wa.

17 Vuodieke mana dı yaalınana v yi wudieke Nıñ dı yaalala nan dı sıba dı wudieke n dagınana wa nyñ wa Nıñ jıgıñ yaa n jıgıñ.

18 Vuodieke dı balala v gbañ gbañ v dagıñ mıa mıñ dı v ye bırıñ a yı v gbañ, ama vuodieke dı yaalala dı v yi añ vuodieke dı tıñna wa

wa ye bırıñ yiwo wusietien ta wıbıañ dı wo v ma.

19 Daa Mosisi die yına nı mıraha? Ama nı wınyı ka dı ha. Ta bıa nı mıa dı nı kısı mıñ?”

20 Kırıkpaaku die dı yıññı balı dı, “Fıñıñ yaa wa jımbıañ fı ma. Mıñta mıñana v kısı fı?”

21 Yisa die dı yıññı balı ba dı, “Manıñ n yiwo mamachi wıokpenkırıñ davıssırıñ daañ, dı yi nı mamachi.

22 Ama Mosisi die yına nı nıañ dı nı gobime nı ballıdembisi kolaha (Daa Mosisi die piiline ke, ama nı chıñkısıba die piiline ke), nı ñaañ gobi be mıñ davıssırıñ daraañ.

23 Dı yi nı gobe Bıadembıñ davıssırıñ daraañ amı nı kaañ chıssı Mosisi mıraha, bıa wıa nı ja sınyırıñ añañ mıñ n gbaanna daa wa davıssırıñ daarı?”

24 Nı daa daanıñ vuon dı sına dene ta dıı wo v sarıya, ama dıı wo v sarıya añañ wudieke dı mıña.”

Vuosisi die dı pıasınana tañ yaa gamma Yisa ma dene

25 Jerusalemi vuosi batañ die dı baarı dı, “Daa daa wa gie ba mıa dı ba kısı wa?”

26 Ye, v bala yen me ta vuon dı ka bala wa wıñ. Dı baañ yi dı nyñkıraha mıññıya mıñ dı v yiwo Nıñ Vuovarıkıñ, Masia wa?”

27 Tı sıba daa wa dı nyñna jıgidieke; ama dı yi ta Nıñ Vuovarıkıñ, Masia

wa dı kenj kenj, vuonj kaan dı siba jigidieke v nyınna.”

28 Die Yisa die dı yene daga vuosisi Nımunj jıamunj juokpenjkrıku ma wa, die v kenj balı ananj lolıkrıunj dı, “Nıunj nı yile dı nı siba mıj mıj, ta bı yile dı nı siba jigidieke n nyınna? Manıj n ka kenj giena ananj n gbanj gbanj n yiko, ama vuodieke dı tunna mıj wa yiwo wusie tienj. Nıunj nı ka siba wa,

29 ama manıj n siba wa mıj, dama n nyıj wa v jigınj, wunıj v tunna mıj.”

30 Womi die ba mıa dı ba yigi wo, ama vuonj die ka bıagı yigi wo dama v yigınj sanjıa die ye ka tugıya.

31 Ama krıkpaaku sunj vuosi pam die dı yiwo yada, ta baarı dı, “Nımunj vuovarıkrı Masia wa dı kenj kenj, v nan tunj mamachi wokrıuma a tıanj daa wa gie dı tunna naa?”

Die ba tunna gbıgbarıtınj dı ba ga yigi Yisa dene

32 Die Farasisi vuosisi die dı wunj krıkpaaku dı puısına a bala wıaha gie yaa gamma Yisa ma wa, die wıa die banıj ananj ba kıkaabıtıba nyınkrıaha die dı tunj Nımunj jıamunj juokpenjkrıku gbıgbarıtınj batanj dı ba ga a yigi Yisa.

33 Yisa die dı baarı dı, “N nan dı bie nı jigınj daraa ale ama ka kvanj chaanj n nan yınjı ga vuodieke dı tunna mıj wa jigınj.

34 Nı nan dı dıa a yaala mıj ama nı kaanj ye mıj,

dama jigidieke n bala n bemme wo nı kaanj bıagı a kenj mi.”

35 Juu vuosi nyınkrıaha die dı pıasa tanj dı, “Sıa v baa v ga ta tı kaanj ye wo? U baa v ga wa Giriiki vuosi tıgı diekemba Juu vuosisi dı benne wo a dagı Giriiki vuosisi?”

36 U baarı dı, ‘Nı nan dı dıdıa a yaala mıj ama nı kaanj ye mıj’, ta ‘Nı kaanj bıagı ga jigidieke n bala n bemme wo’, wıurı gie chıanj?”

Miivoli nyaanj wıa

37 Die duvgaka dakpatıkrı daraanj die yiwo daakrıunj. Dıunıj daarı mi Yisa die dı hagı zie a balı ananj lolıkrıunj dı, “Vuodieke nıj mana nyanyuule dı yalla, v kenj n jigınj a nyu.

38 Dama Nımunj gbanjku baarı dı, ‘Vuodieke nıj mana dı yine mıj yada, miivoli nyaanj nan dı paala a nyıj v ma.’ ”

39 Yisa die balı wa naa yaa gamma Nımunj Halıkasıka ma, Haalınj dieke vuodiekemba dı yine wo yada dı bala ba kenj ye wo. Die sanjka mi ta Nımunj ye ka yı vuosi Halıkasıka mi, dama sanjıa mi ta v ye ka kótı Yisa nımınsıkrıen.

Vuosisi puole wıa

40 Die daadamba pam die dı wunıj v bala die wo ta baarı dı, “Daa wa gie senj yiwo Nımunj naazva wusie.”

41 Ta batanj dı baarı dı, “U yiwo Nımunj Vuovarıkrı

Masia wa." Ama batan dian di baari di, "Nmun Vuovbarikuri Masia wa kaan nyun Galili me.

⁴² Nmun gban̄ko dagiya di Masia baa v yiwo naan Davidi haagin ta ba nan muri wa Betilehemi ma tigi dieke die Davidi di benne."

⁴³ Naa wia vuosisi die di puo yaa gamma Yisa ma.

⁴⁴ Die batan di yaala ba yigi wo ama vuon die ka gbi wa.

Juu vuosi nyinkura die di kana ka yi Yisa yada dene

⁴⁵ Die gbigbaritba die di yin̄ji ga kikaabitba nyinkuraha anan Farasisi vuosisi jigin, die ba piast ba di, "Bia yine ni ka yaa wa a ken?"

⁴⁶ Gbigbaritba di yin̄ji bal ba di, "Vuong ye ka bal wia siba daa wa di bala die wo."

⁴⁷ Farasisi vuosisi di piast ba di, "U gaan ni gban̄ mun yaa?"

⁴⁸ Ni ye ye ta nyinkuraha wonyi yaa Farasisi vuon yi wo yada?

⁴⁹ Krikpaaku gie di kana ka siba Nmun miraha wia, Nmun nan chusti ba."

⁵⁰ Nikodimosi die yiwo Farasisi vuosi wonyi, die v yiwo vuodieke di wolinne a ga Yisa jigin. Die v bal ba di,

⁵¹ "Ti miraha ka yi sien di ti dii vuon sar̄ya a baari v chustiya ta ye ka wun wa ta ye wudieke v yine."

⁵² Die ba yin̄ji piast wa di, "Fu gban̄ nyun wa Galili

yaa? Karun̄ Nmun gban̄ko ta nan ye di Nmun naazva ye ka nyun Galili tngban̄ ma."

8

Hogu daakpannaguru wonyi wia

¹ ((Womi vuon mana die di ga tigin, ama Yisa die di jwali ga Olivisi Tusti kunkogiri me.

² Die ka sukoleelin die v yin̄ji ga Nmun jamun juokpen̄kpuku ma. Die vuosi pam die di taan a gilin wo, die v sson̄ kal a piili a daga ba.

³ Die miraha didagur̄ba batan̄ anan Farasisi vuosisi batan̄ die di yaa hogu wonyi die di dvaguna anan dembin dieke di kana ka yi v churu a ken juu ta vaa v zie ba mana nun̄ja.

⁴ Ta die bal a yi Yisa di, "Didaguru, ti yigi wo hogu wa gie ta v dva anan dembin dieke di kana ka yi v churu.

⁵ Ti miraha s̄n̄ Mosisi die baari di hogu wa mi chanchaan mu ba taa wa anan tana a kuv̄ mun, ta fun̄, lala fu bal?"

⁶ Die ba bal wa naa di ba ye v nan bal wubian an ba galun wa. Ama Yisa die di sson̄ a zuri a nagi v nuubin a maaga wia tngban̄.

⁷ Die ba ye a piasta Yisa wia yaa gamma hogu wa ma. Womi Yisa die di hagi zie a baari di, "Vuodieke di yene ka yi bian, die vuoke wolin a nagi tan a taa wa."

⁸ Ta die a bi sson̄ zuri a maaga tngban̄.

⁹ Die ba wonna baluku naa wa, die ba mana die di nyin mi wonyi wonyi, nyinkoraha die wolinne nyin, ta die va Yisa ta hogsu wa die di ye zie mi.

¹⁰ Yisa die di hagu zie a piastu hogsu wa di, "Ba bie sia? Vuon ka tialya di u bali a chussti fu?"

¹¹ U yinji baaru di, "Jakusu, vuon ka tialya." Ta Yisa die di baaru di, "N gban n kaan bali a chussti fu, gamma ama da bi yi bian bibra.")

Yisa di yine tngbanka chaanun dene

¹² Yisa die di bali a yi vuosisi bibra di, "Manun n yiwo tngbanka gie vuosi chaanun, ta vuodieke mana di dina n kvan nan di yaa chaan dieke di chaana u berin, ta u kaan di dia mia lumun ma."

¹³ Ta Farasisi vuosisi die di bali a yi wa di, "Fu nyuna ma fu balala yaa gamma fu ma, ta wudieke fu balala wa di yi yori."

¹⁴ Yisa die di yinji bali ba di, "Du yi man bala yaa gamma n ma, ama wudieke n bala wa yiwo wusie, dama n siba jigidieke n nyunna ken mun ta bi siba jigidieke n ganana. Ama nunun ni ka siba jigidieke n nyunna anan jigidieke n ganana.

¹⁵ Nunun ni die vuon sariya yaa gamma vuota chwara di sina dene, ama manun n ka die vuon sariya.

¹⁶ Du yi man ken baa n dii vuon sariya, n nan dii

u sariya anan wusie, dama n ka die sariya n nyuna ma ama n Chua vuodieke di tunna mun wa bie n jigin.

¹⁷ Di maagya ni mira sun di du yi vuosi bale di dii siara ta bali wubalimun wudieke ba bala wa yiwo wusie.

¹⁸ Manun n bala yaa gamma n ma, ta n Chua vuodieke di tunna mun dian di bala yaa gamma n ma."

¹⁹ Die ba piastu wa di, "Fu Chua wa bie sia?"

Ta Yisa die di yinji bali ba di, "Ni sen ka siba mun yaa n Chua wa. Du yi ni tin siba mun ni tin nan di siba u Chua gban."

²⁰ Yisa die bali wa waha gie mana sanja dieke u dagunana vuosisi Nmun jamun juokpenkpuku ma jigidieke Nmun piini adaka di benne wo; ama vuon die ka yigi wo, dama u yigin sanja die ye ka tugya.

Ni kaan biagi a ga jigidieke n ganana

²¹ Yisa die di bi a bali ba di, "Manun n nan ga, ta ni nan di dia a yaala mun ama ni kaan ye mun, ta nan ken kpi anan ni wubiatu. Ni kaan biagi ga jigidieke n ganana."

²² Die wa Juu vuosi nyinkoraha die di piasta tan di, "U baaru di, 'Ni kaan biagi a ga jigidieke n ganana wa.' U yaala u kuu wa u gban yaa?"

²³ Yisa die di bi bala guti di, "Nunun ni yiwo tngbanka gie suti, ama

manuj n yiwo arızanna sıtı. Nınuj nı nyuj wa tıngbanjka gie me, ama manuj n ka nyuj tıngbanjka gie me.

24 Die wıa manj balı nı dı nı nan kpi ananj nı tontombıatı. Ta dı yi nı ka yi mıj yada dı n yiwo vuodieke n yine wo nı senj kpi ananj nı tontombıatı mıj.”

25 Die ba pıası wa dı, “Manıa yine fı?”

Yısa die dı yınjı balı ba dı, “N yiwo vuodieke n balala nı a nyuj piiliku me dı n yiye wo.”

26 Wıa pam benne manj tıj nan balı a chwıstı nı; ama vuodieke dı tonna mıj wa yiwo wusietienj ta manuj n bala dınta ka gie vuosi wudieke n wonna a nyına v jıgıjı.”

27 Ama vuosisi die ka sıba dı v bala ba yaa gamma v Chııjı Nımuıj wıa.

28 Die wıa Yısa die dı balı ba dı, “Sanjıa dieke nı kenj kıtı manuj Vuota Bıa njmınsıkpenj, sanjka mı nı nan mınjı dı n yiwo vuodieke n yine, ta sıba dı n ka yie wıuj ananj n gbanj gbanj n yiko, ama n bala wudieke n Chıa dı dagına mıj dı n balı wa mıj.

29 Wınuıj vuodieke dı tonna mıj wa bie n jıgıjı. U ka va mıj dama n yie wudieke dı nannana v sınj sanjıa mana mıj.”

30 Vuosi pam die dı wıuj v balala wıaha gie wo, ta yi wo yada.

Wusieke nan gbatı nı taanj

31 Die Yısa die dı balı yi Juu vuodiekemba dı yine wo yada dı, “Dı yi nı dı n dagıkı, nı senj yiwo n kwanandıstııjı;

32 ta nı nan dı sıba wusieke ta wusieke nan gbatı nı taanj.”

33 Die ba yınjı balı wa dı, “Tınuıj tı yiwo Abarahamı haagısı ta ye ka yi vuonj yınjıstı. Lalıa fı bala dı, ‘Tı nan ye gbatıtaanıj?’ ”

34 Yısa die dı balı a yı ba dı, “Wusie manj bala nı, vuodieke nıj mana dı yinene bıanj yiwo bıanj yıwıstı.

35 Yıwıstı nıj ka gıtı v tienj denj me, ama tıgıjı bıa nıj gıtı wa denj me yaa gamma haahuu.

36 Dı yi manuj Nımuıj Bıa wa dı gbatı nı a taanj, nı nan senj ye gbatıtaanıj.

37 N sıba dı nı yiwo Abarahamı haagısı, ama nı mıa dı nı kıstı mıj mıj, dama nı ka yaala nı tuo n dagıkı.

38 Manuj n bala wudieke n Chıa dı dagına mıj mıj, ama nınuıj nı yie wudieke nı chııjı dı bala nı.”

39 Ba yınjı balı wa dı, “Tı chııjı yiwo Abarahamı.”

Ta Yısa die dı yınjı balı ba dı, “Dı yi nı senj yi Abarahamı ballı nı nan dı yie wudiekemba die v yine wo mıj.

40 Ama nı yaala nı kıstı mıj mıj n balala nı wusie dieke Nımuıj dı nagına a yı mıj wa mıj. Abarahamı nıj die ka yi wıuj sıba naa.

41 Nt yie wudieke gban gban nt chooj dt yinene wo.”

Die ba yinji balı wa dt, “Nmıj gban gban yine tı chooj dieke nyına ma tı yalla, ta tı yi v ballı wusie.”

42 Yisa die dt balı a yı ba dt, “Nmıj dt tıj seıj yi nt chooj nt nan dt cho mıj, dama n nyıj wa Nmıj jigin ta wa bie gie lele wo gie. N ka kenye anaj n gban gban hagııj ama wotıj v tonna mıj.

43 Bıa wıa nt ka sıba wudieke n balala wa chıaj? Dt yiwo nt kana ka bıagı womma wudieke n balala wa mıj.

44 Nıtıj nt yiwo nt chooj, Sitaani ballı ta yaala nt yime nt chooj wa choti. Piiliku me wo die v yiwo vuokııı, ta bı wo wusie, dama wusie wo v ma halı bıta gban. U ken chıba nmıchıtıı ka njan yiwo v tıntıkura, dama v yiwo nmıchıtııten, ta nmıchıtııı mana nyıj wa v jigin.

45 N balala nt wusieke wıa, die wıa nt ka yi n balııv yada wa.

46 Nı jabıa baaj bıagı dagı n wotıaj? Du yi manı bala wusie, bıa wıa nt ka yi mıj yada?

47 Vuodieke dt nyına Nmıj jigin womma Nmıj wıbalıka mıj; ama nıtıj nt ka nyıj Nmıj jigin, die wıa nt zeti dt nt wıj wa.”

Yaa gamma Yisa anaj Abarahami wıa

48 Die Juu vuosi die dt yinji balı Yisa dt, “Tı ka yaa wusie tı bala dt yiwo Samaria vuoj ta jumbıaj dt yallı fı wa?”

49 Yisa die dt yinji a balı ba dt, “Jumbıaj ka yallı mıj. Manıj n yı wa n Chıa Nmıj jılıma ta nıtıj nt daansa mıj yıı.

50 Manıj n ka yaala bıııj a yıa n gban. Ama Nmıj yaalala ka yıa mıj, ta v bı yi wusie sarıyadiııı.

51 Wusie manı bala nt, vuodieke mana dt dına n wıaha kaaj wıj kpi.”

52 Ta Juu vuosisi die dt balı a yı wa dt, “Lele tı wa sıba a baarı dt jumbıaj yalla fı. Abarahami die kpiye mıj, ta Nmıj naazıalıba dıaj die dt kpi, ama baarı dt, ‘Vuodieke ntıj mana dt dına n wıaha kaaj wıj kpi.’

53 Tı chooj Abarahami die kpiye mıj, tı yaa tama dt ka yile dt tıaj Abarahami mıj? Nmıj naazıalıba gban die kpiye mıj. Mıtıa fı yile dt yiye?”

54 Yisa die dt yinji a balı ba dt, “Manı tıj bııa n gban, n bııııv nan yi yııı. Ama vuodieke dt bııınana mıj yiwo n Chıa, vuodieke gban gban nt bala dt v yiwo nt Nmıııı.

55 Nıtıj nt ye ka sıba wa, ama manıj n sıba wa mıj. Du yi manı baarı dt n ka sıba wa, n nan bıııj nmıchıtııten sıba nıtıj. Ama n sıba wa mıj ta dt v wıaha.

⁵⁶ Ni choonj Abarahami die yaa sɔgɔfialɔj pam, ɔ bala ɔ ye saɔja dieke n bala n kenj tɔngbanjka gie me wo; die ɔ senj ye ke miɔj, ta ɔ sunj die di fiaɔ.”

⁵⁷ Juu vuosisi die di balɔ a yi wa di, “Ye ka tɔgɔ bɔna banjisi-nɔ, lalia fu yi ye Abarahami?”

⁵⁸ Yisa die di yinjɔi balɔ ba di, “Wusie manj bala ni, ba kenne mira Abarahami wa, ta n wɔɔj beri miɔj.”

⁵⁹ Die wɔa, ba nagɔ tana di ba taa wa, ama Yisa die lobɔri ɔ gbanj ta nyɔj Njmiɔj jiamɔj juokpenkpuɔkɔ ma.

9

Yisa die di yuorine daa wɔnyɔ ba mirina wa yɔi nine dene

¹ Yisa die di chɔnnana a gara wa die ɔ ye daa wɔnyɔ ba mirina wa ta ɔ yi yɔi.

² ɔ kɔanandɔsɔrɔba die di pɔasi wa di, “Didagɔrɔ, miɔta tɔntɔmbɔatɔ wɔa ba mirɔi daa wa ta ɔ yi yɔi? Wɔnɔj yaa ɔ choonj anan ɔ nunj.”

³ Yisa die di yinjɔi a balɔ ba di, “Daa wɔnɔj yaa ɔ choonj anan ɔ nunj bɔan taasɔna ɔ yɔisɔsi. ɔ yɔnyɔa miɔj di n vaa ɔ nine yuori amɔ vuosi ye Njmiɔj tɔnkpuɔma.

⁴ Yun di yene ka sibiye naa, ti mu ti tumma vuodieke di tɔnna miɔj wa tɔuma; dama yun di kenj sibi vuonj kaan bɔagɔ a tɔj.

⁵ N yene bie tɔngbanjka gie me niɔj, n yine ka vuosi chaanɔj.”

⁶ Yisa di bala naa kɔan chaan, die ɔ tɔri nɔntɔbɔti a yi tantɔ ma, a bɔɔlɔbɔ a nagɔ tɔrigɔ daa wa nine,

⁷ ta balɔ a yi wa di, “Gamma a ga niɔi fu nine Siloami gbagɔri ma.” (Siloami chɔan yine “Tɔnyɔ.”) Die wɔa daa wa die di ga, a ga niɔi ɔ nine ta yese, ta viiri kuli tiginj.

⁸ Die ɔ jɔjɔrɔtan anan vuodiekemba die di wone a ye wo ta ɔ jɔɔsa wa die di pɔasa tan di, “Daa daa wa gie njaana a kala gie a jɔɔsa wa?”

⁹ Batan die di baari di, “ɔ wondene” Ama batan di baari di, “Aayɔ daa ɔ wondie, ɔ ta niɔasi wa miɔj.”

Die daa wa gbanj gbanj di baari di, “Manɔj n yine daa wa mi.”

¹⁰ Die ba pɔasi wa di, “Lalia fu yi ta fu ninehe di yuori?”

¹¹ ɔ yinjɔi a balɔ ba di, “Daa dieke saan di dine Yisa wa bɔɔlɔna tantɔ a nagɔ a tɔrigɔ n ninehe, ta balɔ di, ‘Gamma Siloami gbagɔri ma a niɔi fu nine.’ Die wɔa die manj ga, n dene niɔi a kpatɔ wa manj bɔagɔ a yese.”

¹² Die ba pɔasi wa di, “Siɔ ɔ beri?”

ɔ yinjɔi a balɔ ba di, “N ka sɔba.”

Farasisi vuosi die di pɔasɔna daa yɔi wa wɔpɔasika yaa gamma ɔ gbaaminj wɔa dene

¹³ Die wɔa die ba nagɔ daa wa ga Farasisi vuosisi jiginj.

14 Daa dieke die Yisa die di buuli tanti a yuori daa wa ninehe die yiwo davuusikiri daraan.

15 Ta Farasisi vuosisi die di bi piasti daa wa u ninehe di yuorine dene. U bal ba di, "U buuli wa tanti a tirigi n nine, man niti ha ta yese."

16 Farasisi vuosisi batan di baari di, "Yisa wa ka nyu Nmuji jigij, dama u ka di davuusikiri daari miraha."

Ama ba batan di baari di, "Lala tuntumbiati tien di baan biagi tun mamachi wokpuka gie?" Die wia die ba niga ninhaguru anan tan.

17 Die ba bi piasti daa wa di, "Daa dieke di yuorine fu ninehe, bia fu yile yaa gamma u ma?"

Daa wa di yinji bal di, "U yiwo Nmuji naazua."

18 Die Juu vuosi nyukuraha die ye ka yi yada di die u yiwo yu ama ta wa yese lele. Die wia die ba wa daa wa choon wa anan u nuu a ken,

19 a piasti ba di, "Ni bua wa wonna? Wonu ni baari di ni muri wa ta u yunya wa? Ta lala u biagi yese lele?"

20 U choon anan u nuu di yinji bal di, "Ti siba a baari di u yiwo ti bua, ta siba di ti muri wa ta u yunya muu."

21 Ama ti ka siba wudieke di yine u biagi yese lele, ta ka bi siba vuodieke di yuorine u ninehe. Ni piasti wa dama u ka yi buabin, u nan biagi bal yi u gban."

22 Die u choon anan u nuu wo die bal wa naa,

dama die ba chiga Juu vuosi nyukuraha nmaamu, dama die ba won san mu di vuodieke nuu mana di balala di Yisa yine Nmuji Vuovarikiri Masia wa, ba nan vuari wa a nyu ba Nmuji jiamu juoku me.

23 Die wia ba bal di, "U ka yi buabin, ni piasti wa."

24 Die ba wa daa dieke nine di yuorine wo ka bule me a bal wa di, "Hu Nmuji nuu ba ba fu bal wa wusie. Ti siba a baari Yisa yiwo tuntumbiati tien."

25 Daa wa die di yinji a bal ba di, "Manu n ka siba di u yiwo tuntumbiati tien yaa u ka yiye. Ama wubalu dieke n sibuna yine die n yiwo yu, ama lele n yese muu."

26 Ba bi piasti wa di, "Lala u yi ta yuori fu ninehe?"

27 U yinji bal ba di, "N won bal ni mu ta ni ka womma. Bia ni yaala n bi bal ni bibra? Ni gban ni yaala ni buru wa u kuananduruu yaa?"

28 Die ba wa zia wa ta baari di, "Fonu yiwo vuoke me kuananduruu, ama tunu ti yiwo Mosisi kuananduruu."

29 Tunu ti siba a baari di Nmuji die bal wa wia a yu Mosisi, ama vuoke gie nu ta ka won siba jigidieke u nyunna."

30 Daa wa di yinji bal di, "Bia mamachi wuu wonna! Ni ka siba u nyunna jigidieke, ama wunu u yuorine n ninehe muu!"

31 Tɪ sɪba a baari Nɪmɪŋ ka wɔmma tɔntɔmbiatɪ tielin jɔʊsɪŋ; ama ʊ wɔmma yɪa vuodieke dɪ jɪanna wa ta yie wudiekemba ʊ yaalnana mɪŋ.

32 A nyɪŋ dɔnta piiliku me, tɪ ye ka wɔŋ dɪ vuonɪ yuori vuodieke ba murɪna wa ta ʊ yɪ yɪ nine.

33 Dɪ yɪ daa wa gie dɪ ka nyɪŋ Nɪmɪŋ jigin, ʊ tɪŋ kaanɪ biagi a yɪ wɪŋ.”

34 Die ba yinɪ balɪ wa dɪ, “Fɔnɪŋ ba murɪ fɔ mɪŋ ananɪ bɪanɪ, mɪnta yine fɔ, fɔ yaala fɔ dagɪ tɪ?” Ta die yagi wa a nyɪŋ Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juoku me.

Ninyuorinɪ wɪa

35 Yisa die dɪ wɔŋ dɪ ba yagi wa daa wa a nyɪŋ Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juoku me, die ʊ yaalɪ ʊ jigin a ye wo, a pɪasɪ wa dɪ, “Yɪ Vuota Bɪa yada mɪŋ?”

36 Daa wa die dɪ yinɪ a pɪasɪ wa dɪ, “Jakɔnɪ, mɪnta yine Vuota Bɪa wa? Dagɪ mɪŋ amɔ n nan yɪ wo yada.”

37 Yisa die dɪ yinɪ balɪ wa dɪ, “Fɔnɪŋ wɔŋ ye wo mɪŋ, ta ʊ yine vuodieke dɪ balala wɪa ananɪ fɔ leleke giena.”

38 Daa wa dɪ baari dɪ, “N Yɔmɔtienɪ n yɪ fɔ yada mɪŋ.” Ta die sɔnɪ gbirigi Yisa nɪŋɪa.

39 Yisa die dɪ baari dɪ, “Manɪŋ n kenɪ wo tɪŋgbankɪ gie me dɪ n dii vuota sarɪya, amɔ vuodiekemba dɪ yɪŋna wa nan dɪ yese ta vuodiekemba dɪanɪ dɪ yesinene wo nan yɪŋ.”

40 Die Farasisi vuosi batanɪ die dɪ benne mi wo ta wɔŋ

wudieke ʊ bala wa die dɪ pɪasɪ wa dɪ, “Tɪ gbanɪ tɪ yɪŋya mɪŋ?”

41 Yisa die dɪ baari dɪ, “Dɪ yɪ nɪ tɪŋ wo ninyuorinɪ, nɪ tɪŋ kaanɪ dɪ yaa bɪanɪ, ama nɪ bala dɪ nɪ yaa ninyuoriku nɪŋ, nɪ yaa bɪanɪ.”

10

Yiyagɪrɔ nandagɪrɪ wɪa

1 Yisa die dɪ bɪ balɪ ba dɪ, “Wusie manɪ bala nɪ, vuodieke nɪŋ dɪ kana ka daagi yiise juoku sanbarɪ a juu ama ta daagi panɪ a juu yiwo gaarɔ ananɪ gbɪgbatɪrɔ.

2 Ama vuodieke dɪ daaginana sanbarɪ a juo wo yiwo yiisehe yiyagɪrɔ.

3 Sanvagarɪtɔ wa njanɪ yuori wo sanbarɪ a yɪ wa anɪ ʊ juu, ta ʊ wa ʊ gbanɪ gbanɪ ʊ yiisehe saara ba njanɪ wɔmma ʊ lolɪŋ ta ʊ yaa ba nyɪna.

4 ʊ kenɪ yaa ha a kenɪ nyɪŋ, ʊ njanɪ dɪ wa a nɪŋna ta yiisehe dɪ dɪ ʊ kwanɪ, dama a sɪba ʊ lolɪŋ mɪŋ.

5 Ama a kaanɪ wɔŋ a dɪ chaanɔ kwanɪ, a nan chɪɪɪ ta va wa, dama a ka sɪba ʊ lolɪŋ.”

6 Yisa die taanɪ ba nandagɪrɪ gie ama die ba ka sɪba wudieke ʊ balala ba wa chɪanɪ.

Yisa yine Yiyagɪrɔ vɪnɪŋ

7 Die wɪa Yisa dɪ bɪ bala ba dɪ, “Wusie manɪ bala nɪ, manɪŋ n yine yiisehe juoku sanbarɪ.

8 Vuodiekemba mana die dɪ wolinne a kenɪ n ma wa yiwo gaarɪŋ ananɪ

gbıgbaturıñ, ta yiisehe dı ka wıñ a yı ba.

⁹ Manıñ n yine sanbarı, vuodieke nıñ mana dı daagına n ma a juu nan ye gbatitaanıñ. U nan keñ juu ta nyına, ta yese nyindiike vına.

¹⁰ Gaaru nıñ kenye dı u keñ gaarı yiisehe, ta kub ha, ta bı chıstı ha. Manıñ, n kenye mıñ dı a ye miivoli dieke dı yine miivoli wusie ke.

¹¹ “Manıñ n yiwo yiyagırıvıñ, ta yiyagırıvıñ kpinene u yiise wıa.

¹² Ama vuodieke nıñ dı yagınana yiise ligire wıa, ta ka yi yiyagırı wusie, ta ka bı sı yiisehe nıñ, dı yi u keñ ye gbaanchıñ dı kien sanña dieke, sie u chıgı ta vaa yiisehe; ta gbaanchıñ keñ yigi he ta yiise tıalıkaha chıgı jaası.

¹³ U ñaañ chıga dama u yaga yiisehe ligire wıa, ta u бага wo yiisehe me.

¹⁴⁻¹⁵ Manıñ n yiwo yiyagırıvıñ; Sıba n Chıa Nıñ dı sıbına mıñ, ta n gban man sıba wa die wo, die gban gban dı sı, n sıba n yiise, ta yiisehe dıañ dı sıba mıñ, ta man yi siri dı n kpi a wıa.

¹⁶ N yaa yiise atan, ama hanıñ a wo yiise juoku gie me. Sie n yaa a dıañ a keñ, ta a nan tuo n nıañ, ta a mana bıññ yiise buuri bal mıñ, ta yaa yiyagıbal mıñ.

¹⁷ “N Chıa Nıñ cho mıñ mıñ dama n yi siri dı n kpi,

ta ka kvañ chañ n bı ye miivoli.

¹⁸ Vuon wori a nan bıagı vıarı n miivoli, ntaala n yı wa sien. N yaa yiko a nan bıagı nagı yi, ta bı yaa yiko a nan bıagı keñ n mıstı ma. Naa n Chıa die dı balı mıñ dı n yi.”

¹⁹ Die u wıbalıkaha gie die dı yi juu vuosisi dı bı puo bıbra.

²⁰ Ba pam die dı baarı dı, “Jımbıañ yalla wa ta u juo yıñyaatı. Bıa wıa nı wımma wa?”

²¹ Ama batan die dı baarı dı, “Vuodieke jımbıañ dı yalla kaañ bıagı balı wıa sıba naa. Lalıa vuodieke jımbıañ dı yalla dı nan bıagı a yuori yıstı nine?”

Juu vuosi die dı zetine Yısa dene

²² Die sanña dı tıgı dı ba dii ba dıga dieke ba ñaana bıra Nıñ ba jıamıñ juokpenkpuku wıa wa. Dıga ka die dii wo Jerusalemi ma. Sanña mi die yiwo tafaan

²³ ta Yısa die dı dı dıa lıfaan dieke ba wasınana Solomoni lıfaaka, dı benne Nıñ jıamıñ juokpenkpuku ma wa.

²⁴ Vuosisi die dı taan a gilıñ wo ta pıastı wa dı, “Fıññ yaala tı chıstı mıñ a ga tıgı wa sanña bıa? Balı tı wusie: Fı yine Nıñ Vuovarıkırı Masia wa?”

²⁵ Yısa die dı yıññi a balı ba dı, “N wıñ balı nı mıñ, ama nı ka yi mıñ yada. Tıñ diekemba n tınnana wa

añanj n Chua Nmutj yikoke, dagunana vuodieke n yine.

26 Ama ni ka yi yada dama ni ka yi n yiise.

27 N yiisehe womma n lolnj; ta manj siba ha ta a di n kvanj.

28 Manuj n yia ha miivoli dieke di wone kpatuj, ta a kaanj wanj kpi; ta vuonj di kaanj biagi a gbatu ha a nyuj n jigij.

29 N Chua Nmutj naguna ha a yi n nuusi me, ta wonuj u tianj vuonj mana muj. Die wia vuonj wori a baanj biagi a gbatu ha a nyuj n Chua wa nuusi me

30 Manuj añanj n Chua Nmutj yiwo jabalumuj.

31 Womi Juu vuosisi die di bi nagu tana di ba taa wa,

32 ama Yisa die di balu ba di, "Manuj n yi wo wonuna dieke n Chua Nmutj di naguna a yi muj di n yi pam ni jigij, a jabia wia ni yaala ni taa muj tana?"

33 Ta ba yinjji a balu wa di, "Ti ka baa ti taa fu tana añanj fu yinene wonunaha wia, ama fu naguna fu gbanj a magisa Nmutj wia. Funuj ko yiwo vuota, ama ta mia di fu nagu fu gbanj a buruj Nmutj."

34 Yisa die di yinjji a balu ba di, "Di maagija ni gbanj gbanj ni mura dieke di benne Nmutj gbanju sunj wa di, wonuj Nmutj die baari di, 'Sariya diiribe yiwo n balli',

35 ta ti siba a baari wudieke Nmutj gbanju di bala wa yiwo wusie yaa gamma haahuu; ta wonuj Nmutj di wasa vuodiekemba

u naguna u wiaha a yi wa u balli.

36 Manuj nuj, n Chua Nmutj vuaruna muj a tunj muj tungbanjka gie me. Ta lala ni nan biagi a baari di n zia Nmutj añanj n balala di n yiwo Nmutj Bua wa?

37 Die nuj ni da yi muj yada du yi manj ka tuma n Chua Nmutj tumaha.

38 Ama du yi manj tumaha ta ni ka yi muj yada, ni tunj mu ni yiwo n tumaha yada amu ni nan di siba di n Chua Nmutj bie n ma ta n dianj manj bie u ma."

39 Die ba bi mia di ba yigi wo, ama die u bia ta vaa ba,

40 ta die bi garisi Joodani muguru a ga jigidieke Joon die di sunana vuosi Nmutj nyaabu ta die bie mi.

41 Vuosi pam die di kenj u jigij a bala yia tamba di, "Joon die ka yi mamachi wokpuma ama wudieke mana u bala yaa gamma daa wa gie ma die yi wusie."

42 Die mi vuosi pam die di yi wo yada.

11

Lazurusi kuj wia

1 Die daa wonyi saanj die dine Lazurusi ta u bie Betani ma, ta die di kenj yuagu. Betani die yiwo tunj dieke Meri añanj u numbua Maata di benne.

2 Meri wa gie die yine vuodieke die di sitine tu-laarika a yi ti Yomutienj nagisi ma wa ta chitubu añanj u sikpenj zoosisi; die di

yiwo v numbaa Lazurusi die dɪ yʊagɪna wa.

³ Die v tamba Meri anan Maata die dɪ tɔŋ balɪ Yisa dɪ, "Tɪ Yɔmɔtɪen, fɔ zɔa dieke fɔ faasɪna a cho wo yʊagɪ mɪŋ."

⁴ Yisa die dɪ wɔnna naa wa, v balɪ a yɪ v kɔʊʊandɪsɪrɪba dɪ, "Yʊagɪvɔ gie ka baa ka yɪ Lazurusi miivoli kpatɪŋ, ama dɪ yiwo wudieke vuosi dɪ nan bɪrɪ Nɪmɪŋ saan ka wɪa, ta bɪ bɪrɪ manɪŋ Nɪmɪŋ Bɔa saan."

⁵ Yisa die cho wo Maata anan v nɪballɪ Meri anan Lazurusi mɪŋ,

⁶ ama die v wɔnna tɔntɔŋkɔ dɪ Lazurusi yʊagɪ wa, die v wɪarɪ a bie jigidieke die v benne wo damvɔma ale.

⁷ Ta die ken a balɪ a yɪ v kɔʊʊandɪsɪrɪba dɪ, "Nɪ vaa tɪ yɪŋŋi ga Judia."

⁸ U kɔʊʊandɪsɪrɪba die dɪ baarɪ dɪ, "Dɪdagɪrɔ, daraa ale ka gie, mi vuosi die yaala ba taa fɔ anan tana a kɔv mɪŋ, bɪa wɪa fɔ bɪ yaala fɔ ga mi?"

⁹ Yisa die dɪ yɪŋŋi a balɪ ba dɪ, "Chaanɪŋ ŋaan beri mɪŋ a nyɪŋ sukɔvɔŋ a tɔgɪ jɪŋmɪŋ. Dɪ yɪ vuon dɪ chɔŋ ŋmɪntɔvɔ v kaan gbɪŋ nan, dama v yese tɪŋgbɔŋka gie chaanɪŋ mɪŋ.

¹⁰ Ama dɪ yɪ v chɔŋ yuŋ v nan gbɪŋ nan dama chaanɪŋ wori."

¹¹ Yisa die bala wa naa, ta bɪ balɪ gɔtɪ dɪ, "Tɪ zɔa

Lazurusi gɔvɔra mɪŋ, ama n nan ga a sɔgɪrɪ wa."

¹² U kɔʊʊandɪsɪrɪba dɪ yɪŋŋi a balɪ wa dɪ, "Tɪ Yɔmɔtɪen, dɪ yɪ v gɔvɔra nɪŋ v nan ye alaafia."

¹³ Ama Yisa die daga dɪ Lazurusi kpiye mɪŋ ama v kɔʊʊandɪsɪrɪba die yile dɪ v daga dɪ Lazurusi gɔvɔra mɪŋ.

¹⁴ Die wɪa die v yuori balɪ ba dɪ, "Lazurusi kpiye mɪŋ;

¹⁵ ama nɪ wɪa n yaa wa sɔgɪfɪalɪŋ die n wone v jigiri amɔ nɪ nan yɪ mɪŋ yada. Nɪ vaa tɪ ga v jigɪŋ."

¹⁶ Die Tomasi, vuodieke ba wasɪnana (Yiibiri) dɪ balɪ yɪ v chanchaalɪba dɪ, "Nɪ vaa tɪ mana ga anan wa, amɔ dɪ yɪ kɔŋ, tɪ kpi anan wa."

Yisa yine vuodieke dɪ vanana vuosi dɪ yese miivoli bɪbra

¹⁷ Yisa die dɪ gana gbɪgi Betani wa, die v wɔŋ dɪ ba gune Lazurusi ka daraa anɪsa wonde.

¹⁸ Betani die ka yɔa anan Jerusalemɪ; die ka yɔvɔɪ die yiwo sɪba mali ale,

¹⁹ die wɪa Juu vuosi pam die dɪ ken dɪ ba waasɪ Maata anan Meri ta yɪ ba suguru yaa gamma ba numbaa kumbu wɪa.

²⁰ Die Maata dɪ wɔnna dɪ Yisa kien wo, die v nyɪŋ ga dɪ v tuoli wo sien me, ama Meri die dɪ wɪarɪ tɪgɪŋ me.

²¹ Maata die dɪ balɪ yɪ Yisa dɪ, "N Yɔmɔtɪen, dɪ yɪ fɔ tɪŋ bie wo giena n numbaa wa gie tɪŋ kaan kpi.

22 Ama n sɪba dɪ lele gban Nɪmɪn nan yi fɔ jadeike mana fɔ juɔsɪna wa.”

23 Yisa die dɪ balɪ wa dɪ, “Fɔ numbɔa wa nan hagu kunj me.”

24 Maata die dɪ yinjɪ a balɪ wa dɪ, “N sɪba mɪn dɪ v nan daansɪ hagu kunj me dɔnɪa kpatɪn daraan.”

25 Yisa die dɪ balɪ dɪ, “Manɪn n yine vuodieke dɪ sɔgɪrɪnana kunti ta yɪa ba miivoli. Vuodieke nɪn dɪ yi mɪn yada, v nan dɪ yallɪ miivoli, v kpi gbanj;

26 ta vuodieke dɪan dɪ benne v mɪsɪ ma ta yi mɪn yada kaan wɔn kpi. Yi wurɪ gie yada mɪn?”

27 Die v yinjɪ baarɪ dɪ, “Wa, n Yɔmɔtien, n yi yada dɪ fɔnɪn fɔ yine Nɪmɪn Vuɔvɔarɪkɪrɪ Masia wa ta bɪ yi Nɪmɪn Bɔa, vuodieke dɪ bala v kenj tɪngbanjka gie wo.”

Yisa die dɪ kɔnna dene

28 Maata die dɪ bala wɪaha a kpatɪ kɔanj chaan, die v yinjɪ ga a lɔbɪrɪ a wa v numbɔa Meri, a balɪ wa dɪ, “Dɪdagɪrɔ wa bie giena ta pɪasa fɔ wɪa.”

29 Meri die dɪ wɔnna naa, die v hagu a yi lagɪ lagɪ a nyɪn dɪ v ga tuoli wo sien me.

30 Yisa die dɪ ye ka tugɪ tɪnkpanjka sɔn, die v ye bie wo jigidieke Maata dɪ tuoline wo.

31 Die Juu vuodiekemba die dɪ benne tigiri me ta yɪa Meri suguru wo dɪ yene v hagɪna a yi lagɪ lagɪ a nyɪnna wa die ba dɪ v kɔan. Die ba

yile dɪ v gara vɔrɪkɔ jigɪn dɪ v kɔn.

32 Die Meri dɪ tugɪna jigidieke Yisa dɪ benne wo, ta ye wo wo, die v sɔvɔn gbirigi v nɪnɔa ta baarɪ dɪ, “N Yɔmɔtien, dɪ yi fɔ tɪn bie giena n numbɔa wa gie tɪn kaan kpi.”

33 Yisa die dɪ ye v kɔnnana ta Juu vuodiekemba dɪan dɪ dɪna v kɔan a kenj wo gban dɪ kɔnnana wa; die v sɔn dɪ chɔvɔsɪ pam.

34 Ta die pɪasɪ ba dɪ, “Sɪa nɪ gu wo?”

Die ba yinjɪ a balɪ wa dɪ, “Tɪ Yɔmɔtien, kenj a ye mi.”

35 Yisa die dɪ kɔn.

36 Die wɪa Juu vuosisi dɪ baarɪ dɪ, “Nɪ ye v faasɪna a cho Lazurusi dene.”

37 Ama batan dɪan dɪ baarɪ dɪ, “Daa v yuorine daa yɪa wa ninehe? V tɪn kaan bɪagu a kagu an Lazurusi da kpi?”

Yisa die dɪ sɔgɪrɪna Lazurusi a nyɪn kunj me dene

38 Yisa sɔn die dɪ faasɪ a chɔvɔsɪ, ta v ga vɔrɪkɔ jigɪn. Die ka yiwo tanj lugɪn vɔrɪn ba nagɪ tanj a ligi ka nɔan.

39 Yisa die dɪ baarɪ dɪ, “Nɪ nagɪ tanɪ a nyɪn vɔrɪkɔ ma.”

Maata, vuodieke dɪ kpine wo taa wa dɪ baarɪ dɪ, “N Yɔmɔtien, v nan dɪ nyɔvɔgɪ dama tɪ gune wo daraa anɪsa wɔnna.”

40 Womi Yisa dɪ balɪ a yɪa wa dɪ, “N ka balɪ fɔ dɪ dɪ yi fɔ yi yada nan ye Nɪmɪn dɪ yalla hagɪrɪn dene?”

41 Die wɪa die ba nagɪ tanɪ a nyɪn vɔrɪkɔ nɔan, Yisa die dɪ daansɪ nɪmɪnsɪkpenj ta

baari di, "N Chua Nmuḡ, n waasa fu di fu wɔnnana n juusiḡ.

42 N siba a baari sanja mana tuose n juusiḡ muḡ, ama n bala naa vuosi gie wɔa, amɔ ba nan yi yada di fu tunna muḡ."

43 Die ɔ balla naa a kpatɔ wa, die ɔ wa anan lolɔkpɔḡ di, "Lazurusi, keḡ nyiḡ!"

44 Womi Lazurusi die di keḡ nyiḡ, logiti die di veli ɔ nuusi anan ɔ nagisi ta garɔbuḡ die di bobɔ ɔ nine. Yisa die di balɔ a yi ba di, "Nɔ forisi gatiti ta vaa ɔ ga."

Die ba sanna di ba kuv Yisa dene

(Mat. 26.1-5; Maki 14.1, 2; Luki 22.1, 2)

45 Die vuodiekemba di kenne di ba waasi Meri wa pam die di ye wudieke Yisa di yine wo ta yi wo yada.

46 Ama ba batan die di yinji ga Farasisi vuosisi jigin a balɔ ba wudieke Yisa di yine.

47 Die wɔa Farasisi vuosisi anan kɔkaabitɔba nyɔḡkoraha anan tɔka nyɔḡkoraha die di laguḡ tan a baari di, "Bɔa ti nan yi? Nɔ ye mamachi tɔḡ dieke daa wa gie di tɔnnana.

48 Du yi ti va wa ɔ tɔma a gara, vuon mana nan keḡ yi wo yada ta Romani nyɔḡkoraha nan keḡ a chɔsɔ ti Nmuḡ jiamuḡ juokpenkpɔku anan tɔḡbanja gie mana."

49 Die ba wɔnyɔ saan di dine Kayafasi ta ɔ yi ba kɔkaabitɔba jakuḡḡ bini mi

die di baari di, "Nɔmuḡ nɔ ka sɔba wɔḡ!"

50 Nɔ ka sɔba a baari di kpi di vuobalumuḡ tuo vuosi gie mana kuḡ a kpi a tɔḡ tɔḡbanja gie vuosi mana di baan kpi?"

51 Die ɔ ka balɔ naa anan ɔ gban gban ɔ yɔḡ, ama die ɔ yine kɔkaabitɔba jakuḡḡ bini mi wo, die ɔ buga bala muḡ di Yisa baa ɔ tuo wo Juu vuosi kuḡ a kpi,

52 daa ba nyɔna ma, ama ka baa ka yaa wa Nmuḡ ballɔ diekemba di jaasɔna tɔḡbanja gie mana ma wa a keḡ lagisi tan a yi be jabalumuḡ.

53 Die wɔa a nyiḡ daari mi yaa gamma die Juu vuosisi di san di ba kuv Yisa.

54 Die wɔa Yisa die ka bi di dia yaaluḡ ma Judia tɔḡbanja ma, ta die nyiḡ mi a ga tɔḡ kaani di gbigine hagiyen ba wasa ka Efarimi, ta die bie mi anan ɔ kuvanandɔsɔrɔba.

55 Die Juu vuosi duḡga dieke ba wasɔnana gasitɔḡku di gbigi, die vuosi pam die di nyiḡ tɔḡsɔ tɔḡsɔ a juɔlɔ ga Jerusalemi di ba wɔnsɔ ba gban ta duḡgaka ye tɔḡi.

56 Die vuosisi die di laguḡna Nmuḡ jiamuḡ juokpenkpɔku ma wa, die ba di dia yaala Yisa ta pɔasa tan di, "Bɔa nɔ yile? ɔ ka baa ɔ keḡ duḡgaka yaa?"

57 Ama kɔkaabitɔba nyɔḡkoraha anan Farasisi vuosisi die wɔḡ yi wa nuon di vuodieke di keḡ ye jigidieke Yisa di benne ɔ keḡ

a yi ba doose amv ba nan yigi wo.

12

Meri die di sitine tulaari a yi Yisa nagisi ma dene
(Mat. 26.6-13; Maki 14.3-9)

¹ Die daraa ayvaba die di tiala di gasitiŋku dɔɔgaka tugi wa, Yisa die di ga Betani jigidieke Lazurusi die di benne wo, vuodieke Yisa di sugurina a nyɔŋ kumbu me wo.

² Mi die ba digi nyindiike a yi wa, die Maata di sunji a tia nyindiikehe, Lazurusi die yiwo vuodiekemba di dinene aŋaŋ Yisa wa wɔnyɔ.

³ Womi Meri die di nagɔ kɔlɔba aŋaŋ tulaari dieke ligire di faasina a tva a sitibu a yi Yisa nagisi ma, ta nagɔ v sikpeŋ zoosi a chiti bu, ta tulaaribu nyuugin di suuli tigiri mana.

⁴ Die Yisa kvaŋandusurɔba wɔnyɔ ba wasinana Judasi Asikaroti, vuodieke die di bala v keŋ posi Yisa chɔka die di baari di,

⁵ "Bia wia ba ka nagɔ tulaaribu a daa salnyɔla* kɔbɔsi-taa ta nagɔ ligirebu a yi zɔɔlntielin?"

⁶ Die v ka balɔ naa v бага di benne zɔɔlntielin ma wia, ama die v yine gaaru wia. Die v pɔgɔlɔna ba ligire bulɔgɔŋ ta die gaara.

⁷ Ama Yisa die di baari di, "Nɔ vaa Meri sɔmm! U yiwo naa a gbarɔ n guule daraan.

⁸ Nɔnyɔ nɔ aŋaŋ zɔɔlntielin nan di beri saŋŋa mana, ama manɔŋ nɔŋ n kaan di beri aŋaŋ nɔ saŋŋa mana."

Die ba sanna di ba kuv Lazurusi dene

⁹ Die vuosi pam die di wɔŋ di Yisa keŋ Betani ma, die wia die ba ga mi. Die ba ka ga mi Yisa nyɔna ma wia, ama die ba yaala ba ye wo Lazurusi, vuodieke Yisa di sugurina a nyɔŋ kumbu me wo.

¹⁰ Naa wia kɔkaabitɔba nyɔŋkoraha die di saŋ di ba kuv Lazurusi gban;

¹¹ dama die Lazurusi kumbu hagiku wia die juu vuosi pam di zeti ba kɔkaabitɔba nyɔŋkoraha ama ta gara Yisa jigin a yie wo yada.

Yisa die di gana a ga juu Jerusalemi dene

(Mat. 21.1-11; Maki 11.1-11; Luki 19.28-40)

¹² Die ka tɔnvɔsa die kpɔkpaaku die di kenne gasitiŋku dɔɔgaka die di wɔŋ di Yisa kien wo Jerusalemi ma.

¹³ Die wia die ba chɔa vaati a nyɔŋ ga di ba tuoli wo sien a faasi nata di, "Hozaana,† Nɔnyɔ yi alibarika a yi vuodieke di kienene wɔnyɔ Nɔnyɔ saan ma! Nɔnyɔ bi yi alibarika a yi Izara naan wa ma."

¹⁴ Yisa die wɔŋ vaa ba yaalt wa bonin die v jualt a kalɔ ka ma, sɔba di maagina die Nɔnyɔ gban ku ma di:

* 12:5 12.5 Salnyɔaltɔbin die yiwo damvɔmɔŋ tune. † 12:13 12.13 Hozaana chɔaŋ yiwo "Gbatɔ ti a taan".

15 “Zayoni tun vuosi ni da vaa
nmaamuɗ yalla ni
ye, ni naan wa kien,
ta jɔali bonpɔli.”

16 Saɗka mi die ɔ
kwanandusurɔba die ka sɔba
wuri gie chian; ama Nɗun
die di kenne a suguri Yisa a
nyun kumbu me wo die ba
tunsi di Nɗun gbanƙu balɔ
wa die yaa gamma ɔ ma, ta
bi tunsi di ba yiwo dene a
yi wa.

17 Die vuodiekemba die di
benne Yisa jigiri ta ɔ wa
Lazurusi a nyun voriku ma ta
suguri wa a nyun kumbu me
wo die di muɓla wudieke di
yine wo.

18 Die wɔa kpɔkpaan die di
nyun di ba tuoli wo sien me,
dama die ba wonya mun ɔ
yine mamachika gie.

19 Die Farasisi vuosi di
bala yia tan di, “Ti kaan
biagi a yi wun lele. Ye,
tunɗanƙa gie vuosi mana di
wa mun.”

*Die Giriiki vuosi batan die
di yaala ba ye Yisa dene*

20 Die Giriiki vuosi batan
die guti wa vuodiekemba di
gana Jerusalem di ba ga jan
Nɗun gasitanƙu duɗgaka
saɗka.

21 Die ba ga Filipi jigin
vuodieke die di nyunna Be-
fisada tun, Galili tunɗan ma,
a balɔ wa di, “Jakusun, ti
yaala ti ye wo Yisa mun.”

22 Filipi dan di ga balɔ
Andurusi, ba bale wo dan di
ga balɔ Yisa.

23 Yisa di yinji balɔ ba
di, “Saɗna dieke Nɗun di

bala ɔ kotɔ Vuota Bua wa
nɗunɗisikpen tunɗiya mun.

24 Wusie man bala ni, di
yi ba burɔ zabun tunɗan
ma ka njan nyun mun
ta zabun kpi. Ka kwan
chaan zaaha burun a nyun
nyunɗunƙa pam. Ama
ba ka burɔ zabun ka kaan
kpi, ta kaan bi a nyun
nyunɗunƙa. Ama ka nan
yiwo zabunbalimun.

25 Vuodieke nun mana di
chone ɔ musɔ nan waari ka;
ama vuodieke nun mana di
kana a cho ɔ gban gban ɔ
musɔ tunɗanƙa gie me nan
daansi ye miivoli dieke di
wone kpatun.

26 Vuodieke nun mana di
yaala ɔ tun n tuuma mu
ɔ di wa n kwan, amu ɔ
nan di bie jigidieke n benne
wo. Ta n Chua Nɗun nan
kotɔ vuodieke di tunnana n
tuuma nɗunɗisikpen.”

*Yisa die di bala yaa
gamma ɔ kun wɔa dene*

27 Yisa die baari di, “Lele
n sun faasi chusɔ mun, ta
bia man baan n balɔ? N balɔ
di, ‘N Chua Nɗun daa vaa
wahalaka gie ken n ma yaa?’
Ama die wɔa man ken, di n
ken a dii wahalaka gie.

28 N Chua Nɗun vaa fu
saari ye burun!” Womi lolun
die di nyun nɗunɗisikpen a
baari di, “N saan won ye
burun mun, ta nan bi ye burun
biɓra.”

29 Die kpɔkpaan dieke
di zene mi ta won loliku,
batan di baari di, “Nun
natina” Batan dan di,

“N̄m̄uŋ malaka bala w̄a a ȳi wa.”

³⁰ Ama Yisa die d̄i ȳiŋŋi a bal̄i ba d̄i, “Daa n̄ w̄a l̄ol̄iku gie d̄i bal̄i w̄a naa, ama d̄i yiwo n̄i w̄a.

³¹ Saŋŋa dieke N̄m̄uŋ d̄i bala ʋ d̄ii t̄uŋb̄aŋka vuosi sariya kenye m̄uŋ, ta saŋŋa dieke N̄m̄uŋ d̄i bala ʋ vigi t̄uŋb̄aŋka gie n̄uŋŋand̄uŋuŋ Sitaani a taan wa d̄iŋ d̄i t̄uŋ.

³² Ba ken̄ kot̄i m̄uŋ ŋm̄uŋsikpen̄ saŋŋa dieke, n̄ nan vaa vuota mana ken̄ n̄ jiḡiŋ.”

³³ ʋ bal̄iku gie daḡi wa ʋ bala ʋ kpi kun̄ dieke.

³⁴ Die kp̄ikpaaku d̄i ȳiŋŋi bal̄i wa d̄i, “N̄m̄uŋ gb̄aŋku daḡi t̄i d̄i N̄m̄uŋ vuov̄ar̄ik̄uŋ Masia wa baa ʋ bemme m̄uŋ yaa gamma haahuu. Ta lala f̄u bala d̄i sie ba kot̄i Vuota B̄uwa wa ŋm̄uŋsikpen̄? M̄uŋa yine Vuota B̄uwa wa gie?”

³⁵ Yisa die d̄i ȳiŋŋi bal̄i ba d̄i, “Chaaŋku nan d̄i bie n̄i jiḡiŋ saŋŋa bita. Die w̄a n̄i ch̄um̄ma ka ma ka yene bie n̄i jiḡiri am̄uŋ l̄um̄uŋ kaan̄ ken̄ ligi n̄i, dama vuodieke d̄i ch̄onnana l̄um̄uŋ ma ka s̄iba jiḡidieke ʋ ganana.

³⁶ Die w̄a n̄i yi vuodieke d̄i ȳnana chaaŋku yada ʋ yene a bie n̄i jiḡiŋ naa, ta n̄i nan yi vuodiekemba d̄i benne chaaŋku ma.”

Juu vuosi die d̄i kana ka yi Yisa yada dene

Die Yisa die d̄i bala naa a kpat̄i k̄uŋ chaaŋ die ʋ nyuŋ kp̄ikpaaku jiḡiŋ a ga l̄ob̄uŋ.

³⁷ An̄aŋ die ʋ t̄onna ma-machi t̄uŋkp̄umaha ba jiḡiri mana ȳuŋ, die ba ka yi wo yada.

³⁸ Naa die d̄i vaa wudieke N̄m̄uŋ naaz̄uwa Azaya d̄i bala wa d̄i ken̄ yi wusie, die ʋ baari d̄i:

“T̄i Ȳom̄utien, m̄uŋa tuone t̄i w̄aha?”

Ta m̄uŋa t̄i Ȳom̄utien d̄i yuori ʋ haguŋuŋ a daḡi?”

³⁹ Die vuosisi mi die ka biagi yi Yisa yada dama N̄m̄uŋ naaz̄uwa Azaya gb̄aŋ die bi baari d̄i:

⁴⁰ “N̄m̄uŋ vaa ba yuŋ m̄uŋ, ta ligi ba s̄uŋanyile, am̄uŋ ba nine kaan̄ d̄i yese, ta ba kaan̄ d̄i s̄iba w̄aha ch̄asi, ta ȳiŋŋi ken̄ man̄uŋ N̄m̄uŋ n̄ jiḡiŋ an̄ n̄ gbaan̄ ba.”

⁴¹ Azaya die bal̄i wa naa, dama die ʋ w̄oŋ ye wo Yisa chaankpen̄kp̄uŋ ta die bal̄i yaa gamma ʋ ma.

⁴² Die saŋka mi die Juu vuosi nyuŋk̄uraha pam gb̄aŋ die yi Yisa yada m̄uŋ; ama die ba ch̄uga Farasisi vuosi ŋmaam̄uŋ ta die ka bala yaal̄uŋ ma am̄uŋ ba kaan̄ yagu ba nyuŋ ba N̄m̄uŋ j̄am̄uŋ juoku me.

⁴³ Naa daḡiya d̄i Juu vuosi nyuŋk̄uraha die yaala vuota biuŋ a t̄iŋ N̄m̄uŋ biuŋ.

Yisa kenye m̄uŋ d̄i ʋ gbati t̄uŋb̄aŋka gie vuosi a taan̄

⁴⁴ Yisa die d̄i bal̄i an̄aŋ l̄ol̄ikuŋ d̄i, “Vuodieke n̄uŋ mana d̄i yine m̄uŋ yada ka yi wo n̄ nyuŋa ma yada, ama ʋ

yi wo vuodieke di tunna mun wa gban yada.

⁴⁵ Ta vuodieke di yenene mun, yese vuodieke di tunna mun gban.

⁴⁶ Manun n ken wo tungbanka gie me di n yi chaanun a yi vuosi, amu vuodieke mana di yine mun yada kaan wari a bie lumun ma.

⁴⁷ Vuodieke nun mana dian di wonna n waha ta ka du ha, daa manun n bala n dii u sariya, dama n ka ken tungbanka gie me di n dii vuosi sariya, ama n kenye mun di n gbatu ba a taan.

⁴⁸ Ta vuodieke di zetine mun ta ka tuo n waha, sariya diiru benne a baa u ken dii wo u sariya; wudieke n balla wa bala a ken dii u sariya dunta kpatun daraan.

⁴⁹ Wudieke n balala ka nyun n jigin, ama n bala wudieke n Chua Nmun, vuodieke di tunna mun wa di bala di n balu.

⁵⁰ Ta n siba a baaru u waha yia vuosi miivoli dieke di wone kpatun. Wudieke n bala naa, hanun n Chua Nmun di balu di n balu."

13

Yisa die di nutina u kwanandusiriba naatala dene

¹ Sanja dieke die gasitanke dbugaka die di yene ka piiliye wo, ama Yisa die di siba a baaru di u sanja tugiya mun, di u nyun tungbanka gie me a yinji ga u Choon jigin.

Ta die cho u gban gban u kwanandusiriba die di benne tungbanka gie me, ta die yaala u dagu ba u faasina cho be die.

² Sanja mi wunun anan u kwanandusiriba die die nyindiike; Sitaani die di won wolin a yi Judasi Asikaroti vuodieke di yine Simoni bua wa di yile di u posi Yisa chuan.

³ Ama Yisa nun die siba a baaru u Choon Nmun nagu wa jaan mana a yi u nuusi me mun, ta bi siba a baaru di u nyun wa u Choon Nmun jigin mun, ta nan yinji ga u jigin.

⁴ Die wia die u hagu nyindiikehe me, ta wuri u jayeekin a duan, ta nagu buduba a bobu u chuan ma.

⁵ Ka kuan chaan die u siti nyaan a yi tasun ma ta piili a nita u kwanandusiriba naatala ta die naga budubika di benne u chiaka ma wa a bilige ba naatalaha.

⁶ Ta die ken tugu Simoni Piita jigin, Piita die di piastu wa di, "N Yomuten, yaala fu nutu wa n naatala mun?"

⁷ Yisa die di yinji a balu wa di, "Lele nun, kaan di siba wudieke n yinene wo chuan, ama ka kuan chaan nan di siba."

⁸ Womi Piita di balu wa di, "Manun nun kaan nutu n naatala naada."

Yisa di balu wa di, "Du yi man ka nutu fu naatala kaan bi yi n kwanandusiru."

⁹ Die wia Simoni Piita die di balu wa di, "N Yomuten,

die nuɲ da keɲ a nuɲi n naatala nyɲna ma, ama nuɲi n nuusi aɲaɲ n sikpeɲ a ɓuɲi.”

10 Yisa die dɪ balɪ wa dɪ, “Vuodieke nuɲ dɪ wone a su nyaan, die vuoke bi wo dɪgɪntɪ. Die wɪa ka ka yi talasɪ dɪ ɔ bi su, sie ɔ nuɲi ɔ naatala nyɲna ma. Ni mana bi wo dɪgɪntɪ, ntaala vuobalmɲ nyɲna ma yalla dɪgɪntɪ.”

11 Yisa die wɔɲ sɪba vuodieke dɪ bala ɔ posi ɔ chɪaɲ mɲ. Die wɪa die ɔ baari dɪ, “Vuobalmɲ nyɲna yalla dɪgɪntɪ.”

12 Yisa die dɪ nɪtɪna ba naatala ha a kpatɪ wa, ɔ bi nagɪ ɔ jayeekiɲ a yeegi, ta yɪɲɲi keɲ kalɪ nyindiikehe jigɪɲ, ta pɪasɪ ba dɪ, “Ni sɪba wudieke n yinene a yɪ nɪ wa chɪaɲ mɲ?”

13 Ni wasa mɲ Dɪdagɪrɔ aɲaɲ nɪ Yɔmɔtien, dɪ mu mɲ dɪ nɪ wasɪnana mɲ die, dama n seɲ yi mɲ.

14 Manɲ n yine nɪ Yɔmɔtien aɲaɲ nɪ Dɪdagɪrɔ ta nɪtɪ nɪ naatalaha gie, nɪ gban nɪ mu nɪ nɪtɪma taɲ naatala.

15 Manɲ n yi a dagɪ nɪ mɲ dɪ nɪ yime sɪba n yine a yɪ nɪ dene wo.

16 Wusie maɲ bala nɪ, yɔmɔ wori a tɪaɲ ɔ tien ta tɔntɔntɔ dɪaɲ dɪ wori a tɪaɲ vuodieke dɪ tɔnna wa wa.

17 Lele nɪ sɪba wusieke gie, nɪ nan dɪ yaa sɔgɪfɪalɲ pam dɪ yi nɪ yie he.

posiku wɪa dene

(Mat. 26.20-25; Maki 14.17-21; Luki 22.21-23)

18 “N ka bala yaa gamma nɪ mana wɪa, n sɪba nɲɲ vuodieke n vɔarɪna mɲ. Sie wudieke dɪ maagɪna Nɲmɲ gbanɲ ma keɲ yi wusie. Dɪ maagɪya mɲ dɪ, ‘Vuodieke dɪ dinene nyindiike aɲaɲ mɲ wa yɪɲɲe a tuole mɲ mɲ.’

19 N bala nɪ wurɪ gie ta ka wa keɲ yi, amɔ ka keɲ yi nɪ nan yi yada dɪ n yiwo vuodieke n yine.

20 “Wusie maɲ bala nɪ, vuodieke nuɲ mana dɪ tuone vuodieke nuɲ mana n tɔnna wa tuo wo n gban, ta vuodieke nuɲ mana dɪ tuone mɲ, tuo wo vuodieke dɪ tɔna mɲ wa mɲ.”

21 Die Yisa dɪ bala wurɪ gie kɔaɲ chaan, die ɔ sɔɲ dɪ chɔsɪ pam, die ɔ balɪ yuori be dɪ, “Wusie maɲ bala nɪ, nɪ wɔnyɪ bala ɔ posi n chɪaɲ.”

22 ɔ kɔaɲandɪsɪrɪba die dɪ yɪɲɲi daansa taɲ ta ka sɪba vuodieke ɔ dagɪnana wa.

23 Die ɔ kɔaɲandɪsɪrɪba wɔnyɪ die ɔ faasɪna cho die dɪ kalɪ a gbigi wo.

24 Die Simoni Piita die dɪ kamɪsɪ wa a balɪ wa dɪ, “Pɪasɪ wa ye vuodieke ɔ dagɪnana.”

25 Die ɔ kɔaɲandɪsɪrɪ wa mi die dɪ vɪsɪ a gbigi Yisa a pɪasɪ wa dɪ, “N Yɔmɔtien, mɪna wonde?”

26 Yisa die dɪ yɪɲɲi balɪ wa dɪ, “Maɲ keɲ nagɪ paanɔku a sugɪ jɪtɪ ma a nagɪ yɪ

Yisa die dɪ bala ɔ chɪaɲ

vuodieke wo, wɔnɔŋ vuoke mi wonde.” Die wɔa v nagi paanuku a sugi jututu a nagi yi Judasi vuodieke die di yine Simoni Asikaroti bua wa.

27 Die Judasi die di dene tuo paanuku a kpati, Sitaani die di juu wo. Womi Yisa di balɔ wa di, “Yi lagɔ lagɔ a yi wudieke fu bala fu yi wo.”

28 Ama ba wɔnyɔ die ka sɔba wudieke Yisa di bala a yi wa wa chɔŋ.

29 Die Judasi di pɔgɔlɔnana ba ligire buɔgɔri wɔa die ba batan di yile di Yisa balɔ wa muŋ di v ga daa jadieke ba bala ba nagi dii gasɔtanuku duugaka yaa v ga nagi ligire a yi zɔɔlɔntielibe.

30 Judasi die di dene tuo paanuku die v nyɔŋ buɔnyɔ. Die di yiwo yuŋ.

Mirhaalikɔ wɔa

31 Judasi die di gana kuɔŋ chaan, Yisa die di baari di, “Lele gie, manɔŋ Vuota Bua wa nan ye buɔŋ, ta n ma Nmuŋ di nan ye buɔŋ.

32 Du yi Nmuŋ di ye buɔŋ n ma, die nuŋ di kaan yɔasi v nan vaa manɔŋ Vuota Bua gban ye buɔŋ v ma.

33 N ballɔ, n kaan bi bie ni jigini a yɔasi. Ni nan di dia a yaala muŋ, ama lele n bala ni wudieke n bala a yi juu vuosisi nyɔŋkɔraha di, ‘Ni kaan biagi a ga jigidieke n ganana wa.’

34 Ta lele, n wa yɔa ni wa mirhaaliŋ: ni chome tan. N chone ni dene wo ni mu ni chome tan dene.

35 Du yi ni yaa choti anan tan, die nuŋ vuon mana nan di sɔba di ni yiwo n kuɔŋandusuruŋ.”

Yisa die di bala di Piita nan chiisi di v ka sɔba wa dene

(*Mat. 26.31-35; Maki 14.27-31; Luki 22.31-34*)

36 Simoni Piita die di piasi wa di, “N Yɔmɔtien, sɔa fu gara?”

Yisa die di yinŋi a balɔ wa di, “Lele jigidieke n ganana wa kaan biagi di n kuɔŋ ama kuɔŋ chaan nan ken.”

37 Piita die di bi piasi wa di, “N Yɔmɔtien, bia wɔa man kaan biagi di fu kuɔŋ lele? Manɔŋ n yi siri di n zie fu nan ma a kpi.”

38 Yisa die di bi piasi wa di, “Fuɔŋ sen yi siri muŋ di fu zie n nan ma a kpi? Wusie man bala fu, kparaan nan ken baa ka kɔmma ta chiisi wo buɔaa di ka sɔba muŋ.”

14

Yisa yine sieku a gara v Chɔɔŋ wa jigini

1 Yisa die di balɔ a yi v kuɔŋandusuruɔba di, “Ni da vaa ni suguti chuusi. Ni yi Nmuŋ yada ta bi yi n gban yada.

2 Juone pam bie n Chua Nmuŋ tigin me ta man gara di n wɔnsɔ a yi ni. Di tuŋ ka yi wusie n tuŋ kaan balɔ ni.

3 Man ken ga a wɔnsɔ a kpati kuɔŋ chaan, n nan viiri ken a nagi ni a ga jigidieke n benne wo, amɔ ni nan di bie jigidieke n benne wo.

4 Nı sɪba sie dieke dı ganana jigidieke n ganana wa.”

5 Tomasi die dı pıası wa dı, “N Yɔmɔtien, tı ka sɪba jigidieke fɔ ganana wa, die wıa laha tı baa tı yi a ye sieku a ga mi?”

6 Yisa dı yinji a balı wa dı, “Manıj n yine sieku anaj wusieke anaj miivoli. Vuonj wori a baan bıagı ken n Chua Nımunj jiginj ntaala ɔ daagı n ma.

7 Dı yi nı tıj sɪba mıj, nı tıj nan dı sɪba n Chua wa gbanj. Ama a nyıj jinne yaa gamma nı sɪba wa ta ye wo mıj.”

8 Filipi die dı balı wa dı, “N Yɔmɔtien, wudieke tı yaala wɔnna, dagı tı fɔ Chua wa.”

9 Yisa dı yinji balı wa dı, “Filipi, n bie nı jiginj a yɔası mıj, ama fɔ ka sɪba mıj? Vuodieke nıj mana dı yene mıj ye n Chua wa mıj. Bıa wıa fɔ baarı dı, ‘Dagı tı fɔ Chua wa’?

10 Filipi, ka yi yada dı n bie wo n Chua wa ma, ta n Chua dı bie n ma.” Yisa die dı balı a yı ɔ kɔanandısrıba dı, “Wudiekemba n bala nı wa ka nyıj n jiginj, ama a nyıj wa n Chua Nımunj jiginj. Wɔnıj ɔ benne n ma manj tɔma tɔmaha gie.

11 Die wıa, nı yi mıj yada dı n bie wo n Chua Nımunj ma, ta n Chua Nımunj dıan dı bie n ma. Dı daa die, ama nı yi mıj yada mamachi tıj diekemba n tɔnnana wa wıa.

12 Wusie manj bala nı, vuodieke mana dı yine mıj

yada nan tıj tıj diekemba n tɔnnana wa, ta ɔ tɔuma gbanj nan tıan n tɔmaha, dama n gara n Chua Nımunj jiginj mıj.

13 Ta n nan yi wudieke mana nı jɔsına a yaala n saanj ma, amɔ wɔnıj Nımunj nan ye bırıj n wıa.

14 Dı yi nı jɔsı mıj jadieke mana n saanj ma, n nan yı nı.

Nımunj Halıkasıka kenne wıa

15 “Dı yi nı cho mıj, nı nan dı dı n mıraha,

16 ta n nan jɔsı n Chua Nımunj anj ɔ yı nı Halıkasıka anj ɔ sunjime nı ta bemme nı jiginj sanja mana.

17 Halıkasıka nan dagı nı wudieke dı yine wusie. Tıjgbanjka gie vuosi kaanj bıagı a tuo Halıkasıka dama ba ka yese wo yaa a sɪba wa. Ama nıunıj nıj, nı sɪba Halıkasıka vuodieke dı benne nı jiginj ta nan dı bie nı jiginj yaa gamma haahuu wo.

18 “Manj kenj ga n kaanj vaa nı sɪba bıkpıisi. N nan viiri a kenj nı jiginj.

19 Dı kaanj yɔası tıjgbanjka gie vuosi kaanj bı ye mıj bıbra, ama nıunıj nı nan ye mıj. Dama n nan dı beri n mıstı ma; die wıa nı gbanj nı nan dı bie nı mıstı ma.

20 Manj kenj yinji a kenj n mıstı ma, nı nan dı sɪba dı n bie wo n Chua wa ma, ta nı dıan nı bie n ma sɪba n benne nı ma dene wo.

21 “Vuodiekemba dı tuosinene n mıraha ta dı ha banıj ba yine vuodiekemba

dı chone mıj; ta n Chva nan dı cho be, ta n gban n nan dı cho be ta yuori a dagı ba vuodieke n yine.”

22 Judasi (vuoke gie ka yi Judasi Asikaroti wa) dı pıası wa dı, “N Yomütien, bıa yine fı bala dı nan yuori fı gban a dagı tı, ama kaan yuori fı gban a dagı tıngbanıka gie vuosi?”

23 Yisa die dı yinji a balı wa dı, “Vuodieke nıj mana dı chone mıj nan dı dı n dagıku. Ta n Chva Nımıj nan dı cho wo, ta manıj anan n Chva nan ken v jigin a bemme anan wa.

24 Ama vuodieke nıj mana dı kana ka cho mıj ka dı n dagıku. Wudiekemba nı wonna wa ka nyıj wa n gban gban n jigin, ama a nyıj wa n Chva Nımıj vuodieke dı tonna mıj wa jigin.

25 “N bala wıaha gie mana a yıa nı n yene bie nı jigin naa.

26 Ama Susunıru, Nımıj Halıkasıka vuodieke n Chva Nımıj dı bala v tıj n saan ma wa, nan dagı nı jaan mana ta vaa nı tınsı wudiekemba mana n bala nı wa.

27 “Sıgıdvagıj man yıa nı daa sıgıdvagı dieke dı yine sıba tıngbanıka gie sıgıdvagıj. Die wıa, nı daa vaa jaan mugisi nı yaa nımaamıj yalla nı.

28 Nı wıj a wıj n bala nı dı ‘N gara mıj ama n nan viiri ken nı jigin.’ Dı yı nı sen cho mıj, nı nan dı

yaa sıgıfıalıj dı n yinji gara n Chva Nımıj jigin, dama v tıan mıj mıj.

29 N bala nı wıaha gie lele ta a wa yı, amv a ken yı, nı nan yı yada.

30 N kaan balı anan nı a yvası, dama tıngbanıka gie naan Sitaani kien mıj, ama v wo n hagıruj,

31 ama n yaala tıngbanıka gie vuosi sımma dı n cho n Chva Nımıj anan wusie; die wıa man yıe jaan mana sıba v dagına mıj dene wo.

“Nı vaa tı gamma.”

15

Tı dieke dı nyınnana nyıjnyıjka anan ka nagıdı nandagıj

1 Ka kvanıj chaan Yisa die dı balı a yı v kvanıandısrıba dı, “Manıj n yine tı dieke dı nyınnana nyıjnyıjka wusie, ta n Chva Nımıj dı yı ka wınwınsırv.

2 Nan dieke mana dı kana ka nyıj nyıjnyıjka v çııka taana mıj; ama ta wınsa nan dieke dı nyınnana nyıjnyıjkaha amv a nan dı vına a nyıj nyıjnyıjka pam.

3 Lele nıruj nı yiwo vuovına wudiekemba n balla a yı nı wa wıa.

4 Nı wıarı a bemme anan mıj ta n gban n nan wıarı a beri anan nı. Tıj nan ka bıagı nyına nyıjnyıjka ka gban; ntaala ka taası anan tııka. Die gban gban dı sı, nı kaan bıagı a nyıj nyıjnyıjka ntaala nı wıarı n ma.

5 “Manuj n yine nyuṅnyuṅka tuka ta ni yi ka nagisi. Vuodieke nuṅ mana di wiaruna n ma, ta n diaṅ maṅ bie u ma, nan nyuṅ nyuṅnyuṅka pam, dama maṅ ka gṛti ni ma ni kaanṅ biagi yi wuṅ.

6 Vuodieke nuṅ mana di kana ka wiaru a bie n ma ba nan chia wa a taanṅ. U nan di su siba naakṛka ba lagsina a juu bolinṅ.

7 Du yi ni wiaru n ma, ta n waha di wiaru ni ma, die nuṅ ni juṣṣi Nmuṅ jadieke ni yaalala ni nan ye.

8 Du yi ni nyinna nyuṅnyuṅka vuna pam, hanuṅ a bala a dagu di ni seṅ yiwo n kvaṅanduṣuṣiba aṅaṅ wusie, ta n Chua Nmuṅ nan ye buruṅ.

9 “N cho ni siba n Chua Nmuṅ di chone muṅ dene wo; ni wiaru n ma aṅ n choti bemme ni ma.

10 Du yi ni tuo n nvari, ni nan wiaru n chome me siba n tuone n Chua Nmuṅ nvari ta wiaru u chome me dene wo.

11 “N bala naa a yia ni di sugifali dieke n yalla wa chanchaanṅ nan di bie ni ma, amṣ ni nan suuli aṅaṅ sugifalinṅ.

12 N mira wonna; ni chome tanṅ siba n chone ni dene wo.

13 Chotikpenkpuṅ bi wori a tianṅ vuonṅ di tuone u zvalinṅ kuṅ a kpi.

14 “Du yi ni yi wudieke n daguna ni, ni yiwo n zvalinṅ.

15 N ka bi wasa ni n tontontuṅ bibra dama

tontuntu ka siba wudieke u jakṣuṅ di yilene. Ama n wasa ni n zvalinṅ dama n bali ni wudieke mana n wonna a nyuṅ n Chua Nmuṅ jigini muṅ.

16 Nuruṅ daa ni vvaruna muṅ, ama n vvaruna ni a yi ni tṣṣma di ni ga nyuṅ nyuṅnyuṅka pam, ta nyuṅnyuṅka mi yi nyindieke di baanṅ di beri haahuu. Ta n Chua Nmuṅ nan yi ni jadieke mana ni juṣṣinana yaala n saanṅ ma.

17 N mira wonna maṅ yia ni; ni chome tanṅ.

Tuṅbanṅka gie vuosi di balla ba haa ni wia

18 “Du yi tuṅbanṅka vuosi di haa ni, ni tṣṣṣ di die ba wolinṅ haa muṅ muṅ.

19 Du yi ni tuṅ yi tuṅbanṅka gie vuosi, tuṅbanṅka gie vuosi tuṅ nan di cho ni siba ba chone ba gbanṅ dene wo. Ama n vvari ni muṅ a nyuṅ tuṅbanṅka ma ta ni ka yi ka suti; die wia tuṅbanṅka gie vuosi di haa ni wa.

20 Ni tṣṣṣ wudieke n bala ni wa di, ‘Yomṣ wori a tianṅ u tienṅ.’ Du yi die ba mugisi muṅ, ba nan mugisi ni gbanṅ; ta du yi die ba tuo n dagikuṅ ba nan tuo ni gbanṅ ni dagikuṅ.

21 Ba nan seṅ a mugisi ni dama ni yine n suti wia, dama ba ka siba Nmuṅ, vuodieke di tunna muṅ wa.

22 “Die maṅ tuṅ ka kenye a bali wia a yi ba, die ba tuṅ kaanṅ di yaa brianṅ mana. Ama lele n kenne a bali wia a yi ba naa, sienṅ bi wori ba

baan nan biagi a loburi ba tumbiati.

²³ Vuodieke nu di hana muh haa wa n Chua wa gban.

²⁴ Man tuh ka yi tonkpuma dieke vuon di yene ka yiye ba jigih, ba tuh kaan di yaa bian. Ama lele ba yeye muh ta ye haa manuh anan n Chua Nmuh.

²⁵ Naa yiye muh di ka vaa wudieke di maagina ba miraha ma wa ken yi wusie, die ba maagya di, 'Ba haa muh wa yori'.

²⁶ "N nan tuh Susunhiru nu jigih, vuodieke di yine Nmuh Halikasika ta daga wusie dagiku. U nan nyuh n Chua Nmuh jigih a ken nu jigih, ta bali wa yaa gamma n ma.

²⁷ Ta nu gban nu nan bali wa yaa gamma n ma, dama nu bie wo n jigih a nyuh sanja dieke n piiline n tumaha muh.

16

¹ "N bala nu naa, amu nu kaan ken zeti n dusuh.

² Ba nan ken yagi nu a nyuh ba Nmuh jiamuh juone me. Ta sanja nan ken ta vuodieke di ken a kub nu u tien nan di yile di u tuma die a yia Nmuh.

³ Ba nan ken yi waha gie mana dama ba ka siba n Chua Nmuh yaa manuh.

⁴ Ama n bala nu naa amu sanja di ken tugi di ba yi waha gie, nu nan tusti di n wuh bali nu muh.

Yaa gamma Nmuh Halikasika tumaha wa

"Die n ka bali nu waha gie piiliku me, dama die n bie wo nu jigih muh.

⁵ Ama lele nuh n yinji a gara n Chua, vuodieke di tunna muh wa jigih. Ama nu wonyi ka piasa muh jigidieke n ganana.

⁶ Ama lele n bala nu waha gie wo, nu yaa sugichusuh pam.

⁷ Wusie man bala nu, di vuna a yi nu di n ga, dama du yi man ka gaya, Susunhiru wo kaan ken nu jigih. Ama man ga n nan tuh wa nu jigih.

⁸ "U ken ken sanja dieke wo, u nan daga tungbanja gie vuosi wusie yaa gamma bian ma. Ta bi daga ba wusie yaa gamma Nmuhchigila anan wusie yaa gamma Nmuh sariya diile.

⁹ U nan daga ba di ba yaa bian ba kana ka yi muh yadaka wa.

¹⁰ A bi guti, u nan daga ba Nmuhchigila di sina die, dama n gara n Chua Nmuh jigih, ta nu kaan bi ye muh bibra.

¹¹ A bi daga ba yaa gamma Nmuh sariya diile, dama Nmuh wuh di tungbanja gie naan wa Sitaani sariya ta chusuh wa muh.

¹² "N yaa wa pam di n bali nu, ama lele a nan di dala pam di nu pogih.

¹³ Ama Nmuh Halikasika vuodieke di daginana wusieke di ken ken, u nan daga nu wusie mana. U kaan di bala anan u gban gban yiko, ama u nan di bala

wudiekemba v wonnana a nyinna Nmunj jigin, ta bali ni wudiekemba di bala a ken a yi.

14 U nan vaa n ye birin, dama v nan nagı wa n wia a bali a yi ni.

15 Jadieke mana n Chua di sina yiwo n suti, die wia manj baari Nmunj Halikasika nan di naga n wia a daga ni.

Yaa gamma sugichuusin anan sugifalinj wia

16 "Du yi swaa ni kaan ye mun, ta di bi yi swaa ni nan ye mun."

17 Die v kwanandusiriba die di piasa tan di, "Wuri gie chianj? U baari di, 'Du yi swaa ni kaan ye mun, ta di bi yi swaa, ni nan ye mun'; Ta bi baari di, 'Dama n gara n Chua jigin.'

18 Die ba piasa tan di, 'Swaa ka chianj?' Ti ka siba wudieke v balala wa chianj."

19 Yisa die di munji di ba yaala ba piası wa mun, die wia die v bali a yi ba di, "N baari di, 'Du yi swaa ni kaan ye mun, ta du bi yi swaa ni nan ye mun.' Wuri gie ni piasa tamba ta yaala ni simma ka chianj?"

20 Wusie manj bala ni, ni nan ken kuma ta die zoolin ama tngbanjka gie vuosi nan di yaa sugifalinj; ni sugiti nan ken chuusi, ama ni sugichuusiku nan ken birin sugifalinj.

21 "Du nan di su siba hıgu di naana baa v muri ta v sun di chuusi dene wo, dama v wahala sanja tugıya

mun, ama v muri kpati v naan daan mun v wahala ka mun, dama v naan yaa wa sugifalinj v muruna baa a ken tngbanjka gie me wo wia.

22 Die di su anan ni, lele ni sugiti chuusiya mun, ama n nan bi ye ni bira ta ni nan di yaa sugifalinj pam, sugifali dieke vuon di kana kaan biagi a tuoke a nyin ni jigin.

23 "Dunin daari di ken tugi, ni kaan juusi mun a yaala jaan. Wusie manj bala ni, n Chua Nmunj nan yi ni jadieke mana ni juusina a yaala n saan ma.

24 Ama a yaa ken tugi jinne, ni ye ka juusi a yaala jaan n saan ma. Ni juusi ta ni nan ye, amv ni nan di yaa sugifalinj pam.

Yisa die di bala wudieke di bala ka ken yi wia

25 "N bala ni waha gie anan nandaga, ama sanja kien n kaan bi nagı nandaga a bali yi ni ama n nan bali yuori ni yaa gamma n Chua Nmunj wia.

26 Sanjka di ken tugi ni nan juusi n Chua n saan ma, n ka baari n nan zie ni nan ma a juusi wa.

27 Dama n Chua Nmunj gban cho ni mun, dama ni cho mun mun, ta yi yada di n nyin wa n Chua wa jigin.

28 Wusie, die n nyin wa n Chua wa jigin ta ken sunj tngbanjka gie me, ta lele n nyinna tngbanjka gie me a yinji gara v jigin."

29 Womi ɔ kwanjandɔstrɔba dɔ balɔ wa dɔ, “Ye, lele ɔ wa yuori balɔ tɔ mɔj ta ka naga nandaga.

30 Lele tɔ wa sɔba dɔ sɔba jaan mana mɔj, ta ka bɔ mɔ dɔ vuonj pɔasɔ fɔ wɔpɔasɔka. Lele tɔ yi yada mɔj dɔ sen nyɔj wa Nɔmɔj jiginj.”

31 Yisa die dɔ yinjɔ a pɔasɔ ba dɔ, “Lele nɔ wa yi yada mɔj?”

32 Saŋŋa kienj, ta ka wɔj kenj mɔj, ta nɔ mana nan jaasɔ a ga nɔ tige nɔ tige ta n wɔarɔ n nyɔna ma. Ama n kaanj senj a wɔarɔ n nyɔna ma, n Chɔa Nɔmɔj nan dɔ bie n jiginj.

33 N balɔ nɔ wɔaha gie amɔ nɔ nan dɔ yaa sɔgɔɔbagɔj n wɔa. Tɔjgbankɔ gie me nɔ nan dii wahala ama nɔ dii sikiminj dama n wɔj nyanjɔ tɔjgbankɔ mɔj.”

17

Yisa die dɔ jɔɔsɔna Nɔmɔj dene

1 Yisa die dɔ bala wɔaha gie a kpatɔ wa, die ɔ daansɔ njɔnsɔkpenj ta baarɔ dɔ,

“N Chɔa, saŋka tɔgɔya mɔj. Vaa manɔj fɔ Bɔa Dembike ye bɔrɔj, amɔ n gbanj n nan vaa fɔ ye bɔrɔj.

2 Dama fɔ yɔna mɔj vuota mana yiko dɔ n yɔ vuodiekemba fɔ nagɔna a yɔ mɔj wa miivoli dieke dɔ wone kpatɔj.

3 Miivoli dieke dɔ wone kpatɔj yiwo dɔ vuosi sɔmma fɔnɔj vuodieke dɔ yine wusie Nɔmɔj, ta njmɔj bɔ

wori, ta bɔ sɔba manɔj Yisa Masia, vuodieke fɔ tɔnna wa.

4 N vaa fɔ ye bɔrɔj tɔjgbankɔ gie me aŋaŋ n kpatɔna wudiekemba mana fɔ yɔ mɔj dɔ n yi wo.

5 N Chɔa, yɔ mɔj bɔrɔj fɔ nɔŋŋa lele, bɔrɔ dieke die n yalla saŋŋa dieke die n benne fɔ jiginj ta fɔ ye ka naanj dɔnɔaka gie wo.

6 “Vuodiekemba fɔ nagɔna a yɔ mɔj wa, n vaa ba sɔba fɔ mɔj. Die ba yiwo fɔ sɔtɔ, ta fɔ nagɔ ba a yɔ mɔj, ta ba tuo fɔ wɔaha.

7 Ta lele, ba sɔba dɔ jadieke mana fɔ nagɔna a yɔ mɔj wa nyɔj wa fɔ jiginj.

8 Dama n nagɔ wa wudiekemba fɔ nagɔna a yɔ mɔj wa a yɔ ba ta ba tuohe; ba sɔba dɔ dɔ yiwo wusie dɔ n nyɔj wa fɔ jiginj, ta bɔ yi yada dɔ fɔ tɔnna mɔj.

9 “Lele, n jɔɔsa a yɔa ba. N ka jɔɔsa a yɔa tɔjgbankɔ gie vuosi mana, ama n jɔɔsa yɔa vuodiekemba fɔ nagɔna a yɔ mɔj wa, dama ba yiwo fɔ sɔtɔ.

10 Vuodiekemba mana n yalla yiwo fɔ sɔtɔ, ta vuodiekemba mana fɔ yalla dɔ yi n sɔtɔ, ta manj yese bɔrɔj ba wɔa.

11 Ta lele n kienj wo fɔ jiginj, ta kaanj bɔ a bie tɔjgbankɔ gie me, ama banɔj nɔj ba bie wo tɔjgbankɔ ma. N Chɔa, vuodieke dɔ yine kasɔ, mɔjnjɔ gbara ba aŋaŋ fɔ saarɔ hagarɔbɔ, saanj dieke fɔ

naguna a yi mun wa ta daa vaa wun yi be, amu ba nan yi jabalumun siba man anan fu di yine jabalumun dene wo.

12 Die n yene bie ba jigin, die n munu gbari ba mun anan fu saari haguibu, saan dieke fu naguna a yi mun wa. Die n gbari ba mun ta ba wonyi di ka baya ntaala vuodieke di yine Sitaani suti wa. Naa die yiye mun amu wudieke di maaguna fu gbanke ma wa nan ken a yi wusie.

13 Lele, n kien wo fu jigin ama n bala waha gie n yene bie tungbanke gie me wo, amu ba sugiti nan suuli anan sugifali dieke n yalla wa chanchan.

14 "Die n nagu fu waha a yi ba mun, ta tungbanke gie vuosi di haa ba ba kana ka yi tungbanke gie suti wa wa, siba n gban di kana ka yi tungbanke gie suti die wo.

15 N ka jusa fu di fu vuaru ba a nyu tungbanke gie me ama n jusa fu di fu munu gbari ba a nyu wubiatien, Sitaani nuusi me.

16 N kana ka yi tungbanke gie suti dene wo, die gban ba gban di ka yi tungbanke suti.

17 "Fu wubalikaha yi wo wusie, die wa vaa wusieke gie sen yi ba yi fu suti.

18 Die fu tunna mun tungbanke gie dene wo, die man tuma ba tungbanke gie me.

19 Ba wa n naga n gban ya fu, di ba yi fu gban gban fu suti anan wusie.

20 "N ka jusa a ya ba nyuna ma, ama n jusa ya vuodieke ma di bala ba ken yi mun yada yaa gamma ba wubalika ma.

21 N Chua, n jusa mun di ba mana yi jabalumun. Vaa ba bemme ti ma siba fu benne n ma ta n dian man bie fu ma dene wo. Vaa ba yi jabalumun amu tungbanke gie nan yi yada di fu tunna mun.

22 Sugiyalinu beri dieke die fu yina mun wa, kanu man nagu ya ba, amu ba yi jabalumun siba funu anan mun di yine jabalumun dene wo.

23 N bie wo ba ma, ta fu dian fu bie n ma, amu ba nan ken yi jabalumun an tungbanke gie vuosi summa di fu tunna mun, ta fu cho be siba fu chone mun dene wo.

24 "N Chua, funu fu naguna ba a yi mun, n yaala ba bemme n jigin, jigidieke n bala n bemme, amu ba nan ye fu kotina n saan dene, dama wan cho mun mun ta ye nan tungbanke gie.

25 N Chua, sugiyalinu tien, tungbanke gie vuosi ka siba fu, ama manun n siba fu mun, ta n kwanandu siba gie di siba di fu tunna mun.

26 N balu ba fu sina dene, ta n nan di bala ba yaa gamma, amu choti dieke fu yalla anan mun wa nan di bie ba ma, ta n dian n nan

dı bie ba ma.”

18

Die ba yigine Yisa dene

(*Mat. 26.47-56; Maki 14.43-50; Luki 22.47-53*)

1 Yisa die dı jıssına Nınuj jıssıku gie a kpatı wa, die v nyıj mi anaj v kvanandısrıba ba ga garıstı Kidironi lıaka. Die kvan die benne mi, ta ga juu mi.

2 Die Judasi vuodieke dı posine Yisa chıaka die dı sıba mi dama Yisa die njan lagısa mi anaj v kvanandısrıba.

3 Die wıa Judasi die dı ga kvaku mi anaj Romani sojasi anaj Nınuj jıamıj juokpenkpuıku gbıgarıtı diekamba kıkabıtıba nyıjkoraha anaj Farasisi vuosisi dı tunna. Die ba yaa wa popolisi anaj kamola anaj ba jubıwagıtı.

4 Yisa die dı wıj sıba wudieke dı bala ka yi wo, die wıa die v pıası ba dı, “Mınta nı yaala?”

5 Die ba yınjı balı wa dı, “Yisa, vuodieke dı nyınna Nazeriti wa.” Die v baarı dı, “Manıj n yine wınuj?” Die Judasi, vuoke dı posine v chıaka die zie wo mi anaj ba.

6 Die Yisa dı bala dı, “N yine wınuj wa”, die ba chıj a nyıj kvan a nan tıngban.

7 Yisa die dı bı pıası ba dı, “Mınta nı dı dıa yaala?”

Ba baarı dı, “Yisa, vuodieke dı nyınna Nazeriti wa.”

8 Yisa die dı baarı dı, “N wıj balı nı mıj dı n yine

wınuj. Dı yi nı dı dıa a yaala manıj, die nıj nı vaa n kvanandısrıba gie ga.”

9 Die v balı wa naa amı wudieke die v bala wa nan ken yi wusie, die v baarı dı, “N Chva, n ka vaa vuodiekeba fı nagına a yı mıj wınyı dı bıa.”

10 Sanıa mi ta Simoni Piita die dı yaa jubıwan, die v vıarı ka a viisi a gobi kıkabıtıba jakısrı yımu wınyı nuudiıgın tıbuıj a taan. Die yımu wa saan die yine Malikusi.

11 Yisa die dı balı a yi Piita dı, “Nagı fı jubıka a yi ka fıgıku ma. Yile mıj dı n ka yaala dı n dii wahala dieke n Chva dı nagına a zıen mıj wo?”

Die ba yalla Yisa a ga Anasi jıgın dene

12 Die Romani sojasisi anaj ba jakısrı anaj Juu vuosi Nınuj jıamıj juokpenkpuıku gbıgarıtıba die dı yıgi Yisa a bıbı wa,

13 ta wolıj yaa wa a ga Anasi jıgın. Anasi die yiwo Kayafasi hanıj, Kayafasi die yine kıkabıtıba jakısrı kanıj bınuıj mi.

14 Die wınuj v bala Juu vuosi nyıjkoraha dı dı vına vuobalınuıj tuo vuosisi mana kın a kpi wo.

Piita die dı chıisine dı v ka sıba Yisa dene

(*Mat. 26.69, 70; Maki 14.66-68; Luki 22.55-57*)

15 Die Simoni Piita anaj v chanchaan Yisa kvanandısrınuıj wınyı die dı dı Yisa kvan. Die

kvaṇandusuru wa gie die yi wo vuodieke kikaabitba jakvuri di sibina. Die wia die v di Yisa kvaṇ a ga juu kikaabitba jakvuri gbaaku ma.

16 Ama Piita die di wiaru a zie yen me. Die kvaṇandusuru wa mi, vuodieke kikaabitba jakvuri di sibina wa die di yinṇi a ga a bali wia aṇaṇ havvubi dieke di zene sanvuri tin wa ta yaa Piita a ken juu.

17 Die havvubike di piasi Piita di, “Ka yiwo daa wa mi kvaṇandusuriba wonyi?”

Piita die di baari di, “Aayi, n ka yi ba wonyi.”

18 Die watu benne die wia tuntuntiba aṇaṇ gbɔgbaritba die di chogisi bolin a zie a weele. Piita die di ga ba jigin a zie weele.

Kikaabitba jakvuri die piatina Yisa wvpiasika dene
(Mat. 26.59-66; Maki 14.55-64; Luki 22.66-71)

19 Die kikaabitba jakvuri die di piasi Yisa yaa gamma v kvaṇandusuriba aṇaṇ v dagiku wia.

20 Yisa die di yinṇi a bali wa di, “Die n daga vuosi yaalin ma, ta daga Nmṇ juamin juone me aṇaṇ Nmṇ juamin juokpenkruku ma jigidieke Juu vuosi mana di ṇaana a lagusa wa. Manṇ die n ka loburu a bali wun.

21 Ta bia wia fu piasa mun? Piasu vuodiekemba di wonnana mun wa. Dama

ba siba wudieke n bala wa mun.”

22 Die Yisa die di bala naa wa, die gbɔgbaritba wonyi di zene gbigi wo die di falt wa ta baari di, “Die ba bala wia a yia kikaabitba jakvuri?”

23 Die Yisa die di yinṇi a bali di, “Du yi wubian man bali, bali vuon mana giena di di yiwo bian, ama du yi wusie aṇaṇ wudieke n bala wa, bia wia fu niga mun?”

24 Womi Anasi die di vaa ba nagi Yisa a ga Kayafasi jigin, vuodieke di yine kikaabitba jakvuri; ta die ba ye bobu Yisa.

Piita die di bina a chiisi di v ka siba Yisa dene
(Mat. 26.71-75; Maki 14.69-72; Luki 22.58-62)

25 Piita die ye zie wo mi a weele bolibu, womi die ba piasi wa di, “Ka yiwo daa wa mi kvaṇandusuriba wonyi?”

Ama Piita die di chiisi ta baari di, “Aayi, n ka yi ba wonyi.”

26 Die kikaabitba jakvuri yonru wonyi, vuodieke nimbua Piita di gobine v tibur di piasi wa di, “Die n ka ye fu aṇaṇ wa kvaku ma?”

27 Ta Piita die di bi chiisi. Lele womi kparaan di kun.

Paliti die di dine Yisa sariya ta baari di ba kuv wa dene

(Mat. 27.1, 2, 11-14; Maki 15.1-5; Luki 23.1-5)

28 Die ba nagi Yisa a nyun Kayafasi tigin me a yaa

* 18:28 18.28 Paliti die yiwo Romani tunḡban naan Siiza nyunvura wonyi.

wa ga tɔŋbanƙa jakuuri vuodieke die dɔ dine Paliti* tigin. Die sukuleelin die wonde. Die Juu vuosi die ka juu v tigiri† dama die ba yaala ba munɔ a pɔgɔɔ ba gban vuunɔ Nmun nɔnɔ, amɔ ba nan biagi dɔi gasitanƙu duɔgaka.

²⁹ Die wɔa Paliti die dɔ nyɔn a ga ba jigin, a pɔasi ba dɔ, “Bɔa nɔ baa daa wa gie yiye?”

³⁰ Die ba yinɔi a balɔ wa dɔ, “U tɔn ka yi wɔn, tɔ tɔn kaan yaa wa ken fɔ jigin.”

³¹ Ta Paliti dɔ balɔ a yɔ ba dɔ, “Nɔ gban gban nɔ yaa wa a ga dɔi v sarɔya nɔ mɔraha dɔ dagɔna dene.”

Die Juu vuosi nyɔnkɔraha dɔ yinɔi baari dɔ, “Tɔ wo sien dɔ tɔ kɔv vuon.”

³² Naa die yiye mun, amɔ Yisa die dɔ balla dɔ v nan ken kpi kun dieke wo ken yi wusie.

³³ Die Paliti die dɔ yinɔi juu tigiɔi sɔn ta wa Yisa a pɔasi wa dɔ, “Fɔ yine Juu vuosi naan wa?”

³⁴ Yisa die dɔ yinɔi a pɔasi wa dɔ, “Fɔ gban gban fɔ wɔpɔaskɔn wɔnna yaa vuosi bala fɔ yaa gamma n ma?”

³⁵ Paliti die dɔ yinɔi a baari dɔ, “Yi tama n yiwo Juu vuon yaa? Dɔ yiwo fɔ gban gban fɔ vuosi anan ba kɔkaabitɔba jakuuri yalla fɔ a ken n jigin. Bɔa fɔ yi?”

³⁶ Yisa die baari dɔ, “N naari ka yi tɔŋbanƙa gie

suti, ka tɔn yiwo tɔŋbanƙa gie suti n dɔdɔsɔrɔba tɔn nan wagi dɔ Juu vuosisi da yigi mun. Aayi, n naari ka yi tɔŋbanƙa gie suti.”

³⁷ Die Paliti die dɔ pɔasi wa dɔ, “Die nɔn sen yiwo naan?” Die Yisa dɔ baari dɔ, “Wa, fɔnɔn fɔ balla dɔ n yiwo naan. Ba mɔri mun nɔn a ken tɔŋbanƙa gie me wɔbalɔmun wɔa, dɔ n balɔ yaa gamma wusieke me. Ta vuodieke nɔn mana dɔ yine wusieke suti dɔ wɔma mun.”

³⁸ Paliti die dɔ pɔasi dɔ, “Bɔa yine wusie?” Balɔv gie kvanɔn chaan die v nyɔn ga Juu vuosi nyɔnkɔraha jigin, a baari dɔ, “N ka ye wudieke daa wa dɔ yine a chɔvɔsɔ.

³⁹ Ama nɔ chɔvɔraha sɔn n nanan vuari wa dansarɔka vuon a yɔa nɔ gasitanƙu duɔga sanɔna mana. Nɔ yaala n vuari wa Juu naan wa a yɔ nɔ yɔri?”

⁴⁰ Die ba yinɔi balɔ wa anan lolɔkpɔn dɔ, “Aayi, daa wɔnɔn, tɔ yaala Barabasi.” Barabasi die yiwo gbɔgbatɔv.

19

¹ Womi Paliti die dɔ vaa ba tɔvɔ Yisa anan kpaasɔn.

² Ta sojasisi die dɔ nagi hanɔɔvɔvɔ a wɔnsɔ sibubin a nagi a bubɔi wo, a nagi jayeekiwan nmunɔn a yeegi wo,

³ a ken bala dɔ, “Juu vuosi naan wa tɔ waasa fɔ”, ta die fala wa.

† 18:28 18.28 Dɔ yi ba juu vuodieke dɔ kana ka yi Juu vuon tigiɔi die yie be diginti.

4 Die Paliti dı bı nyıŋ vuosisi jigin bıbra a balı ba dı, “Nı ye, n nan yaa wa a kenı nyıŋ a yı nı aŋ nı sımma dı manıŋ a ka ye wudieke v yine a chvıstı.”

5 Die Yisa dı kenne nyıŋ ta bubı hanŋoostı sibubike ta yeegi jayeekiwanı ħmıŋka, Paliti die dı balı a yı ba dı, “Daa wa wıŋna.”

6 Die kıkkaabıtıba nyıŋkıraha aŋaŋ ba Nımuŋ jımuŋ juokpenkpuku gbıgbarıtıba die dı yene Yisa wa ba nata dı, “Nı kpaastı wa dagarıkıŋ ma, nı kpaastı wa dagarıkıŋ ma.” Ama Paliti die dı yinŋi a balı ba dı, “Nı gbaŋ gbaŋ nı nagı wa a ga kpaastı wa dagarıku ma. Dama manıŋ n ka ye wudieke v yine a chvıstı.”

7 Die kpıkpaaku dı yinŋi a balı wa dı, “U baarı dı v yiwo Nımuŋ Bıa! Tı mıraha dı baarı dı v mı ba kvb wa mıŋ.”

8 Paliti die dı wıŋna ba bala naa wa, die ħmaamuŋ dı bı faastı yigi wo.

9 Die v yinŋi juu gbaaku sıŋ a pıastı Yisa dı, “Sıa fı nyıŋ?”

Ama Yisa die ka yinŋi balı wa wıŋ.

10 Ta Paliti dı bı a pıastı wa dı, “Kaaŋ tıgıŋ mıŋ? Sımma dı n yaa yiko a baan bıaŋı a vaa fı ga yıŋı, ta bı nan bıaŋı vaa ba kpaastı fı dagarıkıŋ ma.”

11 Yisa die dı yinŋi a balı dı, “Fınuŋ yaa wa yiko n ma dama Nımuŋ nagına ka a yı fı. Die wıa vuodieke dı

nagına mıŋ a kenı yı fı nuusi me bıaŋ tıaŋ fı mıŋ.”

12 Paliti die dı wıŋna naa wa, die v mıa dı v tıŋ vaa Yisa ga yıŋı. Ama Juu vuosisi die dı nata bala wa dı, “Dı yı fı vaa v ga yıŋı, die nıŋ ka yı naaŋ Sıiza zıa, dama vuodieke nıŋ mana dı bala dı v yiwo naaŋ yiwo naakpenkpuŋ Sıiza dataaŋ.”

13 Die Paliti dı wıŋna naa wa, die v yaa Yisa a kenı nyıŋ yeŋ me a sıŋı kalı v sıarıya diile gbaŋtı ma jigidieke ba wasınana Taŋ Korıŋ. (Juu vuosi jabalıkuŋ ma ba wasa ka Gabata.)

14 Die ka yiwo ħmıntıvıstı, ta die ka tıŋvıvısa dı baa dı yı gasıtıaŋku dıvıgaka daraaŋ. Paliti die dı balı a yı Juu vuosisi dı, “Nı naaŋ wa wıŋna.”

15 Die ba yinŋi natı a baarı dı, “Kvb wa! Kvb wa! Kpaastı wa dagarıkıŋ ma.”

Paliti die dı pıastı ba dı, “Nı yaala n kpaastı wa nı naaŋ wa dagarıku ma?”

Die kıkkaabıtıba nyıŋkıraha die dı baarı dı, “Tı wo naakpuŋ a gıtı naaŋ Sıiza ma.”

16 Womi Paliti die dı nagı Yisa a yı dı ba ga kpaastı wa dagarıkıŋ ma.

Die ba kpaasına Yisa dagarıku ma dene

(Mat. 27.32-44; Maki 15.21-32; Luki 23.26-43)

Die wıa sojasisi die dı nagı Yisa.

17 Die v chıı v dagarıku ba yaa wa a nyıŋ gara jigidieke ba wasınana “Sıkpenkogilinı

jigin.” (Juu vuosi jabaliku ma ba wasa ka Goligota).

¹⁸ Mi die ba kpaasi wa dagariku ma; ta die bi kpaasi dembisi bale dagarisi ma a goti Yisa ma, ta wonyi mana die di bie u lugin ta u bie ba sunsun.

¹⁹ Paliti die di maagi a diisi jaan ma a nagi a kpaasi a mari Yisa dagariku di,

“NAZERITI VUON

YISA, VUODIEKE DI YINE JUU
VUOSI NAAJ WA.”

²⁰ Juu vuosi pam die di karu wuri gie dama jigidie die ba kpaasina Yisa dagariku ma die ka yaa anan Jerusalemi. Die ba maagi wuri wa Juu vuosi anan Romani vuosi anan Giriiki vuosi nyinbalika ma mu.

²¹ Die Juu vuosi kikaabitaba nyinkoraha die di balu a yi Paliti di, “Bia wia fu maagi di u yine Juu vuosi naan wa? Tin mu fu maagi wa di, ‘Daa wa baari u yine Juu vuosi naan wa.’ ”

²² Paliti die di yinji balu ba di, “Wudieke n maagina wa wo tarigin.”

²³ Die sojasisi die di kpaasina Yisa dagariku ma kwan chaan, die ba nagi u nyinyeeki a puo bunusa, ba wonyi mana die di nagi kaanu. A kwan chaan ba bi nagi u jayeekiwani dieke di benne sun ma ba yugina jamuun, ta wo baalu wa.

²⁴ Die sojasisi die di balu a yi tan di, “Ni da vaa ti churu ka; ama ni vaa ti taa chaachaa a ye vuodieke

di bala u dii ke.” Naa die yiye mu amu wudieke Nmu gbanku di balla wa nan ken a yi wusie di;

“Die ba puo n gati a yi tamba Ta taa chaachaa n jayeekiwani dieke di benne sun ma wia.”

Naa sojasisi die di yi.

²⁵ Die Yisa nun die zie mi a gbigi dagariku, wunu anan u numba Meri vuodieke die di yine Kilopasi hagu wa, anan Meri vuodieke di nyinna Magidalini.

²⁶ Yisa die di ye u nun anan u kwanandusuru dieke u faasina cho di zene mi wo, die wia die u balu yi u nun wo di, “Gen wo wana a yi fu Buademinj.”

²⁷ Ta balu u kwanandusuru wa di, “Fu dan fu naa wonna.” A nyin dinu daaru mi, u kwanandusuru wa mi, di nagi Yisa nun u ga bie u tigin me.

Yisa kun wia

(Mat. 27.45-56; Maki 15.33-41; Luki 23.44-49)

²⁸ Ka kwan chaan Yisa die di muhi di wun mana wa kpati mu, die u baari di, “Nyanyuule yalla mu.” Die u balu wa naa amu wudieke di maagina Nmu gbanku ma wa nan ken yi wusie.

²⁹ Die kpagu die zene mi anan danmuun die ba nagi gbaara a lu bu ma, a nagi saagi daan sikpen a koti ka jalu a gb u nuan.

³⁰ Die Yisa di nyune bu a kpati wa, die u baari di, “Di kpatiya mu!”

Ta die nagt u haaltj a yu Njmitj.

Die ba tobina Yisa lvgitj ananj timinj dene

³¹ Die ka tonyvusa baa ka yiwo Juu vuosi davvsvikiri daraan ananj gasitjanjku dsvvsgaka daraan. Die ka yiwo daakpuitj a yu Juu vuosisi, ta die ka yaala vuodiekemba ba kpaasuna dagarisi ma nyujgbanuj wiaru mi duntj daaru mi. Die wia die ba jvsvi Paliti di u vaa ba wu ba nagisi ta nagt ba nyujgbanuj a ken svvuj tujgbanj.

³² Die sojasisi die di wolinj a wu dembisi bale wo ba kpaasuna mi wo nagisi.

³³ Die ba kenne tvgtj Yisa wa, die ba ye ta u wovj a kpi mitj, die wia die ba ka wu u nagisi.

³⁴ Ta sojasi wvnyu die di tobi Yisa lvgitj ananj u timinj. Lele womi zuj ananj nyaan die di ken nyuj.

³⁵ Ti svba a baaru wuru gie yiwo wusie dama vuodieke di yene ke wo balla. Lele nu gbanj nu nan bivgtj yi yada.

³⁶ Wiaha gie mana yiye mitj amv wudieke Njmitj gbanjku di bala wa nan ken yi wusie, die ka baaru di, "Ba kaan wu u kovuj kaan gbanj."

³⁷ Ta Njmitj gbanjku di bi balj jiginj kaanu di, "Vuosi nan ken daansa vuodieke ba tobina u lvgitj ananj timinj."

Yisa nyujgbanuj guule wia

(Mat. 27.57-61; Maki 15.42-47; Luki 23.50-56)

³⁸ Ka kvanj chaan Josefu vuodieke di nyinna Arimatia die di jvsvi Paliti di u nagt Yisa nyujgbanjka. Die Josefu die yiwo Yisa didvsvu, ama die u kovuri a di wa mitj, dama die u chiga Juu vuosi nyujkvraha njmaamuj mitj. Paliti die di yu wa sien die wia Josefu die di a nagt nyujgbanjka.

³⁹ Ta Nikodimosi vuodieke die di gana Yisa jiginj yuj kaanu wa, die beline Josefu, ta pvglu nyunyvsvvuvuna dieke ba bala ba nagt yi Yisa nyujgbanjka, die a yiwo svba gbarvgbvu ban avu. (Die ba nagt wa nyindieke ba wasunana miri ananj alosi a wvsvi ha.)

⁴⁰ Die ba bale wo die di nagt Yisa nyujgbanjka a veli ke ananj garivaalt yialuj ananj nyunyvsvvugaha, svba die Juu vuosisi kuj guule chvara di daguna die.

⁴¹ Die ba kpaasuna Yisa jigidieke wo, kvanj die bene mi, ta vovuj die di wovj bie mi ta die ba ye ka guu vuon kanuj vovvku ma.

⁴² Die tvuj di bala ka svuj, di Juu vuosi davvsvikiri daraan wa, ta vovvku dvanj die di gbigi mi wo, die wia die ba guu wo mi.

20

Yisa die di haguna kuj me dene

(Mat. 28.1-8; Maki 16.1-8;

Luki 24.1-12)

¹ Ta Juu vuosi davvostikiri daraan die di ken tian, ta Alasiri daraan sukuleelin ta die di ye sibi, Meri Magidalini die di ga Yisa voriku jigin, ta die a ye tan dieke ba naguna a ligi voriku nuan di biline.

² Die wia die u chigi a ga Simoni Piita anan Yisa kuanandusuru dieke Yisa di faasina a cho wo jigin, ta balu ba di, "Ba vuaru wa ti Yomutien a nyin voriku ma, ta ti ka siba jigidieke ba naguna wa a ga dvan."

³ Die Piita anan Yisa kuanandusuru wa mi die di chiga gara,

⁴ ama Yisa kuanandusuru wa mi die di faasi a chigi a tian Piita a wolij a ga tug voriku jigin.

⁵ Die wunin kuanandusuru mi die di sush zuru a ye garhaali yaliku ba naguna guu Yisa wa di dvana ama die u ka juu voriku sun.

⁶ Womi Simoni Piita, vuodieke di wiaruna kvaka di ken tugi, a juu voriku sun a ye gariku di dvana,

⁷ anan garu dieke ba naguna vili Yisa sikpeku. Die gariku mi die kpen ba kpenne ka dene wo a vili u sikpeku a dva ka nyuna ma.

⁸ Ka kvan chaan kuanandusuru wa mi die di wolinne a tugi wa gban die di juu voriku sun a ye ta yi yada.

⁹ Ama die ba ye ka siba wudieke di maagina Nmuj

gbanku ma chian, di Yisa nan hagu kun me wo.

¹⁰ Womi die u kvanandusuru ba di yinji a kuli.

Yisa die di nyinna Meri Magidalini jigin dene

(Mat. 28.9, 10; Maki 16.9-11)

¹¹ Ama Meri nun die di wiaru a zie voriku jigin a kuma. Die u konana wa die u sush zuru a daansi voriku sun

¹² a ye malakasi bale di yeegine nyinyala wunyi di kalu jigidieke die ba naguna Yisa nyingbanka a dvan wa sikpen chaan ta wunyi dian di kalu u nagisi chaan.

¹³ Die ba piasu wa di, "Hogu, bia wia fu kuma?"

U yinji a balu ba di, "Ba nagi wa n Yomutien ta man ka siba jigidieke ba naguna wa a ga dvan."

¹⁴ Die u balla naa a kpatu wa, die u yinji a ye Yisa di zene mi, ama die u ka muhuya di di yiwo Yisa.

¹⁵ Yisa die di piasu wa di, "N taa, bia wia fu kuma? Muna fu di dia yaala?" Meri nun die yile di di yiwo kvaku tuntuntu, ta die balu a yi wa di, "Jakush, du yi fu naguna wa, daga mun jigidieke fu naguna wa a ga dvan an n ga nagi wa."

¹⁶ Yisa die di baaru di "Meri", die Meri die di yinji a tuoli wo a wa wa Juu vuosi jabaliku ma di, "Raboni!" (Ka chian yine "Dudaguru".)

¹⁷ Yisa die di balu a yi wa di, "Da ken a gbu mun, dama n ye ka yinji ga nmusikpen

n Chua jigin, ama ga a ga balı n nımballı dı n yinji gara n Chua vuodieke dı yine nı gban nı Chooŋ wa jigin; wɔnɔŋ ɔ bına a yi n Nɔmɔŋ aŋaŋ nı gban nı Nɔmɔŋ.”

18 Die wıa Meri Magidali die dı ga a ga Yisa dıdusurıba jigin a balı ba dı ɔ ye wo tı Yɔmɔtien wo. Ta balı ba wudieke ɔ bala wa wa.

Yisa die dı nyinna ɔ kwanandusurıba jigin dene
(Mat. 28.16-20; Maki 16.14-18; Luki 24.36-49)

19 Die Alasirika mi daraan yun, Yisa kwanandusurıba die dı lagıstı tan a bie juon me ta kparı, dama die ba chıga Juu vuosi nyınkɔraha nmaamɔŋ mɔŋ. Womi Yisa die dı keŋ zie ba sunsɔŋ, a baarı dı, “Sugıɔvaguŋ bemme nı ma.”

20 Die ɔ balla naa a kpatı wa, die ɔ nagı ɔ nuusisi vɔrıtıtı aŋaŋ ɔ lɔgıŋ vɔrıkɔ a dagı ba. Die ɔ kwanandusurıba die dı yene wo wo, ba sugıtı dı paalı fıalı.

21 Womi Yisa die dı bı balı a yi ba dı, “Sugıɔvaguŋ bemme nı ma. N Chua Nɔmɔŋ dı tunna mɔŋ dene wo, die gban maŋ tuma nı.”

22 ɔ balı die ta die vuosi a yi ba ma a baarı dı, “Nı tuo Nɔmɔŋ Halıkasıka.

23 Dı yi nı nagı vuon tumbıatı a chaa wa, ɔ seŋ ye tumbıatı naachaala mɔŋ, ama dı yi nı ka nagı vuon tumbıatı a chaa wa, ɔ kaan seŋ ye tumbıatı naachaala.”

Yisa aŋaŋ Tomasi wıa

24 Ama ɔ kwanandusurıba ban aŋaŋ bale wo wɔnyı ba wasınana Tomasi, ta ba bı wasa wa Yiibiri die wo ba jigin sanja dieke Yisa dı kenne wo.

25 Die ɔ kwanandusurıbanɔŋ ba dı bala wa dı, “Tı ye tı Yɔmɔtien mɔŋ.” Tomasi die dı balı ba dı, “Dı yi maŋ ka ye yımaha vɔrıtı ɔ nuusi me ta nagı n nuubisi a yi kujagılagıstı ma ta nagı n nuun a yi lɔgıstı kujagılagıstı ma, n kaan yi yada.”

26 Ka daraa anı daraan bıbra, Yisa kwanandusurıba die dı lagıstı tan a bie juon me, Tomasi die bie ba jigin sanja gie, ta die ba bı kparı sanvaha. Die sanvaha die kparıya mɔŋ ama Yisa die dı keŋ a zie ba sunsɔŋ, a baarı dı, “Sugıɔvaguŋ bemme nı ma,

27 ta balı Tomasi dı, ‘Nagı fı nuubıŋ a nagı yi giena, ta daansı n nuusi ta nagı fı nuun a yi n lɔgıstı ma, ta daa bı chılı ama ta yi mɔŋ yada.’”

28 Tomasi die dı yinji balı wa dı, “Fı yine n Yɔmɔtien aŋaŋ n Nɔmɔŋ.”

29 Yisa die dı pıası wa dı, “Fı yene mɔŋ wıa fı yi yada? Sugıfıalıŋ bie vuodiekemba dı kana ka ye mɔŋ ta yi mɔŋ yada ma.”

Wudieke wıa ba maagına gbanıvı gie

30 Yisa die yi mamachi wıa atan pam ɔ kwanandusurıba nine me ta ba ka maagıha a yi gbanıvı gie me.

31 Ama wudieke ba maaguna gbanƙu gie me, ba maaguya di ni yi yada di Yisa yine Nmuŋ Vuovɔarikuru Masia wa, ta bi yi Nmuŋ Bɔadembin. Du yi fu yi wo yada, nan di yaa miivoli v saan ma.

21

Yisa die di nyinna v kwanandusuru ba bayɔɔyi jigij dene

1 Genke kwan chaan Yisa die di bi nyuŋ v kwanandusuriba jigij, gbagɔkpuru dieke ba wasunana Taberisi* ma. Naa die v naguna v gban a dagu ba:

2 Die Simoni Piita anan Tomasi (vuodieke die ba bina wasa Yiibiri) anan Natanieli, (vuodieke di nyinna Keenani dieke di benne Galili tɔngban ma wa), anan Zebedi ballu, anan Yisa kwanandusuru bale batan, die lagisuna.

3 Womi Simoni Piita di bal a yi ba di, "N gara zaasuŋ yigin."

Die ba bal wa di, "Ti nan ga anan fu." Die wia die ba juu haaruŋ, ama kanuŋ yuku mi die ba ka yigi jaan mana.

4 Ka sukuleelin Yisa die di ken zie gbaguru nuan ama v kwanandusuriba die ka muŋŋiya di di yiwo wɔnuŋ.

5 Die v wa ba di, "N zuamba, ni ka yigi zaasuŋ?"

Ta ba yinŋi bal wa, wa.

6 Die v baaru di, "Ni nagi ni nuku a taan haaruku nuudiigin chaan, ta ni nan yigi atan." Die wia die ba nagi nuku a taan, ta die ka bɔagu a datu ka a ken juu, dama die ka faasu yigi wo zaasuŋ pam.

7 Yisa kwanandusuru dieke v faasuna cho wo di bal a yi Piita di, "Di yiwo ti Yɔmɔtien wo." Die Simoni Piita di wɔnna di di yiwo ti Yɔmɔtien wo, v nagi v jayeekin a yeegi (dama die v wuuri wo v nyinti muŋ) ta die yugi a sɔuŋ nyaabu sɔuŋ.

8 Die kwanandusuru banuŋ ba die di dɔŋ haaruku a ken gbaguru nuan ta haaruku di data nuku di suuline anan zaasubu, dama die ba ka yua anan gaan, ba anan gaan die yiwo sɔba nan magisa kobuga.

9 Die ba tuguna gaaru die ba ye paanu anan bolikaala, ta zaasuŋ di diisi bolikaalaha ma.

10 Womi Yisa die di bal ba di, "Ni yaa zaasu dieke ni yigine wo atan a ken."

11 Die wia, Simoni Piita die di juu haaruku a datu nuku a ken juu gaan, ka suuli anan zaasikpuma; die ba buɔ ha a yi nyinti kobuga anan banuŋ-nu anan ataa. Anan die a dala wa mana, ama nuku die ka churuŋa.

12 Yisa die di bal a yi ba di, "Ni ken a nɔbi." Ama v kwanandusuriba wɔnyu gban die wo sikimin di v piasu wa di, "Muna yine fu?"

* 21:1 21.1 Galili gbagɔkpuru saan bina yi Taberisi.

Dama die ba siba di di yiwo ti Yomutien wo.

¹³ Die wia die Yisa die di nagt paanuku a nagt yi ba, ta bi nagt zaasibu diaj a yi ba.

¹⁴ Naa die yiwo butaa ma Yisa di nyinna u kwanandusuriba jiginj u kumbu hagnj kwanj chaanj.

Yisa die di bala wia a yi Piita dene

¹⁵ Die ba dine a kpatu kwanj chaanj, Yisa die di piast Simoni Piita di, "Simoni, founj Joon baa, fu cho muj muj a tnan nyinti gie mana?"

Die u yinj baari di, "Wa, n Yomutien, siba a baari n cho fu muj."

Yisa di bali wa di, "Die nuj daansuma n yiipolaha."

¹⁶ Yisa die di bi piast wa bule me di, "Simoni, founj Joon baa, cho muj muj?"

U yinj baari di, "Wa, n Yomutien siba di n cho fu muj."

Yisa di bali a yi wa di, "Daansuma n yiise."

¹⁷ Yisa die di piast wa ka butaa ma di, "Simoni, founj Joon baa, cho muj muj?"

Ta Piita sunj di chusti, dama Yisa die piast wa muj butaa ma di, "Cho muj muj." Die u yinj bali wa di, "N Yomutien, siba wunj mana muj, ta bi siba di n cho fu muj."

Yisa die di bali yi wa di, "Daansuma n yiise."

¹⁸ Wusie manj bala fu: Die fu yine dalbakuri, die anj boba fu gbanuj muj a gara

jigidieke mana fu yaalnana, ama fu kenj kuruj, nan turu fu nuusi anj vuogaanj bobu fu fu gbanuj ta yaa fu ga jigidieke fu kana ka yaala di fu ga."

¹⁹ Yisa die bali wa naa, a dagi Piita di bala u kpi kunj dieke ta vaa Nmuj saanj ye buruj dene. Ka kwanj chaanj Yisa di bali wa di, "Dia muj."

Yisa ananj u kwanandusuru dieke u faasina cho wia

²⁰ Piita die di yinj a ye Yisa kwanandusuru dieke u faasina a cho wo di dina ba. Wunuj die u kalla a gbigi Yisa wa sanja dieke die ba dinene nyindiiekehe, ta die piast wa di, "N Yomutien, muna bala u posi fu chiaka?"

²¹ Die Piita di yene wo, die u piast Yisa di, "N Yomutien, ta daa wa gie diaj?"

²² Yisa die di yinj a bali wa di, "Du yi manj yaala u bemme u musi ma a ga tugt sanja dieke n balla n yinj kenj wo, ka ye fu wo sia?" Founj ko dia muj.

²³ Die wia die ka mubli Yisa didusuriba sunj di, wunuj kwanandusuru wa mi ka baa u kpi. Ama Yisa die ka bali di u ka baa u kpi; ama die u baari di, "Du yi manj yaala u bemme u musi ma a ga tugt sanja dieke n bala n yinj kenj wo, ka ye fu sia?"

²⁴ Wunuj kwanandusuru wa gie yine vuodieke di bala waha gie mana, ta bi maagha, ta ti siba di

wudieke ɔ balala wa yiwo
wusie.

Wɔaha kpatɔ

²⁵ Yisa die yiwo wɔa
pam a gɔti wudiekemba di
maaguna gbanƙu gie me. Du
yi ba tɔɔ maagu a mana a yi
gbanƙu ma, n yile di yaalɔ
kaan di bie tɔɔgbanƙa gie
me a baan nan juu.

Yisa Tontontuba Touma

1 N zua Tiwofilusi:

N bumbunan gbanƙu ma die n maagi wa wudiekemba mana Yisa dɪ yinene ta dagi vuosi a nyuɗ saɗɗa dieke die u piiline u touma

2 a yaa ga tugi daa dieke Nmuɗ dɪ yalla wa ga arizanna ma. Die u yene ka gaya wa die u dagi vuodiekemba u vɔarɩna a yi u tontontuba anan Nmuɗ Halikasika haguɗɗ, ba baan dɪ tuma dene.

3 Die u kun kwan chaan die u nagi daraa banɩsi-nɩsa a nagi u gban daga ba, die dɪ sen dagi dɪ dɪ ka yi chula dɪ u bie wo u muɩ ma, die ba nan yese wo muɗ, ta die u balɩ ba wa yaa gamma Nmuɗ naari ma.

4 Die saɗɗa kaanu, die u dinene anan ba wa, die u yi ba vɔari gie dɪ, "Nɩ daa ken a nyuɗ Jerusalemi, ama nɩ chusuma Halikasika dieke n Chua dɪ yina vɔan dɪ u nan yi nɩ wa, wudieke wa n wone a balɩ wa.

5 Joon nuɗ die su wa vuosi anan nyaan, ama daraa gie vɔan Nmuɗ Halikasika nan suuli nɩ."

Yisa die dɪ jɔalina a ga arizanna dene

6 Die Yisa tontontuba die dɪ lagisina anan Yisa wa, die ba piasi wa dɪ, "Ti Yomɔtien, saɗka gie fu baa fu gbatɩ

tunɗ Izara vuosi a nyuɗ Romani vuosi nuusi me ta yinɗi a yi ti ti naari?"

7 Die Yisa dɪ balɩ ba dɪ, "Nmuɗ ka yi nɩ sien dɪ nɩ summa saɗɗa anan daa dieke waaha gie dɪ balla a yi, sie u nyuna ma.

8 Ama saɗɗa dieke u Halikasika dɪ baan ken a sɔɔɗ nɩ ma wa, nɩ nan ye haguɗɗ, ta nan yi nɩ siaratielin Jerusalemi ma, anan Judia tɗgban mana anan Samaria tɗgban mana anan duna ka gie luga mana mana ma."

9 Die u bala waaha gie a kpati wa, die ba ye Nmuɗ dɪ vana u jɔalɩ gara nmɩsikpen, ba daansa wa, ta die nuɗmara wa ba ka bi biagi a ye wo.

10 Die ba ye ko a zie a daansa nmɩsikpen u gana wa, womi dembisi bale dɪ yeegi nyunyala a ken a zie ba jigin,

11 a piasi ba dɪ, "Nɩnuɗ Galili dembisi, bie nɩ zie giena a daansa nmɩsikpen dene? Yisa wa gie dɪ nyuna nɩ jigin a jɔalɩ a ga arizanna naa wa, u nan daansi a yinɗi a ken siba nɩ yene wo u jɔalina a ga arizanna die wo."

Vuodieke die dɪ zene Judasi nan ma wa

12 Womi die Yisa tontontuba dɪ yinɗi a nyuɗ Olivi Tuɩ kunkogiri me a ga Jerusalemi. Mi anan Jerusalemi die yiwo siba mali chibun.

13 Die ba gana a ga juu Jerusalemi wa, die ba ga juu juodieke me ba benne wo: Vuodiekemba die di benne mi die wone Piita anan Joon anan Jemisi anan Andurusi anan Filipi anan Tomasi anan, Batolomiwo anan Matiwo anan Alifusi bua Jemisi anan Simoni, vuodieke die di yaala banu juu vuosi yalluma ba gban wa anan Judasi, Jemisi bua.

14 Die ba naan laguma sanja mana anan hogoba batan anan Yisa nuu Meri anan Yisa numballi a juusa Nmuj anan sugibalumuj.

15 Die ka daraa ale kuvan chaan, ta Yisa kuvanandusuru siba vuosi kobiga anan banisi-le die di lagisi kali, ta Piita die di hagu a zie ba suu

16 a baari di, "N numballi, sie wudieke Nmuj Halikasika die di vana Davidi di maagi Nmuj gbanku ma wa yaa gamma Judasi waha keu yi wusie. Judasi wa die yine vuodieke di dagina vuosisi ba yigi Yisa wa."

17 Ama Yisa die vuaruna tunu anan wunu di ti tuma Nmuj tu dieke ti tunna anan wa."

18 (Judasi tumbiatu nyuaru ligirehe die u nagi a daa tunuban, me gban die u nan kpi, ta u nyunuban die di nati yuori u nyuubie mana die di nyu a jaasi.

19 Vuodiekemba mana die di benne Jerusalemi ma die di wu ka wa. Naa chian ma die ba wasa mi

ba wubalku ma di Akelidama, ka chian wone "Zu tunuban.")

20 Dama "Di maagiya Yila gban dieke di benne Nmuj gbanku suu di,

'Vaa u jigiri yi jigizetikin; da vaa vuou bemme ka ma.'

Di bi a maagi dan bura di, 'Vaa vuogaan zie u nagi ma a tuma u tumaha.'

21 "Die wa di mu ti vuari vuodiekemba die di dina tunu anan Yisa a dia sanja mana wa wunu

22 a piili a nyu sanja dieke Joon vuodieke di sunana vuosi Nmuj nyaabu a yaa ga tuu sanja dieke die Yisa di jualu a ga arizanna ta va ti wa, an u guti ti ma an ti dii Yisa kumbu hagu tumadaansa."

23 Die wa die ba vuari vuosi bale; Josefu vuodieke die ba wasunana Baasabasi (Ta ba bi wasa Jusitisi), anan Matiasi.

24 Womi die ba juusi Nmuj di, "Ti Yomuten, funu fu sibina vuou mana suu di sina die, die wa ti Yomuten, daga ti vuosi bale wa gie suu fu vuaruna vuodieke

25 di u yi tuntuntu a zie jigidieke Judasi di vana ta ga jigidieke di mu na di u bemme wo."

26 Die ba juusina Nmuj a kpati wa, die ba yi chaachaa di ba vuari saara ale wo kaani, die chaachaaka di ga nan Matiasi ma, die ba nagi wa guti Yisa tuntuntuba ban anan kaani wa ma.

2

Nmɔŋ Halikasika kenin wia

1 Die dɔɔga dieke ba wasɔnana Pentikosi wa dɔ tɔgɔna Yisa kwanandɔsɔrɔŋ mana die dɔ lagɔsɔ tan jigibalɔmɔŋ.

2 Womi die watɔ dɔ nyɔŋ nmɔnsikpen a dɔma sɔba bɔlɔgɔsɔ kpenkprɔŋ dɔ nɔgɔnana ta die ken suuli juodieke ba kala wa mana.

3 Ta die ba ye jaan sɔba bolinyaatɔ dɔ nyɔna a ken a kalɔ ba wɔnyɔ mana sikpen me,

4 ta die Nmɔŋ Halikasika die dɔ suuli ba mana, die ba piili a bala wɔbalɔkɔ gaasɔ diekemba ba kana ka wɔma sɔba Nmɔŋ Halikasika dɔ dagɔna ba dene.

5 Die Juu vuosi die dɔ dɔna Nmɔŋ die dɔ bie Jerusalemi sanka mi, die ba nyɔŋ wa tɔgɔsɔ mana dɔnɔa ma a ken mi.

6 Die ba wɔnna watɔ gie die wo, die kpɔkpaan dɔ lagɔsɔ mi, die dɔ yi ba mana mamachi dama die Yisa kwanandɔsɔrɔba die bala wɔbalɔkɔ gaasɔ, ba wɔnyɔ mana dɔ wɔmma ɔ jabalɔkɔŋ ma.

7 Die dɔ yi be mamachi pam die ba pɔasɔ tan dɔ, "Vuosisi gie dɔ balala naa, ntaa ba mana yiwo Galili vuosi?"

8 Ta bia yine tɔ wɔnyɔ mana dɔ wɔmma ba ɔ gban gban ɔ wɔbalɔka ma?

9 Tɔ batan nyɔŋ wa Patia anan Midia anan Elami

anan Mesopotamia anan Judia anan Kapadosia anan Pontusi anan Asia,

10 anan Firigia, anan Pamifilia anan Ijipiti anan Libia chaaku tɔgɔsɔ dɔ gbigine Sayireni; ta tɔ batan dɔan dɔ nyɔŋ Romi,

11 ta tɔ batan Juu vuosi, ta batan dɔan dɔ yi buurigaasɔ diekemba dɔ tarɔgɔna ba jɔamɔŋ ta dɔ Juu vuosi Nmɔŋ, ta tɔ batan dɔan dɔ nyɔŋ Kireeti anan Arabia, ama tɔ mana wɔmma ba balala tɔ gban gban tɔ jabalɔkɔŋ ma, ta bɔra Nmɔŋ yaa gamma mamachi wɔkprɔma ɔ yine."

12 Die dɔ yi be mamachi pam die ba ko pɔasa tan dɔ, "Wɔrɔ gie chɔan yiwo bia?"

13 Ama ta batan die dɔ laa ba ta vɔarɔ ba fala a baarɔ dɔ, "Ba nyuu wo daan a bugi."

Piita wɔbalɔka wia

14 Womi Piita die dɔ hagi ɔ chanchaalɔba ban anan kaanɔ wa sɔnsɔŋ a zie kpɔkpaaku nɔŋŋa; ta die a balɔ anan lɔlɔkprɔŋ a yɔa kpɔkpaaku dɔ, "N chanchaalɔŋ Juu vuosi anan nɔ vuodiekemba mana dɔ benne Jerusalemi, nɔ wɔmma mɔŋ ta vaa n bala nɔ wɔrɔ gie chɔan.

15 Nɔ yile dɔ vuosi gie bugiye mɔŋ, ama ba ka bugiye, dama dɔ ye yiwo sɔkɔŋ hawasɔ awayɔ sanŋa.

16 Ama wudieke nɔ yene wo yiwo wudieke Nmɔŋ naazɔa Joweli die dɔ balɔ dɔ ka nan ken yi, dɔ,

17 'N̄m̄ūj baarū d̄i; D̄ūn̄ia
kpat̄ūj san̄ja, naa
man̄ nan̄ yi:

n̄ nan̄ daansī vaā n̄
Haal̄ib̄ū s̄ūb̄ūj vuon̄
manā ma;

ta n̄ dem̄bibisī an̄an̄ n̄
h̄oḡūl̄ias̄i nan̄ būḡi
bal̄i man̄ūj N̄m̄ūj
w̄obal̄ika,

ta n̄ nahaal̄ūj an̄an̄ daa
nȳūjk̄ura nan̄ s̄iba
wusiē yaā gammā
N̄m̄ūj w̄ia ba daansā
ma.

18 San̄ka mi n̄ nan̄ t̄ūj n̄
Haal̄ib̄ū

vuodiēk̄emba d̄i
tunn̄ana wudiēke n̄
yaalala ma, dem̄bisī
an̄an̄ h̄oḡubā mana,

ta ba gban̄ nan̄
daansī būḡi bal̄i n̄
w̄obal̄ikaha.

19 N̄ nan̄ ken̄ t̄ūj t̄ūnk̄p̄uma
n̄m̄īns̄ik̄pen̄

an̄an̄ mamachī daḡitī
t̄ūjgban̄ka gie me,

ta z̄ūj an̄an̄ bol̄īj an̄an̄ nyusī
nan̄ daansī beri,

20 san̄ka mi N̄m̄ūj nan̄
s̄ibi,

ta ch̄ūk̄ū d̄ian̄ nan̄ tar̄iḡi
a n̄m̄unt̄i s̄iba z̄ūj,

naa nan̄ yi ta t̄i
Ȳom̄t̄ien̄ ye ȳīn̄ji ken̄
t̄ūjgban̄ka gie me

a dii vuosī sar̄iya;

ta ū ȳīn̄ji ken̄īj daraan̄
nan̄ yi daak̄pen̄k̄p̄ūj;

21 ta vuodiēke mana d̄i ken̄
j̄ūs̄i wa ū saan̄ ma
nan̄ ye gbat̄itaan̄ūj.' "

22 Die Piita d̄i b̄i baarū
d̄i, "N̄īūj Izara vuosī, n̄
w̄omma wudiēke n̄ yaala
n̄ bal̄i n̄ yaa gammā Yisa

vuodiēke d̄i yine Nazeriti
vuoke w̄ia; n̄i gban̄ gban̄
n̄i s̄iba a baarū N̄m̄ūj die
vana die ū toma mamachī
t̄ūnk̄p̄uma an̄an̄ daḡitī mi n̄i
j̄iḡīj, ta a daḡi s̄iba N̄m̄ūj die
t̄onna wa.

23 Ama N̄m̄ūj gban̄ gban̄
die s̄iba wudiēke d̄i bala ka
yi, ta die a san̄ a naḡi Yisa
a yi n̄i nuusī me, ta yi n̄i
vuob̄iat̄i d̄i k̄paasī wa a d̄īs̄i
dagar̄ik̄ū ma a k̄ūū wa, ka
daḡi s̄iba n̄īūj n̄i senne k̄ūū
wa.

24 Ama die ū kp̄ine wo ta
ye biē kun̄ nuusī me wo, ta
N̄m̄ūj die d̄i gbat̄i wa a nȳūj
kun̄ nuusī me, dama kun̄ die
wo haḡīūj d̄i ka p̄oḡil̄i wa.

25 Dama Davidi die bal̄i
w̄ia yaa gammā ū ma d̄i,

'N̄ s̄iba a baarū d̄i n̄
Ȳom̄t̄ien̄ N̄m̄ūj berī
an̄an̄ m̄ūj san̄ja
mana,

ta b̄i zie n̄ k̄uan̄ ta sun̄je
m̄ūj am̄ū n̄ kaan̄ ye
dan̄ja.

26 Naa ch̄ian̄ ma n̄ yaa
s̄oḡifal̄īj

ta bala s̄oḡifal̄i
w̄obal̄ika.

Man̄ ken̄ k̄pi gban̄,

ama n̄ nan̄ d̄i yaa tama
N̄m̄ūj d̄i balla ū yi
wudiēke a yi m̄ūj w̄ia,

27 dama ū kaan̄ vaā n̄
haal̄ib̄ū w̄iar̄i k̄piil̄īj
t̄iḡīj.

N̄ yiwo ū vuon̄bar̄ik̄ūj,
ta ū kaan̄ saagī an̄
n̄ nȳūjgban̄ūj ken̄
h̄ūb̄ūḡi v̄ōūj ma.

28 Ta b̄i daḡi m̄ūj miivoli
sieti,

ta fu benne n jigiri dıan
di ya mun sogıfıalın
pam.' "

²⁹ Ta Piita dı bı balı dı,
"N nımballı, n baa n balı
yuori nı mun, yaa gamma tı
chööküsbün Davidi wıa. Die
v kpiye mun ba guu wo, ta v
vörün dı ye bie giena a ken
tugi jinne.

³⁰ Die v yiwo Nmun
naazva, ta die siba dı Nmun
yı wa nvan dı, dıı yi v kpi, v
nan daansı vvarı v haagısı
wonyı an v kala v naagbanı
ma.

³¹ Davidi die siba wudieke
Nmun die dı balla v yi, ta die
balı wıa yaa gamma Nmun
Vuovvarıkırı Masia wa kun
hagun wıa, dı:

'Nmun Vuovvarıkırı kaan
daansı wıarı kpiilin
tigin;

ta v nyngbanun dıan
kaan hııgtı vörün ma.'

³² Ta Piita dı bı baarı dı,
"Yisa wa gie Nmun die dı
va v hagu kun me, ta tı
mana dı yi v kumbu hagu
daansıatielin.

³³ Ta Nmun dı bı kötı wa v
jvalı kalı v nuudiigin chaan,
v kala wa Nmun dı yı wa v
Halıkasıka die v yına nvan
dı v nan yı tı wa v vaa bı
ken süün tı ma. Lele dı
yiwo Halıkasıka nı yese ta
wımma tı jigın dene.

³⁴ Die Davidi dı kpine wo,
die v ka jvalı ga arızanna
ma anan nyngbanun: ama
ta die v baarı dı;

'Tı Yömütien Nabadie Nmun
balı a yı n Yömütien
dı:

Kala n nuudiigin chaan

³⁵ a ga tugi sanja dieke n
baan nagi fu dataası a
yı fu nuusi me.'

³⁶ "Die wıa dı vıına ta
nıunı Izara vuosi mana
sımma dı Yisa wa gie, die
nı vana ba kpaası dagarıkı
ma wa, wıunı ta Nabadie
Nmun dı dagı dı wıunı v
yine Vuovvarıkın Masia wa,
ta bı yi tı Yömütien."

*Vuosi tuse ataa die dı yı
Yisa yada dene*

³⁷ Die vuosi gie dı wıınna
naa wa die ba sogıtı dı
faası chıısbı pam. Die wıa
ba pıası Piita anan v chan-
chaalıba dı, "Tı nımballı,
bıa tı baa tı yı?"

³⁸ Piita die dı balı a yı
ba dı, "Sie nı mana vaa nı
tumbıatı, an tı sı nı Nmun
nyaabu Yisa Masia saan ma,
amı Nmun nagi nı tumbıatı
a chaa nı, ta v yı nı v
piini dieke dı yine Nmun
Halıkasıka.

³⁹ Dama Nmun die yı nvan
dı v nan nagi v Halıkası
a yı nıunı anan nı ballı,
anan vuodiekemba dı benne
saasaa, anan vuodiekemba
mana tı Yömütien Nabadie
Nmun dı baan wa an ba tuo
v nvan."

⁴⁰ Ka kvan chaan, Piita die
dı balı ba wıa pam ta kpaan
ba anan nıııııına dı, "Nı
vvarı nı gban a nyın Nmun
tıbıdatı dieke dı kienene lele
gie vuobıatı gie ma wa."

⁴¹ Die ba pam die dı tuo
Piita wıbalıkaha a dii, die ba
yiwo siba vuosi tuse ataa, ta

ba su ba N̄m̄uŋ nyaabu, ta ba ḡuŋ ba ma.

⁴² Die saŋŋa mana ba ŋaan buŋira a nyina t̄ont̄ont̄iba j̄iḡiŋ, ta die a laḡiŋa a p̄oḡiŋa taŋ aŋaŋ nuabal̄im̄uŋ, ta laḡiŋa die nyindiike, ta bi laḡiŋa a juusa N̄m̄uŋ.

Yisa kvanvuosi berin

⁴³ Ta ŋmaam̄uŋ die d̄i yall̄i vuon̄ mana; t̄ont̄ont̄iba die d̄i yi mamachi t̄onkp̄iŋa pam̄ aŋaŋ N̄m̄uŋ haŋir̄iŋ wa.

⁴⁴ Die Yisa kvanvuosi mana die d̄i p̄oḡiŋa taŋ aŋaŋ nuabal̄im̄uŋ ta t̄iŋa ba nyinti a ȳiŋa taŋ.

⁴⁵ Ta die a naga ba faari a daa a naga ligirehe a t̄iŋa a ȳiŋa taŋ, d̄i m̄ona vuon̄ mana tuo die.

⁴⁶ Daan̄ mana ba ko laḡiŋa taŋ N̄m̄uŋ j̄iam̄uŋ juokpen̄kp̄iŋa ma a j̄iŋama N̄m̄uŋ ama ba nyiŋ mi, ba ŋaan̄ gara taŋ tige a laḡiŋa die nyindiike aŋaŋ suḡifal̄iŋ aŋaŋ suḡiyal̄iŋ aŋaŋ taŋ.

⁴⁷ Ta saŋŋa mana ba ŋaan̄ bira N̄m̄uŋ, ta vuon̄ mana die d̄i yall̄i suḡifal̄iŋ aŋaŋ ba. Ta daan̄ mana t̄i Ȳom̄ot̄ien̄ ŋaan̄ vasa vuosi d̄i yese gbat̄itaan̄uŋ ta ḡuŋa ba ma.

3

Piita aŋaŋ Joon die d̄i gbaanna gbariŋiŋ dene

¹ Daan̄ kaan̄ Piita aŋaŋ Joon die d̄i gara N̄m̄uŋ j̄iam̄uŋ juokpen̄kp̄iŋa ma, N̄m̄uŋ juus̄iŋ saŋŋa, agbaa kvan̄ chaan̄ hawasi ataa saŋŋa die wonde.

² Womi sanvari tuŋ, sanvan̄ dieke die ba wasinana "Sanvavuka" daa w̄onyi die d̄i yine gbariŋiŋ u m̄isi mana ma die d̄i kali mi. Daan̄ mana die ba ŋaan̄ chii wo miŋ a keŋ kaliŋ sanvari gie tuŋ u d̄i juusa vuodiekemba d̄i juunene N̄m̄uŋ juoku me ligire.

³ Die u yene Piita aŋaŋ Joon d̄i balla ba juu wo, u juusi ba ligire.

⁴ Die ba mana d̄i yin̄ŋi a daansi wa die, womi Piita die d̄i baari d̄i, "Daansiŋa ti."

⁵ Die w̄iŋa die u daansa ba ta yaa tama s̄iba u nan ye jaan̄ a nyiŋ ba j̄iḡiŋ.

⁶ Ama Piita die d̄i bal̄i a ȳiŋa wa d̄i, "Ti wo ligire, ama ti nan ȳiŋa fu j̄adieke ti yalla. Man̄uŋ n̄ ȳiŋa fu nuan̄ Yisa Masia vuodieke d̄i yine Nazeriti vuoke saan̄ ma, haŋi ch̄uŋ"

⁷ ta yigi u nuudiiḡiŋ me a sun̄ŋi wo u haŋi zie. Lele womi daa wa naḡisi aŋaŋ u naach̄iḡisa d̄i ye haŋir̄iŋ;

⁸ u haŋi a yuḡi a zie u naḡisi ma a d̄i dia a ch̄uŋ ch̄uŋ. Womi die u d̄i ba kvan̄ a juu N̄m̄uŋ j̄iam̄uŋ juokpen̄kp̄iŋa ma a ch̄uŋ ta yuga a bira N̄m̄uŋ.

⁹ Die vuosi mana d̄i yene wo u ch̄uŋnana ta bira N̄m̄uŋ,

¹⁰ die ba miŋŋi wa d̄i vuodieke d̄i ŋaana kala N̄m̄uŋ j̄iam̄uŋ juokpen̄kp̄iŋa sanvari t̄ika j̄igidieke ba wasinana "Sanvavuka" a juusa wa wonde, die d̄i yi be mamachi aŋaŋ ŋmaam̄uŋ aŋaŋ wudieke d̄i yine a ȳiŋa

wa wa.

Piita die mɔvlina Yisa wɔvɔuna dene

¹¹ Die daa wa die dɪ goori Piita aɲaɲ Jɔɔn a yallɪ, die dɪ yi vuosi mana mamachi ba chɪgɪ ga ba jigɪɲ, jigidieke die ba wasɪnana "Solomoni Luɪfaan" wa.

¹² Piita die dɪ yene vuosisi ɔ pɪasɪ ba dɪ, "Nɪnɪɲ Izara vuosi, bɪa wɪrɪ gie dɪ yi nɪ mamachi? Ta bɪa nɪ daansa tɪ sɪba dɪ yiwo tɪ gbaɲ gbaɲ tɪ hagɪrɪɲ yaa tɪ wɔvɔuna wɪa tɪ yi daa wa gie dɪ chɔɲ?"

¹³ Nabidie Nɲmɪɲ, vuodieke die Abarahami aɲaɲ Aziki aɲaɲ Jakobu die dɪ jɪanna wa, ta bɪ yi Nɲmɪɲ dieke tɪ chɔalɪba die dɪ jɪanna wa, wɔnɪɲ ɔ kɔtɪna ɔ Tɪntɪntɔ Yisa ɲmɪɲsikpɛɲ aɲaɲ ɔ gbaɲ gbaɲ hagɪrɪɲ. Wɔnɪɲ die nɪ nagɪ a yɪ tɪ nɪɲɲkɔraha nuusi me, ta zeti wo Paliti nɪɲɲa saɲɲa dieke Paliti die dɪ yaalala dɪ ɔ vaa ɔ ga yɔrɪ wa.

¹⁴ Die ɔ yiwo Nɲmɪɲ vuɔɲ ta bɪ yi vuovɔnɪɲ ama die nɪ zeti wo mɪɲ ta balɪ Paliti dɪ ɔ vɔarɪ vuokɔvɔrɔ wa a yɪ nɪ.

¹⁵ Die wɪa, nɪnɪɲ die nɪ yine ba kɔv Miiivolɪyɪrɔ wa; ama Nɲmɪɲ die dɪ vaa ɔ hagɪ kɪɲ me, ta tɪnɪɲ tɪ yine wɪrɪ gie daanstatiɛɲ.

¹⁶ Dɪ yiwo Yisa wa saarɪ yiko tɪ wa dɪ yi daa wa gbaamɪɲ. Gbarɪgɪrɪ gie yiwo vuodieke nɪ wone sɪba ta bɪ yese wo, ama ɔ keɲ ye gbaamɪɲ, dama ɔ yine Yisa saan yada wa wɪa. ɔ yine Yisa saan yada wɪa ɔ ye

gbaamɪɲ ta zie nɪ mana nɪɲɲa naa.

¹⁷ "Lele n nɪmballɪ, n sɪba a baarɪ wudieke nɪnɪɲ aɲaɲ nɪ nɪɲɲkɔraha dɪ yine ba kɔv Yisa wa, die nɪ ka sɪba wudieke die nɪ yinene chɪaɲ.

¹⁸ Ama Nɲmɪɲ die wɔɲ balɪ ɔ wɪrɪ a yɪ ɔ naazɔalɪba, ta ba gbaɲ die dɪ balɪ a yɪ vuosi dɪ sie ɔ Vuovɔarɪkɪrɪ Masia wa dɪi wahala. Die ɔ vaa ka seɲ yi wusie sɪba nɪ yine die wo.

¹⁹ "Die wɪa nɪ vaa nɪ tɪntɔmbɪatɪ ta yɪɲɲɪ a keɲ Nɲmɪɲ jigɪɲ amɔ ɔ nagɪ nɪ tɔmbɪatɪ a chaa nɪ,

²⁰ ta ɔ nan bɪ yɪ nɪ haaltɪ vuosɪɲ, ta bɪ tɔɲ Yisa Masia nɪ jigɪɲ, vuodieke ɔ wone a vɔarɪ wa a yɪ nɪ wa.

²¹ Ama sie Yisa wa wɪarɪ arɪzanna ma a ga tɔgɪ saɲɲa dieke Nɲmɪɲ dɪ bala ɔ wɔnɪɲ jaan mana sɪba die ɔ vana ɔ naazɔalɪkasɪ mba die dɪ benne kɔrɪɲ ma wa dɪ balɪ wa.

²² "Die gbaɲ Mosisi dɪ baarɪ dɪ, 'Tɪ Yɔmɔtɪɛɲ Nabidie Nɲmɪɲ nan daansɪ yɪ nɪ naazɔa sɪba ɔ tɔnna mɪɲ naa, ta ɔ nan yɪ nɪ gbaɲ gbaɲ nɪ vuɔɲ. Nɪnɪɲ nɪ mɔ nɪ wɔmma wudieke mana ɔ balala nɪ.

²³ Vuodieke mana dɪ kana ka wɔmma wudieke mana wɔnɪɲ naazɔa wa mɪ dɪ balala, Nɲmɪɲ nan vɔarɪ die vuoke a nɪɲ ɔ vuosi me ta chɔvɔsɪ wa.'

²⁴ "Ta Nɲmɪɲ naazɔalɪɲ banɪɲ ba aɲaɲ naazɔa Samuli aɲaɲ vuodiekemba die dɪ kenne ɔ kɔaɲ chaatɪ ta die bala Nɲmɪɲ wɪaha die

wɔŋ balɩ wudieke dɩ yinene daari gie nɔaŋ.

²⁵ Nɩmɩŋ nɔa diekemba die ɔ yɩna ɔ naazɔalɩba, yiwo nɩ sɩtɩ, a bɩ gɔtɩ, nɔa dieke Nɩmɩŋ dɩ yɩna nɩ chɔɔŋkɔsɩlɩba gban yiwo nɩ sɩtɩ. Dama die ɔ balɩ wa Abarahami dɩ, 'Fu haagɩŋ wɔnyɩ ma, maŋ nan daagi a yi alibarika yi tɩŋgbanka gie vuosi mana.'

²⁶ Die wɩa Nɩmɩŋ dɩ vɔari ɔ Tɔntɔntɔ Masia wa ta wolɩŋ tɔŋ wa nɩ jigɩŋ, dɩ ɔ vaa nɩ chɩgi a nyɩŋ nɩ tɔntɔmbɩati ma ta ye alibarika ka."

4

Die ba yalla Piita aŋaŋ Joɔn a ga nyɩŋkɔra nɩŋŋa dene

¹ Die Piita aŋaŋ Joɔn die dɩ yene ko bala wɩa a yɩa vuosisi, die Nɩmɩŋ kɩkaabitɩba aŋaŋ Nɩmɩŋ jɩamɩŋ juokpenkɩkɩ so-jasisi jakɔsɩŋ aŋaŋ Sadusisi vuosi dɩ keŋ ba jigɩŋ,

² dama die ba jɩ wa sunyɩrɩŋ a yɩ Piita aŋaŋ Joɔn, dɩ ba dagɩnana vuosisi dɩ Yisa die hagɩ kuŋ me wɩa, ka dagɩ sɩba kunti nan daansi hagɩ kuŋ me.

³ Die wɩa die ba yigi be a nagɩ ba a yi dansarɩka sɔŋ dɩ tɔŋ vɔŋ, dama yuŋ die wɔŋ a sibe mɩŋ.

⁴ Ama daadaŋ diekemba die dɩ wɔnna Piita aŋaŋ Joɔn balɩkɔ die dɩ yi Yisa yada ta yi Yisa kɔaŋandɩsɩrɩŋ. Ta vuodiekemba die dɩ dɩna Yisa dɩ yi sɩba vuosi tuse anɔ.

⁵ Tɔŋ die dɩ vɔnna, Juu vuosi nɩŋŋandɩsɩrɩba aŋaŋ ba nyɩŋkɔra aŋaŋ mɩraha dɩdagɩrɩba die dɩ lagɩŋ taŋ ba lagɩmɩŋ jigɩŋ Jerusalemi ma,

⁶ die ba lagɩŋ aŋaŋ Nɩmɩŋ kɩkaabitɩba jakɔsɩŋ Anasi aŋaŋ Kayafasi aŋaŋ Joɔn aŋaŋ Alekizanda aŋaŋ Nɩmɩŋ kɩkaabitɩba jakɔsɩrɩ tigiŋ gie vuosi batan.

⁷ Die ba yi Piita aŋaŋ Joɔn dɩ keŋ zie ba sunsɔŋ ta ba pɩasa ba dɩ, "Bɩa hagɩrɩŋ nɩ yallɩ, ta mɩnɩa saan ma nɩ yie wɩaha gie?"

⁸ Womi Nɩmɩŋ Halɩkasɩka die dɩ hagɩ Piita ma ɔ yɩŋŋi a balɩ ba dɩ "Nɩnɩŋ nɩŋŋandɩsɩrɩŋ aŋaŋ nyɩŋkɔra,

⁹ dɩ yi nɩ pɩasa tɩ jinne yaa gamma wɔvɩŋ dieke tɩ yine a yi gbarɩgɩrɩ gie aŋaŋ ɔ yene gbaamɩŋ dene,

¹⁰ die nɩŋ, nɩ mana aŋaŋ Izara vuosi mana sɩmma dɩ dɩ yiwo Nazeriti vuoke Yisa Masia saan ma ta daa wa gie dɩ ye gbaamɩŋ ta zie nɩ nɩŋŋa naa. Yisa wo mi die nɩ yi ba kpaasi wa dagarɩkɔ ma a kɔsɩ wa wa ama ta Nɩmɩŋ dɩ vaa ɔ hagɩ kumbu me wo.

¹¹ Wɔnɩŋ ɔ yine vuodieke Nɩmɩŋ gbanjɩkɔ dɩ balɩ ɔ wɩaha dɩ

'Tanŋ dieke nɩnɩŋ mɩmɩrɩba dɩ zetine wo yɩŋŋine a keŋ bɩrɩŋ gɔŋgɔŋyɔgɩrɩŋ taŋ vɩnɩŋ.'

¹² Ta vuonŋ saan bɩ wori tɩŋgbanka gie me ta Nɩmɩŋ dɩ yɩ vuosi dɩ tɩ ye

gbatitaanuj, sie Yisa nyuna ma.”

13 Die lagujku vuosi di yene Piita anaj Joon di dine dembisi dene wo, ta die ba bi munji di Piita anaj Joon die yiwo vuodiekemba di kana ka siba gbanuj die di yi be mamachi, ba munji di die banuj anaj Yisa die benne.

14 Ama die ba yene daa dieke die di yene gbaanku di ziene Piita anaj Joon jigiri die ba ka biagi balu wuj a chustu ba.

15 Die wia die ba vaa ba ye nyuj lagujku jiginj, ta ba wa ye tanj,

16 ta piasa tanj di, “Bia ti nan yi dembisi gie? Dama vuodieke mana di benne Jerusalemi ma siba mamachi wudieke ba yine, ta ti kaanj biagi chiisike.

17 Ama ni vaa anj ti kpaan ba di ba daa bi wa Yisa saanj a yi vuonj, amu vuosi kaanj wuj Yisa wuru gie.”

18 Die wia die ba bi wa ba a keñ juu a balu ba di “Ni summa ni bi nagi Yisa saanj a balu yaa dagu vuonj bibra.”

19 Ama Piita anaj Joon die di yinjji a balu ba di, “Nunuj ni gbanj gbanj ni yilime di bia muna Nmuj jiginj? Ti saagu a yi ni ta zeti Nmuj nuanj yaa?”

20 Dama ti kaanj biagi vaa wudieke ti gbanj gbanj ti yene ta wuj wa baluj.”

21 Ta die lagujku nyujkuraha die di bi kpaan ba anaj nunjmuna ta vaa ba ga yori, dama die ba ka ye wuj ba baanj nagi a datu ba tibuj, dama vuosisi die faasu

bala muj ta bira Nmuj saanj anaj wudieke di yine wo.

22 Daa dieke die di yene mamachi gbaanku die tanj bina banjisi-nusa.

Yisa kvanandusiruj die di juusina Nmuj a yaala Dembisi dene

23 Die ba dine vaa Piita anaj Joon wa, die ba yinjji ga ba chanchaaliba jiginj a balu ba wudieke Nmuj kikaabitiba jakuuru anaj nyujkuraha di bala ba wa.

24 Die ba wonna naa wa, die ba mana die di lagisi tanj anaj sugibalimuj a juusi Nmuj di “Ti Yomutien Nabidie Nmuj, fu naana nmunsikpenj anaj tunjgbanja gie, mugkpuuma anaj nyindiekemba di benne a ma,

25 die Halikasika ma fu dagu ti choonkusuñ Davidi vuodieke die di yine fu tuntuntu, ta die u bugu balu fu Halikasi yiko me di

‘Bia yine vuodiekemba di kana a ka yi juu vuosi di puru anaj sinyuruj, ta Izara vuosi di sama sanj togutu

26 ta tunjgbanja gie naara anaj ba nyujkura di lagisi tanj

a tuole di ba wagu anaj Nabidie Nmuj anaj u Vuovarikuru Masia wa.’

27 “Di yiwo wusie di, Herodi anaj Pontiwosi Paliti anaj vuodiekemba di kana a ka yi juu vuosi anaj Izara vuosi die senj lagisi muj tika ma ta sanj di ba kubu kasu

tontontu Yisa, vuodieke die fu vvarina a zie wo.

²⁸ Die ba lagisiya muḡ di ba yi wudieke mana fu haguruḡ anan fu yaaluḡ ma fu wone a san di ka nan yi wo.

²⁹ Ta lele ti Yomutien, ye vuosi gie di ḡaana a juo ti ḡmaamuḡ dene, ta vaa tnuḡ vuodiekemba di yine fu yonisi baluma fu waha gie anan dembisi pam,

³⁰ ta tuntu fu nuuḡ ta yi yuagutielin ye gbaamuḡ, ta vaa ti yime mamachi wokpuma pam anan fu kastontontu Yisa saan haguruḡ ma."

³¹ Die ba dine a juusi Nmḡ a kpatu wa, jigidieke ba laguḡna wa di dḡḡ, ta Nmḡ Halikasika die di suuli ba mana die ba piili a bala Nmḡ waha anan suguhaguruḡ.

Die ba tiana ba nyinti a yia tan dene

³² Sanja mi Yisa kuvananduuruḡ mana die di laguḡ tan anan sunanyili balumuḡ anan sugubalumuḡ, ta tia ba nyinti a yia tan. Vuon die ka baaru di u sɔwa jaan.

³³ Die sanja mi tontontuba die didi ti Yomutien Yisa kumbu haguḡ daansi, ta daansiaka die yaa haguruḡ pam, ta Nmḡ die di yi alibarika pam a yi ba mana ma.

³⁴ Die vuon wo ba sun a waaru jaan, dama vuodiekemba die di yalla ba gban gban kuati yaa tige

ḡaan ḡaguha a daa muḡ a yaa ligirehe,

³⁵ a ken tontontuba jigin, ta ba ḡagu tia a yi vuon mana u yaala dene.

³⁶ Die daa wonyi die bie mi u saan di di Josefu, ta die yi Liiva buurin vuon, ta ba muu wa Saapurusi, vuodieke tontontuba di wasinana Banabasi (ka chian yine susunḡiru),

³⁷ die di ken ḡagu u kuvan a daa, a yaa ligirehe a ken a yi tontontuba.

5

Ananiasi anan u hogu Safara wia

¹ Ama daa wonyi gban die benne a di Ananiasi ta u hogu dan di di Safara. Die ba ḡagu ba faaru a daa,

² ta die ḡagu ligirehe a tan a loburu, ta u hogu wa di siba ha wia, ta die ḡagu ligire tialka ha a yaa ga yi tontontuba ha.

³ Piita die di piastu wa di, "Ananiasi, bia fu vaa Sitaani di juu fu sun a nyanḡi fu, ta yi fu chubu ḡmunchubisi a yi Nmḡ Halikasika ta ḡagu ligirehe a tan fu tuone a nyuḡ kvaku ma fu ḡagu a daa wa?"

⁴ Die fu yene ka ḡagu ka a daa wa, die ka ka yiwo fu sutu? Ta die fu ḡagu ka a daa wa, ligirehe die ka yi fu sutu? Ta bia yine fu yile fu sun ma a yi naa? Funuḡ fu ka chubu ḡmunchubisi a yi wa vuota, ama fu chubu yi wa Nmḡ.

5 Die Ananiasi die di wonna naa, die di kpi a nan. Die nmaankpenkpuu di juu vuodiekemba mana die di wonna u kumbu waha.

6 Womi dalbaka die di ken nyu a muuri u nyungbanja anan garu a chii wo a nyu a ga guu.

7 Ka kvan chaan hawasi ataa, u hogu wa die di ken juu jigidieke Piita die benne wo, ta ka siba wudieke di yine.

8 Ta Piita di piasi u gban di "Bal mui, funu anan fu churu wa di naguna ni kvaku a daa wa ta tuo ligirehe a mana wonna?"

Die u yinji a bal wa di "Wa, bu mana wonna."

9 Die wa Piita die di piasi wa di, "Bia funu anan fu churu wa di yi nabalumu di ni magisi Ti Yomutien Halikasika. Daa diekemba di guune fu churu wa, bie wo sanvati tu lele, ta ba nan chii fu gban a nyu a ga guu."

10 Lele womi die u kpi a nan tngban, ta dalbakaha die di a ken juu a ye di u kpiye mui, ba chii wo a nyu a ga guu u churu wa lugu.

11 Sanja mi die nmaankpenkpuu die di juu Yisa kvananduruu mana anan vuodiekemba die di wonna waha.

Tontontiba die di gbaanna daadan dene

12 Sanja mi tontontiba die di toma mamachi tonkpuma pam vuosisi jigij. Ta Yisa kvananduruu mana die di naan lagisi tan Nmui jiamu

juokpenkpuku, Solomoni lufaaka jigij.

13 Ama vuodiekemba di kana ka yi Yisa kvananduruu di wo sikimui a baan gaan ba gban a guti ba ma, ama ta die yu ba juluma pam,

14 ama dembisi anan hoguba pam die di yi ti Yomutien yada ta guti u kvananduruu ma.

15 Die tontontiba di yinene wudiekemba ba wa, vuosi die di chii yuagutieliu a nyu sieti ma, a nagi ba dvan gadosi anan kalinasu ma a mu Piita di ken chu tianna u ligisiu nan nan ba ma an ba ye gbaumu.

16 Ta die kpikpaan die di nyu tunkpanjisi die di gbine Jerusalemi a yaa ba yuagutieliu anan vuodiekemba jumbati di yalla a ken, die ba mana di ye gbaumu.

Tontontiba wahala diile wa

17 Die wa Nmui kikaabuti ba jakuu anan u kvananduruu mana anan Sadusisi vuosi batan pam die di yaa sugubian anan tontontiba, ta die yu

18 ba ga yigi be a kpari ba dansarika ma.

19 Ama yuku me Nmui malaka die di ken suu a yuori dansarika ka sanvaha di tontontiba ken nyu, ta bal yi ba di,

20 "Ni gamma a ga zie Nmui jiamu juokpenkpuku ma a bal vuosisi miivoli haaliku gie wa mana."

21 Die tontontiba die di tuo v nvari, die sukuleelin die ba ga juu Nmutu jiamu juokpenkpuku ma a piili a daga vuosi waha.

Die Nmutu kikaabitiba jakuuri anan v kvanandusuriba die di wa juu vuosi nyukura mana a lagu tan, ta die yi nvan di ba ga dansarika ka suu a ga vvari tontontiba a ken ba nuja,

22 Ama die ba gana tugu dansarika ka suku die ba ka ye be ta yinji ga laguku jigin a ga baari di

23 "Ti gana a tugu dansarika ka jigin, ti ye ka muti kpari mu ken ken, ta gbigbaritiba di zie sanvaha tu a gbari, ama ti yuorine sanvaha ta vuon mana wo ka suu."

24 Die Nmutu kikaabitiba nyukuraha anan Nmutu jiamu juokpenkpuku sojasisi jakuuri di wonna naa wa, die di yi be mamachi ba yile wudieke di yine wo.

25 Womi vuon wonyi die di ken juu mi a baari di, "Ni ye, daa diekema ni nagina a yi dansarika ma wa zie Nmutu jiamu juokpenkpuku ma a daga vuosi Nmutu wa."

26 Die wa sojasisi jakuuri die di nagu v dembisi ba ga yaa tontontiba ken, ama die ba ka vvari ba anan hagu, dama die ba chigi nmaamu di vuosi nan taa ba tana.

27 Die ba yalla ba ken wo, die ba vaa ba ken zie laguku nuja, ta Nmutu kikaabitiba jakuuri balu ba di,

28 "Die ti yi ni wa nvan anan nuhuna, di ni da ken daga vuosi Yisa saan ma, ama ni ye wudieke ni yine, ni nagu daguku a muhi Jerusalemi mana, ta yaala ni yi ti Yisa kukuuriu."

29 Ta Piita anan tontontiba banu ba di yinji balu ba di "Sie ti saagu Nmutu nvan ta daa vuota nvan.

30 Ti chookukulu Nmutu die vana Yisa di hagu kun me, die ni kpaasina wa daguku ma wa ta kuu wa wa.

31 Nmutu die di koti wa a juali wa a kalu v nuudiigin a yiwo Nuhandusuru anan Gbigbatitaantu, di v yi Izara vuosi sien di ba chigi nyu ba tontombiatu ma an Nmutu nagu ba tombiatu a chaa ba.

32 Tuun anan Nmutu Halikasika yine Yisa kumbu hagu daansi tielin; Nmutu di nagina Haal dieke wo a ya vuodieke mana di tuone v nvan."

33 Die nyukuraha die di wonna naa, die ba ju sunyuru pam di ba kuu tontontiba.

34 Ama Farasisi vuon wonyi die benne laguku me ta v saan di di Gamalia, ta yi muraha didaguru, vuon mana die di ya wa julma pam; die di hagu laguku ma a balu ba di ba yaa tontontiba a nyu an ka yi suaa.

35 Die v wa balu yi ba di "N chanchaalun Izara vuosi, ni summa anan ni bala ni yi vuosi gie wudieke wo.

36 Saŋŋa dieke dɪ tɪanna wa, Tudasi die haɣɪya a baari dɪ ɔ yiwo vuokpiɪŋ ta die vuosi sɪba kɔbɪsɪ-nɪusa die dɪ dɪ ɔ kvaŋ, ama vuosi batan die dɪ keŋ kɔs wa, die ɔ kvaŋandusɪrɪba mana die dɪ chɪɣɪ a jaasi jigɪŋ mana, ta ɔ tuumaha mana die dɪ yi yɔrɪ.

37 Naa kvaŋ chaan, ta Judasi, vuodieke dɪ yine Galili vuoke gban die dɪ keŋ vuosi busɪku saŋŋa, die ɔ tarɪɣɪ vuosi batan yɪaŋ ta daadan pam die dɪ dɪ ɔ gban, ta vuosi die dɪ keŋ kɔs ɔ gban, ta ɔ kvaŋandusɪrɪba mana die dɪ chɪɣɪ a jaasi jigɪŋ mana.

38 Die wɪa, leleke gie wurɪ nɪŋ, n kpaama nɪ dɪ nɪ ko vaa vuosi gie sɔmm ta vaa ba ga, dama dɪ yi ta ba tuumaha dɪ yiwo vuota tuuma ka nan daansi kpatɪ.

39 Ama dɪ yi ta ka yi Nɪmɪŋ tuuma, nɪ kaan bɪaɣɪ a nyanŋɪ ba; nɪnɪŋ nɪ nan keŋ ye ta nɪ waga aŋaŋ Nɪmɪŋ.”

Die lagɪŋku die dɪ tuo Gamalia kpaanɣu,

40 ta die yɪŋŋɪ a wa tɔntɔntɪba a keŋ juu, ta vaa ba tɪbɪ ba aŋaŋ kpaasɪŋ, ta yɪ ba nɔaŋ dɪ ba dɪ keŋ wɔŋ a balɪ wurɪ Yisa saan ma, ta die vaa ba ga yɔrɪ.

41 Die wɪa, tɔntɔntɪba die dɪ nyɪŋ lagɪŋku jigɪŋ aŋaŋ sɔɣɪfɪalɪŋ, dama Nɪmɪŋ die yene be ba mɔna wahala diile Yisa saan ma.

42 Ta die daan mana ba ŋaan gara Nɪmɪŋ jɪamɪŋ juokpenkpiɪku ma, ta bɪ gara vuosi tige me a daga

ta muɔla wɔwɔɪnaha dɪ Yisa yine Nɪmɪŋ Vuovɔarɪkɪrɪ, Masia wa.

6

Ba vɔvarɪna susunŋirɪŋ bayɔpɔyɪ wa wɪa

1 Saŋŋa mi die Yisa kvaŋandusɪrɪŋ die dɪ ɣɔtɪnana wa, ta vɔvɔnɪŋ dɪ keŋ keŋ Juu vuodiekemba dɪ balala Giriiki jabalɪkɪŋ aŋaŋ Juu vuodiekemba die dɪ bala ba gban gban jabalɪkɪŋ sɔnsɔŋ, dama vuodiekemba die dɪ balala Giriiki jabalɪkɪrɪ die baari dɪ daan mana ba ŋaana tɪa nyindiikehe ba kpihɔɣɔba ka tuose sɪba vuodiekemba dɪ bala Juu jabalɪkɪrɪ.

2 Die wɪa tɔntɔntɪba ban aŋaŋ ale wo die wa Yisa kvaŋandusɪrɪŋ a lagɪsɪ tan a baari dɪ “Dɪ ka mɔ dɪ tɪ vaa Nɪmɪŋ wɪa muɔlɪŋ ta wɪarɪ nyindiike tɪala ma.

3 Die wɪa n numballɪ, nɪ daansi nɪ sɔŋ a vɔarɪ dem-bisi ba bayɔpɔyɪ nɪ sɪbɪna a baari ba berɪŋ vɪna, ta yaa yɪaŋ ta suuli wo aŋaŋ Nɪmɪŋ Halɪkasɪka, aŋ tɪ nagɪ tuumaha gie yɪ ba nuusi me,

4 ta tɪ nagɪ tɪnɪŋ tɪ saŋŋa a yi Nɪmɪŋ jɔsɔsɪŋ mi aŋaŋ Nɪmɪŋ wɪa dagɪŋ ma.”

5 Ta Yisa kvaŋandusɪrɪŋ mana die yaa sɔɣɪfɪalɪŋ aŋaŋ tɔntɔntɪba balɪku. Die wɪa ba vɔarɪ Sitiiveni vuodieke die yallɪ yada pam ta Nɪmɪŋ Halɪkasɪka dɪ suuli wo aŋaŋ Filipɪ aŋaŋ Porokorusɪ aŋaŋ Nikanorɪ aŋaŋ Timonɪ aŋaŋ Pamenasi

anaj Nikolasi, vuodieke die nyina Antiyoku, ta die di ka yi Juu vuon, ama die di tarigi v jiamuj ta dia Juu vuosi jianku.

6 Die ba yaa ba ga tontontiba jigin, ta tontontiba die di nagi ba nuusi a diisi ba sikipigile me ta jussu Nmuj yi ba.

7 Naa kvanj chaanj Nmuj wa die di bi mssli a ga jigin mana, ta Yisa kvanjandusuruj die di guta lagi lagi Jerusalemi ma, ta Nmuj kikaabitiba pam die di saagi Yisa wovunaha ta yiwo yada.

Sitiiveni yigin wa

8 Sitiiveni die di ye Nmuj sunuj anaj haguruj pam, ta die di yie mamachi tonkpuma vuosisi sun.

9 Ama die dembisi batanj die di ka tuo wo. Vuodiekemba die di niga nunhaguruj anaj Sitiiveni die yiwo Juu vuodiekemba di yine yonisi, ta die ba vvaru ba a nyuj ba yonisi ma. Die ba nyuj wa Sayireni anaj Alekizandira, banuj anaj Juu vuosi batanj die di nyina Silisia anaj Asia ma. Die ba gbanj ba yaa wa ba Nmuj jiamuj juonj.

10 Ama Nmuj Halikasika die di yi Sitiiveni yianj pam, die ba ka biagi a nyanji wa anaj v wobalkaha.

11 Die ba kana ka biagi a nyanji wa wa, die ba ga kpalu dembisi batanj di ba balu di "Tunuj ti wuj wa v

balala a chussa Mosisi anaj Nmuj."

12 Ba bala naa wa, ta vuosisi anaj nyujkoraha anaj muraha didaguriba di ju sunyuruj ta ga Sitiiveni jigin a yigi wo a yaa wa ga ba nyujkora lagujku jigin.

13 Womi die ba yaa dembisi batanj di ba chubu nmunchibisi a yi wa. Die ba baaru "Daa wa gie njanj bala sanja mana a chussa Nmuj jiamuj juokpenkpuku anaj Mosisi muraha;

14 dama ti wuj wa v bala di Yisa vuodieke di yine Nazeriti vuoke nan kpanji Nmuj jiamuj juokpenkpuku gie a taanj, ta tarigi chwara diekemba Mosisi di yina ti wa."

15 Vuodiekemba mana die di kala lagujku jigiri die di murigi ba nine a daansa Sitiiveni, ta die ye v ninechaanj di tarigi a sunba malaka ninechaanj.

7

Sitiiveni baluku

1 Die wa Nmuj kikaabitiba jakussu die di piyasi Sitiiveni di "Ka sen yiwo wusie?"

2 Sitiiveni die di yinji a balu di "N numballu anaj n chualuj, nu wumma muj, sanja dieke ti choonkoonj Abarahami di yene bie Mesopotamia ma ta ye ka hagi ga Harani ma, ta hagurujen Nabidie Nmuj die di nyuj v jigin,

3 ta balu wa di 'Vaa fu den anaj fu tujngbanj ta ga

tungban dieke n balla n dagi fu wa.'

⁴ Die wia die u nyu u tungban ka ma a ga bie Harani ma. U choon wa kun kuan chaan, ta Nmu die di vaa u hagu a ken kal tungban ka gie me jigidieke ni benne lele naa.

⁵ Ama Nmu die ka yi wa tungban ka halu bita gban di u sina, ama ta die yi wa nuon di u nan daansi nagi ka a yi wa, ta ka nan yi wonu anan u haagisi suti. Saana dieke Nmu die di yine nuari gie wo ta Abarahami die wo bua.

⁶ Naa die Nmu di balu yi wa di, 'Fu haagisi nan daansi beri tungban gaan ma, mi ba nan yi yonisi, an ba mugisi be pam bina kobisi-nusa.

⁷ Ama manu n nan daansi datu tungban dieke vuosi ba bala ba tu a ya wa tibu, ka kuan chaan ba nan ken a nyu kanu tungban ka mi a ken tika gie me a jama nu.'

⁸ Womi Nmu die yi Abarahami nuon, ta die dagi wa nuari dagiti, di wonu anan u haagisi gobi ba kola. Die Abarahami di ken muru Aziki, ta die gobi u kolu ka daraa nu daraan. Ka kuan chaan Aziki dan di muru Jakobu ta gobi u kolu, ta Jakobu dan di gobi u ballu ban anan bale die di yine ti choonkubukuma wa kola.

⁹ "Die Jakobu ballu die di ken haa ba numba Josefu ta die nagi wa a daa a yi

vuosi batan ba yaa wa ga Ijipiti tungban ma a buru wa yomu. Ama Nmu die bie u jigini,

¹⁰ ta die nuari wa a nyu wumugisike mana ma, ta die di yi wa yan ta yi Ijipiti naan wa Faro di yaala u wia ta yi wo jakubu Ijipiti tungban ma, ta bi yi wo jakubu u tigin me.

¹¹ "Ka kuan chaan konkru die di ken nan Ijipiti anan Keenani tungbanisi mana ma, die ba dii wahala pam, ta ti choonkububa die ka ye nyindiike.

¹² Die wia die Jakobu di wonna di nyindiike bie Ijipiti ma wa die u tu u ballu, ti choonkububa mi, die ba bumbunan garu wonde.

¹³ Die ba garu bule wo ma wa Josefu die di nagi u gban a dagi u numballu, mi Faro die di muni Josefu den.

¹⁴ Ka kuan chaan Josefu die di tu a wa u choon Jakobu anan u den mana di ba ken Ijipiti ma; die ba mana die yiwo vuosi banisi-yuru anan banu.

¹⁵ Die wia Jakobu anan u dembe mana die di hagi a ga Ijipiti, mi die wonu anan u ballu dembisi die di kpi.

¹⁶ Die ba nagi ba nyungbanu a yinu a ga Saakemi a ga guu voru dieke Abarahami die di dana a nyu Hamori buuru jigin ma.

¹⁷ "Die di wana a gbigi di Nmu yi suuli u nuari die u yina Abarahami wa, die ti vuosisi die di benne Ijipiti

ma wa die dı wa faast dala pam.

18 Ka kvan̄ chaan̄ vuon̄ wɔnyı die dı ken̄ dii Ijipiti naarı, ama wɔnɔn̄ die v̄ ka siba Josefu wıa.

19 Die naan̄ wa die dı pɔgı tı vuosi anan̄ bıan̄, ta die mugise be dı ba vɔarı ba ballınyaalıstı ba tige me a taan̄ an̄ ba kpi.

20 “Die ba ken̄ mırı Mosisi, ta die v̄ vına pam, ta Nmun̄ nine die dı suuli wo. Die v̄ bie wo v̄ chɔɔn̄ tigin̄ me chıttı ataa,

21 die ba kenne nagı wa a nyun̄ ba tigiri me san̄a dieke wo, die naan̄ wa hɔgıta die dı ken̄ a nagı wa a wubi wo, ta yiwo v̄ gban̄ gban̄ v̄ bva.

22 Die ba dagı Mosisi yan̄ dieke mana Ijipiti vuosisi dı yalla, die v̄ ken̄ bırun̄ vuodieke dı sıbına wɔbalıka ta tuma hagırun̄ tuma.

23 “Die Mosisi die dı tıgı bına ban̄ıstı-nısa Ijipiti vuosi jigin̄, die v̄ yile daan̄ kaanı dı v̄ ga a waastı v̄ gban̄ gban̄ buurin̄ Izara vuosisi.

24 Die v̄ ganana wa die v̄ ye Ijipiti vuon̄ dı mugisinene Izara vuon̄, die v̄ ga dı v̄ gbatı wa a taan̄, ta die a kɔv̄ Ijipiti vuoke.

25 Die v̄ yile sıba v̄ gban̄ gban̄ v̄ vuosi nan̄ mun̄ı sıba Nmun̄ baa v̄ nagı wa wɔnɔn̄ a tun̄ a gbatı ba a taan̄, ama die ba ka mun̄ı die.

26 Ka tɔnvɔsa, Mosisi die dı bı ye Izara vuosi bale dı wagınana, die v̄ yaala v̄ wɔnstı ba sɔnsun̄, ta balı

ba dı, ‘N zɔamba, nı yiwo nımbalı, bıa nı waga tan̄ die?’

27 Ama vuodieke die dı yaala waagıv̄ die dı kpan̄ı Mosisi a taan̄ lɔgı, ta die a pıastı wa dı ‘Mına yine fı tı jakɔv̄ anan̄ tı sarıyadiiru?’

28 ‘Fɔnɔn̄ fı yaala fı kɔv̄ mun̄ mun̄ sıba diene wo fı kına Ijipiti vuoke?’

29 Mosisi die dı wɔnna naa, die v̄ chıgı a nyun̄ Ijipiti tun̄gban̄ ma a ga bie Midiani tun̄gban̄ ma, ta die dı ken̄ faarı hɔgı a mırı ballı dem-bisi bale mı.

30 “Bına ban̄ıstı-nısa kvan̄ chaan̄, die v̄ ga haagı daan̄ kaanı a ga tıgı Sanayi kunkogın̄ jigin̄ ta ye bolınyaan̄ dı dinene han̄gɔstı tun̄, ta Nmun̄ malaka die dı nyun̄ bolıbu sın̄.

31 “Die v̄ yene die wo, die dı yiwo mamachi, die v̄ chın̄ a ga gbıgı dı v̄ mun̄ı a daanstı ka, ta die a wın̄ tı Yɔmɔtın̄ Nmun̄ lɔlın̄, ta ka bala wa dı;

32 ‘Manın̄ n yiwo Nmun̄ dieke fı chɔɔn̄kɔv̄ dı jıanna, Abarahamı anan̄ Aziki anan̄ Jakobu Nmun̄.’ Mosisi die dı wɔnna naa, die v̄ cheeli anan̄ nmaamın̄ ta ka bı yaala v̄ daanstı mı.

33 “Ta tı Yɔmɔtın̄ Nabdıe Nmun̄ die dı balı a yı wa dı ‘Vɔarı fı nıraha, dama jıgıdieke fı zene wo yiwo jıgıkası.

34 Wusie, manın̄ n yeye mun̄ n vuosisi dı dinene waha die Ijipiti me, ta wın̄ ba

kpaŋ. Die wɪa maŋ a keŋ sʊʊŋ dɪ n gbatɪ ba a taan. Die wɪa n nan yɪŋŋi tʊŋ fʊ Ijipiti me.'

35 "Mosisi wo gie die yine vuodieke Izara vuosisi die dɪ zetine wo, ta die piasi wa dɪ 'Mɪnɪa yine fʊ tɪ jakʊʊŋ aŋaŋ tɪ sarɪyadiiru?' Ama wʊnʊŋ Nɪmʊŋ die dɪ vʊarɪ dɪ ʊ yi ba nʊŋandʊʊʊʊʊʊ ta gbatɪ ba taan, ta malaka dieke dɪ nyɪna wʊnʊŋ Mosisi jigiri bolinyaabʊ ma haŋgʊʊʊʊ tɪka jigiri die sunŋi wo.

36 Die wʊnʊŋ Mosisi die yine vuodieke die dɪ vʊarɪna ba a nyɪŋ Ijipiti tʊŋgbaŋ ma, die ʊ bɪ tʊŋ mamachi tʊŋkpɪma Ijipiti tʊŋgbaŋ ma aŋaŋ saŋŋa dieke die ba gana a garɪʊ Mʊgɪkpɪŋmʊnbʊ wa, aŋaŋ saŋŋa dieke die ba benne haagɪŋ ma wa bɪna baŋɪʊ-nɪʊsa wa.

37 Mosisi wo gie die bala a yɪ Izara vuosisi dɪ, 'Nɪmʊŋ nan daansɪ tʊŋ nɪ jigɪŋ ʊ naazʊa wʊnyɪ sɪba ʊ tʊnna mʊŋ, ʊ nan yi nɪ gbaŋ gbaŋ nɪ buurɪŋ.'

38 Wʊnʊŋ Mosisi wo gie die dɪ benne aŋaŋ tɪ Izara vuosisi lagɪŋkʊ ma haagɪŋ ma. Die ʊ bie wo aŋaŋ tɪ chʊʊŋkʊʊʊʊba aŋaŋ malaka dieke die dɪ bala wɪa a yɪ wa kunkogɪŋ dieke ba wasɪna Sinayi wa. Mi die ʊ tuo Nɪmʊŋ miivoli wʊbalɪkaha dɪ ʊ nagɪ a yɪ tɪ chʊʊŋkʊʊʊŋ aŋaŋ tɪ.

39 "Ama die tɪ chʊʊŋkʊʊʊba die dɪ zeti ta ka dɪ wa dama

ba sʊŋanyile die yɪŋŋi ga wa Ijipiti me,

40 die wɪa die ba balɪ a yɪ Arʊni dɪ 'Mɪ nɪmʊŋ a yɪ tɪ aŋ ka dɪa tɪ nʊŋŋa. Tɪnʊŋ tɪ ka sɪba wudieke dɪ yine Mosisi, vuodieke dɪ nagɪna tɪ a nyɪŋ Ijipiti ma wa.'

41 Saŋka mi die ba mɪ buun sɪba naraabɪŋ, a kaaba a yɪa ka, ta die die dʊʊga ta bɪra jadieke ba gbaŋ gbaŋ ba mɪna wa aŋaŋ nuosisi.

42 Die wɪa Nɪmʊŋ die dɪ vaa ba a taan dɪ ba jɪama chɪŋmarɪʊ, sɪba die dɪ maagɪna die wo Nɪmʊŋ naazʊalɪba gbaŋkʊ ma wa, dɪ Nɪmʊŋ baarɪ dɪ:

'Izara vuosi, die nɪ kʊnana dʊŋɪʊ

ta kaaba haagɪŋ ma bɪna baŋɪʊ-nɪʊsa wa, daa manʊŋ die nɪ kaaba yɪa.

43 Die nɪ ŋaana naga buun Moloki vʊŋ

ta bɪ naga chɪŋmarɪŋ Refani nɪasɪŋ

ta a yɪ bugile ta jɪama.

Naa chɪaŋ ma n nan vaa nɪ dataasɪ vʊara nɪ a nyɪŋ nɪ tʊŋ ma a yaa nɪ a ga saasaa a poli Babiloni.'

44 "Tɪ chʊʊŋkʊʊʊba die kpi wo Nɪmʊŋ vʊŋ haagɪŋ ma ta die daga dɪ Nɪmʊŋ bie ba jigɪŋ. Die ba wʊnsɪ ka mʊŋ sɪba Nɪmʊŋ die dɪ balla Mosisi die wo. Die ka sɪ sɪba Nɪmʊŋ die dɪ vana Mosisi die dɪ yene ke die wo.

45 Ka kʊaŋ chaan die tɪ chʊʊŋkʊʊʊba die dɪ keŋ nagɪ vɪkʊ a yɪ ba ballɪ, ta

ba tuo ke a yaa ka gara, ta banuŋ aŋaŋ Josua die dı keŋ keŋ gie ta gbatı tıngban diekemba die buuri gaası die dı suna. Nımuŋ die dı benne ba nuŋa a yagı vuosisi a taan wa ta die viiku bie gie deŋ deŋ a keŋ tuŋ Davidi saŋa.

46 Davidi berin die dı suuli Nımuŋ nine, ta die keŋ juusi dı ı vaa ı mu tigin a yi wonuŋ Nımuŋ vuodieke die dı ı chöŋkusuŋ Jakubu Nımuŋnu.

47 Ama wonuŋ Davidi buadembin Solomoni die dı keŋ mu die tigiri.

48 "Tı siba a baarı Nabadie Nımuŋ ka bie tige diekemba vuota dı muna. Naa sı siba Nımuŋ naazva die dı bala dı

49 "Tı Yömutien Nabadie Nımuŋ baarı ŋmuŋsikpen yine n naarı gbanuŋ ta tıngban ka gie dıaŋ dı yi n nagıstı jigizielikin.

Nı nan bıagı a mu tıgı dieke dı muna muŋ a yi muŋ?

Yaa jigıdieke n baan nan voosi?

50 Daa manıŋ die n naana nyinti gie mana?"

51 "Nımuŋ nu yiwo tıbhagırtielin, ta nu sunanyile dı yaa aŋaŋ Nımuŋ pam ta nu ka saaga dı nu wuŋ Nımuŋ wa. Nımuŋ nu zetine Nımuŋ Haalıbu siba nu chöŋkusuŋba die dı zetine die wo.

52 Nımuŋ naazva wonyı die wori ta nu chöŋkusuŋ dı ka mugisiye. Ta bı kuv Nımuŋ

tuntuntıba diekemba die dı buŋina balı Nımuŋ Vuokasıka Masia wa kenin wa. Ta lele nu yine vuodiekemba dı posine ı chıaŋ ta kuv wa.

53 Nımuŋ nu yine vuodiekemba die dı tuone Nımuŋ mıraha a nyuŋ malakasisi jigin, ama ta ka saaga a dıa ha."

Die ba tana Sitiiveni tana dene

54 Die lagıku vuosi die dı wonna Sitiiveni balıku die ba ju sunıuruŋ pam ta ŋöba ba nyına.

55 Ama die Nımuŋ Halıkasıka die dı suuli Sitiiveni, ı kotı ı sikpen a daası ŋmuŋsikpen a ye Nımuŋ chuulikpenkruŋ ta ye Yisa dı zene Nımuŋ nuudiigin chaan.

56 Die ı baarı dı, "Ye, n ye arızanna sanıaŋ dı yuorine ta vuota Buwa wa dı zie Nımuŋ nuudiigin chaan."

57 Die ba wonna na ba keesi aŋaŋ lılkıruŋ, ta nagı ba nuusi a ligi ba tıba. Womi ba mana die dı chıgı a keŋ taan a gilin wo wonyı,

58 a datı wa nyuŋ tıka luŋuŋ a piili a taa wa tana. Die vuodiekemba die dı taana wa tana wa die dı vıarı ba nyinyeeke dıaŋ dalıvakıŋ wonyı die dı dine Söoli dı ı daansıma ha.

59 Die ba taanana wa die ta die ı keŋ wa tı Yömutien dı, "N Yömutien Yisa, tuo n haalıŋ!"

60 Ta suuŋ gbirigi ta keesi aŋaŋ lılkıruŋ dı, "N Yömutien, da keŋ nagı ba

taali gie a chusɩ ba." Die ɔ balɩ wa naa ta kpi.

8

1 Ta Sooli die dɩ saagɩna ɔ kusɩla wɩa.

Sooli die dɩ mugisine Yisa kvaŋandusɩruŋ dene

Dɩruŋ daari mi gbaŋ gbaŋ die mugisibaŋ die dɩ nan Yisa kvaŋandusɩruŋ die dɩ benne Jerusalemi ma; ta ba mana die dɩ nyuŋ a jaasi ga Judia aŋaŋ Samaria lɔga mana ama ta va tontontɩba nyuŋna mi.

2 Vuodiekemba die dɩ jianna Nɩruŋ batan die dɩ guu Sitiiveni ta faasi kuŋ ɔ kumbu.

3 Ama Sooli die dɩ yaala ɔ chusɩ Yisa kvaŋandusɩruŋ, ta die gara tige tige, ta yige Yisa kvaŋandusɩruŋ, dembisi aŋaŋ hoŋɔba mana a keŋ nyuŋna ta a yaa ba a lige dansarika sɔŋ.

Filipi die dɩ muɩlɩna Yisa wɔwɩunaha Samaria ma dene

4 Yisa kvaŋandusɩruŋ diekemba die dɩ jaasi wa die dɩ ga jigɩŋ mana a ga muɩla Yisa wɩaha.

5 Ta Filipi die dɩ sɔsɔŋ ga Samaria tɩka ma a ga muɩlɩ Nɩruŋ Vuovɔarɩkuŋ Masia wɩa a yɩ mi vuosisi.

6 Die daadamba pam mi die dɩ keŋ a muŋŋɩ a yuori ba tɩba a wɔŋ Filipi balɩku, ta bɩ ye ɔ yinene mamachi wudieke wo.

7 Die jumbiatɩ pam die dɩ chɩŋ a nyuŋ daadan pam ma aŋaŋ keesiŋ pam; ta

die nyuŋbaŋ kpiikiŋ tieliŋ aŋaŋ gbarɩsɩ pam die dɩ ye gbaamuŋ.

8 Die wɩa die sɔgɩfalɩŋ die dɩ bie Samaria tuŋ mana ma.

9 Daa wɔnyɩ gbaŋ die benne tɩka ma ba wasa wa Simoni ta yaa tuŋ, saŋŋa a taŋ ɔ ŋaŋ yie mamachi wuyiike ta a yie vuosisi mamachi, ta die a bala dɩ ɔ yiwo vuokruŋ.

10 Vuodiekemba mana dɩ benne tɩka ma, zɔɔlɩntieliŋ aŋaŋ vuokruŋma mana die dɩ yɩa wa jɩluma ta wɔmma a yɩa wa. Die ba bala dɩ "Simoni yiwo vuodieke ŋruŋ dieke ba wasanana 'Yiko Nɩruŋ dɩ tarɩŋna.' "

11 Die ba wɔmma a yɩa wa dama die ɔ yɩ wo mamachi wuyiikehe a yɔasi ba jigɩŋ.

12 Ama die Filipi dɩ keŋ a muɩlɩ Nɩruŋ naari wɔwɩunaha aŋaŋ Yisa wɩa, dembisi aŋaŋ hoŋɔŋ die dɩ saagi ɔ muɩlɩku, ta ɔ sɩ ba Nɩruŋ nyaan.

13 Simoni gbaŋ gbaŋ die dɩ yɩ Filipi balɩku yada, die ɔ sɩ wa Nɩruŋ nyaan. Die ɔ dɩ Filipi kvaŋ a yese mamachi wɔkruŋ diekemba ɔ yinene, dɩ yɩ wo mamachi.

14 Die Yisa tontontɩba die dɩ benne Jerusalemi dɩ wɔŋ dɩ Samaria vuosi tuo wo Nɩruŋ wɩaha a dii, die ba tuŋ Piita aŋaŋ Joŋn ba jigɩŋ.

15 Die ba gana a ga tuŋ mi, die ba juɩsɩ Nɩruŋ a yɩ ba dɩ ba tuo Nɩruŋ Halɩkasɩka,

16 dama die Nɩruŋ Halɩkasɩka die ye ka keŋ a sɔsɔŋ ba wɔnyɩ mana ma;

die ba ko su ba wa N̄m̄uḡ
nyaabu ti Ȳom̄otien̄ Yisa
saan̄ ma nyūna.

17 Womi Piita aḡaḡ J̄oon̄
die d̄i naḡi ba nuusi a d̄us̄i
ba ma ta ba tuo N̄m̄uḡ
Hal̄kas̄ika.

18 Simoni die d̄i ye d̄i
tontont̄iba d̄i naḡina ba nu-
usi a d̄us̄i ba ma ta N̄m̄uḡ d̄i
ȳi ba Hal̄kas̄ika, die w̄ia die
v̄ naḡi ligire a yaala v̄ ȳi Piita
aḡaḡ J̄oon̄,

19 ta baari “N̄i ȳi m̄uḡ gban̄
yiko ka gie am̄v̄ maḡ keḡ
naḡi n̄ nuuḡ a d̄us̄i vuodieke
mana ma, v̄ nan tuo N̄m̄uḡ
Hal̄kas̄ika.”

20 Ama Piita die d̄i ȳin̄ḡi
bal̄i wa d̄i “F̄on̄uḡ nan k̄pi
ȳor̄i aḡaḡ f̄v̄ ligirehe dama
f̄v̄ yile d̄i f̄v̄ nan biaḡi a daa
N̄m̄uḡ piini aḡaḡ ligire.

21 Die w̄ia f̄v̄ nuuḡ wo
ti t̄v̄ma ma, dama f̄v̄
s̄uḡanyile ka v̄una N̄m̄uḡ
j̄iḡiḡ.

22 Die w̄ia ch̄iḡi a nyuḡ
f̄v̄ s̄uḡanyilib̄iat̄i gie me, ta
j̄us̄i ti Ȳom̄otien̄ N̄m̄uḡ am̄v̄
v̄ naḡi f̄v̄ s̄uḡanyilib̄iak̄v̄ gie
a chaa f̄v̄,

23 dama n̄ yeye ta f̄v̄ suuli
wo aḡaḡ s̄uḡib̄iaḡ ta b̄iaḡ d̄i
suuli f̄v̄.”

24 Womi Simoni die d̄i bal̄i
a ȳi Piita aḡaḡ J̄oon̄ d̄i, “N̄i
j̄us̄i ti Ȳom̄otien̄ a ȳi m̄uḡ,
am̄v̄ nyinti gie w̄onȳi mana
n̄i bala wa da keḡ keḡ n̄ ma.”

25 Die ba bala wudieke ti
Ȳom̄otien̄ d̄i ȳine aḡaḡ v̄
w̄v̄unaha a kpat̄i, die ba
ȳin̄ḡi a ga Jerusalemi. Die
ba ganana die ba m̄v̄la
N̄m̄uḡ w̄v̄unaha Samaria
t̄iḡkpaḡḡis̄i pam ma.

*Filipi aḡaḡ Ituopia
vuok̄p̄uḡ w̄ia*

26 Die ti Ȳom̄otien̄ malaka
die d̄i keḡ a bal̄i a ȳi Filipi d̄i
“Haḡi a ga a daaḡi sie dieke
d̄i nyūna Jerusalemi ta s̄v̄uḡ
gara Gaza wa.” Ba ka b̄i
daaga sieku gie lele.

27 Die w̄ia die v̄ haḡi a
piili ch̄on̄uḡ, die v̄ ganana
v̄ ga tuoli Ituopia daayaab̄uḡ
sieku me ta v̄ kule. Die
v̄ ȳiwo vuok̄p̄uḡ ta daans̄i
Ituopia h̄oḡv̄ naaḡ wa ligire.
Die v̄ ga wa Jerusalemi a ga
j̄iaḡ N̄m̄uḡ,

28 ta wa ȳin̄ḡi kuli t̄iḡiḡ ta
kal̄i v̄ toriku me ta duune
d̄i data ka ta v̄ kar̄ima gban̄
dieke N̄m̄uḡ naaz̄va Azaya d̄i
maaḡina.

29 Die N̄m̄uḡ Hal̄kas̄ika die
d̄i bal̄i a ȳi Filipi d̄i “V̄us̄i
gb̄igi torikuke.”

30 Womi Filipi die d̄i ch̄iḡi
a ga gb̄igike a w̄uḡ daa wa d̄i
kar̄innana gban̄ dieke N̄m̄uḡ
naaz̄va Azaya d̄i maaḡina
wa. Die v̄ p̄ias̄i wa d̄i “F̄v̄
s̄iba wudieke f̄v̄ kar̄innana
ch̄iaḡ m̄uḡ?”

31 Ta v̄ ȳin̄ḡi bal̄i wa d̄i,
“N̄ baan̄ ȳi wo lala a s̄im̄ma
ka ch̄iaḡ, n̄taala vuon̄ daḡi
m̄uḡ?” Die w̄ia v̄ j̄us̄i Filipi
d̄i v̄ keḡ j̄v̄al̄i kala torikuke
me aḡaḡ wa.

32 Die v̄ kar̄innana
wudieke wo ȳiwo naa d̄i:

“Die v̄ n̄ias̄i wa ȳii dieke ba
yalla a ga d̄i ba k̄or̄iḡi,
ta die beri sigisigi s̄iba
ȳiip̄ol̄i dieke ba ḡaana
gobe ka kobiti

ka beri sigisigi die, die v̄
ka yuori v̄ n̄v̄aḡ a bal̄i
w̄uḡ.

33 Die ba yiwo viivi, ta zeti di ba kaan dii v sariya vuuu.

Ta vuonj wori a baan nan biagi a bali v haagisi wia,

dama die ba wolin vbari wa v miivoli a nyu tujgbanjka gie me."

34 Daa wa die di piasi Filipi di, "Bali muj, muna wia naazwa wa die di bala wa? U gbanj gbanj v wia yaa vuogaan?"

35 Die Filipi di piili a nyu daa wa die di karinna jigidieke wo v gbanj gbanj a bali wa Nmuj wuvunaha yaa gamma Yisa wia.

36 Die ba surna gara sieku me wo, die ba kenj tugj jigij kaanu nyaan butanj di dua, daa wa die di baari, "Ye, nyaan wonna bia bala ka kagi muj amv n daa su Nmuj nyaan?" ((

37 Ta Filipi die di bali wa, "Du yi fu yi Yisa Masia yada ananj fu suj mana, n nan biagi su fu." Die v yinji bali di, "N yi yada di Yisa Masia yiwo Nmuj Bwadembin muj.")

38 Die daayaabiri di yi ta duunehe di zie, ta wunu ananj Filipi die di suuj ga nyaabu ma, Filipi die di su wa Nmuj nyaabu.

39 Die ba kenne nyu nyaabu ma wa, ti Yomutien Haalij die di nagj Filipi a nyu mi bunyi, ta daa wa die ka bi ye wo bibra, ta die chuj kule ananj sugifalij.

40 Filipi die di kenj ye ta v bie Azotusi a die di dia ka

tugj mana a muula Nmuj wuvunaha, yaa die a ga tugj Siisiria.

9

Sooli tarigij wia

(Tuumma 22.6-16; 26.12-18)

1 To, Sooli die ko niga nyu di v nan di mugise ta kwa ti Yomutien Yisa kvanandusruj, die v ga Nmuj kikaabitaba jakuuj jigij

2 a bali wa di v yi wa gbanji anj a dagj vuodieke di yine wo ananj yiko dieke v yalla anj v ga Damasikusi a ga dagj Nmuj jamuj juone me nyukura a mu du yi v kenj ye vuodieke di dina sie dieke Yisa di dagina, hogu yaa dembinj v nan biagi yigi be a yaa ba a yinji kenj Jerusalemi.

3 Die v benne sieku me a gara Damasikusi ta kenj gbigi tika, die chaanuj die di nyu njmujsikpenj a kenj chaan gilinj wo bunyi.

4 Womi die v nan tujgbanj ta wuj loluj di balala a yia wa di, "Sooli, Sooli, bia yine fu mugise muj."

5 Die v piast di, "Muna yine fu n Yomutien?"

Loliku die di baari di, "Manuj Yisa, vuodieke fu mugisinene wo.

6 Ama hagi a ga tika suj, mi ba nan dagj fu wudieke fu muna fu yi."

7 Sanjka mi dembinj diekemba die di ganana ananj Sooli wa die di wari zie surumm. Die ba wuj

wa lolku ama die ba ka ye vuonj.

8 Ta Sooli die di hagu tɔngbanka ma a yuori v nine ama ta ka yese. Die wia die ba yigi v nuunj me a yaa wa a ga Damasikusi.

9 Damuuma ataa die v ka biagi yese. Die daraa gie nuj mana die v ka dii jaan yaa a nyuu jaan mana.

10 Die Yisa didusuru wonyi die benne Damasikusi ma ba wasa wa Ananiasi, ta ti Yomutienj die di wa wa daansa sunj di, "Ananiasi!"

Die v yinji a baari di, "Manuj n wonna n Yomutienj."

11 Ti Yomutienj di bal a yi wa di, "Gomusi ga sie dieke ba wasinana Sien-tugusiku ma a ga Judasi tiginj me a piasi daa dieke di nyina Taa-susi v saanj di di Sooli wa wia. U juusa Nmuj lele gie.

12 Die Sooli daansa sunj, v ye daa wonyi ba wasinana Ananiasi di kenne juu a nagi v nuusi a diisi v ma, a mu v nan bi yese bibra."

13 Ananiasi die di yinji bal di, "N Yomutienj, vuosi pam wɔn bal muj daa wa gie wia, yaa gamma wobianj diekemba v yinene fu vuosi di benne Jerusalemi ma wa.

14 Ta v wa keɔ giena anan Nmuj kikaabitv yiko di v yigi vuodieke mana di wasinana fu saanj."

15 Ama ta ti Yomutienj die di bal di, "Fonuj fu ko gamma, dama wonuj manj vbari di v tuma n tuma, ta vaa buurigaasi anan ba

naakpuma anan Izara vuosi manā simma n saanj:

16 ta manuj n nan dagu wa gbaligi diekemba mana v bala v gbaligi n saanj chian ma."

17 Die wia Ananiasi die di ga a ga juu tigiri me a nagi v nuusi a diisi Sooli ma, ta baari di, "N nimbua Sooli, ti Yomutienj Yisa vuodieke di nyina fu jigijn sieku me wo sanja dieke fu kennene giena wa tunna muj amv fu nan bi ye bibra ta suuli anan Nmuj Halikasika."

18 Lele womi jaan kaanu die di suna siba zaasuj hagtu die di nyuj Sooli nine me a nan, die v bi biagi yese bibra. Die v hagi a zie, ta ba su wa Nmuj nyaan.

19 Die v dii nyindiike ta v haguɔn di yinji keɔ.

Sooli die di muvina Yisa wia Damasikusi ma dene

Sanja mi Sooli die di wiaru Yisa didusuruj di benne Damasikusi ma wa jigijn daraa ale,

20 ta die ga Nmuj jiamuj juone me lagu lagu a ga muvula Yisa wia di, "Yisa sen yiwo Nmuj Bva."

21 Vuodiekemba mana die di wonna wa wa die di yi be mamachi ta ba piasa di, "Da daa wa gie die benne Jerusalemi ma a kva vuodiekemba die di wasinana saari gie wo? U ka keɔ giena di v yigi wo Yisa didusuruj ta nagi ba a yinji ga yi Nmuj kikaabitba nyɔnkɔraha?"

22 Ama ta Sooli muvuku die di a ko guta anan Nmuj

hagruj, v mʊʌliku die dɪ dagɪ dɪ Yisa seŋ yiwo Nɲmɔj Vuovbarikuru Masia wa ta chɪla die dɪ wori: die wa Juu vuosi diekemba die benne Damasikusi die ka biagɪ a balɪ wa wɔɲ.

²³ Die daraa pam die dɪ tɪaŋ, ta Juu vuosisi die dɪ lagɪsɪ taŋ a saŋ dɪ ba kʊʊ wa;

²⁴ ama die vuon dɪ balɪ wa wudieke ba sanna dɪ ba yi wo. Die nɲmɔntvasɪ aŋaŋ yuŋ mana die ba nɲaŋ gbarɪ wa tɪka sanɔa mana ma dɪ ba kʊʊ wa.

²⁵ Ama yuŋ kaanɪ v kʊaŋandusurɪba dɪ nagɪ wa a yi kparɪj ma a nagɪ wa a daagɪ tɪka paŋ sikpeŋ a nyɲ.

Sɔɔli die dɪ benne Jerusalemi dene

²⁶ Womi Sɔɔli die dɪ ga Jerusalemi a mɪa dɪ v nagɪ v gbaŋ a lagɪj Yisa kʊaŋandusurɪba ma, ama die ba ka yiwo yada dɪ lele, v wa yiwo Yisa kʊaŋandusurɪ, ta die wa chɪgɪ wa nɲaamɪj.

²⁷ Ta Banabasi die dɪ keŋ sunɲi wo a yaa wa ga tɔntɔntɪba jigɪj, a balɪ ba Sɔɔli die dɪ yene tɪ Yɔmɔtɪen Yisa sien me ta v balɪ wɪa a yɪ wa dene. Die v bɪ balɪ ba Sɔɔli die dɪ dine dembisi a mʊʌla Yisa wɪa Damasikusi ma dene.

²⁸ Die wɪa Sɔɔli die dɪ beri aŋaŋ ba ta die dɪ dɪa Jerusalemi jige mana a mʊʌla tɪ Yɔmɔtɪen saŋ aŋaŋ dembisi.

²⁹ Die v bɪ bala aŋaŋ Juu vuodiekemba dɪ bala

Giriiki jabalikɪj yaa gamma Yisa wɪa, ama die ba nɲga nɲnhagruj aŋaŋ wa, ta mɪa dɪ ba kʊʊ wa.

³⁰ Ama saŋŋa dieke ta Yisa dɪdɪusurɪj die dɪ mɪŋŋɪna naa die ba nagɪ wa a sɔʊj ga Siisiria ta vaa v kuli Taasusi me.

³¹ Womi die Yisa kʊaŋandusurɪba dieke dɪ benne Judia aŋaŋ Galili aŋaŋ Samaria mana ma die ka bɪ ye mugisinj. Die Nɲmɔj Halikasika die dɪ yɪ ba hagruj ta kpaŋŋɪsɪ ba, die ba gɔta ta beri aŋaŋ Nɲmɔj chɪgɪla.

Piita die dɪ tonna mamachi wɪa Liida aŋaŋ Joopa dene

³² Ka kʊaŋ chaŋ Piita die dɪ dɪa a ga jigɪj mana, ta die keŋ sɔʊj ga dɪ v kaagɪ Nɲmɔj vuosi die dɪ benne Liida.

³³ Mi die v ye daa wɔnyɪ ba wasɪnana Aniasi, die v nyɲŋgbaŋɪj die kpine ta v ka biagɪ haga v jadɔakɪj ma bɪna anɪ.

³⁴ Piita die dɪ balɪ a yɪ wa dɪ, “Aniasi, Yisa Masia gbaannana fu, hagɪ ta wɔnsɪ fu jadɔakuru.” Lele womi die v hagɪ a zie.

³⁵ Die vuodiekemba mana die dɪ benne Liida aŋaŋ Saroni ma die dɪ ye wo die dɪ tarɪgɪ ba berɪj, ta dɪ tɪ Yɔmɔtɪen sienj.

³⁶ Hɔgɔ wɔnyɪ dɪaŋ die dɪ benne Joopa ma ba wasa wa Tabita, ama Giriiki jabalikɪj ba wasa wa Dɔkasi, ka chɪaŋ yine “Haabiŋ” ta die a yi Yisa dɪdɪusurɪ. Die v nagɪ v saŋŋa mana a yie

wɔvuna yia vuosi ta sunji zɔɔlntielin.

³⁷ Die sanja mi yɔagɪn die dɪ yigi wo die ɔ kpi. Die ba sɪ wa nyaan ta nagɪ wa a jɔalt dɔan jarɪnbɪsa juon me.

³⁸ Joopa die ka faast yɔa anan Liida; die wɪa die Yisa dɪdɪsɪrɪba die dɪ wɔnna dɪ Piita bie Liida ma wa die ba tɔn dembisi bale ɔ jigin dɪ ba ga balɪ wa dɪ, "Tɪ jɔusa fɔ yi lagɪ lagɪ a keɲ tɪ jigin."

³⁹ Die wɪa Piita die dɪ yi siri wɔnɔn anan ba die dɪ ga. Die ɔ gana a ga tɔgɪ wa ba nagɪ wa jɔalt ga juoku me. Mi kpihɔgɔba mana die dɪ taan gilin Piita a kɔma ta daga wa nyinyeeki diekamba Dokasi die dɪ baalna yɪ ba wa sanja dieke ɔ benne ɔ mɪsɪ ma wa.

⁴⁰ Ama Piita die dɪ yagɪ ba mana dɪ nyɔn juoku me, ta die sɔnɔn a gbirigi ɔ dune me a jɔsɪ Nɔmɔn, ta die yinɲi a daansɪ kumbu ta baari dɪ, "Tabita, hagi!" Die ɔ yuori ɔ nine a ye Piita, ta die hagi a kalɪ.

⁴¹ Piita die dɪ tɪntɪ ɔ nuun a sunji wo ɔ hagi zie ta wa kpihɔgɔbaha anan Yisa dɪdɪsɪrɪn banɔn ba a nagɪ wa dagɪ ba dɪ ɔ yinɲi keɲ wo ɔ miivoli me mɔn.

⁴² Wɪrɪ gie die dɪ dɪa ga Joopa mana ma ta vuosi pam die dɪ yi tɪ Yɔmɔtien Yisa yada ta dɪ ɔ sien.

⁴³ Piita die dɪ wɪarɪ a bie Joopa ma a yɔasɪ; die ɔ bie wo daa wɔnyɪ die dɪ wɔnsɪnana gbanɪ ba wasa wa Simoni tigin me mɔn.

10

Piita anan Koniliawosi wɪa

¹ Die daa wɔnyɪ die benne Siisiria ma ba wasa wa Koniliawosi, die ɔ yiwo sojasisi jakɔn ta pɔgɪlɪ sojasisi kɔbɪga ɔ chaaku ma. Die ba wasa ɔ chaaku Itali tɔngban chaan.

² Die wɔnɔn anan ɔ den mana die jɔama Nɔmɔn ta chɪga Nɔmɔn. Die ɔ kpanɲɪ ɔ gban pam a sunɲe juu vuosi zɔɔlntielibe, ta die jɔusa Nɔmɔn sanja mana.

³ Daan kaanɪ die agbaa die dɪ nɔgɪna a tɪan hawasɪ ataa die ɔ daansɪ a ye Nɔmɔn malaka dɪ kenne juu ɔ jigin a balɪ a yɪ wa dɪ, "Koniliawosi."

⁴ Koniliawosi die dɪ yene malakaka die nɔmaamɔn dɪ yigi wo, ta ɔ baari dɪ "N Yɔmɔtien, dɪ bɪa?" Die malakaka dɪ yinɲi a balɪ wa dɪ, "Nɔmɔn tuo fɔ jɔsɔn mɔn anan fɔ yɔnana zɔɔlntielin piini diekamba ta bɪ tɪnsɪ fɔ wɪa.

⁵ Lele, tɔn dembisi batan an ba ga Joopa ma a ga wa daa wɔnyɪ saan dɪ dine Simoni Piita.

⁶ ɔ yiwo chaanɔ a bie gbanwɔnsɪrɔ dieke ba wasɪnana Simoni tigin, ta ɔ tigi dɪ gbɪgi mɔgɪkpɪrɪ."

⁷ Die malakaka die dɪ balala wɪaha a yɪa wa die dɪ yinɲi ga ta va wa, womi die Koniliawosi die dɪ wa ɔ tɔntɔntɔn bale anan sojasisi wɔnyɪ, vuodieke die dɪ jɪanna Nɔmɔn ta bɪ yi ɔ gban gban gbɪgarɪtɔ wɔnyɪ.

8 Die u balı ba wudieke dı yine, ka kvanı chaan u tın ba Joopa ma ma.

9 Ka tınnıusa die ba benne sieku me a gara wa a kenı gbıgi Joopa, sanıa mi Piita die dı ga jvalı kıssın sikpenı agbaa sanıa dı u jısst Nmın.

10 Kın die dı kenı yigi wo, die u yaala jaan dı u dıi; die ba yene dige nyindiekehe die u daansi.

11 Ta die a ye nmınsikpenı dı yuorine, ta jaan kaanı dı kenı ssına a sı sıba garıteelikın ba yigine ka kvanıa anısa wa a yaa kenı ssına tınıgan.

12 Die ka ma dınsı yiri yiri anın nyindiekemba dı vuunene tınıgan anın nem-bisi.

13 Ta die u wın lılnı dı balala a yia wa dı, "Piita, hagt a kuv a nıbu!"

14 Ama Piita dı yinı balı dı, "N Yımutın, aayi, n ye ka nıbu jadieke tı chvarına."

15 Die lılkı dı bı balı yı wa bıbra dı, "Da kenı wa jadieke Nmın dı yine kası jadıngıtın."

16 Naa die yiwo bıta, ta die jaabu dı yinı a ga jvalı nmınsikpenı.

Vuodiekemba dı kana ka yı juu vuosi die dı kenne yı Yisa kvanıandısrını dene

17 Piita die ye ko yile u daansıku chın, die Konil-iawosi die dı tınna dem-bın diekemba ba die dı ye Simoni tıgiri dı benne jıgı-dieke a kenı zie ka sanvarı tın,

18 a wa a pıası dı, "Chaanı bie giena u saan dı dı Simoni Piita mıı?"

19 Ama Piita die ye ko mıa u baan yı die a sıba daansıku chın, ta Nmın Haalın dı balı yı wa dı, "Wımma dem-bisi bataa bie giena a dı dıa a yaala fı.

20 Die wıa hagt a ssın ga ta da chıltı dı fı anın ba ga, dama manın n tınna ba."

21 Naa chın ma, Piita die dı ssın a ga balı dembıssı dı, "Manın nı yaala wa. Bıa wıa nı kenı?"

22 Ta ba yinı balı dı, "Jakssın Konilıawosi tınna tı. U yıwo vuovılnın ta jıama Nmın ta juu vuosi mana dı faası yia wa jılma pam. Nmın malakasıssı kaanı die dı balı a yı wa dı u wa fı a kenı u tıgın me amı u nan wın wudieke fı yalla dı fı balı."

23 Die Piita dı yaa ba a juu gbaan, die ba dıa mi tın dı vın.

Tın die dı vına u yı siri wınlın anın ba dı ga; die u chanchaalıba batın die dı benne Joopa ma wa die dı beeli wo.

24 Die ka tınnıusa die ba ga tıgtı Sıısırıa ma, jıgı-dieke Konilıawosi anın u den anın u zvalın die dı kalına a chısa wa.

25 Die Piita die dı dına baa u juu gbaanıku sın, ta Konil-iawosi die dı kenı tuoli wo sanvarı ma, ta ssın gbirigi u nınıa anın jılma.

26 Ama ta Piita die dı baarı dı, "Hagt, dama n gban gban n yiwo vuota."

27 Piita die ko bala wia a yia Koniliawosi ta die a ga juo tigiri me, a die ye vuosi pam di lagisuna a kali.

28 Die u balu a yi ba di, "Nu gban gban nu siba a baaru tinu juu vuosi mira ka yi wa sien di tu lagu yaa a kaagi vuodieke di kana a ka yi juu vuon, ama Nmuu dagu muu di n daa zetime vuon u kana ka yi juu vuoke wia.

29 Die wia nu tunna a wa muu wa man ken ta ka zetiye. Lele nu vaa n piastu nu, 'Bia wia nu tun a wa muu?' "

30 Koniliawosi die di baaru di, "Deeri kanu wa sanjka gie gban gban agbaa di nuna a tan hawasi ataa die man juusa Nmuu n tigiri me, womi man ye daa wonyu di yeegine nyunyuigisa di kenne zie n nuha,

31 a baaru di, 'Koniliawosi! Nmuu wu fu juusu ta tuntu piini dieke fu yinana zoolntielibe.

32 Die wia, tun vuon an u ga Joopa ma a ga wa daa wonyu ba wasuna Simoni Piita. U yiwo chaanu a bie Simoni gbanwonsuru wa tigin me vuodieke tigiri di gbigine muguru.'

33 Die wia man tun a wa fu lagu lagu wa, ta fu dan fu kpanji fu gban a ken. Tu, tu mana bie wo Nmuu nuha di tu wu wudieke mana tu Yomutien di yina fu nuan di fu balu tu."

Piita wubalika

34 Die wia Piita die di piili a bala di, "Lele n wa siba

di di yiwo wusie di Nmuu ka luge,

35 ama u tuose buurin nu mana vuodieke di chiginana wa ta yie wudieke di muu.

36 Nu siba di Nmuu die yi wa Izara vuosi wudieke di daguna wuwunaha wia, di Yisa Masia ma tinu anan Nmuu di bi nansi anan tan; wuwu Yisa Masia yiwo tu mana Yomutien.

37 Nu wu siba wudieke mana die di yine Judia mana ma ma muu. Die waha gie mana die piili wo Galili me, Juon die di bala di vuon mana tuo Nmuu nyaan sula kuon chaan.

38 Nmuu die nagi wa u Halikasika anan hagu u yi Yisa, vuodieke di nyina Nazeriti wa. Die u bie wo Yisa jigin sanja dieke die u dina di dia a tuma tunvuna a yia vuosi ta gbaama vuodiekemba die di benne Sitaani nuusi me.

39 Tu mana die ye Yisa die di yine wudieke Jerusalemi tu ma anan juu vuosi tighan u ba mana, ta tu yiwo u daansatielin. Die ba kpaasu wa wa dagarikuu ma die u kpi.

40 Ama ta Nmuu die di suguru wa kumbu me daraa ataa daraan ta yi u hagu ta tu ye wo u sen yi vuota.

41 Daa vuon mana die yene wo. Die di yiwo tinu vuodiekemba die Nmuu di vuurina di tu yi u daansatielin die yene wo, ta die die ta nyuo anan wa u kumbu suguru kuon chaan.

42 N̄m̄iŋ die yɪ tɪ n̄vaŋ dɪ tɪ m̄soʊl aŋaŋ n̄iŋŋm̄ina a yɪma vuosi dɪ Yisa yine vuodieke ɔ v̄vaɾina dɪ ɔ yi vuodiekemba dɪ benne ba m̄isɪ ma aŋaŋ k̄unti sariya diiru.

43 N̄m̄iŋ naazv̄amba mana die baari dɪ vuodieke n̄iŋ mana dɪ yine Yisa yada, N̄m̄iŋ nan nagɪ ɔ taalɪ a chaa wa Yisa wa saan ma.”

Vuodiekemba dɪ kana ka yi Juu vuosi die dɪ tuone N̄m̄iŋ Halikasika dene

44 Piita die dɪ yene ko bala w̄aha ta die N̄m̄iŋ Halikasɪ die dɪ keŋ a s̄oŋ vuodiekemba mana die dɪ w̄onnana ɔ w̄obalɪkaha ma.

45 Die dɪ yi Yisa d̄id̄us̄ur̄iŋ diekemba dɪ yine Juu vuosi ta beeli Piita a nyɪŋ Joopa a keŋ wo mamachi aŋaŋ N̄m̄iŋ die dɪ naguna ɔ piini dieke dɪ yine ɔ Halikasika a yɪ vuodiekemba dɪ kana ka yi Juu vuosi wo.

46 Dama die ba w̄oŋ ba d̄iaŋ ba bal̄nana w̄obalɪkɪ gaasɪ ta b̄ira N̄m̄iŋ saan. Womi Piita dɪ baari dɪ,

47 “Vuosi gie tuo wo N̄m̄iŋ Halikasika s̄iba die tɪ tuone die wo, vuon̄ŋ beri a baan̄ b̄iaɪ kagɪ ba dɪ ba daa s̄u N̄m̄iŋ nyaan̄?”

48 Die w̄ia die ɔ yi n̄vaŋ dɪ ba s̄u ba; die ba s̄u ba N̄m̄iŋ nyaan̄ Yisa Masia saan̄ ma. Die w̄ia die ba balɪ Piita dɪ ɔ w̄urɪ ba jiḡiŋ daraa ale.

11

1 San̄ka mi die Yisa t̄ont̄ont̄iba aŋaŋ Yisa d̄id̄us̄ur̄iba die dɪ benne

Judia l̄oɪga mana die dɪ w̄oŋ dɪ vuodiekemba dɪ kana ka yi Juu vuosisi gban̄ tuo N̄m̄iŋ w̄aha.

2 Die w̄ia Piita die dɪ yin̄ŋine a keŋ Jerusalemi ma, Juu vuosi vuodiekemba die dɪ yine Yisa d̄id̄us̄ur̄iŋ batan̄ dɪ piili a n̄iga n̄inhaḡur̄iŋ aŋaŋ wa. Die ba yaala vuodiekemba dɪ kana ka yi Juu vuosi ta yi Yisa d̄id̄us̄ur̄iŋ gobi ba kola,

3 ta baari dɪ, “F̄oŋŋ ga bie wo vuodiekemba dɪ kana ka yi Juu vuosi ta die aŋaŋ ba gban̄.”

4 Womi Piita die dɪ piili a bala ba wudieke gban̄ gban̄ die dɪ yine dɪ:

5 “Die n bie wo Joopa t̄iŋ ma a j̄osa N̄m̄iŋ ta keŋ a ye ŋm̄iŋsikpeŋ dɪ yuorine ta jaan̄ kaanɪ dɪ s̄ina s̄iba gar̄teelik̄iŋ dɪ kenne s̄oŋŋ n jiḡiŋ.

6 Die n daans̄ina ka s̄oku die man̄ ye tigin̄ d̄oŋis̄ɪ aŋaŋ haagin̄ d̄oŋis̄ɪ aŋaŋ nyin-vuuke aŋaŋ nembisi.

7 Ta die man̄ w̄oŋ l̄oŋiŋ dɪ balala yɪa m̄iŋ dɪ, ‘Piita, hagi a k̄us nyinti gie a ŋobɪ.’

8 Die man̄ yin̄ŋi a balɪ dɪ, ‘N̄ Ȳoŋm̄otien̄ n kaan̄ b̄iaɪ yi die, n ye ka ŋobɪ jadieke tɪ ch̄vaɾina.’

9 Ta l̄oŋiku dɪ bɪ nyɪŋ arizanna ma a balɪ yɪ m̄iŋ b̄ibra dɪ, ‘D̄u yi N̄m̄iŋ dɪ keŋ baa dɪ jaan̄ v̄una aŋaŋ diile da keŋ baa ka ka m̄u aŋaŋ diile.’

10 Naa die yiwo die b̄utaa, ta jaabv̄ mana die dɪ yin̄ŋi ga arizanna ma.

11 “Lele womi dembisi bataa die dı nyına Siisiria dı keŋ zie tigi dieke n benne wo sanbarı tıŋ.

12 Die wıa Nımuŋ Halıkasıka die dı balı yı muŋ dı n gamma aŋaŋ ba ta da vaa ka mugisi muŋ. Womi Yisa dıdusuruŋ bayvaba diekemba die dı benne Joopa ma die dı beeli muŋ tı ga Siisiria a ga Koniliawosi tigiŋ,

13 ı balı tı dı Nımuŋ malaka nyınna ı jigiŋ. Dı ı tuŋ aŋ ba ga Joopa a ga wa vuon wonyı saŋ dı dine Simoni Piita.

14 Dı Piita wa nan balı wa wonuŋ aŋaŋ ı tigiŋ vuosi mana dı baŋ nan yi die a ye gbatıtanuŋ.

15 “Die n piiline a bala wa, die Nımuŋ Halıkası die dı a keŋ a sısıŋ ba ma sıba die dı kenne sısıŋ tı ma piiliku me wo.

16 Mi die maŋ tınsı tı Yomıtien Yisa die dı balla dı, ‘Joon die sıwa aŋaŋ nyaŋ ama Nımuŋ nan sıı nı aŋaŋ ı Halıkasıka.’

17 Du yi Nımuŋ dı yı banuŋ vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosi piini dieke die ı yına tı saŋŋa dieke die tı yine tı Yomıtien Yisa Masia yada wa; mına yine muŋ dı n kagı Nımuŋ dı ı da yi wudieke ı yaalala ı yi?”

18 Die ba wonna Piita balıku wa, die ba ka bı nıŋ nınhaguruŋ ta piili a bıra Nımuŋ a bala dı, “Lele Nımuŋ vaa vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosi dı ba vaa ba tumbıatı ta yi Yisa dıdusuruŋ

ta ye miivoli dieke dı wone kpatuŋ.”

Yisa dıdusuruŋ Antiyoku ma wıa

19 Die Sitiiveni kuula kuŋaŋ chaŋ mugisibuŋ die dı keŋ Yisa dıdusuruŋ ma die ba chıŋı jaası jigiŋ mana. Die batan die chıŋı ga Fonisia aŋaŋ Saapurusi aŋaŋ Antiyoku ta die muula Yisa wıa a yıa Juu vuosi nyına ma.

20 Ama Yisa dıdusuruŋ dieke dı yine Saapurusi vuosi aŋaŋ Saarini vuosi die dı ga Antiyoku a ga muula tı Yomıtien Yisa wovunaha a yıa vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosi.

21 Die Nımuŋ haguruŋ die dı bie ba jigiŋ, die vuosi pam die dı tarıŋı ba berin ta yi Yisa yada.

22 Die Yisa dıdusuruŋ diekemba dı benne Jerusalemı ma wa dı wonuŋ wudieke dı yinene wo, ta die tuŋ Banabasi Antiyoku ma.

23 Die ı gana a ga tuŋı mi a ye Nımuŋ dı sunjine be die wo, ı sısıŋ die dı fıalı ta die ı kpanŋısu ba mana dı ba da vaa Yisa kuŋaŋ dısuŋ.

24 Banabasi die yiwo vuovuruŋ ta yaa yada pam ta suuli aŋaŋ Nımuŋ Halıkasıka, die vuosi pam die dı keŋ yi Yisa yada ta bıruŋ ı dıdusuruŋ.

25 Die Banabasi dı ga Taasusi dı ı yaalı Sooli.

26 Die ı yene wo wo, die ı yaa wa a yinŋı keŋ Antiyoku, mi ba bale wo mana die dı nagı bıŋ muŋmuŋ a lagıma aŋaŋ Yisa dıdusuruŋba ta dagı

vuosi pam mi N̄m̄uḡ w̄a. Die d̄i yiwo Antiyoku ma die ba wolij wa Yisa d̄id̄us̄ur̄uḡ d̄i, “Kirisito vuosi.”

²⁷ Die san̄ka mi gban̄ gban̄ die N̄m̄uḡ naaz̄bal̄uḡ bat̄aḡ die d̄i benne Jerusalemi ma d̄i keḡ Antiyoku.

²⁸ Ba w̄onȳ saan̄ die yine Agabusi, ta N̄m̄uḡ Haal̄uḡ die d̄i sun̄ḡi wo ʋ bal̄i d̄i k̄oḡ b̄ian̄ nan nan jigij̄ mana d̄un̄ta ma. Die d̄i keḡ yi m̄uḡ san̄ḡa dieke Kolodiasi d̄i yine naakp̄uḡ.

²⁹ Die Yisa d̄id̄us̄ur̄uḡ d̄i benne Antiyoku ma wa die d̄i san̄ d̄i ba nan sun̄ḡi ba n̄umball̄i diekemba d̄i benne Judia ma, d̄i vuon̄ḡ mana ch̄ias̄i ʋ baan̄ nan b̄iaḡi die.

³⁰ Die ba yi die a naḡi ligirehe a t̄uḡ Banabasi an̄aḡ S̄ooli d̄i ba yaa ga ȳi Yisa d̄id̄us̄ur̄uḡ nȳuḡk̄oraha d̄i benne Judia ma.

12

Herodi die d̄i mugisine Yisa d̄id̄us̄ur̄uḡ dene

¹ San̄ka gie mi gban̄ gban̄ naakp̄uḡ Herodi die d̄i mugise Yisa d̄id̄us̄ur̄uḡ bat̄aḡ.

² Die ʋ yi sojasi n̄ban̄ ba gobi Jemisi, J̄oon̄ n̄umb̄aa sikpen̄ an̄aḡ j̄ub̄wan̄.

³ Die ʋ yene ta Juu vuosi s̄oḡit̄i fīalya wa an̄aḡ wudieke ʋ yine wo, die ʋ vaa ba yigi Piita san̄ḡa dieke ba dinene paan̄ ʋ dieke ba kana ka naga dab̄ot̄i a yie wo d̄ub̄gaka.

⁴ Die ʋ yine Piita wa kpat̄i wa ʋ yi ba ligi wo dansar̄ika ma ta ȳi n̄ban̄ d̄i sojasi laḡum̄uḡ laḡum̄uḡ bun̄usa gbara wa a tar̄iḡuma taḡ. Die laḡum̄uḡ mana die yiwo sojasi ban̄usa. Ta a yile s̄iba ʋ v̄bar̄i wa gas̄t̄ian̄k̄u d̄ub̄gaka san̄ḡa a dii ʋ sar̄iya yaal̄uḡ ma.

⁵ Die w̄a, die Piita die d̄i bie dansar̄ika ma ta Yisa k̄uan̄and̄us̄ur̄iba die d̄i faas̄i a j̄ussa N̄m̄uḡ a ȳia wa.

Malaka die d̄i v̄bar̄ina Piita a nȳuḡ dansar̄ika s̄on̄ dene

⁶ Die t̄uḡ d̄i bala ka v̄on̄ aḡ Herodi naḡi Piita a ȳi vuosisi, d̄un̄ḡ daari yuku mi die Piita d̄i ye ko bob̄i an̄aḡ ch̄or̄uma a d̄ba ḡuḡra sojasi bale s̄ons̄uḡ. Die ba bob̄i ch̄or̄umaha kaani an̄aḡ sojasi w̄onȳ ʋ nuudiigin̄ chaan̄ ta kaani d̄ian̄ d̄i bob̄i ʋ nuugal̄i chaan̄ sojasi ta sojasisi bat̄aḡ d̄ian̄ d̄i gbar̄i dansar̄ikaka san̄vadaan̄.

⁷ Womi ta N̄m̄uḡ malaka die d̄i keḡ nȳuḡ, ta chaan̄uḡ d̄i chaan̄ dansar̄ika ka ma. Die malakaka d̄i d̄oḡ d̄oḡ Piita bun̄k̄p̄ian̄ ma a sugiri wa ta baari d̄i, “Haḡi laḡi laḡi!” Ta ʋ haḡi. Die ʋ haḡuna wa, ch̄or̄uma ha d̄i nȳuḡ ʋ nuusi me a nan.

⁸ Malakaka d̄i bal̄i wa d̄i, “M̄uḡḡi bob̄i f̄v̄ gban̄uḡ ta s̄ub̄ f̄v̄ n̄ura.” Piita d̄i yi die. Die malakaka d̄i b̄i bal̄i d̄i, “Yeegi f̄v̄ jayeekin̄ a d̄ia m̄uḡ.”

⁹ Piita die d̄i d̄i malakaka a nȳuḡ dansar̄ika ka ma, ama

die ɔ ka sɪba dɪ ɔ daansa mɪj yaa ka seŋ yie mɪj.

¹⁰ Die ba ga garɪsɪ nɪŋŋaŋ sojasisi die dɪ gbarɪna wa aŋaŋ banɪj ba die dɪ di-isine wo ta die keŋ tɔgɪ kɔutɪ gbɪabɪ dieke dɪ benne gaamɪj ma die dɪ yuorinene a juo tɪka sɔŋ, die ka gbaŋ gbaŋ ka yuori. Die ba chɔŋ a nyɪj a chɔŋ a sɔbna siekpɪkɔ ma womi malakaka die dɪ bɪa ta va Piita.

¹¹ Die Piita dɪ wa mɪŋŋɪ wudieke dɪ yinene wo ta baarɪ dɪ, “Lele n sɪba a baarɪ dɪ seŋ yiwo wusie, dɪ Nɪmɪj tɔnna ɔ malaka ɔ keŋ vɔarɪ mɪj a nyɪj Naan Herodi nuusi me, ta bɪ vɔarɪ mɪj a nyɪj Juu vuosisi die dɪ yilinene dɪ ba yi mɪj die wo mana mana ma ma.”

¹² Die ɔ mɪŋŋɪna naa wa, die ɔ ga Jɔɔn Maki nɪj Meri tigin. Die vuosi pam die lagɪsɪna mi a juɔsa Nɪmɪj

¹³ Piita die dɪ ga kpaasɪ sanvɔarɪ ta havɔɔbɪj wɔnyɪ die dɪ yine tɔntɔntɔ mi ta Roda die dɪ keŋ dɪ ɔ ye vuodieke dɪ kpaasɪnana wa.

¹⁴ Die ɔ mɪŋŋɪna Piita lɔlɔkɔ die dɪ yiwo nansɪj die ɔ chɪgɪ a yɪŋŋɪ a ga ta ka yuori sanvɔarɪ, a nata a baarɪ dɪ, “Piita zie sanvɔarɪ tɪj.”

¹⁵ Die ba balɪ wa dɪ, “Juo yɪŋyaatɪ.” Ama die ɔ kpaŋŋɪ ɔ gbaŋ a bala dɪ dɪ yiwo wusie. Die ba baarɪ dɪ, “Dɪ nan yiwo ɔ malaka.”

¹⁶ Ta Piita die dɪ ye ko a kpaasa sanvɔarɪ, die ba ga

yuori a ye wo, die dɪ yi be mamachi.

¹⁷ Die ɔ kɔtɪ ɔ nuuŋ dɪ ba tarɪ watɪ, ta balɪ ba tɪ Yɔmɔtɪeŋ dɪ yine die a vɔarɪ wa a nyɪj dansarɪka ka sɔŋ. Ta die balɪ dɪ, “Nɪ balɪ Jemisi aŋaŋ Yisa dɪdɪsɪrɪ banɪj ba wudieke dɪ yine.” A kvaŋ chaan ɔ nyɪj mi a ga jigi-gaan.

¹⁸ Die tunj dɪ vɔbna sukɔvɔ die dɪ faasɪ mugisi sojasisi die dɪ gbarɪna wa. Die ba pɪasa taŋ dɪ, “Bɪa yine Piita wa?”

¹⁹ Naan Herodi die dɪ yɪ nvaŋ dɪ ba yaalɪ wa, ama die ba ka ye wo. Die wɪa die ɔ vaa ba pɪasɪ gbɪgbarɪtɪba wɔpɪasɪka ta die yi nvaŋ dɪ ba kɔɔ ba.

Naa kvaŋ chaan, Naan Herodi die dɪ nyɪj Judia a sɔvɔŋ ga Siisiria a die yi daraa ale mi.

Herodi kuŋ wɪa

²⁰ Herodi die dɪ juu sɪnyɪrɪj aŋaŋ Taya aŋaŋ Sidoni vuosi; die wɪa die ba lagɪj taŋ dɪ ba ga ye wo. Die ba wolɪj ye Bilasitusi dɪ ɔ sunŋɪ be, die ɔ yiwo vuodieke die dɪ yine naan wa tigiri nyɪŋkɔraha wɔnyɪ. Die ba keŋ ga Herodi jigin a ga nɪgɪ nɪpɔɔŋ dɪ ɔ vaa sɔgɪfɪalɪj bemme ba sɔnsɔŋ dama Taya aŋaŋ Sidoni die yese ba nyindiike a nyɪna naan Herodi tunjbaŋ ma.

²¹ Die naan Herodi die vɔarɪ daan a zien, die daarɪ dɪ tɔgɪna wa Herodi die dɪ yeegi ɔ naala nyɪnyeekikpɪma, ta nyɪj

yiri mana, ta mia sanja mana di fu tarigi Nmutu wusie wubalkaha a yi nmunchibisi.

11 Lele Nmutu baa u datu fu tibun ta vaa fu yun ta kaan di yese daraa ale."

Lele womi die muligisobun di nan daa wa nine me ta u di dia a gaba a yaala vuodieke di baan nan yigi u nuun me.

12 Die jakuru di yene wudieke di yine wo, die u yi Yisa yada, dama die di faasi yiwo mamachi anan wudieke ba dagunana yaa gamma ti Yomutien ma wa.

Antiyoku dieke di benne Pisidia tngban ma wa

13 Naa kuan chaan die Pcoli anan u chanchaalba die di nagi haarun a nyun Pafosi me a ga Pega di benne Pamifilia tngban ma, mi die Joon Maki di vaa ba ta yinji ga Jerusalemi.

14 Die ba nyun Pega a tan ga Antiyoku di benne Pisidia tngban ma. Die davusikuru daaru die ba ga juu Nmutu jiamun juoku me a sunn kali.

15 Die ba karinna Mosisi muraha sun anan Nmutu naazvalba maagiku sun a kpatu wa, Nmutu jiamun juoku sun nyunkuraha di balu ba di, "Ti numballu, du yi nu yaa wovuna a baan nan balu yi vuosisi gie nu balu."

16 Womi Pcoli die di hagu zie ta a koti u nuun ta piili a bala di:

"Nmutu Izara vuosi anan vuodiekemba mana di janna Nmutu dieke Izara vuosi di janna, nu womma muti.

17 Tutu Izara vuosi Nmutu die vvarina ti chonkbulba a yi ba faasi dala sanja dieke die ba benne Ijipiti me a yi chaamba wa. Wvutu Nmutu die vvarina ba a nyun mi anan u haguun.

18 Ta die daansi ba bina banisi-nusa sanja dieke die ba benne haguun ma, anan ba dene ka tuo u vvaru mana.

19 Die ka kuan chaan die u chvusi buurin ayupoyi die di benne Keenani tngban ma ta die vaa u gban gban u vuosi Izara vuosi di su.

20 Waha gie mana die yiye muti bina kobisi-nusa anan banisi-nu sunsun.

"Sanja dieke ba sina tngbanka, Nmutu die di yi ba nunhandusun di ba dii ba nunna a ga tugi sanja dieke Nmutu naazva Samuli di kenne.

21 Naa kuan chaan die ba bu ken piastu Nmutu naazva Samuli di u yi ba naan, die wa, Nmutu die di vvaru Sooli, Kisi bua vuodieke di nyuna Benjamani buurin ma di u yi ba naan. Die u yiwo ba naan bina banisi-nusa.

22 Die Nmutu di ken wuuri u naaru ta vaa Davidi di dii naaru. Naa die Nmutu di balu yaa gamma Davidi ma di, 'Davidi, Jese bua wa yine daa dieke chanchaalun n yaalala, u yie wudieke mana n yaalala di u yi.'

23 Nɔmɔŋ die dɔ yɛ nɔaŋ dɔ Davidi haagɛsɛ ma vuon wɔnyɛ bala ɔ keŋ a gbatɪ Izara vuosi a taan, wɔnɔŋ vuoke mi yine Yisa.

24 Ama Jɔɔn die dɔ wolin keŋ a mɔbɪ a yi Izara vuosi mana dɔ ba vaa ba tɔmbɪatɪ aŋ ɔ sɪ ba Nɔmɔŋ nyaabu, ka kɔaŋ chaan Yisa die dɔ wa keŋ.

25 Die Jɔɔn tɔɔmaha die dɔ gbine kpatɪŋ die ɔ pɪasɪ vuosisi dɔ, 'Mɪnɪa nɪ yile dɔ yi ye? N ka yi Nɔmɔŋ Vuonɔarikɪŋ Masia wa. Nɪ wɔmma, wɔnɔŋ ɔ baa ɔ keŋ wo n kɔaŋ chaan ta man ka mɔ dɔ n vɔarɪ ɔ nura gban.'

26 "Lele, nɔnɔŋ Abarahami haagɛsɛ aŋaŋ nɔnɔŋ vuodieke dɔ kana ka yi Juu vuosi ta bie giena a jɪama Nɔmɔŋ, nɪ wɔmma wudieke Nɔmɔŋ dɔ yɪna tɪ dɔ ka daga tɪ baan nan yi die a ye gbatɪtaanɔŋ dama ka yiwo vuon mana sɪtɪ.

27 Die vuodiekemba die dɔ benne Jerusalemi ma aŋaŋ ba nyɪŋkɔraha die ka sɪba a baarɪ dɔ Yisa yine Gbɪgbatɪtaantɔ wa, ta ka bɪ sɪba Nɔmɔŋ naazɔalɪba wɔbalɪkaha ba ŋaana karɪma davɔsɔsɪkɪŋ daan mana wa chɪaŋ. Die wɪa die ba balɪ a chɔsɛ wa sɪba Nɔmɔŋ naazɔalɪba die dɔ bala die wo.

28 Aŋaŋ die ba kana a ka ye wudieke ɔ yine a chɔsɛ wa ta mɔ dɔ ba kɔɔ wa wa mana, ama die ba balɪ a yɪ Paliti dɔ ɔ yi ba kɔɔ wa.

29 Die ba yine wo wudiekemba mana Nɔmɔŋ

gbanƙɔ dɔ bala yaa gamma ɔ ma wa a kpatɪ wa, die ba nagɪ wa a keŋ sɔnɔŋ dagarɪkɔ ma a nagɪ wa a ga sɔnɔŋ dɔaŋ vɔrɔŋ ma.

30 Ama ta Nɔmɔŋ die dɔ sɔgɪrɪ wa kumbu me.

31 Die ɔ nyɪŋ vuodiekemba die dɔ dɪna ɔ kɔaŋ a nyɪŋ Galili a keŋ tɔgɪ Jerusalemi wa jigɪŋ daraa pam. Lele banɔŋ ba wana yi ɔ daansɪatielin vuosisi jigɪŋ.

32 Nɔmɔŋ die yɪ wa tɪ chɔɔŋkɔsɪlɪba nɔaŋ, ta tɪ bie gie dɔ tɪ bala nɪ wɔvɪnaha,

33 dɔ ɔ seŋ yi he mɪŋ a yɪ tɪ tɪnɔŋ vuodiekemba dɔ yine ba haagɛsɛ aŋaŋ ɔ sɔgɪrɪna Yisa a nyɪŋ kumbu me wo. Die Nɔmɔŋ gbanƙɔ sɔŋ, yɪla die dɔ gɔtɪna bule wa ma dɔ wɔnɔŋ Nɔmɔŋ dɔ baarɪ dɔ,

'Fɔnɔŋ fɔ yine n Bɔademin, ta jinne n nan dagɪ vuosi dɔ n seŋ yiwo fɔ Chɔa.'

34 Ta Nɔmɔŋ die dɔ bɪ baarɪ dɔ ɔ nan sɔgɪrɪ Yisa kɔŋ me ta ɔ kaan bɪ kpi bɪbra. Sɪba Nɔmɔŋ die dɔ bala dɔ, 'N nan yɪ nɪ nɔaŋ kasɪ dieke gban gban die n yɪna Davidi wo.'

35 Ta yɪlaha gbanƙɔ sɔŋ bɪbra Davidi die balɪ Nɔmɔŋ dɔ, 'Fɔ kaan vaa fɔ Vuokasɪ wa nyɪŋgbanɔŋ hɔɔgɪ vɔrɔŋ ma.'

36 Die Davidi dɔ benne ɔ mɪsɪ ma wa die ɔ dɔ wa Nɔmɔŋ. Die ɔ kpine wo ba guu wo ba buurin vuota jigiguusikin ta ɔ nyɪŋgbanɔŋ dɔ hɔɔgɪ.

37 Ama Nɔmɔŋ die sɔgɪrɪ wa Yisa a nyɪŋ kɔŋ me ta ɔ nyɪŋgbanɔŋ die dɔ ka hɔɔgɪya.

38 Die wia n numballi, n yaala ni summa di du yi ni yi Yisa yada Nmuj nan nagr ni wubiatu a chaa ni. Ama Mosisi miraha nuj kaan biagi a gbatu ni a nyuj ni wubiatu ma.

39 Ama vuodieke mana di yine Yisa yada ye wo gbatitaanuj a nyuj bianj ma.

40 Ni summa di wudieke Nmuj naazwaliba di bala wa da kenj yi ni. Die ba baaru di,

41 'Womma, nuuj kalinbaantielinj, vaa a ka yi ni mamachi anj ni kpi!

Nuuj vuodiekemba di vvarunana Nmuj fala ha ananj u bala wudieke wo

N nan yi wuj ni yene bie ni misi ma ta ni kaan tuo dii

du yi vuonj di kenj dagu ni a chiasj gbanj.' "

42 Die Pooli ananj Banabasi die di nyunana lagujku jigiri, vuosisi die di jussu ba di ba viiri kenj davvssikiri daa dieke di kienene wo a faastu dagu ba waha gie bibra.

43 Die lagujku die di haguna wa, Juu vuosi pam ananj vuodiekemba die di kana ka yi Juu vuosisi ama ta tarigi ba jamuj ta di Juu vuosi janjku, die ba mana die didi Pooli ananj Banabasi kvanj. Die Pooli ananj Banabasi die di kpaan ba pam di ba kpaan ba gbanj a dia Nmuj die anj u chigi ba zooluj.

44 Kvanj chaanj davvssikiri daaru die di tuguna die di kossu siba tika vuosi mana die gana di ba wuj Nmuj waha.

45 Die Juu vuosi die di yene kpikpaaku die di yi besugtyoonj pam. Die ba zia Pooli ta bala chussa wudieke mana u balala.

46 Ama Pooli ananj Banabasi die di wa a faastu bala ananj sikimij di, "Di yiwo talasu di ti wolij balu Nmuj waha a yi nuuj Juu vuosi ta wa balu vuogaasu. Ama nuuj ni zeti waha muj ta bu yile di ni ka mu ananj miivoli dieke di wone kpatuj wia, die yine ti vasa ni, ta gara vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi jigij.

47 Dama nuaru gie Nmuj di yi ti di:

'Manuj n vvara fu muj di fu yi chaanuj a yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi, amu dunu mana ye gbatitaanuj.' "

48 Die vuodiekemba die di kana ka yi Juu vuosi di wonna naa wa, ba sugtu di fialu, ba buru Nmuj wubalikaha. Ta vuodiekemba mana Nmuj di vvaruna di ba ye miivoli dieke di wone kpatuku di yi Yisa Masia yada.

49 Ta ti Yomutienj Yisa wia die di dia mi tigusu mana mana.

50 Naa kvanj chaanj Juu vuosisi nuujandusuriba di ga tika dembisi dieke di yine vuokpuma ananj hogokpuma die di janna Nmuj ta ba yie ba julma pam, a vaa ba sunyuruj di hagu yaa gamma Pooli ananj Banabasi ma, ta piili yaala

wia a yia ba a yagi ba a nyuŋ tɔŋgbaŋka mi lɔgɔŋ.

⁵¹ Die wia Pɔɔli aŋaŋ Banabasi die dɔ kpaanti ba nataala taŋkɔlɔŋ a taan tika mi dɔ ka yi dagiti bɔaŋ a yi ba ta die ga Yikonumi tɔŋ ma.

⁵² Ta Yisa didusuriba dɔ benne Antiyoku ma wa die dɔ suuli aŋaŋ Halikasika aŋaŋ sɔgɔfalaŋ.

14

Yikonumi tɔŋ wia

¹ Die Pɔɔli aŋaŋ Banabasi dɔ kenne tɔgi Yikonumi ma, die ba ga Juu vuosi Nɔmɔŋ jiamɔŋ juon me a ga mɔsɔli Yisa wɔwɔna mi sɔba die ba yine die Antiyoku ma wa, ta vuosi pam die yi Yisa yada, batan die yiwo Juu vuosi batan diaŋ dɔ yi vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosi.

² Ama ta Juu vuodiekemba dɔ kana ka yi Yisa yada wa dɔ balɔ vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosisi dɔ ba da ken tuo dii, ta die balɔ ba dɔ wudieke ba bala yaa gamma Yisa ma ka yi wusie. Die wia vuodiekemba die dɔ kana ka yi Juu vuosisi dɔ juu sɔnyurɔŋ aŋaŋ Yisa didusuriba die dɔ benne mi wo.

³ Pɔɔli aŋaŋ Banabasi die dɔ bie mi daraa pam ta die a faasi bala Yisa wia aŋaŋ dembisi. Die Nɔmɔŋ die dɔ yi ba hagurɔŋ die ba tɔŋ mamachi tɔuma, ta die dagi dɔ ba wiaha yaa gamma ɔ zɔɔlɔnchɔgilaha sen yiwo wusie.

⁴ Die tika vuosi die dɔ puo bule, batan die dɔ dɔ Juu vuosisi kvan ta batan diaŋ didɔ tuntuntɔba kvan.

⁵ Die wia vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosi batan aŋaŋ Juu vuosisi aŋaŋ ba nɔŋŋandusurɔŋ batan die dɔ san dɔ ba yi Pɔɔli aŋaŋ Banabasi bɔaŋ ta taa ba aŋaŋ tana a kɔsɔ.

⁶ Ama tuntuntɔba bale wo dɔ mɔŋɔna wudieke dɔ yinene wo die ba maansi a nyuŋ chɔgi a ga Likaonia tɔŋgbaŋ ma. Die ba ga wa Lisitira aŋaŋ Debe tɔgɔsɔ aŋaŋ tɔŋkpaŋŋɔsɔ diekemba dɔ gbigine mi.

⁷ Mi die ba mɔsɔli Nɔmɔŋ wɔwɔnaha.

Lisitira aŋaŋ Debe tɔgɔsɔ wia

⁸ Lisitira ma daa wɔnyɔ die dɔ beri a yi gbarɔgɔŋ a nyuŋ ɔ ballɔbɔsɔ me ta ka biagi chɔŋ.

⁹ Ta die kalɔ mi a wɔmma Pɔɔli wɔbalɔkaha. Pɔɔli die dɔ daansi wa die a ye dɔ ɔ yaa yada Yisa ma ta nan biagi ye gbaamɔŋ.

¹⁰ Die wia Pɔɔli dɔ natɔ aŋaŋ lɔlɔkpurɔŋ dɔ, "Hagi a zie fɔ nagɔsɔ ma!" Daa wa die dɔ hagi a yugi a zie ta piili a chɔŋ gilime.

¹¹ Die kpɔkpaaku dɔ yene wudieke Pɔɔli dɔ yine wo, ba piili a nata ba gban gban jabalɔkɔŋ ma dɔ, "Tɔ ŋmɔnaha burɔŋ wa vuota a ken sɔŋ tɔ jigɔŋ."

¹² Womi vuosisi die dɔ yi Banabasi saan dɔ Zusi ta Pɔɔli diaŋ dɔ Hemisi dama

die ɔ yine vuodieke dɪ balla wɔbalkaha.

¹³ Die Zusi jɪamɪŋ juoku die zie gbigi wo sanɔa dieke dɪ kenne juu tɪka sɔŋ, die ka bukaabɪtɔ aŋaŋ kpɪkpaaku dɪ yaa naarasɪ aŋaŋ tɪwute a keŋ mi dɪ ba yi kaaba a yɪ Banabasi aŋaŋ Pɔɔli.

¹⁴ Ama Banabasi aŋaŋ Pɔɔli die dɪ wɔnna ba bala ba yi wudieke wo, die ba chɪurɪ ba nyinyeeke aŋaŋ sɔgɪchɔsɔsɪŋ ta chɪgɪ juu kpɪkpaaku sɔŋ a nata dɪ:

¹⁵ “Bɪa nɪ yie die? Tɪ yiwo vuota sɪba nɪnɪŋ! Tɪ keŋ wo gie dɪ tɪ mɔsɪ Yisa wɔvɪnaha aŋ nɪ chɪgɪ nyɪŋ wɔtɔgɪtɪ gie me a keŋ Nabidie Nɪmɪŋ jɪgɪŋ, vuodieke dɪ naanna arɪzanna aŋaŋ tɪŋgban aŋaŋ nyaakpɪɔbɔ aŋaŋ nyindiekemba mana dɪ benne a sɔŋ.

¹⁶ Saŋŋa dieke dɪ tɪanna wa Nɪmɪŋ die vaa buurɪŋ mana dɪ yie ba dɔŋŋɔ.

¹⁷ Ama saŋŋa gie ɔ daga dɪ ɔ seŋ beri mɪŋ aŋaŋ wɔvɪŋ diekemba ɔ yinene wo; ɔ yɪnana nɪ nɪŋ a nyɪna ŋmɪnsɪkpeŋ ta vasa nyinti dɪ burɪma, a yie nɪ nyindiike ta vasa nɪ sɔgɪtɪ dɪ fɪala.”

¹⁸ Banabasi aŋaŋ Pɔɔli die dɪ bala wudieke wo mana yɔrɪ, die dɪ hagɪrɪ mɪŋ dɪ ba kagɪ ba dɪ ba da yi kaaba a yɪ ba.

¹⁹ Ka kɔaŋ chaŋ die juu vuosi nɪŋŋandɪsɪrɪŋ batan die dɪ nyɪŋ Antiyoku dieke dɪ benne Pisidia tɪŋgban ma aŋaŋ Yikonumi a keŋ balɪ a yɪŋŋi kpɪkpaaku sɔgɪtɪ ba ju

sɪnyɪrɪŋ aŋaŋ Pɔɔli. Ta die taa wa tana a datɪ wa nyɪŋ tɪka lɔgɪŋ ta yile dɪ ɔ kpiye mɪŋ.

²⁰ Ama Yisa dɪdɪsɪrɪba die dɪ keŋ taan a gilɪŋ wo die ɔ keŋ hagɪ zie a yɪŋŋi ga tɪka sɔŋ. Ka tɔnɔsɔsa die wɔnɪŋ aŋaŋ Banabasi dɪ nyɪŋ ga Debe ma.

Pɔɔli aŋaŋ Banabasi dɪ yɪŋŋine ga Antiyoku dɪ benne Siria tɪŋgban ma dene

²¹ Die Pɔɔli aŋaŋ Banabasi dɪ mɔsɪ Yisa wɔvɪnaha Debe ma ta die ye vuosi pam ba yi Yisa yada. Womɪ die ba yɪŋŋi ga Lisitira a nyɪŋ mi ga Yikonumi ta bɪ nyɪŋ mi a ga Antiyoku dɪ benne Pisidia ma.

²² Die ba kpaan Yisa dɪdɪsɪrɪba ta jɔsɪ ba dɪ ba ko yi yada dene. Die ba balɪ ba dɪ, “Dɪ mɔ tɪ tuoli wahala ta ye juu Nɪmɪŋ naarɪ ma.”

²³ Pɔɔli aŋaŋ Banabasi die dɪ vɔarɪ nɪŋŋandɪsɪrɪŋ Yisa dɪdɪsɪrɪba lagɪmɪŋ lagɪmɪŋ mana ma. Womɪ die ba bɔbɔ nɔa a jɔsɪ Nɪmɪŋ dɪ Nɪmɪŋ sɔŋŋi nɪŋŋandɪsɪrɪba mi.

²⁴ Pɔɔli aŋaŋ Banabasi die dɪ daagɪ Pisidia tɪŋgban ma a ga Pamifilia tɪŋgban ma,

²⁵ mi die ba mɔsɪ Yisa wɪaha Pega tɪŋ ma. Womɪ die ba sɔsɔŋ ga Atalia ma,

²⁶ ta die a wa nyɪŋ mi a nagɪ haarɪŋ a yɪŋŋi ga Antiyoku dɪ benne Siria ma. Mi die Yisa dɪdɪsɪrɪŋ die wɔŋ nagɪ ba yi Nɪmɪŋ nuusi me dɪ ɔ sɔŋŋi be ba tɔsɔma ma. Ta lele ba wa tɔŋ tɔsɔmaha kpatɪ mɪŋ.

27 Die ba kenne a tugɔ Antiyoku wa die ba lagɔ Yisa dɔdɔsrɔba mana. A die a balɔ ba wudieke mana Nɔmɔj dɔ sunɔine be ba yi, aɔaɔj ɔ yuorine sien a yɔ vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosi dɔ ba yi Yisa yada a yi ɔ dɔdɔsrɔj dene.

28 Ama die ba wɔrɔ mi aɔaɔj Yisa dɔdɔsrɔba a yɔasɔ.

15

Tɔntɔntɔj aɔaɔj Yisa dɔdɔsrɔj nyɔnkɔra lagɔmɔj wɔa

1 Saɔɔa mi vuosi batɔj die dɔ nyɔj Judia ma a kenɔ Antiyoku ma a die a piili a daga Yisa dɔdɔsrɔba dɔ ba kaanɔ biagɔ ye gbatɔtaantɔj sie ba gobi ba kola sɔba Mosisi die dɔ dagina dene wo.

2 Die Pɔɔli aɔaɔj Banabasi aɔaɔj ba die dɔ faasɔ a nɔgɔ nɔnhagɔrɔj pam yaa gamma wɔrɔ gie ba daginana wa, die ba vɔarɔ Pɔɔli aɔaɔj Banabasi aɔaɔj Yisa dɔdɔsrɔba batɔj a tɔj ba Jerusalemi ma dɔ ba ga ye Yisa tɔntɔntɔba aɔaɔj ɔ dɔdɔsrɔj nyɔnkɔraha yaa gamma wɔrɔ gie wɔa.

3 Die vuodiekemba Yisa dɔdɔsrɔba dɔ tɔnna wa die dɔ daagɔ Fonisia aɔaɔj Samaria a bala yɔa Yisa dɔdɔsrɔba dɔ benne mi dɔ vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosi batɔj tarɔgɔ wa ba berinɔ a birɔj Yisa dɔdɔsrɔj. Wɔrɔ gie die dɔ yi Yisa dɔdɔsrɔba sɔgɔfalɔj pam.

4 Die ba gana a ga tugɔ Jerusalemi wa die Yisa dɔdɔsrɔba aɔaɔj tɔntɔntɔba aɔaɔj ba nyɔnkɔra die dɔ tuo be chaantɔ. Die wɔa Pɔɔli aɔaɔj Banabasi die dɔ balɔ ba wudieke mana Nɔmɔj dɔ sunɔine be ba tɔj.

5 Ama Farasisi batɔj die dɔ yine Yisa dɔdɔsrɔj die dɔ hagɔ zie a baarɔ dɔ, "Dɔ yiwo talasɔ dɔ buuri gaasɔ dɔ yine Yisa yada wa gobi ba kola ta bɔ dɔa Mosisi mɔraka."

6 Die wɔa, die tɔntɔntɔba aɔaɔj Yisa dɔdɔsrɔba nɔnɔandɔsrɔba dɔ lagɔsɔ tanɔ dɔ ba daansɔ jabalɔkɔrɔ.

7 Die ba balɔ ka a yɔasɔ aɔaɔj tanɔ, ta Piita die dɔ kenɔ hagɔ a baarɔ dɔ, "N zɔalɔj, nɔ sɔba dɔ saɔɔa dieke dɔ tɔanna wa Nɔmɔj die vɔarɔ mɔj mɔj a nyɔj nɔ ma dɔ n mɔsɔli Yisa wɔvɔvɔnaha a yɔ vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosisi, amɔ ba nan wɔnɔ ta yi Yisa yada ta birɔj ɔ dɔdɔsrɔj.

8 Ta Nɔmɔj, vuodieke dɔ sɔbɔna vuota sɔj die dɔ dagɔ dɔ ɔ tuo be mɔj ta yɔ ba Halɔkasɔka sɔba die ɔ yɔna tɔ die wo.

9 Die Nɔmɔj die ka luge tɔnɔj aɔaɔj ba, dama die ba yine Yisa yada wa wɔa, die wɔa Nɔmɔj dɔ nagɔ ba tɔmbɔatɔ a chaa ba.

10 Bia nɔ yaala nɔ magɔsɔ Nɔmɔj? Bia nɔ yaala nɔ yi buurigaasɔ diekemba dɔ birɔnna Yisa dɔdɔsrɔj pɔgɔli mɔrɔ dieke tɔnɔj aɔaɔj tɔ chɔɔnkɔsɔlɔj dɔ kana ka biagɔ pɔgɔli?

11 Ama ti Yomutien Yisa die chigi ti wa zoolu ti ye gbatitaanu ti yine wo yada wa wia siba buurigaasi die.”

12 Die vuon mana die di tari ta womma Banabasi anan Pooli die di balala yaa gamma Nmuj di yina ba haguon ba tun mamachi tuuma a yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi dene.

13 Die ba bala naa a kpati, Jemisi die di baari di: “N numballi, ni womma mun!”

14 Simoni Piita won balu ti, Nmuj di wolinne a ga vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi jigini a vuari batan ba buru u gban gban u vuosi dene.

15 Naa, Nmuj naazualiba wabalika die di dagi siba di maagina Nmuj gbanu ma di,

16 ‘Naa kuvan chaan manun Nabidie Nmuj nan yinji a ken,
a ken mu Davidi tigidieke di nanna wa.
N nan mu ka a zie a nyun ka chusuon ma
ta vaa ka haguuma bura.

17 Ta vuota mana nan ken n jigini
anan vuodiekemba
mana di kana ka yi
Juu vuosi ta man wa
di ba yi n vuosi wo.

18 Naa Nabidie Nmuj die di balu, wonun vuodieke di vana ba siba wuru gie a nyun kuvun ma wa.’ ”

19 Jemisi die di bu balu a guti di, “Di yiwo manun n sunanyile di ti da mugisi

buurigaasuu di yinjine a di Nmuj sien anan wudieke di tuana.

20 Ama di mu di ti maagu gbanun a balu ba di ba da ken dii jadiiki dieke ba kaabuna a yi bugile, ta balu ba di ba yigi ba gban anan daakpana yaa hogokpana tuuma, ta bu daa jobuma don diekemba ba numna kuv ta daa bu jobuma zun.

21 Mosisi miraha nun, ba kuvun ha mun Nmuj jamun juone me davusukuru daan mana kuvun ma wa, ta muslaha tun mana ma.”

Die ba maagina gbanun a yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi dene

22 Die wia die tuntuntu ba anan nunhandusuriba anan Yisa didusuriba mana die di yigi zien di ba vuari dembisi batan an ba dia Pooli anan Banabasi a ga Antiyoku. Die ba vuari wa Silasi anan Judasi vuodieke saan di bina yi Basabasi, vuosi bale wa gie die yiwo Yisa didusuriba nunhandusunun batan ba yia jiluma.

23 Die ba maagu wa gbanun di:

Tunun Yisa tuntuntu ba anan Yisa didusunun nunhandusunun maagina gbanu gie a waasa nunun ti numballi diekemba di kana ka yi Juu vuosi ta bie Antiyoku anan Siria anan Silisia ma mana.

24 Ti wonya di ti vuosi batan ken ni jigini, a balu wia atan di mugisi ni pam

ta chɔɔsɩ nɩ sɔgɩtɩ, ama tɩnɩɲ tɩ ka tɔɲ ba nɩ jiginɩ.

²⁵ Die wɩa tɩ mana dɩ lagɩsɩ a saagɩ dɩ tɩ vɔarɩ dembisi batanɩ a tɔɲ ba ananɩ tɩ nɩmballɩ choti Banabasi ananɩ Pɔɔli nɩ jiginɩ.

²⁶ Vuosi gie, Judasi ananɩ Silasi, yiwo vuodiekemba die dɩ nagɩna ba mɩsɩ a dɔvan taluma tɩ Yɔmɔtien Yisa Masia wɩaha gie wɩa.

²⁷ Judasi ananɩ Silasi nan bɩ balɩ nɩ ka chɩanɩ, wudiekemba tɩ maaginana wa.

²⁸ Nɩmɩɲ Halikasɩka die dagɩ tɩ mɩɲ dɩ tɩ da keɲ nagɩ mɩrɩ gaasi a gɔtɩ nɩ bɩbra.

²⁹ Wudieke dɩ kana ka mɔ dɩ nɩ yi wɔnna: Nɩ da keɲ a dii jadiiki dieke mana ba nagɩna a yi kaaba a yɩ bugile, nɩ da keɲ nɔɔbɩ zɩɲ, nɩ da keɲ nɔɔbɩma dɔɲ dieke ba nɩmɔna kɔɔ, ta bɩ yigi nɩ gbanɩ ananɩ daakpana ananɩ hogɔkpana tɔɔma ma. Dɩ yi nɩ dɩ wɩaha gie, dɩ nan dɩ vɩna a yɩ nɩ.

A mana wonde.

³⁰ Die ba tɔɲ ba, ba sɔɔɲ ga Antiyoku, mi die ba lagɩsɩ Yisa dɩdɩsɩrɩba mana ta nagɩ gbanɩ a yɩ ba.

³¹ Die vuosisi dɩ karɩɲ gbanɩ gie, ba sɔgɩtɩ die dɩ fɩalɩ ananɩ ka kpanɩsɩna ba dene wo.

³² Die Judasi ananɩ Silasi, vuodiekemba dɩ yine Nɩmɩɲ naazɔalɩɲ die bie ba jiginɩ a yɔasɩ ta die a balɩ wɩa pam a kpanɩsɩ ba ta yi ba yada dɩ bɩ hagɩrɩ a gɔtɩ.

³³ Die ba bie mi a yɔasɩ, ka kɔvan chaanɩ Yisa dɩdɩsɩrɩba

dɩ benne mi wo dɩ taanɩ ba dɩ ba waasi tiginɩ, ba yɩnɩ ga vuodiekemba dɩ tɔnna ba jiginɩ. ((

³⁴ Ama ta Silasi die dɩ wɩarɩ mi.))

³⁵ Die Pɔɔli ananɩ Banabasi gbanɩ die dɩ yɔasɩ Antiyoku ma, mi banɩɲ ananɩ vuosi pam die dɩ daga ta mɔɔla tɩ Yɔmɔtien Yisa wɩa a yɩa vuosi.

Pɔɔli ananɩ Banabasi puole wɩa

³⁶ Die dɩ yɔasɩna bɩta Pɔɔli die dɩ balɩ yi Banabasi dɩ, "Vaa anɩ tɩ yɩnɩ ga a kaagɩ tɩ Yisa dɩdɩsɩrɩ diekemba dɩ benne tɩgɩ diekemba mana die tɩ mɔɔlɩna tɩ Yɔmɔtien Yisa wɩaha a ye ba sɩna dene."

³⁷ Banabasi die dɩ yaala vɩ nagɩ Jɔɔn Maki a gɔtɩ ba ma anɩ ba ga.

³⁸ Ama Pɔɔli die ka yaala dene dama Maki die ka kpatɩ tɔɔmaha ananɩ ba ta die vaa ba Pamifilia ma ta yɩnɩ kuli.

³⁹ Die Pɔɔli ananɩ Banabasi dɩ nɩgɩ nɩnhagɩrɩɲ ta die puo tanɩ. Banabasi die dɩ nagɩ Maki ba nagɩ haarɩɲ a ga Saapurusi.

⁴⁰ Ta Pɔɔli dɩanɩ dɩ nagɩ Silasi ta Yisa dɩdɩsɩrɩba die dɩ nagɩ ba yi Nɩmɩɲ nuusi me dɩ Nɩmɩɲ sunɩ be.

⁴¹ Die ba chɔɲ daagɩ Siria ananɩ Silisia chaanɩ ma a kpanɩsɩ Yisa dɩdɩsɩrɩba.

16

Timoti die dɩ tɔnna ananɩ Pɔɔli ananɩ Silasi dene

1 Ka kvanj chaan Pɔoli anan Silasi die dɪ yinji ga Debe anan Lisitira ma, mi die ba haaru Yisa didusuru wɔnyɪ ba wasunana Timoti. U nunj gbanj die yiwo Yisa didusuru. Die ɔ nunj wo yiwo Juu vuonj ta ɔ chɔɔnj dɪ yi Giriiki vuonj.

2 Die Yisa didusuriba die dɪ benne Lisitira anan Ikonumi ma wa die dɪ balɪ wɔvuna yaa gamma Timoti ma.

3 Pɔoli die dɪ yaala ɔ nagɪ Timoti a gutɪ ɔ ma anj ba dia ɔ diasɪsɪ, die wɪa die ɔ gobi ɔ kolɪ. Die ɔ yi wo die dama Juu vuodiekemba die dɪ benne mi chaaku die sɪba a baaru Timoti chɔɔnj yiwo Giriiki vuonj.

4 Die ba dina didia tigisɪsɪ, die ba bala a yɪa Yisa didusuriba mɪrɪ diekemba Yisa tɔntɔntɪba anan Yisa didusuriba nyɪnkuraha dɪ benne Jerusalemi ma wa dɪ ziene wo, ta die balɪ ba dɪ ba dia ha.

5 Die wɪa Yisa didusuriba yada die dɪ gutɪ ta die daan mana vuosi pam dɪ yie yada a gɔta Yisa didusuriba ma.

Pɔoli dɪ kana ka gɔriya ta daansi dene

6 Die Pɔoli anan ɔ zvalɪba die dɪ dia a daagɪ Firi-gia anan Galasia chaaku, ama Nmɪnj Halikasɪka die ka vaa ba balɪ Yisa wɪa Asia tɪngbanj ma.

7 Die ba gana ga tugɪ Misia, die ba mɪa dɪ ba juu Bitinia tɪnj ma, ama Yisa Halikasɪka die ka yɪ ba sienj.

8 Die wɪa die ba daagɪ Misia ma a sɔɔnj ga Tiroasi ma.

9 Dɪnɪnj daaru yuku mi, Pɔoli die dɪ ye ɔ daansa ma vuonj wɔnyɪ dɪ nyɪna Masedonia a kenj zie a jɔɔsa wa dɪ, "Kenj Masedonia ma a kenj sunji tɪ!"

10 Pɔoli daansaaha kvanj chaan, die tɪ gɔmɪsɪ lagɪ lagɪ dɪ tɪ nyɪnj ga Masedonia, dama die tɪ ye a baaru Nmɪnj balɪ tɪ dɪ tɪ ga Masedonia chaaku a ga mɔsɪlɪ Yisa wɔvunaha a yɪma vuosi mi.

Lidia die dɪ yine yada dene

11 Die tɪ nagɪ haarɪnj a nyɪnj Tiroasi a daagɪ ga Samotirasi, ka tunvɔɔsa die tɪ ga Nipolisi. Mi die tɪ vaa haarɪku,

12 ta nyɪnj mi a ga Filipi me, jigidieke die dɪ yine tigɪkɪrɪnj Masedonia tɪngbanj ma. Die ka yiwo Romani vuosi sɪtɪ. Die tɪ yi daraa a nmɪna mi.

13 Ka davɔɔsɪkɪrɪ daaru die tɪ nyɪnj tɪka sɔnj a ga jigidieke dɪ gbigine mɔgɪrɪ, die tɪ yile dɪ Juu vuosi Nmɪnj jɔɔsɪnj jigin nan dɪ bie mi. Ta die sɔɔnj kalɪ a bala wɪa anan hogɔ diekemba dɪ kenne mi wo.

14 Ba wɔnyɪ saanj die yine Lidia, die ɔ nyɪnj wa Tiatira tɪnj ma ta yaa garɪnmɪnɪ diekemba dɪ yalla ligire pam a daa ta die bɪ yi vuodieke dɪ jɪanna Nmɪnj. Nmɪnj die yuori ɔ sɔnj dɪ ɔ wɔnj wudieke Pɔoli dɪ balala wa.

15 Die tɪ sɪ wɔnɪnj anan ɔ tiginj vuosi Nmɪnj nyaan. Ka kvanj chaan ɔ jɔɔsɪ tɪ dɪ,

"Du yi ni siba di n sen yi ti Yomotien yada anan wusie ni ken a bemme n tigin." Die ti saagt u jussiku.

Ba kparina Pɔɔli anan Silasi dansarika ma dene

¹⁶ Daan kaani die ti ken bi gara Nmɔn jussɔn jigin, a tuoli havɔɔbin wɔnyɔ di yine yomɔ. Die u yaa wa jumɔan u ma ka ya wa hagarɔn u biagi bala sorin daan wa. Die u yie naa a yese ligire pam a ya u tielin.

¹⁷ Havɔɔbike gie die di di Pɔɔli anan ti kvan a nata nmɔnsikpen a bala di, "Dembisi gie yiwo Nabadie Nmɔn di benne nmɔnsikpen wo tontontɔn. Ba bala ni wudieke ni baan yi a ye gbatitaanɔn."

¹⁸ Die u ko bala naa daraa pam. Ka kvan chaan Pɔɔli die di ken ju sunyɔn a yinɔi a bal yi jumɔaku di, "Yisa Masia saan ma, n yi fu nvan, nyɔn u ma!" Lele womi jumɔaku die di nyɔn u ma.

¹⁹ Die u tielibe di yene di sie dieke ba nagina yese ligirehe chɔɔsɔya wa die ba yigi Pɔɔli anan Silasi a datu ba ga sarɔya diile jigin.

²⁰ Die ba bal a yi Romani nyɔnkɔraha di, "Dembisi gie yiwo Juu vuosi ta yaala ba chɔɔsɔ ti tika.

²¹ Ba daga ti wudiekemba tɔnɔ Romani vuosi di kana ka mɔ di ti yi."

²² Die kpɔkpaaku die di benne me gban die guti a yaala ba nɔgi Pɔɔli anan Silasi.

Womi die Romani nyɔnkɔraha die di wuuri Pɔɔli anan Silasi nyinyeeki ta yi nvan di ba vuri ba anan kpaasɔn.

²³ Die ba faasina a vuri ba a kpatɔ wa, ba nagɔ ba a yi dansarika ma, ta die bal dansarika gbɔgbarɔtɔ wa di u mɔnɔ gbara ba vɔnɔn.

²⁴ Die gbɔgbarɔtɔ wa die di yi siba ba bala wa dene. Die u nagɔ ba a yi dansarika sɔn saasa ta bɔbɔ ba nagɔsɔ anan chɔɔma a yaa ga bɔbɔ dakɔɔlɔkpɔma juoku sɔn.

²⁵ Siba yun tanseese, Pɔɔli anan Silasi die di jɔsa Nmɔn ta chia yɔla a bira Nmɔn, ta ba dansarika jujuri tan di wɔmma ba.

²⁶ Lele wo mi tɔnɔnɔ die di dɔn bɔnyɔ dansarika juoku chian. Lagɔ lagɔ ka sanvaha di yuori ta chɔɔmaha die di kpaa kpaa dansarika jujuribe mana nuusi anan ba nagɔsɔ ma ta nan.

²⁷ Die dansarika gbɔgbarɔtɔ wa die di hagna a ye ta sanvaha yuori ye wo, die u yile dansarika jujuribe mana chɔgi bia mɔn. Womi die u datu a vɔarɔ takoobi di u kɔs u gban.

²⁸ Ama ta Pɔɔli die di faasɔ a natɔ di, "Da ken a yi fu gban danɔa ta ti mana bie giena."

²⁹ Die gbɔgbarɔtɔ wa die di pɔasɔ a yaalɔ popoli a chɔgi juu dansarika sɔn ta sɔn gbirigi Pɔɔli anan Silasi nɔnɔa ta u nyɔngbanɔn mana di cheeli.

30 Womi die v dii ba nuŋja a yaa ba a keŋ nyuŋ ta piasu ba dı, “Nyuŋkura, bia maŋ nan yi a ye gbatitaanuŋ?”

31 Ba yinŋi a balı wa dı, “Yi tı Yomotien Yisa yada, ta nan ye gbatitaanuŋ, funuŋ anan fu den mana.”

32 Womi Pɔoli anan Silasi dı balı wa anan vuodiekemba mana dı benne v tigin me Nmıŋ wıa.

33 Yuku mi gban gban die gbıgbarıtu wa die dı nagı ba a ga sugiri ba kujagaha, ka kwan chaan die ba su wunuŋ anan v tigin vuosi mana Nmıŋ nyaan.

34 Ta die v wa nagı Pɔoli anan Silasi a ga v tigin me a die yı ba nyindiike ba dii. Die wunuŋ anan v den mana sugıtu die dı fıalı dama die ba wa yiwo Nmıŋ yada.

35 Die ka tunvusa Romani nyuŋkoraha die dı tuŋ ba susunŋirin dı ba ga balı gbıgbarıtu wa dı v vaa Pɔoli anan Silasi ga.

36 Die gbıgbarıtu wa dı balı a yi Pɔoli dı, “Nyuŋkoraha yı wa nuan dı n vaa funuŋ anan Silasi ga yori. Die wıa nı gamma anan sugıfıalıŋ.”

37 Ama ta Pɔoli die dı yinŋi balı a yı susunŋiribe dı, “Tı gban tı yiwo vuodiekemba Romani vuosi dı yına tı sien,* ta Romani nyuŋkoraha die dı ka dii tı sariya ama ta vaa ba vuru tı anan kpaasuŋ yaaluŋ ma, ta nagı tı a yi dansarika suŋ.

Lele ba yile dı ba nan bıaŋı a loburu vvarı tı a taan? Aayı, ba kaan bıaŋı, sie ba keŋ gie ba gban gban a vvarı tı.”

38 Die susunŋiribe dı gana a balı nyuŋkoraha wudieke Pɔoli anan Silasi dı bala wa, die nmaamuŋ die dı yigi be.

39 Die wıa die ba ga Pɔoli anan Silasi jigin a ga nıŋı nuupɔɔŋ. Die ba dı ba nuŋja a yaa ba a keŋ nyuŋ dansarika ka suŋ ta die balı ba dı ba juusa ba ba nyuŋ tıka suŋ.

40 Ta Pɔoli anan Silasi die dı nyuŋ mi a ga Lidia tigin me. Mi die ba ye Yisa dıdısıruŋ ta kpaan ba ta wa nyuŋ tıka ma.

17

Tesalonika tıŋ wıa

1 Die Pɔoli anan Silasi die dı dıa a daaŋı Amifipolisi anan Apolonia ma a ga tuŋı Tesalonika. Mi die Juu vuosi Nmıŋ jıamuŋ juon die dı beri.

2 Pɔoli die dı ga juu juoku me ta jıama Nmıŋ sıba v nıaana yie dene wo. Ta die nagı davvusıkuŋı daraa ataa a balı Nmıŋ wıa a yı vuosisi. Die v nagı wa Nmıŋ gbanıku,

3 a daga ba dı Masia wa mu ba kub wa muŋ, ama v nan haŋı kuŋ me. Pɔoli dı balı ba dı Yisa wa yine Masia ka v balala wa.

4 Die batan die dı tuo Pɔoli dı bala wudieke wo a dii ta die buruŋ Yisa dıdısıruŋ a gıtu Pɔoli anan Silasi ma.

* **16:37 16:37** Dı yı Romani vuosi dı yı vuon sien, ba mıraha ka saagiya dı vuon datı v tıbuŋ, ta ye ka dii v sariya.

Die vuodiekemba dı kana ka yi juu vuosi ama ta jıama juu vuosi jıanķu batan anan hōgokpuma pam die dı tuo wuri dii.

⁵ Juu vuosi die dı yene dı vuosi pam guta Pōoli anan Silasi ma wa, die ba ju sunyuru anan ba, die wıa die ba lagısu vuotogıtı nyoku jigin a yi kpıkpaan. Die ba yie watı ta piili yaala waagun ta die ga a ligi daa wonyı ba wasınana Jasoni tigin a yaala Pōoli anan Silasi dı ba vuarı ba a yi vuosisi.

⁶ Ama die ba kenne ta ka ye be wo die ba yigi Jasoni anan Yisa dıdusırıba batan a yaa ba ga tıka nyınķura jigin ta natı dı, “Pōoli anan Silasi dı dıa a chıusa tıgısu. Lele ta wa ken giena

⁷ ta Jasoni dı tuo be chaantı v tigin me. Ba mana chıusa naakpıka mıraha ta baarı dı naakpıun wonyı benne ba wasa wa Yisa.”

⁸ Ba nyınķuraha anan vuotamba dı wonna naa, die dı faasi mugisi be.

⁹ Die wıa nyınķuraha dı vaa Jasoni anan Yisa dıdusırıba banun ba dı tun ligire ta die ba vaa ba ba ga.

Beria tın wıa

¹⁰ Yun die dı kenne a sibi, die Yisa dıdusırıba die dı vaa Pōoli anan Silasi dı nyun ga Beria ma. Die ba gana a ga tıgı mi wo ba ga juu juu vuosi Nmın jıamın juon me.

¹¹ Beria vuosi die dı faasi yaala ba wun Nmın wıaha a tıan Tesalonika vuosisi. Die ba wımma wıaha anan

ba sugıtı mana ta die daan mana ba karıma Nmın gbanķu dı ba ye dı wıaha yiwo wusie.

¹² Ba vuosi pam die dı yi yada a bırun Yisa dıdusırın. Giriiki hōgokpuma anan dembisi pam gban die dı yi Yisa yada.

¹³ Die juu vuosi die dı benne Tesalonika ma wa die dı wonna dı Pōoli bala Nmın wıa Beria ma wa die ba bı ga mi a piili a bala chıusa Pōoli a yıa kpıkpaaku ta vaa ba ju sunyuru anan wa.

¹⁴ Lele womi Yisa dıdusırıba die dı taan Pōoli anan dembisi dı sun ga mōgıkpuru chaan ama Silasi anan Timoti die dı wıarı a bie Beria ma.

¹⁵ Dembisi batan die dı ga anan Pōoli a ga tıgı Atensi ta die yını anan tuntımun a ken balı Silasi anan Timoti dı ba ken wıun Pōoli jigin lagı lagı.

Atensi tın wıa

¹⁶ Die Pōoli dı chıusınana Silasi anan Timoti Atensi ma wa die v sun dı faasi chıusu v yene dı tıka suuli wo anan bugile.

¹⁷ Die wıa die v ga juu vuosi jıamın jigin a bala yıa banun anan vuodiekemba mana dı jıanna anan ba. Ta daan mana v bala a yıa vuodiekemba v haarına nyoku jigin.

¹⁸ Batan die yiwo Epikuriani anan Sitoyiki dıdagırın ta die nıga nınhagırın anan Pōoli. Batan die dı baarı dı, “Bıa vuodieke dı bala dı v

yiwo sɛsɛbɛrɛ wa gie dɪ yaala vɔ dagɪ?”

Ta batanɔ dɪanɔ die dɪ baarɪ dɪ, “U bala tɪngbanɔ gaasi bugile wɪa.” Die ba balɪ wa naa dama Pɔɔli die bala Yisa ananɔ kunj hagɪnɔ wɪa.

¹⁹ Die wɪa die ba yaa wa a ga tɪka nyɪnkɔra lagumɪnɔ jigɪnɔ ba wasɪnana Aropagusi a baarɪ dɪ, “Balɪ tɪ fɔ dagɪhaalikɔ chɪanɔ.

²⁰ Tɪ wɔnyɪa fɔ bala wɔhaala a tanɔ ta wa yaala tɪ sɪmma a chɪasi.”

²¹ (Dama Atensi vuosi ananɔ chaamba dieke mana die dɪ benne mi die yaala ba nagɪ ba sanɔna mana a balɪma ta wɔmma wɔhaala wɪa.)

²² Die Pɔɔli dɪ hagɪ zie lagɪnkɔ nɪnɔna a baarɪ dɪ: “Atensi vuosi, n yeye dɪ nɪ yiwo vuodiekemba dɪ jɪanna nɪmɪna pam ananɔ nɪnɔnɪmɪna.

²³ Dama n chɔnnana a gilime tɪka sɔnɔ a daansa jigɪdiekemba nɪ jɪanna wa, manɔ ye kaabɪnɔ korɪnɔ kaanɪ ba maagɪna ka ma dɪ,

‘NɪMɪNɔ DIEKE Tɪ ZɪNA.’

Nɪ jɪama Nɪmɪnɔ gie ta ka mɪnɔnɪ sɪba wa. N yaala n balɪ nɪ mɪnɔ vɔ wɪa.

²⁴ Nɪmɪnɔ gie naanna dɔnɪa ananɔ nyindiekemba mana dɪ benne ka sɔnɔ. Ta yɪ nɪmɪnsɪkpenɔ ananɔ tɪngbanɔka gie tienɔ ta ka bie Nɪmɪnɔ jɪamɪnɔ juone me vuota dɪ nagɪna ba nuusi a mɪ.

²⁵ U ka yaala sɔnɔnɪnɔ a nyɪna vuonɔ mana jigɪnɔ, vɔ yɪnana vuota miivoli ananɔ voosɪnɔ ananɔ jaanɔ mana.

²⁶ Nɪmɪnɔ die naanɔ wa vuota yɪrɪ yɪrɪ mana a nyɪnɔ chɔɔnkɔbalumɪnɔ ma ta vaa ba bie tɪngbanɔka gie mana ma. U gbanɔ gbanɔ die vɔ ziene sanɔna dieke ananɔ jigɪdieke buurɪnɔ mana dɪ baanɔ nan dɪ beri.

²⁷ Nɪmɪnɔ die yiwo naa amɔ tɪ nan yaalɪ vɔ jigɪnɔ a ye wo, dama vɔ ka yɔa ananɔ tɪ wɔnyɪ mana,

²⁸ ta yɪa tɪ hagɪrɪnɔ tɪ baanɔ dɪ beri ta dɪ dɪa chɔnɔ ta bɪ yɪ vuodiekemba tɪ yɪne. ‘Tɪ yiwo vɔ ballɪ’, sɪba vuonɔ wɔnyɪ die dɪ bala die wo.

²⁹ Tɪ wana yɪ vɔ ballɪ naa tɪ ka mɔ tɪ yilime dɪ vɔ sɪ sɪba buunɔ vuonɔ dɪ nagɪna salɪma yaa tanɔ mɪ. U ka sɪ sɪba jadieke vuota dɪ yiline ta mɪ.

³⁰ Sanɔna dieke dɪ tɪanna wa ta vuosi die dɪ ka sɪba Nɪmɪnɔ wa, die vɔ ka naga ba taalɪ. Ama lele wo vɔ baarɪ vuodieke mana dɪ benne jigɪdieke mana vaa ba tɔmbɪatɪ ta yɪnɪnɪ kenɔ vɔ jigɪnɔ.

³¹ Dama vɔ vɔarɪ wa daanɔ a zienɔ vɔ baanɔ nan dɪi dɔnɪa vuosisɪ mana sarɪya ananɔ wusie. Ta vɔarɪ Yisa dɪ vɔ dɪi sarɪya ka a yɪ wa. Nɪmɪnɔ dagɪ tɪ mɪnɔ dɪ ka senɔ yiwo wusie ananɔ vɔ sɔgɪrɪna Yisa a nyɪnɔ kunj me wo.”

³² Die ba wɔnna kumbu hagɪkɔ wa wɪa batanɔ dɪ vɔara Pɔɔli fala ta batanɔ dɪ baarɪ, “Tɪ yaala fɔ bɪ a balɪ die tɪ wɔnɔ.”

³³ Die wɪa Pɔɔli die nyɪnɔ lagɪnkɔ jigɪnɔ.

³⁴ Dembisɪsɪ batanɔ die dɪ vɔ kɔanɔ ta yɪ Yisa yada. Ba

son die wone Diyonisusi die u yiwo Aropagusisi vuosi wonyi anan hogu dieke saan di dine Damerisi anan vuosi batan.

18

Korinti tin wia

1 Naa kvan chaan Pooli die di nyin Atensi ma a ga Korinti ma,

2 mi die u haari Juu daa wonyi ba wasinana Akuyila ama die ba muri wa wa Pontusi ma, ta die nyin Itali anan u hogu Pisisila, dama naakpui Kolodiawosi die yi wa nvan di Juu vuosi mana nyin Roma tungban ma. Ta Pooli die di ga di u ye be,

3 ta die ye di ba yiwo gbanwonsuri siba u gban gban. Die wia die u wari ba jigin ba lagisa tuma.

4 Ta davusukuru daan mana Pooli nan ga wa Juu vuosisi Nmin jiamun juone me a bala ya Juu vuosisi anan buurigaasiri a yaala u tarigi ba.

5 Ama Silasi anan Timoti die di nyina Masedonia a ken kvan chaan die u nagu u sanja mana a muba a ya Juu vuosisi di Yisa yine Nmin Vuovarikun Masia wa.

6 Ka kvan chaan die ba yinji a waga wa ta zia wa. Die wia die u kpaanti u nyinyeeke tankolin a taan ta bal ba di, "Du yi ni ken waari ni miivoli, ka wa chii wo ni sikpen me. N nuun bi wo mi. A nyin jinne yaa gamma sie n vaa ni ta

ga mubi Yisa waha a yi buurigaasiri."

7 Die wia die u nyin mi a ga daa wonyi ba wasinana Titusi Jusitisi tigin. Die u ka yi Juu vuon ama ta jama Nmin ta u tigin die di gbigi Juu vuosi Nmin jiamun juoku.

8 Kirisipusi vuodieke die yine Nmin jiamun juoku nunhandusuru die di yi Yisa yada, wun anan u den mana; ta vuodiekeba di benne Korinti ma die di wun waha ta yi yada ta die ba si ba Nmin nyaabu.

9 Yun kaanti Pooli die di daansi, ta Nmin di baari di, "Da ken vaa nmaamin yalla fu, fonun ko a mubuma n waha ta da ken vaa,

10 dama n bie wo fu jigin, vuon wori a baan nan biagi a yi fu danja, dama n yaa vuosi pam tika gie me."

11 Die wia Pooli die di bie mi bin anan chuti ayaba a daga vuosisi Nmin wia.

12 Die sanja dieke Galiwo die di yine Akaya tungban jakuru, die Juu vuosi nunhandusuriba batan die di lagisi a yigi Pooli ta die a yaa wa ga sariva diile jigin,

13 a ga baari di, "Daa wa gie mia di u vaa ti vuosisi jama Nmin sie dieke ti murika di kana ka yi sien."

14 Pooli die baa u bal wun ta Galiwo di bal a yi Juu vuosisi di, "Ni wamma, nun Juu vuosisi di tin yi daa wa di yiwo wuban n tin nan wun a yi ni,

15 ama ka yine nunhaguru yaa gamma wobalka anan saara anan ni gban gban ni muraha wia nu, n kaan dii a die sariya ni gban gban ni wonsi wuru."

16 Ta die yagi ba a nyu sariya diilehe juoku me.

17 Die wia kpikpaaku die di yigi Sosenesi vuodieke di yine Nmu jiamu juoku nuhanduru wa a nigi wa sariya diile juoku nuha, ama Galiwo бага die wo ba ma.

Pooli di yinine ken Antiyoku dene

18 Pooli die di bie Korinti tu ma anan Yisa diduruiba daraa pam, ta die vaa ba ta nagi Pisisila anan Akuyila a guti u ma ba nagi haaru a don gara Siria. Die ba yaalala di ba ga wa Pooli die di won u sikpen Senkiria ma dama die u yi wa nuhan Nmu nuha.

19 Die ba ga a tugi Efesusi, Pooli die di vaa Pisisila anan Akuyila mi. Ta die ga Juu vuosi Nmu jiamu juoku ma ta die di bal Yisa wia anan vuosisi.

20 Die ba bal di u benne ba jigini a yuasi ama die u zeti.

21 Ama die u taan ba ta baaru di, "Du yi Nmu duhu n nan yinini ken ni jigini." Ta die yinini ken juu haarku a ga.

22 Die u kenne tugi Siisiria ma die u tian ga Jerusalemi a ga waasi Yisa diduruiba mi ta suhu ga Antiyoku,

23 die u yi daraa ale mi, ta die nyu mi a ga Galasia anan Firigia chaati a sunne Yisa diduruiba mana mi di ba yada guti.

Apolosi wia

24 Die Juu daa wonyi die ba wasinana Apolosi die di ken Efesusi, die ba muru wa wa Alekizandira tu ma. Die u yiwo vuodieke di sibuna balu ta bi siba Nmu gban ku wia pam.

25 Die u muhni buhu tu Yomutien Yisa waha, ta bal ha anan sugifalun pam. Ta wudieke u daginana yaa gamma Yisa ma wa die di yi wusie, ama wudieke die u sibuna die yine Juon wobalka yaa gamma Nmu nyaabu sula wia nyuna.

26 Apolosi die di piili a bala Nmu waha Juu vuosi Nmu jiamu juon me ta ka chiga nmaamu. Ama Pisisila anan Akuyila die di wonna u baliku die ba nagi wa ga ba tigin a muhni a daga wa sie dieke Nmu di dagina di ti diaha.

27 Naa kuvan chaan die Apolosi die di san di u ga Akaya ma, die wia Yisa diduruiba die di benne Efesusi ma di maagi gbanu a yi Yisa diduruiba die di benne mi wo di ba tuo wo chaanti. Die u gana a ga tugi mi wo die u sunni vuodiekemba mana di yine yada Nmu zoolun chigula wia.

28 Die wunu anan Juu vuosisi die di faasi nu nuhaguru pam yaalu ma ta die u nagi Nmu gban ku

wia a dagi ba di Yisa yine Nmuŋ Vuovbarikiri Masia wa ta die nyarŋi ba.

19

Pooli die di gana Efesusi ma dene

¹ Die Apolosi die di yene bie Korinti ma wa, Pooli nuŋ die di ga Galasia anarŋ Firigia chaati a ga Efesusi. Mi die v haari Yisa didusuruŋ batan.

² Ta die piasɪ ba di, “Die ni yine Yisa yada wa die Halikasika ken ni ma muŋ?”

Die ba yinŋi a baari di, “Aayi, ti ye ka wɔŋ wɔŋ Nmuŋ Halikasika wia.”

³ Pooli die di piasɪ di, “Die nuŋ ba sɪna ni Nmuŋ nyaabu wa chuan?”

Ba yinŋi a baari di, “Ba sɪ ti sɪba Joon die di ŋaana sɪa vuosi die wo.”

⁴ Pooli die di yinŋi baari di, “Joon die sɪa vuosi Nmuŋ nyaan ka dagi di ba chigi nyuŋ ba wɔbiati ma ta yinŋi ken Nmuŋ jigin. Ama ta die a bi balɪ ba di vuon wɔnyɪ kien v kuarŋ chaan di ba yiwo yada. Yisa die yine vuodieke Joon di balala yaa gamma wa.”

⁵ Die ba wonna naa wa, die ba sɪ ba Nmuŋ nyaabu ti Yomotien Yisa saan ma.

⁶ Ta Pooli die di nagɪ v nuusi a diisi ba ma ta Nmuŋ Halikasika die di ken a suon ba ma, die ba bala nyɪbaliki haala, ta bala wudiekemba di nyinna Nmuŋ jigin.

⁷ Die ba yiwo sɪba dembisi ban anarŋ ale.

⁸ Pooli die di chon gara Nmuŋ jiamuŋ juoku me die chuti ataa ta daga vuosisi yaa gamma Nmuŋ naari wia ta ka chiga ŋmaamuŋ ta die mia di v tarigi ba yan.

⁹ Ama vuosisi batan die yiwo sikpen hagiritielin ta zeti di ba kaan tuo a dii ta die balɪ wɔbiati pam yaa gamma sie dieke ti Yomotien di dagina wa kpikpaaku nine me. Naa chuan ma Pooli die di vaa ba ta nagɪ Yisa didusurɪba ba ga Tiranusi daguŋ juon me ta daga mi daan mana.

¹⁰ Die v dagi wa die bina ale ta vuodiekemba mana die di benne Asia tungbanja ma wa ta yi Juu vuosi yaa buurigaasi die di wɔŋ ti Yomotien wiaha.

Sikeva Ballɪ wia

¹¹ Sanja mi Nmuŋ die di yi Pooli haguruŋ v tuma mamachi tonkpuma.

¹² Die vuosi batan die di nagɪ garɪ diekemba di gbina Pooli nyɪngbanuŋ a chiihe gara vuodiekemba di yaguna jigin ta garɪ gie di vasa be yese alaafia, ta jumbiati di nyina ba ma.

¹³ Die Juu dembisi batan die di piili a didia a mia di ba vɔari jumbiati vuosi ma anarŋ ti Yomotien saan ma. Die ba ŋan balɪ yi jumbiatɪ di “N yi ni nuan, Yisa dieke Pooli di balala v wiaha saan ma di ni ken nyuŋ.”

¹⁴ Die Nmuŋ kikaabitɪba jakuŋ ba wasɪnana Sikeva ballɪ bayuɔɔyɪ di yie naa.

15 Ama jumbiakɔ die dɪ balɪ a yɪ ba dɪ, “N sɪba vuodieke Yisa dɪ yine ta wɔŋ Pɔɔli wɪa, ta nɔnɔŋ nɔŋ mɪnɪa yine nɪ?”

16 Womi daa dieke jumbiatɪ dɪ yalla wa die dɪ yugi a jɔalɪ ba a nɪgɪ ba pam ta yi ba danɲa a chɪrɪ ba garɪtɪ, ba chɪgɪ nyɔŋ tigiri me yɔrɪ.

17 Die Juu vuosisi aɲaŋ bu-urigaasɪ dɪ benne Efesusi ma wa dɪ wɔŋ naa wa, die dɪ yi be ŋmaamɔŋ pam ta bɪrɪ tɪ Yɔmɔtɪen Yisa saan pam.

18 Die Yisa dɪdɪsɪrɪba pam die dɪ piili a bala wobiatɪ diekemba ba yine a yɪa vuosisi yaalɔŋ ma.

19 Ta vuodieke die dɪ yalla yuŋ die chii ba gbanɔtɪ a keŋ nyɔŋ a jɔɔ ha daadamba nine me. Die gbanɔtɪ gie ligire die yi sɪba ligire bie* tuse banɪsɪ-nɔ.

20 Naa chɪaŋ ma tɪ Yɔmɔtɪen wɪaha die dɪ mɔsɪlɪ ga jigɪŋ mana ta bɪ gɔta aɲaŋ hagɪrɔŋ.

Efesusi tɪŋ mugisiŋ wɪa

21 Genhe mana kɔbaŋ chaan die Ŋmɔŋ Halikasɪka die dɪ vaa Pɔɔli dɪ san dɪ ɔ ga kaagɪ Masedonia aɲaŋ Akaya ta tɪaŋ ga Jerusalemɪ. Ta die baarɪ “Maŋ keŋ nyɔŋ mi n nan ga Romɪ.”

22 Die wɪa die ɔ tɔŋ ɔ susunɲɪru bale, Timoti aɲaŋ Erasitɪsɪ dɪ ba ga Masedonia ma, ama die ɔ wɪarɪ Asia tɪŋgbanɔ ma daraa ale.

23 Sanɲa mi die wu-mugisike pam die dɪ nan yaa gamma sie dieke tɪ Yɔmɔtɪen dɪ dagɪna wɪa.

24 Die macheeri wɔnyɪ ba wasɪnana Demetirusɪ, die ɔ naga siliva a wɔnsa juobisi sɪba ba ŋmɔŋ Diana jɪamɔŋ juoku, ta die tɔɔmaha dɪ yɪa ɔ tɔntɔntɪba nyɔbarɪ pam.

25 Die wɪa die ɔ wa ɔ tɔntɔntɪba mana aɲaŋ vuodieke dɪ tɔnnana ɔ tɔɔmaha chanchaan a lagɪsɪ a balɪ yɪ ba dɪ, “N zɔamba, nɪ sɪba a baarɪ tɪ yese tɪ nyɔbarɪ a nyɪna tɪ tɔɔmaha gie mi.

26 Nɪ gbanɔ gbanɔ nɪ yeye ta wɔŋ wudieke Pɔɔli dɪ yinene. ɔ baarɪ dɪ ŋmɔna diekemba vuota dɪ wɔnsɪna ka yi ŋmɔna, ta biagɪ a tarɪgɪ vuosi pam yɪaŋ Efesusi ma giena aɲaŋ Asia lɔga mana.

27 Vuosi nan piili a bala wobiatɪ yaa gamma tɪ tɔɔmaha, ba kaan bɪ yɪ Diana jɪamɔŋ juoku jɪlɪma, ŋmɔŋ dieke Asia aɲaŋ dɔnɪa mana dɪ jɪanna. Ba nan daan tɪ ŋmɔŋ kɔrɪkɔ Diana wɪa.”

28 Die kɔrɪkpaakɔ dɪ wɔnna naa wa ba jɪ sunyurɔŋ ta piili a nata dɪ, “Tɔnɔŋ Efesusi vuosi ŋmɔŋ Diana yiwo ŋmɔŋ kɔrɪŋ.”

29 Ta tɪka mana die dɪ dɔŋ. Ta ba yigi Gayusi aɲaŋ Arisɪtakusi vuodiekemba die dɪ dɪna Pɔɔli a nyɔŋ Masedonia a keŋ wo a nagɪ ba ga tɪka lagɔmɔŋ jigɪŋ.

30 Pɔɔli die dɪ yaala ɔ nyɔŋ

* 19:19 19.19 Ligiribɪŋ die yiwo damɔɔmɔŋ tune.

ga a balı wıa a yi vuosisi ama Yısa dıdusırıba die ka yi wa sienj.

³¹ Die tıka nyıńkıraha batıń die dı yine Póoli zbalıń die dı tıń vuonj dı v kenj a balı wa dı v da kenj kenj lagıńku jıgıń.

³² Sańka mi die vuodiekemba die dı benne lagıńku jıgırı die dı nata tóra tóra ta vuonj mana ka sıba wudieke v yinene, ta pam dıań dı ka sıba lagıńku chıań.

³³ Ta Juu vuosisi nuńńandusırıba pam die kpańńı daa wınyı ba wasınana Alekızanda a nyıń zıeń kpkpaakv nuńńa a piılı a bala wa wudieke v bańń nan balı. Ta Alekızanda die dı kotı v nuuń ģmıńsikpeń ta mıa dı v dagı wudieke dı yinene wo chıań.

³⁴ Ama kpkpaakv die dı mıńńına dı v yiwo Juu vuoke ba mana die dı natı die hawası ale dı "Tıuń Efesusi ģmıńnu Diana yiwo ģmıń kpuń."

³⁵ Ka kpatıń ta tıka jakıuń dı yi kpkpaakv dı tarı watı, ta baarı dı, "Nuńń Efesusi vuosı, mıńna benne dıńna ka gie me ta ka sıba dı Efesusi vuosı gbarına ta daansa Diana ģmıń kpuń juoku. Mıńna kana ka sıba dı v buubu die dı nyıńna ģmıńsikpeń a kenj sıuń wa bie wo gıena?"

³⁶ Vuonj worı a bańń bıađı a chıısı wıurı gie, die wıa nu fıalı nu gbań ta nu da kenj yi wudieke dı kana ka mv.

³⁷ Nu chıı wo vuosı gie kenj juu gie, vuodiekemba dı kana ka gaarı tı jıańku juoku jań yaa a balı wıbatı a yi tı ģmıń Diana.

³⁸ Du yi Demetirusı ańań v tıntıntıba dı yaa wıuń ańań vuosı gie, tı yaa sarıya diile juone ańań sarıya diirıń, nu vaa ba yaa ba wıa ga mı.

³⁹ Ama du yi nu yaala nu yi wıuń a tıań die, die nuń dı mv nu yaa wıurı kenj wo tıka nyıńkırı nuńńa.

⁴⁰ Romani vuosı nan bıađı galıń tı yaa gamma wudieke tı yine jıńne wo. Dama tı gbań gbań tı kań bıađı a balı watıtı gie chıań."

⁴¹ Die v bala naa a kpatı kvań chań v tań vuosisi.

20

Póoli die dı gana Masedonia ańań Giriısi wıa

¹ Die watıtı dı tıanna kvań chań Póoli die dı wa Yısa dıdusırıba a kpańńı ba ta die tań ba ta nyıń ga Masedonia.

² Die v dıa ga mı chaakv tıgı sı mana a kpańńısa Yısa dıdusırıba ańań wıa pam. Ka kpatıń die v wa ga Giriısi,

³ ta die bie mı a ga tıgı chııtı ataa. Ka kvań chań die v gımı sı dı v ga Siiria ta die mıńńı dı Juu vuosisi sańya mıń a gbarı wa; naa chıań mana die v sań dı v yıńńı a daađı Masedonia a ga.

⁴ Die vuodiekemba die dı gıtına v ma wa die yiwo Sopata, Pirusı bıa ta nyıń Beria ańań Arisitakusı ańań

Sekondusi vuodiekemba die di nyinna Tesalonika. A nagı Gayusi vuodieke di nyinna Debe, anan Tichikusi anan Tirofimusı vuodiekemba die di nyinna Asia tıngban ma anan Timoti.

⁵ Die ba wolın dii ti nınja ga a chısa ti Tiroasi ma.

⁶ Die duoga dieke ba dinene paanu ta ka nagı daboti a yi di kenne a tın wa kvan chaan, die ti nagı haarın a nyın Filipi, a gara Tiroasi. Daraa anu kvan chaan die ti ga haari ba Tiroasi ma, ta die bie mi daraa ayopyu.

Tiroasi tin wıa

⁷ Die ka davusıkuı daraan jumın, die ti lagısa tan di ti dii ti Yomutien nyindiike. Pıoli die di bala Nmın wıa a yıa vuosisi die a ga tugı tanseese dama die u baa u nyın wa tıka ma ka tunvusa.

⁸ Die popolisi pam die benne juodieke ma ti lagısa jarınısaka sikpeku.

⁹ Die dalbakın wınyı die ba wasınana Yutikusi die di kalı a takoro ma, ta Pıoli die di balala wıaha gbien die di faası yigi Yutikusi. Ta die ken gııri ta yını nan kvan a nyın jarınısaka bıta ma ma a ken nan tıngban. Die ba sını nagı wa ta u kpiye mın.

¹⁰ Die Pıoli die di sını ga a sını zııri Yutikusi ma a nagı wa anan u nuusi ta baarı di, "Nı da vaa nı sugıti chıısı ta u ka kpiye."

¹¹ Pıoli die di wa jıalı ga jarınısaka sikpen a gbieri paanu ti anan wa di bıı. Ka kvan chaan u bı muıı Nmın wıaha die tin die di ga vını ta u wa ga.

¹² Die Yısa dıdıııın die di ga nagı dalbagıkuı ta u bie u mıı ma, ba yaa wa a kuli tigin anan sugıtalıın.

Pıoli die di nyına Tiroasi a ga Militusi wıa

¹³ Pıoli die di san di u chın nagısa a ga Asosi ama ti vuıtalıkaha die di nagı haarın a wolın ga mi, mi die ti baa ti nagı wa.

¹⁴ Die u haarına ti Asosi ma die u ken juu haarıku die ti dın ga Mitilene.

¹⁵ Ka tunvusa die ti ken jigin kaanı di gbine Kiyosi ta ka tunvusa dın die ti ga tugı Samosi. Ka tin die di bı vını ti ga tugı Militusi.

¹⁶ Pıoli die wın san mın di u dın tin Efesusi dama die u ka yaala u yıası Asia tıngban ma. Die u yaala lagı lagı di u ga tugı Jerusalemi u tin nan bıagi a tugı duoga dieke ba wasınana Pentikosi daraan.

Pıoli die di bala wudieke a taan Efesusi Yısa dıdıııın nyınkıraha

¹⁷ Die Pıoli die di tin tıntımın a nyın Militusi di Yısa dıdıııın nyınkıraha mana die di benne Efesusi ken haarı wa mi.

¹⁸ Die ba kenne tugı mi wo u balı ba di, "Nı sıba wudieke mana n yine sanja

dieke n wolinne a kenj Asia ma ta bie n jiginj.

19 Die Juu vuosi batanj die di sanj yaa gamma n ma ta die vaa manj dii wahala ananj zoolinj pam. Ama die manj tuma Nmunj tuma ta surna n gbanj tngbanj.

20 Die n muulinana Nmunj waha yaalinj ma wa ananj ni tige me wo, die n ka loburi wudieke di baan sunji ni.

21 Die n bali Juu vuosisi ananj buurigaastisi di ba vaa tuntumbiatu yiile ta dia Nmunj sienj ta yi ti Yomutienj Yisa yada.

22 "Ama lele n tuone Nmunj Halikasika nbari wia manj gara Jerusalemi ama ta ka siba wudieke di baan nan yi munj mi.

23 Ama n dina di dia tigisi mana Nmunj Halikasika nan bali yi munj di dansarika juule ananj wahala gbara munj Jerusalemi ma.

24 Ama n ka daansiya ta n musu yiwo jaan, dama manuj n yaala n tunj tunj dieke ti Yomutienj Yisa di yina munj wa a kpatu, ta tumaha yiwo di n muulinna wovunj dieke di daginana Nmunj zoolunchigula wa.

25 "Die n di dia munj jige a muula Nmunj naari wia a yia ni. Ta lele, n siba a baari ni wonyi kaan bi ye munj bibra.

26 Die wia jinne n bala ni ananj nunjuna di di yi ni wonyi di bia n nuunj bi wo u ma.

27 Dama manuj n bala ni wudieke mana Nmunj di yaalala di ni summa.

28 Die wia ni munji poguli ni gbanj ananj Yisa didusuriba Nmunj Halikasika di nagina yi ni nuusi me di ni yi ba nunjandusuriba ta daansima ba wa. Ni yi siba yiyagurinj a yi Yisa didusuriba. Di yiwo banuj vuodiekemba u gbatina a taan ananj u gbanj gbanj u Buadembinj Yisa zinj.

29 N siba a baari n garuj kwanj chaan vuobiatu batanj nan kenj a chususi Yisa didusuriba batanj siba gbaanchura di naana yige yiise dene wo.

30 Ta sanja bi kienj ta vuosi batanj nan daansi nyunj ni gbanj gbanj ni jiginj a chuba nmunchibisi di ba tarigi Yisa didusuriba yanj anj ba dia ba.

31 Die wia ni gbara ni gbanj ta tunsima die n kpaanana ni ananj nuntanti yunj ananj nmuntvasi die bina ataa wa.

32 "Lele manuj n nagi ni yie Nmunj nuusi me ananj u zoolunchigula waha, wuru gie nan biagi sunji ni ta yi ni jadieke di yine ni sutu siba Nmunj vuosi.

33 Ni gbanj ni siba a baari n ka wanj yaala vuonj ligire yaa u nyinyeeke.

34 Ni gbanj gbanj ni siba a baari di die n nagi wa n nuusi gie a tuma tuma a yaala jadieke manuj ananj n chanchaalba di yaalala.

35 Die n yine wudieke mana, dagiya di ni yallima nunjuna ananj tuma ta biagi a sunjime wabiti, ta tunsima ti Yomutienj Yisa

die dı bala dı, ‘Sugıfıtalıy pam nan yi vuodieke dı yınana piini a tıaŋ vuodieke dı tuosinene.’ ”

³⁶ Pɔɔli die dı balına naa a kpatı wa kvaŋ chaŋ, die v sɔɔŋ gbirigi aŋaŋ ba ta juusi Nmıy.

³⁷ Die ba yaala ba taan wa saŋŋa dieke wo, zɔɔlɔŋ die dı yigi ba mana ba mana die dı kuma ta nagı ba nuusi a goori wo.

³⁸ Die ba sugıtı die faasi chɔɔsı mıy aŋaŋ v bala ba dı “Nı kaŋ bı ye mıy bıbra.” Die ba beeli wo a ga haarıku jigin.

21

*Pɔɔli die dı gana
Jerusalemi dene*

¹ Die tı balı a taan ba ta nagı haarıy a ga Kosi. Ka tɔnɔɔsa die tı ga tugı Rodesi, ta bı nyıy mi a nagı haarıku a ga Patara.

² Mi die tı ye haarıy dı ganana Fonisia tıngban ma, die tı juuke a ga.

³ Saŋŋa dieke tı kenne yese Saapurusi tı daagı tı nuugalı chaŋ a ga Taya, Siiria tıngban ma. Mi die ba baa ba vɔarı chiititi a nyıy haarıku ma.

⁴ Mi die tı ye Yisa dıdısrıba batan ta die bie ba jigin a ga tugı daraa ayɔɔy. Nmıy Halıkasıka die dı vaa ba balı Pɔɔli dı v da ken ga Jerusalemi.

⁵ Ama daraa ayɔɔy wa kvaŋ chaŋ die tı bı piili chɔɔŋ bıbra. Die dembisisi mana aŋaŋ ba hɔgɔba aŋaŋ

ba ballı die dı beeli tı a nyıy tıka ma a ga tugı mɔgıy nvaŋ, mi die tı mana die dı sɔɔŋ a gbirigi a juusi Nmıy.

⁶ Die tı wana a balı taan tamba wa die tı juu haarıku ta ba yinŋi kuli tigin.

⁷ Die tı nagı haarıku a nyıy Taya a ga Tolemaysi. Mi die tı ga waasi Yisa dıdısrıba ta wıarı ba jigin dabalımy.

⁸ Ka tɔnɔɔsa die tı ga tugı Siisiria ta die ga juu Filipi vuodieke die dı mɔɔlınana Yisa wɔvınaaha tigin ta die bie mi. Die v yiwo dembisi bayɔɔy diekamba die ba vɔarına Jerusalemi ma dı ba yi susunŋiribe wɔnyı.

⁹ Die v yaa wa hɔgɔlan banısa vuodiekemba dı yene ka yallıya, ta ba gban die dı bala Nmıy wıa.

¹⁰ Die tı bie mi daraa pam ta Nmıy naazɔa wɔnyı ba wasınana Agabusi die dı nyıy Judia ma a ken mi.

¹¹ Die v ken tı jigin a nagı Pɔɔli gbanıy a bɔbı v gban gban v nuusi aŋaŋ v nagıta baarı dı, “Naa Nmıy Halıkasıka dı balı dı Juu vuosi nan bɔbı gbanıku gie tien sıba naa Jerusalemi ma, ta nagı wa yi buuri gaası nuusi me.”

¹² Die tı wɔnna naa, tınyı aŋaŋ vuon banıy ba mana die dı juusi Pɔɔli dı v da ken a ga Jerusalemi ma.

¹³ Ama die v yinŋi a balı tı dı, “Bıa nı kuma ta chɔɔsa n sɔŋ? N ka yiwo siri dı ba bɔbı mıy Jerusalemi ma nyına ma, ama n yiwo siri

dı n kpi mi tı Yömötienj Yisa wıa.”

14 Die tı kana ka bıagı a balı a tarıgı v sɔŋ wıa, die tı baarı dı, “Tı Yömötienj vaa fı dɔŋŋv yi.”

15 Die tı yine daraa aŋmına mi kvaŋ chaan die tı gómıstı tı nyinti a nyıŋ ga Jerusalemi.

16 Ta Yisa dıdısırıŋ batan die nyına Siisari wa gban die dı tı a ga mi, ta yaa tı ga Minasoni tıgıŋ me, mi die tı baa tı bemme. Manasoni die nyıŋ wa Saapurusi ta die yi Yisa dıdısırıkɔraha wɔnyı.

Pɔɔli die dı kaagina Jemisi dene

17 Die tı gana a ga tɔgı Jerusalemi wa, Yisa dıdısırıba die dı mıŋŋı a tuo tı chaantı anan sɔgıfıalıŋ.

18 Ka tun vɔɔsa Pɔɔli die dı nagı tı dı tı ga waastı Jemisi. Die Yisa dıdısırıba nyıŋkɔraha mana die bie mi.

19 Pɔɔli die dı waastı ba mana ta balı ba wudiekemba mana Nııŋ dı yine a yı vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosisi, wɔŋŋ Pɔɔli tɔɔma wıa.

20 Die ba wɔnna naa kvaŋ chaan die ba mana dı bırı Nııŋ ta die balı Pɔɔli dı, “Tı nımbıa Pɔɔli, sıba a baarı Juu vuosi tuse tuse bırina Yisa dıdısırıŋ ta ba mana dı bı dı Mosisi mıraha keŋ keŋ keŋ.

21 Ama ba balı ba mıŋ fı wıa dı daga Juu vuodiekemba mana dı benne buurigaastı tıŋban

ma wa dı ba vaa Mosisi mıraha taan, ta bı balı dı ba da gobi ba dembibisi kɔla ta da bı dıa Juu vuosi chɔvaraha.

22 Bıa tı baan yi lele ba wɔnna dı kenye naa?

23 Die wıa yi wudieke tı bala fı. Dembisi banısa benne gıena ta kaa kaati anan Nııŋ.

24 Die wıa gamma anan ba a ga wɔnstı nı gban ta tun ba wɔnstıkvı lıgırehe ta nı wa wɔŋ nı sıkpıgıle. Fı yi naa vuon mana nan dı sıba dı wudieke ba bala yaa gamma fı ma wa ka yi wusie, ba nan dı sıba a baarı fı gban dı Mosisi mıraha mıŋ.

25 Ama buurigaastı die dı bırina Yisa dıdısırıba nıŋ tı wɔŋ maagı wa gbanıŋ a yı ba dı ba da keŋ a dıı nyındııke dieke ba kaabına a yı bugıle, yaa a ŋɔbıma zıŋ yaa dɔŋ dieke ba ŋmɔna a kvı, ta bı vɔarı ba gban a nyıŋ daakpana anan hɔgokpana tɔɔma ma.”

26 Naa chıan ma ka tınvɔɔsa Pɔɔli die dı nagı dembisi wɔŋŋ anan banıŋ mana die dı wɔnstı ba gban ta juu Nııŋ jıamıŋ juokpenkpvıkvı ma a dagı daa dieke ba bala ba wɔnstı ba gban a kpatı wa anan sanŋa dieke ba bala ba kaabı a yı ba wɔnyı mana.

Die ba yıgıne Pɔɔli dene

27 Die daraa ayɔpɔyı daraan dı gbinene die Juu vuosi batan die dı nyına Asia tıŋban ma die dı ye Pɔɔli Nııŋ jıamıŋ juokpenkpvıkvı

son ta die wa kpikpaan a ken lagin ta piili a tuole wo.

²⁸ Ta die nata di, "Juu vuosi! Ni sunji ti. Daa wa gie dina di dia a bala wobiatu yaa gamma ti tungbanka gie anan Mosisi miraha anan Nmin jiamin juokpenkpuku gie. Ta lele a bi nagi vuodiekemba di kana ka yi juu vuosi a ken juu Nmin jiamin juokpenkpuku gie a yi ke diginti."

²⁹ Die ba balu wa naa dama, die ba ye wo Tirofimus vuodieke di nyina Efesusi anan Pooli tika son ta yile di Pooli nagi wa min a ga juu Nmin jiamin juokpenkpuku son.

³⁰ Die tika mana die di don ta vuosi mana di chigi a ken lagisi tan a yigi Pooli a datu wa a nyin Nmin jiamin juokpenkpuku son. Die lele wo mi die ba ligi Nmin jiamin juokpenkpuku sanvaha mana.

³¹ Die ba wa mia di ba kuu Pooli. Womi Romani sojasisi jakuru die di won di waagin bala ka nan Jerusalemi ma.

³² Die u yi lagi lagi a nagi sojasi anan nyinkura batan ba chigi ga jigidieke kpikpaaku di lagisina wa. Die kpikpaaku di dene a ye jakuru anan sojasisi die ba vaa Pooli nugin.

³³ Die sojasisi jakuru die di ga a ga yigi Pooli ta vaa ba bobu wa chorisi ale ta piastu ba di, "Mina yine daa wa gie? Ta bia u yi?"

³⁴ Die kpikpaaku di nata tora tora. Die ba watu wa die sojasi jakuru di ka biagi

siba wudieke di yine, die wa die u yi u sojasi nvan di ba yaa Pooli a jwali ga ba sojasisi jigiberisikiri.

³⁵ Die ba kenne tugi ka sanvatu kpikpaaku die di wa faastu tugi die wa sojasisi die di nagi Pooli a chii.

³⁶ Die kpikpaaku die di du ba kvan a nata di, "Ni kuu wa! Ni kuu wa!"

Pooli die di bala wa a yi kpikpaaku dene

³⁷ Die sojasisi die di bala ba yaa wa juu wo, u piastu jakuru di, "N nan biagi a balu wun a yi fu?"

Jakuru die di piastu wa di, "Lala fu yi a biagi bala Giriiki jabaliku?"

³⁸ Daa fu yine Ijipiti vuoke die di vana waagin di nan tungbanka mi sanva dieke di tianna wa ta die di vuokuba tuse anusa ninna a yaa ba juu hagin?"

³⁹ Pooli die di yinji balu di, "Manin n yiwo juu vun, ta ba muru min Taasusi ma, tuginpin dieke di benne Silisia tungban ma. N jusa fu, yi min sien an n balu wa a yi kpikpaaku."

⁴⁰ Die sojasisi jakuru die di yi wa sien, die Pooli di hagi zie a nagi u nuun a diin kpikpaaku ta balu ba di ba taru watu. Die ba taru watu Pooli die di nagi juu vuosi jabaliku a bala wa a ya ba:

22

1 "N chvamba anan n zalinu nu womma wudieke n bala n balu a yi nu wa."

2 Die ba wonna v bala Juu vuosi jabalikuŋ a yta ba wa, die ba tarɪ sɔmm. Womi Pɔɔli dɪ baari dɪ,

3 “N yiwo Juu vuon, ta ba mɪrɪ mɪŋ Tasusi tɪŋ dieke dɪ benne Silisia tɪŋgban ma, ama ta ba wubi mɪŋ Jerusalemi ka gie mi. N dɪdagɪrɔ die yiwo Gamaliali ta die v mɪŋŋi a dagɪ mɪŋ tɪ chɔɔŋkɔsɪlɪba mɪraha. Ta die maŋ paali dɪa Nɪmɪŋ aŋaŋ nɪŋŋmɪna sɪba nɪ mana dɪ dɪna die wo jinne.

4 Ta die mugise vuodieke mana die dɪ dɪna tɪ Yɔmɔtɪen sieku ta kɔsɔ batan gban. Ta die yigi ba dembisi batan aŋaŋ hɔgɔba batan a ligi be dansarɪka sɔŋ.

5 Nɪmɪŋ kɪkaabɪtɪba jakɔrɪ aŋaŋ tɪka nyɪŋkɔraha nan dɪi siara dɪ dɪ yiwo wusie. Die ba ŋaan yɪ mɪŋ gbanɪ gban dɪ n yaa ga Juu vuosi nɪŋŋandɪsɪrɪba die dɪ benne Damasikusi ma wa jigɪŋ, amɔ n nan bɪagɪ yigi vuodiekemba dɪ dɪna tɪ Yɔmɔtɪen sieku mi a yaa ba a yɪŋŋi keŋ Jerusalemi aŋ ba datɪ ba tɪbɪŋ.

Pɔɔli die dɪ bala v tarɪgɪŋ wɪa dene

6 “Die daan kaanɪ yaa gamma agbaa sanŋa die maŋ ga gbige Damasikusi, womi die chaankpenkpenɪŋ die dɪ nyɪgɪsɪ bɔnyɪ a chaan gilɪŋ mɪŋ.

7 Die maŋ nan tɪŋgban ta die wɔŋ lɔlɪŋ dɪ balala a yta mɪŋ dɪ, ‘Sɔɔli, Sɔɔli bɪa wɪa fɔ mugise mɪŋ?’

8 Die maŋ yɪŋŋi a balɪ dɪ, ‘Mɪna yine fɔ n Yɔmɔtɪen?’ Ta die v yɪŋŋi a balɪ mɪŋ dɪ, ‘Maŋŋ n yiwo Yisa, Nazeriti vuoke, maŋŋ n yine vuodieke fɔ mugisinene wo.’

9 Die vuodiekemba die dɪ beelinene mɪŋ die ye chaanɪkɔ ama die ba ka wɔŋ lɔlɪkɔ.

10 Die maŋ pɪasɪ dɪ, ‘N Yɔmɔtɪen, bɪa fɔ yaala n yi?’ Womi die v balɪ a yɪ mɪŋ dɪ, ‘Hagɪ a ga Damasikusi, dɪ yi fɔ keŋ tɔgɪ mi ba nan dagɪ fɔ fɔ bala fɔ yi wudieke.’

11 Die chaanɪkɔ die faasɪ nyɪgɪsɪ mɪŋ die maŋ yɪŋ. Die wɪa maŋŋ aŋaŋ vuodiekemba dɪ chɔnnana wa die dɪ datɪ n nuuŋ a yaa mɪŋ a ga Damasikusi ma.

12 “Daa wɔnyɪ die benne mi ba wasa wa Ananiasi. Die v yiwo vuodieke dɪ jianna Nɪmɪŋ aŋaŋ wusie ta dɪ Mosisi mɪraha ta Juu vuosisi mana die dɪ benne Damasikusi ma die faasɪ yta wa julɪma.

13 Die v keŋ a zie n jigɪŋ ta baari dɪ, ‘N zɔa Sɔɔli, yesime bɪbra.’ Lele womi die maŋ bɪagɪ yese.

14 Womi Ananiasi die dɪ balɪ a yɪ mɪŋ dɪ, ‘Nɪmɪŋ dieke tɪ chɔɔŋkɔsɪlɪba dɪ jianna wa vɔarɪna fɔ dɪ fɔ sɪmma wudieke v yaalala dɪ fɔ yi. V vɔarɪ fɔ mɪŋ dɪ fɔ ye Masia wa ta bɪ wɔŋ v gban gban v lɔlɪŋ.

15 Dɪ mɔ fɔ balɪ vuon mana wudieke fɔ yene ta wɔŋ wa.

16 Ta lele bɪa fɔ bɪ chɪsa? Hagɪ aŋ n sɪ fɔ Nɪmɪŋ

nyaabu, an Nɔmɔn vaa fu wobiatɔ a chaa fu fu juɔsɔna wa wɔa.'

¹⁷ "Ta die man yinɔi ga Jerusalemi a ga juu Nɔmɔn jiamɔn juokpenkpɔku sɔn dɔ n juɔsɔ Nɔmɔn. Mi die man daansɔ

¹⁸ a ye tɔ Yɔmɔtien dɔ bala a yɔa mɔn dɔ, 'Yi lagɔ lagɔ a nyɔn Jerusalemi ma, dama du yi fu bala ba n wɔaha ba kaan tuo dii.'

¹⁹ Die man yinɔi a balɔ dɔ, 'N Yɔmɔtien ba wɔn sɔba dɔ die n nɔan gara Nɔmɔn jiamɔn juone me a yige ta nɔga vuodiekemba dɔ tuone fu a dii wo.

²⁰ Ta sanɔa dieke die ba kɔna fu daansɔatien Sitiiveni wa die n gban bie mi ta saagɔ dɔ ba kɔɔ wa, ta die zie a gbarɔ kɔkɔɔrɔba nyinyeeke.'

²¹ Ama die tɔ Yɔmɔtien die dɔ balɔ a yɔ mɔn dɔ n gamma, ta yɔ mɔn nɔan dɔ v nan yaa mɔn a ga saasaa vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosisi jiginɔ."

²² Die kpɔkpaaku die dɔ wɔmma Pɔɔli a ga tugɔ sanɔa dieke v bala naa a kpatɔ wa. Womi die ba piili a nata dɔ, "Nɔ kɔɔ daa wa gie v ka mu dɔ v bemme v mɔsɔ ma."

²³ Die ba keese ta naga ba garɔtɔ viise nɔmɔsikpen ta yɔɔra tantɔ a taana nɔmɔsikpen.

Pɔɔli anan Romanisi sojasi jakɔɔrɔ wɔa

²⁴ Die Romani sojasisi jakɔɔrɔ die dɔ yɔ nɔan dɔ ba nagɔ Pɔɔli a juu juoku me ta

tɔbɔ wa anan kpaasɔn. Amu v nan balɔ wudieke v yine wo ta Juu vuosi gie dɔ nata anan wa.

²⁵ Die ba bɔbɔ wa a dɔan dɔ ba tɔbɔ wa wa die v pɔasɔ sojasisi nyɔnkɔraha wɔnyɔ dɔ zene mi dɔ, "Mɔra yɔ sien mɔn dɔ nɔ tɔbɔ vuodieke Romani naan wa dɔ yɔna wa sien ta ye ka dii v sarɔya?"

²⁶ Die sojasisi jakɔɔrɔ dɔ wɔnna naa wa die v ga ba nɔnɔandɔsɔrɔv jiginɔ a baarɔ dɔ, "Bɔa fu yie? Daa wa gie yiwo vuodieke ta Romani naan wa dɔ yɔna wa sien."

²⁷ Sojasisi nyɔnkɔra nɔnɔandɔsɔrɔv wa die dɔ ga Pɔɔli jiginɔ a pɔasɔ wa dɔ, "Balɔ mɔn, yiwo vuodieke ta Romani naan wa dɔ yɔna sien?" Pɔɔli die dɔ yinɔi a baarɔ dɔ, "Wa."

²⁸ Sojasisi nyɔnkɔra nɔnɔandɔsɔrɔv wa dɔ baarɔ dɔ, "Manɔn n tɔn wo ligire pam ta wa bɔrɔn vuodieke Romani naan dɔ yɔna sien." Ama Pɔɔli die dɔ yinɔi a balɔ wa dɔ, "Manɔn nɔnɔn ba wɔn mɔrɔ mɔn mɔn anan kanɔn sieku."

²⁹ Die dembin diekemba dɔ mɔnana dɔ ba tɔbɔ wa ta pɔasɔ wa wɔpɔasɔka ha die dɔ yinɔi kɔan lagɔ lagɔ. Ta die nɔmaamɔn die yigi sojasisi nyɔnkɔraha nɔnɔandɔsɔrɔv wa gban die v mɔnɔnɔna dɔ v vaa ba bɔbɔ wa vuodieke Romani naan wa dɔ yɔna wa sien anan chɔrɔmaha wɔa.

Die ba dine Pɔɔli sarɔya dene

30 Die ka tunvusa die sojasisi nyinkoraha nunhandusuru wa di yaala u munu wudieke wa juu vuosisi nunhandusuru die di bala di Pooli yi chusu mu. Die wa die u vaa ba vuaru choruma Pooli ma ta die yi nuu di Nmuu kikaabutu nyinkoraha anan tika nyinkoraha lagu. Womi die u yaa Pooli a ken juu ta vaa u zie ba nuu.

23

1 Pooli die di daansi nyinkoraha die di laguina wa nine mi die ta die ken a baaru di, "N numballi, n ka chulya n suu ma yaa gamma n beru Nmuu nuu a yaa ken ugu jinne."

2 Die Nmuu kikaabutu jakuu Ananiasi die di yi vuodiekemba di zene Pooli lugu nuu di ba ngu u nuu ma.

3 Pooli die di balu a yi wa di, "Fuu gaamu dieke ba pentine jayulu a zenu, Nmuu nan ngu fuu. Kalu wa giena a die mu saruya anan Mosisi miraha ta bu balu di ba ngu mu ta chusu miraha dama tu miraha ka yi sien di ba ngu vu." "

4 Dembu diekemba di zene gbigi Pooli wa die di balu wa di, "Fu ka siba a baaru di zu wa Nmuu kikaabutu jakuu?" "

5 Pooli die di yinu a balu ba di, "N numballi, n ka siba a baaru di u yiwo Nmuu kikaabutu jakuu. Nmuu gbangu balu tu di tu da

ken a balu wubatu a yi tu nunhandusuru."

6 Die Pooli di munuina di lagu nyinkoraha batan die yiwo Sadusisi ta batan duu di yi Farasisi die u baaru di, "N numballi n yiwo Farasi vuuu ta bu yi Farasisi vuuu bua. Ba die mu saruya giena dama n tuo dii mu di kuntu nan daansi hagu ku me."

7 Die u bala naa kpatu wa, nunhaguru die di nan Farasisi anan Sadusisi sunsuu ta die ba puo bule.

8 (Dama die Sadusisi vuosisi die tuo dii di kuntu kaan daansi hagu ku mi ta bu baaru di malakasi yaa haalu wori: Ama Farasisi vuosisi nuu die tuo wo wa ataa wa gie mana a dii.)

9 Die wa die ba wa faasu nata ta miraha duaguru batan die di yine Farasisi vuosisi die di hagu zie ta baaru di, "Tuu tu ka ye wudieke daa wa gie di yine chusu, di nan buu yi haalu yaa malaka bala waha a yu wa."

10 Die nunhaguru die di wa faasu ga tu ta nuamu die di yigi sojasisi nyinkoraha nunhandusuru wa di ba nan ken yi Pooli danu. Die wa die u yi nuu di u sojasisi juu kupaaku suu a gbatu Pooli a taan a ngu wa a yinu ga ba jigiberisikiri.

11 Ka yu tu Yomu die di ken zie Pooli yinu a baaru di, "Da vaa nuamu yalla fu, siba die fu bala n wa die

Jerusalemi ma wa die gban gban fu nan bal n wa Romi ma.”

Die ba sanna di ba kuv Pɔɔli dene

¹² Ka tɔnɔɔsa sukɔɔɔɔ Juu vuosi batan die lagɔɔɔ a san. Die ba huɔ di ba kaan dii jadiikin yaa a nyu nyaan a ga tugɔ sanja dieke ba baan nan kuv Pɔɔli.

¹³ Die vuodiekemba die di sanna wa die tian vuosi banɔɔɔ-nɔɔsa.

¹⁴ Die wa die ba ga Nmɔɔ kɔkaabitba nyɔɔkɔraha anan tika nyɔɔkɔraha jigin a baari di, “Ti lagɔɔ huɔ mɔɔ di ti kaan dii jaan mana a ga tugɔ sanja dieke ti baan nan kuv Pɔɔli.

¹⁵ Die wa nɔɔɔɔ anan lagɔɔkɔ nyɔɔkɔraha ga Romani sojasisi jakɔɔɔ jigin a paali balɔ sɔba nɔ yaala nɔ paali ye wudieke ɔ yine a chɔɔɔɔ. Ta balɔ ba di ba yaa wa ken nɔ sariya diile jigin. Ama ti nan yi siri di ti kuv wa ta ɔ wa ken juu giena.”

¹⁶ Ama die Pɔɔli taa bua die di wɔɔɔ ba sanɔkɔ, die wa die ɔ ga sojasisi jigiberisikiri a balɔ Pɔɔli.

¹⁷ Pɔɔli die di wɔɔɔna naa wa die ɔ wa sojasisi nyɔɔkɔraha wɔɔɔɔ a balɔ yi wa di, “Yaa dalɔakɔɔ gie a ga jakɔɔɔ jigin, ta ɔ yaa wa wɔɔɔ a baa ɔ balɔ wa.”

¹⁸ Ta nyɔɔkɔraha wɔɔɔɔ wa die di ɔ nɔɔɔɔ a yaa wa a ga jakɔɔɔ jigin a balɔ wa di, “Pɔɔli vuodieke di benne dansarika ma wa wana mɔɔɔ, a balɔ mɔɔɔ di n yaa dalɔakɔɔ

gie a ken fu jigin dama ɔ yaa wɔɔɔ a baa ɔ balɔ fu.”

¹⁹ Jakɔɔɔ die di yigi ɔ nuuɔ me a yaa wa nyɔɔɔ lɔgɔɔ a pɔasɔ wa di, “Bɔɔ wɔɔɔ fu yaala fu balɔ mɔɔɔ?”

²⁰ ɔ yinɔɔ a balɔ wa di, “Dembisi batan sannana di ba ken balɔ fu di sorin fu yaa Pɔɔli a ken sɔɔɔ Juu vuosisi nyɔɔkɔra lagɔɔkɔ jigin. Ba nan paali yi sɔba ba yaala ba sɔmma wudieke ɔ paali a yi chɔɔɔɔ.

²¹ Ama da ken a tɔgɔɔ ba dama dembisi tian banɔɔɔ-nɔɔsa lɔbɔɔɔna a gbarɔ wa. Dama ba huɔɔɔ mɔɔ di ba kaan dii jaan yaa a nyuu nyaan a ga tugɔ sanja dieke ba baan nan kuv wa. Ta lele ba wa yiwo siri di ba yi wudiekemba ba sanna wa ta chɔɔsa wudieke fu baan nan balɔ.”

²² Jakɔɔɔ die di baari di, “Da ken balɔ vuon mana di balɔ mɔɔ wɔɔɔ gie.” Ta die taan wa ɔ ga.

Die ba yalla Pɔɔli a ga vuokpɔɔɔ Felikisi jigin dene

²³ Womi die jakɔɔɔ die di wa ɔ nyɔɔkɔra bale a balɔ ba di, “Nɔ vuari sojasi kɔbɔɔɔ-le anan duunɔbalɔɔɔɔ banɔɔɔ-yɔɔɔɔɔ anan tɔɔɔtaanɔɔ kɔbɔɔɔ-le an ba ga Siisiria yuku gie yaa gamma bimbilimin awayɔ sanja.

²⁴ Ta nɔ yaali duune a yi Pɔɔli an ɔ ɔbalɔ ta nɔ mɔɔɔɔ a daansuma wa a yaa ga tugɔ vuokpɔɔɔ Felikisi jigin.”

²⁵ Jakɔɔɔ die di maagɔ gbanɔɔɔ di:

26 Manuj Kolodiasi Lisiasi waasa fonuj vuokpuij Felikisi.

27 Juu vuosi batanj die yigine daa wa gie a mia di ba kuv wa. Ama die n muijuna di v yiwo vuodieke Romani naanj wa di yina sienj, die wia man ananj n sojasi batanj di ga gbatu wa taanj.

28 Die n tuj yaala n summa wudieke ba bala di v yi chovst wa, die wia die man yaa wa a ga ba nyujkura lagujku jigij.

29 Die man muiju di v ka yi wudieke di mona di ba kuv wa yaa ba nagu wa yi dansarika sonej; die ba balala wudieke a galuma wa die yiwo ba gbanj gbanj ba miraha wia.

30 Die man wuj di Juu vuosi batanj sama muj di ba kuv wa, man tuj di ba yaa wa kenj fu jigij. Ta balu vuodiekemba di galunnana wa di ba yaa wuru a kenj fu jigij.

31 Sojasisi die di yi wudieke jakovru die di bala wa, ta die nagu Povali yuku mi a yaa ga Antipatirisi tuj ma.

32 Ka tonvovsa die sojasisi die di chonna naguvst die di yijni a kenj ba jigiberisikiri ta vaa duunjbalutiba di ba gamma ananj Povali.

33 Die ba nagu wa a ga Siisiria ta die nagu gbanju a yi vuokpuku Felikisi ta nagu Povali yi v nuusi me.

34 Vuokpuku die di karuj gbanju ta die piast Povali

tugdieke v nyuna. Die v muijuna di Povali nyuj wa Silisia tujgbanj ma wa,

35 v baaru di, "N nan wuj fu waha du yi vuodiekemba di galunnana fu wa di kenj." Die v balna kuvanj chaanj die v yi nvanj di ba yaa Povali a ga yi naanj Herodi tiginj me a gbaru wa siba dansarika vuonj.

24

Juu vuosisi die di galunnana Povali vuokpuij Felikisi nuija dene

1 Ka daraa anu kuvanj chaanj Nmuj kukaabutiba jakovuj Aniasi ananj ba nyujkuraaha batanj ananj loya wovuy ba wasunana Tetulusi die di ga Siisiria ta ga vuokpuij Felikisi jigij di ba balu wudieke Povali di yine a chovst.

2 Die wia die ba wa Povali a kenj juu ta Tetulusi die di wa bala Povali di yine wudieke wo di:

"Jakovuj Felikisi, fu wia yine ti tujgbanjka gie di fiatu ta fu бага di benne ti ma wia fu wovsa tujgbanjka.

3 Tu mana nine suuliye ananj wudieke fu yinene wo ta ti waasa fu.

4 N ka yaala n chovst fu sanja ama ko dii suguru ananj ti ta fu wuj ti waha gie bita.

5 Tu ye ta daa wa gie yiwo vuobanj ta yi jigijmaburu ta vasa Juu vuosisi di waga tujgbanjka gie mana. Wovuj v bi yiwo Nazarenesi jamuj nuujanduvuv gbanj.

⁶ Die ɔ mia dɪ ɔ chɔsɪ Nɪmɪj jɪamɪj juokpenkpɪkɔ, die wɪa tɪ yigi wo. ((Die tɪ tɪj yaala tɪ dii ɔ sariya anan tɪ gban gban tɪ miraha dɪ dagina die wo

⁷ ama ta sojasisi jakɔɔɔj Lisiasi die dɪ ken juu anan tɔan a gbatɪ wa nyɪj tɪ jigɪj.

⁸ Naa kɔan chaan Lisiasi die dɪ yi nɔan dɪ vuodiekemba dɪ balala dɪ ɔ yiwo biabɔ ken fɔ nɪŋa.) Dɪ yi fɔ piastɪ daa wa gie fɔ gban nan dɪ sɪba wudieke tɪ balala dɪ ɔ yiwo mana yiwo wusie."

⁹ Die Juu vuosisi die dɪ lagisɪna mi die dɪ baarɪ dɪ wɪaha mana yiwo wusie.

Pɔɔli die dɪ balɪ a vɔarɪ ɔ gban dene

¹⁰ Mi die naan wa die dɪ nagɪ ɔ nuun a diɪj Pɔɔli dɪ ɔ balɪ wɪa. Die ɔ piili dɪ:

"N sɪba a baarɪ fɔ yine tɪnɪj Juu vuosi sariya diiru bɪna pam, die wɪa n yaa sɔgɪfalɪj dɪ n balɪ vɔarɪ n gban fɔ naaltakɔ gie me.

¹¹ Dɪ yi fɔ yaala, nan biagɪ a piastɪ a summa dɪ ka ka tɪan daraa ban anan ale die man jɔalɪ ga Jerusalemi dɪ n ga jan Nɪmɪj.

¹² Die Juu vuosisi die ka ye mɪj ta n nɪga nɪnhagurɪj anan vuon Nɪmɪj jɪamɪj juokpenkpɪkɔ sɔj yaa a lagisa vuosi a vasa ba sɪnyurɪj dɪ haga Nɪmɪj jɪamɪj juone me yaa tɪka sɔj.

¹³ Ba kaan biagɪ a dagɪ dɪ nɪmɪnchɪbɪstɪ dieke ba

chɪbɪna a yɪ mɪj wa yiwo wusie.

¹⁴ Manɪj n bala nɪ dɪ sie dieke n dɪna ta Juu vuosisi dɪ bala dɪ die sieku ka vɪna wa ama manɪj n ye ko jɪama tɪ chɔɔŋkɔsɪlɪj Nɪmɪnɪ. Wudieke mana dɪ maagɪna Mosisi miraha gbanɪ sɔj anan Nɪmɪj naazɔalɪba gbanɪ sɔj wa, n yi a mana yada mɪj.

¹⁵ N yaa tama sɪba vuosi gie, dɪ Nɪmɪj nan daansɪ vaa vuovɪna yaa vuobɪatɪ hagɪ kɔj me.

¹⁶ Die wɪa n mia mɪj dɪ n yi wudieke dɪ mɔna Nɪmɪj anan vuota nɪŋa ta ka chɪlɪya n sɔj ma.

¹⁷ "Die n nyɪna Jerusalemi a yɔastɪ wa wɪa, man yɪŋɪ ga anan piini dɪ n yɪ zɔɔlɪntielɪj mi ta bɪ yi kaaba a yɪ Nɪmɪj.

¹⁸ Die n wɔnsɪna n gban a kpatɪ wa ta die bie Nɪmɪj jɪamɪj juokpenkpɪkɔ sɔku ta die yie kaabaha die ba juu ye mɪj. Sanɪka mi ta vuosi ye ka dala mi ta watɪ die dɪ wori.

¹⁹ Ama Juu vuosi batan die dɪ nyɪna Asia tɪngban ma gban die bie mi sanɪka mi: ta dɪ yi die ba ye n chɔsɪj ka tɪj mɔ ba ken gie a ken balɪ chɔsɪ mɪj.

²⁰ Yaa vaa vuodiekemba dɪ benne gie dagɪ wudieke a yine a chɔsɪ sanɪna dieke n zene ba nyɪnkɔraha nɪŋa wa.

²¹ Die ba ka ye wudieke n chɔsɪna ntaala wɔbalɪmɪj nyɪna ma man balɪ ba sɔj dɪ, 'Nɪ die mɪj sariya jinne

dama n tuone a dii dı kunti nan daansi hagi kunj me wo.' ”

22 Felikisi die siba tı Yomutien sieti wia ta die vaa wuri ta baari dı, “N nan bal wudieke n yalla dı yi sojasisi jakuuh Lisiasi dı ken tugi.”

23 Ta die yi soja dieke dı gbaruna Pöoli nvan dı v gbarı wa, ama ta vaa Pöoli bemme v duhıv ta vaa v zvalıy yuma wa jadieke v yaalala.

Pöoli die dı bala wia a yi jakuuh Felikisi anan v hogv dene

24 Daraa a nmına kvan chaan, jakuuh Felikisi dı ken anan v hogv Dirusila, vuodieke dı yine juu vuon ta die vaa ba wa Pöoli v ken, ta Pöoli die dı bala yaa gamma vuon dı baan nan yi Yisa Masia yada dene. Ta wonıy Felikisi die dı womma.

25 Ama Pöoli die dı bı bala yaa gamma vıunıy yiile anan yigi n gban anan dınta kpatı sarıya diile wıaha, nmaamıy die dı yigi jakuuh Felikisi v baari dı, “Lele nan bıagi ga. N nan bı wa fıvanıy ken ye sienıy.”

26 Ama Felikisi sanıka mi die yile dı Pöoli nan kpalı wa anan lıgıre, die wıa v nıan wa wa mıy, v anan wa dı bala wıa.

27 Ka bına ale kvan chaan Posiwosi Fesitisi die dı tuo vuokıunıy Filikisi nan ma a zie. Ama vuokıunıy Filikisi die dı balla v vaa tıumaha, die v yaala juu vuosi yallıma sugıfıalıy anan wa, die wıa

die v vaa Pöoli dansarıka sunıy.

25

Pöoli die dı nagına v wia a poli ga naan Siiza jıgıy dene

1 Jakuuh Fesitisi die dı kenne Siisiria, ka daraa ataa kvanıy chaan v nıunıy mi ta jvalı ga Jerusalemi.

2 Mi die Nmıy kıkıaabıtıba nıunıkoraha anan juu vuosi nıunıkoraha die dı ken Fesitisi jıgıy a chıvı nmunchıvı a yi Pöoli ta die jıvıvı Fesitisi dı

3 v vaa Pöoli ken Jerusalemi ma. Die ba jıvıvı wa dı v yi naa dama die ba wıan san mıy dı ba lobıvı a kuv Pöoli sienıy me mıy.

4 Fesitisi die dı yınnı a balı dı, “Pöoli bemme dansarıka sunıy Siisiria, ta n gban n nan yınnı a ga mi daraa ale ka gie nvanıy.

5 Die wıa, nı vaa nı nınnıandıvıvıvıba batanıy ga anan mıy Siisiria a ga balı wudieke v yine, dı yi v yi wıunıy a chıvıvı.”

6 Fesitisi die dı bı dii daraa anıy yaa daraa banıy ba jıgıy ta die nıunıy ga Siisiria. Ka tıvnıvıvısa die v juu kalı v sarıya diile gbanıy ma ta yı nvanıy dı ba yaa Pöoli ken juu.

7 Die Pöoli dı kenne juu wo die juu vuodiekemba dı nıvına Jerusalemi a kenıy wo dı zie a gılıy wo, a piılı bala wıvıvıvıvı a chıvıvıvısa wa, ama die ba ka bıagi dagı dı ba wıvıvıvıvı yıwo wıvıvıvıvı.

8 Die wıa Pöoli die dı bala dı v gbatı v gbanıy dı, “Manıy

n ka yi wuŋ a chɔsɔ Juu vuosi miraha yaa Nmuŋ jiamuŋ juokpenkpɔku jaan yaa Romani vuosi naakpɔka.”

⁹ Ama Fesitusi die dɛ yaala ɔ yi aŋ Juu vuosisi sɔŋ fɛalɛ, die wɛa die ɔ pɛasɛ Pɔɔli dɛ, “Nan dɛ yaala fɔ ga Jerusalemi aŋ n ga dii fɔ sariya anan wɛaha gie mi?”

¹⁰ Pɔɔli die dɛ baari dɛ, “Aayi, n yaala Romani naakpɔŋ gban dii n sariya. N ka yi wuŋ a chɔsɔ Juu vuosisi sɛba fɔ gban gban fɔ sɛbɛna dene.

¹¹ Du yi man chɔsɔ wa ba miraha ta yi wudieke dɛ mɔna kuŋ n tuŋ kaan baari nɛ da kɔs muŋ. Ama du yi wudieke ba bala dɛ n yiye wo dɛ ka yi wusie, wuon wori a baan nan biagi a nagɛ muŋ a yi ba nuusi me. Ama lele n juusa dɛ nɛ vaa Romani naakpɔŋ Siiza gban gban dii n sariya.”

¹² Womi Fesitusi anan lagɛku nyɛŋkɔraha dɛ ye tan ta ɔ yinŋi balɛ dɛ, “Fɔnuŋ juɔsiya muŋ dɛ nan nagɛ fɔ wuri a poli ga naakpɔŋ Siiza jigin, die wɛa ba yaa fɔ ga ɔ jigin.”

Pɔɔli die dɛ balla wɛa a yi naan Agiripa anan ɔ hogɔ dene

¹³ Die daraa ale kvan chaan, naan Agiripa anan ɔ hogɔ Beniisi dɛ keŋ Siisiria dɛ ba kaagi jakɔŋ Fesitusi.

¹⁴ Die ba yine daraa nmuna mi, ta Fesitusi die dɛ keŋ balɛ Pɔɔli dɛ benne wudieke ma a yi naan Agiripa dɛ,

“Felikisi vaa wa daa wɔnyɛ giena dansarɛka sɔŋ,

¹⁵ ta die man ga Jerusalemi Nmuŋ kɛkaabitɛba nyɛŋkɔra anan Juu vuosi nyɛŋkɔra dɛ keŋ n jigin a baari dɛ n dii ɔ sariya a baari dɛ ɔ chɔsɛiya.

¹⁶ Ama die man yinŋi balɛ ba dɛ tuŋ Romanisi mira wo sien dɛ ba nagɛ vuodieke vuosi dɛ balala dɛ ɔ yiwo wɔbɛan a yi ba nuusi me, ta ba ye ka yaa wa ga sariya diile jigin ta wɔnuŋ anan ba tuoli tan dɛ ɔ balɛ a vɔari ɔ gban.

¹⁷ “Die wɛa die ba kenne giena wa die n ka chɔsɔ sanŋa, ka tunvɔsa die man juu kalɛ n sariya gbantɛ ma ta yi nuan dɛ ba yaa Pɔɔli a keŋ.

¹⁸ “Ama vuodiekemba die dɛ balala a chɔsa wa wa dɛ hagɛna zie dɛ ba balɛ wudieke ɔ yine wo, die ba ka balɛ wɔbɛan diekemba n yilinene dɛ ba nan balɛ wa.

¹⁹ Ama die ka yiwo nuŋhagɛruŋ ba nuŋa anan wa yaa gamma ba gban gban ba jiamuŋ anan daa wɔnyɛ die dɛ kpine ta ɔ saan dɛ dɛ Yisa wɛa, vuodieke Pɔɔli dɛ bala dɛ ɔ bie ɔ mɛsɛ ma.

²⁰ “Die n zɛ n baan nan dii sariyaka dene wɛa, die man pɛasɛ Pɔɔli dɛ ɔ nan dɛ yaala ɔ ga Jerusalemi aŋ n dii wo sariya mi.

²¹ Ama die ɔ baari dɛ ba vaa ɔ bemme dansarɛka ma a ga tuŋ sanŋa dieke Romani naakpɔka dɛ baan nan dii ɔ sariya ka. Die wɛa die man yi nuan dɛ ba nagɛ wa yi dansarɛka sɔŋ giena a

ga tugi sanja dieke n baan nan yaa wa a ga Romani naakpuka jiginj.”

²² Womi naan Agiripa di bal yi Fesitusi di, “N gban n yaala n won daa wa waha a nyin v gban gban v nvan ma.”

Fesitusi die di yinji bal di, “Nan won wa sorinj.”

²³ Ka tonvusa naan anan v hogv Beniisi die di bobv anan nyinyeeki dinsa a ken juu laginkv juoku me. Die sojasisi nyinkvra anan tka nyinkvra die di du ba kvan a ken juu mi. Fesitusi die di yi nvan ba yaa Pcoli ken juu.

²⁴ Fesitusi die di baari di, “Naan Agiripa anan vuodiekemba mana di benne gie ni daansi daa wa gie. Juu vuodiekemba mana di benne Jerusalemi anan Siisiria ken wo n jiginj ta nata di v mv kunj.

²⁵ Ama manuj n ka ye wudieke v yine a chvsv ta mv kunj. Ta v gban di bala di ti yaa wa ga Romani naakpuka jiginj an v dii wo v sariya ka. Die wia n sanja mui di n yaa wa ga Romi.

²⁶ Ama n paali wo wudieke n baan nan maagi yaa gamma daa wa gie wia a yaa ga yi Romanisi naakpuka. Die wia man yaa wa ken ni mana nunja anan fonuj naan Agiripa. Ti ken bal wuri gie kpati n nan wa yaa wuij an n maagi.

²⁷ Dama di wo chian an n vaa dansarika vuonj ga naakpuka jiginj ta kaan biagi dagi wudieke v yine chvsv.”

26

Pcoli die di bala a gbatv v gban Agiripa nunja dene

¹ Womi Agiripa die di bal yi Pcoli di, “N yi fv sien di fv balv a vvarv fv gbanj.” Pcoli die di nagi v nuunj a diinj ta baari di:

² “Naan Agiripa! N sun fiatiya mui fv yina mui sieku gie di n balv a vvarv n gban fv nunja jinne, yaa gamma wudiekemba mana n gban gban n vuosi di bala di n yi chvsv wa.

³ Fonuj fv svbna tuij Juu vuosi muraha anan wudiekemba di yine ti nunhaguij mana. Die wia n jvsva fv, dii suguru ta fv wvmma wudieke n bala n balv naa.

⁴ “Die n yine bvabinj a yaa ga mvsvna Juu vuosi mana wvuj svba die n benne die n tuijgban ma anan Jerusalemi ma.

⁵ Ba wvuj svba a yvasi. Du yi ba yaala ba nan biagi dagi fv di die n guti wa Farasisi diekemba die di muijvna a dia Nmuij muraha.

⁶ Ama lele ba die muij sariya dama n yaa tama anan nva dieke Nmuij di yina ti chvsvkvsvlba kvuij ma wa.

⁷ Nvavi gie wia ta tuij Juu vuosi buuij ban anan ale die di yaa tama ta yile di ti nan daansi yeke. Die wia ti jama Nmuij anan nuijvna nmuntvasi anan yuij mana. Jakvsv Agiripa, tamaka gie wia Juu vuosisi di bala di n chvsviya muij.

8 Bɪa wɪa dɪ hagɪrɪ a yɪ nɪ dɪ nɪ tuo a dii dɪ Nɪmɪj vasa kunti dɪ haga kuŋ me?

9 "Piiliku me die n gban j n mɪa mɪj dɪ n yɪ wɪj mana a chɔsɪ Yɪsa vuodieke dɪ nyɪna Nazeriti wa saan.

10 Naa die maŋ yɪ Jerusalemi ma ma. Die maŋ tuose yiko gbanɪj a nyɪna Nɪmɪj kɪkaabitɪba nyɪnkɔraha jigɪj ta die yige Nɪmɪj vuosi pam a yie dansarɪka sɔŋ. Ba keŋ dii ba sarɪya ta baarɪ dɪ ba kɔsɔ ba n gban gban ŋaŋ gɔta wa vuodiekemba dɪ bala dɪ ba kɔsɔ ba wa ma.

11 "Sanŋa mana n ŋaŋ mugisi be mɪj Nɪmɪj jɪamɪj juone me dɪ ba chiisi dɪ ba ka dɪ Yisa. Die ba wɪa dɪ paala yaa mɪj sɪnyɪrɪj wɪa maŋ gara tɪŋgban gaasi a yaala ba jigɪj.

Pɔɔli die dɪ balɪ ba v tarɪgɪj wɪa

12 "Naa wɪa, daan kaanɪ die maŋ gara Damasikusi dɪ n mugisi Yisa dɪdɪsɪrɪj aŋaŋ yiko dieke Nɪmɪj kɪkaabitɪba nyɪnkɔraha die yɪna mɪj ta bɪ yɪ mɪj nɔaŋ dɪ n yɪ wo.

13 Jakɔsɔŋ Agiripa, die ka yiwo ŋmɪnsikpen ta maŋ bie sien me a gara, ta die keŋ ye chaanɪj nyɪj ŋmɪnsikpen a chaana a tɪaŋ ŋmɪj, ta nyɪgɪsa ta taan gilɪj mɪj aŋaŋ n siechɔntɪ chan-chaalɪj.

14 Die tɪ mana die dɪ nan tɪŋgban, ta die maŋ wɔŋ lɔlɪj dɪ balɪ tɪnɪj Juu vuosi jabalɪkɪj ma dɪ, 'Sɔɔli Sɔɔli,

bɪa wɪa fɔ mugise mɪj? Dɪ yiwo gaantɪj fɔ wagɪnana aŋaŋ manɪj.'

15 "Die maŋ yɪŋŋi pɪasɪ dɪ, 'N Yɔmɔtɪeŋ, mɪnɪa yɪne fɔ?' Ta tɪ Yɔmɔtɪeŋ die dɪ yɪŋŋi a baarɪ dɪ, 'Manɪj Yisa fɔ mugise die.

16 Ama hagɪ a zie fɔ nagɪsɪ ma. N nyɪj fɔ jigɪj dama fɔnɪj maŋ vɔarɪ dɪ fɔ yɪ n tɔntɔntɔ. Yime siara a balɪ vuosi wudieke fɔ yene yaa gamma n wɪa jinne aŋaŋ wudieke n baan nan dagɪ fɔ sorɪj daan.

17 N nan daansɪ gbatɪ fɔ a nyɪj Juu vuosi nuusi me aŋaŋ buurigaasi dieke jigɪj n bala n tɔŋ fɔ nuusi me.

18 Fɔnɪj yiwo vuodieke dɪ bala v yuori ba nine a vɔarɪ ba nyɪj lɪmɪj ma a ga chaanɪj ma, a bɪ vɔarɪ ba a nyɪj Sitaani nuusi me aŋ ba juu Nɪmɪj nuusi me, aŋ v vaa ba wɔbɪatɪ a chaa ba aŋ ba gɔtɪ vuodiekemba Nɪmɪj dɪ vɔarɪna wa ma, dama ba yɪne mɪj yada wa wɪa.'

Pɔɔli die dɪ bala v touma wɪa dene

19 "Die wɪa, naan Agiripa, die n ka zetiye die n yene daansɪ dieke a nyɪj arizanna ma wa.

20 Die n wolɪj a mɔsɪlɪ Nɪmɪj wɔwɪnaha a yɪ Damasikusi vuosi, ta die nyɪj ga Jerusalemi aŋaŋ Judia tɪgɪsɪ mana. Naa kɔaŋ chaan maŋ ga mɔsɪlɪ a yɪ vuodiekemba dɪ kana ka yɪ Juu vuosisi. Wudieke n balla a yɪa vuosisi gie mana yiwo, ba vaa ba tɔmbɪatɪ ta

di a Nmutj sien, ta tamma tonvuna an ka dagi siba ba sen vaa ba tumbiati anan wusie.

21 "Naa wia die Juu vuosisi die di yigi mutj, die n naana bie Nmutj jiamutj juokpenkpuuku sun, ta die yaala ba kuv mutj wa.

22 Ama Nmutj sunjine mutj dene a ken tugt jinne daari gie man zie di n bal wusie a yi vuonj mana, wabiti anan hagirutieli. Wudieke n bala anan wudieke Nmutj naazvalun anan Mosisi die di balla a nan yiwo, yiwo jabalmutj.

23 N bal ba Nmutj Vuovarikun Masia wa die di bala v gbaligt gbaligt dieke ta kpi, ta wonun v balla v yi bumbunan vuodieke di bala v wolin a hagt kun me, die wia v nan bal yi Juu vuosisi anan vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi di ba nan biagi ye gbatitaanun. Naa nan yi siba chaanun a yi ba."

24 Pooli die di balala di v gbat v gban a taan wa, Fesitusi die di nat wa a baari di: "Pooli, yiwo yunjaan! Fu buguruna nyinti pam wa yine fu juu yunjaati die!"

25 Ta Pooli die yinji a bal wa di, "Jakubun Fesitusi, n ka juu yunjaati! Wudieke n balnana yiwo wusie ta bi yaa chian.

26 Jakubun Agiripa, n yaa sikiminj ta nan biagi bal a yi fu dama fu gban fu sibuna ha wia, ta bi yi yada di waha gie yaa gamma Yisa

wa ka lobur fu jigin, dama wudieke die yine wo die ka yi lmutj ma."

27 Die Pooli di bi bal a yi naan Agiripa di, "Fonun, yi Nmutj naazvalun wubalikaha yada mutj? N won siba a baari fu yi yada mutj."

28 Ta naan Agiripa die di yinji bal Pooli di, "Anan fu wubalika bita ka gie fu yile di nan biagi tarigt mutj a yi Yisa didusuru?"

29 Pooli die di yinji a bal wa di, "Wubaliki wan yaa wubaliki gobin, manun n Nmutj jusun yiwo di fonun anan vuosi gie mana die di wonna n wubalikaha jinne wo burun Yisa didusurun siba manun ntaala dansarika gie nyuna ma n ka yaala nu juu."

30 Womi naan Agiripa anan jakubun Fesitusi anan Beniisi anan vuodieke mana die di benne ba jigin die di hagt nyun.

31 Ama die ba bala ba nyun wa die ba baari di, "Daa wa gie ka yi wubian kaan gban. U ka mu ba kuv wa yaa ba nagt wa a yi dansarika sun."

32 Ta naan Agiripa die di bal yi jakubun Fesitusi di, "Tun nan biagi a vuar daa wa gie a taan du yi die v tun ka poli v wur gie a ga naakpenkpuun Siiza jigin."

27

Sojasisi die di nagt Pooli a ga Romi tinj dene

1 Die ba kenne san di ba nagt Pooli a ga Romi,

Itali tuj ma, die ba nagi wa anaj dansarika vuosi batan a yi Romani sojasisi jakuuj wonyi nuuj me ba wasinana wa Julusi, die u benne sojasisi chaaku die ba wasinana Naaliba jakuuj Chaaku.

² Ti mana die di ga juu haari dieke die di nyina Adiramitiwomi, dama die haariku die wouj yi siri di ka nyuj Siisiria a ga Asia tujban ma tigi diekamba die di gbigina mugikpuri. Ta Masedonia vuouj, Arisitakusi, vuodieke di nyina Tesalonika die guti wa ti ma.

³ Ka tunvusa die ti tugi Sidoni. Sojasisi jakuuj, Julusi die muiji a pogi Pooi ta die yi wo sien di u ga u zualuj jigij an ba yi wa u nyunyaalika.

⁴ Die ti nyina Sidoni ta bulogisuj die di niga a tuole ti, die wia die ti dou daagi Saapurusi tujban chaaku, ta tujbanjka die di kagi ti a nyuj bulogisuku ma.

⁵ Die ti dou tian ga Silisia anaj Pamifilia tujban chaaku ta ga tugi Mira tuj, Lisia tujban mama, ta suuj mi.

⁶ Mi die sojasisi jakuuri die di ye haari dieke di nyina Alekizandira a tian a gara Itali tujban, u vaa ti juu kanuj.

⁷ Die ti dou somm somm daraa pam a kenj paali gbaligi ta ye kenj tugi Kinidusi tuj ma. Bulogisubu die di faasi tuoli ti mi chaaku wia die ti ka biagi

douj gara mi. Die wia die ti daagi ga Kireeti tujban luguj. Dama mi die bulogisubu die di ka faasi hagi, die ti kenj gbigi Salimoni, Kireeti tujban ma, a ga.

⁸ Die ti doma somm somm mugikpuri kvanban ta die wa kenj tugi jigidieke ba wasinana "Haariti zeliwuj jigij" mi die ka yua anaj Lisia tuj.

⁹ Die ti yuasa mi wia die sanja dieke mugikpuri haarij douj di faasina yaa daanpoyi di wone kenj tugi. Sanja dian ta Juu vuosi duuga daakpenkpuuj dieke die ba kaabina ba wubati naa chaala die tianya muij. Die wia Pooi die di kpaan ba di,

¹⁰ "N zualuj, n siba a baari ti sieku gie nan yi daanpoyi, ti chiititi anaj ti haariku nan chusi ta vuosi batan nan waari ba misi gban."

¹¹ Ama die sojasi jakuuri бага die wo wudieke Pooi die di bala wa ma dama die u wumma yie haariku jakuuri anaj ka tien wo.

¹² Die haarisu jigizelikiri die ka vuna anaj ba zie mi tafaan sanja, die wia ba jusu die baari di ba hagi mi a gamma Fonisi. Mi die yiwo Kireeti tujban tuj ta haarisu jigizelikiri die di bie mi a tuoli nmuj juukuj chaan, ta die ba yaala ba bemme mi tafaan sanja.

Bulogisukpenkpuuj die di kenne mugikpuri ma wia

13 Sanja mi die ba ye bulogisun di niginana nyina ba nuugali chaan a kien somm somm, ta die ba yile di ka yi wo bulogisuvun wudieke di baan nan sunjine be siba ba sanna die wo. Die wia die ba datu kuvdunsi dieke di yigine haariku di zie wo a yi haariku sun a doma gbige Kireeti mugikpuri kvanban.

14 Ama die di ka yvasiya ta bulogisikpenkpuun die di niga nyina nmun poun chaan a ken suna mugikpuri sun.

15 Die bulogisubu die di ken hububu haariku ma, ta die di hagu pam anan vuon di baan nan biagi don haariku a tuolibu, die wia die ti vaa musu ta vaa bulogisubu di yaa haariku chun gara.

16 Die bulogisubu die di yaa ti ga tan tigubun dieke ba wasinana Koda wa jigin. Die ti tiannana die tigubika die di kagi bulogisubu die di wa kpa. Die ti mu a biagi a yigi haaribike dieke di taasina haarikpuku ma wa.

17 Die ba datu ka a juu haarikpuku ma a nagi guune a munu bobu gilin haarikpuku ken ken. Die ba chiga nmaamun di ba nan ga gbige Libia tungban ma, jigidieke nyaabu di kana ka goli wo. Die wia die ba datu haariku gariku a sun ta vaa bulogisubu di bi yaa haariku chun.

18 Die bulogisikpubu di ye

ko niga, die wia ka tunvusa die ba piili a vvara haariku chiititi a taana.

19 Die ka tunvusa buba ba vvari haariku gban gban nyintiti anan ba nuusi a vigi taana nyaabu sun.

20 Die di yi daraa pam ta ti ka yese nmun yaa chunmarisisi, nunmara die di ligin nmunsikpen wia. Ta bulogisubu die ye ko faasu niga ta die ti bi wo tama di ti nan ye gbatitaanun.

21 Die di faasuna a yvasi ta vuosisi die ka dii jaan, ta Pcoli di hagi zie ba nunja a baari di, "N zaluun, di tun mu ni tuo n vvari ta da don nyun Kireeti, ti tun kaan juu daanpoyi anan wahala ka gie me.

22 Ama lele n wa jusa ni di ni yigi sikimin ta ni wonyi mana kaan waari v musu; ama haariku nyuna bala ka chubu.

23 Dama dienewo yuku Nmun dieke di sina mun ta man jama wa malaka die ken wo n jigin,

24 a ken balu mun di, 'Pcoli, da vaa nmaamun yalla fu. Sie ba nagi fu a ga zie naaliba jakubun Siiza jigin an v dii fu saruya; fu wia Nmun baa v gbatu wa vuodiekemba di benne haariku gie me a taan.'

25 Die wia n zaluun, ni dii sikimin, dama n yi Nmun yada mun di wudieke v bala mun wa nan sen yi.

26 Ama bulogisubu nan kpanni ti a ga zien tungban gaan ta nyaan di giline

kuanvanj.”

²⁷ Die ka yugiti ban-anusa die wonde ta bulogisibu die ye ko kpanja ti chuj Miditerana mugikpuru suj. Ama yaa gamma ka tanseese haari dontiba di munji di ti gbige gaanj.

²⁸ Die wia die ba nagj jamagisuj a magisi nyaabugolinj a die ye ta nyaabu golinj yiwo siba nan magisa kobiga ananj banisile: die di bi yi swaa die ba bi yi die gbanj gbanj ta ye ta bu goli yiwo nan magisuj banisi-wayi.

²⁹ Nmaamuj die di yigi be dama die ba yile di ba haariku nan ken juali tana. Die wia die ba nagj kuudonsa anusa dieke di datinana haariku di ziele wo a yi nyaanj suj haariku kvanj ta die jusasa Nmuj di tonvuj.

³⁰ Die haari dontiba die di yaala ba chigi ta vaa haariku die wia die ba vuarj haaribike a yi nyaabu suj ta paali yie siba ba baa ba ga vuarj wa kuudonsiha a tanj taanj nyaabu suj haariku nuja.

³¹ Ama Pooli die di balj sojasisi jakuuru ananj sojasisi di, “Du yi haari dontiba gie di ka wiarj kalj haariku suj, nu wonyi mana kaanj ye gbatitaanuj.”

³² Die wia die sojasisi die di gobi gobi guuj dieke di bobuna haaribike a yalli wa ta vaa ka nan nyaabu suj.

³³ Die tunj bulla vusunuj ta die Pooli die di jusi ba mana di ba dii nyindiike, die v baari di, “Daraa banj

anusa wonna nmaamuj di yalli nu ta nu ka dii jaan mana.

³⁴ Die wia n wa jusasa nu ko dii nyindiike, dama ka yiwo jadieke di baanj nan yi nu hagisuj. Nu wonyi kaanj wanj ye danja.”

³⁵ Pooli di bala naa kpatj kvanj chaanj die v nagj paanu a biri Nmuj ba mana nuja a yi ke gbieri a piili njoba.

³⁶ Die ba dii sikimij ta wa dii nyindiike.

³⁷ Die ti mana die yiwo vuosi kobisi-le ananj banisi-yupoyi ananj ba yuaba a bie haariku suj.

³⁸ Die vuonj mana di dine a chagi kvanj chaanj die ba vuarj paanu zaa tialikaha a taanj nyaabu suj amu haariku da dunsima.

Haariku nmabuj wia

³⁹ Die tunj di vusunj, haari dontiba die di ye tugbanja ama ta ka munji mi, ama ta ye gbaguj kaanu mugikpuru lujuj ta ka yalli gaanj ba yile di ba tunj nan biagi ba yi haariku ga mi a ga firj tambusiku me.

⁴⁰ Die wia die ba chia gobi kuudonsaha guune a vaa ha a sunj ga nyaabu chianj, ta bi forisi guuj diekemba di bobuna daa diekemba ba yalla a doma wa ta die kotj garj dieke di benne haariku nuja amu bulogisibu nan di niga a kpanja haariku a gara nuja. Die ba kenj gbigi mugisuj kuanvanj.

⁴¹ Ama haariku nuja die di ga gbenj tambusibu ta faasi firj ta nyaponjiku di

kenj a nigi ka kvaka a njmɔɔri njmɔɔri.

⁴² Tɔ, sojasisi die di sanj di ba kuv dansarika jujuribe amɔ ba wɔnyɔ gbanj kaan suo jwali gaan a chigi bia.

⁴³ Ama sojasisi jakɔɔri die yaala v gbatɔ Pɔɔli a taan. Die wɔa die v kagi ba di ba daa yi die. Ama die v yi nɔan di vuodiekemba mana di sibina suolehe nan nyaabɔ ma a suo jwali gaan;

⁴⁴ Ta vuo tɔalikaha di kana ka siba suolehe yigi haariku daatɔ a jwali. Naa die ti yi ti mana di jwali gaan ta wɔɔ di ka yi ti.

28

Malita vuosi die miɔɔina tuo ti dene

¹ Die ti kenne a jwali gaari ta wɔɔ di ka yi ti wo, die ti miɔɔ di tɔngbanjka mi saan yiwo Malita.

² Die tika vuosi die miɔɔ tuo ti, dama sanja mi nuɔ die nunana ta watɔ die faasi beri die wɔa die ba chɔgisi bolɔ di ti weeli ta yi ti anja.

³ Die Pɔɔli die di lagisi daatɔ a nagiha taana bolibu me, womi die javɔɔkɔɔ die di kenj nyɔɔ daatɔ ma bolibu di tɔɔlɔna wɔa a dɔɔ Pɔɔli ta nagɔ ka gbanj vili v nuuɔ.

⁴ Die tɔngbanjka vuosi die di ye javɔɔkɔɔ die di leenɔne Pɔɔli nuuɔ me ta die bala yɔa tamba di, "Daa wa gie nan yi vuokɔɔɔ, anjan v gbatɔna v gbanj a nyɔɔ mɔgɔkɔɔri wa ma, ama

bugile kaan vaa v bemme v mɔɔ ma."

⁵ Ama Pɔɔli die di kpaantɔ javɔɔkɔɔ a taan bolibu me ta wɔɔ mana di ka yi wo.

⁶ Die vuosisi die di yile di v nan fɔɔsɔ yaa v nan nan bunyi a kpi. Die ba yilinene die wo a kenj gbalɔɔ ta wɔɔ mana ka yi wo wo, die ba tarigi ba sɔɔanyile ta baari di, "Daa wa gie yiwo buuɔ."

⁷ Mi die ka yɔa anjan tɔngbanjka naan Pubiluwosi kvatɔ. Die v miɔɔ tuo ti chaantɔ ta die ti yi v chaanɔɔ daraa ataa.

⁸ Pubiluwosi chɔɔɔ die di dua a yɔagɔ, nyɔngbanj tɔɔla anjan chɔɔɔ die yalla wa. Ta Pɔɔli die di ga juu v juoku me a nagɔ v nuuɔ a diisi v ma a jɔɔsɔ Njɔɔɔ yi wa die v ye alaafia.

⁹ Naa kvanj chaan yɔagɔtielin die di benne tɔngbanjka ma die di kenj Pɔɔli jigɔɔ die v gbaan ba mana.

¹⁰ Die ba yi ti piinisi pam ta die ti balla ti ga wa ba nagɔ jadieke mana ti yaalala a yi haariku sɔɔ.

Ti nyɔna Malita a ga Romi dene

¹¹ Die ti benne mi chɔɔ ataa kvanj chaan die ti nagɔ haari dieke ba wasɔna Njɔɔɔɔba wa ta die di nyɔna Alekizandira ta bie Malita tafaan sanjka mi wo.

¹² Die ti ga tɔgɔ tiɔ dieke ba wasɔna Sarakusi ta die yi daraa ataa mi,

¹³ ta die bi nagɔ haariku a ga tɔgɔ tiɔ dieke ba

wasınana Regumi wa. Ka tınvusa die bulogıstıj dı piili a nıga nyına nuugalı chaan, ta ka daraa ale daraan die tı kenj tugı Putiwoli tıj ma.

14 Mi die tı ye Yisa dıdusırıba batan, die ba balı tı dı tı wıarı ba jıgıj daraa ayıpoyı. Die tı kenj nyıj mi a ga Romi.

15 Die Yisa dıdusırıba die dı benne Romi wa die dı wıj tı wıa ta die kenj tuoli tı sienj Apiyusi nyıj ma, ta batan dıan dı kenj tuoli tı chaanıj juone ataa dieke die dı gbıne Romi wa. Pıoli die dı yene be wo die dı kpanjıstı wa ta v bırtı Nımunj.

Pıoli die dı benne Romi tıj ma wıa

16 Die tı gana a ga tugı Romi die ba yı Pıoli sienj dı v bemme v dınjıstı ta vaa soja balımunj gbara wa.

17 Daraa ataa kvanj chaan Pıoli die dı wa Juu vuosi nıjandusırıba a lagıstı. Die ba lagıstına wa v balı a yı ba dı, "N nıballı, ananj die n kana ka yı wıj mana a chıstı tı vuosisi yaa ta chıstı tı chııjkıstıba chıaraha, die ba nagı munj yı wo dansarıka sıj Jerusalemı ma, ta nagı munj yı Romani vuosi nuusi me.

18 Die ba pıası munj wudieke n yıne a chıstı ta die yaala ba vıarı munj, dama die ba mıjıya dı n ka yı wudieke dı mına dı ba kstı munj.

19 Ama Juu vuosisi nıjandusırıba die dı ka saagıya, die wıa die manj baarı dı n nan nagı n wırtı a polı a kenj naanj jakıstıj Siiza jıgıj, ama n wo wıj a baanj balı chıstı n gbanj gbanj n vuosi.

20 Die wıa manj baanj n ye nı a balı nı wırtı. N mıtılınana Nımunj Vuovarıkırı wıaha, vuodieke tııj Juu vuosi dı yalla tama wa, die wıa ba bıbı munj ananj chıımaha gie."

21 Ta ba balı a yı wa dı, "Tııj tı ka tuo gbanıj a nyıj Judia yaa gamma fı ma, ta vuıj ka nyıj a kenj gie ananj wırtı yaa a balı wıbıanj yaa gamma fı ma.

22 Ama tı nan dı yaala tı sımma fı sıjanyıle. Tı wıj sıba a baarı dı jıgıj mana vuosi bala a chıstıa jımunj dieke fı dına wa."

23 Die wıa die ba nagı daanj zıanj ananj Pıoli. Dııj daarı mi daadanj pam dı kenj a lagıstı Pıoli die dı benne jıgıj dieke wo. Die v dagı ba Nımunj naarı wıa a nyıj sıkıstıj a ga tugı yıj, ta die mıa dı v tarıgı ba sıgıtı dı ba tuo Yisa, ta die vıara wıa a nyına Mosisi mıraha ma ananj Nımunj naazbalıba die dı maagına wudiekemba ba.

24 Die batanj sıgıtı die dı tarıgı ananj v wıbalıkaha ma ama batanj die dı ka tuo dıı.

25 Die wıa die ba hagı mı ananj nınhagııj ananj tanj yaa gamma wıbalıkaha gie.

Pɔɔli die dɪ balɪ dɪ, “Sanɲa dieke Nɲmɲ Halɪkasɪka die dɪ vana Nɲmɲ naazɔva Azaya die balɪ yɪ tɪ chɔɔŋkɔsulɪba wa, die ɔ balɪ wusie mɲ.

²⁶ Die ɔ baarɪ dɪ,
 ‘Ga a balɪ naa yɪ vuosi gie dɪ:
 Nɪ nan keɲ wɔɲ a bɪ wɔɲ
 ama dɪ kaanɲ dɪ sɪba a
 chɪaɲ;

ta nɪ nan keɲ daansɪ a
 bɪ daansɪ ama nɪ kaanɲ
 ye,

²⁷ dama vuosi gie yiwo
 yɪaŋkpiititielinɲ,
 ta bɪ ligi ba tɪba dɪ ba
 kaanɲ wɔɲ,
 ta bɪ muo ba nine dɪ ba
 da yesime.

Dɪ yɪ die ba ka muo ba nine
 ba tɲ nan ye,
 ba tɲ ka bɪ ligi ba tɪba,
 ba tɲ nan wɔɲ,
 ta ba tɲ ka bɪ yɪ
 yɪaŋkpititielinɲ ba tɲ
 nan dɪ sɪba wɪaha gie
 chɪasɪ.

Ta ba tɲ nan yɪɲɲi keɲ n
 jigɪɲ
 aɲ n gbaanɲ ba.’ ”

²⁸ Pɔɔli die dɪ bɪ balɪ
 dɪ, “Nɪ sɪmma a baarɪ
 dɪ Nɲmɲ wɪaha yaa
 gamma ɔ gbatɪtaanɲkɔ tɔgɪ
 vuodiekemba dɪ kana ka yɪ
 Juu vuosisi jigɪɲ mɲ, ta ba
 nan wɔɲ.” ((

²⁹ Pɔɔli die dɪ bala naa a
 kpatɪ Juu vuosisi die dɪ hagɪ
 a nɲga nɲnhagɪrɲɲ pam aɲaɲ
 taɲ.))

³⁰ Pɔɔli die dɪ tɲɲ ligire
 a yɪ jigidieke ɔ benne wo
 a bie mi bɪna ale ta mɲɲɲɪ
 tuose chaanɲ diekemba mana
 dɪ kienene ɔ jigɪɲ dɪ ba ye
 wo.

³¹ Ta die muɔlɪ wɪa yaa
 gamma Nɲmɲ naarɪ ma, ta
 daga vuosi tɪ Yɔmɔtɪenɲ Yisa
 Masia wɪa, ta bala ɔ dɔɲɲɔ
 aɲaɲ sikimɲ.

Gbanj dieke Pɔɔli die di maaguna a yi Romi tɔɔn vuosi wɔnna

¹ Gbanjku gie nyɔɔn wa manɔɔn Pɔɔli vuodieke di yine Yisa Masia tɔntɔntɔ, ta bi yi tɔntɔntɔ dieke Njɔɔn di vɔarɔna di n mɔsɔli ɔ wɔvɔunaha jigɔɔn mana wa jigɔɔn.

² Njɔɔn die wolinj yɔ wa nɔan yaa gamma ɔ wɔvɔunaha gie ma, ta ɔ naazɔbalɔɔ die di mɔsɔlha, sɔba a maaguna dene ɔ kasɔ gbanjku ma wa.

³ Wɔvɔunaha gie daga yaa gamma ɔ Bɔa wa; wɔnɔɔn ɔ yine tɔ Yɔmɔtien Yisa Masia; die ɔ birɔɔn wa vuota, ta ba mɔrɔ wa ɔ yi naan Davidi haagɔɔn,

⁴ ta Halikasika die di dagɔ anan hagɔɔn di Yisa sen yiwo Njɔɔn Bɔa ɔ kumbu hagɔɔn wɔa.

⁵ U wɔa Njɔɔn die di yɔ mɔɔn sien di n yi ɔ tɔntɔntɔ, ta manj nagɔ ɔ saan a gara buurin mana jigɔɔn, ta vasa ba yie wo yada ta tuose ɔ nɔan.

⁶ Nɔɔn vuodiekemba di benne Romi ma wa gbanj gɔti wa vuodiekemba Njɔɔn di wana di ba birɔɔn Yisa Masia sɔti wa ma mɔɔn.

⁷ Die wɔa n maaga gbanjku gie a yɔa nɔ vuodiekemba mana di benne Romi tɔɔn ma, ta Njɔɔn di cho nɔ ta wa nɔ

di nɔ yi ɔ gbanj gbanj ɔ vuosi wa. Tɔ Choɔɔn Njɔɔn anan tɔ Yɔmɔtien Yisa Masia sunjɔ nɔ ta yɔ nɔ sɔgɔɔvaganj.

*Pɔɔli die di waasɔna
Njɔɔn dene*

⁸ Wudieke n yaalala di n wolinj balɔ wɔnna, n waasa Njɔɔn Yisa Masia saan ma, nɔ mana wɔa, dama tɔngbanjka gie vuosi mana wɔmma nɔ yada ka wɔa.

⁹ Njɔɔn yine n siaratien di n ka va Njɔɔn jɔsɔɔn nɔ wɔa. Wɔnɔɔn ɔ yine vuodieke n jɔannana anan n sɔɔn mana ta mɔsɔla wɔvɔunaha yaa gamma ɔ Bɔa wa ma.

¹⁰ Manj kenj jɔsɔsa Njɔɔn sanjɔa mana, n njanj jɔsɔsɔ wa mɔɔn di di yɔ ɔ dɔɔnɔɔ, ɔ yɔ mɔɔn sien an n kenj kaagɔ nɔ.

¹¹ N faasɔ yaala n sunjɔ nɔ an nɔ tuo Njɔɔn Halikasika piini dieke di baan vaa nɔ mɔɔnɔ a zie ta yaa hagɔɔn ɔ dɔɔsɔɔn ma.

¹² Wudieke n dagɔnana wa yiwo naa, di manɔɔn anan nɔɔn vuodiekemba di yine yada wa nan biagɔ a kpanjɔsɔ tan tɔ yada ka ma.

¹³ N nɔballɔ, n yaala nɔ sɔmma di n mɔya mɔɔn sanjɔa pam di n kenj kaagɔ nɔ ama wɔa a tan di kaga mɔɔn. N yaala n yi vuodiekemba di benne nɔ jigɔɔn tɔ Yɔmɔtien sɔti sɔba n yine vuogaasɔ jigɔɔn dene wo.

¹⁴ Di yiwo talasɔ di n balɔ vuosi mana wɔvɔunaha wɔa, vuodiekemba nine di yuorine anan vuodiekemba nine di kana ka yuoriye,

añañ vuodiekemba di yalla
yiañ añañ vuodiekemba di
wone yiañ.

¹⁵ Die wia mañ cheele di n
musb̄l w̄v̄v̄unaha a ȳi n̄un̄
vuodiekemba di benne Romi
tiñ ma.

*Yisa w̄v̄v̄unaha di yalla
hagiriñ dene*

¹⁶ Viivi ka yalli m̄ñ
n musb̄lnana w̄v̄v̄unaha,
dama di yiwo N̄m̄ñ
hagiri dieke di gbatnana
vuodiekemba mana di yine
Yisa yada a taana; ka wolin̄
yiwo Juu vuosi s̄uti, ta bi yi
buurin̄ mana s̄uti.

¹⁷ W̄v̄v̄unaha daga di
N̄m̄ñ baari di vuon̄ yiwo
vuov̄v̄un̄ v̄ n̄un̄ña v̄ yada
yiile wia, genke nyuñ wa
yaaluñ ma a ȳi vuodiekemba
di yine Yisa yada, s̄iba di
maaguna N̄m̄ñ gban̄k̄u ma
dene wo di, "Vuodieke di
yine vuov̄v̄un̄ N̄m̄ñ n̄un̄ña
v̄ yadaka wia, di tieñ nan
di yaa miivoli dieke di wone
kpatuñ."

*Vuota mana di yalla bian̄
dene*

¹⁸ N̄m̄ñ dagi vuota di v̄ ju
wa s̄inyuon̄ añañ ba, dama
ba yie w̄v̄biati ta ka di v̄
sien̄, ta ba w̄v̄biati di vaa
vuosi di ka s̄iba wusieke.

¹⁹ N̄m̄ñ data ba t̄iba,
dama wudieke di m̄na di
vuota s̄imma yaa gamma v̄
ma wa, v̄ yuori dagi ba m̄ñ.

²⁰ Sañña dieke N̄m̄ñ di
naanna t̄ingban̄ka gie wo a
ken̄ t̄ugi jinne, v̄ naan̄k̄u ma
ba s̄iba v̄ beri dieke vuota
nine di kana kaan̄ biagi a
ye, ta bi s̄iba di v̄ yaa hagiri

dieke di wone kpatuñ, ta
sen̄ yi N̄m̄ñ. Die wia, ba
bi wo sien̄ N̄m̄ñ n̄un̄ña a
baañ baari di ba ka s̄iba ba
w̄v̄biati.

²¹ Ba s̄iba N̄m̄ñ m̄ñ,
ama ba ka yia wa julma
dieke ba m̄na di ba ȳi
wa, ta bi ka waasa wa.
Ama ba s̄on̄anyile yiwo
s̄on̄anyilibiati, ta ba suḡiti
di suuli añañ w̄v̄oḡiti añañ
lm̄ñ.

²² Ba baari di ba yaa wa
yiañ ama ba yiwo gaantuñ;

²³ ba t̄inna m̄ ba j̄ama
N̄m̄ñ dieke di benne sañña
mana wa, ba vaa m̄ñ
ta j̄ama ñm̄na diekemba
vuota di w̄v̄ns̄ina a m̄asi
vuota yaa nembisi yaa
d̄on̄isi yaa nyinvuuke.

²⁴ Die wia N̄m̄ñ di va
ba, ta ba yie t̄ont̄umbiati
diekemba ba suḡiti di
yaalala, ta yie viivi wia añañ
tañ.

²⁵ Ta naḡi wudieke di
yine N̄m̄ñ wusieke a taan̄,
ta saagi ȳi ñm̄n̄ch̄ib̄isi,
ta tarigi a j̄ama wudieke
N̄m̄ñ di naanna, ta vaa
w̄v̄on̄ N̄m̄ñ vuodieke di
naanna ha ta m̄ di ti biri
wa wa yaa gamma haahuu
wo. Wusie.

²⁶ Die wia, N̄m̄ñ di vaa ba,
ta ba yie ba d̄on̄j̄u di yalla
viivi, ta ba h̄oḡuba di ka bi
yaala ba d̄v̄aḡuma añañ dem-
bisi ta yin̄ji a d̄v̄aga añañ
tañ.

²⁷ Die gban̄ gban̄ ta
dembisi di ka bi yaala ba
d̄v̄aḡuma añañ h̄oḡuba, ta
yin̄ji d̄v̄aga añañ tañ, ta
ba faasi yaa l̄ola pam añañ

taņ. Dembisi dı yie nyinti atan die dı yalla viivi aņan taņ, die wıa ba yese tıbıdatı dieke ba muna ba wıbıatıtı wıa.

²⁸ Vuota die dı kana ka yaala ı sımma Nımuņ wıa, ı vaa ba aņan ba tımbıatı, ta ba yie tuņ dieke dı kana ka vıına.

²⁹ Ba sıgıtı suuliye muņ aņan tımbıatı yiri yiri, sıba bıaņ aņan halı, ta yie bıaņ a yıa taņ, ta yaa sıgıbıaņ, ta kva taņ, ta waga aņan taņ, ta chıba nımuņchıbıası, ta yile wıbıatı a yıa taņ, ta gaara taņ kvası,

³⁰ ta bala chıusa taņ, ta yi Nımuņ dataası, ta zıa wa taņ, ta yaa kalinbaani, ta kule, ta yaala sieti dı ba yi bıaņ, ta ka yıa ba chıalıņ aņan ba nıluņ jııma;

³¹ ta bı wo yıaņ ba ma, ta ka bı bala wusie, ta wo choti ta ka chıga zıolıņ.

³² Ba sıba a baarı Nımuņ mıraha dagıya dı vuodiekemba dı yinene wıaha gie nyıarı yiwo kuņ, ama hanıņ ba ko yie, ta bı yaa sıgıtıalıņ aņan vuodiekemba dı yinene he wo.

2

Nımuņ sarıya diile wıa

¹ N zıamba, dı yi nı die vuosi sarıya, fı sı die mana kaaņ bıagı baarı ka yi bıaņ. Dama dı yi fı die vuosi sarıya ama ta yie wudieke ba yinene gbaņ gbaņ, die nuņ, die fı gbaņ gbaņ fı sarıya.

² Tı sıba a baarı Nımuņ nan keņ dı vuodiekemba dı yine die sarıya, ta ı sarıya diilehe yiwo wusie.

³ Fı dagınana vuosi dı yinene tımbıatı dene wo, ama ta yie die, yile dı Nımuņ kaaņ ye ta datı fı tıbııņ?

⁴ Yaa fı nine ka suuliye chotıkpıku aņan suguru pam dieke Nımuņ dı yalla aņan tıuı wa? Ka sıba a baarı dı wudieke wıa Nımuņ dı chıgına nı zıolııņ yiwo ı yaala nı yııņı keņ ı jıgiri?

⁵ Ama fı sikpeņ hagıru muņ, die wıa fı ka saagı fı vaa tıntımbıatı tıuma, die wıa gıta fı tıbıdatı dieke fı bala fı keņ a ye daa dieke Nımuņ sınyıruıı dı bala ka keņ a nyııı yaalıı ma, aņ ı keņ dıı vuosi sarıya aņan wusie wo.

⁶ Dama Nımuņ nan tuı vuouı mana yaa gamma ı tıına dene.

⁷ Vuodiekemba dı yinene vııuııı ta yaala Nımuņ bırı ba ta yı ba nyıarı aņan mııvoli dieke dı wone kpatııı, banııı Nımuņ dı nan vaa ba bemme yaa gamma haahuu.

⁸ Ama vuodiekemba dı yaala waagııı, ta zeti wusieke, ta yie bıaņ, Nımuņ sınyıruııı nan dı bıe ba ma.

⁹ Vuodiekemba dı yine vuobıatıtı, Nımuņ nan datı ba tıbııı aņ ba dıı wahala aņan mugııııı. Juu vuosi bala ba wolıııı ye tıbıdatıku, ta vuodiekemba dı kana ka yı Juu vuosisı dıııı wa dıııı.

¹⁰ Ama Nımuņ nan yı vuodiekemba dı yinene

wudieke di vuna biruj anaj juluma anaj sugidvaguj, Juu vuosi bala ba wolinj tuo, ta vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi dianj wa diisi;

11 dama Nmutj ka luge.

12 Vuodiekemba di kana ka siba Nmutj miraha, Nmutj nan datj ba tibuj anaj wobja dieke ba yine. Ta vuodiekemba dianj di sibuna Nmutj miraha, Nmutj nan nagj miraha a dii ba sarija.

13 Daa vuodiekemba di wonna Nmutj miraha yine vuovuna Nmutj jigij, ama vuodiekemba di yinene wudieke miraha di daguna, banuj ba yine vuovuna Nmutj jigij.

14 Vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi ka tuo miraha a nyuj Mosisi jigij, ama du yi ba yie wudieke miraha di daguna anaj ba gbanj gbanj sanyile, ba yaa ba gbanj gbanj ba miraha ba sugiti ma ama die ba ka tuo miraha a nyuj Mosisi jigij.

15 Ba yinene wudieke wo daga di ba yaa mira ba sugiti ma. Ba sanyile gbanj daga di di yiwo wusie, dama sanja kaanuj ba sanyile njaan dagj ba di wudieke ba yine wo yiwo bianj, ta sanja kaanuj dianj ka daga ba di di vuna mutj.

16 Naa bala ka yi daa dieke Nmutj di bala v dii vuota sany sarija Yisa Masia wia, siba n muvuna wovunaha die wo.

Yaa gamma Juu vuosi anaj miraha wia

17 Ni batanj wasa ni gbanj Juu vuosi, ta yi miraha yada,

ta niga nyubuj di ni yiwo Nmutj vuovuarika,

18 ni siba wudieke Nmutj di yaalala ni yi, ta ni bogiri a nyuj miraha ma a siba wudieke di vuna;

19 ni yi yada di ni biagj dagj yusi sienj, ta bi yi chaanuj a yi vuodiekemba di benne lumuj ma;

20 ta biagj kpaama gaantuj, ta bi daga vuodiekemba di kana ka siba, dama ni siba wusieke di maagina die Nmutj gbanjku sany.

21 Ni daga vuosi wusieke, bia wia ni ka daga ni gbanj? Ni muvula di, vuosi da kenj gaari, ama ta ni gbanj ni gaara.

22 Ni daga vuosi di ba da kenj a tuj daakpana yaa hogokpana tumaha, ama ta ni tumaha. Ni ka yaala bugile wia ama ta gaara bugile jamuj juone nyinti.

23 Ni kuule di ni yaa Nmutj miraha mutj, ama ta ka du ha ta yie Nmutj viivi me.

24 Siba di maagina Nmutj gbanjku ma di, "Ni Juu vuosi wia ta vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi di bala wobiatj a chussa Nmutj saanj."

25 Du yi ni du Nmutj miraha, die nuj ni kola gobinj yaa nybari, ama du yi ni ka dia miraha, ka ka su siba gobiye.

26 Du yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi ta ka gobi ba kola, ama ta du Nmutj miraha, Nmutj nan tuo

be siba vuodiekemba di gob-
ine ba kola.

²⁷ Nɪnɪŋ Juu vuosi, nɪ yaa mɪraha a maagi gbanƙu ma a yɪ nɪ, ta nɪ gobe nɪ kola, ama nɪ gbanɪ nɪ chɔsɪnana mɪraha; vuodiekemba di kana ka gobe ba kola ama ta dɪ mɪraha, banɪŋ ba bala ba dii nɪ sarɪya ta baarɪ nɪ chɔsɪya.

²⁸ Daa fɔ benne siba Juu vuoke ta ba gobi fɔ kɔlɪ yine fɔ Juu vuonɪ wusie.

²⁹ Juu vuonɪ wusie yiwo vuodieke di dɪna mɪraha. Wusie gobinɪ bie sɔŋ ma, ta kanɪŋ gobiku mi di yi Nɪmɪŋ Halikasika tɔɔma, daa nyɪŋbanɪŋ ma. Wɔnɪŋ vuoke mi yese bɪrɪŋ a nyɪnna Nɪmɪŋ jiginɪ, daa vuota jiginɪ.

3

¹ Bɪa nyɔarɪ Juu vuosi di ye a tɪaŋ vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi? Ba kola gobinɪ yaa nyɔarɪ?

² Ka yaa nyɔarɪ pam. Wudieke Nɪmɪŋ di yɪna Juu vuosisi ka yi nɪŋŋmɪna jaanɪ a tɪaŋ a mana die ɔ yiwo ɔ wɪaha, di ba gbara.

³ Di yiwo wusie di batanɪ die ka yi wɪaha yada. Die nɪŋ di dagɪya di Nɪmɪŋ ka yi wusietienɪ ba kana ka yi yada wa wɪa?

⁴ Aayɪ, ka ka dagɪ die. Dɪ yi vuonɪ mana di yi ŋmɪnchɪbɪtielinɪ, ama Nɪmɪŋ nɪŋ yiwo wusiebɪbalɪtɔ. Siba ba maagina Nɪmɪŋ gbanƙu sɔŋ die wo di:

“Dɪ yi fɔnɪŋ Nɪmɪŋ fɔ balɪ wɪa, ba nan ye di yaa wusie ta ba dii fɔ sarɪya, nan dii wusie.”

⁵ Ama dɪ yi ti tɔntɔmbɪati di dagɪ di Nɪmɪŋ yaa wusie, bɪa ti baanɪ ti balɪ? Dɪ yi Nɪmɪŋ di datɪ ti tɪba ti nan bɪagi balɪ di Nɪmɪŋ yiwo bɪaŋ? (Vuota sɔŋanyile manɪ bala naa.)

⁶ Aayɪ daa die! Nɪmɪŋ di senɪ ka yi wusiebɪbalɪtɔ, lalɪ ɔ baa ɔ yi a dii tɪŋgbanƙa gie vuosi sarɪya?

⁷ Vuonɪ nan di nɪga nɪnhagɪrɪŋ di, “Dɪ yi n ŋmɪnchɪbɪsɪ di daga di Nɪmɪŋ senɪ yiwo wusietienɪ, ta vuosi di yɪa wa jɪlɪma, bɪa wɪa ɔ nan datɪ n tɪbɪŋ di n yiwo wɔbɪayiiru?”

⁸ Batanɪ dɪaŋ di bala di, “Nɪ vaa ti yi wɔbɪati amɔ wɔvɪna nan keŋ.” Vuosi batanɪ zɪa mɪŋ ta baarɪ di manɪŋ n bala naa. Nɪmɪŋ nan datɪ ba tɪbɪŋ siba ba mɔna die.

Vuonɪ wori a yi vuovɪnɔ

⁹ Lalɪ ti baa ti balɪ? Tɪnɪŋ vuodiekemba di yine Juu vuosi wo berinɪ tɪaŋ wa vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi berinɪ mɪŋ? Aayɪ, n wɔŋ balɪ mɪŋ di Juu vuosi aŋaŋ vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi mana bie wo bɪaŋ ma,

¹⁰ siba di maagina Nɪmɪŋ gbanƙu sɔŋ di:

“Vuonɪ wori a yi vuovɪnɔ, Aayɪ, daa vuobalɪmɪŋ gbanɪ.

11 Vuonj wori ta yaa
sibuj,
ta vuonj ka jama Nmunj.

12 Vuonj mana yinjjiye munj ta
vaa Nmunj,

vuonj mana yiwo bianj;
vuonj wori a yie vunuj,
daa vuobalimunj gbanj.

13 Ba nba su siba kunti voriti
ta nmunchibisi di
nyinna a ma,

ta wudieke di nyinnana
ba nba ma su siba
javujukij tvanj;

14 ba nba suuli wo ananj
kaattvati.

15 Ta ba yie lagj di ba yi vuonj
danja ta kuvj;

16 ta jigidieke mana ba
gana,

chovsuj ananj sugichovsuj
nanj kienj mi.

17 Ta ba ka siba sie dieke
ba baa nan du a ye
sugidvaguj.

18 Ta ba ka bi chiga Nmunj.”

19 Lele, ti siba di wudieke
mana Nmunj miraha di bala
wa, bala yia vuodiekemba
di benne ka yiko me, amv
vuonj mana kaanj biagi yuori
v nvanj a balj wuj, ta
tunjanjka gie vuosi mana
bemme Nmunj saruya diile
me.

20 Dama vuonj wori a nan
biagi a du Nmunj miraha
di daguna die a yi vuovuvuv
Nmunj nunja; miraha wia
vuota di siba di v tuma
tumbiati.

*Nmunj di vanana vuota
di birima vuovuvuv v nunja
dene*

21 Ama lele, Nmunj di
daaginana sie dieke a
vasinana vuota di birima

vuovuvuv v nunja wa wa bie
yaaluj ma, ta v naazvavuj
wia ananj miraha di daga a
wia, ama di ka nyuj miraha
dusuj ma.

22 Nmunj vasa vuota di
birima vuovuvuv v nunja ba
yine Yisa Masia yada wa
wia. Nmunj yie naa, a yia
vuodiekemba mana di yine
Yisa Masia yada ta ka luge,

23 dama vuota mana yiwo
bianj die wia ti ka bie vunuj
siba Nmunj di yaalala dene
wo.

24 Ama Nmunj zovunchigla
wia v baari di ba yi
vuovuvuv v nunja, ka yiwo
piini, dama Yisa Masia gbatj
ti a taanj munj yori.

25 Nmunj die vaa wa Yisa
Masia di nyuj yaaluj ma, ta
bi yi v zuj dieke di nyinna v
ma wa di yi kaabuj ti bianj
wia, du yi ti yi naa yada
Nmunj nan nagj chaa ti ti
talj; naa daga di Nmunj yiwo
sugiyalintienj. Sanja dieke
di tianna wa, Nmunj die ka
datj vuota tivanj ba tumbiati
wia, dama v suguru wia;

26 ama lele nunj die v yie,
amv ka nan dagj ti di wovuj
Nmunj yiwo sugiyalintienj, ta
vasa vuodieke nunj mana di
yine Yisa yada di birima
vuovuvuv v nunja.

27 Die wia, jaanj beri munj
ti nan kuuli ananj ka? Aayi,
jaanj wori. Daa vuota di
duna miraha wia ti nan ye
gbatitaanuj, ama ti yine Yisa
Masia yada wa wia.

28 Dama ti bala a baari di
vuota yada yiile wia, Nmunj
di baari di v yi vuovuvuv v

nunja; daa v duna miraha wia.

²⁹ Nmutj yiwo Juu vuosi nyuna ma Nmutj? Aayi, U yiwo Juu vuosi anaj vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi Nmutj.

³⁰ Nmutj yiwo Nmutj balmutj ta nan bal di Juu vuosi anaj vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi mana yiwo vuovuna v nunja, ba yada wia.

³¹ Ti balala di vuota yese gbatitaanuj v yada wia, die nan yi miraha yi yori? Aayi, daa die. Ama ti ye zie wo miraha kwan mutj.

4

Abarahami wia

¹ Wubia ti baa ti bal yaa gamma ti choonkubun Abarahami anaj v berin me?

² Du yi v tunvuna wia Nmutj di baari di v yiwo vuovunv, die nun v tin nan di yaa jaan di v kuule anaj ka, ama v kaan biagi a kuule Nmutj nunja.

³ Di maagiya Nmutj gbankv ma di, "Abarahami die yiwo Nmutj yada, v yada ka wia Nmutj die di baari di v yiwo vuovunv v nunja.

⁴ Du yi vuon di tuma tuma, v nyuar ka yi piini, ama ka yiwo v tune.

⁵ Ama vuon kaan biagi a vaa Nmutj baari di v yiwo vuovunv anaj wudieke v tunna. Nmutj tuose tuntumbiatu tielin du yi ba yi wo yada.

⁶ Davidi die bal wa naa gban gban, di vuodieke nun

Nmutj di nagu wa v yi vuovunv v nunja ta di ka yi v tuntunvuna wia, die vuoke yaa sugfialuj pam."

⁷ Davidi die bi baari di, "Vuodiekemba Nmutj di vaa ba tumbiatu a chaa ba ta bi ligihe, banuj ba yaa wa sugfialuj;

⁸ Vuodiekemba Nmutj di kana ka tunsa ba tuntumbiatu, yaa wa sugfialuj."

⁹ Sugfialuku gie yiwo vuodiekemba di gobine ba kola nyuna ma sutu? Aayi, di yiwo vuodiekemba di kana ka gobi ba kolaha gban sutu. Ti won a baari di di maagiya Nmutj gbankv ma di, "Abarahami die yiwo Nmutj yada, ta v yada ka wia Nmutj di baari di v yiwo vuovunv v nunja."

¹⁰ Sanja bia Nmutj di yi wuru gie? Nmutj die wa wa wa vuovunv ta v ye ken gobi v kolu yaa die v gobi wo v kolu ta Nmutj di ken wa wa wa vuovunv? Nmutj die wa wa wa vuovunv ta v ye gobi v kolu.

¹¹ Ka kwan chaan die v gobi v kolu, ama v gobiku die yiwo siara di wunuj Abarahami yada wia Nmutj di wa wa wa vuovunv, ta v ye gobi v kolu. Die wia, vuodiekemba mana di yine Nmutj yada ama a ka gobi ba kola, Abarahami yine ba choon; ba yine Nmutj yada wia Nmutj di wa ba vuovuna.

¹² Abarahami bina yi vuodiekemba di gobine ba kolaha choon, daa ba

gobinene wia, ama ba yine N̄m̄uŋ yada s̄iba t̄i ch̄oŋ Abarahami die d̄i yine die, ta ye gobi v̄ k̄oŋ.

N̄m̄uŋ n̄v̄ar̄i yiwo vuodiekemba mana d̄i yine yada s̄ut̄i

13 N̄m̄uŋ die ȳi wa Abarahami aŋaŋ v̄ haaḡis̄i n̄v̄aŋ d̄i t̄uŋgban̄ka gie nan ȳi ba s̄ut̄i. Die v̄ ȳi wa n̄v̄ar̄i gie, daa Abarahami die d̄i d̄ina m̄iraha wia, ama die v̄ yine N̄m̄uŋ yada wa ta N̄m̄uŋ d̄i baari d̄i v̄ yiwo vuov̄uuv̄ w̄on̄uŋ N̄m̄uŋ jiḡiŋ.

14 D̄u ȳi N̄m̄uŋ n̄v̄a d̄i baa a ȳi vuodiekemba d̄i d̄ina m̄iraha s̄ut̄i, die n̄uŋ vuon̄ yada t̄uŋ nan ȳi ȳoŋ, ta N̄m̄uŋ n̄v̄aŋ kaan̄ d̄i yaa nȳv̄ar̄i.

15 M̄iraha zet̄iŋ yalla N̄m̄uŋ s̄inȳuŋ a kien̄, ama m̄iraha d̄i wori, ka zet̄iŋ wori.

16 N̄m̄uŋ n̄v̄ar̄i yiwo vuodiekemba d̄i yine yada s̄ut̄i, v̄ z̄oŋl̄inch̄iḡila wia, die v̄ ȳi wa n̄v̄ar̄i ta die ka sen̄ ȳi Abarahami haaḡis̄i mana s̄ut̄i, daa vuodiekemba d̄i d̄ina m̄iraha nȳuŋa ma s̄ut̄i, ama vuodiekemba mana d̄i yine N̄m̄uŋ yada s̄iba Abarahami die d̄i yine yada die wo, ka yiwo ba s̄ut̄i, dama w̄on̄uŋ Abarahami yiwo t̄i mana ch̄oŋ.

17 S̄iba d̄i maaḡina N̄m̄uŋ gban̄k̄u ma d̄i, “N̄ ȳi f̄u wo buuriŋ pam ch̄oŋ.” Die wia, N̄m̄uŋ jiḡiŋ Abarahami yiwo t̄i ch̄oŋ, N̄m̄uŋ, vuodieke Abarahami d̄i yine yada wa, w̄on̄uŋ v̄ ȳina

kunti miivoli, ta vasa jadieke d̄i wone d̄i ken̄ beri.

18 Abarahami die yiwo yada ta yaa tama san̄ja dieke w̄uŋ d̄i kana ka daḡi d̄i tama beri wo, die wia die v̄ ken̄ biriŋ buuriŋ pam ch̄oŋ. S̄iba d̄i maaḡina N̄m̄uŋ gban̄k̄u ma d̄i, “F̄u haaḡis̄i nan d̄i dala s̄iba ch̄iŋmar̄is̄i.”

19 Abarahami die yiwo s̄iba b̄ina k̄oŋiga, ta s̄iba d̄i v̄ nȳuŋgban̄uŋ gbar̄iḡiya m̄uŋ, ta v̄ h̄oŋv̄ Sara d̄iaŋ d̄i ȳi h̄oŋv̄uriŋ, aŋaŋ die mana ȳoŋ, Abarahami yada die ka muuriye.

20 Die v̄ faas̄i a ȳi N̄m̄uŋ yada m̄uŋ, ta ka ch̄uŋya aŋaŋ N̄m̄uŋ n̄v̄ar̄i, die v̄ yada ka d̄i ȳi wa haḡuriŋ pam, ta v̄ b̄ira N̄m̄uŋ.

21 Ta die s̄iba aŋaŋ wusie d̄i N̄m̄uŋ nan biagi a ȳi wudieke v̄ ȳina wa n̄v̄aŋ d̄i v̄ nan ȳi wo.

22 Die wia N̄m̄uŋ d̄i naḡi wa d̄i v̄ yiwo vuov̄uuv̄, v̄ yine N̄m̄uŋ yada wia.

23 Ama daa Abarahami nȳuŋa ma wia d̄i maagi N̄m̄uŋ gban̄k̄u s̄uŋ d̄i, “N̄m̄uŋ naḡi wa m̄uŋ a biriŋ vuov̄uuv̄.”

24 Ama a maaḡiya m̄uŋ a ȳi t̄uŋ vuodiekemba N̄m̄uŋ d̄i bala v̄ tuo t̄i d̄i t̄i yiwo vuov̄uuv̄a v̄ n̄uŋja wa gban̄, dama t̄i yine w̄on̄uŋ N̄m̄uŋ vuodieke d̄i s̄uḡur̄ina t̄i Ȳoŋv̄ot̄ien̄ Yisa a nȳuŋ kumbu me wo yada wa wia.

25 W̄on̄uŋ v̄ naḡina Yisa a ȳi ba k̄uŋ wa t̄i t̄ont̄umb̄iat̄i wia, ta b̄i s̄uḡur̄i wa a nȳuŋ

kumbu me, di ɔ vaa ti biruŋ
vuovuna ɔ jiginj.

5

*Vuodiekemba Nmuŋ di
bala di ba yiwo vuovuna wia*

¹ Ti yalla yada Yisa Masia
ma wa wia Nmuŋ di baari di
ti yiwo vuovuna ɔ jiginj, ta
sugidbaguŋ di bie tɔnuŋ aŋaŋ
Nmuŋ sunsuŋ, ti Yomutien
Yisa Masia wia.

² U wia Nmuŋ di chigi ti
zooluŋ, ti yada ka wia, ta ti
ye ɔ zoolinchiŋlaha ta yalli
sugifaluŋ, dama ti yaa tama
di ti nan daansi ye beri vuŋ
dieke Nmuŋ di bala ɔ yi ti
wa.

³ Ta ti bi yaa sugifaluŋ
ti wahala diile me, dama ti
siba di wahalaha diile yia ti
wa sikiminj,

⁴ ta bi yia ti beri vuŋuŋ,
ta beri vuŋuŋ diaŋ di yia ti
tama.

⁵ Ta tamaka mi di ka vasa
ti die viivi, dama Nmuŋ nagɔ
wa choti dieke ɔ yalla a yi
ti sugiti ma, ɔ Halikasika ɔ
nagina a yi ti wa wia.

⁶ Dama sanŋa dieke ti
wone sunŋinj wo, ta Masia
di tuo tɔnuŋ vuobiati kuŋ a
kpi, die ka yiwo sanŋa dieke
Nmuŋ di vuaruŋa a zienj.

⁷ Di haguŋ muŋ di vuonj
tuo vuodieke di muŋuŋa
dusa mira kuŋ a kpi, ama
vuonj zu, vuonj nan tuo
vuovunuŋ kuŋ a kpi.

⁸ Ama di dagɔ ti wa ɔ
chone ti dene, dama die ti
yene yi tumbiatitelibe Ma-
sia di tuo ti kuŋ a kpi.

⁹ U zumbu wia, Nmuŋ di
baari di ti yiwo vuovuna;

die wia gbanj ɔ nan vuaruŋ
ti a nyuŋ tɔbidatu dieke di
kienene ti ma wa.

¹⁰ Die ti yiwo Nmuŋ
dataasi, ama ɔ wa yi ti wo
ɔ zvaluŋ, ɔ Bua wa kumbu
wia. Lele ti wana a yi Nmuŋ
zvaluŋ naa, chuluŋ bi wori di
ɔ nan gbatɔ ti a taanj Masia
miivoli wia.

¹¹ Daa die nyuna ma, ti bi
yaa wa sugifaluŋ Nmuŋ ma
ti Yomutien Yisa Masia wia,
dama ɔ wia Nmuŋ di yi ti ɔ
zvaluŋ.

Adami aŋaŋ Masia wia

¹² Vuobaluŋuŋ nyuna
ma bɔaŋ di daagi a juu
tɔngbanjka gie me, ta biabu
wia kuŋ di beri. Die wia kuŋ
di kua vuota mana, dama
vuota mana yiwo bɔaŋ.

¹³ Die bɔaŋ wɔŋ bie wo
tɔngbanjka gie me ta Nmuŋ
di ye keŋ yɔ ti Mosisi
muraŋa; ama du yi mira di
wori, vuonj kaanj biagi balɔ
vuonj di ɔ chusuŋ muraŋa
muŋ.

¹⁴ Ama a nyuŋ Adami
sanjka a keŋ tɔgɔ Mo-
sisi sanjka, kuŋ yaa wa
vuota mana yiko, ta kua
vuodiekemba bɔaŋ di kana
ka tɔgɔ Adami biabu. Adami
die yiwo vuodieke di bala ɔ
keŋ ɔ kɔaŋ chaanj nɔasiŋ.

¹⁵ Ama ba bale wo ka
yi bunyɔ, dama Nmuŋ piini
dieke ɔ naguna a yi ti yɔruŋ
wa ka su siba Adami biabu.
Di yiwo wusie di vuosi
pam kpiye muŋ vuobaluŋka
tumbiatɔ wia. Ama Nmuŋ
zoolinchiŋgila faasi dala muŋ,

ta v piini dieke v yınana vuosi pam, an ka yi vuobalınka Yisa Masia zoolınchıgıla wıa gban dala mıı.

¹⁶ Nımıı piinike anan Adami bıabı ka yi bınyı. Kanıı bıabı mı die yaa wa tı bıdatıı a keıı, ama Nımıı piini dieke v yına tı yırı wa yiwo tı wobıatı naachaala tı tumbıatı pam kvanı çaanı.

¹⁷ Vuobalınka tumbıatı wıa kını dı kva vuonı mana, wıonıı vuobalınka mı wıa. Ama wudieke dı dına ka kvaaka, vuobalınka Yisa Masia tıımaha tıanı die. Nımıı çıgı tı wa zoolıı pam ta tuo tı Yisa Masia wıa, die wıa tı nan ye nyanııııı anan mııvoli dieke dı wone kpatıı Yisa Masia ma.

¹⁸ Die vuonı mana die baa v ye wo tı bıdatıı Adami bıabı wıa. Ama wıonıı dieke Masia dı yine wo wıa Nımıı tuo tı mıı ta yı tı piini dieke dı yine mııvoli.

¹⁹ Adami die zeti wo Nımıı nıanı ta yi vuosi pam dı yi tontumbıatı tıelııı, ama Yisa tuo wo Nımıı nıanı, ta nan yi vuosi pam bırııı vuovıına Nımıı jıgııı.

²⁰ Mıraha keııye dı ka dagı bıanı dı dala dene, ama bıanı dı dala dene wo, Nımıı zoolınchıgıla faası dala mıı pam a tıanı die.

²¹ Die wıa, bıanı dieke dı yine vuota dı kpie die wo, die gbanı gbanı Nımıı zoolınchıgıla wıa v baarı dı ba yi vuovıına v jıgııı, ta yı ba mııvoli dieke dı wone

kpatııı, tı Yımıtıenı Yisa Masia ma.

6

Yaa gamma tumbıatı anan sıgıııalıı wıa

¹ Die wıa, bıa tı baa tı balı? Tı nan dı bıe tı tumbıatı ma amı Nımıı zoolınchıgıla gıtı yaa?

² Aayı, daa die. Yaa gamma bıanı wıa, tı sıı sıba tı kpiıye mııı, ta bıanı dı bı wo tı hagııııı. Die wıa tı kaanı wıarı tumbıatı ma.

³ Tııııı vuodiekemba ba sına tı ananı Nımıı nyaanı Yisa Masia saanı ma wa, tı sıı sıba tı lagııı a kpi mııı ananı wa.

⁴ Die wıa, die tı lagııı a kpi mııı ananı Yisa Masia ta ba guu tı ananı wa Nımıı nyaanı sıla ma; ta v Çıoıııı Nımıı dı nagıı v hagııııı a sıgıııı wa a nyııı kını me, die gbanı gbanı tı gbanı dı hagııı dı tı bemme mııvoli haalıııı ma.

⁵ Duı yi tııııı ananı Masia die dı lagııı a kpi, die gbanı gbanı tı baa tı lagııı a hagııı kını me sıba die v hagııına die wo.

⁶ Tı sıba a baarı dı tı berıkııııı die lagııı a kpi mııı ananı Yisa v dagarıııı ma, dı tı berıkııııı daa bı yalııııa tı hagııııı, ta tı kaanı bı yi yıııııı bıanı hagııııı ma,

⁷ dama duı yi vuonı dı kpi v bı wo bıanı hagııııı ma.

⁸ Tı dene kpi ananı Masia wa, tı yaa yada dı tı nan dı yalıııı mııvoli ananı wa.

⁹ Tı sıba a baarı Nımıı sıgıııı wa Masia a nyııı kını

me ta ɔ kaanɔ bɪ kpi; kunɔ bɪ wo ɔ hagɪrɪŋ.

¹⁰ Die ɔ kpiye mɪŋ bɔnyɪ tɪ tɔntɔmbɪatɪ wɪa, ama ɔ wana bie miivoli me wo, wɔnɪŋ aŋaŋ Nɪmɪŋ lagɪŋ na a beri mɪŋ.

¹¹ Die wɪa, nɪ gbanɔ nɪ nagɪ nɪ gbanɔ sɪba nɪ kpiye mɪŋ ta bɪaŋ dɪ bɪ wo nɪ hagɪrɪŋ, ama Yisa Masia wɪa nɪ bie wo nɪ miivoli me Nɪmɪŋ jigɪŋ.

¹² Die wɪa, nɪ daa vaa bɪaŋ pɔgɪlɪ nɪ nyɪŋgbanɪŋ ta vasa nɪ yime bɪaŋ choti.

¹³ Nɪ daa yɪma nɪ nyɪŋgbanɪŋ lɔgɪŋ kaanɪ hagɪrɪŋ aŋ ka tɔma tɔmbɪatɪ, ama nɪ nagɪ nɪ gbanɔ a yɪ Nɪmɪŋ, ta sɪ sɪba nɪ nyɪŋ wa kunɔ me ta juu miivoli me; nɪ nagɪ nɪ nyɪŋgbanɪŋ mana a yɪ Nɪmɪŋ aŋ ɔ nagɪ nɪ a tɔŋ sɔgɪfɪalɪŋ tɔma.

¹⁴ Bɪaŋ da yallɪma dɪ hagɪrɪŋ, dama mɪraha ka sɪ nɪ, ama Nɪmɪŋ zɔɔlɪnchɪgɪlaha sɪna nɪ.

Sɔgɪyɪalɪŋ yɔŋɪsɪ wɪa

¹⁵ Mɪraha dɪ kana ka sɪ tɪ wa, ama ta Nɪmɪŋ zɔɔlɪnchɪgɪlaha dɪ sɪ tɪ naa, tɪ nan wɪarɪ tɔmbɪatɪ yɪile me yaa? Aayi, tɪ kaanɔ yɪ die.

¹⁶ Nɪ ka sɪba a baarɪ yɪwo yɔmɔ a yɪ vuodieke fɔ tu-
osinene ɔ nɔbarɪ? Dɪ yɪ fɔ saagɪ a yie tɔmbɪatɪ, yɪwo bɪaŋ yɔmɔ, ta ka kpatɪŋ yɪwo kunɔ, ama fɔ saagɪ Nɪmɪŋ nɔaŋ, die nan vaa fɔ yɪ vuovɪnɔb Nɪmɪŋ jigɪŋ.

¹⁷ Saŋŋa kaanɪ, bɪaŋ die yalla nɪ hagɪrɪŋ, ama lele nɪŋ n waasa Nɪmɪŋ nɪ

faasɪna a tuo wusie dagɪkɔ dieke n dagɪna nɪ wa.

¹⁸ Nɪmɪŋ die vɔbarɪ nɪ a nyɪŋ bɪaŋ yɔŋɪsɪ ma, amɔ nɪ yɪ wudieke dɪ baanɔ nan fɪalɪ ɔ sɔŋ.

¹⁹ (Nɪnɪŋ vuota dɪ kana ka mɪŋŋa Nɪmɪŋ wɪa lagɪ lagɪ wa wɪa, maŋ yaala nɪ balɪ aŋaŋ vuota yɪaŋ a dagɪ nɪ ɔ wɪa.) Sɪba die nɪ ŋaana a naga nɪ gbanɔ a tɔma tɔmbɪatɪ a gɔta die wo, lele nɪŋ nɪ nagɪ nɪ gbanɔ a tɔma Nɪmɪŋ tɔma amɔ nɪ nan sɛŋ yɪ ɔ sɪtɪ.

²⁰ Saŋŋa dieke die nɪ yime bɪaŋ yɔŋɪsɪ wa, die dɪ ka yɪ fɔgɪmɪ dɪ nɪ fɪalɪ Nɪmɪŋ sɔŋ.

²¹ Tɔŋ dieke die nɪ tɔnna ta lele ka wa yaa viivi naa, bɪa nyɔbarɪ nɪ ye? Hanɪŋ tɔmaha mi chanchaalɪŋ yaa kunɔ a kienɔ mɪŋ.

²² Ama lele nɪŋ nɪ wa nyɪŋ wa bɪaŋ yɔŋɪsɪ ma, ta bɪrɪŋ Nɪmɪŋ yɔŋɪsɪ. Naa nan vaa nɪ yɪ sɔgɪyɪalɪntielɪŋ ta ye miivoli dieke dɪ wone kpatɪŋ.

²³ Dama tɔntɔmbɪatɪ nyɔbarɪ yɪwo kunɔ, ama Nɪmɪŋ piini yɪwo miivoli dieke dɪ wone kpatɪŋ, tɪ taasɪna aŋaŋ tɪ Yɔmɔtɪen Yisa Masia wɪa.

7

Hɔgɔ faarɪŋ aŋaŋ dembɪŋ yallɪŋ wɪa

¹ N nɔmballɪ, nɪ mana sɪba mɪra, die wɪa nɪ nan bɪagɪ sɪba wudieke n bala nɪ balɪ naa chɪaŋ. Mɪra yige vuodieke dɪ benne ɔ miivoli me mɪŋ.

² Die wia mıraha s̄n̄j, dı yiwo talast dı h̄oḡv laguma an̄an̄ v̄ chur̄v san̄ja dieke v̄ chur̄v dı yene bie v̄ mısı ma, ama san̄ja dieke v̄ chur̄v wa dı ken̄ kpi, mıraha ka bı yigi h̄oḡv wa.

³ Die wia, dı yi san̄ja dieke v̄ chur̄v wa dı yene bie v̄ mısı ma, ta v̄ beri an̄an̄ dembigaan̄, ba nan dı wasa wa daakpannagırv; ama dı yi v̄ chur̄v wa dı kpi, mıraha kaan̄ bı yigi wo. Dı yi v̄ yallı dembigaan̄ v̄ chur̄v wa kun̄ k̄van̄ chaan̄, v̄ ka yi daakpannagırv.

⁴ N̄ nımballı, die gban̄ die dı s̄ı an̄an̄ nı, nı yiwo Masia nyıngbanıı l̄oḡıı, ta die kpi ta mıraha ka bı yige nı, ama lele nıı nı taasıya mıı an̄an̄ Masia vuodieke die dı hagına kumbu me wo, nı yime w̄vıına a yıma N̄mııı.

⁵ San̄ja dieke dı tıanna wa die tı yie tı nyıngbanıı choti ta mıraha dı vaa tı yaa l̄ılbıatı ta a tuma tı nyıngbanıı ma, ta yaa wudieke dı yine kun̄ a kien̄ tı ma.

⁶ Ama lele nıı, mıraha ka bı yigi tı, dama die tı kpiye mıı ta mıraha dı bı wo tı hagııı. Die wia, tı wa bıagı a tuma yıa N̄mııı an̄an̄ mııvoli haalı dieke N̄mııı Halıkasıka dı yına tı wa; tı ka bı tuma an̄an̄ mııkoraha die ba maagina gban̄k̄v ma wa.

Mira an̄an̄ bıan̄ wia

⁷ Die wia, bıa tı baa tı balı? Tı nan balı dı mıraha ka vıına yaa? Aayı, tı kaan̄

balı die. Mıraha dı tıı wori, n tıı kaan̄ dı sıba bıan̄ dı yine jadieke. Mıraha dı tıı ka dagıya dı n daa yallıma lola an̄an̄ n chanchaan̄ jaan̄, n tıı kaan̄ dı sıba lola dı yine jadieke.

⁸ Ama bıan̄ ye wo ka hagıııı a nyııı wa mıraha s̄n̄j, ta lola yiri yiri pam dı hagı n s̄n̄j ma. Mıraha dı tıı wori, bıan̄ tıı nan yi jakpiikin̄.

⁹ San̄ja dieke die n kana ka sıba mıraha, die n yaa mııvoli mıı; ama n kenne sıba mıraha, bıan̄ dieke dı benne n suk̄v dı hagı,

¹⁰ ta man̄ kpi. Ta mıra dieke dı tıına mı ka yaa mııvoli a ken̄ wo, die dı yaa kun̄ a ken̄.

¹¹ Bıan̄ die dı ye sien̄ mıraha s̄n̄j ta gaan̄ mıı, ta k̄v mıı.

¹² Mıraha an̄an̄ ka dagık̄v nıı yiwo kası, ta yi wusie ta bı vıına.

¹³ Die nıı, dı baan̄ dagı dı wudieke dı vıına wa yalla kumbu a ken̄ n ma wa? Aayı, daa die. Bıan̄ dı wa wudieke dı vıına a yaa kumbu a ken̄ n ma, am̄v ka nan yuori dagı tı bıan̄ dı sına dene. Die wia tı wa sıba dı bıan̄ faası yiwo jabıan̄ pam.

Yaa gamma t̄mbıatı an̄an̄ t̄vıına yııle

¹⁴ Tı sıba a baarı dı mıraha nyııı wa N̄mııı jigin̄, ama manııı nıı n yiwo vuota, ta yi bıan̄ ȳv̄m̄v.

¹⁵ N̄ ka sıba wudieke n yinene chıan̄; ta ka yie

wɔvuna dieke n yaalala dɪ n yi; ama ta yie tɔmbiatɪ dieke n hana.

16 Dɪ yi maŋ yie tɔmbiatɪ dieke n kana ka yaala dɪ n yi, dɪ dagɪya dɪ n saagɪya muŋ dɪ mɪraha vuna muŋ.

17 Die wɪa, dɪ ka yi n gbaŋ n tɔnnanaha, ama dɪ yiwo bia dieke dɪ benne a ma wa vanana maŋ yie he.

18 N sɪba a baari dɪ wɔvunɔŋ wo n sɔŋ ma, n yaala n yiwo wudieke dɪ vuna, ama n ka biagɪ yie ke.

19 Wɔvunɔŋ dieke n yaalala dɪ n yi wo, n ka biagɪ yie, ama ta tɔmbiatɪ dieke n kana ka yaala dɪ n yiwo, kanɔŋ ma yie.

20 Die wɪa, dɪ yi maŋ yie wudieke n kana ka yaala dɪ n yiwo, dɪ dagɪya dɪ daa manɔŋ n gbaŋ n yinene he ama dɪ yiwo bia dieke dɪ benne n ma yinene he.

21 Wɔbalɪmuŋ maŋ ye ta ka bie n ma saŋŋa mana, maŋ keŋ yaala dɪ n yi wudieke dɪ vuna, biaŋ ŋaŋ beri aŋaŋ muŋ.

22 Ŋmuŋ mɪraha yɪnana muŋ sɔgɪfɪalɔŋ,

23 ta maŋ yese mɪrɪ dieke dɪ tɔnnana n nyuŋgbaŋ ma a waga aŋaŋ mɪrɪ dieke n sɔŋ dɪ yaalala, ta bɔbɪ muŋ sɪba dansarɪka vuon, dɪ n saagɪ a yi bia dieke dɪ benne n sɔŋ ma wa.

24 Aba, n yiwo sɔgɪchɔsɔŋ tien. Mɪnɪa baan gbatɪ muŋ a nyuŋ nyuŋgbaŋ dieke dɪ yalla muŋ a gara kuŋ me naa?

25 N bɪra Ŋmuŋ vuodieke dɪ gbatɪna muŋ a taan naa, tɪ Yɔmɔtien Yisa Masia wɪa.

Die wɪa, n dɪ wa Ŋmuŋ mɪraha n sɔŋ ma, ama ta n nyuŋgbaŋ dɪaŋ dɪ dɪ biaŋ sieku.

8

Ŋmuŋ Halikasɪka berin ma wɪa

1 Die wɪa, lele Ŋmuŋ kaan dɪi vuodiekemba dɪ benne Yisa Masia ma wa sarɪya a baari dɪ ba chɔsɪya.

2 Dama Ŋmuŋ Halikasɪka nan yɪ ba miivoli dieke dɪ nyɪnna Yisa Masia jigɪŋ ta gbatɪ ba a taan yɔrɪ, a nyuŋ biaŋ aŋaŋ kuŋ me.

3 Ŋmuŋ tɔŋ wa ɔ gbaŋ gbaŋ ɔ Bɔa tuŋgbaŋka gie me, ta ɔ keŋ aŋaŋ nyuŋgbaŋ sɪba tɪnɔŋ vuobiatɪ nyuŋgbaŋ, ɔ keŋ tuo tɪ kuŋ a kpi. Ta ɔ kumbu wɪa Ŋmuŋ dɪ chɔsɪ bia dieke die dɪ benne tɪnɔŋ vuota sɔgɪtɪ ma wa hagɪrɔŋ. Mosisi mɪraha ka biagɪ yi naa, dama tɪnɔŋ vuota ka biagɪ dɪ mɪraha vɔnɔŋ.

4 Ŋmuŋ die yiwo naa amɔ tɪnɔŋ vuodiekemba berin dɪ dɪna Ŋmuŋ Halikasɪka daa vuota choti wo, nan saagɪ a dɪ wusie sieku sɪba mɪraha dɪ dagɪna dene wo.

5 Vuodiekemba berin dɪ dɪna vuota choti wo, naga ba sɔŋanyile a yie vuota choti me muŋ, ama vuodiekemba berin dɪ dɪna Ŋmuŋ Halikasɪka dɪaŋ dɪ naga ba sɔŋanyile a yie Halikasɪka choti me muŋ.

6 Dii yi fu nagi fu yiaŋ a taasi aŋaŋ vuota choti, di yiwo kuŋ, ama di yi fu nagi fu yiaŋ a taasi aŋaŋ Nmuŋ Halikasika choti, di yiwo miivoli aŋaŋ sugidbaguŋ.

7 Dii yi fu nagi fu yiaŋ a taasi aŋaŋ vuota choti, yiwo Nmuŋ dataaŋ, ta ka di Nmuŋ miraha, ta kaan seŋ a di ha.

8 Vuodiekemba di dina vuota choti kaan biagi yi wuŋ a fiati Nmuŋ suŋ.

9 Lele ni ka bi beri siba ni nyuŋgbauŋ di yaalala ni be-mme dene, ama ni berin su siba Halikasika di dagina ni dene, di yi Nmuŋ Halikasika di seŋ bie ni ma. Vuodieke nuŋ mana di wone Masia Halikasika ka yi u suti.

10 Dii yi Masia di bie ni ma, Halikasika nan yi ni miivoli dama Nmuŋ tuo ni muŋ di ni yiwo vuovuna u nuŋŋa ama ni nyuŋgbauŋ nan kpi ni biaŋ wa.

11 Wuŋuŋ Nmuŋ vuodieke di sugiruna Yisa a nyuŋ kuŋ me wo, di yi ta u Halikasika di bie ni ma, wuŋuŋ vuodieke di sugiruna Yisa a nyuŋ kuŋ me wo, wuŋuŋ u balla u yi ni nyuŋgbauŋ miivoli haaluŋ, u Halikasika di benne ni ma wa.

12 Die wa, n numballi, ni summa ta daa dia ni nyuŋgbauŋ choti.

13 Dii yi ni di ni nyuŋgbauŋ choti ni baa ni kpi muŋ, ama di yi ni kub ni nyuŋgbauŋ choti Nmuŋ Halikasika haguŋ ma, ni nan ye miivoli.

14 Vuodiekemba Nmuŋ Halikasika di daginana ba sieku, banuŋ ba yine Nmuŋ balli.

15 Dama Halikasi dieke Nmuŋ di yina ni wa, ka yi ni buruŋ wa yonisi aŋaŋ vuodiekemba di chiginana ŋmaamuŋ, ama u yi ni buruŋ wa Nmuŋ balli, ta yi ni haguŋ ni wasa Nmuŋ di, "Ti Chooŋ."

16 Nmuŋ Halikasika vana ti gban gban haaliti di siba di ti yi wo Nmuŋ balli.

17 Ti senne a yi Nmuŋ balli naa wa, ti nan ye nyuvuna diekemba u nagina a duŋ a gbari u vuosisi; ti nan ken guti ye u julma. Dama di yi ti die wahala Masia wa, u nan ken koti ti.

Yaa gamma sugifiali dieke ti bala ti daansi ye wa

18 N siba di wahala dieke ti dinene lele gie wo kaan biagi nagi moŋisi aŋaŋ sugifiali dieke Nmuŋ di bala u yi ti wa.

19 Duŋia nyinti mana Nmuŋ di naana chusa aŋaŋ nuŋŋuma a gbari saŋŋa dieke Nmuŋ di bala u ken vuari u balli yen me,

20 dama duŋia nyinti mana die chuusiya muŋ ta die bi wo nyuari, die ka ka yi ka gban ka duŋuŋ, die ka yiwo Nmuŋ duŋuŋ u yi die, ama u bi vaa ka yaa tama.

21 Daan kaani nan di beri ta duŋiaka nyinti mana nan ken nyuŋ kuŋ yonisi ma, ta kuŋ kaan bi pogulha, ta nan di yaa sugifiali dieke Nmuŋ balli di bala ba ken ye wo.

22 Tı siba a baari dɔnɔ nyinti mana bie tɔaŋ ma ta ŋmuuse a keŋ tɔgi jinne siba hɔgɔ dɔ bala ɔ muri ta ŋmuuse dene wo.

23 Ama daa dɔnɔ nyinti nyuna ma ŋmuusinene, ama tɔnɔ vuodiekemba dɔ yalla Ŋmɔŋ Halikasika dɔ yine piini dieke Ŋmɔŋ dɔ wolinne a yɔ gbaŋ ŋmuuse mɔŋ tɔ sɔgɔtɔ ma ta chɔsa saŋŋa dieke Ŋmɔŋ dɔ bala ɔ wa tɔ ɔ ballɔ, a gbatɔ tɔ nyɔŋgbaŋɔ a nyɔŋ yɔŋɔ ma.

24 Die tɔ yalla tama wɔa tɔ ye gbatitaanɔŋ. Du yi tɔ ye jadieke tɔ yalla tama dɔ tɔ nan ye, die nɔŋ ka ka bi yi tama. Mɔnɔ baa ɔ yaa tama jadieke ɔ wone ye wɔa?

25 Ama du yi tɔ yaa tama dɔ tɔ nan ye jadieke tɔ yene ka yeye, die nɔŋ tɔ nan chɔsɔ aŋaŋ suguru.

26 Die gbaŋ gbaŋ Ŋmɔŋ Halikasika dɔ sunŋe tɔ tɔ gbalɔsɔ ma. Tɔ ŋaŋ ka siba tɔ mɔna tɔ jɔsɔ Ŋmɔŋ dene ama Halikasika ŋaŋ jɔsa Ŋmɔŋ a yɔa tɔ aŋaŋ ŋmuusi dieke nɔawɔŋ dɔ kana kaŋ biagɔ a balɔ.

27 Ta Ŋmɔŋ vuodieke dɔ sɔbɔna vuota sunɔanyile siba Halikasika sunɔanyile mɔŋ, dama Halikasika jɔsa Ŋmɔŋ a yɔa ɔ vuosi a du sie dieke wɔnɔŋ Ŋmɔŋ dɔ yaala.

28 Vuodiekemba Ŋmɔŋ dɔ wana, ɔ wa ba wa wɔŋ wɔa, ta ba yaa choti aŋaŋ wa, ta tɔ siba dɔ wudieke mana dɔ yinene, ɔ vasa a yie wɔvɔna a yɔa ba.

29 Ta vuodiekemba Ŋmɔŋ dɔ wone a vɔari wa, die ɔ vɔari ba mɔŋ dɔ ba sɔmma ɔ Bɔa wa, amɔ ɔ Bɔa wa nan yi Bɔajakɔsɔŋ ta yallɔ nɔmballɔ pam.

30 Ŋmɔŋ wa wa vuodiekemba ɔ vɔarina wa, ta yi banɔŋ vuodiekemba ɔ wana wa dɔ ba yi vuovɔna ɔ nɔŋŋa, ta vuodiekemba ɔ bala dɔ ba yiwo vuovɔna ɔ nɔŋŋa wa, ɔ kotɔ ba ŋmɔnsikpeŋ.

Ŋmɔŋ choti wɔa

31 Bɔa tɔ baa tɔ balɔ yaa gamma geŋ he mana ma? Du yi Ŋmɔŋ dɔ bie tɔ chaŋ, mɔnɔ baŋ biagɔ a tuoli tɔ?

32 Ŋmɔŋ die ka mɔŋ tɔ ɔ Bɔa wa, ama die ɔ nagɔ wa mɔŋ a birɔŋ kaaba tɔ wɔa. Du yi die ɔ yɔ tɔ ɔ Bɔa, bɔa wɔa ɔ kaŋ yɔ tɔ nyintɔalɔkaha mana.

33 Mɔnɔ baŋ biagɔ a balɔ chɔsɔ Ŋmɔŋ vuovɔarika? Ŋmɔŋ gbaŋ baari dɔ ba wo bɔaŋ ɔ jigɔŋ.

34 Mɔnɔ benne a baŋ biagɔ a dii ba sarɔya ta baari dɔ ba chɔsɔya? Vuonɔ wori. Masia die kpiye mɔŋ ta Ŋmɔŋ dɔ sɔgɔrɔ wa a nyɔŋ kuŋ me, ta lele ɔ kalɔ Ŋmɔŋ nuudiigin chaŋ a jɔsa wa a yɔa tɔ.

35 Bɔa baŋ biagɔ a vɔari tɔ a nyɔŋ Masia choti me? Wu-mugisike yaa, wahala yaa mugisinɔ yaa kɔŋ yaa zɔɔlɔŋ yaa sɔgɔchɔsɔŋ yaa kuŋ?

36 Siba ba maagina Ŋmɔŋ gbaŋkɔ ma dɔ:

“Fɔ wɔa vuosi yaala ba kɔv tɔ mɔŋ saŋŋa mana;

ta ti su siba yii
diekemba ba yalla a
gara
di ba korigi wa.”

³⁷ Ama waha gie mana ma,
ti yaa wa nyanjijij, Yisa Ma-
sia vuodieke di chone ti wo
ma.

³⁸ Dama n senj a siba di
jaanj wori a baanj biagi vvari
ti a nyij Masia choti me;
kunj yaa, misi yaa, malakasi
yaa, jumbati yaa, wudieke
di yinene lele yaa, wudieke
di bala ka yi sanja dieke di
bala ka kenj wo

³⁹ yaa jadieke di benne
njunsikpenj, yaa tujbanjka
chianj, jaanj wori naamij
mana mana ma a baanj biagi
a vvari ti a nyij Njij choti
me, choti dieke di nyina ti
Yomotienj Yisa Masia ma wa.

9

*Yaa gamma Njij anjan
Izara vuosi wia*

¹ N yiwo Masia suti
wia, wudieke n balala wa
yiwo wusie, n ka chiba
njunchibisi. Ta Njij
Halikasika di dii n siara di
n ka chiba njunchibisi,

² di yi manj yaa
sugichusisi dieke di wone
kpatij

³ n gbanj gbanj buurij wia.
Di tij nan yi mij nansij
manj tij nan biagi a zie vuosi
gie nanj ma di Masia chusisi
mij, n tij nan saagi.

⁴ Banij ba yiwo Izara vu-
osi, ta Njij die di vvari
ba, ba yi v balli, ta dagi ba
v chaankpenkpiij, ta saagi
anjan ba, ta yi ba v miraha,

ta dagi ba wusie jiamij, ta
yi ba nva.

⁵ Ba choonjksuij die yiwo
vuokpuma, ta Masia die di
tarigina a yi vuota wa die
yiwo ba wonyi. Njij,
vuodieke di yalla yiko jaanj
mana ma wa ye biri dieke di
wone kpatij. Wusie.

⁶ N ka baari Njij nvari
ka tuma; dama daa Izara
vuosi mana yine Njij vuosi
wusie.

⁷ Daa Abarahami haagisi
mana yine v haagisi wusie,
dama Njij die bal Abara-
hami di, “Aziki maarij bala
ba kenj yi fu haagisi.”

⁸ Die wia, daa vuodiekemba
Abarahami di murina vuota
murij yine Njij balli.
Vuodiekemba di yine Njij
nvari murij balli banij ba
senne yi Njij balli.

⁹ Njij die yi wa nvari gie
di, “Bij chaanj sanjka gie n
nan yinjij kenj, ta Sara murij
wa Bwadembij.”

¹⁰ Ama daa a mana wonde.
Rebeka die murij wa yiba ta
ba yi dembisi ta yaa choonj
balimij, wunij v yine ti
choonjksuij Aziki.

¹¹⁻¹² Ama sanja dieke die
ba yene ka murij ba ta ba ye
ka yi wudieke di yine vunij
yaa bianj, Njij die di bal
Rebeka di jakuuri nan kenj
janj buabike. Njij die bala
naa di v choti yi. Die v choti
yiwo di v vvari vuosi, daa ba
tusma wia; ama di yiwo v
chone ta vvari dene.

¹³ Siba Njij di bala
wudieke v gbanjku ma di, “N

vuort wa Jakobu ama ta zeti Esɔɔ.”

¹⁴ Bɪa tɪ baa tɪ balɪ? Tɪ nan balɪ dɪ Njɪmɪj ka yie wudieke dɪ vɪna yaa? Aayɪ, daa die.

¹⁵ Njɪmɪj die balɪ wa Mosisi dɪ, “Vuodiekemba n yaalala n chɪgt zɔɔlɪj banɪj man nan chɪgt zɔɔlɪj.”

¹⁶ Die wɪa, dɪ ka dɪ vuota dɪ yaalɪnana yaa a yie wudieke, ama dɪ yiwo Njɪmɪj zɔɔlɪnchɪgtɪla wɪa.

¹⁷ Dɪ maagɪya Njɪmɪj gbanjɔ ma a balɪ yɪ Faaro dɪ, “Manɪj Njɪmɪj n yɪ fɔ wo naan naa wɪa, dɪ n nagɪ fɔ a dagɪ n hagɪrɪj, ta vaa n saan mɔsɪ a ga tɪjgbanjka gie lɔga mana.”

¹⁸ Die wɪa, ɔ chɪga vuodiekemba ɔ yaalala dɪ ɔ chɪgt zɔɔlɪj, ta yie batan tɪba dɪ ka wɔmma wɪa sɪba ɔ yaala dene.

Yaa gamma Njɪmɪj sɪnyurɪj anaj ɔ zɔɔlɪnchɪgtɪla wɪa

¹⁹ Nɪ wɔnyɪ nan pɪasɪ mɪj dɪ dɪ yɪ die, bɪa wɪa Njɪmɪj dɪ yese vuota chɔsɔsɪj? Mɪnɪa baan bɪagɪ a zeti Njɪmɪj choti?

²⁰ Ama n zɔa, mɪnɪa yɪne fɔ dɪ fɔ yɪnjɪ balɪ wɪj a yɪ Njɪmɪj? Kpagɪj nan bɪagɪ a pɪasɪ vuodieke dɪ wɔnsɪna ka wa dɪ, “Bɪa fɔ wɔnsɪ mɪj naa?”

²¹ Dama vuodieke dɪ wɔnsɪna kpage yalla sien dɪ ɔ nagɪ tɔgɪj a wɔnsɪ kpage ale a nyɪj tɔgɪrɪ mi, ta kaanɪ dɪ vɪna ta kaanɪ dɪan dɪ ka vɪna.

²² Die gbanj gbanj Njɪmɪj dɪ yɪ; Die ɔ yaala ɔ dagɪ

wa ɔ sɪnyurɪj anj vuon mana sɪmma ɔ hagɪrɪj. Ama die ɔ dɪi wo suguru anaj vuodiekemba ɔ jɪna sɪnyurɪj anaj ba wa ta dɪ mɔ dɪ ɔ chɔsɔsɪ ba wa.

²³ Die ɔ yiwo naa, dɪ ɔ dagɪ ɔ yalla hagɪrɪj pam dene, ta die chɪgt vuodiekemba ɔ vuorɪna zɔɔlɪj dɪ ba gɔtɪ ye ɔ hagɪrɪbɔ a taan.

²⁴ Dama tɪ yɪne vuodiekemba ɔ wana daa Juu vuosi nyɪna ma, ama anaj vuodiekemba dɪ kana ka yɪ Juu vuosi gbanj.

²⁵ Naa die yɪ sɪba Hosia die dɪ maagɪna dene, dɪ Njɪmɪj baarɪ dɪ,

“Vuodiekemba die dɪ kana ka yɪ n vuosisi,

banɪj man nan nagɪ anj ba yɪ n vuosi;

ta buuri dieke die n kana ka cho wo,

banɪj man nan wa ba n buuri choti.

²⁶ Ta jigidieke die ba balɪ ba dɪ ba ka yɪ n vuosi wo, mi ba nan wa ba Miiɔlotɪen Nabidie Njɪmɪj ballɪ.”

²⁷ Njɪmɪj naazɔa Azaya die balɪ wa naa yaa gamma Izara vuosi ma dɪ, “Dɪi yɪ Izara vuosi dɪ dala sɪba mɔgɪj tambɔsɪj ama ba bɪta nan ye gbatɪtaanɪj;

²⁸ dama Njɪmɪj nan datɪ tɪjgbanjka gie vuosi tɪba a kpatɪ lagɪ lagɪ sɪba ɔ bala die wo.”

²⁹ Sɪba Njɪmɪj naazɔa Azaya die dɪ wolinne a balɪ wa dɪ, “Dɪi yɪ tɪ Yɔmɔtɪen vuodieke dɪ yɪne hagɪrɪtɪen wo die dɪ vaa tɪ buurɪj batan, dɪ tɪj

nan haaru ti siba di haaruna Sodomí ananj Gomora tigiŝt vuosi dene wo.”

Yaa gamma Izara vuosi ananj wovunaha wia

³⁰ Ta lele, bia ti nan wa balu? Ti nan balu di vuodiekemba di kana ka yi juu vuosi wo die ka mia di ba yi vuovuna Nmuti jigin, ama Nmuti die di baaru di ba yiwo vuovuna u nuija, ba yada wia.

³¹ Ama Izara vuodiekemba die di minana di ba yi muru diekemba di baan yi anj Nmuti baaru di ba yiwo vuovuna u nuija wa di waari ka.

³² Bia wia die ba waari ka? Die ba waari ka muti dama die ba mia muti di Nmuti balu di ba yiwo vuovuna u nuija daa ba yada wia ama ba tusma wia. Die wia, die ba gbinj tangbinjiri a nan,

³³ tanj dieke ba maaguna ka wia Nmuti gbanju ma di,

“Ye, manuj Nmuti nagi wa tanj a dvanj Zayoni tuj ma,

tanj dieke di baan vaa vuosi gbinj ananj ba nagist,

ta yi tanj dieke di baan vaa ba nan.

Ama vuodieke di yi wo yada kaanj dii viivi.”

10

¹ N numballi, n juusa Nmuti ananj n sunj mana di u vaa n gbanj gbanj n buurinj juu vuosi ye gbatitaanuj.

² N nan biagi a dii ba siara di ba du wa Nmuti ananj

nuijmutina; ama ba ka siba u sienj ananj wusie.

³ Ba ka siba sie dieke Nmuti di daaginana a vasa vuosi di yie vuovuna u jigin, ama ta yaala ba gbanj gbanj sienj, die wia ba ka suna ba gbanj tujgbanj a yia sie dieke Nmuti di daaginana a vasa vuosi di yie vuovuna u nuija wa.

⁴ Dama Mosisi muraha dusuj kaanj bi biagi vaa Nmuti baaru di vuonj yiwo vuovunuu u nuija; ama vuodieke nuij mana di yi Masia yada, Nmuti nan baaru di wunuj vuoke yiwo vuovunuu u jiginj.

Gbatitaanuj di yine vuonj mana suti dene

⁵ Mosisi die maagi wa naa yaa gamma Nmuti di bala u vaa vuonj yi vuovunuu u nuija du yi u du muraha; die u baaru di, “Vuodieke nuij mana di yinene wudieke muraha di daguna nan ye miivoli ka wia.”

⁶ Ama beri vuj dieke di nyinna yada ma balu wa naa Nmuti gbanju sunj di, “Da kenj yile fu sunj ma di minia baan juali ga arizanna?” (Ka chianj yiwo minia baan juali a ga arizanna ta yaa Masia a kenj sunj?)

⁷ “Da kenj bi yilime di minia baan sunj ga kpile tiginj?” (Ka chianj yiwo minia baan sunj ga a ga suguru Masia a nyuj kunj me?)

⁸ Wudieke Nmuti gbanju di daguna yiwo naa, di “Nmuti wovunaha kenj gbige nu muti; ka bie nu

nva ma ananj ni sɔgiti ma.” Wɔvɔnaha yiwo yada wudieke ti mɔsɔlnana wa.

⁹ Dɔ yi fu yuori fu nvaŋ a balɔ dɔ, “Yisa yiwo Yɔmɔtien”, ta yi yada fu sɔŋ ma dɔ Nɔmɔ die sɔgiri wa mɔŋ a nyɔŋ kuŋ me, Nɔmɔ nan gbatɔ fu a taanɔ.

¹⁰ Dama ti yine Yisa yada ti sɔgiti ma wɔa, Nɔmɔ dɔ baari dɔ ti yiwo vuovɔna ɔ nɔŋŋa, ta bi yuori ti nva a bala yadaka wɔa ti yese gbatitaanɔ.

¹¹ Dɔ maagɔya Nɔmɔ gbanɔku sɔŋ dɔ, “Vuodieke dɔ yine wo yada, ɔ kaan wɔŋ dɔi viivi.”

¹² Jaan ka puo Juu vuosi ananj vuodiekemba dɔ kana ka yi Juu vuosi. Nɔmɔ balɔŋka yine ti mana Yɔmɔtien ta sunɔe vuodiekemba mana dɔ jɔsɔnana wa.

¹³ Dɔ maagɔya Nɔmɔ gbanɔku sɔŋ dɔ, “Vuodieke nɔŋ mana dɔ jɔsɔnana ti Yɔmɔtien ta yaala sunɔŋŋ, nan ye gbatitaanɔ.”

¹⁴ Dɔ yi vuosi dɔ ka yi wo yada, lala ba baa ba jɔsɔ dɔ ɔ sunɔŋ be? Ta dɔ yi ba ka wɔŋ wɔvɔnaha, lala ba baa ba yi wo yada? Ta ba ka mɔsɔ wɔvɔnaha, lala ba baa ba yi a wɔŋ ka wɔa?

¹⁵ Ta dɔ yi Nɔmɔ dɔ ka tɔŋ tɔntɔntɔ mi, lala wɔvɔnaha dɔ baa a yi a mɔsɔ? Dɔ maagɔya Nɔmɔ gbanɔku ma dɔ, “Vuodiekemba dɔ ganana a mɔsɔla wɔvɔnaha kenɔŋ vɔna pam.”

¹⁶ Ama daa vuon mana die tuone wɔvɔnaha. Azaya die maagɔya mɔŋ Nɔmɔ gbanɔku sɔŋ dɔ, “Nɔmɔ, mɔna tuosinene wɔvɔnaha gie.”

¹⁷ Die wɔa, dɔ yi vuon dɔ wɔŋ wɔvɔnaha gie, die baan vaa vuoke yi Yisa yada, ta dɔ yi vuosi dɔ mɔsɔla Masia wɔvɔnaha die baan vaa ba wɔŋ.

¹⁸ N yaala n pɔasi a ye dɔ vuosi ka wɔŋ wɔvɔnaha yaa? Wusie, ba wɔŋya. Dɔ maagɔya Nɔmɔ gbanɔku sɔŋ dɔ,

“Vuosi wɔŋ ba lɔlɔŋ ananj ba wɔbalɔka tɔŋgbanɔka gie
lɔga mana mɔŋ.”

¹⁹ N yaala n bi pɔasi a ye dɔ Izara vuosi die ka sɔba ka chɔan yaa? Mosisi gban gban die wolinne a yɔŋŋi balɔ dɔ Nɔmɔ baari dɔ,

“N nan yi Izara vuosi yalluma nɔŋmaariŋ ananj vuodiekemba dɔ wone buuriŋ.

Ta vaa ba ju sunɔŋŋurɔŋ a yi buuri dieke dɔ yine gaatiŋ.”

²⁰ Azaya die dɔi wo dembisi, ta baari dɔ Nɔmɔ baari dɔ, “Vuodiekemba бага die dɔ wone n ma ye mɔŋ mɔŋ;

Ta nagi n gban a dagu vuodiekemba dɔ kana ka pɔasa yaala n jigɔŋ.”

²¹ Ama ɔ balɔ wa naa yaa gamma Izara vuosi ma dɔ, “N tɔri wa n nuun ŋmɔntɔasi ananj yun dɔ n tuo be ama ba yiwo

vuodiekemba di kana ka womma wia ta zeti n nvanj.”

11

Nmuj die di chigina Izara vuosi zoolinj dene

¹ N bi yaala n piast muj di, Nmuj zeti wo u gbanj gbanj u vuosi di yine Izara vuosi yaa? Aayi, u ka zeti be. Manuj n gbanj gbanj n yiwo Izara vuoj, ta yi Abarahami haaguj, ta nyuj Benjamani buurinj ma.

² Nmuj ka zeti u vuosi u vvarina a nyuj piiliku me wo. Ni siba wudieke di maaguna Nmuj gbanju ma yaa gamma Elaja die di fobilonana a yia Nmuj yaa gamma Izara wia dene:

³ Die u baari di, “N Yomutienj, ba kuv fu naazvaliba mana ta chustu fu korititi, manuj n nyuna ma tiala ta ba mia di ba kuv muj.”

⁴ Nmuj die di yinjji a balu wa di, “Manuj n yaa wa dembisi tuse ayopoyi vuodiekemba di yene ka jian buuj Baali.”

⁵ Die di su leleke gie gbanj: Izara vuosi bita ye beri ta Nmuj di vvari ba u zoolinchigula wia.

⁶ Du yi Nmuj di vvari vuosi di yi wo u zoolinchigula wia u vvari ba daa ba tuma wia. Nmuj di tuj vvara vuosi ba tuma wia, die nuj u zoolinchigulaha ka yi wusie zoolinchigula.

⁷ Naa dagiya di Izara vuosi bita dieke Nmuj di vvarina wa die yene jadieka ba mana

die di dina dida a yaala wa. Ama vuotialkaha sikpenj die haguru muj.

⁸ Naa die yi siba di maaguna Nmuj gbanju ma di, “Bina dieke di tianna a kenj tugj jinne, Nmuj die di yi ba ka siba wia chiasu, ta ka bi yese yaa womma.”

⁹ Di bi maaguya Nmuj gbanju suj di Davidi die baari di:

“Nmuj, vaa vuosi gie dbuga yi chachabisi a yigi be anj ba dii wahala;

¹⁰ ta vaa ba nine di yuj, amu ba kaanj di yese,

ta vaa ba sobj a zuberi ta daa biagi a tunti.”

¹¹ N yaala n piast a ye di Juu vuosi die di gbinne nanj a nan wa, die ba nanya muj a chustu mana? Aayi, daa die. Die ba yine bianj wia, ta Nmuj di gbatu vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi a taanj. Nmuj die yi naa amu Juu vuosisi nan di yaa nunjmaaruj ananj vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi.

¹² Juu vuosi bianj wia di yi tungbanjka gie vuosi di ye gbatitaanuj; ta banuj Juu vuosi di kana ka yi Nmuj choti wia yine vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi di ye gbatitaanuj, die wia du yi Juu vuosisi mana dianj di vaa ba tumbiatu ta ye gbatitaanuj, tungbanjka gie vuosi nan faast ye alibarika a tianj naa.

Vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi gbatitaanuj wia

13 N bala yia nūnū vuodiekemba dī kana ka yi Juu vuosi, n yene yi Masia tontontu nī jigij naa, n nan dī yaa nybūn nūgij n tūma ma.

14 Du yi man tū nan biagi a yi n gban gban n vuosi dī yine Juu vuosisi yallima nūnmaaru anan vuodiekemba dī kana ka yi Juu vuosisi, vuon zu dī tū nan yi batan ye gbatitaanū.

15 Die Nmun dī zetine Juu vuosisi, die v yiwo tūngbanka gie vuosi v zvalū, ama du yi Nmun dī saagi a tuo be ba yi v vuosi bībra, dī nan dī su lala? Dī nan dī su siba ba sugirina vuon a nyūn kun me die wo.

16 Du yi bumbūnan paanuku dī yi Nmun suti, nyintialikaha gban yiwo v suti. Du yi tūn nagisī dī yi Nmun suti, ka nagisī gban yiwo v suti.

17 Juu vuosi su siba tigin tu dieke dī vūna, ta Nmun die dī gobi tūka nagisī atan, ta nagi haagu tūn nagisī a taasi anan jadieke dī benne tigin me wo, a taasi a birūn jabalimū. Nūnū vuodiekemba dī kana ka yi Juu vuosi su siba haagu tūka nan, ta taasi Nmun wovūna dieke dī nyūna Juu vuosi jigij, ta su siba haagu tūka nan dieke dī taasina anan javūn dieke dī nyūna tigin tūka ma.

18 Die wia nī daa yilime dī nī tūn nan diekemba Nmun dī chiana a taan wa ta a su siba tigin tūka

nagisī wa. Nī daa ku-ulime, dama nī yine tūn nan, ta tūka nagisī dī yia nī sunjūn, daa nī sunjinene tūka nagisīsī.

19 Ama nī nan baari dī, "Wusie, Nmun chīa nagisī mi a taan mūn ta yi manūn vuodieke dī yine haagu nanka sien."

20 Ka sen yiwo wusie, ba kana ka yi yada wa wia v chīa ba, ta fonūn vuodieke dī yine yada wa wia v nagi fu a taasi ka ma. Die wia, da ku-ulime ka wia, ama chiguma nmaamū.

21 Juu vuosi vuodiekemba die dī sūna siba tigin tūka, Nmun die datī wa ba tūba, die wia nī da yilime dī v kaan biagi a datī nī tūba dūn.

22 Tī ye Nmun dī chiginana zoolūn ta bī tva dene. V tva mūn anan vuodiekemba dī kana ka yi yada, ama ta nan dī chiga nī zoolūn dū yi nī yie yada; ama nī ka yie yada v nan chīa nī gban a taan.

23 Du yi Juu vuosisi dī tarigi ba sunanyile ta yinji a yi Yisa yada, Nmun nan nagi ba a taasi jigidieke die ba wone a beri wo, dama v nan biagi yi die.

24 Nūnū vuodiekemba dī kana ka yi Juu vuosi su siba haagu tūn nagisī, ta Nmun dī chīa a taasi anan tigin tūn. Dī kaan dī haguūn dī Nmun nagi nagisī dieke v chiana a nyūn tigin tūka ma, ta bī nagi ka taasi anan ka gban gban tūka.

Nmun die dī chigina vuon

mana zoolij dene

²⁵ N numballi, n yaala ni summa woloburikun jaan, ka nan yi an ni daa yilime di ni yaa sibun: Ka yiwo di Juu vuosi batan yaa sikpen hagirin, di nan di su die a ga tug sanja dieke vuodiekemba mana di kana ka yi Juu vuosi ta Nmuj di vbari ba di ba ken yi Yisa sutu di ken Nmuj jigin.

²⁶ Die Juu vuosi mana di nan ken ye gbatitaanuj. Siba di maagina Nmuj gbanke ma di,

“Gbatitaantu wa nan nyuj
Zayoni tun ma,
a ken vbari Jakobu
haagisi a nyuj ba bian
mana ma.

²⁷ N nan zien vbari gie anan ba,
sanja dieke man ken
vbari ba a nyuj ba
bian ma.”

²⁸ Juu vuosi die di zetine Yisa wovunaha die yine ba yi Nmuj dataasi, ta die wia nunuj vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi di ye gbatitaanuj. Nmuj die di vbarina Juu vuosi buurin ta cho be wo, die di yiwo ba chookkusbiba wia,

²⁹ dama du yi Nmuj di vbari vuosi a yi v piini, v ka tariga v sanyile.

³⁰ Nunuj vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi die zeti wo Nmuj nban sanja dieke di tianna wa, ama lele v chigi ni wa zooluj, dama Juu vuosisi di zetine v nban wia.

³¹ Lele Juu vuosisi zeti wo Nmuj siba ni gban die ni

zetine die wo, Nmuj die di chiguna ni zooluj dene wo, die gban gban v nan chigi ba zooluj.

³² Nmuj yaala vuosi mana summa di ba yiwo vuodiekemba di zetine v nban, amv v nan chigi ba zooluj.

Nmuj birin wia

³³ Nmuj nyinti wo kpatin; ta v yan anan v sibun wo magisin. Muna sibina Nmuj sanyile ta nan biagi siba v sieti?

³⁴ Siba di maagina Nmuj gbanke sun di:

“Muna sibina Nmuj
sanyile,
ta nan biagi a kpaan
wa?”

³⁵ Muna yene yi Nmuj jaan, ta v mu di v yinji tun wo?”

³⁶ Nmuj die naana jaan mana ta pogili a mana ta v wia a beri. Ni vaa v ye birin yaa gamma haahuu. Wusie.

12

*Vuon di bala v tun Nmuj
tsuma dene*

¹ Die wia, n numballi, Nmuj zoolinchigula wia n jusa ni di ni nagu ni nyugbanuj a yi wa, an ka yi kaabi dieke di yalla miivoli, ta du v nyuna ma, die v yaala. Ni yi naa, ni nan di jama wa v yaala ni jama wa die wo.

² Ni daa vaa ni berin summa siba tugbanke gie vuosi berin di sina die wo. Ni vaa an Nmuj tarigi ni sanyile anan wusie,

ta wɔnsɪ nɪ berɪŋ vʊtɪŋ;
die nɪ nan dɪ sɪba ta yie
wudiekemba dɪ vʊna ta
fiata ɔ sɔŋ.

3 Nɪmɪŋ die dɪ chɪgɪna
mɪŋ zɔɔlɪŋ wɪa maŋ bala nɪ
mana dɪ vuon da yilime dɪ
ɔ yiwo vuokpɪŋ a tɪaŋ ɔ
sɪna die; Nɪ vaa vuon mana
yilime ta sɪmma yada dieke
Nɪmɪŋ dɪ yɪna wa magɪsɪŋ.

4 Vuota nyɪŋgbanɪŋ puoye
mɪŋ, ta lɔgɪŋ mana yaa ka
tɔɔma, ama ta lagɪŋ a yɪ
nyɪŋgbanɪŋ balɪmɪŋ.

5 Die gbanɪŋ dɪ sɪ, sɪba
tɪ dala die wo, ama tɪnɪŋ
aŋaŋ Masia dɪ lagɪŋ a yiwo
nyɪŋgbanɪŋ balɪmɪŋ, ta tɪ
mana nyɪŋgbanɪŋ die dɪ
lagɪŋ a yɪ nyɪŋgbanɪŋ balɪmɪŋ.

6 Nɪmɪŋ yɪ wa tɪ mana piini
yiri yiri mɪŋ dɪ tɪ nagɪ a tɔŋ.
Die wɪa, vuon mana nagɪ ɔ
piini dieke Nɪmɪŋ Halɪkasɪka
dɪ yɪna wa wa a tɔŋ sɪba ɔ
yɪna wa dene. Dɪ yɪ fɔ piini
dɪ yɪ dɪ fɔ yɪŋŋi bala Nɪmɪŋ
wɪa, dɪ mɔ dɪ fɔ tɔma fɔ
yada dɪ sɪna die,

7 ta dɪ yɪ fɔ piinike dɪ yɪ dɪ
fɔ sunɪime fɔ chanchaalɪŋ,
dɪ vʊna dɪ fɔ sunɪi, dɪ yɪ
dɪ fɔ dagɪma fɔ chanchaalɪŋ,
dɪ vʊna dɪ fɔ dagɪ.

8 Ta dɪ bɪ yɪ dɪ fɔ
kpaŋŋɪsɪma fɔ chanchaalɪŋ,
mɔ dɪ fɔ yiwo dene. Dɪ
yɪ vuosi sunɪiŋ, dɪ vʊna
fɔ sunɪime be aŋaŋ fɔ sɔŋ
mana, ta dɪ yɪ fɔ yaa yiko
vuosi me, fɔ tɔmma yiko
tɔɔma vʊtɪŋ; ta dɪ yɪ fɔ
piinike dɪ yɪ dɪ fɔ chɪgɪma
vuosisi zɔɔlɪŋ, dɪ mɔ fɔ

chɪgɪma zɔɔlɪŋ aŋaŋ fɔ sɔŋ
mana.

9 Vaa fɔ choti yɪ wusie
choti, ta hama jadieke dɪ
yine bɪaŋ, ta mɪŋŋɪ a pɔgɪlɪ
jadieke dɪ vʊna.

10 Nɪ chome vʊtɪŋ sɪba
vuon aŋaŋ ɔ nɪmbɔa dɪ
chone taŋ dene wo, ta yɪma
taŋ jɪlɪma.

11 Nɪ tɔmma aŋaŋ
nɪŋŋɪmɪna ta daa yallɪma
walɪnkpɪasɪ, ta tɔmma tɪ
Yɔmɔtɪeŋ tɔɔmaha aŋaŋ nɪ
sɔŋ mana,

12 ta vaa nɪ tamaka yɪ nɪ
sɔgɪfɪalɪŋ, ta dime suguru nɪ
wahala ma, ta jɔɔsɪma Nɪmɪŋ
saŋŋa mana,

13 ta vɔarɪ nɪ nyinti a
yɪma nɪ nɪmballɪ diekemba
dɪ wone wo, ta tuosime
Nɪmɪŋ vuosi dɪ yine chaanɪŋ
nɪ tige me ta yɪ ba chaanti.

14 Nɪ jɔɔsɪ Nɪmɪŋ dɪ ɔ yɪ
alibarika a yɪ vuodiekemba
mana dɪ mugisinene nɪ, nɪ yɪ
naa, nɪ daa jɔɔsɪma Nɪmɪŋ dɪ
ɔ kakaati a yɪ ba.

15 Dɪ yɪ vuon dɪ yaa
sɔgɪfɪalɪŋ, nɪ gbanɪŋ nɪ
yallɪma sɔgɪfɪalɪŋ aŋaŋ wa,
ta vuodieke dɪaŋ dɪ yaa
sɔgɪchɔɔsɪŋ, nɪ yallɪma
sɔgɪchɔɔsɪŋ aŋaŋ wa.

16 Nɪ yallɪma sɔŋanyili
balɪmɪŋ, ta daa yallɪma
kalinbaani, ama nɪ lagɪma
aŋaŋ wabɪtɪ, ta daa yilime
dɪ nɪ yaa nɪnyuorɪŋ.

17 Nɪ daa tɔmma bɪaŋ a
yɪma vuodiekemba dɪ tɔnna
bɪaŋ a yɪ nɪ; nɪ kpaŋŋɪ
nɪ gbanɪŋ a yɪ wudieke vuon
mana dɪ sɪbɪna dɪ ka vʊna.

18 Ni kpaṅṅi ni gbaṅ a be-mme aṅaṅ suguḃaguṅ aṅaṅ vuonṅ mana.

19 N nɔballi choti, ni daa keṅ a yi biaṅ a yi vuodiekemba di yine ni biaṅ, ama ni vaa Nṃuṅ tuṅ hanu mi. Di maagɔya Nṃuṅ gbaṅku ma di, "Manuṅ n nyuna ma yalla yiko di n datu vuosi tɔba; n balla n tuṅ hanu mi, Manuṅ Nṃuṅ n balla naa."

20 Ama ni yime sɔba di maaguna Nṃuṅ gbaṅku ma di, "Du yi koṅ di yalli fu dataaṅ, yi wa nyindiike, du yi nyanyuule di yalli wa yi wa nyaṅ aṅ u nyuu"; dama fu yie naa, yi wo wo viivi me.

21 Ni daa vaa biaṅ nyaṅṅi ni, ama ni nagi tɔnvuna a nyaṅṅi biaṅ.

13

Ti mɔna ti tuosime nyiṅkɔra nva dene

1 Vuonṅ mana mu u tuosime tuṅgbaṅka nyiṅkɔraha nva; dama vuonṅ wori ta yaa u gbaṅ gbaṅ u yiko ta ka ka nyuṅ Nṃuṅ jigij. Nṃuṅ yine vuodiekemba di yalla yikoke di yalli yiko.

2 Die wɔa, vuodieke di kana ka tuose nyiṅkɔraha nva zeti wo wudieke Nṃuṅ di yine, ta banuṅ vuosi mi nan ye tɔɔdatuṅ.

3 Di yi wo vuodiekemba di yinene biabu chigunana tuṅgbaṅka nyiṅkɔraha ṅmaamuṅ, ama vuodiekemba di kana ka yie biabu ka chiga ba ṅmaamuṅ. Du yi fu ka yaala fu chiguma

jakɔtuṅ ṅmaamuṅ die nuṅ yine wudieke di vuna ta u nan buru fu.

4 Dama u yiwo Nṃuṅ tontontu a tuma wudieke di vuna a ya ni, ama du yi fu yie biaṅ, die nuṅ chiguma wa, dama u yaa sien di u datu fu tɔbuṅ. U yiwo Nṃuṅ tontontu ta zie Nṃuṅ nan ma a data vuodiekemba di yinene biaṅ tɔbuṅ.

5 Die wɔa, di vuna ni tuosime nyiṅkɔraha nva, daa ni faasuna a chiga tɔɔdatuṅ wɔa, ama di yiwo wudieke di vuna.

6 Ni mu ni tumme lampo dama nyiṅkɔraha yiwo Nṃuṅ tontontuṅ, ta di yi ba tuma di ba nagi lampoke a muṅṅi daansuma tuṅgbaṅka.

7 Die wɔa, ni yi ba jadieke di yine ba suti, du yi sanṅa di keṅ tuṅ di ni tuṅ vuota lampo, yaa nyindiekemba di mɔna di fu tuṅ a lampo; ta yuma ba mana juluma ta jaama ba.

Choti wɔa

8 Ni daa yalluma vuonṅ hamuṅ. Hamuṅ dieke ni mɔna ni yalluma yine, ni chome taṅ. Vuodieke di chone u chanchaalṅ, u yiwo wudiekemba mana mɔraha di daguna wa.

9 Dama mɔraha dagɔya di, "Da keṅ tuṅ hogukpana yaa daakpana tuma, da keṅ a kuv vuonṅ; da keṅ a gaari; da keṅ yaaluma lola aṅaṅ fu chanchaan jaan" ta mɔraha atan di tialɔ a guti naa ma ta a mana di laguṅ a baari di, "Chome fu chanchaan sɔba

fu chone fu gbanj gbanj die wo."

¹⁰ Du yi fu cho fu chanchaanj, kaanj yiwo bianj; dama fu yaa choti di dagiya di di wa Nmuj miraha mana.

¹¹ Di mu wa ni yime naa dama ni siba sanja dieke ti benne wo di sina dene. Sanja tugiya muj di ni hagi ni gbuuj ma. Dama ti gbatitaanuj sanja gbigiye muj, ka ka yaa siba die ti piiline a yi Yisa Masia yada wa.

¹² Yuku tianna muj, ta tun di vuuna. Die wia, ni vaa ti vaa lumuj ma tumaha, ta nagi ti chaanuj ma tun taala nyinti.

¹³ Ni vaa anj ti tumma vuj ma siba vuodiekemba di benne chaanuj ma tumma, ta da nyume daanj a bugime, yaa a tumma hogokpana yaa daakpana tumma, yaa ta tumma digunt tumma, yaa a tumma tuntumbiatu yiri yiri, yaa ta waga waaguj yaa ta yaa nunjmaaruj ananj tanj.

¹⁴ Ni vaa ti Yomutienj Yisa Masia kagi ni, ama ta vaa ni nyujgbanuj lohbiatu, ta da yilime a wia.

14

Ni da chvvsima tanj

¹ Ni tuo vuodiekemba yada di kana ka dala ta daa nigma nunhaguruj ananj ba, ba yada wia.

² Vuonj wonyi yada nan vaa v dii jaanj mana, ama vuodieke yada di kana ka dala wa chvart wa nonj.

³ Ama ni daa galuma tanj ba dine yaa ba kana ka die jaanj wia, dama Nmuj tuo ni mana muj.

⁴ Muna yine fu, fu baanj biagi a bali chvsvi vuonj tuntuntu? Di yiwo v gbanj gbanj v Yomutienj wo baanj bali di v tumaha vuna yaa di ka vuna. Ama v tumma nan di vuna dama v Yomutienj wo nan biagi a yi anj v tumma di vuna.

⁵ Vuosi batanj yile di daraa atanj vuna a tianj daraa atanj, ta batanj dianj di yile di daanj mana vuna muj. Vuonj mana poguli wudieke v yine yada wa.

⁶ Vuodiekemba di yilinene di daanj kaant vuna a tianj daraa a tanj wa, tumma die a yuma ti Yomutienj julma; ta vuodieke dianj di dine nyindiike mana, v gbanj v yi die ta yuma ti Yomutienj julma; dama v waasa Nmuj ka ma; ta vuodieke dianj di chvartna nyindiikehe a tanj wa yiye die a yia ti Yomutienj julma ta v gbanj v waasa Nmuj.

⁷ Du yi ti yaa miivoli yaa ti kpi, ka yiwo Nmuj wia daa ti gbanj gbanj wia.

⁸ Du yi ti yaa miivoli, ti Yomutienj wia yine ti yaa miivolike; du yi ta ti kpi, v choti wia ta ti kpi. Die wia, du yi ti kpi yaa ti yaa miivoli ti yiwo ti Yomutienj sutu.

⁹ Masia die kpiye muj ta hagi kunj me di v yi vuodiekemba di yalla miivoli ananj kunti Yomutienj.

¹⁰ Ta funuj nunj bia yine

fu bala chussa fu numbua? Yaa bia yine fu ka yia fu numballi juluma? Ti mana nan daansi ken a zie Nmuti nuna an u dii ti sariya.

11 Di maagya Nmuti gbanke ma di,

“N senne beri naa, buuriŋ mana nan gbirigi n nuna,

ta vuon mana nan balu di n sen yiwo Nmuti.

Manuŋ Nabidie Nmuti bala naa.”

12 Die wia, vuon mana nan ken balu a yi Nmuti u wuyike.

Da yi fu numbua nan

13 Die wia, ti daa chussima ti chanchaalin sara, ama ta summa ti sugiti ma di ti kaan yi wudieke di baan vaa ti numbua nan.

14 Ti Yomotien Yisa vaa man siba a baari di nyindike wori ta yaa diginti ta ka vuna anan diile. Ama du yi vuon di yi yada di nyindike atan chvari, die nu u vaa an ka chvarima u jigin.

15 Du yi fu numbua son di chussi jadieke fu dine wia, die nu ka bi tuma choti tuma. Da vaa nyindike dieke fu dine wo chussi fu numbua dieke Masia di kpine u wia wa.

16 Jadieke fu yilinene di ka vuna wa, daa vaa vuosi balu wuban yaa gamma ka ma.

17 Dama Nmuti naari wubalika ka yi diile yaa nyuule wubalika, ama ka yiwo sugiyalin anan sugidvagin anan sugifali

dieke Nmuti Halikasika di yinana wa.

18 Vuodieke di dina Masia die, Nmuti nan di yaa sugifalin anan wa, ta vuosi nan di yia wa juluma.

19 Die wia, ni vaa ti kpanji ti gban a yime wudieke di baan yaa sugidvagin a ken anan wudieke ti baan yi a sunji tan.

20 Ni daa ken chussi Nmuti tuma nyindike wia. Nyindike mana vuna nu, ama di ka vuna di fu dii nyindike dieke di baan yi fu numbua yi ban.

21 Wudieke di muna di ni yi yiwo naa, di kpa di ni vaa non non anan daan nyuule yaa ni baan di yie wudieke di baan yi ni numbua yi ban.

22 Ni yine yada die yaa gamma nyindike diile die wo, ni vaa ka bemme ni anan Nmuti sunsun. Wudieke vuon di yine ta yile di di vuna ta ka chulya, sugifalin yiwo u sutu.

23 Ama du yi u chulu yaa gamma jadieke u dinene me, ama ta dii, die nu u yiwo ban, dama u ka dii ke anan yada. Du yi vuon di ka yi yada di jaan vuna, ama ta ken yi die, di yiwo ban.

15

Yaa gamma chanchaalin sunjin wia

1 Tuntu vuodiekemba yada di haginana wa, mu ti sunji wo vuodiekemba yada di kana ka dala wa, ta daa

tumma ti gbanj gbanj choti nyutuna ma.

² Ni vaa ti mana бага be-mme ti numballi ma ta sunji be anj ba dia Yisa Masia sieku vutun.

³ Wotun Masia die ka yaala u yi u gbanj gbanj u choti. Di maagya Nmuj gbanju ma di, "Vuodiekemba di zanana fonun Nmuj, zia wa manun."

⁴ Wudieke mana di maagina Nmuj gbanju ma wa, maagya mun di ti bugiri a nyun ka ma. U gbanju yia ti wa suguru ta bi yia ti kpaadensin di ti yalluma tama.

⁵ Nmuj vuodieke di yinana suguru anan kpaadensin yi ni sugibalimun siba Yisa Masia di yaala die wo,

⁶ amu ni mana nan lagisi anan sugibalimun a biri Nmuj vuodieke di yine ti Yomutien Yisa Masia Choon wa.

Vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi Nmuj jiamun wia

⁷ Ni tuosime tan siba Masia di tuone ni dene wo amu Nmuj saan nan ye birun.

⁸ Dama Masia die birun wa Juu vuosisi tuntuntu, di u dagu di Nmuj yiwo wusietien, ta vaa nua diekemba Nmuj di yina ni choonkububa ken yi wusie,

⁹ ta bi vaa vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi di biri Nmuj u zoolunchigulaha wia. Di maagya Nmuj gbanju ma di Davidi die baari di:

"N nan biri fu vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi jigin;

ta chia yila a biri fu saan."

¹⁰ Di bi maagi di:

"Ninun vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi ni yalluma sugifalin, nunun anan Nmuj vuosi."

¹¹ Ka bi maagi di:

"Ninun vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi mana biruma Nmuj, buurin mana biruma wa."

¹² Azaya gbanj die maagya Nmuj gbanju ma di:

"Jeesi haagun nan daansi ken,

u nan ken daansa vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi,

ta ba nan di yaa tama u ma."

¹³ Nmuj vuodieke di yina ni tamaka, ni yine wo yada wia, suuli ni anan sugifalin anan sugudugun amu ni tamaka nan di guta anan wotun u Halikasika haguun wia.

Wudieke wia Pooli die di maagina gbanju gie anan dembisi

¹⁴ N numballi, n siba n sun ma di ni berin vuna, ta ni siba Nmuj waha vutun ta biagi kpaama tan.

¹⁵ N maaginana gbanju n dii wo dembisi di n tunsu ni ni wia a tan, dama Nmuj die chigi wa n zoolun,

¹⁶ ta vaa man yi Yisa Masia tuntuntu, di n musuma wovunaha a yima vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi, ta ba yi siba piini a yia wa, ta u

Halikasika nan vaa ba yi vuovuna ta fiala v sɔŋ.

17 Yisa Masia wia n nan biagi kuule aŋaŋ n tɔnnana tɔŋ dieke a yia Nmunu.

18 N yaala n dagi ni tɔŋ dieke Masia di vana maŋ yi, ama n kaan biagi a bal yaa gamma vuogaasi tɔma ma, v vaa maŋ bal v wɔvunaha a yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi, ta tɔŋ mamachi tɔnkɔuma diekemba di vana ba yi yada.

19 Nmuŋ Halikasika haguŋ die vana maŋ tɔŋ mamachi tɔmaha gie, die wia n dene nyuŋ Jerusalemi a di dia tigiŋ a keŋ tugi Yilirikumi tɔŋ ma wa, ta die a muŋ Masia wɔvunaha jigini mana.

20 Die wia, die n di dia muŋ aŋaŋ nuŋmuŋa ta muŋa Masia wɔvunaha a yia vuodiekemba di yene ka wɔŋya; n ka yaala n ga jigidieke vuon di wone a muŋ waha,

21 dama di maagya Nmuŋ gbanɔ ma di;

“Vuodiekemba ba yene ka muŋ v waha a yi ba nan ye ke,

ta vuodiekemba di yene ka wɔŋ v waha nan siba a chiasɔ.”

Pɔɔli die di sanna di v kaagi Romi tɔŋ vuosi dene

22 Wia pam die kaguŋ muŋ sien maŋ ka biagi keŋ a kaagi ni.

23 Ama lele n kpatina n tɔmaha tɔŋgan ka gie chaaku naa, ta di yi bina

pam wɔnna n yaalala di n keŋ a kaagi ni,

24 ama lele n nan kaagi ni, maŋ kaagi ni kuŋ chaan di kaan yɔasi pam, n nan di yaala di ni sunji muŋ aŋ n ga Speeni tɔŋgan ma.

25 Ama lele nuŋ, n gara Jerusalemi di n ga sunji Nmuŋ vuosi mi.

26 Dama Yisa diduŋ diekemba di benne Masedonia aŋaŋ Akaya tɔŋgan ma wa sanya muŋ di ba chiasɔ ligire a sunji Nmuŋ vuosi diekemba di benne Jerusalemi ma ta yi zɔɔlɔntielibe.

27 Di yiwo wusie di, di yiwo ba gban gban ba choti ba yia ba piinike mi. Di vuna di ba yi ba, dama Nmuŋ wɔvunaha die nyuŋ wa Jerusalemi vuosi jigini a keŋ ba jigini. Die wia di vuna di ba yi ba piinisi gie.

28 Maŋ keŋ Jerusalemi a nagɔ piinisi a yi ba n nan nyuŋ mi a ga Speeni tɔŋgan ma ta kaagi ni maŋ keŋ gara mi.

29 N siba a baari maŋ keŋ keŋ ni jigini, Masia sunjin nan di bie ti ma pam.

30 N numballi, ti Yɔmɔtien Yisa Masia saan ma aŋaŋ Nmuŋ Halikasika choti wia, ni juŋsɔma Nmuŋ aŋaŋ nuŋmuŋa n wia ta sunji muŋ.

31 Ni juŋsɔ Nmuŋ di v kaguŋ muŋ a nyuŋ vuodiekemba di kana ka yi Yisa Masia yada ta bie Judia tɔŋgan ma wa nuusi me, ta bi juŋsɔma di piini dieke n bala n nagɔ yi

Ŋmɔŋ vuosisi, ba nan tuoke aŋaŋ sɔgɔfɔlɔŋ.

³² Nɔ jɔsɔ Ŋmɔŋ a yi mɔŋ naa, ɔ saagi, n nan dɔ yaa sɔgɔfɔlɔŋ, ta keŋ voosi bita nɔ jiginj.

³³ Ŋmɔŋ vuodieke dɔ yɔnana tɔ sɔgɔɔvaku bemme aŋaŋ nɔ mana. Wusie.

16

Waasɔŋ

¹ N yaala n bali nɔ yaa gamma tɔ taa Fiibi wɔa, ɔ yiwo vuodieke dɔ yine Yisa dɔdɔsɔrɔba susunŋiru Senkiria tɔŋ ma.

² ɔ keŋ keŋ nɔ mɔŋŋɔ tuo wo tɔ Yɔmɔtien saan ma sɔba Ŋmɔŋ vuosi dɔ mɔna ba tuo chaanɔ dene. Ta sunŋi wo ɔ yaalinana sunŋi dieke mana a nyɔna nɔ jiginj, dama ɔ sunŋi wo vuosi pam, aŋaŋ n gbaŋ.

³ N waasa Pirisila aŋaŋ ɔ chɔrɔ Akuyila, vuodiekemba dɔ yine n chanchaalɔŋ tɔntɔntɔŋ Yisa Masia tɔɔma ma.

⁴ Die ba nagɔ wa ba mɔsɔ a gbatɔ n miivoli, die wɔa maŋ waasa ba, daa n nyɔna ma waasinana ba, ama manɔŋ aŋaŋ vuodiekemba dɔ kana ka yi juu vuosi ama ta yi Yisa dɔdɔsɔrɔba wa.

⁵ N bɔ waasa Yisa dɔdɔsɔrɔŋ diekemba dɔ lagɔnanna ba tigiri me ta jɔama Ŋmɔnnɔ. Ta waasa n zɔavɔnɔ Epanetusi, vuodieke die dɔ wolinne a yi

Yisa dɔdɔsɔrɔ Asia tɔŋgbaŋ ma.

⁶ Ta waasa Meri, vuodieke die dɔ faasɔna a tɔŋ a yi nɔ;

⁷ ta waasa Andironikusi aŋaŋ Juniasi vuodiekemba dɔ yine n buuriŋ, ta die maŋ ŋaŋ ba die dɔ lagɔŋ a bie dansarɔka ma wa; ta Masia tɔntɔntɔba dɔ sɔba vɔnɔŋ, banɔŋ ba wolinne a yi Masia dɔdɔsɔrɔŋ n ma.

⁸ Ta waasa n zɔavɔnɔ Ampiliatusi, vuodieke n chone tɔ Yɔmɔtien sienj me.

⁹ Ta bɔ waasa Hubanusɔ, vuodieke dɔ yine tɔ chanchaan tɔntɔntɔ Masia tɔɔmaha ma, aŋaŋ n zɔavɔnɔ Sitakisi.

¹⁰ Ta waasa Apilisi, vuodieke dɔ yine magɔsɔŋ ama ta bɔ dɔ Masia aŋaŋ wusie wo, ta waasa Arisitobulusi tiginj vuosi mana.

¹¹ Ta bɔ waasa Herodoni, vuodieke dɔ yine n buuriŋ, aŋaŋ vuodiekemba dɔ benne Nasisusi tiginj me wo ta yi tɔ Yɔmɔtien dɔdɔsɔrɔba wa.

¹² Ta bɔ waasa Tiri-faana aŋaŋ Tiri-fosa, vuodiekemba dɔ tɔnnana tɔ Yɔmɔtien tɔɔmaha, aŋaŋ n zɔavɔnɔ Pesisi, vuodieke dɔ faasɔna a tɔŋ tɔɔma a yɔa tɔ Yɔmɔtien wo.

¹³ N bɔ waasa Rufusi, vuodieke dɔ faasɔna

a tuma a yia ti
Yomutien wo, anan
v nun, vuodieke di
nagina mun a birin v
boa wa.

14 Ta waasa Asikiritusi anan
Feligoni anan Hemisi
anan Patorobasi anan
Hemasi anan ti
numballi diekemba
mana di yine Masia
didusuriba mi wo.

15 N bi waasa Filologusi anan
Julia anan Nerusi
anan v taa wa anan
Olimpasi anan Nmun
vuodiekemba mana di
bene ba jigiri.

16 Ni waasi tan vurun
vurun. Masia
didusuriba di benne
jigin mana waasa ni.

Kpatin kpaamin

17 N numballi n kpaama
ni mun, di ni summa
vuodiekemba di puonene
Yisa didusurin ta kaga ba
v sien me, ta ka bi di dagu
dieke ni tuone wo, ni vbari
ni gban ta va ba.

18 Dama vuosi mi ka jama
ti Yomutien Masia ama ba
di wa ba gban gban ba
lola. Ba yaa nvanansin a
gaama vuodiekemba di kana
ka siba wa.

19 Vuon mana wonyia mun
ni dina Masia wovunaha
dene, die wia n yaa wa
sugifalin pam anan ni. Ta
yaala ni yallina yan yaa
gamma jadieke di vuna ma,
ama ni da tuosime jabtan.

20 Di kaan yvasi an
Nmun vuodieke di yinana ti

sugidvagin wa nan vaa an ni
tbi tbi Sitaani sikpen me.

Ti Yomutien Yisa Masia
sunji ni.

Waasin bibra

21 N tuntun chanchalin
Timoti waasa ni; ta n
numballi Lususi anan Jasoni
anan Sosipata dian di waasa
ni.

22 Manin Tesusi vuodieke
di maagina wudieke Pooli
di bala naa waasa ni, ti
Yomutien Yisa saan ma.

23 Gayusi, vuodieke di yine
manin Pooli tigin tien wo,
ta Masia didusurin di jama
v tigiri me gban waasa ni.
Erasitusi, vuodieke di yine
tika gie ligire gbigrariv wa,
wvunin anan ti numboa Kosi-
tusi gban waasa ni. ((

24 Ti Yomutien Yisa Masia
sunji ni mana.))

Kpatin Nmun jvsvin

25 Ni vaa ti biri Nmun,
dama v biagina vaa ni ye
yigi ni yadaka a yalli ken
ken, anan die n mvulunna
wvunna yaa gamma Yisa
Masia ma wa, ka yuori a
dagu ni wusie dieke die di
loburina wa bina bina die di
tianna wa.

26 Wvunin Nmun naazvaliba
die tuohe mun a maagha a yi
gbanin ma ta yuori wusieke;
ta Nmun vuodieke di benne
sanja mana wa di yi nvan
di buurin mana nan di siba
ka, amv ba nan yi Masia
yada ta di v nvan.

27 Wvunin v nyuna ma v
yine Nmun ta yi yiantien,
vuon mana birima wa yaa

gamma haahu, Yisa Masia
saan ma. Wusie.

Pöoli bumbunjan gban dieke die v maagna a yi Korinti tun vuosi wonna

1 Manun Pöoli vuodieke Yisa Masia die di wana di n yi v tontuntu Nabadie Nmun choti ma, manun anan ti numbua Sosenesi maaginana gbanju gie

2 a ya nunun vuodiekemba di dina Nmun a bie Korinti tun ma, nunun vuodiekemba Nmun di vvarina di ni yi v vuokasimba ba, ta yi v sutu a lagun anan Yisa, anan vuodiekemba mana di benne jige mana ta jama ti Yomutien Yisa Masia; wunun v yine ba Yomutien, ta bi yi tunun ti Yomutien wo.

3 Ti Chöon Nabadie Nmun anan ti Yomutien Yisa Masia sunni ni ta bi yi ni sugidvagan.

Pöoli die di waasina Nmun dene

4 Manun n waasa Nmun sanja mana ni wia anan v chiguna ni zoolun ta sunne ni Yisa Masia wia,

5 dama ni yese jaan mana Yisa Masia ma mun, ta munni bala wia ta bi munni siba wudieke mana v bala ni chiasti.

6 Masia wudieke die ti daguna ni, ni munni tuohe mun a poguli.

7 Die wia ni ka waari Nmun Halikasika piini kaan

gban anan ni gbarina anan nununna daa dieke ti Yomutien Yisa Masia di bala v kenj wo.

8 V nan munni gbari ni amv ni nan di hagi a ga tug di daa dieke ti Yomutien di bala v kenj wo ta ni kaan di yalli wöbuan ni ma.

9 Wudieke Nmun di baari v nan yi, kanun v yie. V vvarina ni di nunun anan v Bua Yisa Masia yi nuabalimun a bemme.

Masia didusun puole wia

10 N numballi, n jusa ni ti Yomutien Yisa Masia saan ma di ni mana lagun anan nuabalimun, ta nunhagun daa bemme ni sunsun, ta ni yi nuabalimun anan sunanyilibalimun.

11 N numballi, Kilowo tigin vuosi bal mun mun di ni yalli wa nunhagun anan tan.

12 Ba bal mun mun di ni batan baari ba di wa manun, ta batan dian di baari di ba di wa Apolosi, batan dian di baari di ba di wa Piita, ta batan dian di baari di ba di wa Masia.

13 Masia wa puo puo mun? Die ba kpaasi mun mun daganu ma ni wia? Yaa die ba siwa ni Nmun nyaabu manun Pöoli saan ma?

14 N waasa Nmun di n ka su ni wonyi mana Nmun nyaan ntaala Kirisipusi anan Gayusi.

15 Die wia ni wonyi mana kaan biagi a baari ba su ni

wa N̄m̄iŋ nyaabu n saan ma d̄i n̄i d̄ia m̄iŋ.

¹⁶ N̄ b̄i s̄iwa Sitifanasi aŋaŋ v̄ deŋ N̄m̄iŋ nyaabu, ama n̄ ka b̄i t̄iŋst̄i d̄i n̄ b̄i s̄i vuon̄ b̄ibra.

¹⁷ Dama Masia ka t̄uŋ m̄iŋ d̄i n̄ keŋ s̄iŋma vuosi nyaabu; U t̄uŋ m̄iŋ m̄iŋ d̄i n̄ keŋ m̄uŋl̄iŋma v̄ w̄w̄v̄iŋnaha a ȳiŋma vuosi. Daa n̄ naḡiŋma vuota s̄iŋiŋ a bal̄iŋma ȳiŋma ba; die maŋ t̄iŋ ȳie die, d̄i t̄iŋ nan ȳi Masia vuodieke d̄i kp̄ine dagar̄ik̄u ma wa kumbu waari ka haḡiŋiŋ.

Masia kuŋ die d̄i daḡiŋa N̄m̄iŋ haḡiŋiŋ aŋaŋ v̄ s̄iŋiŋ dene

¹⁸ Vuodiekemba d̄i bana N̄m̄iŋ sieku ban̄iŋ ba ȳile d̄i Masia dagar̄ik̄u ma kumbu yiwo w̄t̄oḡu; ama t̄iŋiŋ vuodiekemba d̄i yene gbat̄itaan̄k̄u s̄iba a baari ka yiwo N̄m̄iŋ haḡiŋiŋ.

¹⁹ D̄i maaḡiŋya N̄m̄iŋ gban̄k̄u s̄oŋ d̄i N̄m̄iŋ baari d̄i,

“N̄ nan ch̄v̄st̄i ȳiantiel̄iŋ s̄iŋiŋ

ta vaa s̄is̄iŋiŋ ch̄oŋiŋ.”

²⁰ Die w̄ia, t̄iŋgban̄ka gie ȳiantiel̄iŋ aŋaŋ s̄is̄iŋiŋ aŋaŋ n̄iŋhaḡiŋiŋ n̄iŋḡiŋba bie wo s̄ia? N̄m̄iŋ vaa wa t̄iŋgban̄ka gie ȳiantiel̄iŋ d̄i ȳi gaant̄iŋ.

²¹ N̄m̄iŋ, vuodieke d̄i yalla ȳiabu ȳine t̄iŋgban̄ka gie vuosi ȳiŋ d̄i kaan̄ b̄iaḡiŋ ȳi ta vuosi s̄iŋma wa. Die w̄ia v̄ ȳi vuodiekemba d̄i ȳine Yisa yada wa d̄i ye gbat̄itaan̄iŋ, dama wudiekemba t̄i m̄uŋl̄iŋnana

a ȳia vuosi ta vuosi d̄i bala d̄i a yiwo gaant̄i w̄obal̄ikaha w̄ia.

²² Juu vuosi yaala ba ye mamachi w̄ia ta ye ȳi yada; ta Giriiki vuosi d̄iŋ d̄i yaala ȳiŋ w̄ia.

²³ Ama t̄iŋiŋ n̄iŋ t̄i m̄uŋla ta daga ba Yisa d̄i kp̄ine die dagar̄ik̄u ma, ta w̄iŋiŋ gie d̄i ȳie Juu vuosisi s̄iŋȳuŋiŋ d̄i haga, ta b̄i ȳi w̄t̄oḡu a ȳi vuodiekemba d̄i kana ka ȳi Juu vuosisi.

²⁴ Ama Juu vuodiekemba N̄m̄iŋ d̄i v̄bar̄iŋa aŋaŋ vuodiekemba d̄i kana ka ȳi Juu vuosi ta N̄m̄iŋ d̄i v̄bar̄iŋ ba wa n̄iŋ s̄iba a baari Masia kumbu w̄iaha yiwo N̄m̄iŋ haḡiŋiŋ aŋaŋ v̄ ȳiŋ.

²⁵ Wudieke N̄m̄iŋ d̄i ȳine ta vuota d̄i naḡiŋka d̄i ka yiwo gaan̄ wuyiŋiŋ, kan̄iŋ ka yaa ȳiŋ a t̄iŋiŋ vuota ȳiŋ; ta wudieke N̄m̄iŋ d̄i ȳine ta vuota d̄i ȳile d̄i ka wo haḡiŋiŋ, ama ka yaa haḡiŋiŋ a t̄iŋiŋ vuota haḡiŋiŋ m̄iŋ.

²⁶ N̄ n̄ball̄i, n̄i ȳilime die n̄i s̄iŋa die san̄ja dieke N̄m̄iŋ d̄i wa n̄i. Vuota jiḡiŋ die n̄i vuosi b̄iŋa die yalla ȳiŋ ta die ȳi vuokp̄iŋma yaa a ȳi naball̄i.

²⁷ Ama N̄m̄iŋ v̄bar̄iŋ wa gaant̄iŋ t̄iŋgban̄ka gie vuosi jiḡiŋ, d̄i v̄ ȳi aŋ ȳiantiel̄iŋ d̄iŋ viivi; ta b̄i v̄bar̄iŋ wab̄iŋiŋ t̄iŋgban̄ka gie vuosi jiḡiŋ, d̄i v̄ ȳi aŋ haḡiŋiŋtiŋ d̄iŋ viivi.

²⁸ N̄m̄iŋ v̄bar̄iŋ wa t̄iŋgban̄ka gie wab̄iŋiŋ, aŋaŋ vuot̄oḡiŋiŋ aŋaŋ vuodiekemba d̄i kana ka ȳi jaan̄, d̄i v̄ ȳi wudieke vuosi

dı yilinene dı ka yaa nyɔarı wa yɔrı.

²⁹ Naa daga dı vuonj wori a baan bıagı a kuuli Nımun nıŋa.

³⁰ Wɔnıŋ Nımun taasına tı anan Yisa Masia ta v yine tı yıan. U wıa Nımun dı vɔarı tı a nyıŋ bıan ma, ta baarı tı yiwo vuovuna v jigin, ta bı yi v vuosi.

³¹ Die wıa nı yime wudieke dı maagina Nımun gbanƙu sɔŋ dı, "Vuodieke nıŋ mana dı yaalınana v kuuli, v kuulime yaa gamma wudieke tı Yɔmɔtien dı yine."

2

Masia dagarıku ma kun wıa

¹ N nımbalı, die n kenne nı jigiri die n ka mɔsıla Nımun wıaha a yıa nı anan nɔanansıŋ yaa vuota sıbıŋ.

² Dama sanja dieke die n benne anan nı wa, die n wo sɔŋanyile a gɔtı Yisa Masia anan v dagarıku ma kumbu wıa.

³ Die wıa die n kenne nı jigiri, die n bırıŋ wa wabu ta cheele anan ŋmaamıŋ,

⁴ ta die n ka dagı ta mɔsıl wıaha anan vuota sıbıŋ die dı baan nan yi vuosi nansıŋ ta ba ye tuoke, ama die n mɔsılɔya mıŋ, ta Nımun Halıkasıka die dı dagı anan ka hagarıŋ dı a yiwo wusie.

⁵ Die wıa dı ka yi vuota sıbıŋ vana nı yi Yisa Masia yada ama dı yiwo Nımun hagarıŋ.

Yaa gamma Nımun yıan wıa

⁶ Wusie, tı bala anan yıan a yıa vuodiekemba dı mıŋŋına a sıba Nımun wıaha. Ama daa tıŋgbanƙa gie vuosi yıan yaa tıŋgbanƙa gie naakpıma, vuodiekemba dı bala ba waarı ba hagarıbu.

⁷ Yıan dieke n balala naa yiwo Nımun yıan lɔburıktıŋ v nagına a lɔburı vuota, yıan dieke Nımun die dı wolinne a vɔarı ta ye ka naan dɔnıa dı ka nan vaa tı ye jılma ka.

⁸ Tıŋgbanƙa gie naakpımaha wɔnyı wori a ye sıba yıabu gie. Ba tıŋ sıbaka ba tıŋ kaan kpaası tı Yɔmɔtien dagarıku ma, wɔnıŋ v sına bırıŋ mana.

⁹ "Dı maagıya Nımun gbanƙu ma dı:

Jadieke vuota dı yene ka yeye yaa ta wɔŋ,

ta ka bı yile dı ka nan bıagı a yi,

kanıŋ ka yine jadieke Nımun dı yine siri a zıeŋ vuodiekemba dı chone wo."

¹⁰ Kanıŋ Nımun Halıkasıka dı yi tı sıbaka, dama Halıkasıka sıba jaan mana anan Nımun wɔlɔburıka wıa gban.

¹¹ Vuota haalıbu dieke dı benne v soku kasıŋ sıbına vuota sɔŋanyile. Die gban dı sı, vuonj ka sıba Nımun sɔŋanyile sie Nımun Halıkasıka kasıŋ.

¹² Haalıbu dieke tı tuone wo, v ka yi tıŋgbanƙa gie haalıbu, ama v yiwo Nımun Halıkasıka dieke dı baan

nan vaa ti summa piini dieke
 u yina ti wa.

¹³ Die wia, ti ka bala
 wudieke di yine vuota yiaŋ
 dagiŋ; ama ti bala wudieke
 Ŋmɔŋ Halikasika di dagina
 ti, ta bi daga Ŋmɔŋ wusieke
 a yia vuodiekemba di yalla
 Halikasika.

¹⁴ Ama vuodieke di wone
 Halikasika niŋ, die vuoke
 ka tuose Halikasika wiaha,
 dama ka yiwo wɔtɔgɔ a yi
 wa ta u kaan di siba a chiasɩ,
 dama Halikasika sunŋinene
 vuosi ba siba a chiasɩ.

¹⁵ Ama vuodieke di yalla
 Halikasika siba jaan mana
 di sina dene, ama vuonŋ kaan
 biagi siba u sina dene.

¹⁶ Siba a maagina Ŋmɔŋ
 gbanƙɔ sunŋ die wo, di

“Mɩna baan nan biagi
 muŋŋi Ŋmɔŋ sunŋanyile
 ta kpaan wa?”

Ama tunŋ ti siba Yisa Masia
 sunŋanyile miŋ.

3

Ŋmɔŋ tuntuntɩŋ wia

¹ N nɩballɩ, ka yiwo
 wusie, die n ka biagi a balɩ
 a yi ni siba n tiŋ nan balɩ
 a yi vuodiekemba di yalla
 Halikasika, ama die n balɩ
 a yi ni siba n ŋaana bala a
 yia tɩngbanƙa gie vuosi die
 wo, ta ni berin su siba ballɩ
 berin Masia sien me.

² Biisinŋ die manŋ yi ni daa
 nyindiiki dɩnsa, dama die ni
 ka tɔgt die. Leleke gie gbanŋ
 ni ka tɔgt die,

³ dama ni berin ye su
 siba tɩngbanƙa gie vuosi
 berin; dama du yi sɔgtɩanŋ

anŋan nɩnhagɩrɩŋ di bie ni
 sunsunŋ, daa tɩngbanƙa gie
 vuosi berin ni di?

⁴ Du yi ni wɔnyɩ di baari
 di u di wa Pɔɔli, ta wɔnyɩ
 diaŋ di baari di u di wa
 Apolosi, die niŋ ni ka beri
 wo siba tɩngbanƙa gie vu-
 osi?

⁵ Mania yine Apolosi, ta
 mania yine Pɔɔli? Ti mana
 ko yiwo Ŋmɔŋ tuntuntu
 diekemba die di sunŋine ni
 ni yi Yisa yada. Ti wɔnyɩ
 mana tɩma tunŋ dieke ti
 Yɔmɔtɩenŋ di yɩnana wa di
 u tunŋ.

⁶ Maniŋ die n burɩna
 nyɩnburɩkaha, ta Apolosi di
 jaasɩha nyaanŋ, ama Ŋmɔŋ
 die vana a nyuunŋ ta burɩŋ.

⁷ Vuodieke di burɩnana
 anŋan vuodieke di jasɩnana
 nyaanŋ ka yi wɩŋ, ama Ŋmɔŋ
 yine wɩŋ, dama wɔnɩŋ u
 vana a burɩŋ.

⁸ Jaan wori a puo vuodieke
 di burɩnana anŋan vuodieke
 di jasɩnana nyaanŋ, Ŋmɔŋ
 nan tunŋ ba wɔnyɩ mana yaa
 gamma u tunna mu dene.

⁹ Dama ti lagɩsɩ tɩma miŋ
 a yia Ŋmɔŋ. Ni su siba
 Ŋmɔŋ kɩanŋ, ta bi su siba
 Ŋmɔŋ juonŋ.

¹⁰ N nagɩ wa sɩburɩŋ dieke
 Ŋmɔŋ di yina miŋ wa,
 manŋ su siba mɩmɩrɩvɩnɩnɩ
 wa, a piili a duanŋ juoku
 nyabilɩŋ, ta vuogaanŋ di
 keŋ miɩ ka sikpenŋ. Ama
 vuodieke niŋ di keŋ miɩ ka
 sikpenŋ u summa u mɩnana
 die.

¹¹ Ŋmɔŋ wɔŋ nagɩ wa Yisa
 Masia a yi juoku nyabilɩŋ, ta

nyabulij bi wori ta vuonj di baanj piili a dvanj.

12 Vuosi batanj nan nagi saluma yaa kuvu yaa tannytisa a mia juoku chitaka ba dvana wa sikpenj; batanj dtanj nan nagi daati yaa huvti yaa kunchitaga a kpil ka ma.

13 Masia keninj daari ta vuonj mana tuma di sina die nan daansi a nyij yaalij ma. Bolinj bala ka magisi vuonj mana tuma ta yuori dagi ka sina dene.

14 Du yi ta bolibu ka dii jadieke vuoke di mina a zien juoku nyabuliku ma wa, die nin v nan ye tune.

15 Vuodieke jaanj di dine bolibu, v kaanj ye ka tune, ama v gbanj gbanj v nan ye gbatitaanij ama ka nan su siba v chigi nyij wa bolinj me.

16 Ni mana siba a baari ni yine Nmij juonj ta Nmij Halikasika bie ni ma, daa die?

17 Die wia vuodieke di chussa Nmij juoku, Nmij nan chussu die vuoke. Dama Nmij juonj yiwo kasu, ta nuntij ni yine kanij juoku mi.

18 Vuonj daa gaama v gbanj. Du yi vuonj di bie ni ma a yile di v yiwo yantienj siba tngbanjka gie vuosi di yilinen die, di vuna v nagi v gbanj a burij gaamu amu v nan sen burij yantienj.

19 Jadieke tngbanjka gie vuosi di yilinen di ka yiwo yianj, ka yine wotogv Nmij jigij, siba ka maaguna Nmij gbanjku sijn die wo, di,

“Nmij yige yantielinj ba yianj wuyiike me”,

20 ta bi maagi jigij kaanu bibra di, “Ti Yomutienj siba di yantielibe sijnanyile yiwo yori.”

21 Die wia, vuonj daa kenj kuulime yaa gamma wudieke vuota di baanj biagi yi. Jaanj mana yiwo ni sutu,

22 manij PooLi ananj Apolosi ananj Piita ananj tngbanjka gie ananj miivoli ananj kunj, ananj sanjka gie ananj sanja dieke di bala ka kenj wo mana yiwo ni sutu.

23 Ta Masia dtanj di su ni, ta Nmij dtanj di su Masia.

4

Masia tontontinj wia

1 Die wia ni nagi ti a yi Masia tontontu diekemba Nmij di vvarina ti ta nagi v wusie wuloburikiri wubalkaha a yi ti nuusi me.

2 Die wia, wudieke di yine nujmuna wonna, di vuna di tontontu tuma ananj wusie.

3 Ama n бага wori du yi ni die mij sariya yaa vuonj di dii n sariya siba vuota di naana die ba chanchaalij sariya die wo; dama n ka dii n gbanj gbanj n sariya.

4 N sijn yantiya manj, ama di ka dagi siba n ka tuma chussa, ama ti Yomutienj yine vuodieke di dinene n sariya.

5 Die wia, ni da dime vuonj sariya lele gie, ama ni chusuma sanja dieke ti Yomutienj di bala v kenj wo, wuntij v bala v nagi jadieke

ale wo gie nvaŋ, ta ye kalinbaantielibe gie, daa ba wobalika wia, ama n yaala n ye di ba sen yaa haguŋ yaa ba ka yalli.

²⁰ Nmuŋ naari ka yiwo nvaŋ wobalika, ama ka yiwo haguŋ wia.

²¹ Bia ni yaala? Ni yaala n ken ni jigin anan nŋŋmuna yaa n ken somm anan choti.

5

Diginti die di kenne juu Masia didusurŋ ma wia

¹ Ka sen yiwo wusie ba bala di diginti bie ni ma, wudieke vuodiekemba di kaabinana bugile gban kaan yi. N wŋya di wŋyi benne ni sunsuŋ ta duaga anan u nisa.

² Ama ni yaa kalinbaani ta ka chiga viivi ka wia. Ni tuŋ mu ni yalluma sugichuusuŋ ta vuodieke di yine die wo ni tuŋ vvari wa a nyuŋ ni laguŋku ma.

³ Anan n yvana anan ni wa, ama n sunanyile bie anan ni, ta n wŋ yile a dii daa wa sariya, ta di su siba n laguŋ beri muŋ anan ni.

⁴ Ni ken laguŋ ti Yomutien Yisa saan ma, ta n sunanyile di beri anan ni, ta ti Yomutien Yisa haguŋ di beri anan ni

⁵ ni vvari daa dieke di yine wubiaku gie wo a yi Sitaani nuusi me an u chuusi u nyuŋbanuŋ, ta naa nan yi an u haaluŋ ken ye gbatitaanuŋ ti Yomutien kenŋ daraan.

⁶ Di ka vuna di ni yalluma kalinbaani. Ni ka siba a baari di daboti bita naana yie paanu zŋ di yire?

⁷ Die wia, ni vvari dembike gie a nyuŋ ni ma, amu ni nan sen yi kasu, ta su siba paanu zŋ haaluŋ di wone daboti, wusie n siba muŋ di die ni sen su, dama Yisa Masia vuodieke di yine ti gasitanku duuga yiipolika wŋ tuo ti kuŋ a kpi muŋ.

⁸ Die wia, ti dina u sieku die wo, ni vaa ti vaa berikuru, ta vaa sunanyilibiati anan bian yiile, ta wa yi u sugiyaluŋ didusurŋ anan wusie, amu bian kaan di bie ti ma.

⁹ N wŋ maagi gbanuŋ a yi ni di ni da dima daakpana anan hogokpana tielin.

¹⁰ Ama n ka daga di ni vvari ni gban a nyuŋ tuŋganika gie hogokpana anan daakpana ma yaa haltielin yaa gaaruŋ yaa vuodiekemba di kaabinana bugile, du yi die, die nuŋ sie ni nyuŋ tuŋganika gie me.

¹¹ N maaga bala ni di ni daa chumma anan vuodieke di bala di wŋuŋ u di wa Masia ama ta yie hogokpana anan daakpana tuuma, yaa a yi haltien yaa ta kaaba bugile yaa a yi kuagaaru yaa a yi vuodieke di nyunene daan a buge, yaa a yi gaaru; ni daa ken kala anan wa gban a dii nyindiike.

¹² Ka ka yi n tuuma di n dime vuodiekemba di kana ka du Masia sariya. Da nuŋ vuodiekemba di dina

Masia wa muna ni dii ni chanchaalij sariya?

13 Nmij bala u dii vuodiekemba di kana ka di Masia wa sariya. Ka wonj maagi mij Nmij gbanju sijn di, "Yaguma wubiatitien a nyuj ni jigin."

6

Sariya diile wia

1 Du yi ni wonyi di yaa wuj ananj u chanchaan vuodieke dian di yine Masia didusuru, ta ka nagi wari a ga Masia didusuru jigin di ba ga wonsi, ama ta nagi ka a ga vuodiekemba di kana ka di Masia wa sariya diile jigin, ka wo viivi?

2 Ni ka siba a baari di Masia didusuriba bala ba ken dii tujganja gie vuosi sariya? Ta du yi ni nan daansi dii tujganja gie vuosi sariya die nunij ni kaan biagi a dii sariyabisi lele gie?

3 Ni ka siba di ti bala ti ken dii malakasi sariya? Du yi die, bia yine ti kaan biagi a dii lele gie berij sariya?

4 Du yi ni yaa wia, bia wia ni yaa gara vuodiekemba Masia didusuruj batanj di yilene di ba ka yi jaan jigin?

5 Naa yiwo viivi a yi ni. Du yi nindhaguruj di nan ni sunsun, vuonj wori ni sunj a yaa yianj a baan biagi wonsi ka?

6 Ama ni batanj naga tanj a gara sariyadiilin diekemba di kana ka yi Masia yada wa jigin ba die ni sariya.

7 Ni wone yaa wia ananj ni numballi gbanj, dagiya di ni wonj chusuya. Du yi fu numba di chusi fu yaa a nyuri fu ta fu saagi, di ka kpi?

8 Ama nunij ni yine vuodiekemba di nyurinana ta gbata vuosi ananj ni Masia didusuruj chanchaalij gbanj.

9 Ni ka siba baari di wubiatu kaan ye Nmij naari a juu? Ni gaama ni gbanj, vuodiekemba di yine diginti tumma yaa ta kaaba bugile yaa hogokpana ananj daakpana tumma yaa dembin diekemba di yaa lola a dwaga ananj ba dembin chanchaalij,

10 yaa gbibatiruj yaa halitielin yaa vuodiekemba di nyunene daan a buge yaa kuvagaaruj yaa gaaruj, genbe mana wonyi kaan juu Nmij naari ma

11 Ni batanj die suwa dene; ama ta Nmij di sugiri ni wubiatu a taan, ta ni wa yi u vuosi ta bi yi sugiyalintielin u jigin, ti Yomutien Yisa Masia ananj Nmij Halikasika wia.

Ni naguma ni nyujganij a yime wudieke di baan biri Nmij saan

12 Ni batanj bala di, "Wuj ka chwari." Di yiwo wusie, ama daa jaan mana vuna a yi ti. Ni bala di jaan ka chwari, ka yiwo wusie, ama manuj n kaan vaa jaan yalla mij a tumma.

13 Ni batanj baari di, "Nyindiike yiwo nyuuti

sutu, ta nyuuti dian yiwo nyindiike sutu.” Ka yiwo wusie, ama Nmutu nan chustu a mana. Nmutu ka naan ti nyungbanu di ti yaa toma diguntu tuma, ama di ti yaa jama ti Yomutien. Ti Yomutien sana ti nyungbanu.

14 Nmutu die suguru wa ti Yomutien a nyu ku me, die gban u nan daansi a suguru ti anan u haguru.

15 Nu ka siba a baaru nu nyungbanu taasi wa anan Masia nyungbanu? Die wa, nu nan nagu nyungban dieke di taasi ana anan Masia nyungban ka a nagu taasi anan vuodieke di yinene hogukpana tuma? Die kaan wu yi, naada.

16 Nu ka siba a baaru di vuodieke di naguna u gban a laguna anan vuodieke di yinene hogukpana tuma, wunu anan vuoke mi buru wa nyungban balumu? Di maagya Nmutu gan ku su di, “Dembin anan hogu nan lagu tan a yi nyungban balumu.”

17 Ama vuodieke di naguna u gban a lagu anan ti Yomutien, ti Yomutien anan wa lagu yiwo haal balumu.

18 Nu chigi nyu daakpana anan hogukpana tuma ma. Da tumbiatu mana yinene vuota nyungbanu ma; ama vuodiekemba di yinene daakpana anan hogukpana tuma nu toma bian a ya ba gban gban ba nyungbanu.

19 Nu ka siba a baaru nu nyungbanu yine Halikasi dieke nu tuone nyu Nmutu jigiu juon, ta u bie mi? Nu ka su nu gban, Nmutu sana nu;

20 dama u nagu wa Masia zumbu a daa nu mu, die wa nu nagu nu nyungbanu a yime wudiekemba di baan buru u saan.

7

Wupiasika yaa gamma hagu faaru wa

1 Lele, n yaala n yinji wupiasi diekemba nu maaguna a piasi mu wa mu. Die nu piasiya di, “Di vuna mu di yi vuon di ka faaru hagu yaa a yallu churu?”

2 Daakpana anan hogukpana tuma di faasuna dala wa, di vuna di dembin mana yalluma u gban gban hagu, ta hagu mana dian yalluma u gban gban churu.

3 Di vuna di dembin nagu u gban a yi u hagu ta hagu dian nagu u gban a yi u churu.

4 Hagu wa ka su u gban gban nyungbanu, u churu sana. Dembin dian ka su u gban gban nyungbanu u hagu sana.

5 Nu daa zetime tan nu nyungbanu choti, sie sanja dieke nu ken yi nuabalumu di nu jusu Nmutu; ta a kuvan chaan nu bi laguna tan, amu Sitaani kaan biagi maguru nu, ta nyanju nu nu kana kaan biagi yigi nu gban wa.

6 Di yiwo wubalika man balu ama daa mura.

7 N tuj nan yaala di vuon mana bemme siba n benne die wo ta ka faari hogu, ama vuon mana yaa wa wudieke u biagina yie ka yi piini yiri yiri a nyuj Nmuj jigij.

8 N kpaamuj wonna a yia vuodiekemba di yene ka faari hoonj yaa ye ka yalli churu ananj kpihoguba. Ni bemme ni nyuna ma siba n benne dene wo.

9 Ama du yi ni kaanj biagi yigi ni gbanj, die nu dem-bisi faaruma hoonj ta hoonj yalluma cholluj, dama ni faari hoonj yaa yalli cholluj di kpana ananj ni baanj di yaa ka lola ama ni kaanj biagi kuv ka.

10 Vuodiekemba di faarina hoonj ananj vuodiekemba di yalla cholluj, n yia ni mira, daa manuj n zienneke, ama di yiwo ti Yomutienj zienneke, di hogu da kenj nyuj ta vaa u churu,

11 ama du yi u yi die, di mu u bemme u nyuna ma yaa u yinji ga u churu wa jigij, ta dembinj dianj da kenj zeti u hogu.

12 N bala naa a yia vuotiakaha dianj, (Manuj n balala naa daa ti Yomutienj) di, du yi Masia didusuru di yaa hogu, ta hogu wa di ka yi Masia didusuru ama ta saagi di u ananj wa nan di beri, dembike daa kenj zeti wo.

13 Ta hogu dieke dianj di yine Masia didusuru ta yaa daa dieke di kana ka yi Masia didusuru, ama ta daa wa di saagi di u nan di beri

ananj wa, hogu wa da kenj nyuj u jigij.

14 Dembinj dieke di kana ka yi Masia didusuru ama ta u hogu di yi, hogu wa wa Nmuj daansa churu wa siba wounuj Nmuj gbanj gbanj u vuosi; ta du yi ta hogu wa dianj di ka yi Masia didusuru ama ta u churu wa di yi, Nmuj daansa hogu wa siba wounuj Nmuj gbanj gbanj u vuosi. Di daa die ba balli tuj nan di su siba vuodiekemba di kana ka jama wusie Nmunn balli, ama di sina die wo, Nmuj tuo be muj.

15 Ama du yi ta vuodieke di kana ka yi Masia didusuru wa di yaala u zeti vuodieke di yine Masia didusuru wa u vaa wa anj u ga. Dama die nuj miraha ka bi bobu ba wonyi mana. Nmuj wa ti di ti bemme ananj sugifaluj.

16 Funuj hogu dieke di yine Masia didusuru wa, lala fu baa fu yi a summa di kaanj biagi a gbati fu churu a taanj? Ta funuj daa dieke di yine Masia didusuru wa, lala fu baa fu yi a summa di kaanj biagi a gbati fu hogu a taanj?

Bemme siba Nmuj di wana fu die wo

17 Ni wonyi mana bemme beri dieke ti Yomutienj di ziene fu wo ananj fu sina die wo ta Nmuj di vuarina fu wa. Naa manj daga Masia didusuruj lagujuk jigij mana di ba dia.

18 Vuodieke di gobine u kolu ta Nmuj di ye a wa wa,

υ bemme die; ta vuodieke diaṅ dı kana ka gobi υ koli ta Nmuṅ dı wa wa υ diaṅ υ bemme die.

¹⁹ Vuodieke dı gobi aṅaṅ vuodieke dı kana ka gobiye a mana yiwo nyvari. Wudieke dı yine nuṅṅmuna yine nı dıma Nmuṅ miraha vuṅṅ.

²⁰ Vuon mana bemme die υ sina die ta Nmuṅ dı keṅ wa wa.

²¹ Du yi ta die yiwo yomu ta Nmuṅ dı keṅ vvari fu, daa vaa ka mugisi fu, ama du yi fu tien dı yi fu sien dı fu ga yori nan biagi yi die.

²² Vuodieke die yine yomu ta Nmuṅ dı keṅ vvari wa υ wa biruṅ wa ti Yomutien sutı ta bie υ duṅṅ; die gbaṅ vuodieke dı sina υ gbaṅ ta Masia dı keṅ vvari wa, υ wa biruṅ wonuṅ Masia yomu.

²³ Nmuṅ daa nı muṅ, die wa nı daa biruṅ vuosi yonı.

²⁴ N numballı, nı bemme aṅaṅ Nmuṅ siba nı benne die saṅṅa dieke die nı biruna Masia didıusıba.

Yaa gamma vuodiekemba yene ka faaruṅ hoṅṅ yaa yallı chullıṅ aṅaṅ kpihogoba wa

²⁵ Lele nuṅ, n bala ya vuodiekemba dı yene ka faaruṅ hoṅṅ yaa dı yene ka yallı chullıṅ, ama daa ti Yomutien yna muṅ sien dı n balı naa; ama n bala n sunanyile dı dagına muṅ dene; dama ti Yomutien dı chıgına muṅ zoolıṅ wa υ sunṅı muṅ maṅ yi wusie bıbalıtu.

²⁶ Saṅka gie dı tvana wa, n yile dı dı vuna dı vuon bemme υ wone beri die wo.

²⁷ Du yi fu yaa hogu, die nuṅ daa keṅ zeti wo. Ta du yi fu ye ka faaruṅ hogu, daa keṅ faarı hogu bıbra.

²⁸ Du yi fu faarı wa hogu yaa a yallı churu, ka ka yi bıaṅ, ta du yi hogu dieke dı yene ka yallı churu dı yallı ka ka yi bıaṅ; ama n yaala n kagi nı a nyuṅ wa mugisi dieke vuodiekemba dı yalla hoṅṅ aṅaṅ vuodiekemba dı yalla chullıṅ dı yesinene tuṅgbaṅka gie me wo ma muṅ.

²⁹ N numballı, ti Yomutien kenıṅ gbigiye muṅ, die wa a nyuṅ jinne yaa gamma dı vuna dı vuodiekemba dı yalla hoṅṅ bemme siba ba ka faarı hoṅṅ,

³⁰ ta vuodiekemba dı kunana wa bemme siba ba wo sugıchısuṅ; ta vuodiekemba dı lalana bemme siba ba wo sugıfıalıṅ; ta vuodiekemba dinene nyuṅ bemme siba ba wo jaan mana;

³¹ ta wudiekemba vuon mana dı yinene tuṅgbaṅka gie me daa vaa ba бага faası bemme a ma. Dama tuṅgbaṅka gie dı sina die lele gie wo, ka kaan yvası aṅ ka tuṅ ga.

³² N ka yaala dı jaan mugisi nı. Daakpaṅ nuṅ daansa υ baan yi die a tuṅ ti Yomutien tvuma aṅ ka fıalı ti Yomutien suṅ.

³³ Ama vuodieke dı yalla hogu nuṅ бага bie tuṅgbaṅka gie nyinti ma,

dama v yaala v yi mun an v hogv sun fiati.

³⁴ Die wia v yall wa sunanyile bule. Hogv dieke di bina wo churv yaa hogvliu бага gban bie ti Yomutien tuma ma anan v baan yi die a nag v wun mana a buru Nmun sutu, wudieke v yinene anan v yilinene wudieke wo; ama hogv dieke di yalla churv nun бага bie tungban ka gie nyinti ma, dama v yaala v yi mun an v churv sun fiati.

³⁵ N bala naa dama n yaala n sunni nu mun, n ka yaala n kagi nu, ama n yaala nu bemme vuvu, ta nag nu gban a yi ti Yomutien tuma ma ta daa vasuma.

³⁶ Du yi dembin di yaa bandaa ta ba ken san di ba kaan faari tan, ta du yi dembike di yile yi di ka munni yi bandaa wa, ta v yile di v kaan biagi yigi v gban, di vuna di v yime wudieke v yaalala an ba faari tan dama ban wo a ma.

³⁷ Ama vuodieke sun di hagu, ta v siba a baari wun kaan mugisi wo, ta v nan biagi yigi v gban, ta yile v sun ma daa vuon mugisine wo di v kaan faari hogvliu wa, die vun na.

³⁸ Vuodieke faarina v bandaa wa, di vuna; vuodieke dian di kana ka faari v bandaa wa, yiwo wudieke di faasina a vuna tan vuodieke di faarina v bandaa wa.

³⁹ Du yi hogv di yaa churv ta v ye bie v musi ma, v

mu v bemme anan wa mun, ama du yi v churv wa di ken kpi, die nun v yaa sien di v yall daa dieke v yaalala ama di mu v daa wa yi Masia diduvru.

⁴⁰ Ama manun n jigun v nan yaa sugvialun pam du yi v beri v nyuna ta ka yallia; manun n sunanyile wonde, ama n siba a baari n gban n yaa wa Nmun Halikasika mun.

8

Yaa gamma bugile non njobun

¹ To, lele n wa yaala n bal mun yaa gamma bugile non njobun ma, ti siba a baari ti mana yaa sibun, an ka sen yi wusie. Sibun vasa vuota di kota v gban, ama choti vasa ti kpannisa ti chanchaalu.

² Vuodieke di yilinene di v siba jaan, wunvuoke mi ye ka siba v tinna mu v summa dene.

³ Ama vuodieke di chone Nmun, wunvuoke Nmun di siba v wia.

⁴ To, yaa gamma non dieke ba kaabina a yi bugile njobun wia; ti siba a baari buun yiwo jadieke di wone musi, ta ti bi siba a baari di Nmun balunvuoke nyuna benne.

⁵ Du yi ta bugile di beri gban, ta bie nmunsikpen yaa tungban ka gie me (dama nyinti pam benne ta vuota di jama ta wasaha ba yomutieliun)

⁶ ama tunun ti jigun nun Nmun balunvuoke nyuna ma benne; Wunvuoke v yine ti

Chooj Nmuj vuodieke di naanna jaan mana, v ma ti yaa miivoli; ta Yomutien balimuj nyuna ma benne, wonuj v yine Yisa Masia. U ma die jaan mana di naan; ta v ma ti bi yaa miivoli.

⁷ Daa vuonj mana sibuna wusieke gie. Vuosi batanj kaabi wa bugile a yvasi, die wia ba kenj dii nyindiike me, ba naan yile di a yiwo buuj nyindiike. Ba yada ka hagi, die wia ba naan yile di ba yaa bianj.

⁸ Daa nyindiike diekemba ti dinene baan vaa ti gbigi Nmu; ti kaan waari jaan du yi ta ti ka dii nyindiikehe, yaa ti kaan ye jaan du yi ti diihe.

⁹ Du yi ni ka chuari bugile nyindiike diile ama ni summa ta daa vaa a diile gaan Masia didusiruj diekemba yada di kana ka dala wa.

¹⁰ Ta vuodieke yada di kana ka dala wa di ye nuuj vuodiekemba di bala di ni yaa sibuj ta ni bie buuj juonj me a die jadieke ba kaabuna yi bugilehe, naa nan vaa v gbanj v ga dii nyindiike diekemba di yine buuj nyindiike.

¹¹ Funuj vuodieke di yine sibuntien wo, fu sibuku nan chusi fu nambu dieke yada di kana ka dala wa, vuodieke Masia die di kpine a gbatu wa a taan wa.

¹² Fu yie naa a yie bianj a yia fu nimbali, ta chusa ba yada dieke di kana ka dala wa, ka daga di yie bianj yia

Masia muj.

¹³ Die wia, du yi nyindiike dieke n dinene wa di vasa n nambu di yie bianj, die nuj n kaan bi jobi koj bibra amv n kaan vaa v yi bianj.

9

Nmu Tontontu berij wia

¹ N ka su n gbanj? N ka yi Masia tontontu? N ka ye ti Yomutien Yisa? Daa n tuma dieke n tonnana a yia ti Yomutien Yisa wia ni kenj yi yada?

² Du yi ta vuosi batanj di ka saagi di n yiwo Masia tontontu, ama nuuj nuj di yiwo talasi ni saagi! Dama ni nagina ni gbanj a taasi ananj ti Yomutien wo dagina di n senj yiwo Masia tontontu.

³ Du yi vuosi di bala a chusa n saanj, n nan yinji balu naa a vuari n gbanj:

⁴ Ti wo sienj di ti dime ta nyume ti tuma wia?

⁵ Ti bi wo sie dieke ti baan nan nagu ti hoguba diekemba di yine Masia yada wa a di dia ananj ba siba Masia tontontuj batanj ananj ti Yomutien nimbali ananj Piita die di yi die wo?

⁶ Yaa ni yile di manuj ananj Banabasi nyuna ma muna ti tuma ti nyuuti wia?

⁷ Soja bia tonnana tuma ta bi tune v gbanj? Ta muna bala v suone tusi ama ta ka dii a biehe? Yaa muna bala v yaguma donisi ama ta kaan nyu a biisij?

8 N naguna vuota berinj a balı naa; daa die gbanj Mosisi miraha di balı?

9 Di maagıya Mosisi miraha ma di, "Du yi fu nagı naakuakuj a tuma fu kvanj tuma, daa bobı ka nvanj ma di ka daa njobıma." Nmunj бага bie wo niige nyuna ma?

10 Daa ti wıa die u balı naa? Wusie, die a maagı wa ti wıa. Vuodieke di kvanana ananj vuodieke di gobinene tuma ba tumaha ta yaa tama di ba nan ken puo zaaha munj.

11 Die ti suo wo Nmunj Halıkası nyinti ni ma, di ka mu di ti tuo nyıngbanıj nyinti a nyıj ni jıginj?

12 Du yi vuosi batanj di yaa sienj di ba tuo sunnjıj gie a nyıj ni jıginj, di ka mu di tinıj ti faasi tuoke?

Ama die ti ka nagı ti yalla sieku gie a tuo nyinti a nyıj ni jıginj, ama die ti die wahaala jaanj mana ma; dama die ti ka yaala ti vaa Masia wıvunaha gie wıarı kvanj.

13 Ni ka sıba a baarı di vuodiekemba di tunnana Nmunj jıamıj juokpenkpuksunj yese ba nyindiike me, ta vuodiekemba dıanj di tunnana kaabıj korıj jıginj yese ba nyindiike a nyına kaabıku ma?

14 Die gbanj gbanj Nmunj di yi nvanj di vuodiekemba di muvunana u wıvunaha yesime ba nyindiike a nyınna ka ma.

15 Ama manıj n ka nagı sieti gie kaanı mana a tunj tuma, ta n ka bı maaga naa

di ni yi munj jaanj. Manj kpi di kpi a ananj wudieke wıa n yalla nyıvunıj nıgıj baanj nyıj n nuusi me.

16 N ka yaa nyıvunıj nıgıj yaa gamma wıvunıa dieke n muvunana wıa, dama di yiwo talası di n muvunıma ha. Wıvıanj nan di bie n ma du yi manj ka muvı wıvunaha.

17 Du yi manj tinj vıarı wa tumaha n gbanj gbanj, n tinj nan ye tune, ama n ka vıarı ka n gbanj gbanj, Nmunj die nagına a yi n nuusi me di n tuma.

18 Bıa yine n tune? N tune yine n muvunana wıvunaha yarı wa, ta ka naga sie dieke n yalla wıvunaha tuma ma wa a tuose jaanj wa.

19 N bie wo n dınjıv, n ka yi vuonj yımu, ama n nagı wa n gbanj a bıvıj vuonj mana yımu di n vaa vuosi pam kenj Yisa Masia jıginj.

20 Juu vuosi jıginj, n nagı n gbanj a yi sıba banıj di n yi anj ba ye gbatıtanıj. Vuodiekemba dıanj di dına Mosisi miraha, n nagı wa n gbanj a yi sıba ba wınyı munj, ama n gbanj miraha ka yigi munj, ta yaala di vuodiekemba di dına miraha ye gbatıtanıj.

21 Vuodiekemba di kana ka di miraha, n nagı wa n gbanj a yi sıba ba wınyı di ba ye gbatıtanıj. Naa ka dagı sıba n ka dısa Nmunj miraha; n dıa Masia miraha munj.

22 Vuodiekemba ba yada di kana ka dala wa n tarıgiya munj sıba ba wınyı

dı ba ye gbatıtaanıj. N tarıgtı wa n gban sıba vuon mana mıj a yi vuon mana dı dı su die mana batan nan ye gbatıtaanıj.

²³ N yie wıaha gie mana wɔvunaha wıa, dı n ken gıti a ye ka nyɔari.

²⁴ Nı sıba a baari chıgıla ma vuosi ɲaana chıga ama vuobalımun nyına ma ɲaana dii, ta tuo ka tune. Die wıa, nı chıgıma a dii ta tuo ka tune.

²⁵ Chıchıgıla mana mıa mıj ta yige ba gban dı ba ken tuo tune dieke dı kana ka yɔasa anan kpatıj, ama tıunıj tı tɔma dı tı ken tuo tune dieke dı wone kpatıj haahu.

²⁶ Die wıa manıj chıga ta n nine dı bie ka kpatıj ma ta ka chıga yɔri yɔri; die wıa manıj su sıba nuugunıgıru dieke dı kana ka viise n nuugume yɔri yɔri.

²⁷ N ka yaala manıj vuodieke dı mɔsɔlnana wɔvunaha a yıa vuosi ken waari ka tune. Die wıa manıj mugise n nyıngbanıj anıj ka saaga a yıa mıj.

10

Kpaamıj yaa gamma bugile wıa

¹ N numballı, n yaala nı sımma dı nuɲmaanıj die lige tı chɔɔnkɔsɔlıba mana mıj, ta ba mana die dı garısi mɔgıkpıuri mıj.

² Die ba mana die lagısına a su Nımıj nyaabu nuɲmaaku anan mɔgıkpıuri

sıj, ta die bıruj Mosisi kwanandısurıj.

³ Ba mana die lagısıya mıj a dii nyindiike dieke Nımıj Halıkasıka dı yına ba,

⁴ ta die mana dı bı lagıj a nyuu nyaanıj dieke Nımıj Halıkasıka dı yına ba wa; dama ba mana die lagısına a nyuu nyaanıj dieke die dı nyına Nımıj haalıbu tanıj dieke die dı beline be wo. Tannı die yiwo Masia.

⁵ Anan die mana, Nımıj sıj die ka fıalıya anan ba jısu, die wıa die v vaa ba kpi kpi, ta ba vɔrıti die dı jaası a dıa dıa hagıri ma.

⁶ Die wıa, wıaha gie yiwo dagıti a kpaana tı dı tı daa yaalıma bıanıj sıba die ba yaalımana die wo,

⁷ yaa tı jıama bugile sıba ba batanıj die dı yine die wo, ka maagıya Nımıj gbanıku sıj dı, "Ta vuosisi die dı sɔsıj kalı a dii ta nyuu ta die hagı mi a sie ta jıama bugile."

⁸ Tı tɔma dıgıntı tɔma sıba batanıj die dı tɔma die wo, ta dabalımunıj ba vuosi tuse banısi-le anan ba taa dı kpi wo.

⁹ Tı daa magısıma tı Yɔmɔtienıj sıba batanıj die dı yine die, ta die nyınvuuke die dı dıj ba a kɔs wa.

¹⁰ Tı da vɔsıma sıba batanıj die dı yine die wo ta kınıj malaka die dı kenıj kɔs ba wa.

¹¹ Naa mana die yiye mıj a yi ba dı ka yi dagıti, ta ba maagı ha a dıbanıj dı a yi kpaamıj a yi

tunŋ vuodiekemba dɪ benne sanŋa dieke dɔnɪa dɪ bala ka kpatɪ wa naa.

¹² Die wɪa, vuodieke dɪ yilinenɛ dɪ ɔ mɪŋŋɪ zie, sɪmma ta daa keŋ nan.

¹³ Magɪsɪ dieke mana dɪ kenne nɪ ma yiwo magɪsɪ dieke dɪ ŋaana a kien vuosi ma. Ama Nɪmɪŋ yiwo wusietienŋ ta kaanŋ vaa nɪ juu magɪsɪ dieke dɪ hagɪrɪna a tɪaŋ nɪ; ama sanŋa dieke magɪsɪŋ dɪ keŋ juu nɪ ɔ nan yɪ nɪ hagɪrɪ dieke nɪ baanŋ biagɪ a nyanŋŋɪ ka a nyɪŋ ka ma.

¹⁴ Die wɪa, n nɪmballɪ, nɪ vuari nɪ gbanŋ a nyɪŋ bugile yiri yiri kaabɪŋ ma.

¹⁵ N bala yɪa nɪ dama nɪ yiwo yɪantielinŋ, nɪ gbanŋ nɪ yilime yaa gamma wudieke n bala naa wa.

¹⁶ Daa dieke tɪ ŋaana bɪra Nɪmɪŋ ta nyuo wo wo dagɪya dɪ tɪ mana lagɪŋ a tɪnsa Masia zɪmbɔ mɪŋ; ta paanɔ dieke tɪ ŋaana gbieri gbieri a ŋoba wa, dagɪya dɪ tɪ mana lagɪŋ a tɪnsa Masia nyɪŋgbankɪ mɪŋ.

¹⁷ Ka yine paanɔ gɔlɪŋ balɪmɪŋ, ta tɪnɪŋ nɪŋ tɪ dala mɪŋ ta lagɪŋ a yɪ nyɪŋgbanŋ balɪmɪŋ, dama tɪ mana lagɪŋya a ŋoba paanɔ gɔlɪŋ balɪŋka.

¹⁸ Daansɪma, Juu vuosisi. Ba vuodiekemba dɪ dinene jadieke ba kaabɪna a yɪ Nɪmɪnɪ lagɪŋya mɪŋ ananŋ tanŋ a yie kaabaha koriku me.

¹⁹ Manɪŋ n balala wudieke wo, dɪ dagɪya mɪŋ dɪ buubu ananŋ nɔŋ dieke ba kaabɪna

a yɪ ka wa yaa nyɔari? Aayi, ka wo nyɔari.

²⁰ N bala mɪŋ dɪ vuodiekemba dɪ kaabɪna kaaba a yɪa bugile, ba kaaba yɪa jumbiatɪ mɪŋ, daa Nɪmɪŋ. Die wɪa n ka yaala nɪ lagɪma ananŋ jumbiatɪ.

²¹ N ka saagɪya dɪ nɪ lagɪŋ a nyume tɪ Yɔmɔtienŋ Masia nyinnyuuke, ta bɪ nyume jumbiatɪ nyinnyuuke. N ka saagɪya dɪ nɪ dime a nyɪŋ ma tɪ Yɔmɔtienŋ kpalɪ ma ta bɪ dime a nyɪŋ ma jumbiatɪ kpalɪ ma.

²² Tɪ mɪa mɪŋ dɪ tɪ Yɔmɔtienŋ yallɪma nyan-taati? Tɪ hagɪrɪ a tɪaŋ wa mɪŋ?

²³ Vuosi batanŋ baari dɪ, "Tɪ yaa sienŋ dɪ tɪ yɪ wɪŋ mana." Wusie; ama daa jaanŋ mana vɪna. "Tɪ yaa sienŋ dɪ tɪ yɪ wɪŋ mana." Ama daa wɪŋ mana yalla nyɔari.

²⁴ Da yilime fɔ nyɪna ma fɔ wɪa, ama yilime fɔ chan-chaalɪŋ wɪa.

²⁵ Nɪ ŋobɪma nɔŋ dieke ba yalla daa nyɔŋ ma, ta daa pɪasɪma wɔpɪasɪka diekemba nan mugisi nɪ sɔŋanyile,

²⁶ dama dɪ maagɪya Nɪmɪŋ gbankɔ ma dɪ, "Tɪŋgbankɪ gie ananŋ ka nyinti mana yiwo Nɪmɪŋ sɪtɪ."

²⁷ Vuodieke dɪ kana ka yɪ Masia didɪsɪrɔ ama ta keŋ bɔmɪsɪ fɔ nyindiike ta fɔ yaala fɔ ga, die nɪŋ dime nyindiike dieke mana ɔ nagina zienŋ fɔ ta daa pɪasɪma wɔpɪasɪka

diekemba di baanj mugisi fu sɔɔanyile.

²⁸ Ama du yi vuon di balɔ fu di "Ba kaabi wa buun, die nuɔ da keɔ dii nyindiikehe vuoke mi sɔɔanyile wa.

²⁹ Daa fu sɔɔanyile ama vuodieke di balɔ fu wa sɔɔanyile."

"Laha vuon sɔɔanyile di baa ka chɔɔsɔ n dɔɔɔɔ berin?"

³⁰ Du yi man biri Nmuɔ n nyindiike ma ta ye dii, laha vuon di baa v galuɔ muɔ yaa gamma nyindiike dieke n birina Nmuɔ a wa?"

³¹ To, du yi diin yaa nyuɔnyuule, wudieke mana ni yinene, ni yime wudieke di balla a biri Nmuɔ saan.

³² Daa yime wudieke di baanj vaa an vuon nan, du yi v yi Juu vuon, yaa Giriiki, yaa Nmuɔ vuosi.

³³ Ni yime sɔɔba n yinene die wo; n muɔ muɔ di yi an vuon mana sɔɔɔ fiati n yinene wudieke wo, ta ka yile yaa gamma n gban beri vuunɔ wa, ama vuon mana vuunɔ, amɔ ba nan keɔ ye gbatitaanɔ.

11

¹ Die wa ni dia n berin sɔɔba n dina Masia berin dene wo.

Yaa gamma sikpen ligin Nmuɔ jiamuɔ sanɔa

² N bira ni sanɔa mana ni tunsinana n wa ta di n dagiku n naguna a yi ni wa.

³ Ama wuɔ kaani man yaala ni summa, di Masia yiwo dembin mana sikpen

tiɔ, ta dembin mana di yi v hoɔv sikpen tiɔ, ta Nmuɔ diaɔ di yi Masia sikpen tiɔ.

⁴ Die wa dembin dieke di juusinana Nmuɔ yaa a bala Nmuɔ wa yaaluɔ ma ta ligi v sikpen anan jaan ka ya Masia jiluma.

⁵ Hoɔv dieke diaɔ di juusinana Nmuɔ yaa a bala Nmuɔ wa ama ta ka ligi v sikpen anan jaan, v churu wa v yie viivi me, ka nan di su sɔɔba v wuɔ wa v sikpen.

⁶ Ama du yi hoɔv wa di ka ligi v sikpen, die nuɔ di vuuna di v chɔɔ v sikpen zoosi. Ama ka naana yi viivi di hoɔv wuɔ v sikpen yaa chɔɔ v sikpen zoosi wo, v muɔ v ligi wo v sikpen.

⁷ Di ka muɔ di dembin ligi v sikpen dama Nmuɔ die naanna wa v niasi wa ta bi yi Nmuɔ biriɔ, ama hoɔv nuunɔ yiwo dembin biriɔ.

⁸ Dama dembin ka naan nyuɔ hoɔv ma, ama hoɔv naanna nyuɔ dembin me.

⁹ Nmuɔ die ka naan wa dembin a yi hoɔv ama die v naan wa hoɔv a yi dembin.

¹⁰ Ta malakasi wa, di vuuna di hoɔv ligi v sikpen an ka yi daguɔ di v churu wa yiwo v sikpen tiɔ.

¹¹ Ama ti Yɔmuɔtiɔn jigin nuɔ, du yi dembin di wori, hoɔv kaan di beri, ta du yi hoɔv diaɔ di wori, dembin diaɔ kaan di beri,

¹² dama Nmuɔ die nagi wa dembin gambin a naan hoɔv, ta hoɔv diaɔ di mura dembin, ama jaan mana nyuɔ wa Nmuɔ jigin.

13 Ni piastu ni gban siba di vuna di hogu jubsima Nmuj ta ka ligi u sikpen?

14 Ama ti berin ma dagiya di du yi ta dembin di yaa sikpen zoowagiti ka yiwo vi-ivi a yi wa;

15 ama du yi hogu di yaa zoowagiti ka yi wa vunun, hogu zoosi yiwo u sibubin.

16 Ama du yi vuon di yaala u nigi nunhagun yaa gamma ka ma, n nan balu di tunu yaa Masia didusti chanchaalu die di benne mana wo chwara a guti naa ma.

Yaa gamma ti Yomutien nyindiike diile wa

(Mat. 26.26-29; Maki 14.22-25; Luki 22.14-20)

17 Wudieke n yaala n balu naa nu, n ka bira ni ka wa, dama ni njaana laguma anan tan wa a yie wudieke wo, wo nyaru a yi ni ama ka chusa ni mu.

18 Bumbunan wun yiwo, n wunya mu ba balala di ni njaana laguma tamba wa, lugin njaana bie ni sunsun, ta man tuo a tan dii di a yiwo wusie.

19 Di yiwo wusie di lugin nan di beri, dama kanu ka bala ka dagu vuodiekemba di senne di wusie sieku yaalu ma.

20 Ni njaana ken laguma wa daa ti Yomutien nyindiike ni njan die.

21 Dama ni njaana lagu wa, vuon mana njan die u diile ta ka chusa u chanchaalu, ta batan kuma kon ta batan dian di die a chaga,

ta batan di nyuo a buge, ta batan dian di ka yese a nyuo.

22 Ni wo tige a baan nyuu ta dii mi? Yaa ni ka yi Nmuj vuosi juluma ta yie zoolintielibe di die viivi? Bia ni yaala n bala ni yaa gamma wuru gie mi? N nan biri ni waha gie ma? Aayi, n kaan biri ni.

23 N tuo wo dagiku gie a nyun ti Yomutien jigin ta nagi yi ni: di yun dieke ba posine ti Yomutien Yisa chian, die u nagi paanuku,

24 a waasi Nmuj, a yi ke gbieri gbieri a nagha a yi u kwanandusriba di ba nobi, ta baaru di, "N nyungbanu wonna man baa n nagi an ba kuu mu ni wa. Ni yime naa a tunsima n wa."

25 Nyindiikehe kwan, ta u bi nagi daan anan nyaanchibin a baaru di, "Daabu gie yiwo n zun dagu a daga di Nmuj yi wa nuahaalu a yi vuota, sanja dieke ni yaala ni nyu, ni nyume a tunsima n wa."

26 Sanja dieke mana ni ken noba ti Yomutien paanuku gulimin ta nyuo daabu gie, ni bala vuosi di ti Yomutien die kpiye mu a ga tugu sanja dieke u bala u yinji ken.

27 Die wa, vuodieke nu mana di ken nobi ti Yomutien paanuku ta nyu daabu, sie dieke u kana ka mu di u yi die, die vuoke mi yiwo ban a yi ti Yomutien nyungbanu anan u zumbu mu.

28 Vuonj mana munj wonsi v gbanj, ta ye njobi paanuku ta nyu a daabu.

29 Vuodieke nuj di kenne njobi paanuku ta nyu daabu ta ka siba di ka zie ti Yomotienj nyungbanjka nanj ma, v nan ye tibidati dieke di yine bianj v njobina ta nyuo wia.

30 Die yine ni pam di yuagi ta yi wabiti, ta batanj di kpi kpi.

31 Ama du yi ti nan wolij a wonsi ti gbanj ta ye njobi ta nyu, ti kaanj ye tibidatij.

32 Ti Yomotienj die ti sarjya ta data ti tibidatij, amv v kaanj chvsvi ti sanja dieke v bala v chvsvi tujgbanjka gie vuosi wo.

33 Die wia, n numballi, du yi ni kenj lagisi tanj di ni dii ti Yomotienj nyindiikehe, ni chusuma tanj.

34 Ama vuodieke nuj konj di yalla, ta v kaanj biagi a chvsvi, die nuj v wolij dii v tiginj me, ta ye kenj, die kaanj di yaa tibidatij a kenj v ma sanja dieke ni kenne lagij tamba wa. Wotalikaha nuj manj kenj kenj, n nan bali ni.

12

Yaa gamma Nmuj Halikasika piinisi wia

1 N numballi, yaa gamma Nmuj Halikasika, n yaala ni summa ka piinisi di sina die ananj wusie.

2 Ni siba a baari sanja dieke ni yene ka yi Masia yada wa, die ni jama bugile, jadieke di kana ka bala wia,

ta die yaa ni gaama sieti pam ma.

3 N yaala ni summa di du yi Nmuj Halikasika di bie vuodieke ma, die vuoke kaanj biagi yuori v nvanj a chvsvi Yisa saanj; ta vuon dianj kaanj biagi a bali di Yisa yine ti Yomotienj, sie Nmuj Halikasika bie v ma.

4 Nmuj Halikasika piinisi yiri yiri benne, ama Halikasi balijka yunana a mana.

5 Nmuj jiamuj yiri yiri benne, ama Yomotienj balijka ti jama.

6 Tsuma yiri yiri dianj benne, ama Nmuj balijka vasinana vuonj mana di tuma v tsuma.

7 Nmuj yi Masia didusuruj mana haguruj yiri yiri muj di a dagi di Halikasika bie ba ma, di ti sunji Masia didusuruj mana.

8 Halikasika nan yi vuon yianj wobalika; ta bi yi wonyi dianj sibuj ta v bala sibuj wobalika, ama a mana nyinna Halikasi balijka jiginj.

9 Halikasika yia vuon yada, ta bi yia wonyi dianj haguri dieke di vasinana yuagitielinj di yese gbaamuj;

10 ta bi yia wonyi dianj haguruj v biagi tuma mamachi tsuma; ta bi yia v wonyi dianj yianj v biagi a yinji bala Nmuj wia; ta bi yia wonyi dianj yianj dieke v biagi a siba piini dieke di nyinna Nmuj Halikasika jiginj ananj jadieke di kana ka nyuj Halikasika jiginj; ta bi yia wonyi dianj yianj

u bɪagɪ bala jabalɪkɪ yiri yiri diekemba ba kana ka wɔmma; ta bɪ yɪa wɔnyɪ dɪaŋ yɪaŋ u bɪagɪ yɪŋŋi bala jabalɪkɪ dieke u kana ka wɔmma ha chɪaŋ.

¹¹ Naa yiwo Halikasɪka tɔuma, ta u yɪa vuonɪ mana die piini sɪba wɔnɔŋ Halikasɪka dɪ yaalala die.

Nyɪŋbanɔŋ wɔbalɪka wɪa

¹² Masia sɪ sɪba nyɪŋbanɔŋ; nyɪŋbanɔŋ yiwo nyɪŋbanɔŋ balɪmɔŋ ama ta puo puo lɔga lɔga, ama ka puone puo die mana ka ye yiwo nyɪŋbanɔŋ balɪmɔŋ.

¹³ Tɪ mana vuodiekemba dɪ yine Juu vuosi aŋaŋ vuodiekemba dɪ kana ka yi Juu vuosi, aŋaŋ yɔŋɪsɪ, aŋaŋ vuodiekemba dɪ sɪna ba gbaŋ, ba sɪ tɪ mana Nɪmɔŋ nyaan aŋaŋ Halikasɪ balɪka mɔŋ dɪ tɪ lagɪŋ a yi nyɪŋbanɔŋ balɪmɔŋ; ta Halikasɪ balɪka dɪ suuli tɪ mana.

¹⁴ Nyɪŋbanɔŋka ka yi chɪbɪbalɪmɔŋ, ama a dala mɔŋ.

¹⁵ Dɪ yi naŋ dɪ baarɪ dɪ, “N kana ka yi nuunɪ wɪa n ka gɔtɪ nyɪŋbanɔŋka ma” daa die naŋ dɪ baa ka yi aŋ ka kaanɪ gɔtɪ nyɪŋbanɔŋka ma.

¹⁶ Ta dɪ yi ta tɪbɪŋ dɪ baarɪ dɪ, “Manɔŋ n ka yi nimbinɪ die wɪa n ka gɔtɪ nyɪŋbanɔŋka ma”, daa die tɪbɪŋ dɪ baa ka yi aŋ ka kaanɪ gɔtɪ nyɪŋbanɔŋka ma.

¹⁷ Dɪ yi ta nyɪŋbanɔŋka mana dɪ lagɪŋ a yi nimbinɪ, lalɪa ka baa ka yi a wɔmma wɪa? Ta dɪ yi ka lagɪŋ yi

tɪbɪŋ, lalɪa ka baa ka yi a wɔŋ nyuuginɪ?

¹⁸ Ama Nɪmɔŋ lagɪŋ wa nyɪŋbanɔŋka gie lɔga lɔga mana a yi nyɪŋbanɔŋ balɪmɔŋ u yaalala dene.

¹⁹ Dɪ yi a mana dɪ lagɪŋ yi jabalɪmɔŋ, ka tɪŋ nan yi nyɪŋbanɔŋ?

²⁰ Dɪ sɪna die wo, nyɪndiekemba dɪ taasɪna nyɪŋbanɔŋka dala mɔŋ, ama a mana yiwo nyɪŋbanɔŋ balɪmɔŋ.

²¹ Die wɪa, nimbinɪ kaanɪ bɪagɪ balɪ yɪ nuunɪ dɪ, “N ka yaala fu”, yaa sikpenɪ balɪ yɪ naŋ dɪ, “N ka yaala fu.”

²² Ta tɪ nyɪŋbanɔŋ lɔga lɔga diekemba dɪ taasɪna nyɪŋbanɔŋ ma ta sɪ sɪba a wo hagɪrɪbɪ, dɪ yi a worɪ nyɪŋbanɔŋka kaanɪ bɪagɪ a yi wɪaŋ.

²³ Nyɪŋbanɔŋ lɔga diekemba ta tɪ daansɪna ta ka faasɪ wo jɪlɪma wa, hanɔŋ tɪ mɔŋŋɪ daansa aŋaŋ nɔŋŋɔmɔna. Die wɪa tɪ mɔŋŋɪ lige vuosi nine me tɪ lɔga diekemba dɪ kana ka mɔ dɪ vuosi ye,

²⁴ ta lɔga diekemba dɪ mɔna vuosi yesime tɪ ka ligehe. Nɪmɔŋ lagɪŋ wa tɪ nyɪŋbanɔŋka sie dieke me lɔga diekemba dɪ wone jɪlɪma wa tɪ faasɪ daansa.

²⁵ U yiwo naa dɪ nyɪŋbanɔŋka lɔga mana lagɪŋ a tɔma vɔnɔŋ, ta lɔga mana бага bemme hanɔŋ ba ma.

²⁶ Dɪ yi nyɪŋbanɔŋka lɔgɪbalɪmɔŋ dɪ die wahala nyɪŋbanɔŋka mana dinene

wahala dene; ta du yi nyɔngban̄ka lɔgɔbalimɔn̄ dɔ ye jilma nyɔngban̄ka mana yaa wa sɔgɔfialɔn̄ mɔn̄.

²⁷ Nɔnɔn̄ nɔ lagɔn̄ yiwo Masia nyɔngban̄ka, ta nɔ wɔnyɔ mana yiwo ɔ nyɔngban̄an̄ lɔgɔn̄.

²⁸ Die wɔa N̄mɔn̄ dɔ vɔari Masia tɔntɔntɔba Masia didusurɔn̄ ma, ta ba yi nɔn̄andusurɔn̄; a bɔ gɔti vɔari naazɔalɔn̄; ta vɔari didagurɔn̄; a bɔ gɔti vɔari vuodiekemba dɔ tɔnnana mamachi wɔa; a bɔ gɔti vɔari vuodiekemba dɔ ɔ yɔna ba hagurɔn̄ ba biagi gbaama yɔagɔtielin̄; ta vɔari susun̄jirin̄; a bɔ vɔari vuodiekemba ɔ yɔna ba yɔn̄ ba biagi daansa tɔɔmaha; ta bɔ gɔti vɔari vuodiekemba dɔ biagi balala nyɔngbalɔki yiri yiri diekemba ba kana ka wɔmma.

²⁹ Daa vuon̄ mana yine Masia tɔntɔntɔ, yaa naazɔa, yaa didagurɔ yaa vuodiekemba dɔ yalla hagurɔn̄ a biagi tuma mamachi tɔɔma.

³⁰ Daa vuon̄ mana yalla hagurɔn̄ a biagi gbaama yɔagɔtielin̄, yaa a biagi bala nyɔngbalɔki gaasi diekemba ba kana ka wɔmma, yaa daa vuon̄ mana nan biagi a yin̄ji a balɔ nyɔngbalɔki gaasi diekemba ba kana ka wɔmma a chɔasi.

³¹ Nɔ yaalɔma piini diekemba dɔ yine piinikpɔuma an̄an̄ nɔn̄jɔmɔna.

N nan dagɔ nɔ sie dieke dɔ tianna a mana.

13

Choti wɔa

¹ Tɔ, Du yi man̄ biagi bala nyɔngbalɔki gaasi mana, yaa a biagi bala malakasi jabalɔkin̄, ama ta wo choti an̄an̄ vuosi, n sɔ sɔba gɔngan̄ yaa bimbilimin̄ watɔ mɔn̄.

² Du yi man̄ yaa piini dieke a baan̄ biagi yin̄ji bala N̄mɔn̄ wɔa, yaa ta yaa sɔbɔn̄ mana yaa ta biagi sɔba wɔlɔbɔrɔka wɔa mana, yaa ta yaa yada dieke dɔ baan̄ biagi a yi ta tankpen̄kpɔn̄ vɔɔ jigin̄ kaan̄ a ga jigigaan̄, ama ta wo choti an̄an̄ vuosi, n yiwo yɔrɔ.

³ Du yi man̄ nagɔ n nyinti diekemba n yalla mana a yi zɔɔlɔntielin̄, ta nagɔ n gban̄ a yɔ dɔ ba juo bolin̄ Masia wɔa, ama ta wo choti an̄an̄ vuosi, ka wo nyɔari a yɔ mɔn̄.

⁴ Vuodieke dɔ yaa choti, yaa wa suguru ta bɔ chɔga vuosi zɔɔlɔn̄, ɔ wo sɔgɔbiɔn̄, yaa kuulin̄ yaa kɔtɔn̄-n gban̄,

⁵ ɔ wo kalin̄baani, choti ka yie ɔ chanchaalɔn̄ yɔrɔ yɔrɔ, yaa ta faasɔna yaala ɔ kasɔn̄ ma vɔnɔn̄, yaa ta ja sɔnyurɔn̄ yɔrɔ yɔrɔ, ɔ ka naga biɔn̄ dieke ba yinene wo a yie ɔ sɔn̄ ma.

⁶ Vuodieke dɔ yalla choti ka yaa sɔgɔfialɔn̄ yaa gamma biɔn̄ ma, ama ta yaa sɔgɔfialɔn̄ an̄an̄ wusieke.

⁷ Vuodieke dɔ yalla choti ka gbalɔga; ɔ yada an̄an̄ ɔ tama an̄an̄ ɔ suguru wo kpatɔn̄.

⁸ Choti wo kpatɔn̄. Ama du yi N̄mɔn̄ wɔa yin̄ji balɔku

nyūmuna wūla, mūna baan yi siri anan ton?

⁹ Die gban gban di su, du yi fu bala ya vuosi anan jabalki dieke ba kana ka womma, lala ba baa ba yi a summa wudieke fu balala chian? Di nan di su siba bala ya wa bulogisu.

¹⁰ Nyūbalika yiri yiri pam benne dūna ma, ta a mana di yaa a chias.

¹¹ Ama du yi man ka siba jabalki dieke vuon di bala ya mun, vuodieke di balala a ya mun nan di yi chaan n jigin ta n dian yi chaan u jigin.

¹² Ni senne yaalala Halikasika piini wo, ni yaaluma piini dieke di baan sunji Masia didusuru mana.

¹³ Vuodieke di balala nyūbaliki gaasi diekemba u kana ka womma, mu u jusu wa Nmū a ye piini dieke u baan biagi a daga a chias.

¹⁴ Du yi man jussa Nmū anan wabaliki dieke n kana ka womma, n haalu jussinana ama n ka siba wudieke n balinana chias.

¹⁵ Lala man baa yi? N nan jusu Nmū anan n haalu, ta bi jusu wa anan n sunanyile; ta chia yla a yi Nmū anan n haalu; ta bi chia yla anan n sunanyile.

¹⁶ Dama fu bira Nmū ta waasa wa anan fu haalibu nyuna ma, lala vuodiekemba di kana ka siba a chiasu di baa ba guti fu a biri Nmū? Du yi ba ka siba a chiasu, lala ba baa

ba summa di fu biru yiwo wusie?

¹⁷ Du yi fu Nmū biriku di vuna gban, ama ka kaan sunji vuon.

¹⁸ N waasa Nmū di n biagi bala wabaliki dieke n kana ka womma a tian ni wonyi mana.

¹⁹ Ama man bie Masia didusuru lagumu sun, n nan di yaala di n bal nuawu anu diekemba di yalla chiasu an ka sunji n chanchalu, a tian n baa bala nuawu tuse tuse jabalki dieke n kana ka womma ma.

²⁰ N numballi, ni daa yilime siba ballibusu, ama bian yiile nu n summa siba ballibusu, ama ni yilime siba nyūkura.

²¹ Di maagya Nmū gban ku sun di, Nmū baaru, N nan daansi vaa chaanu diekemba di balala jabalki gaasi

an ba bal wia a yi n vuosi.

Ba nan bal a yi ba tungban gaan nyūbalika ma die mana yori n vuosi kaan wu a yi mu.

²² Die wia, wabaliki gaasi yiwo Nmū hagu ru dagu a ya vuodiekemba di kana ka yi Masia yada wa, daa vuodiekemba di yine wo yada wa. Ama Nmū wia yinji baliku yiwo dagu a yi yada tielin, daa vuodiekemba di kana ka yi Masia yada wa.

²³ Du yi Masia didusuru mana di lagu tan, ta

vuonj mana di bala jabaliki gaasi diekemba ba kana ka womma, ta vuodiekemba di kana ka yi Masia didusuruj yaa vuodiekemba di kana ka siba a wia di kenj juu, ba kaanj bal di ni juo yunjaati?

²⁴ Ama du yi ta Masia didusuruj di laguj tanj, ta tuose Nmuj wia a yinji bala yia tanj ta vuodiekemba di kana ka yi Masia didusuruj yaa vuodiekemba di kana ka siba a wia di kenj juu, ba nan mureti di ba yiwo tuntumbiati tielinj yaa gamma wudieke ba wonna wa ta dii ba gbanj gbanj saruya.

²⁵ Ta yuori bal wudieke di benne ba suguti ma, ta susej gbigiri a biri Nmuj ta baari di, "Wusie, Nmuj senj bie ni jiginj."

Masia didusuruj di muna ba jama Nmuj dene

²⁶ N nimbali, n baliku gie chianj? Du yi ni kenj lagisi tanj di ni jama Nmuj, ta wonyi njaan yaa wa yuli, ta wonyi dianj daguj, ta wonyi dianj wudieke Nmuj di yuorine a dagu wa, ta wonyi dianj wubaliki gaasi diekemba u kana ka womma, ta wonyi dianj di biagi bala wubaliki gaasi diekemba u kana ka womma a chiasu, ni yime genhe mana sie dieke di muna a sunjime Masia didusuruj.

²⁷ Du yi ba yaala ba bal wubaliki gaasi diekemba ba kana ka womma ba daa tianj vuosi bale yaa bataa,

ba baluma wonyi wonyi, ta vuonj dianj bemme mi a daga a chiasu kaanu kaanu.

²⁸ Ama du yi ta vuodieke di baan biagi a dagu a chiasu di wori, die nuj vuodieke di balala wubaliki gaasi diekemba u kana ka womma tari ta baluma yuma u nyuna ma ananj Nmuj.

²⁹ Ni vaa naazubalinj bale yaa bataa baluma Nmuj wiaha, ta vuotialikaha juma wudiekemba ba balala wa.

³⁰ Ama du yi ta vuonj di kalt ni susej ta Nmuj di yuori u wiaha a dagu wa, ta u yaala u yinji bal Nmuj wiaha, vuodieke di balala wa tari.

³¹ Ni mana nan biagi yinji bal Nmuj wia wonyi wonyi anj ka yi vuonj mana buginj anj ka kpanjisi vuonj mana.

³² Vuodieke di yalla piini dieke di yine Nmuj wia yinji baliku nan biagi yigi u gbanj a chiasu u sanja,

³³ dama Nmuj ka wa ti di ti yime wia tora tora, ama u wa ti di ti bemme somm.

Die di mu di summa sanja dieke Nmuj vuosi di kenj laguj.

³⁴ Hoguba mu ba muu ba nua somm Masia didusuruj lagumuj jiginj, ama ba mu ba susej ba gbanj tujgbanj ta womma siba Nmuj muraha di daguna die wo.

³⁵ Du yi ba yaala ba summa wuj, ba piasi ba chulluj tige me, dama ka yiwo viivi di hogu bal wia Masia didusuruj lagumuj jiginj.

³⁶ Nmuj wiaha gie die ka wolinj piili wo ni jiginj, yaa

daa ni nyuna ma jigij ka ken tugi.

³⁷ Vuodieke di siba di u yiwo Nmuti naazua yaa u yaa Halikasika piini, u summa a baari wudieke n maaginana yia ni naa yiwo ti Yomutien mira miu.

³⁸ Ama vuodieke di zeti waha gie, ni gban daa tusime u wa.

³⁹ Die wa n numballi, ni yaalima Nmuti wa yinji baliku anan niinmina, ama ni da kaguma vuodiekemba di yaala wabaliku gaasi diekemba ba kana ka womma balu.

⁴⁰ Ni yime wui mana vutui vutui an a dia tan.

15

Masia kun hagi wa

¹ N numballi, n yaala n tuisi ni miu yaa gamma wovuna dieke die n musina a yi ni wa, ta ni tuo a miin pogulha wa.

² Du yi ni miin pogulaha ni nan ye gbatitaanu, daa die ni yadaka nan yi yori.

³ Wudieke n tuone wo kanu man nagi a yi ni wa, ta ka yine wokuu a tan wui mana; di Masia die tuo wo tui wobiirini kun a kpi, siba di maagina Nmuti gban ma dene wo;

⁴ di die ba guu wo miu, ta u hagi kumbu me ka daraa ataa daraan siba di maagina Nmuti gban ku ma dene wo,

⁵ ta die nyu Piita jigij, ta ka kuan chaan u bi nyu u tuntuntui ban anan bale wo jigij.

⁶ Ka kuan chaan die u nyu bunyi u diduisui di tianna vuosi kobusi-nu wa jigij, batan pam ye bie ba misu ma ta batan dian di kpi.

⁷ Naa kuan chaan die u nyu Jemisi jigij, ta die ken nyu u tuntuntui mana jigij.

⁸ Ka kuan kuan die u ken nyu n gban n jigij, manu vuodieke die di sina siba n daan ka tugiya ta ba miu miu wa.

⁹ Masia tuntuntui mana ma man n yine vuodieke di wariina ba kuan, ta die ka mu di ba wasima miu Masia tuntuntu, dama die n vaa Masia diduisui di dii wahala pam.

¹⁰ Ama Nmuti die chiguma miu zoolu ta suni miu man yi vuodieke n yine jinne naa, ta die u yina miu suni dieke wo di ka yi yori. Dama n ininti wa ni a tu a tan tuntunti banu ba mana, ama di ka yi man n tuna naa, ama Nmuti suni dieke die di benne n ma wa tuna die.

¹¹ Du yi man yaa banu ba musinana waha, wabaluka ti mana di musla, ta kanu ni yi yada wa.

Yaa gamma kun hagi wa

¹² Du yi ti musla di Masia die hagi kun me, laha ni batan di baari di kunti ka daansi hagi kun me?

¹³ Du yi kunti di kaan daansi hagi kun me, die nu Masia gban die ka hagiya kun me.

14 Ta dı̄ yi Masia die dı̄ ka hagū kuñ me, die nuñ ti wo wuñ a baan̄ mūsı̄ a yi nı̄, ta nı̄ dı̄aŋ dı̄ wo wuñ a baan̄ tuo dı̄i.

15 A bı̄ gūti, ti bı̄ chı̄ba wı̄a a yı̄a Nmuñ dama ti baarı dı̄ ū sugūrına Masia a nyuñ kuñ me, ama dı̄ yi kuñ haguñ dı̄ wori die nuñ die ū ka sugūrı wa a nyuñ kuñ me.

16 Dı̄ yi wusie dı̄ kunti dı̄ ka haga kuñ me, die nuñ Nmuñ die ka sugūrı Masia a nyuñ kuñ me.

17 Dı̄ yi Masia dı̄ ka hagū kuñ me, die nuñ nı̄ yadaka yiwo yūrı, ta nı̄ tontumbı̄ati ye bie nı̄ ma.

18 Ta ka nan bı̄ dagı̄ dı̄ vuodiekemba die dı̄ yine Masia yada wa ta kpi wo baya muñ.

19 Ti yine Masia yada wa, dı̄ yi ka yaa nyūarı tuñgbanka gie berıñ nyūına ma, die nuñ ti wı̄a tuñ nan dı̄ yaa zūoluñ a tı̄aŋ vuon̄ mana.

20 Ama ka yiwo wusie dı̄ Nmuñ die seŋ sugūrı wa a nyuñ kuñ me muñ. Wuñuñ Masia yiwo vuodieke die dı̄ wolin̄ hagū kuñ me, ta ka dagı̄ dı̄ vuodiekemba die dı̄ kpine gban̄ nan daansı̄ hagū kuñ me.

21 Vuota die yaa kuñ a keñ tuñgbanka gie me; die gban̄ gban̄ vuota dı̄ bı̄ yaa kuñ haguñ a keñ.

22 Dama Adami wı̄a ta vuota mana dı̄ kpie, die gban̄ gban̄ Masia wı̄a vuota nan hagū kuñ me.

23 Vuon̄ mana yaa ū kuñ haguñ san̄ja muñ; Masia die

wolin̄ hagū, ta vuodiekemba dı̄ yine ū vuosisi nan daansı̄ hagū ū kenıñ daraaŋ.

24 Ka kuñ chaan̄ kpatıñ nan keñ, Masia nan daansı̄ a nyan̄ŋı̄ ŋmuñsikpen̄ naara anan̄ yikotielıñ anan̄ hagūrıtielıñ, ta nagī naarı a yi ū Chooñ Nmuñ nuusi me.

25 Masia nan daansı̄ yi naan̄ a ga tūgi san̄ja dieke Nmuñ dı̄ bala ū nyan̄ŋı̄ ū dataası̄ mana a nagī ba yi ū nuusi me.

26 Dataan̄ dieke Nmuñ dı̄ bala ū wı̄arı kuñ a chūsu yine kuñ.

27 Dı̄ maagı̄ya Nmuñ gban̄kū suñ dı̄, "Ū nan nagī jaan̄ mana a yi ū nuusi me", ama ka ka dagı̄ sı̄ba Nmuñ gban̄ gūti wa jaan̄ mana wa ma, dama wuñuñ Nmuñ bala ū nagī jaan̄ mana a yi Masia nuusi me.

28 Ta jaan̄ mana dı̄ keñ a bie Masia nuusi me san̄ja dieke wo, ū gban̄ ū nan daansı̄ bie Nmuñ nuusi me, vuodieke dı̄ yine ta nyinti mana dı̄ bie ū nuusi me wo; ta Nmuñ dı̄ sı̄u jaan̄ mana.

29 Dı̄ yi kunti dı̄ ka haga kuñ me, bı̄a wı̄a vuosi batan̄ dı̄ ziele vuodiekemba dı̄ kpine nan̄ ma a sı̄a Nmuñ nyaabu? Dı̄ yi kunti dı̄ ka haga, bı̄a wı̄a ba yie die?

30 Dı̄ yi kunti dı̄ ka haga kuñ me, bı̄a yine ta tı̄uñ ti juo wokūrıma ma san̄ja mana?

31 N nı̄ballı̄, n tuole kuñ daan̄ mana muñ! N yaa nyūsuñ nūoñ nı̄ ma anan̄ nı̄ taası̄na anan̄ Yisa Masia ti

Yomutien wo, naa wia man bala die.

³² Du yi wudiekemba Efesusi tuj vuosisi die yine muj an ka su siba n waga anan dombiati naa, bia nyuari man nan ye anan n waga anan ba wa du yi kunti di ka haga kuj me? Du yi di kunti di ka haga kuj me die nu, "Ni vaa ti dime ta nyume, ta summa a baari sorin ti nan kpi."

³³ Ni da vaa vuon gaan ni. Du yi vuovuna anan vuobiati di lagisuj chuj, ka chusa vuovunaha berin muj.

³⁴ Ni yinji ye yan ta vaa ni tumbiati. Ni batan ka siba Nmuj, die wia man maaga naa di n yi ni viivi.

Nyngbanuj di bala ka su dene kuj hagin kvan chaan

³⁵ Vuon nan piasi di, "Laha kunti di baa ka haga kuj me? Ba nyngbanuj baa ka summa laha?"

³⁶ Gaamu wa gie, du yi fu ken biri jaan tngban ma ka ka nyuune ntaala ka hbugya.

³⁷ Fu ken bura, daa tuka gban gban fu naan nagu a biri, ama ka bie fu naan nagu a biri siba zaa yaa jadieka mana.

³⁸ Ama Nmuj nan vaa bini mi nyuuj ta su siba u yaala ka summa die, ta bin mana yaa ka tuj di sina die.

³⁹ Nyngbanisi mana ka yi bunyi, vuota yaa nyngban balimuj, ta dajisi yaa nyngban balimuj, ta nem-bisi dian di yaa nyngban

balimuj, ta zaasuj dian di yaa nyngban balimuj.

⁴⁰ Nmuj sikpen nyinti yaa a nyngbanuj ta tngban nan nyinti dian di yaa a nyngbanuj. Nmujsikpen nyinti yaa a tvan vuj ta tngban nan nyinti dian di yaa a tvan vuj.

⁴¹ Nmuni yaa ka tvan chaanuj, ta chuku dian di yaa ka tvan chaanuj, ta chumarisi dian di yaa a tvan chaanuj. Ta chumarisi suj a mana di yaa chaanuj tora tora.

⁴² Die di vaa di summa kunti di ken hagi kuj me. Vuota nyngbanuj naan kpie muj, ta ba guohe, ama a hagi kuj me a nan tarigi, dama ka kaan daansi kpi.

⁴³ Ba ka guo ti anan vuj, ama ti nan ken hagi anan vuj, ba bi ka guo ti anan haginuj, ama ti nan ken hagi anan haginuj.

⁴⁴ Ba guo ti anan tngbanja gie nyngbanuj muj, ama ti ken hagi ti nan ye nyngban dieke di yine Haalibu nyngbanuj. Nyngban dieke di yine tngbanja gie nyngbanuj beri muj ta nyngban dieke di yine Haalibu nyngbanuj dian di beri.

⁴⁵ Dama di maagya Nmuj gbanju suj di, "Bumbunan vuon Adami die yiwo vuota"; ama vuodieke di kenne kuaka yiwo Haal dieke di yina ti miivoli wo.

⁴⁶ Daa nyngban dieke di yine Haalibu die wolinne ken, tngbanja gie

nyuŋbanu die wolinne keŋ, ta ka kvaŋ chaŋ ta Haalbu tvaŋ di keŋ.

⁴⁷ Bumbubaŋ vuoke die nyu wa tantu ma, ta vuodieke di diisine bule wo di nyu ŋmuŋsikpeŋ.

⁴⁸ Vuodiekemba di yine tuŋbanka gie suti su siba vuodieke di nyuna tantu ma muŋ, ta vuodiekemba di yine arizanna suti di su siba vuodieke di nyuna arizanna ma wa.

⁴⁹ Ta ti mana nyuŋbanu di niisina Adami vuodieke die nyuna tantu ma wa, die gbaŋ gbaŋ daaŋ kaanu ti arizanna nyuŋbanu nan su siba Masia nyuŋbanu.

⁵⁰ N nɔmballi, n bala nu di nyuŋbanu dieke di yine noŋ aŋaŋ zuŋ kaan buagu juu Ŋmuŋ naaru ma; ta nyuŋbanu dieke di huŋgana kaan buagu ye miivoli dieke di wone kpatu.

⁵¹ N yaala n balu nu wɔlɔburikuru gie muŋ, ti batan nan kpi, ta ti batan diaŋ nan di bie ba muŋ ma; ama ti mana nan tarigu.

⁵² Dɔnuŋ daaru mi kantana di kuŋ, ti mana nan tarigu buŋyɔ lagu lagu siba ninkamuŋ. Kantana di kuŋ, kuntu nan hagu kuŋ me aŋaŋ nyuŋbanu dieke di kana kaan kpi, ta tɔnuŋ vuodiekemba di benne ti miivoli mi dɔnuŋ daaru mi wo, nyuŋbanu nan tarigu.

⁵³ Di yiwo talasu di nyuŋbanu dieke di huŋgana keŋ tarigu nyuŋbanu dieke di kana ka huŋga, ta nyuŋbanu dieke

di kpinene keŋ tarigu a yi nyuŋbanu dieke di kana ka kpiye.

⁵⁴ Die wɔa naa di keŋ yi, ta nyuŋbanu dieke di huŋgana di keŋ tarigu a yi nyuŋbanu dieke di kana ka huŋga, ta nyuŋbanu dieke di kpinene keŋ tarigu a yi nyuŋbanu dieke di kana ka kpiye, sanka mi wudieke di maaguna Ŋmuŋ gbaŋku suŋ nan suuli, di, "U nyanŋu wa kuŋ a kpatu." Di bu maagu di, ⁵⁵ "Kuŋ sia fu nyanŋuku di beri bɔbra?"

Kuŋ, lala fu baa fu yi a nagi ti yi wahala ma bɔbra?"

⁵⁶ Biaŋ vasa kuŋ di ŋaŋ yɔa ti wahala, ta biaŋ di yese ka haguŋ a nyuna mɔraha ma.

⁵⁷ Ama ti waasa Ŋmuŋ aŋaŋ u yɔa ti nyanŋu ti Yɔmɔtien Yisa Masia ma.

⁵⁸ Die wɔa n nɔmballi, nu muŋu zie keŋ keŋ ta daa vaa jaan vuaru nu a nyuŋ Masia kvaŋ duŋuŋ ma. Nu nagi nu gbaŋ a tuma ti Yɔmɔtien tuma sanŋa mana, dama nu siba a baaru tuma diekemba nu tunnana a yɔa ti Yɔmɔtien wo, kaan daansu nan yɔru.

16

Ligire chiasuŋ wɔa

¹ Lele, n yaala n dagu nu yaa gamma ligire dieke nu chiasunana di nu sunŋi Ŋmuŋ vuodiekemba di benne Judia ma wa wɔa, n yaala nu yime siba n daguna Masia diduŋuŋ diekemba di benne Galasia tuŋ ma muŋ.

² Alasiri daan mana, vuon mana vvaru ligire v baan biagi dene a nyu v tunna a ye ligire dieke wo a dvan, amv man ken ken ni kaan bi chiasu bibra.

³ Man ken ken n nan maagi gbanu a tuu vuodiekemba ni vvaruna an ba yaa ni piinisisi a ga Jerusalemi.

⁴ Du yi di mu di n ga n gban, die nuuu tu nan lagisu ga.

Pooli die di sanna di v yi wudieke

⁵ N sanya di n daagi Masedonia tuugban ma; ta a kuvan chaan n nan ken ni jigij a kaagi ni, dama di mu di n ga Masedonia tuugban ma.

⁶ Fu zi n nan di bie ni jigij daraa ale yaa n nan wiaru ni jigij wuyaalika gie mana; ta ni nan ken sunji mu an n tuu ga jigidieke n yaala n ga.

⁷ N ka yaala di n ken kaagi ni daraa nuna ta tuu ga, ama du yi ti Yomutien di yi sien, n nan yvasi ni jigij.

⁸ N nan wiaru Efesusi gie a ga tugi Pentikosi duuga sanja,

⁹ dama sien yuori yi mu mu di n muuu tuu Masia tuumaha, ama dataasi pam duu benne.

¹⁰ Du yi Timoti di ken ken ni kpanu ni gban a muuu tuo wo chaanti, dama v gban v tuma ti Yomutien tuumaha siba n tunnana die.

¹¹ Ni summa di vuon ken daansi wa yori, ama ni sunji wo ta vaa an v nyu ni jigij anan sugifalun amv

v nan viiri ken n jigij, dama n daansa wa anan tu numballu sien me.

¹² Yaa gamma ti numbuu Apolosi, n juusa wa di wunu anan tu numballu ken kaagi ni, ama v ka yaala v ken lele gie, ama v ken ye sien v nan ken.

Yaa gamma kpaamu anan waasiu wia

¹³ Ni gbara ta muuu zie ken ken ni yadaka ma, ta yalluma dembisi anan haguun.

¹⁴ Yime jaan mana anan choti.

¹⁵ Ni wou siba Sitifanasi anan v den, die ba yine vuodiekemba di wolinne yi Masia yada Akaya tuugban ma, ta die nagi ba gban a tuma yia Nmun vuosi. N juusa ni n numballu,

¹⁶ di ni saagi a yuma vuosi gie chanchaalun anan vuodiekemba mana di gutina ba ma a tuma pam a yia Nmun vuosi.

¹⁷ N sun fialya mu anan Sitefanatusi anan Fotunatusi anan Akayisi kenin wia, dama die ni wone n jigiri, die n yaa wa sugichuusuun, ama ba kenne wo n bi wo sugichuusuun.

¹⁸ Die ba kpanu mu siba die ba kpanusina ni die wo, ni yuma vuosi gie chanchaalun jiluma.

¹⁹ Masia didusuru diekemba di benne Asia tuugban mana waasa ni. Akuyila anan Pisisila Masia didusuriba di lagisunana jama Nmun ba tigiiri me wo

waasa ni vuvuŋ ti Yomutien
saan ma.

²⁰ Ti numballi mana di
benne giena waasa ni.

Ni waasi taŋ vuvuŋ
vuvuŋ.

²¹ Manuŋ Pɔɔli maagina
waasiko gie giena aŋaŋ n
nuuŋ.

²² Vuodieke mana di kana
ka cho ti Yomutien, kaati bie
v ma!

Maranata; ka chian yiwo,
“Ti Yomutien, keŋ.”

²³ Ti Yomutien Yisa sunŋi
ni.

²⁴ N cho ni mana aŋaŋ
wusie Yisa Masia saan ma.

**Pöoli gban dieke di
götuna
bule u maagina a
yi
Korinti
tuh vuosi wönnä**

¹ Manuh Pöoli vuodieke Nmutuh di vvarina di n yi Yisa Masia tontontu anah ti numbua Timoti maaginana gbanke gie, a yia nuluh Nmutuh vuodiekemba di benne Korinti tuh ma anah Nmutuh vuodiekemba di benne Akaya tuhghan mana.

² Ti Chööh Nmutuh anah ti Yömötien Yisa Masia sunji ni ta bi yi ni sugudbaguh.

*Pöoli die di waasina
Nmutuh dene*

³ Ni vaa ti waasi Nmutuh, vuodieke di yine ti Yömötien Yisa Masia Chööh wa, ta bi yi vuodieke di chuginana ti zooluh pam wa ta ti sunjinh mana di nyuna u jigiri.

⁴ U sunje ti muih ti wumugisike me, amu ti nan biagi a sunji vuodiekemba di benne wumugisike yiri yiri me wo anah sunji dieke ti tuone a nyuh wönuh Nmutuh jigiri.

⁵ Ti wahala diile Masia wia di dala die wo, die gban gban ti sunjinh nan di dala wönuh Masia wia.

⁶ Du yi ti die wahala, di yiwo ni sunjinh anah ni gbatitaanuh wia. Du yi ti ye sunjinh, di yiwo ni wia, di

ti sunji ni, ta ni gban ni ye suguru ta biagi a dii wahala siba ti dine dene wo.

⁷ Die wia, ti ka chiga nmaamuh ni wia, dama ti siba a baari ni dine wahala siba ti dine die wo, die gban gban ni nan di yese sunjinh siba ti yesinene die wo.

⁸ Ti numballi, ti yaala ti balu ni muih yaa gamma wahala dieke ti dine Asia tuhghan ma. Die wahalika die faasi dala muih a tianh ti haguuh ta die ti bi wo tama di ti nan di bie ti miivoli me,

⁹ ta die yile di ti baa ti kpi muih. Naa die yiye muih di ka dagu ti di ti daa yalluma tama ti gban gban ti ma, ama ti nagima ti yada a yi Nmutuh nyuna ma ma, vuodieke di sugurinana kunti a nyuna kuh me wo.

¹⁰ Wönuh die u gbatina ti a nyuh kuh daampoyu ma, ta u nan bi a gbatu ti a taanh; ti yaa wa tama u ma ta siba di u nan di gbata ti sanja mana muih.

¹¹ Ni sunji ti anah Nmutuh juusun, amu Nmutuh nan tuo vuosi pam di juusunana a yia ti wa juusun, ta nan sunji ti, ah vuosi pam nan waasi wa ti wia.

*Yaa gamma Pöoli
sinsamuh tariguh wia*

¹² Wudieke ti yalla kuule yiwo naa: di ti biagi bala di wudieke mana ti yine tuhghanke gie me die ti yiye muih anah nmutuhchigila anah sugiyaluh dieke di nyunna Nmutuh jigih, die die di faasi yi sanja dieke ti bene ni jigiri.

Ŋmɔŋ sunŋɔŋ wɔa die vana ti beri die wo daa vuota yɔaŋ.

13 Ti maaga wudieke ni baanɔ biagɔ a karɔŋ ta sɔba a chɔasi a yɔa ni, ama ta yaa tama di ni nan keŋ sɔba ha vuɔɔŋ,

14 sɔba ni wone sɔba ti wɔaha biɔta die wo, di ni nan keŋ a sɔba a mana ta kuule ti wɔa sɔba ti gbanɔ ti bala ti kuule ni wɔa wa daa dieke ti Yɔmɔtɔien Yisa Masia di bala v keŋ wo.

15 Die n wɔŋ sɔba naa wɔa ta die sanɔ di n yɔŋŋi keŋ kaagɔ ni, amɔ ni nan ye sunŋɔŋ bule.

16 Dama die n sanɔya mɔŋ di n keŋ kaagɔ ni manɔ keŋ tɔaŋ gara Masedonia tɔŋbanɔ ma, ta bi keŋ a kaagɔ ni manɔ keŋ yɔŋŋi kienɔ, anɔ ni sunŋɔŋ mɔŋ anɔ n ga Judia tɔŋbanɔ ma.

17 Die n sɔŋsanɔkaha die yiwo laalɔŋ? Yaa wudieke die n sana di n yiwo die yiwo sɔba tɔŋbanɔka gie vuosi di ŋaana bala di, "Wa, wa" ta kɔanɔ chaanɔ ba bi bala di, "Aayɔ, aayɔ" die wo?

18 Ama Ŋmɔŋ vuodieke di yine wusietien wo yiwo n daansɔatien, di nɔa dieke die n yɔ ni wa ka yi "Wa" anɔanɔ "Aayɔ."

19 Dama Yisa Masia vuodieke di yine Ŋmɔŋ Bɔa, vuodieke manɔŋ anɔanɔ Salasi anɔanɔ Timoti die di mɔvɔ v wɔa a yɔ ni wa, v ka bala di, "Wa" ta yɔŋŋi bala di, "Aayɔ", ama v ma jaanɔ mana yiwo "Wa."

20 Dama v yine "Wa" Ŋmɔŋ

nɔa mana ma. Naa wɔa ti bala di, "Wusie" Yisa Masia ma, amɔ Ŋmɔŋ ye biɔɔŋ.

21 Ŋmɔŋ die vuarɔna ti anɔanɔ ni di ti tɔmma tɔvɔma, ta v mɔŋŋɔ a zienɔ tɔɔŋ Masia ma,

22 wɔvɔŋ v magɔlina tɔɔŋ di ti yiwo v sɔti, ta v wolin yi v Halikasika ti sɔgɔti ma anɔ ka dagɔ di v nan keŋ yɔ ti wudieke mana v yɔna nɔanɔ di v nan yɔ ti wa.

23 Ŋmɔŋ yine n daansɔatien di wudieke die di yine ta manɔ ka keŋ Korinti ni jigɔŋ yiwo die n ka yaala n datɔ ni tɔvɔŋ wɔa.

24 Ti kaanɔ biagɔ a mugisi ni ta dagɔ ni ni mɔna ni yi yada die, dama ti sɔba di ni yaa yada ta mɔŋŋɔ zie vuɔvɔŋ, ama ti tɔma anɔanɔ ni di ti dagɔ ni, ni baanɔ yi die ta yallɔma sɔgɔfɔalɔŋ.

2

1 N sanɔya mɔŋ di n kaanɔ bi yɔŋŋi keŋ ni jigɔŋ a yi ni sɔŋ chɔvɔsɔ.

2 Dama di yi manɔ chɔvɔsɔ ni sɔŋ, mɔvɔa bala v tɔalɔ a yɔ mɔŋ sɔgɔfɔalɔŋ? Daa nɔvɔŋ?

3 Naa wɔa die manɔ maagɔ gbanɔŋ dama die n ka yaala n keŋ anɔ vuodiekemba di tɔnna mɔ ba yɔma mɔŋ sɔgɔfɔalɔkɔ, chɔvɔsɔ n sɔŋ. Dama n yaa tama di n sɔgɔfɔalɔŋ yiwo ni gbanɔ gbanɔ ni sɔgɔfɔalɔŋ mɔŋ.

4 Die n maagɔ gbanɔkɔ a yɔ ni mɔŋ anɔanɔ sɔgɔchɔvɔsɔŋ pam anɔanɔ nɔntaanɔ; di ka sɔ sɔba di n yaala ni sɔŋ

chõõstı mıñ ama die n yaala nı summa n faasına cho nı dene.

Vuodieke di yine bıaņ naachaala wıa

⁵ Dı yi nı wõnyı dı yi wıñ ta n sũñ dı chõõstı, ı ka yi a chõõstı wa n nyũna ma, ama ı yi chõõstı wa nı mana mıñ, dı yi ı ka chõõstı nı mana ama nı jũsũ, n bala die dama n ka yaala n faası nagı nıññmına aņañ wa wa wıa.

⁶ Nı mana die lagınya mıñ a datı ı tıbıñ die wıa dı mũ.

⁷ Ama lele dı mũ mıñ dı nı nagı chaa wa ta kpaññıstı wa, amũ ı kaañ dı yaa sũgıchõõstıñ pam ta nan.

⁸ N jũusa nı, nı vaa ı summa dı nı seņ cho wo mıñ.

⁹ Wudieke wıa die n maagına nı gbañkũ gie yiwo naa, die n yaala n magıstı nı mıñ a ye dı nı tuose n nbañ jañ mana ma mıñ?

¹⁰ Dı yi nı nagı vuon tũmbıatı a chaa wa, n gbañ n nagı a chaa wa mıñ, dı yi vuoke dı yi wudieke dı mũ dı n nagı chaa, n nagı chaa wa mıñ nı wıa Masia nıñña,

¹¹ amũ Sitaani da yesime sieņ a gañ tı, dama tı sıba ı sieti dı sına die mıñ.

Tirosi tıñgbaņ wıa

¹² Die n gana a tũgı Tirosi tıñgbaņ ma wa dı n mũstı Yısa wõvũnaha die mañ mıññı dı Nı mıñ yuori wa ı tũma sieņ mi mıñ a yı mıñ.

¹³ Ama die dı faası mugisi mıñ mıñ die n kana ka ye n nũmbũa Tatusi mi wo wıa. Die wıa, mañ tañ vuosi

mi, ta tıañ ga Masedonia tıñgbaņ ma.

Masia di yınana ti nyanñıñ dene

¹⁴ Tı mũ tı bıřıma Nı mıñ, dama tı taasına aņañ Masia wa wıa die vana tı nyanña jañ mana ma. Nı mıñ vũarına tı dı tı yuori Masia dagı jıgıñ mana; ta ı wõvũnaha sıbıñ sũ sıba tulaari dieke nyũũgıñ dı faasına vũna ta nyũũgı jıgıñ die wo.

¹⁵ Dama tı sũ sıba tulaari dieke nyũũgıñ dı vũna Masia dı nagına tı a yı Nı mıñ, ta nyũũgıbũ dı juo vuodiekemba dı yesinene gbatıtaanıñ aņañ vuodiekemba dı kana ka yese gbatıtaanıñ ma.

¹⁶ Vuodiekemba dı kana ka yese gbatıtaañkũ nıñ jıgıñ, tı sũ sıba nyũũgı dieke dı yalla kũñ a kien, ama vuodiekemba dı yesinene gbatıtaañkũ nıñ jıgıñ, tı sũ sıba nyũũgı dieke dı yalla miivoli a kien. Vuon wori a bañ bıagı tıñ tũmaha gie.

¹⁷ Tı ka sũ sıba vuodiekemba dı nagına Nı mıñ wıaha a bıřıñ nyũñ diilehe, ama tıñıñ nıñ tı bala wusie dama wõnıñ Nı mıñ tũna tı; die wıa tı bie ı nıñña, ta mũla ı wıaha Yısa yiko me.

3

Yaa gamma Nı mıñ nvahaalıñ wıa

¹ Naa bı dagı mıñ dı tı daga tı gbañ mıñ? Dı yiwo talası dı vuon maagı tı siara

gbanṭi a yi ni? Yaa ti tuo ti siara gbanṭi ni jigin siba vuosi batan di yinene wo muṅ? Aayi.

² Niṅ ni yine ti siara gbanṅ ta maru ti sugiti ma di vuon mana karu a summa.

³ Di bie wo yaalu ma di niṅ ni yine Masia gbanṅ mi ta v maagi a tuṅ ti anan ka, di ka yi gban dieke vuota di maagina anan jamaakuṅ nyaan a dusi tanteelikin me, ama Masia die maagina ha anan miivolitien Nabi-die Niṅ Halikasika vuota sugiti ma.

⁴ Wudieke wia n bala naa, yiwo ti yaa wa kpaadensin Niṅ nuṅha Masia sunṅin wia.

⁵ Ti ka daga ti gban di ti nan biagi yi wun anan ti gban gban ti haguṅ, ama Niṅ sunṅin wia ti biagi toma tomahaha.

⁶ Wunṅ v vana ti mu anan v nuhaaliku waha toma; ta nuhaaliku ka yi Mosisi mui diekamba die v maagina wa, di yiwo Halikasika suti. Miraha die yaa wa kun a kien ama Niṅ Halikasika yia ti miivoli dieke di wone kpatuṅ.

Nuahaaliku chaanṅ wia

⁷ Sanṅha dieke Niṅ die di maagina v miraha a diisi tanteelikiri me wo, sanṅka mi die v chuulikpenṅ die suṅ a vaa Mosisi nine di chaan; chaanṅ wia Izara vuosisi die ka biagi a daansa wunṅ Mosisi nine chaan anan ka chaanṅ di banana mana. Du yi mui dieke di

yalla kun a kien wo di ken anan chuulikpenṅ,

⁸ die niṅ Halikasika toma sien niṅ nan faasi dala pam a tan die.

⁹ Du yi mui dieke di dagina vuosi di ba yaa biabu die di ken anan chuulikpenṅ, Niṅ Halikasika toma sie dieke di vana vuosi di biruṅ vuonunaha Niṅ nuṅha nan di beri anan chuulikpenṅ a faasi tan die.

¹⁰ Wusie, miraha die di ken waari ka chuulikpenṅ dama chuulikpenṅ dieke di tianna ka kenne.

¹¹ Du yi ta mui dieke di tan gara die di ken anan chuulikpenṅ, die niṅ Halikasika toma sie dieke di bala ka bemme yaa gamma haahu wo nan di yaa chuulikpenṅ a faasi tan die.

¹² Tama ka gie wia ti faasi yaa sikimin dene.

¹³ Ama tinuṅ niṅ ti ka su siba Mosisi, die di naana naga garu a ligi v nine ta ka yaala Izara vuosi ye chuuli dieke di benne v nine chaan ta tan gara wa.

¹⁴ Ama ba sunanyile die ka yuoriye; sanṅha dieke ba ken karu Niṅ nuakuru gbanṅ, di naan su siba garu ye ligi wo ba sunanyile a ken tugi jinne. Garu naan vuaru muṅ du yi vuon di nagi v gban a taasi anan Masia nyuna ma.

¹⁵ A ken tugi jinne ba ken karu Mosisi miraha, garu

ñaan ligi ba sugiti mun.

¹⁶ Ama du yi vuon di yinji a du ti Yomutien, gariku ñaan vuaru mun.

¹⁷ Ta lele ti Yomutien wo yine Halikasika, ta jigidieke ti Yomutien Halikasika di bene, donhu berin beri mun.

¹⁸ Die wia tunu nu gariku ka bi ligi ti nine, ta ti mana di yese ti Yomutien di yalla chuulikpenkpuu pam dene, ta a tariga ti ta ti nasa wa, ta ti chuulin bi guta sanja mana, ta chuuliku di nyuna wunu ti Yomutien vuodieke di yine Halikasika jigin.

4

Nyindiekemba di yalla nyuaru ta bie kpaga ma dene

¹ Nmun zoolnchigila wia u nagi tumaha gie a yi ti nuusi me, die wia ti ka chiga nmaamu.

² Die wia ti zeti lmuu ma tumaha anan tumbiati diekemba di yalla viivi a kien wo, ta tumaha ta ka lobira vuosisi, ta ti ka tariga Nmun waha di ti gaama vuosi, ama ti gban ti bie wo Nmun nuu ta muula u waha yaalu ma anan wusie, di vuon da yalluma sunanyilibiati yaa gamma ti tumaha ma.

³ Die wia, du yi Nmun wunuaha di lobiru, di lobiru wa vuodiekemba di faasina bia ta kpie jigin nyuna ma mun.

⁴ Ba ka yi Yisa yada dama Sitaani vuodieke tungbanja gie vuosi di janna ligi wo ba sunanyile mun. Wunu

u ligine ba nine di ba daa yesime chaanku di kenne ba jigiri. Chaanku nyu wa wunu dieke di dagina Masia chuulin wa jigin; wunu u yine Nmun nusu dee dee.

⁵ Ti ka muula waha yaa gamma ti ma, ama ti muula yaa gamma Yisa Masia ma mun, wunu u yine ti Yomutien wo, ama ta daga di tunu ti yiwo u tuntuunu a yi nu, u saan wia.

⁶ Nmun die di balu kuru ma wa di, "Chaanu chaan lmuu ma", wunu u vana chaanku di chaan ti sugiti ma, di ti summa u chuulikpenkpuu di sina die; kanu chuulikpenkpuu chaannana Yisa Masia nine me.

⁷ Ama tunu vuodiekemba di yalla nyindiekemba di yalla nyuaru gie su siba tugu kpaga, di a daga di hagu dieke di tanna hagu mana yiwo Nmun sutu ama daa tunu.

⁸ Ti die wahala pam sanja mana, ama a ka nyanja ti; sanja a tan ti ñaan ka siba ti baan yi die, ama ti ñaan yaa wa tama,

⁹ ba mugise ti mun, ama Nmun ka vasa ti, ba ñaan nagi ti taana ama ba ka biagi kua ti.

¹⁰ Waha gie ti yesinene dagiya di ti saaga sanja mana mun di ti kpi kun dieke chanchaan Yisa di kpine amu vuosi nan ye ta summa di ti yaa wa u miivoli mi.

¹¹ Ti yene bie ti musu ma naa ti bie wo kun nu-

usi me Yisa wɔa, amɔ ɔ miivoli dieke dɔ benne tɔ nyɔngbanɔ dieke dɔ balla ka ken kpi wo ken nyɔ nyɔn yaaɔn ma.

¹² Naa dagɔya dɔ kun yigi wo tɔ nuusi a yallɔ, dɔ nɔnɔn nɔ ye miivoli haalɔn.

¹³ Dɔ maagɔya Nɔmɔn gbanƙɔ sun dɔ, "N yalla yada wɔa maɔ balɔ wɔa", tɔ gban tɔ yaa wa Halikasɔ dieke dɔ vana vuoke mi dɔ yi yada wa, die wɔa tɔ gban dɔ yi yada ta bala naa.

¹⁴ Dama tɔ sɔba dɔ Nɔmɔn die sugɔri wa tɔ Yɔmɔtien Yisa Masia a nyɔn kun me, wɔnɔn ɔ nan daansɔ sugɔri tɔnɔn aɔaɔn nɔnɔn vuodiekemba dɔ dɔna Masia wa kun me, a yaa tɔ ken ɔ jigɔn.

¹⁵ Wɔaha mana beri mɔn dɔ a sunɔn nɔ, dɔ yi vuosi dɔ yie Nɔmɔn zɔɔlɔnchɔlaha yada dɔ ken dala ta gɔta, aɔwaasɔ dieke Nɔmɔn dɔ bala ɔ tuo a nyɔn ba jigɔn nan faasɔ dala, amɔ ɔ nan ye jɔlɔma.

Yada wɔa

¹⁶ Naa wɔa tɔ yaa wa tama ta gbalɔga; aɔaɔn tɔ kɔrɔnnana ta tɔ nyɔngbanɔ dɔ gbalɔga naa, ama Nɔmɔn yɔa tɔ haaltɔ hagɔrɔn daaɔn mana mɔn.

¹⁷ Die wɔa, wahala bɔta dieke tɔ dinene ta kaan yɔasɔ wa, nan dɔ yaa sugɔfialtɔ dieke dɔ dala ta wo kpatɔn a yɔ tɔ, ta sugɔfialtɔkɔ nan tɔaɔn wahalaka pam.

¹⁸ Dama tɔ бага ka bie nyɔndieke tɔ yesinene

me, ama tɔ бага bie wo nyɔndieke tɔ kana ka yese me mɔn. Jadieke tɔ yesinene kaan yɔasɔ ta tɔaɔn ga, ama jadieke tɔ kana ka yese wo nɔn nan dɔ beri yaa gamma haahuu.

5

¹ Tɔ sɔba a baarɔ dɔ nyɔngbanɔ dieke tɔ yalla lele naa sɔ sɔba tɔ tɔngbanƙa gie tigiɔn mɔn, dɔ yi a ken kpi, tɔ yaa wa tigi dieke Nɔmɔn dɔ nan yɔ tɔ arɔzanna ma, daa vuota mɔna tigiri mi, ka nan dɔ beri yaa gamma haahuu.

² Tɔ fɔbɔla mɔn aɔaɔn tɔ nyɔngbanƙa gie, ta chɔsa daa dieke Nɔmɔn dɔ balla ɔ wuri tɔ tɔngbanƙa gie nyɔngbanƙa ta yɔ tɔ arɔzanna ma nyɔngbanɔn.

³ Dama tɔ ken ye tɔ nyɔngbanɔ haalɔkɔ tɔ haaltɔ kaan wɔn a waarɔ jɔ-giberisikin.

⁴ Ama tɔ haaltɔ dɔ yene suu nyɔngbanƙa gie me wo, tɔ nɔmuuse mɔn. Daa tɔ ka bɔ yaala nyɔngbanƙa gie berin, ama tɔ yaala arɔzanna nyɔngbanƙa mɔn, dɔ dɔnɔn daarɔ mi miivolike nan ken nyii kun aɔn a kpatɔ.

⁵ Nɔmɔn yine vuodieke dɔ wɔnsɔna tɔ ta vaa tɔ yi siri yaa gamma tarɔgɔkɔ wɔa, ta yɔ tɔ ɔ Halikasɔka aɔn ka daga dɔ ɔ nan ken yi wudieke ɔ balla dɔ ɔ nan ken yiwo mana.

⁶ Die wɔa, tɔ yallɔ wa kpaadensinɔ sanɔna mana mɔn, ta tɔ wɔn sɔba dɔ dɔ yi tɔ haaltɔ dɔ bie tɔngbanƙa

gie nyngbanu ma, ti wo ti Yomutien jigin,

⁷ dama ti dia yada sien mu daa jadieke ti nine di yesinene.

⁸ Ti yalli wa kpaadensin siba a wone bal wa, dama di mu di ti vaa nyngbanka gie ta ga ti Yomutien jigin.

⁹ Die wia, du yi ti bie tungbanka gie me yaa ti ken bie u jigin, wudieke ti faasuna yaala yiwo di ti faluma u sun.

¹⁰ Dama ti mana nan ken nyu yaalu ma Masia nuna sariya diile daraan, an vuon mana nan ken tuo u tune siba u tumma di sina dene tungbanka gie me, ka vuna yaa di ka vuna di mu wa di tien.

Ti tarigina a yi Nmuj zvaluj Masia wia dene

¹¹ Ti chigunana Nmuj dene wo, die wia ti kpanjisa vuosi di ba yinji ken u jigin. Ti berin dua wa yaalu ma mu a yi Nmuj, ta n gban di yaa tama di ka bi dua wa yaalu ma a yi ni.

¹² Ti ka bi kuule ni jigin, ama ti yaala ti yi ni sien mu an ni biagi a nigi ni nyba ti wia, amu ni nan biagi a yaa wu di ni yinji bal vuodiekemba di kuulinene yaa gamma wudieke ba yene vuota di yinene, ama ta da wudieke di benne u sun ma.

¹³ Du yi ti juo yunyaatu, di yiwo Nmuj wia, ta du yi ta ti bie ti sunanyile me, di yiwo ni wia.

¹⁴ Masia choti poguna ti; ti wana siba di vuobalumu

die tuo vuon mana kun a kpi wo, di dagiya di vuon mana kpiye mu anan wa.

¹⁵ Wuon die u tuone vuon mana kun a kpi di vuodiekemba di yene bie ba miivoli me daa bemme a yuma ba gban ama ba bemme a yi wunon vuodieke die di tuone ba kun a kpi wo, ta bi hagi kumbu me wo.

¹⁶ Die wia, ti ka bi daansa vuota sunanyile di sina die ta die vuosi sariya; die ti daansi wa Masia anan vuota sunanyile di sina dene ta dii u sariya, ama lele ti ka bi daansa dene.

¹⁷ Die wia, du yi vuon di taasi anan Masia die vooke yiwo vuohaalu, u berikuru gaya mu ta berihaalun di ken u jigin.

¹⁸ Naa mana nyu wa Nmuj jigin. Wuon u tarigina ti Masia wia, di ti daa bi yi u dataasi, ama ta yi u zvalun, ta bi yi ti u tumma di ti vaa vuosi gban yi u zvalun.

¹⁹ Naa dagiya di Masia die di kpine wo die yuna Nmuj sien di u yi tungbanka gie vuosi u zvalun, ta nagi ba tumbiatu a chaa ba, ama ta nagi u wovuna dieke di daguna ba u yine be u zvalun dene, a yi ti nuusi me.

²⁰ Die wia ti yiwo Masia tuntuntu ta Nmuj di vana ti wasa vuosi. Masia nan ma ti zie ta jusa ni di ni saagi ta yi Nmuj zvalun.

²¹ Dama ti wia ta Nmuj di yi Masia, vuodieke di kana ka yi bian, di zie tunun

anajan lumuj nan biagi bie anajan tan?

¹⁵ Masia anajan Sitaani nan biagi yi nuabalumuj? Vuodieke di yine Masia didusuru anajan vuodieke di kana ka yi Masia didusuru nan biagi yi nuabalumuj?

¹⁶ Bugile nan biagi bie Njumuj jiamuj juonj me? Tunuj ti yine Nabidie Njumuj jiamuj juoku, dama tunuj die Njumuj die baari di:

“Manuj anajan n vuosi nan laguj a beri

ta n nan di bie anajan ba; n nan di yi ba Njumuj,

ta ba diaj di yi n vuosi.”

¹⁷ Die wia ta Njumuj di bi baari di,

“Ni vuari ni gbanj, a nyuj tungbanjka gie vuosi sunsuj,

ta vaa bianj mana yiile, ta n nan tuo ni.

¹⁸ N nan yi ni Chooj, ta ni yi n nahaaluj anajan n hoguliasi.

Manuj Hagiritienj Njumuj bala naa.”

7

¹ N numballi, ti yene nuaha gie a nyuj Njumuj jigijn naa wia, ni vaa ti vuari ti gbanj a nyuj jadieke nuj mana di nan biagi a yi ti nyujgbanuj anajan sugiti diginti, ama ta chiguma Njumuj, ta yi sugiyalintielin anajan wusie.

Pooli sugifaluj wia

² Ni yuori ni sugiti a yi ti. Ti ye ka yi ni wonyi mana bianj, yaa a yi wuj a chusti ni wonyi, yaa a nyuri vuonj.

³ N ka bala naa di n galuj nu. Dama die n wonj bali ni muj di ti faasi cho ni pam. Du yi ti kpi yaa ti bie ti musi ma, ti nan di beri anajan ni.

⁴ N yaa wa tama pam ni ma, ta nuga nyubuj ni wia. Ni kpanjisi muj pam, ta ti wahala diile me mana ama n yaa wa sugifaluj pam muj.

⁵ Die ti kenne a tugj Masedonia tungbanj ma wa, die ti ka biagi voosi. Die ti ye mugisij pam a nyuj luga mana; vuosi die waga anajan ti Njumuj waha gie wia; ta ti sugiti di suuli anajan jmaamuj.

⁶ Ama Njumuj vuodieke di kpanjisunana vuodiekemba suj di chusuna wa die vaa Tatusi di kenj ti jigijn a kenj a kpanjisi ti.

⁷ Daa u kenjku nyuna ma die kpanjisuna ti, ama die u bina a bali ti ni kpanjisuna wa dene wo. Ta bali ti ni bina faasi yaala ni ye muj dene, di ni faasi yaa wa sugichusuj ni tumbiatu wia, ta bi bali ni nine di njunti dene di ni tuo n vuari, naa die vaa n suj di faasi fiati.

⁸ Du yi gbanj dieke die n maagina a yi ni wa di yi ni yaa sugichusuj, ama n suj ka chusuya n maagina ka. Die n yaa sugichusuj bita die n mujjuna di ka vaa ni suj di chusuj sanja bita wa.

⁹ Ama lele n yaa wa sugifaluj, daa n yine ni suj di chusti wia, ama ni sugichusuku di vana ni vaa ni tuntumbiatu wia. Njumuj

die vaa ni ye sugichussun ni tumbiati wia, die di yine kanun gbanƙu di yaa nyuari a yi ni.

¹⁰ Dama du yi Nmun di yi vuon di yaa sugichussun u tumbiati wia, kanun sugichussuku mi nan yi u vaa u tumbiati ta ye gbatitaanun, ta kaan chussu u sun bibra; ama tungbanƙa gie sugichussun nun yaa kun kien.

¹¹ Nmun di vana ni sun di chussu wa, ni gban ni ye ka yina ni nyuari; ni бага bie Nmun wia ma, ta ni bi faasi yaala ni dagi di ni wo bian; ta ni sunyurun di hagi anan bian, ta bi chiga Nmun; ni bi yaala ni ye mun; ni yaala ni yi choti; ni won yi lagi a datu vuodieke di yine biabu tibun mun. Ni yine naa wa wia, ka sen dagi di ni wo bian wuru ma.

¹² Die wia, daa vuodieke di yine biabu wia die man maagi gbanƙu mi yaa vuodieke u yine biabu. Ama die n maagi ka mun di ni siba Nmun jigini ni бага die di bemme ti ma dene.

¹³ Lele nun ti sugichussun kpatiya mun.

Ta die ti bi yaa sugifalun pam dama die ni vaa Tatusi sun di dua ta die yiwo sugifalun pam, die wia ti gban ti yaa sugifalun.

¹⁴ Die n won biri ni mun a yi wa ta ni ka vaa man dii viivi. Die ti naana bala ni wudieke wo yiwo wusie. Die gban gban wudieke ti bala a

yi Tatusi yaa gamma ni ma wa di ken yi wusie.

¹⁵ Die wia u ken tunsi ni tuone wo chaanti dene anan jilima, ta tuo wudieke u bala ni wa anan jilima dene u naan faasi cho ni mun.

¹⁶ N yaa wa sugifalun pam di n nan biagi nagi n tama a yi ni ma.

8

Yisa didusun piini wia

¹ Ti numballi, ti yaala ni sunna Nmun zoolinchiƙila di vana Yisa didusriba di benne Masedonia tungban ma di yine wudieke.

² Die ba ye wahala anan mugisin anan zoolun pam, ama die mana yori, die ba yaa wa sugifalun pam ta dagi burichini ta yi Nmun piini pam.

³ N nan biagi dii ba siara di ba yia mun a tugi ba haginun nuan, die ba yi a tian ba tunna mu ba yi dene gban. Die di yiwo ba dunun ba yia,

⁴ ta die faasi jussu ti mun, di ti yi ba sien an ba sunjime Nmun vuodiekemba di benne Judia tungban ma.

⁵ Die ba yi a tian ti tun nan yile di ba nan yi dene wo. Die ba wolin nagi wa ba gban a yi ti Yomutien, ka kwan chaan ba nagi ba gban a yi ti, siba Nmun di yaalinana dene wo.

⁶ Die Tatusi die yine vuodieke di yine ni piili tumbaha, die wia ti jussu

wa muḡ dı ı sunḡi nı aḡ nı kpatı nı choti tuḡ vuḡ dieke nı piiline wo.

⁷ Sıba nı yine Yısa yada, ta muḡḡı yie jaan mana vuḡḡı vuḡḡı wa, ta sıba ı wıa vuḡḡı, ta bıaḡı bala taḡ ı wıaha, ta dı wa aḡaḡ nuḡḡıma, ta bı cho tı dene wo, tı yaala nı yime tuḡvuḡaha mi gban dene aḡaḡ nuḡḡıma.

⁸ Wudieke n bala nı naa ka yi mugisıḡ dı nı yime, n wıḡ balı nı muḡ Nmuḡ vuosi batan nine dı ḡmıntı dene dı ba yı piini, dı nı yi aḡ n ye nı senne cho be dene.

⁹ Nı sıba tı Yıḡmıtıeḡ Yısa Masia zıḡlınchıḡıla dı sına dene. Die ı yiwo nyintıtıeḡ, ama nı wıa die ı bıruḡ wa zıḡlınıtıeḡ, ı bıruḡa zıḡlınıtıeḡ amı nı nan bıruḡ nyintıtıelıḡ.

¹⁰ Kpaan dieke n yaala dı n yı nı wıḡna: Die bıru ma, die nı yine vuodiekemba die dı wolinne yaala nı yı piinike, ta yi vuodiekemba dı wolinne a yı. Nı kpaḡḡı nı gban a tuḡ ka a kpatı.

¹¹ Nı nine die ḡmıntıya muḡ aḡaḡ piinike yıla. Die wıa nı vaa nı nine bı ḡmıntı aḡ nı yı kpatı, nı yıma sıba nı baan bıaḡı a yı dene.

¹² Dıı yi vuḡḡı dı yaala ı yı Nmuḡ piini, ta yı ı yalla dene, Nmuḡ nan tuoke. Nmuḡ ka yaala vuḡḡı yı wa piini a tıaḡ ı yalla dene.

¹³ N ka yaala nı yıma nı chanchaalıḡ ta dime wahala ka ma. N yaala nı muḡma taḡ.

¹⁴ Wudieke n balala wıḡna: Sıba nı yalla pam lele gie wo, dı vuḡa dı nı sunḡı wo vuodiekemba dı wone wo, ta dı yi nı keḡ wo sanḡa dieke, ama ta ba yallı pam, ba nan sunḡı yı nı gban. Naa nan vaa nı mu taḡ,

¹⁵ sıba dı maagına Nmuḡ gbanııvı sun dene wo dı, “Vuodiekemba die dı lagııına maana pam wa die dı ka dıı ta tıala, ta vuodiekemba dıaḡ die dı kana ka lagııına pam wa, die ka waarı jaan.”

Tatusi aḡaḡ ı zvalıḡ wıa

¹⁶ Tı bıra Nmuḡ aḡaḡ ı ḡaana yi Tatusi бага dı bie nı ma sıba tı бага dı benne nı ma dene wo.

¹⁷ Die tı juııına Tatusi dı ı kaaḡı nı wa, die ı saagıya muḡ, ı gban gban ı yine nuḡḡıma dı ı keḡ nı jıḡıḡ; ı kieḡ muḡ aḡaḡ ı gban gban ı choti.

¹⁸ Tı nan vaa tı numballı wıḡnyı aḡaḡ wa keḡ nı jıḡıḡ. Tı numba wa gie dı muḡlınana Masia wıḡvuḡaha dene wıa die wıa vana Masia dıdııırıba mana dı bıra wa.

¹⁹ A bı ḡııı, Yısa dıdııırıba mana vuḡrına wa dı ı beeli tı aḡ tı naḡı piinisıı a ga sunḡı Nmuḡ vuosi dı yine zıḡlınıtıelıbe ta bie Judıa tuḡgan ma. Naa nan kııı tı Yıḡmıtıeḡ saan, ta bı daḡı dı tı faası yaala tı sunḡıme tı chanchaalıḡ dene.

²⁰ Tı nan naḡı lıḡırehe pam a ga sunḡı be, tı yaala

wuŋ mana tuŋiŋ muŋ amu
vuon kaan ye sien a bal a
chuuŋi ti saan yaa gamma ti
pogulna ligirikpumaha gie
dene wo.

²¹ Ti yaala ti yiwo wudieke
di mona Nmuŋ anan vuota
nuŋna muŋ.

²² Ti nan bi vaa ti numbua
wonyi guti u ma a ken ni
jigin. Saŋna mana ti yese
ti numbua wa berin di sina
dene, ta siba a baari u nine
nmuntiŋa muŋ di u tuŋ Nmuŋ
tuŋmaha. Ta lele u yalla
tama pam ni ma wa wia,
u nine di faasi nmunti di u
sunŋi ni.

²³ Tatusi nuŋ, u yiwo n
tontuŋ chanchaan ta guta
sunŋe muŋ man sunŋe ni.
Ta ti numballi diekemba di
kenne anan Tatusi wa nuŋ ba
zene Masia diduŋriŋa nan
ma, ta ba berin di vasa vuosi
di bira Masia saan.

²⁴ Ni daguma ti numballi
mi ni choti amu Masia
diduŋriŋa mana nan di
siba di ti yaa wusie ti nuŋna
nyuŋ yaa gamma ni ma wa.

9

Tan sunŋin wia

¹ Di ka bi yi talasi di
n maagi gbanuŋ a bal ni
yaa gamma Nmuŋ vuosisi di
bene Judia tuŋban ma wa
sunŋin wia.

² N wuŋ siba a baari ni
yiwo nuŋnuŋa di ni sunŋi,
ta ni wia man kuule a
yia Masedonia tuŋban vu-
osisi, ta bal ba di buŋ ma
mana nuŋ Masia diduŋriŋi
diekemba di benne Akaya
tuŋban ma di yi siri di ni

sunŋi be. Ni yalla chotike mi
di ni sunŋi wo wia, Masedo-
nia vuosi jusu gban yiwo siri
di ba nan di sunŋe.

³ Die wia n tuma ti
numballi gie ni jigin amu ni
nan yi siri anan ni sunŋin an
n kuuline dene yaa gamma
ni ma wa kaan yi yori.

⁴ Di daa die, di yi Mase-
donia tuŋban vuosi di di n
kuan a ken ni jigin, ta ni ka
yi siri, ti nan dii viivi, dama
die ti biri ni ba jigin muŋ.

⁵ Die wia, man yile di di
vuna n tuŋ ti numballi gie an
ba wolin ken n ma ta sunŋi
ni an ni lagisi piini dieke ni
yine nuŋ di ni nan yi wa.
Amu man ken ken a nan yi
siri an ka dagi di ni yi wa
anan ni gban gban ni choti,
daa vuon mugisine ni.

⁶ Ni tuŋsi baliku gie:
vuodieke di burina bita nan
gobi bita, ta vuodieke dian
di burina pam nan gobi
pam.

⁷ Vuon mana yi u sanna
u sun ma di u nan yi dene,
ta daa yi anan sugichuuŋiŋ
yaa mugisin, dama Nmuŋ
yaala vuodieke di yunana pi-
ini anan sugifalun muŋ.

⁸ Nmuŋ nan biagi yi
ni jaan mana ta ni kaan
waari jaan. Ni nan di
yalli nyindiekemba mana ni
yaalala saŋna mana, ta nan
ye a tuŋ ni yaalala dene,
ta ni nan biagi a sunŋe
vuodiekemba di wone,

⁹ siba di maagina dene
Nmuŋ gbanku sun dene
wo di, "Vuodieke nuun di
tuŋnana a yia zoolintielin,

u burichini wo kpatuŋ.”

¹⁰ Nmuŋ vuodieke di yunana kpaaru nyumburikaha, ta yia wa vuonj mana nyindiikehe, wɔnuŋ u nan yi ni jaan mana ni yaalala anj a daluma, ta ni nan faasi a sunje vuosi.

¹¹ U nan vaa ni yallima nyinti pam sanja mana, amu ni nan biagi sunje vuosi sanja mana, amu vuosi pam nan biri Nmuŋ yaa gamma ni piini dieke ba tuone a nyuŋ ti jigiri.

¹² Du yi ni sunje Nmuŋ vuosi a yia ba jadieke ba wone, naa nan vaa vuosi pam biri Nmuŋ.

¹³ Du yi ni sunje be, die nan dagi ba di ni senj a tuo Masia wɔvunaha muŋ ta di ha, ta vuosi pam biri Nmuŋ die wia ta bi biri wa anjan ni sunjine be anjan vuonj mana dene wo.

¹⁴ Die wia ba kenj juusa Nmuŋ a yia ni, ba nan juusi anjan choti, dama ba ye di Nmuŋ bie ni sugiti ma pam ta sunje ni pam.

¹⁵ Ni vaa ti waasi Nmuŋ, dama wɔnuŋ u yina ti u Bɔadembij vuodieke di tianna piini mana.

10

Pɔoli die di wagina u tumaha wia

¹ Ni batan baari di du yi manj bie ni jigij, n wo sikimij, ama manj kenj a ga jigaasi n yaa wa sikimij. Manuŋ Pɔoli gbanj gbanj n juusa ni Yisa Masia vuodieke

die di benne somm ta yaa suguru wo saan ma.

² Ni da vaa n tuama a yi ni du yi manj kenj kenj ni jigij; dama n siba a baari manj kenj kenj n nan datu vuodiekemba di balala di ti diwa wudieke tɔngbanjka gie vuosisi di dinana wa tɔba.

³ Di yiwo wusie di ti yiwo vuota, ama ti ka waga waagu dieke di sina siba vuota waaguŋ,

⁴ die wia ti ka naga vuota haguŋj a waga die waaguŋ, ama ti naga Nmuŋ haguŋ dieke di nan chɔusi Sitaani haguŋj mana wa a waga. Ti bala a nyanja vuodiekemba di kana ka tuose Nmuŋ wiaha,

⁵ ta nyanja yianj dieke vuosi batan di yilinene di ba yalli ta yaa kalinbaani anjan nuhaguŋj ka ma, amu vuosi kaan di siba Nmuŋ, di ti vaa vuonj mana sunjanyile saagu a yi Masia.

⁶ Ti tɔŋ siba di ni saagu a tuo Masia nuan a kpati, ti tɔŋ nan yi siri di ti datu vuodieke nuŋ mana di zetine u nuari tɔbuŋ.

⁷ Nuŋ ni daansa vuota nine me nyuna ma. Du yi vuonj di bie giena a baari di u yiwo Masia suti, di tienj summa di ti gbanj ti yiwo Masia suti siba u yine die wo.

⁸ N ka chuga viivi du yi manj kuule pam yaa gamma ti Yɔmɔtien di yina ti yiko dieke wo. U yi ti muŋ di ti nagi a sunji ni daa ti nagi a chɔusi ni.

⁹ N ka yaala ni yilime di n yaala nmaamun yigi ni anan n gbannti n maaginana a ya ni wa.

¹⁰ Vuon nan baari di, "Poli gbannti paali tva mun, ama u ken bie ti jigin nu u nan wo hagin ta u wabalika dan di yi yori."

¹¹ N yaala banun vuosi mi summa di jaan ka puo wudieke ti maaginana ti gbannti ma wa du yi ti wo ni jigin anan wudieke ti bala ti yi du yi ti bie ni jigin.

¹² Wusie, ti ka won yaala ti nagi ti gban a magisi anan vuodiekemba di kotina ba gban nminsikpeku. Ba wo yan, dama ba naga ba gban a magisa anan ba chan-chaalun berin di sina die.

¹³ Tunu ti kaan kuule yaa gamma jadieki ti kana ka mu di ti kuulime, ama ti nan kuuli yaa gamma tun dieke Nmun di nagina a yi ti di ti tun wa ma. Ti bala ni Nmun waha yiwo tumaha a tan.

¹⁴ Ni benne buunbu mi wo wa, die ti ka garisi buunbu die ti kenne anan Masia wuvunaha a balu a yi.

¹⁵ Ti ka kuule anan wudiekemba vuogaasi di yine a tan ti buunbu a daga siba ti gban gban ti yine he. Ama ti yaa tama di ni yada nan guti pam, an ni sunji ti an ti faasi tun Nmun tumaha ni jigin siba u nagina a yi ti di ti tumma dene wo,

¹⁶ amu ti nan biagi ga tungbanisi diekemba di benne ni nunna wa a ga

musli Masia wuvunaha mi. Ti kaan ga jigidieke vuogaan di wone a tun, ti ka yaala ti kuuli vuogaan tumma wa.

¹⁷ Siba di maagina Nmun gbanku ma di, "Vuodieke nu mana di yaalinana di u kuuli, kuuli yaa gamma wudieke Nmun di yine."

¹⁸ Dama vuodieke di birinana u gban ka daga di Nmun nine suuli wo mun, ama ti Yomutien di birina vuodieke, die dagina di Nmun nine suuli wo mun.

11

Yaa gamma Poli anan nminchibisi tuntuntiba wa

¹ Man bala gaatin wabalika, ni dii suguru anan mun.

² N sun bie ni ma pam siba Nmun sun di bene ni ma dene wo. Ni su siba hogula dieke di kana ka siba dembin man yaala n nagi a yi Masia an ni dia wunun u nyina.

³ Nmaamun yalli mun mun ni wa di vuon nan ken a gaan ni siba Sitaani die di gaana Evi dene wo anan u yan, an ni kaan bi di Masia anan sugyalun anan wusie.

⁴ Dama du yi vuogaan di ken a musla Yisa gaan wa a ya ni, ta ka musla Yisa dieke wa die ti wone a musli a yi ni wa, ta ni tuose haaligaan dagun anan wunun gaan dagun ta a ka yi Nmun Haali dieke anan wunun dieke die ni tuone a nyun ti jigiri, die nu ni saagi

a yi wa muṅ aṅaṅ suguṅfialuṅ dene.

⁵ N ka yile dɪ vuodiekemba dɪ gaana nɪ dɪ ba yiwo Yisa tontontɪba naa, yiwo Yisa tontontɪba a tɪaṅ muṅ.

⁶ Dɪ nan biagi yi dɪ n ka biagi bala vuṅuṅ, ama n sɪba Nmuṅ wɪaha vuṅuṅ ta saṅṅa mana tɪ ṅaṅṅ yuori daga nɪ muṅ.

⁷ Die n ka tuo jaan a nyuṅ nɪ jigɪṅ saṅṅa dieke die n muṅlɪna Nmuṅ wɔvuṅnaha a yi nɪ wa. Ta bɪ sɔbɪ n gbanṅ tɪṅgbanṅ dɪ n kɔtɪ nɪ, die n yiwo biṅṅ n yine naa wa?

⁸ Die n bala nɪ Nmuṅ wɔbalɪkaha, die n tuose sunṅṅɪ a nyuṅna Masia dɪdɪusɪrɪ gaasɪ jigɪṅ aṅ ka sɪ sɪba n gaara ba nyinti muṅ, amɔ n nan biagi a sunṅṅɪ nɪ aṅaṅ Nmuṅ wɪaha.

⁹ Ta die n benne nɪ jigiri die n ka mugisi nɪ dɪ nɪ yi muṅ jaan, tɪ nɪmballɪ diekemba die dɪ nyuṅna Masedonia tɪṅgbanṅ a keṅ wo, die yalla jadieke nɪṅ mana n yaalala a keṅ a yi muṅ. Die n kana ka mugisi nɪ wo, die gbanṅ gbanṅ n kaanṅ mugisi nɪ yaa gamma.

¹⁰ Wusie maṅ bala naa Masia saanṅ ma, dɪ vuonṅ wori Akaya tɪṅgbanṅ luḡa mana a baanṅ biagi balɪ dɪ n vaa n kuuliku gie dɪ n tuone jaanṅ a nyuṅ ba jigɪṅ wɪa.

¹¹ Dɪ ka sɪ sɪba dɪ n ka cho nɪ. Nmuṅ gbanṅ gbanṅ sɪba n chone nɪ dene.

¹² N nan dɪ yie naa, amɔ banṅ tontontɪba mi kaanṅ ye sienṅ a kuule dɪ ba gbanṅ ba

yiwo Yisa tontontɪba sɪba tɪ gbanṅ tɪ tɔmma die wo.

¹³ Banṅ tontontɪba mi yiwo gɪgaantɪba, ta chɪba ṅmunchɪbɪsɪ ba tɔmaha ma ta nagɪ ba gbanṅ a bɪruṅ sɪba Masia tontontɪṅ.

¹⁴ Ba tɔma die wo, nɪ da vaa ka yi nɪ mamachi, dama die gbanṅ Sitaani dɪ muṅ ta naga v gbanṅ a bɪruṅna sɪba chaanṅ malaka.

¹⁵ Die wɪa dɪ yi wɔnuṅ Sitaani tontontɪṅ dɪ gaama vuosi dɪ ba yiwo Nmuṅ tontontɪṅ diekemba dɪ dagɪnana vuosi dɪ ba dɪa Nmuṅ sienṅ, nɪ da vaa a yi nɪ mamachi. Nmuṅ nan keṅ datɪ ba tɪba sɪba ba tɔma dɪ muṅna dene.

Pɔɔli wahala diile Masia ma wɪa

¹⁶ N bɪ balɪ nɪ muṅ: Vuonṅ daa yilime dɪ n yiwo gaamɔ, ama dɪ yi nɪ yile dɪ n yiwo gaamɔ, nɪ tuo muṅ sɪba nɪ baanṅ tuo gaamɔ dene wo amɔ n nan biagi a kuuli bɪta.

¹⁷ Wudieke n yaalala dɪ n balɪ nɪ naa ka yi tɪ Yɔmutienṅ wɔbalɪka. Manṅ n balɪnana n gbanṅ gbanṅ wɔbalɪka, n senṅ bala sɪba gaamɔ.

¹⁸ Ama vuosi pam dɪ kuu-linene yaa gamma wudieke ba biagɪna yi ba yine vuota wɪa, n gbanṅ n nan biagi kuuli.

¹⁹ Nɪ yile dɪ nɪ yaa wa yɪaṅ, ta die wɪa nɪ yaa wa suguru ta wɔmma yɪa gaantɪṅ aṅaṅ suguṅfialuṅ.

²⁰ Nɪ vasa vuosi dɪ pɔḡɪlɪna nɪ sɪba yɔṅɪsɪ, ta

nyira ni ta bi gbata ni. Ta daansa ni yori ta bi fala ni.

²¹ Die ti kana ka yi ni naa wia ni yile di die ti wo hagarin yaa?

Ama du yi vuon di yaa sikiminj ta nan biagi a kuuli, n gban n nan biagi a kuuli. N sen bala siba gaamu.

²² Du yi gigaantiba di wasa ba gban Hiiburu vuosi, n gban n yiwo Hiiburu vuon. Ta du yi ba wasa ba gban Izara vuosi, n gban n yiwo Izara vuon. Ta di bi yi ba yi Abarahami haagisi, n gban n yiwo ba wanyi.

²³ Du yi ba wasa ba gban Masia tuntuntin, manin n tin ba mun, dama n tun a yi Masia pam a tin ba. N faasi a tun mun pam, ta die ba naga mun a yie dansarka ma bu wo nban. Ta die ba tiba mun anan kpaasin pam ta die sanja pam die man ye danja ta gbigi kun. Lele n wa bala siba gaamu.

²⁴ Bunu die n gban gban n vuosi die di tibi mun anan kpaasin nban banista-taa anan awayi.

²⁵ Romi vuosisi dan die di nigi mun anan daan die jigin butaa, ta sanja kaanu die n dataasi die di taa mun anan tana. Ta die haarisi die di nmabi a chusti ta bubu anan mun nyaan ma butaa, ta sanja kaanu nmuntvasi anan yun die man bie dakulun sikpen mugikpuru ma.

²⁶ Die n naana dia wa, die n bie wo muga daanpoyi ma anan gbigbatirin daanpoyi

ma anan n gban gban n vuosi jigin. Ta die bi bie daanpoyi ma tunghan gaasi vuosi jigin, anan tigrkpuuma ma anan haagin ma anan mugikpuuma ma, anan vuodiekemba di gaanana vuosi di ba yiwo Masia didusirin jigin.

²⁷ N sen tun mun anan nunnmuna ta dii wahala, ta ka gura sanja a tan, ta die beri sanja a tan anan kon anan nyanyuule ta beri sanja a tan ta ka die nyindike, ta wati di yige mun sanja atan ta man wo garin.

²⁸ A bi guti, sanja mana di naan mugise mun mun yaa gamma Masia didusiriba mana ma.

²⁹ Du yi vuon yada di ka dala, n sun naan chusti mun, ta du yi ba gan vuon u yi ban, n naan yaa wa sugichusti.

³⁰ Du yi man baa n kuuli, n nan kuuli yaa gamma n wabuna dene.

³¹ Ti Yomtien Yisa Chon Nmun, vuodieke di muna anan birin yaa gamma haahu wo, wunin u siba di n bala wusie.

³² Die n yene bie Damasikusi ma wa, naan Aritasi sanja mi wo, die tika jakun die yaala u yigi mun mun, ta die vaa gbigaritin di gbari tika gaamin sanvaha.

³³ Ama die n zvalin die di nagi mun a yi kparin ma a nagi mun a daagi toli dieke di benne tunghanka gaamin ma a sunn zien tunghan,

man̄ chigt̄ nynt̄ daa wa nu-
usi me.

12

Mamachi nyindiekemba
Pɔɔli die di yene wɔa

¹ N mū d̄ n kuulime m̄nt̄,
ama ka wo nybari n̄nt̄. Ama
lele n wa yaala n bali m̄nt̄
yaa gamma wudiekemba t̄
Yɔmɔt̄ient̄ d̄ yuorine a daḡ
m̄nt̄ san̄ja dieke n kana ka
gɔura ta daansa wa.

² N s̄ba Masia did̄us̄t̄
wɔnȳt̄ N̄m̄nt̄ die d̄ naḡna
wa a j̄wali arizanna ma gban̄
gban̄ b̄na ban̄ an̄an̄ an̄usa
d̄ t̄anna wa. N ka s̄ba
d̄ die ka sen̄ ȳi yaa die ka
yiwo daansa, N̄m̄nt̄ nȳuna
ma s̄b̄na.

³ S̄ba n wone a bala wa,
N̄m̄nt̄ nȳuna ma s̄b̄na d̄
daa wa gie die bie wo ɔ
nyngban̄nt̄ ma san̄ka mi
yaa die ɔ ka j̄wali an̄an̄ ɔ
nyngban̄nt̄.

⁴ Die ɔ j̄wali a ga paradasi,*
ta die ɔ wɔnt̄ wudiekemba
ɔ kaan̄ b̄taḡt̄ a bali vuont̄,
dama N̄m̄nt̄ kaan̄ saagt̄ an̄ ɔ
bali.

⁵ Die wɔa n nan kuuli yaa
gamma daa wa gie ma, ama
n kaan̄ kuuli yaa gamma n
gban̄ gban̄ n ma, ntaala n
wab̄nt̄ wɔa.

⁶ Dū ȳi man̄ yaala n ku-
uli ama n kaan̄ d̄ s̄ s̄ba
gaam̄, dama n nan d̄ bala
wusie; ama n kaan̄ wɔnt̄
kuuli. Man̄nt̄ n ka yaala
vuont̄ b̄ri m̄nt̄ a t̄an̄ n b̄ri
d̄ m̄na die. N yaala ba
daans̄ma n ber̄nt̄ d̄ s̄na

die, ta wɔmma n balala
dene, ta ka k̄van̄ chaan̄ ba
s̄mma n yine vuodieke.

⁷ Ama die N̄m̄nt̄ die d̄
kana ka yaala d̄ n kuuli yaa
gamma mamachi wɔkp̄nt̄
dieke n yene wo wɔa, die
N̄m̄nt̄ d̄ vaa man̄ ye mugisin̄
a nynt̄ Sitaani jiḡnt̄. Kan̄nt̄
mugisiku mi d̄ ȳbaḡt̄ m̄nt̄
s̄ba han̄gɔɔnt̄ d̄ n̄aana tob̄
vuoke.

⁸ Die man̄ j̄us̄t̄ t̄
Yɔmɔt̄ient̄ b̄taa d̄ ɔ v̄bari
kan̄nt̄ mugisiku a nynt̄ n
jiḡnt̄.

⁹ Ama die ɔ ȳin̄ji bali m̄nt̄
d̄, "N sun̄nt̄ nȳuna ma nan
mɔḡt̄ f̄v̄ kan̄nt̄ mugisiku
mi, dama vuodieke d̄ wone
ɔ gban̄ gban̄ ɔ haḡnt̄, nan
sen̄ ye n haḡnt̄." Die wɔa n
nan faast̄ kuuli yaa gamma
n wab̄t̄ ma an̄an̄ s̄ḡf̄al̄nt̄,
am̄ Masia haḡnt̄ nan ken̄
n ma.

¹⁰ Die wɔa n yaa wa
s̄ḡf̄al̄nt̄ dū ȳi man̄ ken̄
wab̄t̄, yaa ta vuosi d̄ b̄
zia m̄nt̄, yaa man̄ ken̄ die
wahala, yaa man̄ ken̄ bie
mugisin̄ me, yaa ta yese wɔa
Masia wɔa, dama man̄ ken̄
wo n gban̄ gban̄ n haḡnt̄,
san̄ka mi man̄ yese Masia
haḡnt̄.

Pɔɔli baga die di benne
Korinti vuosi ma dene

¹¹ N̄i vana man̄ bala s̄ba
gaam̄, dama n̄nt̄ n̄i t̄nna
m̄ n̄i b̄rima m̄nt̄. Dū
ȳi man̄ ka ȳi vuont̄, ama
vuodiekemba d̄ gaanana
vuosi d̄ ba yiwo Masia

* 12:4 12.4 Arizanna saan̄ b̄na ȳi paradasi.

tuntuntuba ka tian mun jaan mana ma.

¹² Die n benne ni jigiri ta tuma mamachi tunkpuma anan dagiti, ta dii suguru sanja mana wa, die dagiya mun di n yiwo Masia tuntuntu.

¹³ Laha Masia didusurun banun ba di tian ni? Manun n kana ka piast ni di ni sunji mun wo, kanun ka vana ba tian ni? Du yi die di vaa man yi chusti, ni nag n taali a chaa mun.

¹⁴ Butaa ma wonna man kien di n kaagi ni, ama n ka kien ta yaala jaan ni jigij, di yiwo nunun man yaala ama daa ni ligire. Daa balli yallunana nyinti a yia ba tielin, ama di yiwo ba tielibe yallunana nyinti a yia ba. Nunun ni yine n balli.

¹⁵ Die wia n yaa sugifalin di n nag jadieka mana n yalla a yi ni hal n gban gban. N faasina cho ni wia, die wia ni cho mun bita?

¹⁶ Di yiwo wusie di die n ka mugisi ni di ni yi mun jaan, ama ni batan nan di bala di die n gaan ni mun ta gbat ni. Laha die man gbat ni?

¹⁷ Die vuodiekemba n tunna ni jigiri, wony die nyiri ni mun?

¹⁸ Die n jvst wa Tatusi di v ken ni jigij, ta die vaa ti numballi wony di di wa a ken ni jigij. Tatusi ye a nyiri ni mun? Tunun ti wo die sunanyile. N tunnana anan sunanyile dieke wo, die gban gban sunanyile v

yalli. Sie dieke n dina wa, ka gban gban v gban v di.

¹⁹ Ni yile di sanja mana di ti bala a gbata ti gban wia ma ni jigij mun? Aay. Ti bie wo Nmun nunna ta bala wudieke Masia di yaalala. Ti numballi choti, ti yaala ti sunji ni mun an ni munni dia Nmun sieku, die wia ti bala naa.

²⁰ N sikpaan niga ni wia di man ken ken n nan ken haari ni ta ni tarigya mun ta su siba n tinna a yaala ni bemme dene wo, ta ni dian ni nan ye ta n gban n tarigya mun ta ka su siba nunun ni tinna yaala n bemme dene wo. N sikpaan niga mun di n nan ken ye ni ta waagin, anan sugiban, anan sunyurun yori yori anan hal anan tan chustun anan kvagaarun anan kalinbaani anan wati yori yori bie ni sunsun.

²¹ N sikpaan niga mun di Nmun nan vaa n dii viivi man ken kaagi ni bibra. Di nan di su siba n kumma dama du yi ni jusu di ye ka vaa ni tumbiatiti die ni wone a yie wo. Ni ye yiye diginti tuma siba daakpana anan hogokpana ta ka chiga viivi.

13

Kpatin kpaamin

¹ N nan ken a kaagi ni n butaa ma. Du yi ni bal di vuon yiwo taali siba di maagina Nmun gbankv sun dene wo di, "Sie daansa v

vuosi bale yaa bataa bali a chussti wa."

² Die n kenne ni jigiri bule wo ma die n wɔŋ kpaan nɔnɔn vuodiekemba di wone a yi biabu aŋaŋ ni chanchaalɔn mana mɔn. N yaala n bi kpaan ni n wone ni jigiri di, maŋ ken yinŋi ken n nan datɔ vuodiekemba die di yine biabu tba.

³ Die nan dagɔ di Masia vana maŋ bala. U ka yi wabu ni sunsɔn, ɔ yaa hagiɔn ni jigin mɔn.

⁴ Die ɔ nagi wa ɔ hagiɔn a dɔaŋ lɔgɔn ta vaa ba kpaasi wa dagariku ma. Lele nɔn, Nɔmɔn hagiɔn wia ɔ bie ɔ mɔsi ma. Tɔnɔn vuodiekemba di lagɔna a bie ɔ ma wa wo hagiɔn siba Masia die di wone hagiɔn dene, ama ti nan di beri Nɔmɔn hagiɔn wia siba Masia di benne dene wo aŋ ni ye.

⁵ Ni daansi ni gbaŋ gbaŋ berin ta ye di ni sen yi Yisa Masia yada yaa ni ka yi wo; di yiwo talasi di ni daansi ma ni gbaŋ berin di sina dene. Ni ka siba a baari di Yisa Masia bie ni ma? U sen bie ni ma, dama du yi ta ɔ ka bie ni ma, die nɔn ni ka yi ɔ vuosi wusie.

⁶ N yaa tama di ni nan di siba a baari di manɔn nɔn n yiwo ɔ vuon aŋaŋ wusie.

⁷ Ti jɔsa Nɔmɔn di ni daa ken yi bian. Ti ka jɔsa naa di vuosi ye di ti yiwo wusie vuosi mɔn; aŋaŋ vuosi batan di yilinene di ti ka mɔnɔn a tɔn Masia tɔmaha mana

yɔri, ama ti jɔsa Nɔmɔn mɔn di ni tɔma tɔnɔna,

⁸ Dama ti kaan biagi yi wɔn a chussti wusieke, ama ti zie wusieke kvan mɔn.

⁹ Du yi ti su siba wabiti ta ni hagiɔn ti nɔaŋ yaa sugɔfalɔn mɔn. Die wia ti Nɔmɔn jɔsɔn yiwo di ni yi vuonɔna a kpati.

¹⁰ Die wia, maŋ maaga ni gbaŋku gie n wone ni jigiri amɔ maŋ ken ken a tugi ni jigin, di kaan bi yi nɔnɔmɔna di n datɔ ni tɔnɔn ta dagɔ ni n yiko. Ti Yɔmɔtien yi mɔn yikoke mɔn di n sunŋi ni aŋ ni mɔnɔn ɔ sien daa n chussti ni.

¹¹ N nɔballi wudieke di tɔlɔna yiwo n taan ni mɔn. Ni kpaŋni ni gbaŋ ta yi vuonɔna a kpati, ta tuo n kpaanku, ta yallima nɔabalɔmɔn, ta bemme aŋaŋ sugɔfalɔn aŋaŋ tan. Ta Nɔmɔn vuodieke di chone ti ta yia ti sugɔɔvagi ku nan di beri aŋaŋ ni.

¹² Ni waasi tan vɔnɔn vɔnɔn.

¹³ Nɔmɔn vuosi mana di benne giena wa waasa ni.

¹⁴ Ti Yɔmɔtien Yisa Masia sunŋin, aŋaŋ Nɔmɔn choti, aŋaŋ Halikasika nɔabalɔmɔn bemme aŋaŋ ni mana.

Gban dieke Pɔoli die dɪ maaguna a yɪ Galasia tɪŋ vuosi wonna

1 Gbanƙu gie nyɪŋ wa manɪŋ Pɔoli, vuodieke dɪ yine Yisa Masia tɔntɔntɔ jigin. Daa vuota die yine mɪŋ Masia tɔntɔntɔ, daa vuota tɔnna mɪŋ, ama tɪ Chɔɔŋ Nɪmɪŋ aŋaŋ Yisa Masia vuodieke die ɔ sɔgɪrɪna a nyɪŋ kumbu me wo die tɔnna mɪŋ.

2 Manɪŋ Pɔoli aŋaŋ tɪ nɪmballɪ diekemma dɪ benne giena mana waasa Masia dɪdɪsɪrɪba dɪ benne Galasia ma.

3 Tɪ Chɔɔŋ Nɪmɪŋ aŋaŋ tɪ Yɔmɔtɪeŋ Yisa Masia sunji nɪ ta yɪ nɪ sɔgɪfɪalɪŋ.

4 Yisa Masia yine vuodieke die dɪ saaguna tɪ Chɔɔŋ Nɪmɪŋ nɔaŋ ta kpi tɪ tɔntɔmbɪatɪ wɪa, dɪ ɔ gbatɪ tɪ a nyɪŋ tɪŋgbanƙa gie bɪaŋ yɔŋɪ ma.

5 Wɔnɪŋ Nɪmɪŋ nyɪna ma mɔna bɪrɪŋ yaa gamma haahu. Wusie.

Wɔnɪŋ balɪmɪŋ nyɪna ma benne

6 Nɪ wɪa yɪ mɪŋ mɪŋ ma-machi pam aŋaŋ nɪ kana ka yɔasiya ta vaa Nɪmɪŋ vuodieke dɪ wana nɪ Masia zɔɔlɪnchɪgɪla wɪa wa ta ga dɪ wɔbalɪgaaku.

7 Vuosi batan bene a mɪa dɪ ba tarɪgɪ Masia wɔnɪnaha ta chɔrɪma nɪ,

ama wusie wɔbalɪkɪgaan bɪ wori.

8 Ama dɪ yɪ n gban gban yaa Nɪmɪŋ malaka dɪ keŋ mɔsɪ wɔbalɪvɪŋ gaasi a yɪ nɪ ta a ka yɪ die tɪ mɔsɪna wudiekemba a yɪ nɪ wa, Nɪmɪŋ nan seŋ chɔsɪ dɪ tieŋ.

9 Tɪ wɔŋ balɪ nɪ mɪŋ, ta man bɪ baan n balɪ nɪ bɪbra; dɪ yɪ vuon dɪ mɔsɪ wɔbalɪkɪ gaasi a yɪ nɪ ta a bie a tɔaŋ a nyɪŋ die nɪ wolinne a tuo wudiekemba ba, Nɪmɪŋ nan seŋ chɔsɪ wa.

10 N ka mɪa dɪ n tuo bɪrɪŋ a nyɪŋ vuota jigin, ama Nɪmɪŋ bɪrɪŋ man yaala, dama man tɪŋ bɪ yaala vuota bɪrɪŋ, n tɪŋ kaan yɪ Masia yɔmɔ.

Pɔoli die dɪ kenne a yɪ Masia tɔntɔntɔ dene

11 N nɪmballɪ, n yaala nɪ sɪmma dɪ wɔnɪna diekemma n mɔsɪnana a yɪa nɪ naa ka nyɪŋ wa vuota jigin.

12 N ka tuohe a nyɪŋ wa vuota jigin, yaa dɪ yiwo vuon daguna mɪŋ ama dɪ yiwo Yisa Masia gban gban yuorinehe a dagɪ mɪŋ.

13 Nɪ wɔŋ wɔŋ mɪŋ die n tɔsɪma dɪ sɪna die saŋŋa dieke die n dɪna Juu vuosi jɪanƙu, die n mugise Masia dɪdɪsɪrɪŋ pam, ta die mɪa dɪ n chɔsɪ ba ta ka chɪgɪ ba zɔɔlɪŋ.

14 Tɪnɪŋ Juu vuosi jɪamɪŋ sieŋ me, die n tɪaŋ n chan-chaalɪba pam, ta die nagɪ n sɔŋ mana a yɪ wo tɪ chɔɔŋkɔsɪlɪba chɔaraha ma.

15 Ama Nɪmɪŋ die dɪ chɪgɪna mɪŋ zɔɔlɪŋ ta vɔarɪ mɪŋ ta ba ye mɪrɪ mɪŋ wa,

dı wa mıj dı keñ tımma a yıma wa. Ta die sañ,

¹⁶ ta nagı ı Bıa wa a dagı mıj, amı n nan mıslı wıwınaha a yı buurigaası. Sañka mı die n ka ga vuon jıgıj dı ı kpaan mıj.

¹⁷ Die n ka bı ga Jerusalemi dı n ye vuodiekemba dı wolinne a yı Masia tıntıntıba n ma wa, ama die n wolıj ga wa Arabia tıjgban ma ta wa viiri keñ Damasikusi tıj ma.

¹⁸ Die ka bına ataa kvañ chaan die mañ yıñji ga Jerusalemi a ga waası Piita, ta die bie ı jıgıj daraa ban anañ anı nyına ma.

¹⁹ Die n ka ye Masia tıntıntıba wınyı mana a gıtı Piita ma ntaala Jemisi tı Yımıtıej nımbıa wa.

²⁰ Nımıj gban sıba dı wudieke n maagına yıwo wusie ta nımıchıbıstı dı wo ka ma.

²¹ Ka kvañ chaan die mañ ga Siria anañ Silisia tıjgbanıstı ma.

²² Sañka mı Yısa dıdıstıba die dı benne Judia ma wa die ka sıba mıj.

²³ Wudieke die ba sıbına yine wudieke ba chan-chaalıba dı balala dı, "Daa dieke die dı mugisinene tı gban yaa wa wıwıj dieke die ı yaala ı chıstı wa ta mısla yıa vuosi."

²⁴ Die wıa ba bıra Nımıj n wıa.

2

Pıwlı anañ Masia tıntıntı banıj ba wıa

¹ Ka bına ban anañ anısa kvañ chaan die mañ anañ Banabasi die dı yıñji ga Jerusalemi, ta die nagı Tatusi a gıtı.

² Die n gaya mıj dama Nımıj die yuorine a dagı mıj dı n gamma. Mı die mañ lagıstı ba nıññandıstıba nyına ma, a balı ba n mıslına wıwınaha dene a yıa vuodiekemba dı kana ka yı Juu vuosi. Die n ka yaala tıj dieke n tına anañ tıj dieke dı tıalına keñ yı yırı.

³ N chanchaan Tatusi die yıwo Giriiki vuon ama vuon die ka mugisi wo dı ı gıbi ı kılı.

⁴ Ama vuodiekemba dı chıbınana nımıchıbıstı dı ba gban ba yıwo Masia dıdıstıba nıj, tıj yaala Tatusi yime die. Banıj vuosi mı die lıbırı a bie wo tı sñj, dı ba ye tı sına tı gban dene tı taasına anañ Yısa Masia wa. Ba yaala tı yıwo Mosisi mıraha yıñıstı.

⁵ Ama die tı yaala tı pıgılı wıwınaha anañ ka wusie sien a yı nı wıa, die tı ka saagtı a yı ba bıta gban.

⁶ Ama vuodiekemba nıj ba wasına ba nyıñkıraha nıj (ba yıwo vuokpıma yaa ba ka yı, dı ka yı talastı n jıgıj, dama Nımıj ka daansa vuosi nine ta die sarıya); banıj vuodiekemba ba wasınana vuokpımaha die ka yı mıj dagıhaalıj.

⁷ Ama die ba yeye mıj dı Nımıj vıarına mıj dı n mıslıma wıwınaha a yıma vuodiekemba dı kana ka yı Juu vuosisi, sıba ı

vuoruna Piita di v muolima wovunaha a yima Juu vuosisi.

⁸ Dama Nmuḡ hagurḡ wia, Piita die di yi tontontu a yi Juu vuosisi dene, die gban gban maḡ yi tontontu a yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi.

⁹ Jemisi aḡaḡ Piita aḡaḡ Joon, vuodiekemba ba wasunana nuḡḡandusuriba wa, ama ba gban die siba a baari Nmuḡ yina muḡ tɔmaha gie di n tuḡ, die wia manḡ aḡaḡ Banabasi aḡaḡ banḡ die di waasḡ taḡ ta yigi taḡ nuusi me, naa die bala ka dagḡ di ti yaa nuabalumuḡ aḡaḡ taḡ. Die ti mana di saagḡ di manḡ aḡaḡ Banabasi muolima wovunaha a yima vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi, ta banḡ ba muolima a yima Juu vuosisi.

¹⁰ Wudieke nyuna ma ba bala ti yime yiwo naa, di ti tunsima zoolntielibe di benne ba chaaku wia. Kanḡ wurḡ mi seḡ yiwo wudieke die n yaala n yi.

Pooli die di galinna Piita dene

¹¹ Die Piita di kenne Antiyoku ma wa, die n balḡ yuori wo v nine me, dama die v ka yi wudieke di muḡa.

¹² Dama Jemisi die tuḡ wa Juu vuosi batanḡ Antiyoku tuḡ ma, die ba yene ka keḡ wo, Piita aḡaḡ vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi die lagisa die muḡ, ama die ba kenne wo, v ka bi saagḡ di v dii aḡaḡ ba, dama die v

chiga vuodiekemba di yine kola gobinḡ yada wa muḡ.

¹³ Die wia, Juu vuosisi diekemba die di benne aḡaḡ ba wa diaḡ di piili a chiga ḡmaamuḡ, ta di Piita di yine wudieke, ta Banabasi gban die di taari a di ba.

¹⁴ Die n yene di ba ka muḡḡ di wovunaha sieku wo, die maḡ balḡ a yi Piita ba mana nine me di, "Fuḡḡ yiwo Juu vuonḡ, ama fu berinḡ di su siba vuodieke di kana ka yi Juu vuonḡ, ta bia fu mugise vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi di ba bemme siba Juu vuosisi?"

Vuosi nan ye gbatitaanḡ yada wia

¹⁵ Tuḡḡ ba murḡ ti muḡ ta ti yi Juu vuosi ta ka su siba vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi ta Juu vuosi di wasa tontombiatḡ tielibe wo.

¹⁶ Ama ti siba a baari sie vuonḡ yi Yisa Masia yada, die nan yi aḡ Nmuḡ vaa v yi vuovuuḡ v jiginḡ, daa ti yinene wudieke Mosisi muraha di daguna ti di ti yime wo; die wia, ti gban yiwo Yisa Masia yada di Nmuḡ vaa aḡ ti yiwo vuovuna v jiginḡ, yadaka wia, ama daa ti yinene muraha di daguna wudieke. Dama Nmuḡ kaanḡ vaa aḡ vuonḡ yi vuovuuḡ v jiginḡ v yinene wudieke muraha di daguna wa wia.

¹⁷ Du yi ti mia aḡaḡ nuḡḡmuḡa dene di Nmuḡ vaa aḡ ti yi vuovuna v jiginḡ Masia wia, ama ta Juu vuosi di bala di ti yiwo vuobiatḡ v

siba vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi naa, naa dagiya muŋ di Masia vana ti yi tontumbiatu tielin? Aayi di ka daga dene.

¹⁸ N nan di yie bian du yi man bi saagi di vuon nan yi vuovun Nmuŋ jigin du yi u di Mosisi miraha, ta chussa wudieke die n wolinne a daga wa.

¹⁹ Ama yaa gamma miraha wa nuŋ, ka su siba n kpiye ka jigin muŋ, di n yalluma miivoli Nmuŋ jigin.

²⁰ Ka su siba die ba laguŋ a kpaast muŋ muŋ anan Masia dagariku ma man kpi, ama Masia bie n ma man yaa miivoli. Ta lele, miivoli dieke n yalluna ta bie n nyungbanuŋ ma naa, n yiwo Nmuŋ Bua yada muŋ, die wa man beri; wotuŋ u chone muŋ ta die zie n nan ma a kpi.

²¹ N kaan zeti Nmuŋ zochinchigilaha. Du yi Nmuŋ di nan vaa vuon yi vuovun u jigin u dina miraha wa, die nuŋ Masia kumbu wo chian.

3

Yada yine nuŋmuna

¹ Nnuŋ Galasia vuosi, nu yiwo gaatuŋ. Nnuŋ vuodiekemba die muŋuna siba Yisa Masia dagariku ma kuŋ wa vuon vuon, muna kenne a choonuŋ nu?

² Nu bal muŋ wuri gie: die nu dina miraha wa die nu tuo Nmuŋ Halikasika yaa die nu wonna wovunaha ta yi yada wa wa?

³ Laha nu yi gaantuŋ dene! Die nu piili a dia Masia anan Nmuŋ Halikasika haguŋ; bia wa nu wa yaala nu kpatu anan nu gban gban nu haguŋ?

⁴ Wahala diekemba nu dinene yaa gamma wovunaha gie yiwo yori? Nu yaala nu vigi taan muŋ?

⁵ N yaala n bi piast nu muŋ, Nmuŋ yi nu wa u Halikasika ta tuma mamachi wa nu jigin nu miraha duŋuŋ wa yaa nu wonna wovunaha ta yi he yada wa wa?

⁶ Nu tunsima Abarahami wa, di maagya Nmuŋ gbanku ma di, "Abarahami die yiwo Nmuŋ yada, u yadaka wa wotuŋ Nmuŋ di vaa u yi vuovun u jigin."

⁷ Die wa nu mu nu summa di vuodiekemba di yine Nmuŋ yada senne yi Abarahami haagisi.

⁸ Nmuŋ gbanku die di bala wudieke wo dagiya di wotuŋ Nmuŋ nan daansu baaru di vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi gban yiwo vuovuna u jigin ba yine wa yada wa. Die wa die u wolinne a bal a yi Abarahami wovunaha di: "N nan daagi fu ma a yi alibarika a yi buuriŋ mana ma."

⁹ Naa dagiya di vuodieke nuŋ mana di yalla yada nan guti ye alibarika dieke Nmuŋ di naguna a yi Abarahami wa u yine wo yada wa.

¹⁰ Vuodiekemba di naguna ba sunanyile mana a yi miraha ma ta yile di ka nan gbatu ba a taan wa, Nmuŋ

kaati bie ba ma. Dama di maagiya N̄m̄uḡ gban̄k̄u ma di, “Vuodieke nuḡ mana di kana ka dia wudiekemba mana di maagiya Mosisi miraha gban̄k̄u ma wa, N̄m̄uḡ kaati bie ba ma.”

11 Naa muḡḡuna a dagi di daa miraha diusuḡ vasinana vuon̄ di yie vuovuuḡ N̄m̄uḡ jigini, dama di maagiya N̄m̄uḡ gban̄k̄u suḡ di, “Vuodieke nuḡ mana di yine N̄m̄uḡ yada ta N̄m̄uḡ di vaa vuoke mi di yi vuovuuḡ ṽ vuon̄ ṽ yada wia, ṽ nan di yalli miivoli wusie.”

12 Miraha diusuḡ anan̄ yada yiile ka muḡ tan̄, dama di maagiya N̄m̄uḡ gban̄k̄u ma di, “Di yi fu yaala miivoli yaa gamma fu miraha diusuḡ wia, die nuḡ di muḡ fu dia miraha mana mana.”

13 Die ti bie wo N̄m̄uḡ kaati ma, dama die ti ka muḡḡuna di miraha, ama Masia gban̄ gban̄ die tuo ti kuḡ a kpi, ta bie wo kaatika ma ta vuari ti a nyuḡ ka ma, dama di maagiya N̄m̄uḡ gban̄k̄u ma di, “Vuodieke nuḡ mana ba taan̄ wa guuḡ N̄m̄uḡ kaati bie ṽ ma.”

14 N̄m̄uḡ die yaala ṽ daagi Yisa Masia ma ta vaa wudiekemba di kana ka yi Juu vuosisi diaḡ ye wovuuḡ dieke N̄m̄uḡ di yina Abarahami nuḡ di ṽ nan yi wa; di ti yi yada, ta tuo Halikasika dieke N̄m̄uḡ die yina nuḡ di ṽ nan yi ti wa.

15 N̄ numballi, nuḡ vaa n̄ nagu vuota anan̄ ṽ chanchaalun̄ berin̄ a magisi an̄ nuḡ muḡḡi summa wudieke n̄ balala chian̄: di yi vuosi bale di saagi di ba yi wuuḡ, ta maagi ba saara, ba wovuuḡ kaan̄ biagi a zeti yaa a chusi san̄k̄u hal̄ bita gban̄.

16 N̄m̄uḡ die di yina Abarahami anan̄ ṽ haaguḡ ṽ nuari, die ṽ ka baari di, “Fu haagisi”, ama die ṽ baari di, “Fu haaguḡ” vuobalumuḡ, vuodieke di yine Masia wa.

17 Wudieke n̄ balala wa yiwo naa, N̄m̄uḡ die zien̄ wo nuḡ anan̄ Abarahami ta die baari di ṽ nan yi wudieke ṽ yina nuḡ di ṽ nan yiwo; ta muḡ dieke di kenne ka kuḡ chaan̄ bina kobisi-nusa anan̄ ban̄isi-taa wa kaan̄ biagi a chusi wudieke N̄m̄uḡ di ziene nuari ta yi nuḡ di ṽ nan yiwo.

18 Dama di yi Mosisi miraha diusuḡ wia N̄m̄uḡ di yi vuosi ṽ piini, die nuḡ di dagiya di ṽ tuḡ kaan̄ yi vuon̄ ṽ piini ṽ nuari wia; ama ṽ nuari wia die ṽ yi Abarahami ṽ piinike.

19 Ta bia wia N̄m̄uḡ die di yi ba miraha? Tuntumbiatu wia N̄m̄uḡ die di yi vuota miraha a guti ṽ nuari ma, ta die yaala miraha poguli ba dee a ga tuḡ san̄ḡa dieke Abarahami haaguḡ vuodieke wovuuḡ N̄m̄uḡ die di yi nuḡ a yi wa di ṽ nan ken̄ wo ken̄. Malakasi die nagina miraha a yi vuota nuusi me ta Mosisi die di yi ka naazva.

20 Ama N̄m̄uḡ gban̄ gban̄

Miraha anan̄ nuari wia

die yına Abarahami n̄vari,
daa naazva die yına wa.

Miraha tvvma

21 Naa dagiya dı miraha
waga mıŋ aŋaŋ N̄mıŋ n̄va?
Aayı, dı ka daga dene;
ama dı yi N̄mıŋ die dı yi
mıŋ dieke dı baan̄ b̄ıagı
a yı vuota miivoli, ı tıŋ
nan baarı dı vuosi yiwo
vuovuna ı jıgıŋ mıraha
dusıŋ wıa.

22 Dı maagıya N̄mıŋ
gban̄k̄v̄ ma dı vuon̄ mana
d̄n̄ıaka gie me bie wo b̄ıaŋ
dansarıka ma mıŋ, ama sie
dieke nyuna ma vuon̄ dı
baan̄ daagı a tuo N̄mıŋ n̄vari
yiwo ı yi Yısa Masia yada.

23 Mıraha die dı p̄gılı tı
sıba tı bie wo dansarıka ma
a ga t̄gı san̄ŋa dieke N̄mıŋ
dı yuori yada yiile wıa a
dagı tı.

24 Die wıa, mıraha die sı
sıba tı Ȳom̄tıen̄ ta die p̄gılı
tı dee a ga t̄gı san̄ŋa dieke
Masia die dı kenne keŋ, dı tı
yı wo yada aŋ N̄mıŋ vaa tı yi
vuovuna ı jıgıŋ.

25 Ama lele nıŋ tı yi Masia
yada mıŋ; die wıa mıraha
ka bı yi tı Ȳom̄tıen̄.

26 Nı yine Masia yada wa
vana nı mana dı b̄ııŋ N̄mıŋ
ballı.

27 Nııŋ vuodiekemba die
ba sına nı N̄mıŋ nyaab̄v̄ Ma-
sia saan̄ ma wa, nııŋ nı
tuone ı gban̄ gban̄ berıŋ.

28 Die wıa, puole bı wori
vuodiekemba dı yine Juu
vuosi aŋaŋ vuodiekemba dı
kana ka yi Juu vuosi mi, ka
bı wori vuodiekemba dı yine
ȳon̄ı aŋaŋ vuodiekemba

dı sına ba gban̄ ma, ka
bı wori h̄on̄ aŋaŋ dembisi
s̄ons̄ıŋ, nı benne Yısa Masia
jıgıŋ naa wıa yine nı mana
vuobalımıŋ.

29 Dı yi nı yi Masia sıtı,
die nıŋ nı yiwo Abarahami
haagıı, ta nı nan keŋ tuo
piini dieke N̄mıŋ die dı yına
wa n̄vaŋ dı ı nan yı wa wa.

4

1 N bı bala nı mıŋ dı
b̄v̄adembin̄ dieke dı bala
ı keŋ dıı ı ch̄on̄ faarı
wa, san̄ŋa dieke ı yene yi
b̄v̄anyaalıŋ ba ŋaŋ p̄gılı
wa mıŋ sıba ȳom̄v̄.

2 San̄ŋa dieke ı yene yi
b̄v̄anyaalıka, vuosi batan̄
ŋaŋ wube wo ta daansa ı
nyinti dee a ga t̄gı san̄ŋa
dieke ı ch̄on̄ wa dı ziene
wo.

3 Die gban̄ gban̄ dı sı aŋaŋ
tı, san̄ŋa dieke tı kana ka
sıba Masia wa, die tı sı sıba
b̄v̄anyaalıı, ta d̄n̄ıaka gie
haalıŋ hagııŋ die p̄gılına
tı.

4 Ama san̄ka die N̄mıŋ dı
ziene dı kenne t̄gı, N̄mıŋ
die tıŋ wa ı gban̄ gban̄
ı B̄v̄adembin̄ tıŋgban̄ka gie
me, ta h̄oḡv̄ dı mıŋ wa, ta ı
bie Juu vuosi mıraha ma,

5 dı ı gb̄atı vuodiekemba
dı benne mıraha hagııŋ
ma, am̄v̄ tı b̄ııŋ N̄mıŋ ballı
wusie.

6 Tı yine ı ballı wıa ı tıŋ
ı B̄v̄adembike Halıkasıka ı
bie tı s̄gıı ma aŋ tı wasa
wa dı "N Ch̄va."

7 Die wıa, ka bı yi ȳom̄v̄,
ama yiwo N̄mıŋ b̄v̄a, fı yine
ı b̄v̄a wa wıa ı nan yı fı

jadieke mana ɔ yallunana a yia ɔ balli.

Pɔɔli бага die di benne Galasia vuosi ma dene

⁸ Saŋŋa dieke di tɔanna wa die ni ka siba Nmuŋ, saŋka mi die ni yiwo yɔŋɔsi a yi jadieke di senne ka yi Nabadie Nmuŋ.

⁹ Ama lele nuŋ, ni wa siba Nmuŋ yaa ni vaa n balɔ di Nmuŋ siba ni muŋ, di wa yiwo laha ni bi yaala ni yinŋi a di dɔntaka gie haaliti wabiti di pɔgɔlɔna tɔŋgbaŋka gie? Bia yine ni bi yaala ni biruŋ ba yɔŋɔsi?

¹⁰ Ni faasina vaa ni бага di bie wo daraa atan anan chuti atan anan saŋŋa atan anan bina atan ma pam,

¹¹ ta die di yi ŋmaamuŋ di yigi muŋ yaa gamma ni ma di wudieke mana n yine a yi ni wa yiwo yɔri.

¹² N numballi, n juusa ni, ni summa siba manuŋ, dama n gban n su siba nuŋ muŋ. Ni ka yi wuŋ a chɔsi muŋ.

¹³ Ni tɔnsi saŋŋa dieke n wolinne a muɔli wɔvɔnaha a yi ni wa; die n yɔagɔna wia man ye sien a wolin muɔli wɔvɔnaha a yi ni wa.

¹⁴ Ama anan n yɔagɔbu die di faasina a yi mugisin a yi ni mana yɔri, die ni ka daansi muŋ yɔri ta zeti muŋ, ama ta die tuo muŋ siba ni tunna baa ni tuo Nmuŋ malaka dene, ta bi tuo muŋ siba ni tunna baa ni tuo Yisa Masia dene wo.

¹⁵ Ta die ni sugiti die di fiati pam, bia wana yi? N nan biagi a balɔ di saŋka mi

die ni tuŋ nan biagi a vɔari ni nine a yi muŋ ni tuŋ nan yi die.

¹⁶ Lele n wa yiwo ni dataan die n bala ni wusieke wia?

¹⁷ Vuosi mi mia muŋ anan nuŋmuŋna amɔ ni nan yinŋi a di ba, ama ba wo sɔŋanyile vɔna. Wudieke ba yaalinana yiwo di ba puo man anan ni amɔ ni nan yi nuŋmuŋna a di ba.

¹⁸ Di vɔna muŋ di fu dia vuon anan nuŋmuŋna du yi wudieke ɔ dagɔnana wa di vɔna. Ni yime naa saŋŋa mana daa man ken bie ni jigin nyɔna ma.

¹⁹ N balli choti, di bi yɔagi muŋ bɔbra ni wia siba hoɔɔ di ŋaana baa ɔ murɔ ta di yɔagi wa dene wo. N nan di bie kanuŋ yɔagɔbu ma a ga tɔgi saŋŋa dieke ni berin di baan niasi Masia berin.

²⁰ Di tuŋ nan yi muŋ nansuŋ pam man tuŋ bie ni jigin lele gie, amɔ n nan biagi tarigi n baluŋ anan ni dama di mugisi muŋ muŋ pam ni wia.

Sara anan Haga mɔgisin wia

²¹ Nuŋ vuodiekemba di yaala muraha pɔgɔli ni wa, ni ka wuŋ wudieke muraha di dagɔna wa?

²² Di maagiya muŋ di Abarhami die yaa wa ballidembisi bale; ta wɔnyɔ nuŋ di yi yɔmɔ ta wɔnyɔ wa diaŋ nuŋ di ka yi yɔmɔ.

²³ Yɔmɔ wa die murɔ ɔ bua dembike siba ba ŋaana a murɔ vuota dene wo, ama

högö dieke di kana ka yi yömö wa die di muru u bwa dembike siba Nmutu die di yuna nwan dene wo.

24 Högöba bale wo gie mana zie wo Nmutu nuazielikin ale wo nagisi ma mut. Yömö wa saan die yiwo Haga, ta u die zie nwa dieke Nmutu die di yuna Sayina Kunkogiri me wo ta die muru u bwa u yonisi ma wa.

25 Haga zie a yi wa Sayina Kunkogiri di benne Arabia tungban ma wa, ta su siba tugikpuka gie Jerusalemi wo, ta wönu anan u balli yiwo yonisi.

26 Ta arizanna Jerusalemi di si-u-gban, wönu u yine ti nuu.

27 Dama di maagya Nmutu gban ku sun di;

"Fönu högöruu, yallima sngifialu!

Fönu vuodieke di yene ka siba maaru yagun di sina dene, chiama sngifialu yila

Dama högö dieke ba zetine wo nan ken yaa balli pam

a tan högö dieke di benne anan u churu wa."

28 To, n numballi, nuu nu wana yi Nmutu nwan balli, siba Aziki die di yine dene wo.

29 Die san ka mi die bwa dieke ba muruna wa siba ba muruna vuota dene wo die di mugise vuodieke ba muruna wa anan Nmutu Halikasika haguibu, die di su lele gban.

30 Ama lala ba maagu Nmutu gban ku sun? Di maagya mut di, "Yagu högö yömö wa anan u buadembike a taan, dama högö yömö buadembike kaan guti dii u chon wa faaru anan högö dieke di kana ka yi yömö wa bwa wa."

31 Die wia n numballi, tunu ti ka yi högö yömö wa balli, ama ti yiwo högö dieke di kana ka yi yömö wa balli.

5

Yaa gamma si-n-gban pöginu wia

1 Yisa Masia wön gbatu ti a taan mut, ta ti beri ti dönju. Die wia, nu zie ken ken ta da vaa jaan bobu nu bibra an nu buru ka yonisi bibra.

2 Nu wömma, manuu Pöoli balala nu naa, di du yi nu saagu a di kola gobin muraha, die nuu di dagya di Masia wo nyaru a yi nu.

3 N bi bala nu bibra, vuodieke di dina kola gobin muraha, di yiwo talasi di u dia muraha mana mana.

4 Nuuu vuodiekemba di kpannunana nu gban di Nmutu vaa nu yi vuovuna u jigiu muraha duuu wia, nu wön puo wo nu gban a nyuu Masia ma, ta bi vuaru nu gban a nyuu Nmutu zölinchigila ma.

5 Tunu nuu Nmutu Halikasika yi ti wa tama di Nmutu nan vaa ti yi vuovuna u jigiu ti yine Masia yada wa wia.

6 Dama du yi ti taasi anan Yisa Masia, ti gobi ti kola yaa ti ka gobiye, di ka yi talasi. Du yi ti yi Masia yada ta ka vaa ti cho tan, kanun ka yine nunnuna.

7 Die ni kpanna ni gban mun, muna wana yi ta ni zeti wusieke? Laha u tien di halun ni?

8 Da Nmun vuodieke di wana ni wa tunna dene.

9 Siba ba bala di, "Daboti bita vasunana paanu zon mana di yire."

10 Ama n ye yaa tama ni ma. Ti taasuna anan ti Yomutien wo vaa man yaa wa tama di ni kaan daagi sie gaan, ta bi yaa tama di vuon nunun mana di mugisinene ni wo, Nmun nan dati u tibun.

11 N nimbali, du yi man ye musla di vuosi gobi ba kola gban, bia wa ba mugise mun? Du yi wusie di n musla kola gobin wa, die nun n musiku yaa gamma dagariku ma dene wo, kaan di yaa mugisin ken.

12 Di tun nan yi mun nansun du yi vuodiekemba di chorunnana ni wa jaa ba gban guti kola gobin me.

13 N nimbali, nunun nun Nmun wana ni mun di ni bemme ni dunnu, ama ni daa vaa ni dunnu beriku gie vaa ni nyungbanun lola nyanjuna ni. Ama ni nagi choti a sunjime tan.

14 Dama miraha mana kalu wa mirabalun ma di, "Chome fu chanchaan siba fu chone fu gban dene."

15 Ama du yi ni yie tan danja ta chussa tan siba haagun nyunbiati, die nun di sunna di ni nan chussa tan.

Nmun Halikasika anan vuota berin wa

16 N bala ni mun, di ni vaa Halikasika pogu ni, ta da vaa ni lola vaa ni yime vuota choti.

17 Dama vuota nyungbanun choti anan Nmun Halikasika choti ka dia tan. Halikasika anan vuota nyungbanun yiwo dataasi, ta naa dagiya di ni kaan biagi yi wudieke ni yaalala.

18 Du yi Halikasika di daguna ni sien, die nun ni bi wo miraha sun.

19 Wudieke vuota nyungbanun di yinene yiwo daakpana anan hogokpana tuma, anan digunti tuma yiri yiri, anan lolibiati,

20 anan bugile jamun anan yun. Vuosi biruma dataasi anan tan ta waga, ta yaa sugiban anan tan ta ja sunyurun anan tan, anan haliban, ta puo ta luge tan,

21 ta bi yaa sugiban, ta nyuo daan a buge, ta yie wa yori yori, ta yie wudiekemba di nasuna naa a guti. N kpaama ni mun siba n wone a kpaan ni dene wo, di vuodiekemba di yinene waha gie wo kaan won juu Nmun naari ma.

22 Ama Nmun Halikasika vasa vuon di yaa choti anan sugifalun anan sugidvagan anan suguru, anan burichini ta tuma vunun, ta yi wusietien,

23 ta sɔɔŋ ɔ gbaŋ tɔŋgbaŋ, ta biagi yige ɔ gbaŋ. Mɔra wori a bala di vuonj da yie naa.

24 Ta vuodiekemba di yine Yisa Masia suti wa nuŋ wɔŋ kɔɔ ba vuota berinj ananj ka lolibiati mana miŋ.

25 Halikasika yi ti wa miivoli ta ti mu ti dia wa.

26 Di ka mu di ti yalluma kalinbaani yaa a yime vuosi juuma sunyuruŋ, yaa a yaa wa sugɔbianj ananj tanj.

6

Chime tanj chiidɔnsa wɔa

1 N nɔballi, di yi ni wɔnyɔ di yi bianj, nuŋ vuodiekemba di bemme ananj Nmuŋ Halikasika mu ni sunji wo sɔmm anj ɔ yinjji sieku me. Ama ni summa amɔ ni gbaŋ ni kaanj juu kanj biabɔ mi.

2 Ni sunjime a chime tanj chiidɔnsa, ni yie naa ni nan di di Masia mɔrika.

3 Di yi vuonj di yile di ɔ yiwo vuonj ama ta ka yi vuonj die nuŋ ɔ gaama ɔ gbaŋ.

4 Di vɔna di vuonj mana magɔsɔ ɔ gbaŋ gbaŋ ɔ berinj, ta ɔ wa yalluma sugɔfialinj yaa gamma ɔ tɔnvɔna ma, ta daa nagɔ ɔ gbaŋ a magɔsuma ananj vuogaanj tɔɔma.

5 Dama di yiwo talasɔ di vuonj mana chii ɔ gbaŋ gbaŋ chiiti.

6 Vuodieke ba dagɔna wa Yisa Masia wɔvɔvɔnaha mu ɔ tia nyɔnvɔna mana ɔ yalli ananj ɔ didagɔɔ.

7 Ni da gaama ni gbaŋ; vuonj kaanj biagi gaanj Nmuŋ;

vuota gobe jadieke ɔ burɔna wa miŋ.

8 Vuodieke di burɔna di ɔ fiati ɔ nyɔŋgbaŋj choti, ɔ nan kenj gobi kuŋ ɔ nyɔŋgbaŋj lolibiati ma wɔa; ama vuodieke nuŋ di burɔna di ɔ fiati Nmuŋ Halikasika, nan kenj gobi miivoli dieke di wone kpatɔ Nmuŋ Halikasika wɔa.

9 Die wɔa, ni daa vaa ti gbaligɔ ananj vɔnuŋ yiile, dama di yi ti ka vaa vɔnuŋ yiile, ti nan kenj ye ka nyɔvɔri sanja dieke di mɔna.

10 Die wɔa, di yi ti ye sienj, ti yime wudieke di vɔna a yɔma vuonj mana; a tanj a mana ti yime a yɔma vuodiekemba di yine ti nɔballi ti mana di yine Yisa Masia yadaka wɔa.

Kpatɔŋ kpaamɔŋ ananj waasɔŋ

11 Lele, ni ye n maagɔna ananj maagɔkɔɔma dene ananj n gbaŋ gbaŋ n nuŋ.

12 Vuodiekemba di yaala ba vaa Juu vuosi sɔŋ fiati wa, banj ba mugisine ni di ni gobi ni kɔla, amɔ Juu vuosisi kaanj mugisi be Masia dagarikɔ ma wɔa.

13 Vuodiekemba di gobinene ba kolaha gbaŋ ka dia Mosisi mɔraha, ama ba yaala ni gobi wo ni kɔla amɔ ba nan biagi kuuli ni kolaha gobinj wɔa.

14 Manj nuŋ n nan kuuli yaa gamma ti Yɔmɔtɔŋ Yisa Masia dagarikɔ ma nyɔna ma, dama ɔ dagarikɔ wɔa manj kɔɔ tɔŋgbaŋka gie wɔa n nyɔŋgbaŋj ma, ta

tɨŋgbɔŋka gie wɔa dɨ bɨ wo
hagɨrɨŋ n nyɨŋgbɔnɨŋ ma.

¹⁵ Puole wori yaa gamma
vuodieke dɨ gobine ɔ kɔlɨ
aŋaŋ vuodieke dɨ kana ka
gobi ɔ kɔlɨ. Wudieke dɨ
yine nɨŋmɨna yine beri-
haalɨ dieke Nɨmɨŋ dɨ yɨ tɨ wa
mɨŋ.

¹⁶ Sɨgɨfɨalɨŋ aŋaŋ
zɔɔlɨnchɨgɨla bemme
vuodiekemba die dɨna
dagɨkɨ gie ma, bɔnɨŋ ba yine
Nɨmɨŋ vuosi.

¹⁷ Ka kpatɨŋ, nɨ sɨmma
dɨ vuonɨ bɨ yɨ mɨŋ wu-
mugisikinɨ, dama n wɔŋ yaa
wa kɔjagɨlagɨsɨ a dagɨ dɨ n
yiwo Yisa Masia yɔmɨ.

¹⁸ N nɨmballɨ, tɨ Yɔmɨtɨen
Yisa Masia sunɨŋi nɨ mana.
Wusie.

Gban dieke Pɔoli di maagna a yi Efesusi tɔn vuosi wonna

1 Manɔn Pɔoli vuodieke Nɔmɔn di vɔarɔna di n yi Yisa Masia tuntuntu maaginana gbanƙu gie a yia nɔnɔn Yisa Masia didusuri diekemba di yine wo yada ta bie Efesusi tɔn ma.

2 Tɔ Chɔɔn Nabidie Nɔmɔn anan tɔ Yɔmɔtien Yisa Masia sunɔni nɔ ta yi nɔ sɔgɔfɔlɔn.

Nɔmɔn Halikasika di sunɔninene tɔ Yisa Masia wɔa dene

3 Nɔ vaa tɔ waasi Nɔmɔn, vuodieke di yine tɔ Yɔmɔtien Yisa Masia Chɔɔn wa, dama tɔ benne Yisa Masia ma wɔa ta wɔnɔn Nɔmɔn di yɔ tɔ v Halikasika piini diekemba mana di benne arizanna ma.

4 Nɔmɔn die wɔn wolin a vɔari tɔ mɔn Yisa Masia ma di tɔ yi v suti ta wa ken naan tɔngbanƙa gie, amɔ tɔ nan di bie kasɔ ta wo bɔan v nɔnɔa.

5 U cho tɔ wɔa, die wɔa v sanƙu ma, die v yile di Yisa Masia ma v nan vaa tɔ birɔn v ballɔ.

6 Nɔ vaa tɔ birɔ Nɔmɔn dama v zɔɔlɔnchɔgɔla di faasɔna a dala wɔa, ta v chɔgɔ tɔ zɔɔlɔn v Bɔadembike choti wo me.

7 Dama Nɔmɔn nagɔ wa tɔ wɔbiatɔ a chaa tɔ ta tɔ bie tɔ dɔnɔn v Bɔadembike choti wo zumbɔ wɔa. Ye, Nɔmɔn zɔɔlɔnchɔgɔla die di benne tɔ ma dene ta wo magɔsɔn.

8 Nɔmɔn vuodieke di yalla yɔan anan sɔbɔn pam wa, ta tɔn sɔba v yiline dene

9 ta yuori dagɔ tɔ wɔlɔbɔrɔkɔn wudiekemba die v ziene di v nan ken yi Masia ma wa.

10 Sanƙa mi di ken tɔgɔ, v nan yi v sanƙu a kpatɔ ta lagɔsɔ jadieke v naanna mana ta a bie nɔmɔsikpen anan tɔngbanƙa gie me mana ta vaa Masia yi a sɔkpenɔien.

11 Nɔmɔn nɔan yie wo wudieke v sanna mɔn, die wɔa v vaa Yisa Masia di vɔari tɔ.

12 Die wɔa nɔ vaa tɔnɔn vuodiekemba di wolinne a yaa tama Masia ma wa birɔma Nɔmɔn ta kɔtɔma v saan nɔmɔsikpen.

13 Die nɔ gban di ken birɔn Nɔmɔn vuosi die nɔ wonna wɔnɔn diekemba di yalla gbatɔaanɔn wa. Die nɔ yine Masia yada wa wɔa Nɔmɔn die di nagɔ v Halikasika dieke di yine v chaanɔn magɔlɔn a yɔ nɔ sɔba v yɔna nɔan di v nan yɔ wa.

14 Nɔmɔn yɔ tɔ wa Halikasika di v yi siara di tɔ nan ken ye jadieke wɔnɔn Nɔmɔn di yɔna nɔan di v nan yɔ v vuosisi, ta bi dagɔ di v nan sen yɔ vuosi gbatɔaanɔn anan wusie. Nɔ vaa tɔ birɔma wa ta kɔtɔma v saan.

Pɔoli Nɔmɔn jɔsɔsɔn wɔa

15 Die wɔa, a nɔnɔn daa dieke n wonna di nɔ yi tɔ Yɔmɔtien Yisa Masia yada

ajan n̄ chone N̄m̄n̄ vuosi dene wo a ken̄ t̄v̄ḡt̄ jinne wo,

¹⁶ n̄ ka vaa N̄m̄n̄ waas̄n̄ n̄ w̄a. N̄ jaan̄ t̄nsa n̄ w̄a n̄ N̄m̄n̄ j̄s̄s̄n̄ ma

¹⁷ ta j̄s̄sa t̄ Ch̄ōn̄ N̄m̄n̄, vuodieke d̄t̄ yine haḡr̄t̄ien̄ ta b̄t̄ ȳi t̄ Ȳōm̄t̄ien̄ Ȳisa Masia N̄m̄n̄n̄, d̄t̄ v̄ ȳi n̄ ȳt̄an̄ ta yuori v̄ gban̄ a daḡt̄ n̄ an̄ n̄ m̄n̄n̄t̄i s̄mma wa.

¹⁸ Ta b̄t̄ j̄s̄sa wa d̄t̄ v̄ yuori n̄ nine an̄ n̄ s̄mma tama dieke w̄a v̄ wana n̄, ta b̄t̄ s̄ba a baari d̄t̄ nyindiekemba v̄ bala v̄ ken̄ a naḡt̄ ȳi v̄ vuosisi faast̄ v̄t̄na,

¹⁹ ta b̄t̄ s̄ba v̄ haḡr̄n̄ d̄t̄ dala dene ta nan s̄n̄n̄t̄i t̄n̄n̄ vuodiekemba d̄t̄ yine wo yada naa. B̄n̄n̄n̄ haḡr̄kpen̄k̄r̄v̄s̄ mi

²⁰ die v̄ naḡt̄ a s̄v̄ḡr̄t̄ Masia a nȳn̄ kun̄ me ta vaa v̄ kal̄ v̄ nuudiigin̄ chaan̄ arizanna ma.

²¹ Masia s̄na n̄m̄n̄s̄ikpen̄ naara ajan̄ yikotielin̄ ajan̄ haḡr̄t̄ielin̄ ajan̄ s̄ikpent̄ielin̄ mana; w̄n̄n̄n̄ v̄ yalla saan̄ dieke d̄t̄ t̄anna yiko mana saara diekemba d̄t̄ benne d̄n̄t̄aka gie me ajan̄ d̄n̄t̄a dieke d̄t̄ bala ka ken̄ wo.

²² Ta N̄m̄n̄ d̄t̄ naḡt̄ jaan̄ mana a ȳi v̄ nuusi me ta v̄ari wa d̄t̄ v̄ ȳi N̄m̄n̄ vuov̄ar̄ka mana S̄ikpent̄ien̄.

²³ Masia yine v̄ vuov̄ar̄kaha s̄ikpen̄, ta vuov̄ar̄kaha yine v̄ nȳn̄gb̄an̄, ta v̄ nȳn̄gb̄an̄ka d̄t̄ suuli ajan̄ v̄ haḡr̄n̄, ta v̄ d̄ian̄ v̄ suuli ajan̄ N̄m̄n̄ haḡr̄n̄.

2

Kun̄ ajan̄ miivoli w̄a

¹ San̄ja dieke d̄t̄ t̄anna wa, n̄ nv̄azet̄in̄ ajan̄ b̄an̄ ȳile w̄a, die n̄ s̄u s̄ba n̄ k̄piye m̄n̄.

² San̄ka mi die n̄ d̄t̄ wa t̄n̄gb̄an̄ka gie haal̄v̄iat̄ sien̄ ta tuo t̄n̄gb̄an̄ka gie naan̄ S̄itaani n̄van̄ vuodieke d̄t̄ p̄oḡl̄na vuodiekemba d̄t̄ kana ka tuose N̄m̄n̄ n̄var̄i,

³ wusie, t̄i mana die s̄u s̄ba ban̄, ta d̄t̄ t̄i nȳn̄gb̄an̄ l̄la, ta ȳie t̄i nȳn̄gb̄an̄ ajan̄ s̄n̄ d̄t̄ yaala dene. T̄n̄n̄n̄ ajan̄ ban̄ t̄v̄ma die yaa wa N̄m̄n̄ s̄nȳv̄v̄n̄ a k̄ien̄ t̄i ma.

⁴ Ama N̄m̄n̄ z̄ōl̄n̄ch̄iḡla ajan̄ v̄ choti faast̄ dala m̄n̄ ta wo maḡs̄n̄

⁵ die w̄a, die t̄i zet̄ine N̄m̄n̄ n̄var̄i ta die s̄u s̄ba t̄i k̄piye m̄n̄ san̄ka mi wo, san̄ka mi, N̄m̄n̄ d̄t̄ v̄ari t̄i a nȳn̄ kun̄ me, a yaa t̄i juu miivoli me Masia w̄a; N̄m̄n̄ z̄ōl̄n̄ch̄iḡla w̄a t̄i ye gbat̄taan̄.

⁶ T̄i benne Ȳisa Masia ma w̄a N̄m̄n̄ d̄t̄ laḡn̄ a s̄v̄ḡr̄t̄ t̄n̄n̄n̄n̄ ajan̄ w̄n̄n̄n̄, ta t̄i laḡn̄ a d̄ii naan̄ ajan̄ wa arizanna ma.

⁷ V̄ ȳiwo naa d̄t̄ v̄ daḡt̄ vuon̄ mana san̄ja mana v̄ z̄ōl̄n̄ch̄iḡla d̄t̄ dala dene, ta ȳi burichini a ȳi t̄i Ȳisa Masia w̄a.

⁸ N̄m̄n̄ z̄ōl̄n̄ch̄iḡla w̄a n̄t̄i ye gbat̄taan̄, dama n̄t̄i yine Masia yada wa w̄a. N̄m̄n̄ piini wonde a ȳi n̄, daa n̄t̄i gban̄ gban̄ n̄t̄i yine wudieke.

⁹ Vuon kaan btagi nigi v nyuon ka wia, a ka yi ni gban gban ni tumma.

¹⁰ Yisa Masia ma Nmij di yi ti vuodiekemba ti yine, ta yi ti tunvuna berin di ti tumma wudieke v wone a san di ti tumma wa.

Masia vuosi mana yiwo bunyi

¹¹ Die wia, nunij vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi naa, ta Juu vuosi di wasa ni koluyootielin ta wasa ba gban vuodiekemba di gobine ba kola naa, ni tunsi die ni yine vuodiekemba sanja dieke di tianna. Die kolagobin die yiwo wudieke vuota di yinene ba nyungbanij ma.

¹² Sanja mi die ni ka siba Masia. Die ni yiwo chaanij ta ka guti Nmij vuovarikaha ma. Die ni bie wo tungbanja gie ta ka siba Nmij, ta bi wo tama, dama v yina v vuosi nva dieke wo die ni ka gutiya.

¹³ Ama lele, ni bie wo Masia ma, die wia nunij vuodiekemba die di benne saasaa wa wa ken a gbigi wo Nmij, Masia kumbu wia.

¹⁴ Wunij v lagisina Juu vuosisi anan vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi ta yi be bunyi, ta sugifalin di ken, v kpine wo wia v kpisi dataasisi die di benne ba sunsuku.

¹⁵ Juu vuosi miraha die yaa wa chwara pam ama Masia die di kpisihe anan v kumbu amv v nan lagisi Juu vuosisi anan vuodiekemba

di kana ka yi Juu vuosisi a ken v jigin an buurin bule wa gie lagij a yi buurihaali balimij di v yi an sugifalin ken buurin bule wa gie jigin.

¹⁶ U dagarikiri kumbu yine v kpisi dataasisi ba sunsun, ta lagisi ba mana ba yi buuribalimij ta yaa ba a yinji ken Nmij jigin.

¹⁷ Die wia, Masia die kenye mij a muuli sugifalin wovuna a yi nunij vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi, ta die yaa anan Nmij, ta bi muuli a yi Juu vuosisi, vuodiekemba die di gbigine Nmijni.

¹⁸ Di yiwo Masia wia Juu vuosisi anan vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi mana btagi ken ti Choon Nmij jigin, v Halikasi balijka ma.

¹⁹ Die wia, lele, nunij vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi anan Nmij vuosisi yiwo tungban balimij balli, ta bi yi Nmij tigin vuosi, ni ka bi yi chaanij.

²⁰ Ni su siba juon waara ta Nmij naazvalin anan Nmij tuntuntiba di yi ka nyabilin, ta Masia di yi ka gonjonvugirij tanjkenkruj dieke di vana ka zie ken ken.

²¹ Wunij Yisa Masia lagisina a poguli Nmij vuosisi ta ba beri vunij ta burima v jigin.

²² Ni lagisina anan Masia wia, Masia taasa ni mij anan v didusirij banij ba, ta ni mana di lagij

a yi juoku gie ta N̄m̄ūj Halikasika di bie ka ma.

3

Pɔɔli die di tɔnna yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi

¹ Naa wia manuj Pɔɔli vuodieke di june dansarika Yisa Masia tɔuma wia di ko jɔɔsa N̄m̄ūj a yia n̄ūn̄ūj vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi.

² N yaa tama di n̄i wɔnyja muj di N̄m̄ūj zɔɔlɔnchigila wia ɔ yi muj tɔumaha gie n̄i sun̄ɔn̄ɔn̄ wia.

³ N̄m̄ūj yuori wo ɔ wɔlɔbɔrikaha a dagi muj muj. N wɔn̄ maagi n̄i wiaha gie bita muj.

⁴ Du yi n̄i karuj wudieke n̄ maaguna wa, n̄i nan di sɔba di n̄ sɔba jaan̄ yaa gamma Masia ma.

⁵ Saɔn̄a dieke di tianna wa vuota die ka sɔba wɔlɔbɔrikuri gie, ama lele N̄m̄ūj vaa wa ɔ Halikasika di yuorike a dagi ɔ tɔntɔntɔba aɔan̄ ɔ naazɔalɔba ɔ vɔarina wa.

⁶ U wɔlɔbɔrikun̄ yiwo naa: Wɔvunaha wia vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi di nan ye jadieke N̄m̄ūj di bala ɔ yi Juu vuosisi, ba bi lagun̄ aɔan̄ ba a yi nyɔn̄ɔn̄ balumun̄, ta guti a die jadieke N̄m̄ūj di yina n̄vɔn̄ Yisa Masia ma di ɔ nan yi wa.

⁷ N̄m̄ūj zɔɔlɔnchigila wia die ɔ yi muj sien̄ di n̄ birun̄ ɔ tɔntɔntɔ ta mɔsɔluma ɔ wɔvunaha sɔba ɔ yina muj hagrun̄ dene.

⁸ N̄m̄ūj vuosi mana sun̄ n̄ yine vuodieke di wiarina ba kɔan̄ ta ka mɔ wun̄ ama N̄m̄ūj chigi muj wa zɔɔlun̄ ta vɔari muj di n̄ balɔ a yi vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi yaa gamma wɔvunaha diekemba Masia di yinana ta a wo magisun̄ wa.

⁹ N̄m̄ūj, vuodieke di naanna nyinti mana die vɔari wa muj di n̄ sun̄ɔn̄i vuon̄ mana aɔ ba sɔmma ɔ san̄ku gie. Saɔn̄a dieke di tianna N̄m̄ūj die lɔbɔri ɔ san̄ku gie muj ɔ vuosi jigin̄.

¹⁰ U yiwo naa di lele ɔ dagi haaltɔ aɔan̄ ba naara di yalla yiko n̄m̄ūsɔkpen̄ me ɔ yalla yian̄ ɔ wuyiike mana mana ma dene. U daagi wa ɔ didɔsɔrɔba ma a dagi ba ɔ yalla yian̄ dene.

¹¹ Ti Yɔm̄ɔtien̄ Yisa Masia ma ta N̄m̄ūj die yi naa sɔba ɔ sanna dene wo ta ken̄ naan̄ dɔn̄a.

¹² Ti yine Masia yada ta bie ɔ ma wia, N̄m̄ūj sieku yuori yi ti muj, ta ti nan biagi ga ɔ jigin̄ ta ka chiga n̄maamun̄.

¹³ Die wia, n̄ jɔɔsa n̄i muj, n̄i daa vaa n̄i sun̄ chɔsɔ n̄i dinene wahala n̄i wia, dama di yiwo n̄i sun̄ɔn̄ɔn̄ wia.

Masia choti wia

¹⁴ Naa wia man̄ gbirige ti Chɔɔn̄ N̄m̄ūj n̄ūn̄a a jɔɔsa wa,

¹⁵ ɔ ma buurin̄ mana di benne arɔzanna ma aɔan̄ tun̄ɔn̄ɔn̄a gie me di yese ba miivoli.

¹⁶ N̄m̄ūj hagrun̄ di dala pam dene wo, n̄ jɔɔsa wa muj di ɔ yi n̄i hagɔrɔbɔ mi ɔ

Halikasika wia, aŋ hagiŋbu bemme ni ma,

¹⁷ a bi jɔsa wa di Masia nagi ni sugiti a biriŋ u jigiberisikin, ni yada wia, n jɔsa wa muŋ di ni chone Nmuŋ aŋaŋ taŋ dene wo nan vaa aŋ ni muŋŋi zie keŋ keŋ ta ka nanna,

¹⁸ ta nuŋuŋ aŋaŋ Nmuŋ vuosi mana nan biagi siba Masia choti teeliŋ aŋaŋ ka wagiŋuŋ aŋaŋ ka goli di dala dene.

¹⁹ Aŋaŋ di tuana di vuon summa Masia di chone ti dene wo, n jɔsa Nmuŋ di nuŋuŋ ni nan di siba, ta vaa ni beriŋ su siba Nmuŋ beriŋ.

²⁰ Nmuŋ hagiŋ dieke di tuŋnana ti ma wa wia, u nan biagi a yi jaŋa mana a yi ti a tiŋa ti yilinene wudieke ta jɔsa wa;

²¹ tuŋuŋ vuodiekemba di yine Masia diduŋuŋ ta faasi aŋaŋ wa wa mu ti biriŋma Nmuŋ saŋŋa mana haahuu. Wusie.

4

Nyungban balimɔŋ wia

¹ Manuŋ vuodieke di june dansarika ti Yomutien tuuma wia naa, n kpaama ni di ni vaa ni beriŋ vuŋma siba Nmuŋ di yaala ka summa dene ta wa ni wa.

² Ni suuma ni gban tuŋban, ta bemme somm, ta yallima suguru aŋaŋ taŋ, ta chome taŋ saŋŋa mana.

³ Nmuŋ Halikasika yi ni wo jabalimɔŋ, die wia ni kpaŋŋi ni gban aŋaŋ nuŋŋmina a bemme aŋaŋ

sugifaliŋ amu ni nan wiaŋ yi jabalimɔŋ.

⁴ Masia diduŋuŋ yiwo nyungban balimɔŋ, ta Nmuŋ Halikasi balimɔŋ benne, ta Nmuŋ di gbatu ti a taŋa a yi ti tama balimɔŋ.

⁵ Yomutien balimɔŋ nyuna ma benne, ta ti mana di laguŋ yiwo yada, ta Nmuŋ nyaŋ sula diaŋ di yi jabalimɔŋ.

⁶ Nmuŋ yiwo jabalimɔŋ ta yi vuota mana Chooŋ, ta bi yi vuon mana Yomutien ta tuma vuon mana ma, ta bi bie vuon mana ma.

⁷ Masia yi wa ti wonyi mana piini yiri yiri siba u yaalala dene.

⁸ Siba di maaguna dene Nmuŋ gbanke ma wa di: "Saŋŋa dieke u jwalina ŋmuŋsikpeku die u nagi yonisi pam u nyanŋina a guti u ma ta yi vuota piinisi."

⁹ Lele, "Die u jwalu ga ŋmuŋsikpen?" Di dagiya di die u woliŋ a keŋ suŋ wa tuŋbanke gie kpiile tigiŋ muŋ.

¹⁰ Die wia, wonuŋ vuodieke die di kenne suŋ tuŋbanke gie me wo, wonuŋ u bina jwalu ga saasaa amu u nan ligi duŋaka gie mana aŋaŋ u yiko.

¹¹ Wonuŋ, u yina vuota piinisi, ta vuari batan a yi be tuŋtuŋtuŋ, a yi batan

dian Nmun naazvalin, ta batan dian di yi wovunaha mumbutin, ta yi batan wonun Masia didusuriba didaansurin anan Nmun wusieke didagurin.

12 Die u yiwo naa di vuodiekemba di yine Nmun vuosisi mana muma anan tonvunaha, ta vaa wonun Masia didusurin sugiti hagiruma.

13 Die wia, ti dene siba Nmun Bua dembike ta yiwo yada naa, ti mu ti lagun bonyi a birin nyinkuri diekemba berin di vuna, ta siuma siba wonun Masia.

14 Ti kaan bi yi siba ballibisi amu vuobiati anan gigaantiba nan vaa ti leenji siba ba yinene vuosi batan dene wo.

15 Ama ti nan di bala wusie yaa gamma Nmun waha anan choti ta biruma Masia ma, wonun u yine ti sikpentien,

16 ta tinun vuodiekemba di yine wo yada wa dian di yi siba u nyngbanun. Nyngbanka taasi wa tan anan gbeme anan zin anan ginsi, du yi ka luga mana di munni tuma nyngbanka nan di biruma ta hagiri. Die gban gban di su, du yi ti mana di cho tan ta tuma tun dieke Yisa Masia di naguna a yi ti wa, ti nan di hagiri a birin nyinkura. Naa baa ka yi mun Masia hagirin di benne ti ma wa wia.

Ti berihaalin wia

17 Ti Yomotien saan ma, man kpaama ni, di ni daa bi bemme siba vuodiekemba di kana ka siba Nmun, ta ba sanyile di bie lmun ma ta wo nybari wa.

18 Ba yalli wa sanyilibiati ta ba tiba di hagiri, ta ba ka siba wia chiasi, die wia ba ka guti miivoli haali dieke Nmun di yina wa ma.

19 Ba ka chiga viivi, ta didia a tuma diginti tuma, ta ka biagi yige ba gban halu bita gban.

20 Ama nunun nun, daa die ni boguri yaa gamma Masia ma.

21 Die ni won yaa gamma u ma, ta yi u didusurin, ta ba dagi ni wusie yaa gamma u ma mun.

22 Die wia, ni kpanni ni gban a vaa berikuru lohbiati diekemba di tonnana a chussa ni wa.

23 Lele, ni vaa an Nmun tarigi ni sanyile anan ni sugiti,

24 amu ni nan pogulu berihali dieke Nmun di yina ni wa, ta ni niasi Nmun ni wuyiike me, ta bemme vunun, ta yi sugiyalintieli anan wusie.

25 Die wia, ni vaa nmunchibisi, ta vunun mana balima wusie a yima u numba, dama ti yiwo jabalinun Masia ma.

26 Du yi fu ken ju sunyunun, ama da vaa ka vaa fu yi bian, ta daa bi yallima fu sunyurubu fu sun ma an nmun nan.

27 Ni da ken yi Sitaani sien an u magisi ni.

28 Vuodieke die di gaarinana, v vaa gaaruj ta kpanji v gban a tun tsuma a dii, ta bi biagi sunjime zoolntielin.

29 Ni da balima wobiatu a yuma ni chanchaaluj, ama ni balima wudiekemba di yine talasi ta yaa nyuari, amu ni chanchaaluj di ken won ka nan biagi sunji be.

30 Ni da yime wudieke di baarj nan yi aj Halikaska, vuodieke di yine Nmuuj chaanuj maguluj ni ma wa ye sugichusuj. Wunuj v yine maguluj dieke di daguna di daarj kienj ta Nmuuj nan ken yi ni si-n-gbanj anarj wusie.

31 Ni vaa bianj berinj mana, ta da yalluma sinyuruj. Vuonj da bi natima v chanchaaluj anarj sinyuruj, vuonj da bi ziama v chanchaaluj, ta bi vuari haasi sunjanyile mana ni ma.

32 Ama ni yi vuodiekemba di chiginana ni chanchaaluj zooluj, ta vasuma ni chanchaaluj tumbiatu a chama ba siba Nmuuj di naguna ni tumbiatu a chaa ni dene wo Masia ma wia wa.

5

Yaa gamma chaanuj ma berinj wia

1 Ni yine Nmuuj ballichoti wia wa, ni kpanji ni gbanj ta summa siba wonuj,

2 ni chome vuonj mana siba Masia die di faasuna a cho ti ta tuo ti kuj a kpi ta yi kaabi dieke Nmuuj di yaalala wa.

3 Ni yine Nmuuj ballu wia naa, di ka wonj vuna di daakpana anarj hogokpana, yaa digintu yaa lolibiati tsuma bemme ni sunj.

4 Ni waasuma Nmuuj sanja mana ama ni daa vaa daakpana yaa hogokpana tsuma wobalika, yaa digintu wobalika, yaa wobaliku togiti nyumma ni nua ma.

5 Di mu ni summa a baari di vuodieke di duaga hogokpana yaa a duaga dembikpana yaa ta yi digintu vuonj yaa halu vuonj, wonuj v kaarj ye jiginj Masia anarj Nmuuj naari ma; vuodiekemba di yalla halu faasi cho nyinti a tianj Nmuuj.

6 Die wobiatu yiilehe wia Nmuuj nan kenj datu nuazetitielibetiba. Ni daa vaa vuonj nagu v gaantu daguj a gaarj ni.

7 Ni vuari ni gbanj, ta vaa vuosi mi.

8 Ni wa yiwo Nmuuj ballu ta bie chaanuj ma, ni ka bi bie lumuj ma siba die ni benne wo ta yie biabu, di mu ni berinj summa siba chaanuj ballu berinj,

9 dama wudieke di yine wusie anarj Nmuuj chigila anarj tunvuna mana yiwo chaanuj ma sutu.

10 Die wia, ni kpanji ni gbanj ta tuma wudieke di bala ka fiatu ti Yomutienj sunj.

11 Ni daa chansuma vuodiekemba di tunnana lumuj ma tsuma ta a wo nyuari wa, ama ta vaa ba lumuj ma tsumaha nyuj yaaluj ma.

12 Wudieke ba yinene lumu ma wa yaa wa viivi pam anan ti baan di bala yaa gamma ka ma gban.

13 Ama sanja dieke jaan mana di bala a ken nyu yen me wo, ba lumu ma berin mana nan ken nyu yaalu ma firr.

14 Dama wudieke mana ba ken yuori dagu yaalu ma njan bie wo chaanu ma mu. Die wa die di maagu Nmun gban ku ma di:

“Fonu vuodieke di
gurunana, fu hagu
gbu ma
ta hagu kun me,
ta Masia nan yu fu u
chaanu.”

15 Die wa, ni daa bemme gaantu berin, ama ni yi sibu.

16 Ni nagi ni sanja a yime vunu dama vuosi yie ban sanja gie me mu.

17 Die wa ni daa yi gaantu ama ni summa wudieke ti Yomutien di yaalala ni yi.

18 Ni daa nyume daan a bugime; dama kanu ka bala ka chusu ni, ama ni kpanji ni gban ta vaa Nmun Halikasika yalla ni a tuma.

19 Ni chama yla a buru ma ti Yomutien anan ni sugu mana anan ni chanchalu, ta chama Nmun gban ku yla anan Halikasika yla.

20 Vuon mana waasuma ti Choo Nmun jaan mana wa, ti Yomutien Yisa Masia wa.

Hoguba anan ba chulliba wa

21 Ni yunana Masia julma wa, ni sasu ni gban a yuma tan.

22 Hoguba, ni sasu ni gban tungban a yuma ni chulliba siba ni suna ni gban a yu ti Yomutien dene wo.

23 Dama Masia di yine u vuosi sikpentien dene wo, die gban gban dembin di yi u hogu sikpentien. Masia vuosi yiwo u nyungbanu ta u yi ba Gbatitaantu.

24 Die wa, hoguba mu ba sasu wa ba gban tungban jaan mana ma a yu ba chulliba siba Masia vuosisi di suna ba gban a yu wa dene.

25 Dembisi, ni chome ni hoguba siba die Masia di chone u vuosi ta tuo ba kun a kpi dene wo.

26 Die u yiwo naa, amu u nan yi ba kasu, ta bi nagi Nmun wabalikaha anan Nmun nyaan a su ba di u wonsu ba vunu,

27 ta yinji nagi ba a yu u gban gban nuusi me anan vunu, ta ba vuku di wo digu, ta ba bi yi sugyalantielin, ta wo ban, halu bita gban.

28 Dembisi mu ba chome ba hoguba siba ba chone ba gban gban ba nyungbanu dene, dembin dieke di chone u hogu, cho wo u gban gban mu.

29 Vuon wori a haa u gban gban u nyungbanu, ama vuon mana muti daansa u nyungbanu mu siba Masia di daansinana u didusuba dene wo.

30 Tınuj tı yine ʋ nyıngban̄ka.

31 N̄muj gban̄kʋ baaru dı, “Naa wıa, dembin̄ nan vaa ʋ chɔɔj an̄aj ʋ nuj, ama ta nagı ʋ gban̄ a lagıj an̄aj ʋ hɔgʋ an̄ ba yi jabalımıj.”

32 N̄muj wuru gie dagı tı wa wusie dieke dı lɔburına mıj, ama n sıba dı ka daga tı mıj yaa gamma Masia an̄aj ʋ didısurıj wıa mıj.

33 Ama ka bı daga nı mıj dı dı vıuna dı dembin̄ mana chome ʋ hɔgʋ sıba ʋ chone ʋ gban̄ dene wo, ta hɔgʋ mana dıan̄ yıma ʋ chırvı jılıma.

6

Ballı an̄aj ba tielin̄ wıa

1 Ballı, nı mʋ nı saagama yıma nı tielin̄ tı Yɔmıtıej wıa, dama die mʋna dı nı yi.

2 Mıraha sɔj, mırıka gie yiwo mırı dieke N̄muj dı wolıj a yi nʋan̄ a gutı ka ma dı, “Yıma fʋ chʋa an̄aj fʋ naa jılıma,

3 amʋ jaan̄ mana nan yi vıunıj a yi fʋ, ta fʋ bı ye miivoli wan̄ tıngban̄ka gie me.”

4 Chʋalıj, nı da pɔgılı nı ballı an̄aj tʋan̄ ta vaa ba sınıyuruj dı haga, ama nı dagıma ba ta kpaama ba yaa gamma wudieke tı Yɔmıtıej dı yaalala.

Yɔnısu an̄aj ba tielin̄ wıa

5 Nıunıj vuodiekemba dı yine yɔnısu dıan̄, nı saagama nı tielin̄ nʋa, ta chıgıma ba n̄maamıj, ta tuma yıma ba an̄aj nı sugıti mana sıba nı

tınna baa nı tuma dene a yıma Masia wa.

6 Nı da tuma a yıma ba san̄ja dieke ba ken̄ daansa nı nyına ma, dı ba bıru nı, ama nı nagı nı gban̄ a bıruj Masia yɔnısu ta yime wudieke dı yine N̄muj choti an̄aj nı sugıti mana.

7 Nı tuma nı tʋma an̄aj sugıtalıj sıba nı tuma yıa tı Yɔmıtıej Masia ama nı daa yilime dı nı tuma a yıa vuota nyına ma,

8 ta sımma a baaru tı Yɔmıtıej Masia nan ken̄ tun̄ vuon̄ mana yaa gamma wɔvıunıj dieke mana ʋ yine, ʋ yiwo yɔmʋ yaa vuodieke dı sına ʋ gban̄.

9 Yɔnısu tielin̄, nı dıan̄ nı mınjı pɔgılı nı yɔnısu ta da pɔgılı ba an̄aj tʋan̄, ta sımma dı nıunıj an̄aj nı yɔnısuı mana yallı wa Yɔmıtıej balımıj arızanna ma, ta ʋ die vuosi sarıya ta ka luge.

Tɔntaala nyinti wıa

10 Wudieke dı kpatına kʋan̄ yiwo naa, nı vaa tı Yɔmıtıej hagırıbvı yi nı hagırıma.

11 Ta nagı N̄muj tɔntaala nyinti mana ʋ yınana nı wa a gbara nı gban̄, amʋ nı nan bıagı zie a tuuli Sitaani wɔsan̄ıatı.

12 Dama tı ka waga an̄aj vuodieke dı yalla nyıngbanıj an̄aj zıj, ama tı waga an̄aj haalıbıatı mana an̄aj ba yikotielin̄, an̄aj lele wo dıntıa ka gie lımıj ma sikpentıelin̄, an̄aj n̄mınsıkpen̄ haalıbıatı.

13 Die wia, ni nagu Njmuḡ tontaala nyinti mana a gbara ni gban lele, amu dabiaku di ken tugi ni nan biagi a tuuli daari mi a gbatu ni gban, ta tombu di ken tian ni nan ye zie ken ken.

14 Die wia ni zie ken ken, ta vaa ni wusie summa siba gbanuḡ a bobu ni chiasu, ta vaa sugiyaluḡ berin summa siba jakagikuḡ a kagu ni nyua anan ni kvasu,

15 ta ni yi siri a muba wovuuḡ dieke di fiainana vuosi sugutu an ka su siba ni sunene ni nura.

16 Wudieke di gutina nyinti gie ma yiwo naa, ni nagu ni yada Masia ma an ka summa siba jakagiku dieke ni poguna ni nuusi me a yaa kaga Sitaani yuma di sina siba bolin wo,

17 ta pogilu ni gbatitaanuḡ an ka summa siba kuuti sibubin, ta bi pogilu Njmuḡ waha an ka summa siba takoobi dieke Halikasika di yaa tuma wa.

18 Ni jussima Njmuḡ siba Halikasika di daguna ni dene sanja mana. Ni jussima Njmuḡ di u sunji ni jaan mana ma. Ni gbara ta daa vaa Njmuḡ jussu, ta jussima Njmuḡ sanja mana a yuma Njmuḡ vuosi mana.

19 Ta jussima a yuma n gban, di Njmuḡ sunji muḡ n wabalikaha ma amu n nan biagi yuori a balu woloburika diekemma di benne wovunaha ma ta da chiguma nmaamuḡ.

20 Dama wovunaha nan

ma man zie ta bie dansarika sun naa. Die wia ni jussima Njmuḡ di n biagi a baluma di muna di n balu wovunaha dene ta da chiguma nmaamuḡ.

Kpatin waasin

21 Tu numbua choti Tichikusi, vuodieke di yine ti Yomotien tontuntu anan wusie wo, nan balu ni wia mana yaa gamma n ma amu ni nan di siba n berin di sina dene.

22 Die wia man tuma wa ni jigin, di u ken balu ni ti mana berin di sina dene, ta bi kpanjisi ni.

23 Tu Chooḡ Njmuḡ anan ti Yomotien Yisa Masia yu ti numballu mana sugidbaguḡ anan choti anan yada.

24 Njmuḡ sunji vuodiekemba mana di chone ti Yomotien Yisa Masia wa anan choti dieke di wone kpatuḡ.

Gban dieke Pɔɔli die di maaguna a yi Filipi tɔɔlɔ vuosi wɔnna

1 Manɔɔ Pɔɔli aɔaɔ Timoti, tɔɔlɔ vuodiekemba di yine Yisa Masia tɔntɔntɔlɔ wa maaginana gbanɔɔ gie a yia Nɔmɔɔ vuovɔvɔna diekemba mana di yine Yisa Masia didɔɔsɔɔlɔ ta bie Filipi tɔɔlɔ ma, aɔaɔ ba nɔɔnɔnɔndɔɔsɔɔrɔɔba aɔaɔ ba susɔɔnɔɔrɔɔibe.

2 Ti Chɔɔɔɔ Nɔmɔɔ aɔaɔ tɔ Yɔmɔɔtɔɔɔ Yisa Masia sunɔɔɔ ni, ta bi yi ni sɔɔgɔɔɔvɔɔgɔɔlɔ.

Pɔɔli Nɔmɔɔ jɔɔsɔɔɔlɔ wɔ

3 N waasa Nɔmɔɔ saɔɔnɔ dieke mana maɔ keɔ tɔɔnsɔ ni wɔ,

4 saɔɔnɔ mana maɔ keɔ jɔɔsa Nɔmɔɔ a yia ni, n nɔaɔn jɔɔsa mɔɔlɔ aɔaɔ sɔɔgɔɔɔfɔɔlɔlɔ,

5 dama ni sunɔɔɔɔɔ mɔɔlɔ dene wo yaa gamma wɔvɔvɔnaha tɔmaha ma ka piiliku me wo a keɔ tɔɔgɔɔ jinne wɔ.

6 Die wɔ, n ka chɔɔlɔyɔ di Nɔmɔɔ vuodieke die di piiline tɔvɔvɔɔɔɔɔ gie ni sɔɔgɔɔɔ ma nan pɔɔgɔɔlɔka die yaa gamma, a ga tɔɔgɔɔ saɔɔnɔ dieke vɔ balla vɔ keɔ kpatɔ tɔvɔvɔɔɔɔɔ gie daa dieke Yisa Masia di balla vɔ keɔ wo.

7 Ni bie n sɔɔlɔ ma saɔɔnɔ mana. Die wɔ, maɔ yile ni wɔ naa di vɔvɔna, dama a nɔɔlɔ saɔɔnɔ dieke die n benne n dɔɔnɔɔ ta mɔɔ di

n vaa wɔvɔvɔnaha zie wo, a keɔ tɔɔgɔ saɔɔnɔ dieke n june dansarɔka ma wa, ni mana die sunɔɔɔ mɔɔlɔ mɔɔlɔ aɔaɔ tɔɔlɔ dieke Nɔmɔɔ di sunɔɔɔɔɔ mɔɔlɔ a nagɔ a yi mɔɔlɔ wa.

8 Nɔmɔɔ yine n siaratɔɔɔ di n sɔɔlɔ seɔ bie ni ma aɔaɔ Yisa Masia gban gban choti.

9 N jɔɔsa Nɔmɔɔ di ni choti nan di gɔta saɔɔnɔ mana, di ni wusie yɔlɔ aɔaɔ ni sɔvɔlɔ mana gban nan di gɔta

10 amɔ ni nan biagɔ vɔvɔrɔ jadieke di faasɔna vɔvɔna, amɔ ka kɔvɔlɔ chaanɔ ni kaanɔ bi yaa dɔɔgɔntɔ aɔaɔ biɔnɔ daa dieke Masia di bala vɔ keɔ wo,

11 ta yime tɔvɔvɔvɔna pam Yisa Masia hagɔɔlɔlɔ ma, amɔ Nɔmɔɔ saanɔ nan ye biɔlɔlɔ aɔaɔ pɔmpagɔlɔ.

Miivoli di yine wudieke a yi Pɔɔli

12 N nɔmballɔ, n yaala ni sɔmɔa di wudieke di haarɔna mɔɔlɔ wa sunɔɔɔ wo wɔvɔvɔnaha di gara nɔɔnɔ wusie.

13 Die wɔ, naalɔba gbɔgbarɔtɔba mana aɔaɔ vuodiekemba di benne giena mana wa sɔba a baarɔ di n yine Masia tɔntɔntɔ vɔ maɔ bie dansarɔka sɔɔlɔ.

14 N dansarɔka ma berɔlɔlɔ yi wa ti nɔmballɔ pam sikiminɔ ti Yɔmɔɔtɔɔɔ sienɔ me, ta ba bala wɔvɔvɔnaha ta ka chɔɔga nɔmaamɔlɔ.

15 Vuosi batanɔ mɔvɔla Masia wɔaha dama ba yaa wa sɔgɔvɔlɔlɔ aɔaɔ nyantaatɔ, ama batanɔ nɔɔ mɔvɔlaha mɔlɔ aɔaɔ sɔnɔanyilivɔvɔna.

16 Vuodiekemba di tunnana anan ba choti naa siba a baari Nmuj die yina muj wovunaha tumba di n vaa wovunaha zie.

17 Vuosi batan dian ka musla Masia waha anan ba sugiti, ama ba musla anan sonyilibiati; ta yile di ba nan nagt muj a yi wuj ma n yene bie dansarka ma naa.

18 Die ka chusuya. N yaa wa sugifaluj ka wia, dama du yi ba musla anan sonyilibiati yaa sonyilibiati, wudieke di yine talasi yiwo ba musla wa Masia waha. N nan di yaa sugifaluj sanja mana

19 dama n siba a baari di ni Nmuj jusbuj anan ni sunji dieke di nyunnana Yisa Masia Halikasika ma wa wia, n nan kenj a nyuj dansarka ma.

20 N sugunanuj anan tama yiwo di n da kenj yi n gbanj viivi, ama ta yalluma suguhaguruj lele anan sanja mana, ta du yi manj kpi yaa manj beri n miivoli me, n nan vaa Masia saanj ye buruj.

21 Dama du yi manj beri n miivoli me, n beri muj a yia Masia, ama du yi kuj manj kpi, die nan faasi yij muj nyuari.

22 Du yi manj nan di bie n miivoli me ta nan biagi yi wudieke di yaa nyuari, die nuj, n ka siba jadieke n baan vuari.

23 Nyinti ale wa gie yine wudiekemba di datinana muj; n tuj nan faasi yaala di n vaa miivolike gie, ta ga bemme anan Masia, die tuj

nan faasi vuna.

24 Ama ni wia, di faasi vuna di n bemme n miivoli me.

25 N siba muj di kanuj ka vujna ta chuluj wori, die wia manj siba di n nan di beri. N nan di beri anan ni mana, amu ni nan di hagiri ta yaa sugifaluj ni Masia dusbuj ma.

26 Ni nan di faasi yaa sugifaluj Yisa Masia ma du yi manj kenj kenj ni jigin bura.

27 To, wudieke di yine nujumuna yiwo naa, ni vaa ni berij simma siba Masia wovunaha di daguna dene, ta du yi manj biagi a kenj ye ni yaa manj ka kenye, ama n nan wuj di ni mujji zie muj anan sonyilibiati, ta yaa nuabalumuj ta kpanja ni gbanj ta wovunaha yaa gamma ni yadaka Yisa Masia ma nan di gara nujja.

28 Ni da chiguma ni dataasi, ni yalluma suguhaguruj sanja mana ta die nan dagi ba di banuj ba bala ba nan, ta nuj ni hagi, dama Nmuj yina ni nyanjuj.

29 Ni wuj yaa sienj muj di ni tuj yij Masia, daa ni yine wo yada nyuna ma, ama ni die wahala v wia.

30 Lele, ni nan guti n ma tombu ma. Di yiwo tuj dieke die ni yene muj n waginana wa, ta lele ni wuj di n ye waga muj.

2

*tujgban anan v yine sikpen
tien wia*

1 Ni benne Masia ma naa yine ni munji zie, ta v choti di vaa ni sugiti di fiala, ta ni yaa Halikasika didusiritan, ta yaa choti anan zoolunchigila anan tan.

2 Die wia man bala ni di ni yalluma sonanyili balumun ta vaa n sugifialun guti, ta yalluma choti balumun ta ni sonanyile mana yi bunyi.

3 Ni da yime wun a nyumma sugiban anan kalinbaani ma, ama ni suban ni gban tujgban, ta kotima tan a tian ni kotina ni gban dene wo.

4 Ni da vasuma ni baga bemme ni nyinti nyuna ma, ama ni vaa ni baga bemme ni chanchaalun nyinti ma gban.

5 Ni vaa beri dieke Yisa Masia die di yalla wa bemme ni ma:

6 U nias wa Nmun sanja mana
ama die v ka vaa v
niasina anan Nmuni
di yi jadieke v yigine
ken ken

7 ama ta saagi v gban
gban choti me ta vaa
jadieke v yalla wa
ta nagi v gban a burun
siba yom.

Ta yi vuota
ta ken nyun a yi vuota

8 Die v suban v gban, ta saagi
Nmun nban a ken
a kpi dagariku ma gban.

9 Naa wia Nmun di koti wa a
tian vuon mana,

ta yi wa saan dieke di
yine saan kpenkpun a
tian saara mana,

10 di ka yi an vuodiekemba
di benne arizanna ma
anan tujgbanka gie
me anan

kpiile tigin

ba mana ken gbirigi ba dune
me,

ta yima wunun Yisa
saari gie juluma,

11 ta vuon mana nan daansi
bali di

wunun Yisa Masia yine
Yomutien

an ka biri ti Choon
Nmun saan.

*Ti chaana lumun ma siba
chunmarisi wia*

12 N numballi, die ni saaga
a yia mun mun sanja dieke
die n bene ni jigiri, lele n
wone ni jigiri naa, ni mu ni
faasi a saaguma a yima mun
mun. Die wia ni ko ye tuma
anan nmaamun ta chelime ta
tumma tun dieke Nmun di
gbati ni a taan di ni tuma wa

13 dama Nmun tuma ni ma
sanja mana di ni yaaluma v
choti yiile ta bi yime ke.

14 Ni yime wun mana ta
da vumma yaa a nuguma
ninhagun,

15 amu ni nan di wo ban,
ama ta yi sugiyaluntielin,
ta yi Nmun balli diekemba
di wone danja, dama
ni bie wo tujgbanka gie
vuotogiti anan vuobati
sunsun mun. Di yiwo
talasi di ni nyigisuma ba
sunsun siba chunmarisi di
nyigisinana nmunsikpen
dene wo,

16 ama ta bali miivoli wia. Du yi ni tuma die, n nan daansi yalli nyuɔɔɔ nyɔɔɔ daa dieke Yisa Masia di bala u kenj wo, dama ka nan kenj dagi di n wahala anan n tɔmaha ka yi yori.

17 Du yi manj nagɔ n miivoli gie a taan a guti wahala dieke n wone dii wo ta vaa ni yi yada naa wa, n nan di yaa sugɔfaliɔ, an ti mana lagɔ a yallima sugɔfaliɔ.

18 Die gbanj gbanj di yi talasi di ni yallima sugɔfaliɔ an manɔɔ anan ni mana lagɔ yallima sugɔfaliɔ.

Timoti anan Epafirodatusi wia

19 N yaa tama ti Yɔmɔtien Yisa ma di n tɔɔ Timoti ni jigin lele, ta wɔɔ ni wia an n sɔɔ dɔa.

20 U nyɔna ma u бага benne ni ma anan wusie siba n бага di benne ni ma dene wo.

21 Vuodiekemba mana di tɔɔna nɔɔ, vuɔɔ mana nine nɔmɔnti wa anan u tɔan jaan, ta ba бага wo wudieke di yine Yisa Masia sɔti ma.

22 Ni siba di Timoti tɔma dagiya di u tuma anan wusie. U tuma mɔɔ anan mɔɔ wɔɔnaha tɔma ma siba bɔa di nɔana tuma anan u chɔɔɔ dene wo.

23 N yaa tama di di kaan yɔasi n nan tɔɔ wa ni jigin manj ye wia di bala a yinɔi dene.

24 Ti Yɔmɔtien wia, n yaa tama di di kaan yɔasi n gbanj n nan kenj ni jigin.

25 N yile di di yiwo talasi di n tɔɔ ti nɔmbɔa Epafirodatusi, vuodieke di tunna anan nɔɔmɔna ta mɔa di u sunɔi mɔɔ anan Masia tɔmaha, wɔnɔɔ u bɔna yi vuodieke die ni tunna wa u kenj sunɔi mɔɔ wo.

26 U chele mɔɔ di u ye ni mana. U sɔɔ die chɔɔsɔya mɔɔ die ni wɔnna di u yɔagi mɔɔ wa.

27 Ka senj yiwo wusie di die u yɔagi mɔɔ ta gbigi kunj, ama Nɔmɔ die di chɔɔ wa zɔɔɔɔ, daa u nyɔna ma, ama die u chɔɔ wa n gbanj zɔɔɔɔ, ta vɔari mɔɔ nyɔɔ u kunj sugɔchɔɔsɔɔ di bala ka guti u yɔagiɔ sugɔchɔɔsɔɔ ma wa.

28 Die wia, n chele mɔɔ di n tɔɔ wa ni jigin amɔ ni kenj ye wo, ni nan di yaa sugɔfaliɔ bɔbra, ta n gbanj n sugɔchɔɔsɔɔ bɔa.

29 Ni tuo wo anan sugɔfaliɔ ti Yɔmɔtien saan ma, ta yɔma vuodiekemba di sɔna siba wɔnɔɔ jilɔma

30 dama die u ka waga u miivoli wia, ta die baa u kpi Masia tɔmaha wia gbanj, di u yi mɔɔ sunɔi dieke die ni kana ka bɔagi a yi mɔɔ wa.

3

1 N nɔmballi, ka kpatɔɔ yiwo ni yallima sugɔfaliɔ ti Yɔmɔtien ma. Manɔɔ n бага wori di n bɔ maagi ni wudiekemba die n wone maagi a yi ni wa, manj yi die, ka nan yi ni sunɔiɔ.

2 Ni sɔmɔ wɔbɔayiiribe, vuodiekemba di sɔna siba

gbaast ta bala di ni mu ni gobi wo ni kola wa.

³ Tɪnɪj vuodiekemba di jianna Nɪmɪj Halikasika hagiɾɪj ma wa yine vuodiekemba di senne gobi ti kola. Tɪnɪj ti ka yaa tama vuota chɔara ma, ama ti kuule mɪj yaa gamma wudieke Yisa Masia di yine. Tɪnɪj ti ka kuule yaa gamma wudieke ti yine

⁴ ama n tɪj nan biagi a kuuli. Du yi batɪj di kuule yaa gamma vuota chɔara, die nɪj n yaa wɪa pam di n kuule a tɪj die.

⁵ Dama die ba mɪrɪna mɪj ta ka daraa anɪ daraan ba gobi n kolɪ, ta ba mɪrɪ mɪj Juu vuon, Benjamani buuriɪ ma, ta maɪ yi Juu vuon aɪaɪ wusie. Du yi Mosisi mɪraha dɪsɪj, die n yiwo Farasi vuon ta diha sɪba Farasisi vuosi di dɪna dene wo, die n diha mɪj aɪaɪ nɪjɪmɪna,

⁶ ta die di keɪ mugise Masia didɪsɪrɪj gbaɪ. Du yi vuon di nan di di mɪraha ta yi vuovɪvɪ Nɪmɪj jigɪj, manɪj nɪj n wo biɪj yaa gamma ka ma.

⁷ N tɪj nan biagi biisi wɪaha gie mana di a yaa wa nyɔari, ama n daansi ye ta a mana wo nyɔari Masia wɪa.

⁸ Daa genhe nyɪna ma wone nyɔari a yi mɪj: ama n daansi ye ta jaan mana wo nyɔari; dama n sɪbɪna n Yɔmɔtɪj Yisa Masia ta v sɪbɪkɔ nyɔari di faasi dala naa wɪa. U wɪa maɪ nagɪ jaan mana a vigi taan, manɪj n wasa a mana

tanɔɔɔj ma jagɪma, di n mɪjɪ sɪmma Masia,

⁹ ta mɪjɪ taasi aɪaɪ wa aɪaɪ wusie. Lele nɪj, n yiwo vuovɪvɪ Nɪmɪj jigɪj daa n dɪna mɪraha wɪa, ama n yine Masia yada wa wɪa. N yadaka wɪa Nɪmɪj di nagɪ mɪj a bɪrɪj vuovɪvɪ v jigɪj.

¹⁰ Wudieke mana n yaalala yiwo di n mɪjɪ sɪmma Masia, ta bi sɪmma v kumbu hagiɪ hagiɪj, ta bi dii wahala aɪaɪ wa, ta n berikɔvɪrɪ kpi sɪba v kpine dene wo,

¹¹ ta yaa tama di n gbaɪ n nan keɪ hagi kuɪ me ta ye miivoli.

Nyanɪj tune wɪa

¹² N ka bala di n wɔɔj yiwo vuovɪj dieke Nɪmɪj di yaalala di n yi wo, n ye ka tɔɔ die, ama n ye ko mɪa mɪj sɪba chɪchɪɪrɪv di n ga nyanɪj a ga tuo tune dieke wɪa Yisa Masia die di vɔarɪna mɪj di n tuo wo.

¹³ N nɪballɪ, n sɪba a baari di n ye ka nyanɪj nyanɪjɪkɔ, ama wɔbalɪmɪj maɪ yie, n daama wa wudiekemba mana di benne n kɔaɪ, ta mɪa di n tɔɔ jadieke di benne n nɪja wa.

¹⁴ Die wɪa maɪ chɪga a tuole jigidieke chɪɪlaha di bala ka kpatɪ wa, di n ga a tuo tune dieke di yine arzanna ma miivoli, ta Nɪmɪj di wa mɪj ka wɪa Yisa Masia ma wa.

¹⁵ Di yiwo talast di tɪnɪj vuodiekemba di kɔrɪna Halikasika ma wa mu ti yallɪma sɔɔanyileke gie,

ama ni batan yaa wa sɔɔanyili gaasi, ama Nɔmɔn nan yuori ni nine.

¹⁶ Die wɔa, ni vaa ti pɔgɔli wusieke gie sɔba die ti pɔgɔluna ka dene a keɔ tɔgɔ lele wo.

¹⁷ N nɔmballi, ni chansuma miɔ. Ni nagi ni sɔɔanyile a yi vuodiekemba di dina wɔwɔɔ dieke die ti nagi na a yi ni wa sieku.

¹⁸ Die n wɔɔ balɔ ni wɔaha gie mana saɔɔa dieke di tianna wa, ama lele n bi bala ni aɔaɔ nintaanti, di vuosi pam benne ta ba berɔ di nagi ba a birɔɔ Masia dagarikɔ kumbu dataasi.

¹⁹ Ba kpatɔɔ yiwo chɔɔsɔɔ, dama ba nyuuti yine ba nɔmina. Ba kuule aɔaɔ jadieke di nagi na ba yie viivi me, ta yile yaa gamma tɔɔɔbaɔka gie nyinti nyɔna ma.

²⁰ Ama tɔɔɔ niɔ, ti yiwo arizanna ma balli, ta ti chele a chɔsa ti Gbɔgbatitaantu, vuodieke di yine ti Yɔmɔtien Yisa Masia wa di ɔ nyɔ arizanna ma a keɔ.

²¹ U nan keɔ tarɔti ti tɔɔɔbaɔka gie nyɔɔbaɔ dieke di wone hagɔɔ ta nan keɔ kpi wo aɔ ka niasi ɔ gbaɔ gbaɔ arizanna ma nyɔɔbaɔɔ. U nan keɔ a nagi hagɔɔ dieke di vana ɔ su jaan mana wa a yi die.

4

Kpaamiɔ

¹ Die wɔa, n nɔmballi, niɔ vuodiekemba n chone, ta yaala n ye ni naa, niɔ

ni yine maɔ yalli sɔgɔfialɔ ta vasa maɔ kuule ni ma. N nɔmballi choti, ni miɔɔ zie ta dia ti Yɔmɔtien Yisa Masia dene.

² N taa Yuwodia aɔaɔ Sintike, n juusa ni, ni kpaɔni ni gbaɔ a bemme aɔaɔ taɔ aɔaɔ sɔgɔfialɔ ti Yɔmɔtien wɔa.

³ Ta fɔni vuodieke di yine n didɔsɔritan aɔaɔ wusie wo, n yaala fɔ sunɔ wo hɔgɔba bale wo gie, dama banɔ aɔaɔ Kilementi aɔaɔ vuodiekemba mana di yine n tɔntɔ chanchaalɔ, ta ba saara di bie Nɔmɔn miivoli gbaɔkɔ ma wa, die lagɔ tɔma miɔ pam, wɔwɔɔnaha mɔsɔɔ ma.

⁴ Ni yallima sɔgɔfialɔ ni taasina aɔaɔ ti Yɔmɔtien wɔa. N bi bala ni, ni yallima sɔgɔfialɔ.

⁵ Ni bemme somm aɔaɔ vuɔɔ mana. Ti Yɔmɔtien kenɔ gbigiye miɔ.

⁶ Ni daa vaa ni sɔɔ chɔɔsɔ jaan mana ma. Ama ni juusuma Nɔmɔn a yaalima jadieke di yine talasi a yi ni. Ni juusuma Nɔmɔn, a waasuma wa ni sɔgɔti ma saɔɔa mana, ta balɔ wa wudieke ni yaalala.

⁷ Ta Nɔmɔn nan yi ni ɔ sɔgɔfialɔ dieke di tianna vuota sɔgɔfialɔ mana aɔ ka sunɔ ni sɔgɔti aɔ ni sɔɔanyile dɔa jigibalimɔ dama ni taasina aɔaɔ Yisa Masia wɔa.

⁸ N nɔmballi, wudieke di yine kpatɔɔ wɔnna, ni vaa ni sɔɔanyile suuli aɔaɔ

wudieke di vuna ta yaa burij, ananj wudieke di yine wusie, ananj wudieke di yalla juluma, ananj wudieke Nmutij di yene anj ka vuna, ananj wudieke di wone bianj, ananj wudieke vuosi di chone, ananj wudieke di yalla saanj vutuj, ananj wudieke di vutjna, ananj wudieke mana di vuna ananj burij.

9 Ta ni nagj wudiekemba mana ni bugirina ananj wudiekemba ni tuone a nyuj n jigij, ananj n wubalikaha ananj n wuyiike mana a tuj tubma. Ta Nmutij, vuodieke di yunana ti sugidvagiku nan di beri ananj ni.

Waasij

10 N yaa sugifaluj ta waasa ti Yomutienj, dama ananj ka ybasuna mana ama ni бага ye bie n ma. Wusie, ni senj cho muj muj, ama die ni ka ye sienj muj di ni dagj die.

11 N ka yile di ni daanj wa n wia die wia manj bala naa, dama manuj n wanj bugiri wa n nine di bala ka suuli jadieke mana n yalla dene.

12 N siba waaruj berinj ananj chagiti berinj. N wanj bugiri a mana; die wia, du yi jigidieke n benne wo di yi kowj yaa chagiti, du yi ka dala yaa du yi bita, ama n nine suule jadieke n yalla sanja mana muj.

13 Masia di yuna muj hagiruj wia, n nan biagi yi wuj mana.

14 Ama die ni yiwo vutuj pam ni sunjine muj n wumugisikehe me wo.

15 Nmutij Filipi vuosi siba di die n wolinne piili Masia wovunaha musiku, die n nyunna Masedonia tuj ma wa, die ni nyuna ma die ni yine Masia didusiruj diekemba di sunjinene muj. Die ni yiwo vuodiekemba die di gutina a dii n nyuari ananj n nanuj.

16 Die n benne Tesalonika tuj ma wa ta die yaala sunjij wo, die ni naana sunje muj.

17 Di ka su siba n yaala piinisi ni jigij, ama n yaala ni tuo wo nyuari a nyuj Nmutij ma muj.

18 N tuo ni piinisi mana muj, amu a yi muj. Piini dieke ni naguna a tuj Epafirodatusi wo vaa manj chagj muj. Piinisi mi su siba kaabi dieke nyuuginj di vutjna ba naguna a yi Nmutij, ta ka fiati u sunj, u tuo ke.

19 Die wia, Nabidie Nmutij vuodieke n janna nan yi ni ni nyunyaalika mana, ta a nan nyuj wa u nyinti dieke di faasuna dala ta bie arizanna ma wa, Yisa Masia wia.

20 Vuosi buruma ti Chooj Nmutij saanj yaa gamma haahuu. Wusie.

Kpatij waasij

21 Ni waasi vuodiekemba di yine Nmutij vuosi Yisa Masia wia. Ti numballi diekemba di benne giena wa waasa ni.

22 Nmutij vuosi mana waasa ni, a tianj ba mana

vuodiekemba dı yine naan
Siiza tigin tontontuŋ gban
waasa nı.

²³ Tı Yomotien Yisa Masia
sunji nı mana.

Gban dieke Pɔɔli dɔ maagna a yɪ Kolosia tɪŋ vuosi wɔnna

1 Manɪŋ Pɔɔli, vuodieke dɪ yine Yisa Masia tɔntɔntɔ Nɪmɪŋ choti wɪa, aŋaŋ tɪ nɪmbɔa Timoti, maaginana gbanƙɔ gie

2 a yɪa Nɪmɪŋ vuosi diekema dɪ benne Kolosia tɪŋ ma, ta yɪ tɪ nɪmballɪ diekema dɪ yine Yisa Masia yada wa. Tɪ Chɔɔŋ Nabidie Nɪmɪŋ sunŋi nɪ, ta yɪ nɪ sɔgɪdɔagɪŋ.

Pɔɔli die dɪ jɔɔsɪnana Nɪmɪŋ ta waasa wa dene

3 Tɪ ŋaŋ waasa Nɪmɪŋ vuodieke dɪ yine tɪ Yɔmɔtɪeŋ Yisa Masia Chɔɔŋ wa tɪ keŋ jɔɔsa Nɪmɪŋ a yɪa nɪ saŋŋa mana,

4 dama tɪ wɔŋya mɪŋ nɪ yine Yisa Masia yada dene ta bɪ cho Nɪmɪŋ vuosi mana dene.

5 Die piiliku me saŋŋa dieke nɪ wɔnna wɔvɔnaha dɪ yine wusie wo, die nɪ wɔŋya mɪŋ yaa gamma wɔvɔna diekema dɪ chɔsɔnana nɪ arizanna ma wa mɪŋ.

6 Wɔvɔnaha gie dɪ kenne nɪ jigiri tɔga jigɪŋ mana mɪŋ tɪŋgbanƙa gie me ta wɔnsa vuosi berɪŋ sɪba ka wɔnsɪna nɪ berɪŋ a nyɪŋ daa dieke die nɪ wɔnna ta sɪba Nɪmɪŋ zɔɔlɪnchɪgɪla aŋaŋ wusieke dɪ sɪna die wo.

7 Die nɪ bɔgɪrɪ wa wɪarɪ gie a nyɪŋ tɪ tɔntɔŋ chanchaŋ Epafirasi, vuodieke n faasɪna cho jigɪŋ, wɔnɪŋ ɔ yine Masia tɔntɔntɔ dieke dɪ tɔnnana aŋaŋ wusie a yɪ tɪ.

8 Ʋ bɪ balɪ tɪ nɪ choti yaa gamma nɪ chanchaalɪŋ ma dɪ sɪna dene Nɪmɪŋ Halɪkasɪka sunŋɪŋ wɪa.

9 Naa wɪa, a nyɪŋ daa dieke tɪ wɔnna nɪ wɪa wa, tɪ ka vaa Nɪmɪŋ jɔɔsɪŋ nɪ wɪa, dɪ wɔnɪŋ Nɪmɪŋ yɪ aŋ nɪ sɪba wudieke ɔ yaalala, ta yɪ nɪ ɔ Halɪkasɪka yɪaŋ aŋaŋ ka sɪbɪŋ mana,

10 amɔ nɪ nan bɪagɪ beri beri dieke tɪ Yɔmɔtɪeŋ dɪ yaalala, ta yie wudieke dɪ nannana ɔ sɔŋ, amɔ nɪ nan dɪ bɪrɪma ta sɪba wa saŋŋa mana.

11 Wɔnɪŋ Nɪmɪŋ yɪ nɪ hagɪrɪŋ pam sɪba ɔ yalla hagɪrɪŋ mana dene wo amɔ nɪ nan dɪ yaa hanɪa aŋaŋ suguru.

12 Nɪ waasɪma tɪ Chɔɔŋ Nɪmɪŋ aŋaŋ sɔgɪfɪalɪŋ. Wɔnɪŋ ɔ vana nɪ mɔ dɪ nɪ gɔtɪ atɪa faarɪ dieke ɔ yɪna nɔaŋ dɪ ɔ nan nagɪ yɪ ɔ vuosi arizanna ma wa.

13 Wɔnɪŋ ɔ vɔarɪna tɪ a nyɪŋ Sitaani hagɪrɪŋ ma a nagɪ tɪ a yɪ ɔ Bɔa dembɪŋ choti naarɪ ma.

14 Ʋ Bɔa dembike wɪa ɔ nagɪ tɪ tɔmbɪatɪ a chaa tɪ ta vɔarɪ tɪ a nyɪŋ yɔŋɪsɪ ma.

Masia aŋaŋ ɔ tɔvɔma wɪa

15 Vuɔŋ kaŋ bɪagɪ ye Nɪmɪŋ ama ɔ Bɔa dembɪŋ Masia yɪwo ɔ nɪasɪŋ. Wɔnɪŋ ɔ tɪanna jaŋ mana, ta

yi N̄m̄ūj nyūnaān̄ka mana sikpēj tiēj.

16 Dama ʋ ma N̄m̄ūj d̄i naāj jāāj mana d̄i benne ar̄izanna ma āāāj tūngbān̄ka gie me, nyindiekemba t̄i yesinene āāāj nyindiekemba t̄i kana ka yese. W̄ōnūj ʋ naanna nyindiekemba mana d̄i yalla hāḡūrūj āāāj yiko, āāāj malakasi diekemba d̄i yalla hāḡūrūj āāāj haalt̄i mana. Masia ma N̄m̄ūj d̄i naāj jāāj mana ta naḡi jāāj mana a ȳi wa.

17 W̄ōnūj Masia w̄ōj beri mūj ta jāāj mana wori, ta ʋ w̄ia jāāj mana d̄i beri s̄iba N̄m̄ūj d̄i sanna dene wo.

18 W̄ōnūj ʋ yine ʋ vuosi mana sikpēj ta ʋ vuosi d̄iāj d̄i yi ʋ nyūngbānūj. ʋ vuosisi miivoli nyūna ʋ jiḡīj. W̄ōnūj ʋ yine N̄m̄ūj B̄ua dembīj dieke d̄i kp̄ine ta wolīj hāḡi kūj me, d̄i ʋ nyūna ma ʋ yi jāāj mana mana sikpēj tiēj,

19 dama die d̄i yiwo N̄m̄ūj nans̄ūj d̄i Masia yall̄uma w̄ōnūj N̄m̄ūj gbāj gbāj ber̄īj āāāj wusie.

20 ʋ B̄ua dembike w̄ia ta N̄m̄ūj yi jadieke mana d̄i benne η̄mūjsikpēj āāāj tūngbāj d̄i yin̄ji yi ʋ z̄ual̄ūj āāāj s̄uḡīf̄ial̄ūj; ta z̄īj dieke die d̄i nyūna ʋ B̄ua dembike ma wa dāgārīk̄ū ma wa w̄ia ʋ yi s̄uḡīf̄ial̄ūj d̄i beri tūnūj āāāj w̄ōnūj s̄ōns̄ūj.

21 Sān̄ja kaani, n̄i s̄ūjanyilibiat̄i āāāj n̄i t̄umbiat̄i die yine n̄i N̄m̄ūj dataasi, ta n̄i ȳua āāāj wa,

22 ama lele nūj, ʋ B̄ua dembike nyūngbānūj kumbu dāgārīk̄ū ma w̄ia ʋ bi yi n̄i ʋ z̄ual̄ūj d̄i ʋ naḡi n̄i āāj n̄i yi s̄uḡīf̄ial̄ūntiel̄īj, ta wome d̄īḡūnt̄i, yaa b̄iāj, ta kēj ʋ jiḡīj.

23 Ama sie n̄i kpān̄ji n̄i gbāj āāāj wusie ta bemme n̄i yadaka ma ta zie kēj kēj, ta daa tar̄i a nyūj n̄i tamaka ma, tama dieke die n̄i yene sān̄ja dieke n̄i w̄onna w̄ōnūnaaha; ta die ba mūs̄li w̄ōnūnaaha a ȳi vuota mana wa tūngbān̄ka gie me; ta man̄ūj P̄ōoli yiwo ka t̄ont̄ont̄iba w̄ōnȳi wa.

P̄ōoli die d̄i yine Masia d̄id̄īs̄ūrūj t̄ont̄ont̄ū dene

24 Lele nūj n wa yaa s̄uḡīf̄ial̄ūj n dinene wahala n̄i w̄ia wa, dama wahala dieke n dinene, n t̄uma kpata wa wahala dieke Masia d̄i naḡīna zie d̄i n dii wo, ʋ nyūngbāj dieke d̄i yine ʋ d̄id̄īs̄ūrība wa.

25 Ta N̄m̄ūj dieke d̄i yūna mūj t̄ūmaha d̄i tūj wa, w̄ōnūj ʋ yine mūj Masia d̄id̄īs̄ūrība mi ȳōmū n̄i sun̄jīj w̄ia, d̄i vuosi s̄īmma N̄m̄ūj w̄iaha.

26 W̄iaha yiwo w̄ōlūbūri diekemba N̄m̄ūj d̄i naḡīna a lūbūri vuota sān̄ja kaani, ta buurīj mana d̄i ka s̄iba ha, ama ta lele ʋ wa yuori dāḡi ʋ vuosi.

27 N̄m̄ūj sān̄ja d̄i ʋ yuori w̄ōlūbūrīka w̄iaha a dāḡi ʋ vuosisi mūj. ʋ w̄ōlūbūrīka w̄iaha faasi v̄ūna mūj, ta yaa nȳbāri a ȳi vuota mana. D̄i daga d̄i Masia bie n̄i ma,

die wia, ni yaa tama di ni nan daansi guti a bie Njmu chuulikpenkpuku ma.

28 Die wia, Masia wa wia ti muola, ta kpaama vuon mana, ta naga yian yiri yiri mana a daga vuon mana, di ti yi an vuon mana hagirima u Masia dusun ma, ta nag ba a yi Njmu.

29 Naa wia, man ko kpanja n gban anan hagi dieke mana Masia di yi mun ta bu dala wa.

2

1 N yaala ni summa n kpanjanana n gban ni wia anan Masia didusti diekema di benne Lodisia tun ma, anan vuodiekema di yene ka ye mun ma dene.

2 N yaala ba sugiti hagirima, ta ba lagisi tan anan choti, ta summa Masia waha chasi, ta yi wo yada anan wusie, ta ye sugifali dieke vuosi di naana ye ba ken siba Njmu waha chasi dene, ta summa Njmu waburuku dieke di yine Masia wa,

3 u nyuna ma yalla wusie yan anan sibu.

4 Die wia man bala ni naa, ni daa vaa vuon nag nbanansi a gaan ni,

5 dama n wone ni jigin anan n nyngbanu naa, ama n yile ni wia sanja mana ta n бага di bie ni ma, ta n sun di fali anan ni, ta ye ni benne vunu dene wo, anan ni yine Masia yada anan wusie dene wo.

Wusie miivoli bie wo Masia ma

6 Die ni tuone Yisa Masia di u yiwo ni Yomutien wo, ni bemme u ma dene,

7 ta vaa ni yada dagrisu sun u ma, ta ni yada bie u ma ta yaa hagiun siba ba dagina ni dene wo, ta waasima wa sanja mana.

8 Die wia, ni daa vaa vuon nag vuota yan a gaan ni; wudieke di kana ka taasi anan Masia, ama ta yi tngbanka gie yan anan vuota dagu.

9 Dama Masia nyngbanu ma Njmu berin di beri

10 ta ni tuo wusie miivolike ni taasina anan wa wia. Wunu u yine sikpen tielin anan hagiutielin mana jakusu.

11 Nunu anan wunu berin wia ni tuo kolagobin, ama ka ka yi vuota di nagina nuun a gobi ni nyngbanu wa. Masia gobiku die vuarina ti a nyu bian ma wa,

12 dama sanja dieke ba sina ni Njmu nyaabu die ni guti wa Masia ma ba guu ni, ta ni bi hagi anan wa ni nyaabu sulaha ma, ni yada dieke di benne Njmu hagiun tuma dieke di sugurina Masia a nyu kumbu me wo wia.

13 Sanja dieke di tianna wa, die ni yiwo siba kunti ni bian wia anan die ni kana ka yi Juu vuosi wia, ta die bi wo muraha. Ama lele, Njmu yi ni miivoli mun, ta nag ni bian a chaa ni Masia ma.

14 Sanja dieke ba kpaasuna wa dagariku ma wa, die u kpisi ti bian hamu dieke di maagi a duan yaa gamma muraha ma mu.

15 Dagariku ma wa Masia die di chusti Sitaani anan haalibiatu hagu ruu mana, ta yaa u nyanuuna ba dene wo siara a ken nyu yaalu ma.

16 Die wa, ni daa vaa vuon zien mira yaa gamma jadieke ni baan di die ta nyuo, ni daa vaa vuon vuoruma ni duuga daavuna, yaa chuhaalun duuga yaa davvuskiri daraa a yia ni.

17 Hanu muraha gie mana die yiwo ligisij ta daga di vuon kien; die vuoke yiwo Masia.

18 Du yi vuon di baaru u tuu wa u chanchaalun ta ka guura ta yese daansa ta yaala ni suu ni gban a jama malakasi, ni daa saagi, die nan chusti ni. Vuoke mi kotu wa u gban u sunanyile me, ta ka wo chian;

19 u ka bi pogu Masia; Masia yine u vuosi sikpen ta lagisi ba ba taasi anan tan ta su siba nyungbanun gbeme anan ka gurisi, wunu Masia yunana ba nyindiike, ta ba guuta siba Nmun di yaalala dene wo.

Masia yaa wa miivoli haalun a kien

20 Ni kpiye mu anan Masia, ta u gbati ni a nyu tungbanka gie haaliti hagu ruu mana, bia wa ni ye beri siba ni ye yiwo

tungbanka gie sutu? Bia wa ni nagu ni gban a yi mur dieke di bala di

21 "Da ken pogu jaabu gie", yaa "Daa ken lan jaabu gie" yaa "Daa ken gbi jaabu gie?"

22 Nyinti gie mana vuota nan nagha a tuu tuuma an ka chusti ta kaan yuasi. Muraha gie mana yiwo vuota dagu.

23 Ka sen yi wusie, muraha chanchaalun niasi wa wudieke di yalla yuu, ama ta wo, ba jama ba yaala dene, ta gaama di ba suuna ba gban tungban, ta mugise ba nyungbanun, ama di yi vuon didi waha mana, ka kaan biagi sunu wo an u muu pogu u nyungbanun a nyu nyungbanun lolibiatu yiile me.

3

1 Die ni hagu mu anan Masia a nyu kun me, die wa ni nagu ni sugu a taasi anan arizanna ma nyinti, jigidieke Masia di kalla Nmun nuudiigin chaan.

2 Ni vaa ni sugu be-mme mi nyinti ma, ama daa tungbanka gie nyinti ma,

3 dama die ni wuu kpie mu anan Masia, ta ni miivoli bie anan wa Nmun jigin.

4 Masia vuodieke di yunana ti miivoli wo sanja dieke u ken nyu yaalu ma, ni gban ni nan daansu guu nyu anan wa u chaankpenkpuu ma.

Berikvun anan Berihaalun wa

5 Die wia, ni vaa tɔngban̄ka gie lola di tɔnnana tɔuma ni ma wa, atan̄ yine daakpana anan̄ hɔgukpana tɔuma, anan̄ diginti, anan̄ lolibiati, anan̄ sɔnyanyilibiati anan̄ hali. Hali yiwo bugile kaabɔn̄ buurin̄.

6 Wiaha gie wia N̄mɔn̄ sɔnyurin̄ nan̄ di bie vuodiekemba di kana ka tuose ɔ nuari ma.

7 Saŋŋa dieke di tɔanna wa die nyinti gie die sina ni, ta ni bie ka ma.

8 Ama lele ni mu ni vaa nyinti gie mana a taan̄ mɔn̄; a yine sɔnyurin̄ anan̄ lolibiati anan̄ haasa. Ni daa vaa juume yaa wobaliki biati nyima ni nua ma.

9 Ni da chɔbɔma wia a yɔma tan̄, dama ni vaa wiaha gie mana die di benne ni berikɔvri ma mɔn̄;

10 ta wa nagɔ berihaalin̄. Berihaalikɔ gie ta N̄mɔn̄ vuodieke di naanna ka wa di yie ke jahaalin̄ saŋŋa mana, ta ka niasa ɔ gban̄ gban̄ berin̄, di ɔ yi an̄ ni sen̄ summa wa anan̄ wusie.

11 Die wia puole bi wori vuodiekemba di yine Juu vuosi anan̄ vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosi sɔnsɔn̄; vuodiekemba di gobine ba kɔla anan̄ vuodiekemba di kana ka gobiye mana puole bi wori ba sɔnsɔn̄; puole bi wo haagɔn̄ vuosi anan̄ tika vuosi sɔn̄; ta bi wo yɔŋɔsi anan̄ vuodiekemba di sina ba gban̄ sɔn̄, ama ni mana yiwo Masia sɔti, ta ɔ bie ni mana ma.

12 N̄mɔn̄ cho ni mɔn̄ ta yi ni ɔ vuovbarika ta ni yi ɔ vuokasimba. Die wia ni bemme sɔmm, ta chɔguma zɔɔlɔn̄ ta sɔvɔn̄ ni gban̄ tɔngban̄ ta yalluma suguru.

13 Ni dime suguru anan̄ tan̄, ta di yi vuon̄ di yaa wɔn̄ anan̄ ɔ chanchaan̄ ba nagɔ chaa tan̄. Di mu ni nagɔ chama tan̄ siba ti Yɔmɔtien̄ naguna chaa ni dene wo.

14 Genhe mana ma ni nagɔ choti a gɔti, kanɔn̄ ka bɔbɔna wiaha mana a lagɔn̄ tan̄ anan̄ wusie.

15 Ni wɔnyɔi mana gɔti wa Masia nyɔngban̄ka ma ta N̄mɔn̄ di vuari ni di ni lagisi bemme anan̄ sɔgɔfialɔn̄. Die wia ni vaa Masia sɔgɔfialikɔ daguma ni sɔnyanyile ta birɔma N̄mɔn̄ saŋŋa mana.

16 Di yiwo talasi di Masia wiaha gie bemme ni sɔgɔti ma vɔvɔn̄ vɔvɔn̄, an̄ ni daguma tan̄, ta bi kpaama tan̄ anan̄ ni sɔnyanyile mana; ta chɔama N̄mɔn̄ gban̄kɔ yɔla, anan̄ N̄mɔn̄ birɔn̄ yɔla, anan̄ Halikasika yɔla, ta chɔama yɔla anan̄ waasɔn̄ ni sɔgɔti ma a yɔma N̄mɔn̄.

17 Die wia, wudieke mana ni yinene, yaa wudiekemba ni bala, ni yime ti Yɔmɔtien̄ Yisa saan̄ ma, ta waasuma ti Chɔɔn̄ N̄mɔn̄ ɔ wia.

Masia vuosi berin̄ wia

18 Hɔgɔba, ni nagɔ ni gban̄ a yi ni chɔllɔn̄, siba di yine talasi di Masia vuosi yime die wo.

19 Dembisi, ni chome ni hoguba ta da pogiluma ba anjan tɔan.

20 Balli, ni tuosime ni tielin nva sanja mana, dama die fiala Nmutɔn sɔn.

21 Chɔalɔn, ni da vaa ni balli sɔnyurɔn haguma, ni yi die ba kaan bi yaa kpanɔn n gban.

22 Yɔɔɔsɔ, ni tuosime ni tielin nva jaan mana ma, an ka daa yi sanja dieke ba kenne daansa ni nyɔna ma, di ni fiali ba sɔgiti an ba biruma ni, ama ni tuma anjan nuɔɔmɔna sanja mana, dama ni yinene ti Yɔmɔtien jiluma wia.

23 Wudieke mana ni yinene ni yime anjan nuɔɔmɔna sɔba ni yie a yia wa ti Yɔmɔtien daa vuota.

24 Tɔnsɔma di ti Yɔmɔtien wo nan daansɔ yi ni nyɔari dieke di yine v vuosi sɔti arizanna ma, dama Masia yine wusie Yɔmɔtien ta ni yie a yia wa.

25 Wɔbɔayiiru dɔan nan daansɔ tuo v wɔbɔati tɔbɔdatɔn v yinene wudieke wo wia, dama Nmutɔn nan ken datɔ v tɔbɔn ta lugin wori.

4

1 Yɔmɔtielin, ni yime vɔurɔn a yuma ni yɔɔɔsɔ, ta summa di ni gban yaa wa Yɔmɔtien arizanna ma.

Kpaamin

2 Ni kpanɔnsɔma ni gban anjan Nmutɔn jɔsɔsɔn sanja mana, ta jɔsɔsɔma wa anjan nuɔɔmɔna, ta waasɔma wa.

3 Ta bi jɔsɔsɔma Nmutɔn di v yi ti sievɔurɔn an ti mɔsɔluma v wiaha, ta yuori dagɔ Masia loburɔn wiaha, dama ka wia man bie dansarika sɔn naa.

4 Die wia ni jɔsɔsɔma Nmutɔn a yuma mɔn an n biagi bal sɔba n mɔna n mɔnɔn bal die wo.

5 Ni summa ni berin anjan vuodiekemba di kana ka yi Masia didɔsɔrɔsɔba, ta naguma ni sanja a balɔma yuma ba v wia.

6 Di yiwo talasɔ di ni wɔbalika nansɔma, ta yaa jiluma, ta summa ni baan yinɔn a bal wɔpɔasɔkɔn mana an ka tɔgɔsɔ dene a yuma vuon mana.

Kpatɔn waasin

7 Ti nɔmbɔa choti Tikikusi, vuodieke di yine ti wusie tontontɔ, ta bi yi ti tontɔn chanchaan ti Yɔmɔtien tɔma ma nan bal ni yaa gamma n wia.

8 Die wia man tuma wa ni jigin di v ken kpanɔnsɔ ni, ta bal ni yaa gamma ti mana di bemme dene.

9 V kien mɔn anjan ti nɔmbɔa choti Onisimusi vuodieke di yine yada ta v yi ni wɔnyɔ wa. Ba nan bal wudieke di yinene giena.

10 Arisitakusi vuodieke di benne dansarika ma anjan mɔn wa waasa ni, ta Banabasi wara bɔadembɔn Maki gban waasa ni.

11 Josua vuodieke ba bina wasa Jusitusi gban waasa ni. Vuosi bataa wa gie nyɔna ma yine Juu vuodiekemba di dina Masia ta lagɔsɔ tuma anjan mɔn Nmutɔn naari

tubma ma. Banuj ba yiwo vuodieke di sunjine muj pam.

¹² Eparasi, vuodieke di yine ni wonyi wa ta yi Masia tuntuntu wa waasa ni. U jussa Nmuj anaj nuhmina sanja mana a yia ni di Nmuj vaa aj ni muhji zie ken ken ta yi sisburuj ta yie Nmuj di yaalala dene.

¹³ N dii wo siara di u sen faasi tuma anaj nuhmina a sunje nuuj anaj Lodisia tuj anaj Hirapolisi tuj vuosi.

¹⁴ N numba choti Luki vuodieke di yine dogita wa, wouuj anaj Demasi waasa ni.

¹⁵ Ni waasi ti numballi choti diekemba di benne Lodisia, ta bi waasi ti taa Nimifa anaj Masia didusuriba di lagusinana u tigiri me wo ta jama Nmuni.

¹⁶ Ni ken karuj gbanju gie a kpati, ni kpanji ni gban a nagi a yi Masia didusuri diekemba di benne Lodisia ma aj ba karuj, ta bi karuj Lodisia vuosi gban dieke die n maagina a yi ba wa.

¹⁷ Ni bali Akipusi di u kpanji u gban ta tumma tuj dieke ti Yomutien di nagina a yi wa wa vuuj.

¹⁸ Lele manuj Pwoli maaginana kpatiku waha gie anaj n gban gban n nuuj. Manuj n waasa ni. Ni da daaj di ni jussima Nmuj a yuma muj n benne dansarika ma wa.

Nmuj sunji ni.

Pöoli bumbunjan gbanj dieke v maagna a yi Tesalonika tijn vuosi wonna

1 Manuj Pöoli ananj Silasi ananj Timoti maaginana gbanƙv gie a yia Yisa Masia diduƙuru diekemba di benne Tesalonika tijn ma ta yi ti Chöwöj Njun ananj ti Yömötien Yisa Masia vuovarikaha; wonuj Njun sunji nu, ta bi yi ni sugidvagin.

Tesalonika vuosi yada ananj ba berinj wia

2 Ti waasa Njun sanja mana ni mana wia, ta tinsa ni wia ti Njun jussuj ma.

3 Njun, vuodieke di yine ti Chöwöj wa nuja, ti tinsa ni yine wo yada ta toma tönvuna, ananj ni choti die di vana ni toma ananj nujmuina dene wo, ta ni tama di bie ti Yömötien Yisa Masia ma keƙ keƙ dene.

4 Ti numballi, ti siba a baari di Njun cho ni muj ta vöari ni di ni yi v vuosi,

5 dama wövunaha die ka yi nvan wöbalika nyuna ma ti keƙ nagı yi ni, ama die ka yaa wa Halikasıka hagıruj, ta die ti balaha ta ka chılyıya. Ni siba ti berinj di sina die ananj ti sunjine ni die sanja dieke die ti benne ni jigiri.

6 Die ni tuone Njun wıaha, die ni chaansa ti

muj ti dina ti Yömötien dene wo, ta die dii wahala ama Halikasıka die yi ni wa sugıfıaluj.

7 Die wia ni berinj die di yi dagıti a yi ti Yömötien diduƙuru diekemba mana di benne Masedonia ananj Akaya tıngbanısi ma wa ba muna ba bemme dene.

8 Dama ti Yömötien wövunaha die nyuj ni jiginj muj ta dia a ga Masedonia ananj Akaya tıngbanısi ma, a bi gıti, ni yine Njun yada dene wo wöj ga luga mana muj. Die wia di ka bi yi talası di ti balıma wıuj ba jiginj.

9 Vuosi gie mana bala yaa gamma die ni mujuna a tuo ti chaantı dene sanja dieke ti kenne ni jigiri, ananj ni vana ni bugile ta keƙ Njun jiginj dene, di ni jan wönuj Njun, vuodieke di yine wusietien Njunni ananj miivolitien wo,

10 ta chısa v bva Yisa Masia, vuodieke die v sugıruina a nyuj kumbu me wo, di v nyuj arızanna ma a keƙ, wönuj v gbatına ti a nyuj wönuj Njun sunyuru dieke di kienene ti ma wa.

2

Pöoli tvöma Tesalonika tijn ma

1 N numballi, ni gban ni siba di die ti kenne kaagi ni wa die ka ka yi yori.

2 Ni siba die ti dine wahala dene Filipi tijn ma, ta ba zıa ti, ama die ti kenne ni jigiri, die ti yaa wa sugıhagıru ti

dieke di nyuna Nmutj jigin di ti mubulma wovunaha a yima ni. Ananj vuosi pam die di kana ka saaga a yia ti mana yori.

³ Dama wudieke die ti bala ni die ka nyuj nmunchibisi yaa sonyanyilibiati ma, die ti ka gaama ni,

⁴ ama sanja mana ti mubla wudieke Nmutj di yaala ti mubulma muj, dama v woy ye ti ta ti mu ti pogulma wovunaha muj. Die wia, ti ka mubla di ti fialma vuota sogiti, ama ti yaala ti fialma Nmutj son, wovun v magisinana ti sogiti ananj ti sonyanyile.

⁵ Dama ni siba ananj wusie di Nmutj yiwo ti siaratien di die ti ka ken ni jigin ananj nvanansuj, yaa ananj wobaliki dieke di ligine ti lolibiati.

⁶ Die ti ka yaala buruj a nyunna ni jigin yaa vuogaasi jigin.

⁷ Ti yine Masia tuntuntuj wia, die ti tuj yaa sien di ti bal ni di ni sunji ti. Ama die ti bie wo somm ni jigiri siba nuj di naana daansa v balli dene wo.

⁸ Die ti faasina cho ni wia die ti mubla Nmutj wovunaha a yia ni; daa die nyuna ma ama die ti yiwo siri di ti kpi ni wia, dama ti faasi cho ni muj.

⁹ Ti numballi, n yaa tama di ni tansa ti tuma ananj ti wahala diilehe sanja dieke die ti benne ni jigin a mubla Nmutj wovunaha a yia ni wa. Die ti tuma nmintvasi ananj yuj amv ti kaanj yi

chiiti a yi ni.

¹⁰ Nmutj ananj Nmutj yine ti siaratielin yaa gamma die ti benne ananj ni ananj berivunuj ananj wusie ta die wo bian dene.

¹¹ Ni siba di die ti beri muj ananj ni wovun mana siba chooj di naana beri ananj v gban gban balli dene wo.

¹² Die ti kpanjisa ni muj, ta yie ni sogiti di fiala, ta kpaama ni sanja mana di ni bemme beri dieke di baanj suuli Nmutj nine. Wovun v wana ni di ni ken juu v gban gban v naari ma ananj v nansikpenkpuuj ma.

¹³ Ti bi waasa Nmutj sanja mana dama die ti kenne ananj Nmutj waha ni jigiri die ni wovun muj ta tuohe; die ni ka tuohe siba a yiwo vuota wia, ama die ni tuohe muj siba Nmutj wia. Ka sen yiwo Nmutj wia, dama ni vuodiekemba di yine wo yada wa, waha mi tuma ni sogiti ma muj.

¹⁴ Ti numballi, mugisi dieke di haarina ni naa, kanuj mugisiku mi chanchanj die haari wa vuodiekemba di yine Nmutj vuosi Yisa Masia wia Judia tujgban ma; nmutj ananj ba ye wo mugisi balimuj. Die ni gban gban ni vuosi di mugisine ni dene wo, die gban gban mugisij ba vuosisi Juu vuosi die di mugisi be.

¹⁵ Banuj Juu vuosisi die kuna ti Yomutien Yisa Masia ananj Nmutj naazvaliba, ta bi mugisi ti wo. Naa wia Nmutj

suŋ ka fiŋhya aŋaŋ ba, ta ba bi yi vuonj mana dataasi.

¹⁶ Ba mia muŋ di ba kagi ti aŋ ti da muŋluma Nmuŋ wovunaha a yima vuodiekemba di kana ka yi Juu vuosisi aŋ ba ye gbatitaanuj. Naa dagiya di ba guta ba tontombiati diekemba ba yinene wo muŋ. Lele, Nmuŋ sinyuruŋ hagiya muŋ ba ma, ta v nan dati ba tiba.

Pɔɔli die di yaala v bi kaagi Tesalonika vuosi dene

¹⁷ Ti numballi, die vuosi di mugisine ti wia, ti nyuŋ ni jigij daraa ale, ama sanja mana ti yile ni wia ta mia di ti keŋ ye ni aŋaŋ ti nine.

¹⁸ Ti tuŋ senj yaala ti yinjji keŋ ye ni muŋ. Ta manuj Pɔɔli gbanj gbanj di mia sanja pam di n keŋ ni jigij ama Sitaani di kagi muŋ.

¹⁹ Ti Yɔmɔtienj Yisa di keŋ keŋ sanja dieke, nuŋuj ni bala ni yi ti tama aŋaŋ ti nyɔɔri, ta ni wia ti baa ti keŋ zie v jigij aŋaŋ sugifaluj aŋaŋ kuulinj.

²⁰ Wusie, ni wia ti yaa saan aŋaŋ sugifaluj.

3

¹ Die wia die ti suŋ di chɔɔsi pam ti kana ka biagi yese ni wo, die ti sanj di ti wiaru bemme Atensi tuŋ ma ti nyuna ma,

² ta tuŋ ti numbaa Timoti vuodieke di yine Nmuŋ tontontɔ aŋaŋ ti yaa gamma Masia wovunaha muŋliku ma wa, di v keŋ a

kpaŋŋisi ni ta vaa ni yadaka hagiroma,

³ amɔ ni wɔnyɔ kaan yinjji kuanj wahalaka gie wia. Ni gbanj gbanj ni siba di Nmuŋ yina sienj di vuosi gie mugisi ti.

⁴ Dama die ti yene bie ni jigiri, die ti ŋaan bala ni muŋ di ba nan keŋ mugisi tuŋuj vuodiekemba di yine Masia didusuruŋ mana, a senj keŋ yi die gbanj gbanj.

⁵ N sugichɔɔstiku faasi dala muŋ, die wia man tuŋ Timoti di v keŋ a ye ni yadaka su lala. Dama ŋmaamuŋ die yalla muŋ muŋ di di muŋna naa Sitaani die magisi ni muŋ ni va Masia kuanj dusuŋ ta vaa ti tuɔmaha di yi yɔri.

⁶ Lele, Timoti nyuŋ ni jigij a keŋ muŋ, a keŋ bal ti wovuna yaa gamma ni yada aŋaŋ ni choti wia. Ta bal ti di sanja mana ni tɔnsa ti wia vuruŋ, ta yaala ni ye ti siba ti yaalala ti yene ni dene wo.

⁷ Ti numballi, ti bie wahala aŋaŋ mugisij mana mana ma muŋ, ama Timoti di bala ti wudieke wo yaa gamma ni yada ma, die di vaa ti suŋ di dva.

⁸ Lele ti nan biagi a taan jia ti sibuna di ni zie wo keŋ keŋ ti Yɔmɔtienj sienj me naa wa.

⁹ Lele ti nan biagi waasi Nmuŋ ni wia. Ti waasa wa aŋaŋ ti yalla sugifali dieke ni wia wɔnuŋ Nmuŋ nuŋja naa.

¹⁰ Yuŋ aŋaŋ ŋmɔntɔɔsi mana ti ŋaan juusa wa muŋ

anaj ti sun mana di u vaa ti bi ye ni bibra anaj ti nine, amu ti nan biagi sunji ni an ni yadaka hagirima.

11 Ti Choon Nmutij gban gban anaj ti Yomutien Yisa Masia yi ti sien aj ti biagi ken a kaagi ni bibra.

12 Choti dieke ni yalla anaj tamba wa anaj vuon mana naa, ti Yomutien vaa ka gutima sanja mana ta ken summa siba ti yalla choti dieke anaj ni wa.

13 Woun ti Yomutien wo vaa ni sugiti hagirima ta vaa ni bemme ta wome bian ta yi kasi ti Choon Nmutij nujja sanja dieke woun ti Yomutien Masia di ken ken anaj u vuodiekemba mana di yine u suti wa.

4

Beri dieke di fialnana Nmutij sun

1 Die wia, ti numballi, die ti woi kpaan ni mut ni muna ni bemme dene amu Nmutij sun nan fiali. Kanij beriku mi ni beri dene. Lele ti jusa ni mut ta bi kpanjisa ni ti Yomutien Yisa saan ma di ni vaa kanij beriku mi gutima.

2 Ni siba ti kpaanna ni dene ti Yomutien Yisa saan ma.

3 Nmutij yaala ni bemme kasi ta vuaru ni gban a nyij daakpana anaj hogokpana tuma ma.

4 Ni yuma ni hogoba julima,

5 ta da bemme anaj lolibiatu siba vuodiekemba

di kana ka siba Nmutij di benne dene wo.

6 Vuon da ken yime u Masia didusuru chanchaan bian yaa a nyiru wa. Ti woi balu ni mut ta kpaan ni di ti Yomutien nan ken datu vuodiekemba mana di yinene kanij biabu mi tiba.

7 Nmutij wa ti mut di ti ken bemme kasi, ama daa ti ken a yime daakpana yaa hogokpana tuma.

8 Die wia, vuodieke nij mana di zetine dagiku gie, ka zeti wo vuota dagij, ama di yiwo Nmutij vuodieke di yinana ni u Halikasika u zete.

9 Di ka bi yi nujmuna di ti maagi a balu ni yaa gamma tan choti wia, dama Nmutij woi daji ni mut yaa gamma ni muna ni chome tan dene.

10 Ta nuij ni woi cho ni Masia didusurij chanchaaliba mana di bene Masedonia tij ma wa mana. Ti numballi, ti jusa ni mut di ni vaa chotiti mi gutima yaa gamma.

11 Ni kpanji ni gban a bemme somm, ta ni baga bemme ni gban gban tuma ma, ta tuma a dime, siba ti wolinne a bala ni dene wo,

12 amu vuodiekemba di kana ka yi Masia didusuriba nan di yia ni julima, amu ni kaan di naga ni gban a julima vuon a yaala ni nyijyaalika.

Ti Yomutien kenij wia

13 Ti numballi, ti yaala ni summa wusie yaa gamma Masia didusuru

diekemba di kpine wo, ta da yalluma sɔgɪchɔɔsɪŋ sɪba vuodiekemba di wone tama wa.

¹⁴ Tɪ yi yada mɪŋ di Yisa die kpiye mɪŋ ta bi haɣɪ kuŋ me. Die wɪa tɪ bi yi yada di Nɪmɪŋ nan keŋ yi aŋ Yisa yɪŋŋi keŋ aŋaŋ ɔ didɪsɪrɪ diekemba die di kpine wo.

¹⁵ Tɪ Yɔmɔtɪeŋ daɣɪ tɪ wa naa, di ɔ keŋ kɪeŋ tɪnɪŋ vuodiekemba di bene tɪ miivoli me wo kaan woliŋ vuodiekemba di kpine wo a keŋ tuoli wo.

¹⁶ Dama tɪ Yɔmɔtɪeŋ nan keŋ nyɪŋ arɪzanna ma a keŋ sɔɔŋ aŋaŋ natɪkpeŋkɪrɪŋ, aŋaŋ Nɪmɪŋ malakasi Naan wa lɔlɪŋ, aŋaŋ Nɪmɪŋ kantani kpaŋ, ta vuodiekemba die di yine Masia yada ta kpi wo nan woliŋ haɣɪ kuŋ me.

¹⁷ Ta ka kɔaŋ chaanɪ tɪnɪŋ vuodiekemba di yene bie tɪ miivoli me nan lanɪsɪ aŋaŋ ba a ga haari tɪ Yɔmɔtɪeŋ nuŋmaraha ma. A nyɪŋ sanɣa mi tɪ nan di beri aŋaŋ wa yaa gamma haahuu.

¹⁸ Die wɪa nɪ kpaŋŋɪsɪma taŋ aŋaŋ wɪaha gie.

5

Nɪ yi siri a gbara tɪ Yɔmɔtɪeŋ kenɪŋ

¹ Tɪ nɪmballɪ, di ka yi talaɪ di tɪ maagɪ a balɪ nɪ yaa gamma sanɣa dieke wɪaha gie di balla a yi.

² Dama nɪ gbaŋ gbaŋ nɪ wɔŋ sɪba di tɪ Yɔmɔtɪeŋ yɪŋŋi kɪeŋku daari nan di sɪ sɪba gaarɔ di ŋaana kɪeŋ yuku dene wo.

³ Sanɣa dieke vuosi di keŋ bala di, “Sɔgɪɔvagrɪŋ aŋaŋ alaafia beri wo”, kanɪŋ sanɣa mi ba baa ba juu wahala ma bunyɪ. Kanɪŋ wahalɪka nan keŋ bunyɪ sɪba hɔgɔnyuutitɪeŋ di ŋaana baa ɔ mɪrɪ yɔagɪbɔ keŋ bunyɪ dene wo, ta ba kaan nyɪŋ bɔ ma.

⁴ Ama tɪ nɪmballɪ, nɪnɪŋ nɪŋ nɪ wo lɪmɪŋ ma, die wɪa tɪ Yɔmɔtɪeŋ kenɪŋ daari kaan keŋ pirigi nɪ sɪba gaaru kenɪŋ.

⁵ Nɪ mana yiwo chaanɪŋ ma vuosi, ta bi yi ŋmɪntɔasi vuosi, tɪ ka yi yun yaa lɪmɪŋ ma vuosi.

⁶ Die wɪa, tɪ da dɔa gɔɔrɪma sɪba vuosi batan di yinene die wo, ama tɪ mɔ tɪ yesime ta mɪŋŋɪ pɔgɪlɪma tɪ gbaŋ.

⁷ Dama yun vuosi di gɔɔra ta batan di nyuo daan a buge.

⁸ Ama tɪnɪŋ nɪŋ tɪ yiwo ŋmɪntɔasi ballɪ ta tɪ mɔ tɪ mɪŋŋɪ pɔgɪlɪ tɪ gbaŋ, ta nagɪ yada aŋaŋ choti a yeegi aŋ ka sɪ sɪba jakagɪkɪŋ, ta bi nagɪ gbatɪtaanɪŋ tamaka a bubi aŋ ka sɪmma sɪba kɔɔtɪ sibubiŋ.

⁹ Nɪmɪŋ die ka vɔari tɪ di ɔ keŋ datɪ tɪ tɪbɪŋ, ama die ɔ vɔari tɪ di tɪ ye gbatɪtaanɪŋ tɪ Yɔmɔtɪeŋ Yisa Masia ma,

¹⁰ wɔnɪŋ die ɔ tuone tɪ kuŋ a kpi, di dɪ yi tɪ kpi yaa tɪ beri tɪ miivoli me ɔ kenɪŋ sanɣa mi, tɪnɪŋ aŋaŋ wa nan lagɪŋ a beri.

¹¹ Die wɪa, nɪ kpaŋŋɪsɪma taŋ ta sunɣime taŋ sɪba nɪ

yinene die lele wo.

Kpatij kpaamij anan waasij

12 Ti nɔballi, ti jɔsa ni di ni vaa ni бага bemme vuodiekemba di tɔnnana ti Yɔmɔtien tɔuma ni jigiri, ta yi ni nɔɔndɔsɔrɔɔ ɔ sien me, ta kpaama ni wa.

13 Ni pɔgɔli ba anan jiluma pam, anan choti ba tɔmaha wia. Ta bemme anan sɔgɔɔbagɔɔ anan tan.

14 Ti nɔballi, ti jɔsa ni di ni kpaama walɔkɔɔtieliɔ, ta kpaamij vuodiekemba di chɔɔnana nmaamɔ, ta sunjime wabiti, ta yalluma suguru anan vuon mana.

15 Ni da yime biaɔ a yuma vuodiekemba di yine ni biaɔ, ama ni vaa an ka yi ni sunsannɔɔ sanja mana di ni yime vuon a yuma tan anan vuon mana.

16 Ni yalluma sɔgɔfaliɔ sanja mana,

17 ta jɔsɔma Nɔmɔ sanja mana,

18 ta waasuma Nɔmɔ wun mana mana ma, dama die Nɔmɔ di yaala, ni yine Masia didɔsɔrɔɔ wia.

19 Ni da kaguma Nɔmɔ Halikasika,

20 ta da bi zetime Nɔmɔ naazɔalɔ wia,

21 ama ni mu ni fali a magɔsɔma jaan mana, ta tuo jadieke di vuonna,

22 ta chɔgɔ nyun biaɔ yiri yiri mana ma.

23 Nɔmɔ vuodieke di yinana ti sɔgɔɔbagɔɔ, yi ni sɔgɔɔɔntieliɔ anan wusie, ta pɔgɔli ni haaliti anan ni

miivoli anan ni nyunbanun ta ni da yalluma biaɔ ti Yɔmɔtien Yisa Masia yinji kienku sanja.

24 Nɔmɔ vuodieke di wana ni nan yi naa, dama ɔ yiwo wusietien.

25 Ti nɔballi, ni jɔsɔma Nɔmɔ a yuma ti gban.

26 Ni waasɔ Masia didɔsɔrɔɔ mana vuon vuon.

27 Ti Yɔmɔtien saan ma man kpaama ni, di ni karun gbanke gie a yi Masia didɔsɔrɔɔ mana.

28 Ti Yɔmɔtien Yisa Masia sunji ni.

Pöoli gban dieke di götuna bule u maagina a yi Tesalonika tun vuosi wonna

1 Manun Pöoli anan Silasi anan Timoti maagina gbanke gie a yia ti Yömtien Yisa Masia didusiri diekemba di benne Tesalonika tun ma ta bi yi ti Chöön Nmün suti wa.

2 Ti Chöön Nmün anan ti Yömtien Yisa Masia sunji ni, ta bi yi ni sugidbagin.

Masia kenin wia

3 Ti numballi, di mu ti waasma Nmün sanja mana ni wia. Ti yi die di vuna mun, dama ni yadaka göta mun ta ni yalla choti dieke anan tan wa di göta pam.

4 Die wia ti gban ti kuule mun ni wia Nmün vuosi jigin. Ti kuule yaa gamma suguru anan yada dieke ni yene yalli ni mugisiku gie me anan ni wahalaka gie me ta beri anan hania naa.

5 Naa daga di Nmün saruya diile yiwo wusie; die wia u nan ken bal di ni mu ni bemme u naari ma; u naari dieke wia ni dinene wahalaka.

6 Nmün nan yi wudieke di muna: u nan vaa vuodiekemba mana di mugisinene ni wo dii wahala,

7 ta u nan gbatu nunt vuodiekemba di dinene wahalaka, ta bi gbatu ti dtan.

U nan yi naa sanja dieke ti Yömtien Yisa di ken nyun arizanna ma a kien anan u malakasi diekemba di yalla yiko ke.

8 Ba nan ken anan bolinyaan di ba datu vuodiekemba di kana ka siba Nmün anan vuodiekemba di kana ka saagi tuo wöwunaha yaa gamma ti Yömtien Yisa ma wa.

9 Banun vuosi mi chöusiku nan di beri yaa gamma haahuu, ta ba kaan gbigi ti Yömtien anan u chuulikpenkruun anan u haguibus nünja,

10 u ken ken daa dieke di u ye julma a nyun u vuosi jigin anan vuodiekemba mana di yine wo yada wa. Ni gban ni nan götu ba ma, dama ni tuo wudieke die ti balla ni wa mun.

11 Die wia ti jöusa Nmün a yia ni mun sanja mana. Ti jöusa wa di u vaa ni burun vuovuna u nünja. Ta bi jöusa wa di u vaa u haguibus sunji ni an ni biagi tun wöwunaha diekemba ni yada di yaalala ni yi wo.

12 Die nan vaa ti Yömtien Yisa saan ye burun ni wia, ta ni dtan ni ye burun u wia, Nmün anan ti Yömtien Yisa Masia zöolunchigla wia.

2

Vuobiaku wia

1 Numballi, yaa gamma ti Yömtien yinji kienku wia anan ti bala ti ken a lagun bemme anan wa wa,

² n yaala n balı nı ta nı da nmaan ma yaa ta che-lime vuosi batan dı balala dı tı Yomutien daari won ken mun wo. Vuon zı ba bala nı dı tunun die tı bala die Nmın naazbalın wobalıka dagın ma, yaa wobalıka ma, yaa gbanın ma.

³ Nı da vaa vuon gaan nı wun mana ma. Dama daari kaan ken ntaala nuzetin sanja wolin ken, sanja dieke vuosi pam dı bala ba ken a zeti Nmın nbarı, ta vuobiaku dian nan ken a nyın yaalin ma; Nmın won san dı v chıssı wa mun.

⁴ U nan ken zeti Nmın jımun anan jımun mana, ta yi v gban sikpen tien dieke dı tanna jadieke mana vuota dı jıanna. U nan ken juu Nmın jımun juoku gban ta wasa v gban Nmın.

⁵ Nı tınsıya dı die n yene bie nı jigiri die n balı wıaha mana mun?

⁶ Ta lele, nı sıba wudieke dı kagınana wa, ama v nan ken sanja dieke Nmın dı sanna dı v ken wo.

⁷ Vuobiati won beri mun ta tuma wobiati lobırun ma, ta wudieke dı yigine be a yallı wa nan dı yallı ba dene a ga tıgı sanja dieke Nmın dı bala v yagı wa a taan.

⁸ Sanja mi wobıayiiru wo nan ken nyın ama tı Yomutien Yisa nan kub wa anan v nıan wun, ta v yınji kienku chuulikpenkpuku bı chıssı wa a gıti.

⁹ Wobıayiiru wo nan ken

anan Sitaani haginun ta yi nmınchıssı mamachi anan dagıti yiri yiri mana dı v gaan vuosi.

¹⁰ U nan ken nagi nmınchıssı yiri yiri mana a gaan vuodiekemba Nmın dı bala v chıssı wa. U nan ken chıssı ba dama ba kana ka yaala wusie dieke dı bala ka gbatı ba a taan ta zetike wıa.

¹¹ Die wıa Nmın dı vaa nmınchıssı haginun dı tuma ba ma ta ba yie wudiekemba dı kana ka yi wusie yada.

¹² Nmın nan daansı chıssı vuodiekemba dı kana ka yi wusieke yada ama ta yaala wobiati yiile he.

Nı zie ken ken

¹³ Tı numballı, nıun vuodiekemba tı Yomutien dı chone naa, dı mu tı waasıma Nmın sanja mana nı wıa, dama Nmın won nbarı nı piiliku me mun dı nı ye gbatıtaanın. Die nı yiwo wusie wıunaha yada mun, ta v Halıkasıka dı bı yi nı kası, die wıa nı ye gbatıtaanıku.

¹⁴ Die tı muşlına wıunaha a yı nı wa wıa Nmın dı wa nı dı nı bemme vıunın sıba tı Yomutien Yisa Masia dı benne vıunın dene wo.

¹⁵ Die wıa tı numballı, nı munı zie ken ken ta munı pıgılı wusie diekemba tı dagına nı wa tı wobalıka ma anan tı gbanı ma wa.

¹⁶ Tı Yomutien Yisa Masia gban gban anan tı Chıon

Ŋmɔŋ vuodieke dɔ chone tɔ ta sunŋi tɔ a yɔ tɔ sɔgɔɔbagɔ dieke dɔ wone kpatɔkɔ aŋaŋ tama dieke dɔ vuɔŋna ɔ zɔɔlnchɔgɔla wɔa wa,

¹⁷ vaa nɔ sɔgɔtɔ hagɔrɔma ta yɔ nɔ hagɔrɔŋ, aŋ nɔ biagɔ balɔma wudieke dɔ vuɔŋna ta bɔ yime wudieke dɔ vuɔŋna.

3

Nɔ jɔɔsɔma Ŋmɔŋ a yɔma tɔ

¹ Tɔ nɔmballɔ, ka kpatɔŋ yiwo naa, nɔ jɔɔsɔma Ŋmɔŋ a yɔma tɔ, dɔ tɔ Yɔmɔtɛŋ wɔvuunaha nan ye jata lagɔ lagɔ ta yese jɔlɔma sɔba die ka yene jɔlɔma nɔ jigɔŋ dene wo.

² Ta bɔ jɔɔsɔma dɔ ɔ vuɔarɔ tɔ a nyɔŋ vuɔbiatɔ nuusi me, dama daa vuɔŋ mana yine wɔvuunaha yada.

³ Ama tɔ Yɔmɔtɛŋ yiwo wusietɛŋ, ta nan yɔ nɔ hagɔrɔŋ ta gbarɔ nɔ aŋ Sitaani kaanŋ yɔ nɔ wɔŋ.

⁴ Tɔ Yɔmɔtɛŋ wɔa tɔ yaa yada dɔ nɔ yie wudieke die tɔ bala nɔ wa, ta nan dɔ yie die saŋŋa mana.

⁵ Tɔ Yɔmɔtɛŋ wo sunŋi nɔ aŋ nɔ sɔmma Ŋmɔŋ dɔ chone tɔ dene, ta bɔ sunŋi nɔ aŋ nɔ yallɔma hanɔa dieke Masia dɔ yɔna tɔ wa.

Dɔ yiwo talasɔ dɔ vuɔŋ mana tɔma tɔɔma

⁶ Tɔ nɔmballɔ, tɔ Yɔmɔtɛŋ Yisa Masia saanŋ ma tɔ bala nɔ naa, nɔ vuɔarɔ nɔ gbanŋ a nyɔŋ tɔ nɔmballɔ diekemba dɔ yalla walɔnkɔpasɔ ta ka dɔ kpaanŋ dieke die tɔ yɔna nɔ wa.

⁷ Nɔ gbanŋ gbanŋ nɔ sɔba vuɔŋ dɔ nɔ mɔ nɔ yiwo wudieke die tɔ yine wo. Die tɔ wo walɔnkɔpasɔ saŋŋa dieke die tɔ benne nɔ jigiri.

⁸ Die tɔ ka tuo sunŋiŋ a nyɔŋ vuɔŋ jigɔŋ ta ka tunye. Ama die tɔ tɔma mɔŋ ta sɔa walɔŋ, ta tɔma yunŋ aŋaŋ ŋmɔntɔbasɔ mana amɔ tɔ kaanŋ yɔ chiiti a yɔ nɔ wɔnyɔ mana.

⁹ Die tɔ ka yie naa dɔ dagɔ sɔba tɔ wo yiko dieke tɔ baanŋ pasɔ dɔ nɔ sunŋi tɔ, die tɔ yie naa, dɔ ka yɔ dagɔtɔ a yɔ nɔ aŋ nɔ dɔa.

¹⁰ Die tɔ yene bie nɔ jigiri, die tɔ baltɔ nɔ dɔ, “Vuodieke nɔŋ mana dɔ kana ka yaala tɔɔma, die vuoke ka mɔ ɔ dɔii.”

¹¹ Tɔ bala naa dama tɔ wɔŋya mɔŋ dɔ vuosi batanŋ benne nɔ sɔŋ ta yaa walɔnkɔpasɔ, ba ka yie wɔŋ mana ntaala ba jume vuosi wɔa ma.

¹² Tɔ Yɔmɔtɛŋ Yisa Masia saanŋ ma tɔ bala ba ta kpaama ba dɔ ba vaa ba бага bemme ba gbanŋ gbanŋ ba tɔɔma ma, aŋ ba bemme sɔmm ta dime ba gbanŋ ba walɔŋ.

¹³ N nɔmballɔ, nɔŋ nɔŋ nɔ da gbalɔgɔma aŋaŋ vuɔŋ yɔile.

¹⁴ Dɔ yɔ vuɔŋ dɔ ka saagu a yɔ wudiekemba tɔ bala gbanŋkɔ gie me wo, nɔ yigi nɔ gbanŋ aŋaŋ die vuoke, ta nɔ бага da bemme ɔ ma, aŋ ɔ dɔii viivi.

¹⁵ Ama nɔ da bemme aŋaŋ wa sɔba nɔ dataanŋ, ama nɔ kpaanŋ wa sɔba nɔ nɔmbɔa.

Kpatij waasij

¹⁶ Tɪ Yɔmɔtien vuodieke dɪ yɪnana tɪ sɔgɪɔbagɪkɔ yɪ nɪ sɔgɪɔbagɪ sɔŋŋa mana aŋaŋ wɔwɔ mana ma. Tɪ Yɔmɔtien bemme aŋaŋ nɪ mana.

¹⁷ Manɪ Pɔɔli maaginana kpatɪkɔ gie aŋaŋ n gbaŋ gbaŋ n nuuŋ a waasa nɪ naa. N gbaŋtɪ mana siara wɔnna; n maaga a kpata n gbaŋtɪ naa.

¹⁸ Tɪ Yɔmɔtien Yisa Masia sɔŋŋi nɪ mana.

**Pɔɔli bumbɔŋaŋ
gban dieke die ɔ
maaguna a yi
Timoti
wɔnna**

1 Manɔŋ Pɔɔli yiwo Yisa Masia tɔntɔntɔ, dama ti Gbɔgbatitaantɔ Nabadie Nɔmɔŋ anan Yisa Masia, vuodiekemba di yine ti tamaha yɔna mɔŋ nɔan anan nɔŋŋmɔna;

2 man maaga gbanƙu gie a yɔa fɔnɔŋ Timoti, vuodieke di yine n bɔa wusie, ti yadaka gie wɔa. Ti Chɔɔŋ Nabadie Nɔmɔŋ anan ti Yɔmɔtien Yisa Masia sunɔŋi fɔ, ta chɔŋi fɔ zɔɔɔŋ, ta bi yi fɔ sɔŋɔfɔɔɔŋ.

*Yaa gamma ŋmɔnchɔbɔtielin
wɔa*

3 N yaala fɔ bemme Efesusi me sɔba die n wone kpaan fɔ dene wo, sanɔŋa dieke die n benne sien me a gara Masedonia tɔŋgban ma wa. Kpaan vuodiekemba di benne mi ta daga ŋmɔnchɔbɔti dagɔku di ba vaa.

4 Balɔ ba di ba vaa ba chɔɔŋkɔɔla nandagaha anan ba maarɔŋ maarɔŋ saaraha wudieke di yalla nɔnhagɔŋ kien wo. Naa ka sunɔŋe vuon ɔ biagɔ tɔma Nɔmɔŋ tɔɔma. Nɔmɔŋ tɔɔmaha gie nan biagɔ tɔŋ du yi vuon di yaa yada anan Nɔmɔŋ.

5 Mɔ fɔ dagɔ wa vuosi an yallɔma wusie choti dieke

di nyɔnana sɔŋɔfɔɔɔŋ anan sɔŋanyile vɔna anan wusie yada ma.

6 Vuosi batan vaa wa naa ta ga juu gaanwɔbalɔka ma.

7 Ba yaala ba yiwo Nɔmɔŋ mɔraha didagɔŋ, ama ba zi ba gban gban ba nɔan wɔbalɔka chɔan, ta bi ka sɔba wudieke ba balala anan nɔŋŋmɔna wa chɔan.

8 Ti sɔba a baari mɔraha vɔna mɔŋ du yi vuon di mɔŋŋi a diha sɔba a dagɔna die wo.

9 Di mɔ ti tɔnstɔ di ba ka zien mɔra vuonɔna wɔa, ama ba zie wo vuodiekemba di kana ka diha wɔa, anan tɔbihagɔŋtielin anan vuodiekemba di kana ka di Nɔmɔŋ anan wɔbiayiirin anan vuodiekemba di kana ka jɔama Nɔmɔŋ anan vuodiekemba di kana ka chɔga Nɔmɔŋ vuosi anan vuodiekemba di kana ka yɔa Nɔmɔŋ julɔma wa wɔa anan vuodiekemba di kɔnana ba chɔalɔŋ anan ba nɔlɔŋ anan vuotakɔɔla,

10 anan hɔgɔkpaan yaalɔŋ yaa daakpaan yaalɔŋ anan vuodiekemba di yalla lɔla a dɔaga anan ba dembin chanchaalɔŋ anan vuodieke di gaarɔnana vuosi a daa anan ŋmɔnchɔbɔtielin anan vuodiekemba di dinene ŋmɔnchɔbɔti siara anan vuodieke nɔŋ mana di kana ka di wusie dagɔku wɔa.

11 Masia wɔbalɔki vɔna diekemba di dagɔnana Nabadie Nɔmɔŋ die di faasɔna a vɔna ta mɔ birɔŋ dene wo gban daga die; ta wɔnɔŋ

Nabidie N̄m̄ūj die naḡūna a ȳi n nuusi me ta māj m̄ūbla.

*Yaa gamma N̄m̄ūj
z̄ōl̄in̄ch̄iḡīla w̄ia*

¹² N waasa t̄i Ȳōm̄ōt̄iēj Ȳisa Masia, w̄ōn̄ūj ɔ ȳīna m̄ūj hāḡūr̄ūj n t̄ūm̄aha gie me. N waasa wa dama ɔ ȳi m̄ūj yada ta v̄ōār̄i m̄ūj a ȳi ɔ t̄ūm̄aha ma d̄i n t̄ūj a ȳi wa,

¹³ ān̄āj die n ɲaana bala a ch̄ūsa ɔ sāāj, ta die mugise ɔ vuosi ta die z̄īa wa mana, ama N̄m̄ūj die ch̄īḡi m̄ūj wa z̄ōl̄ūj, dama die n ka yiwo yada, die w̄ia ta ka s̄ība wudieke n yinene.

¹⁴ Ta die t̄i Ȳōm̄ōt̄iēj Ȳisa d̄i kēj ch̄īḡi m̄ūj z̄ōl̄i dieke d̄i wone naamāḡīs̄ūj, ta vaa māj ȳi wo yada ta cho n chanchaal̄ūj.

¹⁵ W̄ūr̄i gie yiwo wusie am̄ū t̄i tuoke ta ȳi yada d̄i Ȳisa Masia die kēj t̄ūj̄ḡbān̄ka gie me d̄i ɔ ḡbāt̄i w̄ōb̄īāȳīir̄īj a tāāj m̄ūj, ta die n w̄ōb̄īāt̄i die t̄īanna w̄ōb̄īāȳīir̄ībe mana,

¹⁶ ama N̄m̄ūj die ch̄īḡi m̄ūj wa z̄ōl̄ūj, mān̄ūj vuodieke die d̄i yine w̄ōb̄īāt̄īt̄īēl̄īj̄ jak̄ūs̄ūj ta dii suguru pam ān̄āj m̄ūj, d̄i ka ȳi siaria a daḡi vuodiekemba d̄i bala ba daans̄i yiwo yada ta ye mi-ivoli dieke d̄i wone kpat̄īk̄ū.

¹⁷ Vuosi b̄īr̄īma Naakpen̄k̄p̄ūt̄ī dieke naār̄i d̄i wone kpat̄īj ta w̄ōn̄ūj ɔ ka kpie wo. Vuon̄ ka yese wo ta w̄ōn̄ūj ɔ yine N̄m̄ūj bal̄ūjka. Vuosi b̄īr̄īma wa ta ȳīma wa j̄īl̄īma yaa gamma haahuu. Wusie.

¹⁸ N b̄ūa Timoti, n naga kpaan̄k̄ū gie a yie f̄ū nuusi me. Kpaan̄k̄ū gie s̄ū s̄ība wudieke N̄m̄ūj naaz̄ūbāl̄ība die d̄i wone a bal̄i yaa gamma f̄ū ma wa. Vaa w̄īaha gie ȳi f̄ū dem̄b̄īs̄īn̄āj̄ jāāj āj f̄ū m̄ūj̄ūi a waḡi.

¹⁹ Yall̄īma f̄ū yadaka ān̄āj s̄ūj̄ān̄ȳīle v̄ūn̄ūj ta t̄ūma wudiekemba f̄ū s̄īb̄īna d̄i a yiwo t̄ūn̄v̄ūna. Vuosi bat̄āj ka saagi naa die yine ba taar̄i nȳūj ba yadaka sien̄ me mana mana.

²⁰ Ba bat̄āj yine Himinu-usi ān̄āj Alekizanda, mān̄ūj n naḡūna ba a ȳi Sitaani nuusi me d̄i ɔ mugisi be. Naa nan daḡi ba ȳīāj āj ba vaa N̄m̄ūj sāāj ch̄ūs̄ūj.

2

Yisa d̄i d̄īs̄ūr̄īj̄ īām̄ūj w̄ia

¹ Wudieke d̄i yine talas̄i yiwo naa, n̄i j̄ūs̄ūma N̄m̄ūj a ȳīma vuon̄ mana. Ta j̄ūs̄ū wa d̄i ɔ sūj̄i be ta b̄i ȳi alibarika a ȳi ba mana, ta waas̄īma wa ba mana w̄ia.

² N̄i j̄ūs̄ūma N̄m̄ūj a ȳīma naal̄ūj ān̄āj vuodiekemba mana d̄i yalla yiko am̄ū t̄i nan d̄i beri s̄ōm̄m̄ ān̄āj s̄ūḡf̄īal̄ūj ta m̄ūj̄ūi beri s̄ība vuodiekemba d̄i ch̄īḡīnāna N̄m̄ūj ta yime wudieke d̄i m̄ūna a ȳīma t̄i chanchaal̄ūj.

³ Naa v̄ūna ta nanna t̄i ḡb̄āt̄īāān̄t̄ū N̄m̄ūj s̄ūj,

⁴ w̄ōn̄ūj ɔ yaala vuota mana ye ḡb̄āt̄īāān̄ūj ta kēj s̄ūm̄ma wusieke.

⁵ Dama N̄m̄ūj bal̄ūm̄ūj bene, ta nūp̄ōōn̄ūḡūs̄ū yiwo vuobal̄ūm̄ūj a bie N̄m̄ūj

añanj vuota sũnsũnj, die vuoke yine Yisa Masia,

6 wũnũnj die Ƴ nagũna Ƴ gbanj a yi kaabũnj dũ Ƴ gbatũ vuota mana a nyũnj wobiatũ añanj kunj me, Njũnj die dagũ tũ naa sanjja dieke dũ mũna.

7 Naa wĩa Njũnj dũ vũarũ mũnj dũ n yi Masia tũntũntũ añanj dũdagũrũ, ta mũbũlũma wũvũũnaha a yũma vuodiekemba dũ kana ka yi Juu vuosisi, a dagũma ba wũnũnj Masia wudieke dũ yine wusie wo dũ ba yi yada. Wudieke n balala yĩa nũ naa, daa njũnchũbũsũ manj chũba, ka yiwo wusie.

8 N yaala nũ jũbũsũma Njũnj sanjja dieke nũ kenj a lagũnj dũ nũ jĩanj Njũnj. Vuodiekemba dũ senne yi sũgũyĩalũntielĩnj ta wo sũnyũrũnj yaa nũnhagũrũnj nan biagũ a kũtũ ba nuusi njũnjũsikpenj a jũbũsũ Njũnj.

9 N bũ yaala hũgũba yallũma yĩanj yaa gamma ba garũtũ jĩgĩnj ta mũnjũ bũbũma sũba Yisa dũdũsũrũnj dũ mũna ba bũmma die; ba da bũbũma ba sikpenj zoosi añanj ligire pam yaa a bũbũma garũtũ diekemba ligire dũ faasũna a tũa pam yaa nyieleeti yaa nuupirinj diekemba ba wũnsũna añanj salũma; daa naa bala ka yi ba vũnj ma;

10 ama ba yime wũvũũna a yũma ba chanchaalũnj sũba hũgũ diekemba dũ balala dũ ba jũama Njũnj dũ mũna ba yi dene.

11 Hũgũba bemme sũmm ta sũũnj ba gbanj tũjgbanj ta

bũgũrũma.

12 Manũnj n ka saagũya dũ hũgũba dagũma yaa yallũma yiko dembisi ma; ba mũ ba bemme sũmm ta da balũma wĩa nũ kenj lagũnj dũ nũ jĩanj Njũnj.

13 Dama Njũnj die wolĩnj a naanj wa Adami ta ka kũvanj chaanj die Ƴ naanj Evi.

14 A bũ gutũ, Sitaani die biagũ a gaanj wa Evi ta Ƴ chũbũsũ Njũnj mũraha, daa Adami.

15 Ama dii yi ta hũgũ dũ yie Yisa yada ta cho vuosi, ta yi sũgũyĩalũntienj ta beri beri dieke dũ mũna, Njũnj nan gbatũ wa a taanj Ƴ maarũnj ma.

3

Yisa dũdũsũrũnj nũnjandũsũrũnj

wĩa

1 Wũrũ gie yiwo wusie, dũ dembinj dieke dũ yaala Ƴ yi Yisa dũdũsũrũnj nũnjandũsũrũ, dũ yiwo tũnũvũũnj Ƴ yaala.

2 Dũ ka mũ dũ Yisa dũdũsũrũnj nũnjandũsũrũ yallũma wobianj mana.

Ƴ mũ Ƴ yallũma hũgũbalũmũnj nyũna ma,

ta mũnjũ a pũgũlũ Ƴ gbanj,

ta yi yĩantienj,

ta mũnjũ beri;

Ƴ mũ Ƴ yi vuodieke dũ biagũna a tuose chaanj Ƴ tĩgĩnj me,

ta biagũ daga vuosi Njũnj wĩa,

3 ta da bũ yi vuodieke dũ nyunene daanj a buge,

ta daa yaalũma watũ añanj waagũnj,

ama ta bemme sũmm,

ta da faasi chome ligire pam.

4 U mu u yiwo vuodieke
di biagina a pogila
u gbanj gbanj u den
vuuu,

ta yi u balli di saaga a yia
wa,

ta yia vuosi juluma.

5 Dama du yi vuonj di ka siba
u baanj pogili u gbanj
gbanj u den die,

laha u baa u yi a pogili Nmuj
vuosi?

6 Di yiwo talasi di u yi
vuodieke di wone a
duasa Yisa Masia a
yvasi;

daa die u nan kenj koti u
gbanj ananj kalinbaani,

ta ye tibi datuj siba Nmuj die
di datina Sitaani tibuj
die wo.

7 Di mu u yiwo vuodieke,
vuodiekemba di kana
ka du Yisa Masia gbanj
di baanj nan baari di u
berinj vuna,

amu u kaanj juu viivi me anj
Sitaani chachabi kaanj
yigi wo.

*Yisa didusuru susunjiuru
wua*

8 Ka bi yiwo talasi
di Yisa didusuru
susunjiuribe gbanj
yalluma berivuuu,

ta bi yi wusie bibalitu;
ba da faasi nyume daanj
pam,

yaa a faasi chome ligire
pam.

9 Ba mu ba muji a pogili
yada dieke Nmuj di
yuorine a dagi ba wa
anj sogyialuj.

10 Di yiwo talasi di ba wolinj
magisi ba a ye;

du yi ba wo wuu mana ba
magisku ma ba nan
biagi tuma a sunje
Nmuj tuumaha.

11 Di yiwo talasi di
ba hoguba gbanj yalluma
beri vuuu, ta da yi
vuodiekemba di gaarinana
vuosi kuasi, ta muji pogili
ba gbanj, ta yi vuodiekemba
ba yine yada di ba nan biagi
yi wuu mana vuuu vuuu.

12 Di yiwo talasi di
Yisa didusuru susunjiuru
yalluma hogobalumu, ta
biagi pogila u balli ananj u
den mana vuuu.

13 Masia didusuru
susunjiuribe diekemba di
mujiuna tuma tuumaha,
banuj ba nan ye juluma pam
a nyuj Masia didusuru ananj
Nmuj jigij ta nan biagi
a bal ananj dembisi yaa
gamma ba yine Yisa Masia
yada die wo.

*Pooli di bala yaa gamma
wusie dagiku dieke Nmuj die
di yuorine a dagi*

14 N maaga gbanju gie a
yia fu muj, ama n yaa tama
di n nan kenj ye fu daraa ale
wa gie nuanj.

15 Ama du yi manj kenj a
yvasi, gbanju gie nan vaa
ni summa ti muu ti be-
mme die Nmuj vuosi sunsu
vuodiekemba die wuuu Mi-
ivoli tienj Nabidie Nmuj die
di vuarina wa. Banuj ba
pogiluna wuuu dieke di
yine wusie wo, ta zie gbari
ha.

16 Di yiwo wusie di Masia
wudieke Nmuj di yuorine a

dagı tı naa faası yaa hagırın mıj:

Die ı keñ nyıñ mıñ anañ nyıñgbanıñ,

Ñmıñ Halıkasıka die dagıya dı ı berıñ vına;

ta malakasisi die dı ye wo.

Ta vuosi die dı muılı ı wıa a yi buurıñ mana,

die ba yi wo yada dına ka gie me,

ta Ñmıñ die dı keñ kóti wa a ga arızanna ma ta ı ye bıurıñ.

4

Ñmıñchıbıstı dıdagırın wıa

¹ Ñmıñ Halıkasıka senne daga yaalıñ ma dı sanña kienene, vuosi batañ nan daansı vaa Masia wıurı gie, ta saagı yi jumbiatı diekemba dı bala ba gaan ba wa, ta bı dı Sitaani dagıku.

² Vuodiekemba dı dagına gıgaantıñ dagıku gie, chıba ñmıñchıbıstı ta ba sññanyile ka bı mugisi be ka wıa sıba vuon dı ñaana molı anañ jatuoııñ dene ta ka bı chıga ka.

³ Die vuosisi daga dı dembin yallıñ anañ hogı faarın ka vına, ta nyındiike a tañ ka vına anañ diile; ama tıurıñ vuodiekemba dı sıba Masia wusieke ta yi yada naa, tı sıba a baarı Ñmıñ naanna jaan mana dı vuosi waası wa a ma ta diihe.

⁴ Jadieke nıñ mana Ñmıñ dı naanna vına mıñ ta yi nyındiike; tı yıma wa anwaası a ma ta dii, a vına

anañ diile; tı daa zetime a kaanı gbanı,

⁵ dama Nabidie Ñmıñ baarı a mana vına; tı ñaana jıusa wa ta waası wa wa ñaana vasa nyındiikehe dı vına.

Tıntıntı vıurı wıa

⁶ Dı yi fı nagı kpaanjı gie a yi Yısa Masia dıdıurıñ chanchaalıñ, nan yi ı tıntıntı vına tienı, nan dagı dı bıurıñ a nyıñ wa tı yada dagıtı anañ kpaan vınaaha fı dına wa.

⁷ Vıarı fı gbanı a nyıñ ñmıñchıbıstı nandaga diekemba dı kana ka nyıñ Ñmıñ jıgıñ; a wo nyıarı; ama bıgırıma Ñmıñ chaanıñ berıñ anañ nıññmına.

⁸ Tıuma bıgırı dieke dı gıtınana nyıñgbanıñ hagırın yaa nyıarı bıta mıñ ama chaanjı bıgırın faası yaa nyıarı jaan mana ma, dama ka yıa nyıarı tıñgbanıka gie me lele wo gie anañ arızanna ma sanña dieke dı kienene.

⁹ Wıurı gie yiwo wusie amı tı tuoke a dii.

¹⁰ Tı mıa mıñ ta tıma anañ nıññmına, dama tı yaa tama Miivolitienı Nabidie Ñmıñ ma, wıonıñ ı yine vuonı mana Gbıgbıtıtaantı ta nan gbıatı vuodieke nıñ mana dı yine wo yada.

¹¹ Dagı ba ta kpaanı vuonı mana dı ba yime wudieke fı balala wa gie mana.

¹² Da vaa vuonı daansı fı yıurı fı yine dalıakıñ wıa, ama vaa ta fı balıñ anañ fı

berinj ananj fu choti ananj fu yada ananj sɔgɔyɔalɔj berinj dagɔma Masia dɔdɔsɔrɔj dɔ mɔna ba bemme die.

¹³ Nagɔ fu sanja mana ananj fu hagɔrɔj a karɔmma Nɔmɔj gbanƙu yaalɔj ma ta dagɔma a chɔasɔ ta mɔblɔma Masia wɔaha a ga tugɔ sanja dieke n baa keɲ.

¹⁴ Da daanj ma Halƙasɔka piini dieke dɔ benne fu sɔku ma wa; Nɔmɔj die yɔ fu piinike sanja dieke Nɔmɔj naazɔbalɔba dɔ bala fu wɔa ta nyɔŋkɔraha die dɔ nagɔ ba nuusi a dɔsɔ fu ma wa.

¹⁵ Nagɔma fu sanja mana a yime naa ananj nɔŋŋmɔna amɔ vuɔŋ mana nan ye fu bɔrɔnana dene Yisa tɔɔma ma.

¹⁶ Sɔmma fu berinj ananj wudiekemba fu dagɔnana wa. Mɔŋŋɔ pɔgɔlɔ dagɔku gie, dama dɔ yɔ fu pɔgɔlɔha nan gbatɔ fu gbanj ananj vuodiekemba fu dagɔnana wa a nyɔŋ Nɔmɔj sarɔya diile me.

5

Timoti tɔɔma ananj Masia dɔdɔsɔrɔj wɔa

¹ Da galɔma daajakɔɔŋ mana, ama kpaama wa sɔba fu gbanj gbanj fu chɔa, yallɔma dalɔvakaha sɔba fu gbanj gbanj fu numballɔ,

² ta yallɔma hɔgɔ nyɔŋkɔraha sɔba fu nɔlɔj, ta bemme ananj hɔgɔlɔabaha sɔba fu taalɔj ananj sɔgɔyɔalɔj.

³ Yɔma kpihɔgɔ diekemba dɔ senne bie ba nyɔna ma jɔlɔma ananj sunjɔj,

⁴ ama kpihɔgɔ dieke dɔ yalla ballɔ yaa haagɔsɔ, ɔ ballɔlɔ yaa haagɔsɔsɔ mɔ ba piili a bɔgɔrɔma ba ŋmɔŋchɔgɔla tɔɔma a wolɔj a daansɔma ba tiginj vuosi, naa nan vaa ba tielɔj gbanj dii ba wubinj nyɔbarɔ, dama die Nɔmɔj dɔ yaala.

⁵ Kpihɔgɔ dieke dɔ senne mɔ sunjɔj yine vuodieke dɔ wone vuosi. Wɔnɔj ɔ yaa wa tama Nɔmɔj ma ta jɔɔsa wa sanja mana yuɔj ananj ŋmɔntɔasɔ dɔ ɔ sunjɔ wo.

⁶ Ama kpihɔgɔ dieke dɔ yinene ɔ dɔŋŋɔ wɔŋ kpɔi mɔj ta ye bie ɔ mɔsɔ ma.

⁷ Yɔma ba kpaanƙu gie anj ba dɔmaha amɔ ba kaanj dɔ yaa wɔbɔanj.

⁸ Vuodieke dɔ kana ka daansa ɔ maarɔj, a tɔan a mana ɔ tiginj vuosi, ɔ ka mɔŋŋɔ dɔ yadaka; ta vuodieke dɔ kana ka yɔ Masia dɔdɔsɔrɔj gbanj dɔ tɔan wa.

⁹ Da bɔsɔma kpihɔgɔ diekemba dɔ kana ka kɔrɔj tɔan bɔna banjɔsɔ-yɔaba a gɔtɔma kpihɔgɔba bɔsɔku ma. A bɔ gɔtɔ ɔ mɔ ɔ yiwo vuodieke die dɔ yalla chɔrɔ balɔmɔj,

¹⁰ ta ba sɔba wa dɔ ɔ yiwo vuodieke dɔ tɔnnana tɔnɔna: sɔba ballɔ mɔŋŋɔ wubinj, ta tuose chaanɔj ɔ tiginj me, ta yie sɔŋŋ-n-gbanj tɔɔma a sunjɔ ɔ Masia dɔdɔsɔrɔj chanchaalɔj, ta sunje vuodiekemba dɔ benne wumugisike me, ta bɔ

yi vuodieke di naguna u gban mana a yi tunvuna yiile me.

¹¹ Ama da nagi kpihogu abaha a gutuma kpihoguba bisiku ma dama sanja dieke ba ken yaa lola di ba yalli chullu ba njan zeti Masia mu,

¹² ta gobi nua dieke ba yina wa wa ta juu bian ma.

¹³ A bi guti ba njan chussa ba sanja ta ka yaala tsuma, ama ta didia gara tige tige ta bugira kvagaaru, ta juo vuosi wia ma, ta didia bala wudiekemba di kana ka mu di ba bal.

¹⁴ Die wia manu n tu nan di yaala kpihogu diekemba di yene ka kuruya wa yalli chullu a muri balli ta daansuma ba den, amu ti dataasi kaan ye sien a bala wobiati yaa gamma ti ma,

¹⁵ dama kpihoguba batan won yinji a di Sitaani mu.

¹⁶ Ama du yi ta hogu dieke di yine Masia didusuru di yaa kpihoguba u tigin me, u mu u muji daansuma ba, ta da nagi ba chiidansa a chiime Masia didusuru, amu ba nan biagi a muji daansuma kpihogu diekemba di benne ba nyuna ma.

¹⁷ Masia didusuru nyukura diekemba di mujiuna a tuma ba tuma wa mu vuosi yima ba jilima anan tune vuru; ta vuodiekemba di musuna Masia wia ta daga ba a chias, banu ba faasuna mu anan jilima anan tune vuru,

¹⁸ dama di maagya Nmu

gbanku su di, "Naakvaku di tba zaa ta zaabie di nyunna, daa bobu ka nuan", ka bi maagi di, "Tuntuntu mu u tuo u tune."

¹⁹ Du yi vunu di bal di nyukura wonyi yi wu, daa vaa fu бага bemme ka ma, ntaala siara vuosi yi vuosi bale yaa bataa.

²⁰ Vuodiekemba di yinene biabu, galu ba vuosi su, amu vuotialikaha nan di chiga nmaamu.

²¹ Nabdie Nmu anan Yisa Masia anan wunu Nmu malakasi nuja man ya fu kpaanku gie anan nujuna, di fu tuo dagiku gie ta daa lugime fu wu mana ma.

²² Daa yime lagu lagu di fu nagi fu nuusi du vuonu ma an u yi Masia didusuru nujandusuru. Daa nagima fu nuu a lume vuosi wobiati ma; ama muji pogi fu gban.

²³ Fu kana ka hagu sanja mana wa, daa nyume nyaan nyuna ma, ama njan nyu daan bita an bu sunji fu nyuutiti.

²⁴ Vuosi batan tumbiati won du wa yaalu ma ta ba ye ka dii ba saruya; ta vuosi batan tumbiati nan daansi nuu yaalu ma ba saruya diile kuvu.

²⁵ Tunvuna gban yiwo die, a tan nuu wa yaalu ma, ta nyindiekemba di kana ka nuu yaalu ma gban di kaan biagi lobu.

6

¹ Du yiwo talasi di

vuodiekemba mana dı yine yɔŋɔsı yuma ba tielin jiluma, amɔ vuon kaan balı wɔbıan yaa gamma Nɔmıy ma anan tı dagıku.

² Yɔŋɔsı diekemba tielin dı yine Masia dıdusırıba daa vaa ba julma yıla dı ba yine ba nımballı wıa, ama dı yiwo talası dı banıy ba faası tuma vıunıy, dama vuodiekemba dı yenene ba tɔbmaha nyɔarıka yiwo ba Masia dıdusırıy chanchaalıy ta ba cho be.

Ligire choti wıa

Dı yiwo talası dı fı dagıma ta mɔblıma wıaha gie.

³ Vuodieke nıy mana dı dagınana dagıgaan ta ka saagi a yi tı Yɔmɔtien Yısa Masia nɔawıaha anan tı jıanķu dagıku,

⁴ suuliye mıy anan kalinbaani ta ka sıba wıy, ta bı yallı nınhagırıy anan waagıy lɔla yaa gamma wɔbalıka chıası, ta naa yaa wa sɔgıbıan anan waagıy, anan vuosi zıala anan wɔbıstıbıstı,

⁵ anan nınhagırıy sanıya mana vuɔbıatı jıgıy. Banıy ba sɔgıtı ka mıyıtı tuma, ta ba bı wo wusieke. Ta bı yile dı Nɔmıy dıusıy nan yi vuon yi nyintıtıy.

⁶ Dı yi vuon nine dı suuli jadieke ɔ yalla, Nɔmıy jıanķu sen yie vuosi dı yie nyinti-tielıy,

⁷ dama die tı ka yaa jaan mana a ken dına ka gie me,

ta tı kaan bı nyıy ka ma anan jaan mana.

⁸ Die wıa dı yi tı yaa nyindiike anan garıtı tı vaa tı nine suulihe,

⁹ dama vuodiekemba dı yaalala ba bırıy lıgıretıelıbe, banıy ba junene magısıy ma, anan chachabı ma, ta yaa gaanlɔla anan lɔlɔbıatı diekemba dı chıusınana vuosi ta vasa ba nanna yɔrı wa.

¹⁰ Lıgıre yaalıy pam yiwo wɔbıatı yırı yırı pıılın. Vuosi batan nagı wa ba gban a yi lıgıre yaala ma die wıa ba vaa yadaka sieku ta ka bı yi Yısa yada, die wıa ba yese sɔgıchıusıy yırı yırı ba faasına a yaala lıgırehe wıa.

Wagıma waagi vıunıy yaa gamma Yadaka wıa

¹¹ Ama fıunıy Timoti, yiwo vuodieke dı yine Nɔmıy vuon, dı vına dı fı vɔarı fı gban a nyıy wıaha gie mana ma, ta fı kpanıy fı gban a yime wudieke dı nannana Nɔmıy sɔy ta bemme sıba wɔnıy. Yallıma yada, anan choti, anan hanıa ta bemme sɔmm.

¹² Kpanıy fı gban ta wagıma waagi vıunıy yaa gamma yadaka ma, ta pɔgılıma miivoli dieke dı wone kpatıy wa; Nɔmıy die dı wana fı mıy ta fı tuo miivolike sanıya dieke die fı yına fı gban gban siara vıunıy, vuosi pam nıyıya wa.

¹³ Ta lele n wa yaala fı yı wa nɔan Nɔmıy nıyıya vuodieke dı yınana jaan mana miivoli, anan Yısa Masia vuodieke die dı bala

yı Pontiwosi Paliti anaj nıññına yaa gamma ɔ yada ma yaalɔ ma wa.

¹⁴ Yı nɔan dı fɔ nan dıdı wudiekemba mana n yına fɔ wa amɔ vuon kaan galɔ fɔ, a ga tɔgı sanja dieke tı Yɔmɔtien Yisa Masia dı bala ɔ yinji keñ wo.

¹⁵ Nabadie Nmun dieke tı birınana wa, wɔnɔ ɔ nyına yine jakɔn, ta yi naakpuma mana dıan Naan, ta bi yi nyɔkɔra mana jakɔn, wɔnɔ ɔ bala ɔ vaa Yisa Masia yinji keñ sanja dieke dı mɔna.

¹⁶ Nabadie Nmun nyına ma kana ka kpie; ɔ bie wo chaankpenkpɔn dieke vuon dı kana kaan biagi a gbigi mi; wɔnɔ ɔ yiwo vuodieke vuota dı yene ka yeye yaa a nan biagi ye wo; wɔnɔ ɔ mɔna birɔn ta ɔ hagarɔn nan dı beri yaa gamma haahuu. Wusie.

¹⁷ Kpaan vuodiekemba dı yine nyintitielin tɔngbanka ma wa dı ba daa nɔguma ba nyɔra yaa nagı ba tama a yi a ma, dama die nyinti yiwo bulɔgıɔn, ama balı ba dı ba yalluma ba tama Nmun ma, wɔnɔ ɔ yine nyintitien ta yıa tı jadieke mana tı yaalala dı tı tuome ta bemme anaj sɔgıfalɔ.

¹⁸ Kpaan ba dı ba tɔma tɔnɔna, ta ba tɔnɔnaha faası dalama ta yi vuodiekemba nuusi dı turınana anaj piini yıla.

¹⁹ Die nan yi an ba yalluma nyinti arızanna ma, nyindiekemba dı kana ka

chɔusa an ka gbarı ba a ga tɔgı sanja dieke ba bala ba keñ mi wo; ta ba nan dı yallı miivoli dieke dı yine wusie miivolike.

²⁰ Timoti, mɔññı gbara wɔnɔn dieke Nmun dı nagına yi fɔ nuusi me wo. Vuarı fɔ gban a nyɔn gaantı nunhagarɔn anaj azama dieke dı wone nyɔarı ta ka nyɔn Nmun jigin, ta vuosi batan dı zı ta wasa ka 'sıbın' wa.

²¹ dama vuosi batan baarı dı ba yallı wa sıbıko gie, die wıa ba vaa yadaka sieku.

Nmun sunññı bemme nı ma.

Pɔɔli gban dieke di gutna bule u maaguna a yi Timoti wonna

¹ Manuj Pɔɔli, vuodieke di yine Yisa Masia tontontu Nmunj choti ma wa, di n mɔɔlima miivoli dieke Nmunj di yi nwanj di u nan yi wa Masia wia wa,

² n maaga gbanjku gie a yia n buachoti Timoti.

Ti Chua Nmunj ananj ti Yɔmɔtien Yisa Masia sunji fu, ta chigi fu zɔɔluj, ta bi yi fu sugidvaguj.

*Kpaaminj ananj Nmunj
waasinj wia*

³ Nmunj vuodieke n janna ananj sugiyialuj siba n choɔɔkɔɔluj die di janna wa dene wo, manj kenj jɔɔsa wa n njanj tunsu wa fu wia sanja mana n jɔɔsiku ma, yunj ananj nmuntvasi, ta waasa wa fu wia.

⁴ N tunsu fu nintaanti wia, ta ko yaala n ye fu ta yallima sugifialuj pam.

⁵ Ta tunsu fu yine Yisa Masia yada ananj wusie dene wo, yada dieke fu nunjkuɔuj Lowisi ananj fu nunj Yunisi die di yalla wa, n siba di fu gbanj yaa wa kanuj yadaka mi.

⁶ Die wia manj tunsu fu di fu vaa piini dieke Nmunj di yina fu sanja dieke n naguna n nuunj a diisi fu ma wa hagi nmunsikpenj.

⁷ Dama Halikasɩ dieke Nmunj di yina ti ka yia ti nmaaminj, ama Halikasika yia ti hagiruj ananj choti ananj yigi-n-gbanj berinj.

⁸ Die wia, mɔɔlima ti Yɔmɔtienj waha ta daa chiguma viivi. Da bi chiguma viivi n benne dansarika sunj u wia wa, ama saaguma a dime wahala wɔwunaha wia, siba Nmunj di yinana fu hagiruj dene wo.

⁹ Wɔnuj Nmunj gbatina ti a taanj ta wa ti di ti kenj yi u gbanj gbanj u vuosi, daa ti tɔnɔuna wia, ama u gbanj gbanj die sanna di u nan chigi ti zɔɔluj. Die u sanj wa naa ta ye ka naanj dɔnɔa, di u nan chigi ti zɔɔliku gie Yisa Masia wia.

¹⁰ Ama ti Gbɔgbatitaantu Yisa Masia keninj yuorine a dagi ti, wɔnuj Yisa Masia die chɔɔsuna kunj hagiruj, ta bi dagi ti di ti saagi u wɔwunaha ti nan ye miivoli dieke di wone kpatuj.

¹¹ Nmunj wɔnj wa munj di n yi tontontu ananj didagirus ta mɔɔlima wɔwunaha.

¹² Die wia, manj die wahalaka mi ta ka chiga viivi. Dama n siba vuodieke n tuone a dii wo, ta siba ananj wusie di u nan biagi gbari jadieke u naguna a yi n nuusi me wo a ga tugɩ Dakpatikuru daaru.

¹³ Wudieke fu wonna a nyuj n jigiri, munji poglika ananj yada ananj choti dieke Yisa Masia di yinana ti wa.

¹⁴ Nmunj Halikasɩ hagiruj di benne fu ma wia, munji

Ɔɔɔɔɔ ƆƆƆƆ diekemba Ɔ
naguna yi Ɔ nuusi me wo.

¹⁵ Sɔba a baari di
vuodiekemba mana di
benne Asia tɔɔɔɔ ma wa
die chɔɔ ta vaa mɔɔ mɔɔ;
ba batan yine Fejelusi anan
Hemojenesi.

¹⁶ Tɔ Yɔmɔtien, chɔɔ One-
siforusi tigin vuosi zɔɔɔɔ,
dama die Ɔ kpanɔɔsa mɔɔ
mɔɔ sanɔɔ mana. Die Ɔ
ka chɔɔ viivi anan n benne
dansarika ma wa,

¹⁷ die Ɔ kenne tɔɔ Romi
tɔɔ ma wa, die Ɔ piiliye mɔɔ a
yaala n jigɔɔ a ga tɔɔ sanɔɔ
dieke Ɔ yene mɔɔ.

¹⁸ Tɔ Yɔmɔtien chɔɔ wa
zɔɔɔɔ Dakpatikɔɔ daari ma.
Ɔ gban sɔba vɔvɔɔ die Ɔ
sunɔɔine mɔɔ dene, Efesusi
tɔɔ ma.

2

Yisa Masia soja vɔvɔɔ wɔ

¹ N bɔa, Ɔvɔvɔɔ nɔɔ vaa
Ɔ sɔɔ hagɔɔma Yisa Masia
die di sunɔɔine Ɔ dene Ɔ
zɔɔɔɔchɔɔɔla ma wɔ.

² Die Ɔ wone a wɔɔ
dagɔ dieke a nyɔɔ n jigiri
vuosi pam nine me wo,
nagɔ kanɔɔ dagɔkɔ mi a
dagɔ vuodiekemba di yine
yantielin, ta nan biagɔ dagɔ
ba chanchaalɔɔ.

³ Saagɔma wahala diile
Yisa Masia wɔ sɔba soja
vɔvɔɔ di ɔaana die wahala
dene wo.

⁴ Soja dieke di yaala Ɔ
jakɔvɔɔ nine suuli wo Ɔ ka
bi lagɔma Ɔ berin anan
wudieke di kana ka yi sojasi
tɔvɔma.

⁵ Vuodieke di chɔɔɔnana
pagɔvɔɔ chɔɔɔla kaan biagɔ
chɔɔ dii ta tuo diilehe
tune ntaala Ɔ di chɔɔɔlaha
mɔraha mana.

⁶ Kpɔkpaarɔ dieke di
faasina tɔɔ anan nɔɔmɔna
mɔ Ɔ wolin ye wo nyindi-
ikehe tɔan.

⁷ Yilime yaa gamma
wudieke n balala dama ti
Yɔmɔtien nan yi Ɔ yɔɔ an
Ɔ sɔvɔvɔvɔ a mana chɔɔsi.

⁸ Tɔvɔvɔvɔ Yisa Masia
wɔ, vuodieke die di yine
naan Davidi haagɔ ta hagɔ
kumbu me wo, sɔba n
mɔvɔvɔvɔ wɔvɔvɔvɔ a dagɔ
dene wo.

⁹ N mɔvɔvɔvɔ wɔvɔvɔvɔ
wɔ n die wahala ta ba
bɔbi mɔɔ anan chɔɔvɔvɔvɔ sɔba
wɔbiayiiru. Ama Nɔmɔɔ
wɔaha nɔɔ ka bɔbi anan
chɔɔvɔvɔvɔ.

¹⁰ Ta yaa hana wa-
hala mana ma Nɔmɔɔ
vuovɔvɔvɔvɔ wɔ, amɔ ba
gban ba nan ye gbatɔvɔvɔvɔ
Yisa Masia ma, ta yallɔma
sɔgɔvɔvɔvɔ dieke di wone
kpatɔɔ.

¹¹ Wɔaha gie yiwo wusie
di:

“Di yi ti kpiye mɔɔ anan wa
ti nan ken yaa miivoli
anan wa.

¹² Di yi ti bi kpanɔɔa ti gban
ti nan ken gɔvɔ dii naan
anan wa;

ama ti baari ti ka sɔba wa
Ɔ gban Ɔ nan ken baari
di Ɔ ka sɔba ti.

¹³ Di yi ti ken yinɔɔ Ɔ kvan
ama wɔvɔvɔvɔ nɔɔ n nan
wɔvɔvɔvɔ yi wusietien
dama Ɔ kaan biagɔ chiisi
Ɔ gban gban berin.”

Tvntvη dieke di fialinana Nμηη svη

14 Tunsima fu vuosi wuru gie, ta kpaan ba anan nηηmuna Nμηη nηηa di ba daa waguma yaa gamma wopiasitogiti ma, a wo nyuari ama a chussa vuodiekemba di wonnana wa muη.

15 Kpaηηi fu gban an Nμηη biri fu, ta yi tuntuntu dieke di kana ka chiga viivi anan u tuma, ta muηηi daga Nμηη wusieke.

16 Vuari fu gban a nyuη wabaliki togiti ma, dama ka wo nyuari ta nan bi vaa vuosi bemme saasa anan Nμηη.

17 Hanuη wabalika nuη su siba kujagi dieke di kana ka kpiye. Hamenusi anan Filetusi ye daga die dagiku.

18 Ba va wa wusie dagiku ta bala di kumbu hagiku wuη keη a tuη muη, die wia ta chussa vuosi batan yada,

19 ama Nμηη vuovuarika nuη zie muη ta ka doma, ta wudieke di maaguna a dusu ba ma yiwo naa: "Ti Yomutien siba vuodiekemba di yine u suti", ta a bi maagi di, "Vuodieke nuη mana di balala di u yiwo ti Yomutien suti mu u chigi nyuη wa bian yiile me."

20 Kpala yiri yiri bie wo tigikpuη ma, daa a mana yine kuribusu, atan yiwo tumbala ta atan dian di yi kpala. A tan zie muη a gbari wa daakpuη daraan, atan dian ba yaa tuma daan mana.

21 Vuodieke di vana bian ta yi sugiyaluntien, bala u yi kpali dieke Nμηη di bala u nagi tuη u tuma, fu berin nan di vuna, ta nan yi siri di ti Yomutien nagi fu tuη tuntuun mana.

22 Vuari fu gban a nyuη dalbaka lalibiati ma, ta muma a yaalima sugiyaluη, anan yada, anan choti, anan sugidbaguη, ta laguma anan vuodiekemba di yalla sugiyaluη ta wasa ti Yomutien di u sunηi be wo.

23 Chigi nyuη gaantuη anan nuηhagiritogiti ma, dama siba a baari a kpatuη yiwo waaguη.

24 Ti Yomutien tuntuntu ka mu u waguma waaguη. U mu u yi burichi vuon, ta yi didagirusuη dieke di yalla suguru,

25 ta yi vuodieke di benne somm, ta kpaama vuodiekemba di nuηnana nuηhaguruη anan wa. Vuon zi Nμηη nan keη vaa ba tarigi ba berin ta keη summa wusieke,

26 ta ba sunanyile nan yinηi keη an ba chigi nyuη Sitaani chachabi ma, chachabi dieke di yigine be ta vaa ba yie u duηηuku wa.

3

Dakpatikaha wia

1 N yaala fu summa wuru gie, di dakpatikaha sanηa di nan di tua.

2 Vuota nan yi haltieliη, ta faasu cho ligire, ta yi kalinbaan tieliη, ta kuule, ta bi yi vuodiekemba di zianana

vuosi, anan vuodiekemba di kana ka tuose ba tielin nva, anan vuodiekemba nine di kana ka suule jaan, anan vuodiekemba di kana ka chiga Nmij,

³ ta yi vuodiekemba di wone choti anan tan, ta kaan di chiga zoolij, ta yi molanfukitielin, ta kaan biagi yige ba gban, ta nan di tua, ta kaan di yaala wvunij,

⁴ ta nan di nyinna ba chan-chalij kvan, ta yi pogi pogi tielin, ta kota ba gban, ba nan di cho nansij a tian Nmij,

⁵ ba nan ken a yi siba vuodiekemba di janna Nmij ama ta zeti Nmij hagirbu. Ni vvaru ni gban a nyij banij vuosi mi.

⁶ Ba batan juo tige me a gaama hogogaatiba, vuodiekemba di yinene bian pam wa ta di ba sugiti lolbiati yiri yiri wo.

⁷ Sanja mana hogoba gie bugura muij ama ba kaan woi siba wusie sieku.

⁸ Siba Janesi anan Jamberesi die di kana ka saagi a yi Mosisi wo, dembisi gie siwa dene, ba waga anan wusieke, ba sunanyile ka vuna, ba ka bi di yadaka sienj.

⁹ Ama ba kaan di gaama vuosi a yvasi, dama vuon mana nan ken ye ba gaati di sina die siba die di yine a yi Janesi anan Jamberesi dene wo.

¹⁰ Ama fonij nuij, di wa n dagiku anan n berij anan n sunanyile. Woi siba n yine Masia yada dene, anan suguru, anan n choti anan vuota, anan n hania,

¹¹ ta bi siba vuosi di mugisine muij dene, anan n wahala diile. Siba wudiekemba mana die di yine muij Antiyoku anan Yikonumi anan Lisitira tigi si me. Siba die n yene mugisibiatu dene, ama ti Yomutien die vvaru muij muij a nyij a mana ma.

¹² Wusie, vuodiekemba mana di yine Yisa Masia suti ta yaala ba bemme vunij nan ye mugisij a nyij vuosi jiginj;

¹³ ta vuobiatu anan gigaantiba nan ken guta ba wvbiatu ta gaama vuosi ta vuosi diaj di gaama ba.

¹⁴ Ama fonij nuij, ye yalla wusie dieke ba daguna fu wa, ta fu faasi tuo dii wo, dama woi siba di vuodiekemba di yine fu didagurij yiwo wusietielin.

¹⁵ Ta fu ballibisi mi woi siba Nmij gbanku di biaguna yia fu yian ta daga fu fu baan yi Yisa yada dene ta ye gbatitaanij.

¹⁶ Wudieke mana di benne Nmij gbanku ma wa nyij wa v nvan ma, ta a mana di yaa nyvvaru, ta daga v wia, ta kpaama ti, ta wonsa ti berij, ta daga ti sugiyalij berij,

¹⁷ di vuodieke di janna Nmij berij vunij ma, di v yi siri ta toma wvuna yiri yiri mana.

4

¹ Yisa Masia vuodieke dı bala v kenj dii naari ta dii vuodiekemba dı benne ba miivoli me ananj kpi-iliñ sariya wa, wɔnɔñ ananj Nɔmɔñ nɔñña manj bala fu naa,

² dı fu muɔluma v wıa sanña mana, dı yi sanña dı mu yaa ka ka mu, ta baluma vuosi ba wɔbiati, ta kpaama ba, ta kpaññisuma ba ta daguma ba wıaha ananj suguru sanña mana.

³ Dama sanña kienj ta vuosi kaanj dı wɔmma dagivuuɔ, ama ba nan kenj dı ba gbanj gbanj ba lolubiati, ta nan dı wɔmma yıa dıdagurɔñ pam diekemba dı dagınana wa wudieke ba yaalala ba wɔñ.

⁴ Ba kaanj dı wɔmma wusieke, ama ta wɔmma yıa ñmunchıbiɔi dagıñ.

⁵ Ama fɔnɔñ nɔñ, mu fu yigi wo fu gbanj wıñ mana ma, ta yalluma hanıa wahala ma ta muɔluma Yisa Masia wɔvıunaha, ta tuma tɔñ dieke mana Nɔmɔñ dı nagına a yı fu wa.

⁶ Dama manɔñ nɔñ, sanña gbigiye muñ dı n yi sıba kaaba Nɔmɔñ korıñ me. Sanña kenye muñ dı n nyıñ tıngbanjka gie me.

⁷ N mıwa muvıunɔñ, ta tɔñ n tɔuma kpati, ta ye pɔgıli yada wıaha kenj kenj.

⁸ Die wıa, nyɔari dieke dı yine sɔgıyalıntielıñ nyɔari dıa gbarı muñ muñ arızanna ma; ta tı Yɔmɔtienj, vuodieke dı dine vuota sariya ananj wusie wo nan kenj yı muñ kanıñ nyɔari sariya diile

daraanj. Daa n nyıuna ma v baa v yı, ama v nan yı vuodiekemba mana dıanj dı yaalala dı v kenj wo.

Wɔbalıka kpatıñ

⁹ Kpaññı fu gbanj a kenj n jiginj daraa ale wa gie.

¹⁰ Dama Demasi dı faasına cho tıngbanjka gie nyinti pam wıa, v va muñ muñ ta ga Tesalonika tıñ, ta Kiresikensi dıanj dı ga Galasia tıngbanj ma, ta Tatusi dıanj dı ga Dalimasia tıngbanj ma.

¹¹ Luki nyıuna ma benne n jiginj. Nagı Maki a kenj ananj wa, dama v tɔuma yaa nyɔari pam a yı muñ.

¹² N tɔñ wa Tikikusi Efesusi tıñ ma.

¹³ Fu kenj kienj sanña dieke, fu nagı n jayeekiwanj dieke n vana a taanj Tiroasi tıñ ma Kapusi jigiri ananj n gbanj pi-likehe ananj gbanj tıalikaha.

¹⁴ Alekizanda, vuodieke dı yine macheeri wo yi muñ wɔbiatıñ pam; Nɔmɔñ nan datı v tıbiñ v yine naa wıa.

¹⁵ Sımma fu gbanj ananj wa, dama v waga ananj wɔvıun dieke tı muɔlnana pam.

¹⁶ Die n wolinne bala dı n vɔari n gbanj sariya diile sanña wa, die vuonj ka zie n kvanj, ba mana die chıgı ta va muñ muñ; Nɔmɔñ da kenj chıɔsı ba wıri gie wıa.

¹⁷ Ama tı Yɔmɔtienj die dı bie n jiginj ta yı muñ hagurıñ manj bıagı a muɔli wɔvıunaha mana a yı vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosisi dı ba wɔñ. Wɔnɔñ die gbatına muñ a nyıñ naachiginj nɔañ ma.

18 Wɔnɔɔ ɔ bɔna baa ɔ vɔarɩ mɩɔ a nyɔɔ bɩaɔ mana ma, ta nagɩ mɩɔ a ga juu ɔ naarɩ ma arɩzanna ma aɔaɔ alaafia. Wɔnɔɔ ɔ sɩna bɩrɩɔ yaa gamma haahuu. Wusie.

Kpatɩɔ waasɩɔ

19 N waasa Pirisila aɔaɔ Akuyila, aɔaɔ Onesiforusi tigiɔ vuosi mana.

20 Erasitɩsi die wɩarɩ bie wo Korinti tɩɔ ma, ta maɔ vaa Tirofimusi Militusi tɩɔ ma dama die ɔ wo alaafia.

21 Kpaɔɔɔ fɔ gbaɔ ta fɔ ken ta tafaan wa tɔɔ.

Yubulusi aɔaɔ Pudensi aɔaɔ Linusi aɔaɔ Kolodia aɔaɔ tɩ nɩballɩ mana waasa nɩ.

22 Tɩ Yɔmɔtɩɔɔ bemme aɔaɔ nɩ.

Nɩmɩɔ sunɩɩɩ bemme nɩ mana ma.

Gban dieke Pɔoli dɔ maagna a yɔ Tatusi wonna

¹ Manɔy Pɔoli, vuodieke dɔ yine Nɔmɔy yɔmɔ ta bɔ yi Yisa Masia tɔntɔntɔ wa, manɔy Nɔmɔy die dɔ vɔarɔ a tɔy mɔy ɔ vuovɔarɔkaha jigɔy dɔ n vaa ba yada hagɔrɔma, ta vaa ba sɔmma wusie dieke tɔ Nɔmɔy jɔamɔy dɔ dagɔna,

² ta bɔ yɔa ba tama dɔ ba nan ye miivoli dieke dɔ wone kpatɔy. Nɔmɔy, vuodieke dɔ kana ka chɔba wɔaha die wɔy yɔ tɔ nɔarɔ mɔy dɔ ɔ nan yɔ tɔ miivoli gie, ta wa keɔ naan tɔygbankɔ gie,

³ ta sarɔya dieke dɔ mɔna wa, die ɔ yuorihe a dagɔ tɔ ɔ wɔaha ma; ta die nagɔ wɔaha a yɔ n nuusi me marɔ mɔvɔlaha sɔba tɔ Gbɔgbatɔtaantɔ Nɔmɔy die dɔ dagɔna mɔy dene wo.

⁴ Manɔy n maaga yɔa fɔnɔy Tatusi, fɔnɔy vuodieke dɔ yine n bɔavɔvɔ yada balɔyka ma. Tɔ Chɔɔy Nɔmɔy arɔarɔ tɔ Gbɔgbatɔtaantɔ Yisa Masia sɔyɔy fɔ ta bɔ yɔ fɔ sɔgɔvɔagɔy.

*Yaa gamma Tatusi tɔvɔma
Kireeti tɔy ma*

⁵ Die n vaa fɔ mɔy Kireeti tɔy ma dɔ fɔ wɔnsɔ wudiekemba mana dɔ yine talasɔ, ta bɔ vɔarɔ Masia dɔdɔvɔvɔba nyɔykbɔra tɔy mana ma, sɔba n dagɔna fɔ dene wo.

⁶ Dɔ yiwo talasɔ dɔ Masia dɔdɔvɔvɔy nɔyɔandɔvɔvɔ wome bɔarɔ; ta yallɔma hogɔbalɔmɔy nyɔna; ta ɔ ballɔ yi Masia dɔdɔvɔvɔy ta da yi ballɔbɔatɔ arɔarɔ tɔbɔhagɔrɔtielin.

⁷ Dama Masia dɔdɔvɔvɔy nɔyɔandɔvɔvɔ sɔna Nɔmɔy tɔvɔma, die wɔa dɔ yiwo talasɔ dɔ ɔ da yallɔma bɔarɔ, ɔ ka mɔ ɔ yallɔma kalinbaani, yaa a juma sɔnyɔvɔy yɔrɔ yɔrɔ, yaa a yi vuodieke dɔ nyunene daanɔ a buge, yaa vuodieke dɔ yaalala waagɔy, yaa vuodieke dɔ faasɔna a yaala ligire pam.

⁸ Ama ɔ mɔ ɔ yiwo vuodieke dɔ mɔyɔyɔna tuose chaanɔy ɔ tigiɔy me, ta cho dɔ ɔ yime wudieke dɔ vɔna, ta bɔ yi vuodieke dɔ yalla yɔarɔ, ta bemme vɔvɔy, ta bɔ yi sɔgɔyɔalɔntien, ta bɔagɔ a yige ɔ gban.

⁹ Ta yi vuodieke dɔ mɔyɔyɔna a pɔgɔlɔ wusie wɔaha sɔba a dagɔna dene. Die nan vaa ɔ mɔyɔyɔ dagɔ vuosi dagɔ dieke dɔ vɔyɔna, ta bɔagɔ a nyarɔya vuodiekemba dɔ kana ka saaga yɔa wusie dagɔkɔ.

¹⁰ N bala fɔ naa dama nɔvazetitielibɔ dala pam, ta Juu vuosi dɔ sɔ dene, ba naga ba wudiekemba dɔ wone nyvɔarɔka a gaama vuosi mɔy.

¹¹ Dɔ yiwo talasɔ dɔ fɔ kagɔ ba wɔbalɔkaha gie, dama ba yalla ligire chotibɔatɔ wɔa ba daga vuosi wudieke dɔ kana ka vɔna dɔ ba dagɔ, die dɔ chɔvɔy tige arɔarɔ vuosi

sonjanyile.

12 Kireeti daa wonyi vuodieke di yine didagurikpenkpuu die baari di, "Kireeti vuosi mana yiwo nmunchibtielin, ta bi yi vuobiatu siba haagu dombiatu ta bi yi walinkpitielin ta yaa wutulin pam."

13 Wudieke die u bala wa yiwo wusie, die wia galu ba ba nine me amu ba nan yi wudieke di yine wusie yada,

14 ta daa bi womma Juu vuosisi sunsobilitogiti, ta daa bi womma a yima vuodiekemba di zetine wusie waha dagiku.

15 Sugiyalintielin jigini nu, jaan mana yiantiya mu a yi ba, ama wobiyiiribe di kana ka yi Masia yada wa jigini nu, jaan ka yiantiya a yi ba, dama ba sonjanyile anan ba yan ka yantiya.

16 Ba wasa ba gban Nmuni vuosi ama ba wuyiike di ka dagu di ba yiwo Nmuni vuosi. Ba yiwo nuazetitielin, ta haatan, ta ka mu ba yi wudieke di vuna.

2

Yaa gamma wusie dagiku wia

1 Tatusi, mu fu daguma wudieke di yine wusie.

2 Kpaama nyunkoraha di ba bemme somm, ta yalluma yan, ta bi yigi ba gban, ta muhni pogulu Masia waha, ta chome vuosi, ta bi yalluma sikimij.

3 Bi kpaan hogu nyunkoraha die gban gban, di ba bemme siba

vuodiekemba di benne kasu di mu na di ba bemme dene, ta daa yi kuagaaru, ta daa bi nyume daan a bugime. Ba mu ba daguma wudiekemba di vuna,

4 ta daguma hogulabaha di ba chome ba chullu anan ba balli,

5 di ba bi yigime ba gban, ta bemme kasu, ta yi hogovuna ba chullu tige me, ta tuosime ba chullu nu. Die nan yi an vuan kaan biagu balu wobiatu yaa gamma Nmuni waha.

6 Bi kpaan dalvakaha die gban gban, di ba yigime ba gban.

7 Fu gban bemme vunu jaan mana ma, an ka yi dagu a yi ba. Daguma ba Masia waha anan wusie, ta vaa fu nine nmunti,

8 ta baluma wudieke di togisina amu fu dataasitu kaan ye wun a balu a chustu ti, die nan vaa ba dii viivi.

9 Di vuna di yonisi tuosime ba tielin nu, ta yime wudieke di fialnana ba son jaan mana ma. Ba tielibe di ken bala wia, ba da nigma nunhaguru anan ba,

10 yaa ba gaaruma ba. Di yiwo talasu di ba dagu di ba yiwo vuovuna ta yi wusietielin sanja mana amu ba nan vaa Nmuni, vuodieke di yine ti gbugbatitaantu wa daguku ye buru wudieke mana ba yinene me.

11 Dama Nmuni yi wa vuota mana sien di u ye gbatitaanun; naa dagiya u zoolinchigila di dala dene.

12 Kanuŋ zoolnchigulaka mi dagi ti muŋ di ti vaa wudiekemba mana di kana ka di Nmuj sien, anan tujgbanka gie lolibiati, ama ta yigi ti gban, ta bemme vuun, ta dia Nmuj tujgbanka gie me,

13 dama ti chusa muŋ ta yaa tama dieke di yunana ti sogifialin di ti Nmuj kpenkpuka anan ti Yomotien Yisa Masia nan ken nyuŋ chuulikpenkpun ma.

14 Die u tuo wo ti kun a kpi di u gbatu ti a nyuŋ wobiatu mana ma, ta yi ti sogiyialintielin di yine u nyuna ma suti, di ti yi vuodiekemba nine di nmuntina anan tunvuna yiile.

15 Daguma ba waha gie mana, ta kpanjisuma ba, ta kpaan ba anan Nmuj di yina fu yiko dene, ta da vaa vuon daansi fu yori.

3

Masia didusirin di mona ba bemme dene

1 Kpaan fu vuosisi di ba yuma naalun anan vuodiekemba di yalla yiko juluma, ta tuosime ba nua ta yime siri di ba yi wudiekemba mana di vuuna.

2 Balu ba di ba da baluma wobiatu yaa gamma vuosi mi, ta da waguma tan, ta bemme somm, ta yuma vuon mana juluma.

3 Dama sanja dieke die di tianna wa die ti gban die ti

wo yan, ta yi nuazetitielin, ta du sie dieke di kana ka tugisiya, ta du lolibiati si-eti yiri yiri. Die ti wo sunanyilivuna, ta die yaa soguban, die ti haa ti chanchaalun, ta ba dian ba haa ti.

4 Ama sanja die di ken tugi ti gbibatitaantu Nmuj die di dagi ti di u yaa zoolnchigula ta cho vuon mana,

5 ta gbatu ti a taan. Die di ka yiwo ti tunvuna wia ama die di yiwo u zoolnchigula wia die u gbatu ti a taan, ta die di vaa u Halikasika die di su ti ta vuaru ti tumbiatu, ta yi ti murhaalun anan miivoli haalun.

6 Nmuj die yi ti wa u Halikasika, ti Gbibatitaantu Yisa Masia wia,

7 amu u zoolnchigula wia ti nan burun vuovuna u jigin, ta ye miivoli dieke di wone kpatiku, ta ti yaa tama di ti nan ye wo.

8 Waha gie yiwo wusie.

N yaala fu nagi fu sunanyile mana a daguma ba naa, ta vuodiekemba di yine Nmuj yada wa nan nagi ba sanja mana a yie wovuna. Waha gie vuna muŋ ta yaa nyuaru a yia vuon mana.

9 Ama nu vaa nunhagiritogiti, ta bi vaa nu choonkubun buurin saara busun, ta vaa waagun anan nunhagurun yaa gamma muraha ma, dama a yiwo wotogiti ta wo nyuaru.

10 Du yi vuon di yi jiginmaburu, fu kpaan wa bunyi yaa bule me; du yi

υ бага дı wo kpaan̄kυ ma,
fυ va wa ta da bı tɔgɔɲ wa.

¹¹ Nan dı sɪba a baari
dı wɔnɔɲ vuoke mi ka bı
dı Masia, ta υ gban̄ gban̄
υ tumbiatı dı dagı dı υ
chɔsɔya mɔɲ.

Kpatɔɲ kpaamɔɲ

¹² Dı yi maɲ keɲ tɔɲ
Atemasi yaa Tichikusi fυ
jigɔɲ, fυ kpaan̄ɲı fυ gban̄ a
keɲ n jigɔɲ Nikopolisi tɔɲ
ma, dama n nan dı bie mi
wɔyaalika gie.

¹³ Kpaan̄ɲı fυ gban̄ a sun̄ɲı
Senasi, vuodieke dı yine loya
wa, an̄an̄ Apolosi, an̄ ba ye
wudieke mana ba yaalala a
piili ba sieku.

¹⁴ Dı mɔ dı Masia
dıdɔsɔrɪba yime tɔnɔvɪna
saɲɲa mana, ta sun̄ɲime
vuosi ba wumugisike me,
ta da bemme beri dieke dı
wone nyɔari.

¹⁵ Vuodiekemba mana dı
benne n jigiri waasa fυ.
Waası vuodiekemba dı yine
Masia dıdɔsɔrɪba ta cho tı
wo.

Ɗmɔɲ sun̄ɲı nı mana.

Gban dieke Pɔoli di maagna a yi Filimoni wonna

1 Manɔŋ Pɔoli vuodieke di benne dansarika sɔŋ Yisa Masia saanɔ wia wa, ananɔ ti n umbua Timoti maaginana gbanɔ gie a yia funɔŋ ti tontɔŋ chanchaanɔ, vuodieke ti faasuna cho wo,

2 ananɔ Masia diduɔsi diekema di lagɔŋna a jama Nɔmɔŋ fu tigiɔ me wo, ta bi yia ti taa Afa ananɔ ti tontɔŋ chanchaanɔ Akapusi.

3 Ti Chɔɔŋ Nabidie Nɔmɔŋ ananɔ ti Yɔmɔtien Yisa Masia sunɔŋi nɔ ta bi yi nɔ sugɔɔagɔŋ.

*Filimoni choti ananɔ v
yada wia*

4 N umbua Filimoni, sanɔŋa dieke mana manɔ keɔ jɔɔsa Nɔmɔŋ, ta tɔnsɔ fu wia n nɔaan waasi wa mɔŋ.

5 Dama n wɔŋ fu yalla yada ti Yɔmɔtien Yisa ma dene ta bi cho Nɔmɔŋ vuosi mana dene.

6 N jɔɔsa Nɔmɔŋ mɔŋ tɔnɔŋ ananɔ fu di lagɔsuna a yi Yisa Masia yada naa, die vaa ti mɔŋŋi sɔba berivɔnɔŋ dieke di yine ti suti v ma.

7 N umbua, fu chotiti gie yi mɔŋ wa sugɔfialɔŋ ta bi kpanɔŋisi mɔŋ, dama kpanɔŋisa Nɔmɔŋ vuosi mana mɔŋ.

*Yaa gamma Filimoni
yɔmɔ Onisimusi wia*

8 Masia wia n tɔŋ kaanɔ chɔŋi nmaamɔŋ di n balɔ fu anɔ fu yi wudieke di muna.

9 Ama choti wia, n baa jɔɔsi fu mɔŋ, manɔŋ Pɔoli vuodieke di yine Yisa Masia tontontɔ ta lele a bie dansarika sɔŋ v wia wa.

10 Die wia, n zie wo Onisimusi nanɔ ma, vuodieke di yine n gban gban n bua Masia ma wa a jɔɔsa fu, dama n benne dansarika sɔŋ giena wa n balɔ wa mɔŋ wɔvɔnaha v yi yada.

11 Sanɔŋa dieke di tianna wa die v wo nybarɔ a yi fu, ama lele nɔŋ, v yaa nybarɔ a yi manɔŋ ananɔ fu mana mɔŋ.

12 Lele n yinɔŋi tɔŋ wa mɔŋ fu jiginɔ, ta n sɔŋ mana bie v ma.

13 N tɔŋ nanɔ di yaala v zie fu nanɔ ma n jiginɔ ta sunɔŋime mɔŋ n benne dansarika ma Masia wɔvɔnaha wia wa.

14 Ama n ka yaala n mugisi fu anɔ fu sunɔŋi mɔŋ, ama n yaala fu yi mɔŋ ananɔ fu dɔŋŋɔ. Die wia, n kaanɔ yi wɔŋ ntaala saagɔya.

15 Vuonɔ zi, Onisimusi die gaya mɔŋ ta va fu sanɔŋa bita amɔ nanɔ di yallɔ wa yaa gamma haahuu.

16 Ta lele nɔŋ v ka die yiwo yɔmɔ, dama v tɔanɔ wa yɔmɔ, v yiwo ti umbua choti, Masia ma. N faasuna a cho v wia dene wo, mɔ fu cho wo a tɔanɔ dene, dama v yiwo fu yɔmɔ ananɔ fu umbua ti Yɔmɔtien ma.

17 Die wia, du yi fu nagɔ mɔŋ sɔba fu tontɔŋ chanchaanɔ, die nɔŋ mɔŋŋi tuo wo

sɪba fɔ baan nan tuo mun
dene wo.

¹⁸ Du yi ɔ yi fɔ wun yaa ɔ
dii fɔ hamun, fɔ vaa n tun.

¹⁹ N maaga wurɪ gie anan
n gban gban n nuun mun.
Manun Pɔɔli n nan tun fɔ;
ama daa manun n bala n
balɪ fɔ, dama fɔ gban sɪba
a baarɪ yaa wa n hamun fɔ
miivoli wɪa.

²⁰ Die wɪa n numɔa, ko
sunɔi mun ti Yɔmɔtien wɪa
ta kpanɔisɪ mun ti yine
didusuritan Masia ma wɪa.

²¹ N maagina wudieke
naa, n yaa tama di nan
yi tɔan n bala fɔ di fɔ yi
wudieke wo.

²² Bi yaalɪ juon a gbara
mun dama ni Nmun jɔsɔn
wɪa n yaa tama di n nan keɔ
kaagi ni.

Kpatɪn waasin

²³ Epafirasi, vuodieke di
gɔtina a bie dansarɪka sɔn
anan mun Yisa Masia wɪa wa
waasa ni.

²⁴ Ta n tuntun chan-
chaalɪ, Maki anan Arisi-
takusi, anan Demasi, anan
Luki, gban waasa ni.

²⁵ Ti Yɔmɔtien Yisa Masia
sunɔi ni mana.

Hiiburu Vuosi

*Nmij di yina ti v wia v
Bva Yisa ma dene*

¹ Kurij ma wa Nmij die daaga v naazvaliba ma a bala wia a yia ti choojksuliba sanja pam anjan sieti pam ma,

² ama lele nij v vaa wa v Bvadembike di bali a yi ti. U ma Nmij di daagi a naan duna ta bi vvaru wa di v summa jaan mana.

³ Wbunij v yine Nmij gban gban niasij, ta chaana Nmij chaanij, ta pogi dunaaka gie luga mana anjan v nbawij dieke di yalla hagirij wa. Die v yine wudieke di baan vaa vuosi ye ba bian naachaala a kpatu wa, v wa kalu wa Nmij vuodieke di yine hagiritien wo nuudiigin chaan arizanna ma.

*Nmij Bvadembike
hagirij wia*

⁴ Nmij di yine v Bvadembike saan di tian malakasi saaraha, die gban gban Bvadembike di tian ba.

⁵ Dama Nmij ye ka bali yi v malakasi wonyi di:

“Fbunij yiwo n Bvadembij,
ta jinne man yi fu
Chooj.”

Yaa Nmij ye bali yi v malakasi wonyi di:

“N nan keij yi v Chooj
ta v yi n Bvadembij.”

⁶ Sanja dieke Nmij die di bala v tun v Bvadembij

dieke di yine nyinaanja mana sikpentien tujbanja gie me wo die v bi bali di:

“Nmij malakasi mana mu
ba jama wa mij.”

⁷ Ama naa Nmij die di bali yaa gamma malakasi ma, di:

“Nmij yiwo v malakasi di yi
haalti
ta bi yi ba yi bolinyaan.”

⁸ Ama ta bali yi v Bvadembike di:

“Yiwo Nmij, ta fu naaru nan
di beri yaa gamma
haahuu.

Ta daansa fu vuosi anjan
wusie.

⁹ Fbunij nij cho wo vurun
ama ta haa bian

die wia manij Nmij
vuodieke di yine fu
Nmijni di vvaru fu
ta yi fu jilma ta fu
yaa sugifali dieke di
faasina tian
fu zvalij.”

¹⁰ Ta die bi bali naa di:

“Nmij, piiliku me wo naan
wa tujbanja gie,
ta naan njunsikpen
anjan fu nuusi.

¹¹ A mana nan keij kpi, ama
fbunij nij nan wiaru a
beri;

a mana nan keij kurij a
churu siba gati.

¹² Nan keij kpenhe siba jay-
eekirij,

ta nan tarigaha siba fu
tariginana gati.

Ama fbunij nij wo tarigij,
ta nan di beri yaa
gamma haahuu.”

¹³ Nmij ye ka bali a yi v malakasi wonyi di

“Kala n nuudiigiri gie chaan,

a ga tugɪ sanja dieke n balla n nagɪ fu dataasi a yi fu nuusi me.”

14 Malakasi mana yiwo haaliti ta jama Nɲmɪŋ ta ɔ tɔma ba di ba kenj a sunji vuodiekemba di balla ba ye gbatitaanku.

2

Gbatitaanj kpenkpɪŋ wɪa

1 Ti mu ti yigi wo wusie diekemba ti wɔnna a yalla kenj kenj amɔ ti kaanj taari ta va ha.

2 Wudiekemba malakasi di muɔlna a yi ti chɔɔŋkuɔlnba die yiwo wusie ta vuodieke die di kana ka di ha die ye wo tɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ dieke di muɔna.

3 Die wɪa, di yi ti ka saagi a wɔmma gbatitaanj kpenkpɪku wɪaha vuunɪŋ, ti baa ti yiwo lala a nyun tɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ma? Ti Yɔmɔtien gbanj gbanj die wolinne a muɔli yaa gamma gbatitaanku gie mi, ta vuodiekemba die di wɔnna wa di dagi ti di ka senj yiwo wusie.

4 Sanja mi Nɲmɪŋ die di tun mamachi wɔkpɪma ananj dagiti pam ta die bi yi vuosisi ɔ Halikasika piinisi ɔ yaalala dene, die di dagi di ɔ wɪaha yiwo wusie.

Vuodieke di sina gbatitaanɪŋ

5 Nɲmɪŋ die ka vuari malakasisi di ba daansuma duɔna dieke di bala ka kenj ta ti bala naa wa.

6 Di maagiya munj jiginj kaani Nɲmɪŋ gbanjku sunj di:

“Nɲmɪŋ, vuota yiwo bia fu yile ɔ wɪa?”

Ta bi yi bia fu бага di bie ɔ ma?

7 Naanj wa munj ta ɔ ka tugɪ malakasi

ta bi yi ɔ ye birunj ananj pɪmpagunj

8 ta vaa ɔ su jaanj mana.”

Di balija munj di Nɲmɪŋ vaa wa vuota di yi “Jaanj mana sikipentienj.” Di dagiya di ɔ su jaanj mana munj, ama lele vuota ye ka su jaanj mana.

9 Ama ti siba yaa gamma Yisa wɪa. Wɔnunj sanja bita Nɲmɪŋ die di va ɔ ka tugɪ malakasi, di ɔ tuo vuota mana kunj a kpi, wɔnunj Nɲmɪŋ zɔɔlnchigila wɪa. ɔ kumbu wahala diile wɪa Nɲmɪŋ di vaa ɔ ye birunj ananj pɪmpagunj.

10 Nɲmɪŋ vuodieke di naanna jaanj mana ta bi pɔgɪli jaanj mana wɔnunj ɔ vana ɔ balli pam di ɔ juo ɔ naari ma, naa die tugɪsina a yi wa di ɔ vaa ba gbɪgbatitaantɔ Yisa senj yi ba Gbɪgbatitaantɔ ananj wusie, ɔ wahala diilehe wɪa.

11 Wɔnunj ɔ yinene vuota di yi Nɲmɪŋ vuosi, ta wɔnunj ananj ba mana di lagunj a yaa Chɔɔŋ balumunj. Die wɪa Yisa di ka chɪga viivi di ɔ wasuma ba ɔ numballi.

12 Die ɔ balɪ yi wa Nɲmɪŋ di:

“N nan balɪ n vuosi wudieke fu yine;

a biri fu saanj ba lagumunj jiginj.”

13 Die ɔ bi balɪ di, “Manunj nununj n nan yi Nɲmɪŋ yada”, ta bi baari di, “Manunj ananj

balli diekemba N̄m̄uŋ d̄i ȳna muŋ wa laḡuŋna beri naa.”

¹⁴ N̄m̄uŋ balli d̄i ȳine vuota ta yaa nȳuŋbanuŋ aŋaŋ zuŋ w̄a, Yisa d̄iaŋ die d̄i keŋ yi vuota s̄iba banuŋ, am̄u u kumbu me u keŋ ch̄uusu Sitaani vuodieke d̄i yalla kuŋ haŋuŋ wa,

¹⁵ ta v̄ūari vuodiekemba d̄i ch̄iŋnana kuŋ ba ŋmaamuŋ ma, dama die ba yiwo ŋmaamuŋ ȳoŋuŋ ba miivoli mana ma.

¹⁶ Wusie, daa malakasisi u sun̄je, ama Abarahami haaḡis̄is̄i u sun̄je.

¹⁷ Naa w̄a d̄i mu u s̄imma s̄iba u numballi jaan mana ma am̄u u nan biagi yi k̄ikaabit̄iba jak̄uŋ dieke d̄i ȳine wusietien ta bi ch̄iŋa z̄oŋuŋ, ta nagi u gban a yi kaaba vuota w̄a N̄m̄uŋ jiḡin, am̄u N̄m̄uŋ nan nagi ba w̄ob̄iat̄i a chaa ba.

¹⁸ Ta lele, u nan biagi sun̄ji vuodiekemba Sitaani d̄i maḡis̄ina dama Sitaani die maḡis̄i u gban muŋ ta u dii wahala.

3

Yisa yiwo vuokpuŋ a t̄iaŋ Mosisi

¹ N numballi diekemba d̄i ȳine N̄m̄uŋ vuosi ta u wa nu naa, nu yilime yaa gamma Yisa ma, vuodieke N̄m̄uŋ die d̄i t̄onna d̄i u keŋ yi k̄ikaabit̄iba jak̄uŋ t̄i N̄m̄uŋ j̄amuŋ sien me wo.

² Die u yiwo wusietien a ȳi N̄m̄uŋ vuodieke d̄i v̄ūarina wa d̄i u keŋ t̄uŋ t̄uŋmaha gie wo s̄iba Mosisi die d̄i ȳine

wusietien u t̄uŋma ma N̄m̄uŋ vuosi suku.

³ M̄im̄uŋ d̄i yese biruŋ pam a t̄iaŋ t̄iḡin dieke u m̄ina wa, die gban gban Yisa d̄i mu u ye biruŋ pam at̄iaŋ Mosisi.

⁴ T̄iḡin nuŋ mana vuon̄ m̄inana ka, ama N̄m̄uŋ m̄ina jaan mana.

⁵ Mosisi die yiwo wusie t̄ont̄ont̄u N̄m̄uŋ vuosi mana jiḡin, a bala wudiekemba N̄m̄uŋ d̄i bala u daansi a bal̄i.

⁶ Ama Masia nuŋ u yiwo wusietien ta s̄u N̄m̄uŋ t̄iḡiri mi ta yi N̄m̄uŋ B̄uademiŋ. Du yi t̄i yaa kenyiti aŋaŋ kpaadensiŋ yaa gamma t̄i tamaka ma, die nuŋ t̄uŋ t̄i ȳine N̄m̄uŋ t̄iḡiri vuosi mi.

N̄m̄uŋ vuosi voosiŋ w̄a

⁷ Die w̄a, nu saagi a yi wudieke Hal̄ikas̄ika d̄i bala wa, d̄i:

“Du yi nu w̄uŋ N̄m̄uŋ l̄oluŋ j̄inne,

⁸ nu da vaa nu suḡiti haŋuma s̄iba nu ch̄oŋk̄uŋba die d̄i zetine N̄m̄uŋ nuari,

s̄iba die ba s̄ina die wo haŋȳen me wo ta maḡis̄i wa wa.

⁹ N̄m̄uŋ die bal̄ya muŋ d̄i:

‘Die ba w̄uŋ ye wudieke n̄ yinene a ga t̄uŋ b̄ina ban̄is̄i-n̄usa wa ama mi die ba maḡis̄i muŋ.

¹⁰ Die w̄a man̄ ju s̄inyuŋuŋ aŋaŋ vuosi mi ta baari d̄i,

Ba suḡiti ma, ba zeti muŋ muŋ, ta ka du n̄ sieti.

11 Die man ju sunyuruj ta yi nvaru gie di,
ba kaan wɔŋ juu tɔŋban dieke n tinna baa n yi ba voosiku wo me.' "

12 N zbaluj, ni summa ta da vaa sunanyilibiatu anan chuluŋ yi ni wɔnyɪ yinŋi kuɔŋ ta va miivolitien Nabi-die Nɔmuj.

13 Ama ni sunŋime tan daan mana ti yene bie ti miivoli me naa, ta ni daa vaa bɔan gaan ni an ni yi tɔhagruɔtielin.

14 Dama du yi ti yigi yada dieke ti yalla a nyuj piiliku me wo a yallɩ ken ken a ga tɔgt kpatuj, tɔtɔŋ anan Masia nan yi tɔntɔntɩ chan-chaaluj.

15 Naa die ba maagu Nɔmuj gbanƙu sun dɩ:

"Du yi ni wɔŋ Nɔmuj lɔlɔŋ jinne,
ni daa ligi ni tɔba, sɔba ni chɔɔŋkɔsuluj die di ligure ba tɔba dene wo ta die wagu anan Nɔmuj ta zeti wo wo."

16 Mɔnta mba die wɔnna Nɔmuj lɔlɔku ta zeti ke wo? Dɩ yiwo vuodiekemba mana die Mosisi di dina ba nɔŋŋa a yaa ba a nyuj Ijipiti tɔŋban ma wa.

17 Mɔnta mba Nɔmuj die di ju sunyuruj a yi bɔna banɩsɩ-nɩsa wa? Dɩ yiwo vuodiekemba die di yine bɩabɩ a kpi hagɩyen me wo.

18 Mɔnta mba Nɔmuj di die balɩ a yi di, "Ba kaan wɔŋ a juu tɔŋban dieke n tinna baa n yi ba voosiku wo me?"

Die di yiwo vuodiekemba die di zetine ɔ nvaru.

19 Die wɩa ti wa sɩba di die ba ka bɩagi juu kanuj tɔŋbanƙa me, dama die ba wone yada wɩa.

4

1 Lele nuj, Nɔmuj wa yi ti nvaru mi di ti ken a ye voosi dieke ɔ bala ka wɩa wa. Die wɩa ni mana summa amu ni wɔnyɪ kaan waari ka.

2 Ti gban ti wɔŋ Nɔmuj wɔwɔnaha muj sɩba die ba wɔnna dene wo. Die ba wɔŋ wɔwɔnaha muj ama die ka wo nyɔari a yi ba, dama die ba wɔnna wa ba ka tuo ke anan yada.

3 Die wɩa, tɔtɔŋ vuodiekemba di yine Nɔmuj yada naa, nan ken juu voosi dieke Nɔmuj di yɩna nɔan di ɔ nan yi wa. Sɩba Nɔmuj die di bala die wo, di

"Manuj die n ju wa sunyuruj ta yi nvaru gie:

Ba kaan wɔŋ juu tɔŋban dieke n tinna baa n yi ba voosiku."

Die ɔ ken bala naa, ta ɔ wɔŋ kpati ɔ naamuj tɔuma piiliku me muj.

4 Dama Nɔmuj gbanƙu sun jigij kaan ɔ wɔŋ balɩ muj yaa gamma daraa ayɔpɔyɩ wa gie daari, di: "Nɔmuj die vaa wa ɔ tɔuma mana ta voosi daraa ayɔpɔyɩ wa daraan."

5 Ta die bɩ balɩ wɩrɩ gie gban gban di: "Ba kaan wɔŋ a juu tɔŋban dieke n tinna yaala n yi ba voosiku."

⁶ Ama N̄m̄uŋ voosin̄ jigin̄ beri d̄i vuosi juu. Vuodiekemba die d̄i wolinne w̄uŋ N̄m̄uŋ w̄w̄uunaha die ka ye kan̄uŋ voosiku mi, dama die ba ka yi N̄m̄uŋ yada.

⁷ N̄m̄uŋ b̄i zien̄ wo daan̄ kaan̄, ta wasa daari mi "Jinne." Ta b̄una pam k̄van̄ chaan̄ N̄m̄uŋ die d̄i b̄i daagi Davidi ma a bal̄i w̄uri gie s̄iba d̄i wone a maagi N̄m̄uŋ gban̄k̄v̄ ma dene wo d̄i:

"D̄u yi n̄i w̄uŋ N̄m̄uŋ l̄ol̄uŋ jinne,
n̄i daa ken̄ vaa n̄i s̄ugiti h̄agur̄ima."

⁸ D̄i t̄uŋ yi Josua d̄i biagi a yi ba voosin̄, N̄m̄uŋ t̄uŋ kaan̄ b̄i bal̄i yaa gamma daan̄ kaan̄.

⁹ Naa dagiya d̄i N̄m̄uŋ vuosi voosiku ye kien̄ m̄uŋ s̄iba N̄m̄uŋ d̄i voosine daraa aȳūp̄oȳi daraan̄ dene wo.

¹⁰ D̄inda daari mi, N̄m̄uŋ vuosi nan vaa ba t̄uuma ta voosi s̄iba N̄m̄uŋ die d̄i vana v̄ t̄uuma ta voosi dene wo.

¹¹ Die w̄ia, n̄i vaa t̄i k̄pan̄ŋi t̄i gban̄ ta ye voosiku mi, am̄v̄ t̄i w̄onyi kaan̄ waari ka s̄iba die ba zetine N̄m̄uŋ n̄v̄ari ta waari ka dene wo.

¹² Dama N̄m̄uŋ w̄iaha yiwo wudieke d̄i yalla miivoli, ta yaa h̄agur̄uŋ, ta b̄i die a t̄ian̄ takoobi dieke d̄i yalla n̄va ale. N̄m̄uŋ w̄iaha biagi gobe a t̄uga vuota haal̄uŋ an̄an̄ miivoli jigin̄, ta t̄uga v̄ gbime an̄an̄ v̄ k̄oba k̄paan̄, ta t̄uga ta puo v̄ s̄un̄anyile an̄an̄ wudieke v̄ yilinen̄e v̄ s̄un̄ ma.

¹³ Ta nȳn̄naan̄ka mana d̄i bie yaal̄uŋ ma, ta N̄m̄uŋ,

vuodieke d̄i bala v̄ ken̄ dii t̄i s̄ariya wa nine d̄i yese he; ta jaan̄ wori a lob̄uri.

Masia yine t̄i kaab̄uŋ jak̄uŋ

¹⁴ T̄i yaa wa kaab̄uŋ jak̄uŋ, vuodieke d̄i wolinne ga N̄m̄uŋ gban̄ gban̄ jigin̄ arizanna ma, w̄uŋuŋ v̄ yine Yisa, N̄m̄uŋ B̄uadembike. Die w̄ia, t̄i mu t̄i yigi ken̄ ken̄ yada dieke t̄i bala yaal̄uŋ ma wa.

¹⁵ T̄i kaab̄uŋ jak̄uŋ ka yi vuodieke d̄i kana ka ch̄uga t̄i z̄ool̄uŋ t̄i wab̄uŋ ma, ama w̄uŋuŋ n̄uŋ die v̄ ye wo maḡis̄uŋ yiri yiri s̄iba t̄i gban̄, ama w̄uŋuŋ die v̄ ka yi b̄ian̄.

¹⁶ Die w̄ia, n̄i vaa t̄i yaa k̄paadensin̄ ta ga N̄m̄uŋ vuodieke d̄i yine burichini wo jigin̄, ta ye z̄ool̄in̄ch̄iḡila an̄an̄ s̄un̄ŋin̄ an̄ ka s̄un̄ŋi t̄i san̄ŋa dieke t̄i ken̄ yaala.

5

¹ Kaab̄uŋ jak̄uŋ mana N̄m̄uŋ ŋaana v̄vara wa a nȳuna v̄ chanchaal̄uŋ s̄uŋ d̄i v̄ zie ba nan̄ ma a kaab̄uma a yima w̄uŋuŋ N̄m̄uŋ ba b̄ian̄ w̄ia.

² V̄ gban̄ gban̄ v̄ wab̄una sieti pam ma w̄ia, v̄ biagi p̄oḡula vuodiekemba d̄i waar̄una ȳian̄ ta taari nȳuŋ sieku me s̄omm̄.

³ Ta v̄ gban̄ gban̄ v̄ wab̄una w̄ia, v̄ ka yie kaabaha vuosi nȳuna ma w̄ob̄iat̄i w̄ia, ama v̄ yie m̄uŋ an̄an̄ v̄ gban̄ gban̄ v̄ w̄ob̄iat̄i w̄ia.

⁴ Vuon̄ ka v̄vara v̄ gban̄ a yie kaab̄uŋ jak̄uŋ, sie N̄m̄uŋ

vuaru wa siba die u vvaruna Aroni dene wo.

⁵ Die gban gban, Masia die di ka koti u gban ta vuaru u gban di u yi kaabu jakuun ama Nmutu die bala a yi wa di:

“Funtu fu yine n Buadembin; ta jinne man buru fu choon.”

⁶ Ta u balu jigini kaanu dan
“Funtu nan ken yi kukaabitu yaa gamma haahuu, siba Melikizedeki.”

⁷ Die Yisa di yene bie tujgbaŋka gie me wo, die u naan juusa Nmutu ta bala u wumugisike anan nuntaanti a yia Nmutu, vuodieke di baan biagi gbatu wa a nyu kumbu me wo. Die u yine vuodieke di suna u gban a yia Nmutu wa, Nmutu die di wu u juusu.

⁸ Die u sen yiwo Nmutu Buadembin wusie, ama die u dii wo wahala u tuone Nmutu nuan wa,

⁹ ta die ken dii wahalaka kpatu, ta yi vuodiekemba mana di tuone u nuan di ye gbatitaan dieke di wone kpatu.

¹⁰ Dama Nmutu die vuaru wa mu di u yi kaabu jakuun siba Melikizedeki.

Yada taanin kpaamin

¹¹ Tu tu nan balu nu wa pam yaa gamma Masia anan Melikizedeki ma, ama di hagu mu di tu dagu nu a chasi, dama nu ka siba wa chasi lagi lagi.

¹² Du tu mu nu yiwo didaguru sanja gie, ama nu ye yaala didaguru an ba

dagu nu yaa gamma Nmutu waha wupiilikehe. Nu su siba ballunyaaluu ta mu nu nyume biisin daa nyindiiki dunsu.

¹³ Vuodieke di nyunene biisin ye yiwo buanyaalu, ta ka siba wu mana yaa gamma vutu yaa buan ma.

¹⁴ Nyindiiki dunsu nu yiwo nyukura suti, banu ba dagu ba mu ba siba wudieke di yine vutu anan wudieke di yine buan.

6

¹ Die wa, nu da vaa tu wuaru Masia waha wupiilikehe dagu ma, ama nu vaa tu dagu wudiekemba di mu a yuma vuodiekemba di kuruna Masia dusu ma wa. Die wa tu ka bu yaala tu balu yaa gamma wudieke wa tu mu tu chigi nyu tu wubatu ma ta yi Nmutu yada,

² ta bu balu yaa gamma Nmutu nyaabu sula wa anan nuu dusu vuosi ma anan kumbu hagu wa anan Nmutu di ballu u dii vuosi saruya dene ta ka wo kpatu dene.

³ Du yi Nmutu di saagu tu nan ga nuun.

⁴ Masia didusuru diekemba di zetine u dusu, di nan di hagu an ba biagi a taru ba sunanyile. Sanja kaanu die ba bie wo Nmutu chaanu ma, ta banu anan ba chanchalu di tuo Nmutu Halikasika, ta lan arizanna ma piini a ye,

⁵ ta die siba Nmutu wa nansu di suna die, ta siba

dõna dieke di kienene wo hagirij wia,

⁶ ama ta kenj zeti Masia dũsij. Di nan di hagirij di ba yijji tarigt ba sũjanyile, dama ba bi kũs wa Nĩmij Bũadembike dagarikũ ma ta yi wo viivi yenj me mij.

⁷ Tungbanj dieke nũj di ŋaana nũ ka di sunsi ta yie nyindiike a yia vuodiekemba di kũna wa, Nĩmij yi alibarika yi kanij tungbanjka mi.

⁸ Ama di yi ka nyuun hanjõõsi ananj huubiati, die nij ka wo nyuari, di kaanj ybasĩ ta Nĩmij kaa kaati yi ka anj ka dii bolinj a chõvsi.

⁹ Ama ti nĩballi, ananj ti bala naa mana, ama ti ka chele yaa gamma ni ma. Ti siba di ni bie sievũjku ma, gbatitaanj sievũjku ma.

¹⁰ Nĩmij nũj yiwo wusietienj. Wõnũj v kaanj daanj tunj dieke ni tunna wa, yaa choti dieke ni yalla ananj wa wa ta die sunji ta ye sunje Masia didũsĩriba wa.

¹¹ Ti yaala ni wõnyĩ mana yallũma kanij sũkũ mi a ga tũgtĩ kpatikũ, amũ ni yalla tama di ni nan ye jadieke wo ni nan senj a ye ke.

¹² Ti ka yaala ni yi walĩkpiatielinj, ama ti yaala ni yi vuodiekemba di yine Yisa yada, ta yallũma suguru, ta kenj ye jadieke Nĩmij di yĩna nũanj di v nan yi ba wa.

Nĩmij wusie nũanj wo chulij

¹³ Nĩmij die di yĩna Abarahami nũari, die v hũs wa v gbanj gbanj v saanj ma, dama vuonj wori a tĩanj wõnũj Nĩmij v baanj nan hũs vuoke mi saanj ma.

¹⁴ Die v baari di, "Manij n yia fũ nũanj di n nan yi alibarika a yi fũ ma, ta yi fũ haagĩsĩ pam."

¹⁵ Abarahami die di dii suguru ta die kenj ye jadieke Nĩmij di yĩna nũari di v nan yi wa wa.

¹⁶ Vuota di kenj baa v hũs v ŋaanj hũs wa vuodieke di tianna wa saanj ma, ta v hũsũsĩ di kũa nĩnhagirij mana.

¹⁷ Vuodiekemba di bala ba tuo nũa dieke Nĩmij di ziene wo, die v yaala v dagĩ ba di v kaanj tarigt v sũjanyile; die wia die v hũs a gutĩ v nũari ma.

¹⁸ Nĩmij kaanj biagi chũbi ŋmũnchũbĩsĩ. Die wia nyinti ale wa gie, v nũari ananj v hũna wa wo tarigij. Die wia ti chũgĩna a ga v jigij a ye gbatitaanj naa wa, di mv ti vaa v nũari gie kpanjĩsĩ ti anj ti yigi tama dieke ti yalla wa a yalla kenj kenj.

¹⁹ Tama dieke ti yalla naa die vana ti sugĩti di hagĩri, ta ga juu arizanna ma Nĩmij jĩamij juokpenkpiukũ sũj a garĩsa garĩ dieke di puone juokpenkpiukũ a ga tũgtĩ juodieke di yine kasĩ Nĩmij juokpenkpiukũ sũj wa.

²⁰ Mi die Yisa die di wõnj zie ti nanj ma a yi ti sieyiiritu, ta yi kaabitĩba jakõõnj yaa gamma haahuu siba Melikizedeki.

7

Nmuj Kikaabitv Melikizedeki wa

¹ Melikizedeki wa gie die yiwo Salemi tuj naan, ta bi yi Nabidie Nmuj kikaabitv. Die Abarahami die di nyinna tuj dieke die v biaguna a nyanji naaliba banusa a yinji a kienj wo, die Melikizedeki die di tuoli wo sienj me a yi alibarika a yi wo.

² Abarahami die di yi wa nyindiekemba mana v naguna a nyuj mi wo banj mana suj kaanv. U saari Melikizedeki wa chianj yine "Sugiyialuj Naan" ta v die bi yi Salemi tuj naan, ta Salemi chianj di yi "Sugidvagianj" die wa v bi yi "Sugidvagianj Naan."

³ Wuj die wori a daga yaa gamma Melikizedeki choonj wa yaa v nunj wa yaa v choonkusbilba wonyi wa yaa v gbanj gbanj v maaruj yaa v kunj wa. U su siba Nabidie Nmuj Buadembike, ta yi Nmuj kikaabitv yaa gamma haahuu.

⁴ Ye Melikizedeki die di yine vuokpuuj dene, ta ti choonkusbujkpuuj Abarahami die yi wa jadieke mana die v waguna gbatv a nyuj tuj ma banj suj mana kaanv.

⁵ Mura die dagiya di Izara vuosisi gbanj mv ba vuari wa ba nyinti banj suj mana kaanv a yi ba gbanj gbanj ba buurin die di yine Liiva haagisv ta yi Nmuj kikaabitv ananj ba

mana die di yine Abarahami haagisv mana yovv.

⁶ Melikizedeki die ka yi Liiva haaguj ama Abarahami die yi wa wa v nyinti banj suj mana kaanv. Die Melikizedeki die di yi alibarika a yi Abarahami ma, wovuj vuodieke Nmuj di yina vuari.

⁷ Vuovj mana siba muj di vuodieke di yinana alibarika yiwo vuokpuuj a tianj vuodieke di tuosinene alibarika ka.

⁸ Kikaabitvba diekemba die di tuosinene nyinti banj mana suj kaanv a nyina vuosi jigij die yiwo vuota ta die di kenj kpie, ama Melikizedeki vuodieke die di tuosinene nyinti banj mana suj kaanv a nyina Abarahami jigij ye bie wo v miivoli me siba Nmuj gbanjv di daguna dene wo.

⁹ A bi gutv ti nan biagi a baari di Liiva haagisv vuodiekemba die di tuosinene nyinti banj mana suj kaanv wa, gbanj die yi wa Melikizedeki ba nyinti banj mana kaanv sanja dieke Abarahami die di yina wa.

¹⁰ Dama sanja dieke Melikizedeki die di haaruna Abarahami wa, die ba ye ka murv Liiva ama wovuj Liiva die bie wo v choonkusbuj Abarahami wa ma.

¹¹ Nmuj die yi Izara vuosisi mura ta die dagv Liiva maaruj ba kaabuj tsuma di sina die. Du yi ta kikaabitvba diekemba die di nyina Liiva maaruj ma tsuma di biagi a yie vuosi

sugiyalntielin, di tuj kaan bi yi talasi di kikaabitu gaan vuodieke di kana ka nyuj Aroni maaruj ma ama ta yi kikaabitu siba Melikizedeki kenj.

12 Dama ba kenj tarigi kikaabitiba vuarij, di yiwo talasi di ba tarigi miraha gbanj.

13 Ta ti Yomotienj vuodieke wia ti balala naa wa, nyuj wa buurigaan ma. Ta vuonj di ye ka nyuj u buurij ma a yi kikaabitu.

14 Vuonj mana wonj siba a baari wonuj Yisa die nyuj wa Juda buurij ma, ta Mosisi die di ka bali di kikaabitiba nan nyuj ba buurij ma.

Yisa su siba Melikizedeki

15 Sanja dieke kikaabitu gaan siba Melikizedeki die di kenne kenj wo die di yi anj ti faasi siba waha chianj.

16 Wonuj die u ka yi kikaabitu yaa gamma vuota miraha ma, ama die u biriuj wa kikaabitu miivoli dieke di wone kpatuj hagiuruj ma.

17 Dama di maagiya Nmuj gbanju ma di, "Nan yi kikaabitu yaa gamma haahuu, siba Melikizedeki die di sina die wo."

18 Die wia murikoori ka bi tuma dama ka wo hagiuruj ananj nyuaru.

19 Dama Mosisi miraha die ka biagi yi jaanj di beri vuunuj. Ama lele ti yaa tama dieke di kpana ka, ka ma ti chuj gbigi Nmuj.

20 Ta Nmuj di bi yi nuanj a guti ka ma. Nmuj die ka

ya nuanj die ba kalinnana kikaabitiba mi wo.

21 Ama Yisa die kenj yiwo kikaabitu sanja dieke Nmuj di yuna wa nuanj ta bali wa di:

"Manuj Nmuj yi wa nuanj ta kaan bi tarigi n sunanyile, ta baari 'Fonuj fu bala fu yi kikaabitu yaa gamma haahuu.' "

22 Die wia, Yisa yiwo vuodieke di daguna di nua dieke di kpana beri muj ta wo tariguj.

23 Kuruj ma wa kikaabitiba mi wo die kpiye muj ta ba chanchaaluj di tuose ba tuma, die wia die ba dala.

24 Ama Yisa nuj u nan di beri ta yi kikaabitu yaa gamma haahuu ta u tumaha kaan nyuj u nuusi me anj vuogaanj tuoke.

25 Die wia, vuodiekemba di chonna gbigi Nmuj, wonuj Yisa saanj ma naa, u nan biagi a gbatu ba a taanj leleke gie ananj sanja dieke di kienene wo, dama wonuj u bie wo u miivoli me sanja mana muj, ta juusa Nmuj a ya ba.

26 Die wia, Yisa yine ti kikaabitiba jakuuj dieke di sunjinene ti ti yaalala dene. Wonuj u yiwo sugiyalntienj ta wo bianj: u bie u tuanj ta ka su siba vuodiekemba di yalla bianj wa, ta Nmuj di koti wa a tianj arizanna ma tielinj mana.

27 Kikaabitiba nyujkura banuj ba die wolinj kaaba daanj nuj mana ba gbanj

gban̄ ba wɔbiati wɔa, ta bi kaaba yia vuosisi wɔbiati wɔa, wɔnɔŋ Yisa nɔŋ ka sɔ die, die ɔ nagɔ wa ɔ gban̄ a yi kaabi balumɔŋ, kaabiŋ bi wori.

²⁸ Mosisi muraaha ŋaan vɔara vuotan̄ a yie be kikaabit̄ba nyɔŋkura ama ta ba ka mɔŋŋi beri vɔnɔŋ a kpat̄i. Muraaha kɔan̄ chaan̄ Ŋmɔŋ die dɔ yi nɔan̄ ta nagɔ ɔ Bɔadembɔŋ a yi wo kikaabit̄, wɔnɔŋ ɔ nan dɔ beri vɔnɔŋ yaa gamma haahuu.

8

Yisa yine ti kikaabit̄ba jakɔɔŋ

¹ Wudieke ti bala naa chian̄ yiwo naa, ti yaa wa kikaabit̄ba jakɔɔŋ ta ɔ kali Ŋmɔŋ vuodieke dɔ yalla hagɔŋ mana nuudiigin̄ chaan̄ naari ma arizanna ma,

² ta ɔ tuma kikaabit̄ba nyɔŋkura tuma Ŋmɔŋ kasi dian̄ kasi vɔku ma; kanɔŋ ka yine wusie jiamɔŋ vɔŋ ta ti Yɔmɔtien̄ die dɔ wɔnsɔ ka da vuota.

³ Kikaabit̄ba jakɔɔŋ dieke nɔŋ mana ba vɔarɔna, die dɔ yiwo talasɔ dɔ ɔ nagɔ piinisi ta bi yi kaaba a yi Ŋmɔŋ, die gban̄ die dɔ yi talasɔ dɔ ti kikaabit̄ba jakɔɔŋ gban̄ yi jaan̄.

⁴ Du yi ɔ tɔŋ bie tɔŋban̄ka gie me, ɔ tɔŋ kaan̄ yi kikaabit̄ba naada, dama kikaabit̄ba diekemba dɔ yunana Ŋmɔŋ piinisisi sɔba juu vuosi muraaha dɔ dagɔna die wo wɔŋ beri mɔŋ.

⁵ Wudieke ba tɔnnana naa wa yiwo arizanna ma vɔŋ nɔasɔŋ. Naa wɔa Ŋmɔŋ die dɔ kpaan̄ Mosisi san̄ŋa dieke die ɔ balla ɔ wɔnsɔ Ŋmɔŋ jiamɔŋ vɔku, Ŋmɔŋ die dɔ kpaan̄ wa ta baari dɔ, “Yime jaan̄ mana mana sɔba n dagɔna fɔ tannɔ sikpen̄ wo.”

⁶ Ama Ŋmɔŋ yi wa Yisa kaabiŋ tɔŋ dieke dɔ tianna ba kaabiŋ tɔumaha sɔba ɔ nɔan̄ dɔ tianna ta bie vuotan̄ an̄an̄ wɔnɔŋ Ŋmɔŋ vuosisi sunsuku dene wo, dama ɔ nɔari taasi wa an̄an̄ nyɔnɔuna atian̄ nɔakɔɔri.

⁷ Dama dɔ yi ta bumbɔŋan̄ nɔari die vana ta vuosi dɔ bie vɔnɔŋ, die nɔŋ dɔ tɔŋ kaan̄ bi yi talasɔ dɔ Ŋmɔŋ yi nɔari a gɔti ka ma.

⁸ Ama Ŋmɔŋ die ye vuotan̄ biabɔ san̄ŋa dieke ɔ balla dɔ: “Manɔŋ Ŋmɔŋ bala naa:

san̄ŋa kien̄ ta n nan ken̄ yi nɔahaalɔŋ a yi Izara vuosi an̄an̄ Juda vuosi.

⁹ Kanɔŋ ka kaan̄ dɔ sɔ sɔba nɔa dieke die n ziene an̄an̄ ba chɔɔŋkɔsɔlɔŋ daa dieke die n yigine ba nuun̄ ta vɔari ba a nyɔŋ Ijipiti tɔŋban̄ ma wa.

Die ba ka dɔ nɔa dieke die n yina ba wa

die wɔa n бага die dɔ wo ba ma.

¹⁰ Manɔŋ Ŋmɔŋ baari n nan zien̄ nɔari gie an̄an̄ Izara vuosi daa diekemba dɔ kienene wo:

N nan wa marɔ n muraaha ba sun̄anyile me

ta maagi ha ba sɔgiti
ma.

Manuŋ n nan yi ba Nmuŋ,
aŋ ba dɔaŋ ba yi n vuosi.

¹¹ Dɔ kaan bi yi talasi dɔ
vuonɔ daga ɔ chan-
chaan

yaa a balɔ ɔ chanchaan
dɔ

‘Fɔnuŋ, summa Nmuŋ.’

Dama ba mana nan keŋ sɔba
muŋ

vuodiekemba dɔ yine
vuokpuma aŋaŋ
wabiti mana.

¹² N nan keŋ yaa ba wɔbiati
a chaa ba

ta kaan dɔ tɔnsa ba
wɔbiatiti wa.”

¹³ Nmuŋ dɔ dene balɔ
nɔahaalɔ wa die yine
bɔmbɔŋaŋ nɔari dɔ yi
nɔakɔɔri, ta jadieke nuŋ
mana dɔ kɔɔrunna ta nyuŋ,
ka kaan yɔasi ta ka bia.

9

*Tɔŋbanŋa gie Nmuŋ
jiamuŋ aŋaŋ arizanna ma
Nmuŋ jiamuŋ wa*

¹ Bɔmbɔŋaŋ nɔari die yaa
wa mɔra yaa gamma ba baan
nan jian Nmuŋ dene aŋaŋ
jigidieke ba baan dɔ jama
wa tɔŋbanŋa gie me.

² Die ba kpɔi wo dɔŋɔsɔ
gbanuŋ vuŋ ta yaa juone ale.
Die ba wasa juodieke die dɔ
benne nuŋŋa wa, Kasɔ Jigiri.
Mi die ba zien jadieke ba
naguna popolisi a sɔga ka ma
ta teebuli dɔ zie ka ma ta
paanɔ dieke die ba naguna a
yi Nmuŋnɔ dɔ diisi teebulike
me.

³ Die garɔ dieke dɔ puone
juone ale wo kɔaŋ die ba
wasa kasɔ dɔaŋ kasɔ jigɔŋ,

⁴ die ka sɔŋ die kori
dieke ba naguna salma
a wɔnsɔ wa ta ba jɔa
nyɔnyɔbɔgɔvɔna ka ma a
yɔa Nmuŋnɔ aŋaŋ Nmuŋ
nɔaha a daka dieke ba
naguna salma a marɔ ka
mana wa die dɔ beri. Ka ma
salma gbien die dɔ beri ta
nyindiike dieke ba wasɔnana
maana wa die dɔ bie ka
ma aŋaŋ Arɔni daanɔbanuŋ
dieke dɔ tɔsɔna vaatiti aŋaŋ
taŋ teelike ale dieke Nmuŋ
mɔraha dɔ maaguna a diisi a
ma wa dɔ beri.

⁵ Die adaka ka sikpen die
nyinti atan die yalla chobiti
ta daga dɔ Nmuŋ bie me, ta
a chobititi die dɔ jati a ligi
jigidieke Nmuŋ dɔ nagunana
wɔbiati a chaa wa. Ama lele
n kaan biagi a daga wɔaha
chɔasi mana.

⁶ Naa die dɔ sɔ, die
kɔkaabitɔba die ŋaan juo
juodieke dɔ bene nuŋka ma
daan mana a tɔma ba Nmuŋ
jiamuŋ tɔɔma,

⁷ ama kɔkaabitɔba jakɔɔri
nyuna ma ŋaana juo
juodieke dɔ bene sɔkɔ ma
wa, buŋ mana bɔnyɔ ɔ juo
mi. ɔ ŋaan nagɔ wa zuŋ a juu
yi kaaba a yi Nmuŋ ɔ gban
gban ɔ wɔbiati wa aŋaŋ
vuosisi dɔ yine wudiekemba
ta ka sɔba baari a yiwo
wɔbiatiti.

⁸ Nmuŋ Halikasɔka die
muŋŋi daga yaa gamma
Nmuŋ jiamuŋ vuokɔ gie, dɔ
jigidieke dɔ yine kasɔ dɔaŋ
kasɔ jigiri die ye ka yuori

saŋŋa dieke juodieke dɪ bene nɪŋka dɪ yene zie wo.

⁹ Naa yiwo dagɪtɪ a yɪ tɪnɪŋ vuodiekemba dɪ bene leleke gie wo, ta daga dɪ vuodiekemba die dɪ jianna Nɪmɪnɪ ta die ŋaan yɪa Nɪmɪŋ ba piinisi aŋaŋ ba dɔŋɪsɪ zɪmbɔ die ka biagɪ a vɔarɪ ba wɔbiatɪ Nɪmɪŋ nɪŋŋa,

¹⁰ dama hanɪŋ nɪŋ die a yiwo nyindiike aŋaŋ nyiŋnyuuki diekemba die dɪ chɔarɪna aŋaŋ wudieke dɪ kana ka chɔarɪ, aŋaŋ nyɪŋŋbanɪŋ wɔnsɪŋ wɪa. Genhe mana die yiwo nyɪŋŋbanɪŋ ma mɪraha dɪ ba dɪ ha yaa gamma a ga tɔgɪ saŋŋa dieke wɔnsɪŋ Nɪmɪŋ dɪ bala ɔ yɪ ba mɪrɪhaalɪŋ.

¹¹ Ama Masia vuodieke dɪ yine nyɪŋvɪŋ dieke dɪ benne leleke gie kɪkaabitɪba jakɔɔŋ wɔŋ kenɪ mɪŋ. Vɪŋ dieke ɔ kenne juu ta tuma ka ma naa yiwo vɪŋkpenkpenɪŋ dieke dɪ benne vɪŋɪŋ aŋaŋ wusie; daa jadieke vuota dɪ kpine, ta a ka bi yɪ tɪŋŋbanɪka gie jaanɪ.

¹² Masia die dɪ kenne a juu bɔnyɪ jɪamɪŋ vɪkɔ ma a ga tɔgɪ kasɪ dɪaŋ kasɪ jigiri saŋŋa dieke wo, die ɔ ka nagɪ bie aŋaŋ naarasɪ zɪŋ a yɪ kaaba, ama die ɔ nagɪ wa ɔ gbanɪ gbanɪ ɔ zɪŋ a tɪŋ ta vɔarɪ tɪ a nyɪŋ biɪaŋ ma yaa gamma haahuu.

¹³ Die ba ŋaan naga bie aŋaŋ naarasɪ zɪŋ, ta die bi nagɪ naasaanɪ a yɪ kaaba ta jɔɔ ka nyɪŋŋbanɪŋ bolɪŋ ta nagɪ ka tanyeelinɪ

aŋaŋ zɪmbɔ a mɪsɪ mɪsɪ vuodiekemba die dɪ yalla biabɔ Nɪmɪŋ nɪŋŋa, dɪ ka wɔnsɪ ba nyɪŋŋbanɪŋ aŋ ba yɪantɪ.

¹⁴ Ama Masia die wo biɪaŋ ta Halikasɪka dieke dɪ benne saŋŋa mana hagɪrɪŋ ma wɔnsɪŋ Masia die dɪ nagɪ ɔ gbanɪ a yɪ kaabi dieke dɪ bene vɪŋɪŋ vɪŋɪŋ a yɪ Nɪmɪŋ. Die wɪa ɔ zɪmbɔ dɪ faasɪna yaa hagɪrɪŋ ta vɔarɪ biɪaŋ tɪ sɔgɪtɪ ma. Ta lele tɪ nan biagɪ jɪaŋ Nabidie Nɪmɪŋ ta kaanɪ bi yie wudiekemba dɪ baanɪ yaa tɪ a ga kunɪ me.

¹⁵ Wɪrɪ gie wɪa, Masia yine vuodieke dɪ vana nɔahaalikɔ dɪ beri amɔ vuodiekemba Nɪmɪŋ dɪ wana wa nan ye alibarika dieke dɪ wone kpatɪkɔ ta Nɪmɪŋ dɪ yɪ nɔaŋ dɪ ɔ nan yɪ wa. Naa nan biagɪ yɪ dama Masia die kpiye mɪŋ, die dɪ vaa vuota dɪ ye gbatɪtaanɪŋ a nyɪŋ ba wɔbiatɪ ma saŋŋa dieke nɔakɔɔrɪ dɪ yene beri wo.

¹⁶ Dɪ yɪ vuonɪ dɪ maagɪ ɔ faarɪ diile gbanɪŋ, vuonɪ ka yese jaanɪ ntaala ba kenɪ biagɪ a dagɪ dɪ vuodieke dɪ maagina gbanɪkɔ kpiye mɪŋ.

¹⁷ Dama saŋŋa dieke vuodieke dɪ maagina faarɪ gbanɪkɔ dɪ yene bie ɔ miivoli me wo, gbanɪkɔ mi wo yiko.

¹⁸ Die wɪa bɔmbɔŋaŋ nɔarɪ die dɪ wo yiko dɪ yɪ ba ka yɪ zɪmbɔ kaaba.

¹⁹ Mosisi die wolɪŋ mɔɔlɪ wa Nɪmɪŋ mɪraha mana sɪba dɪ maagina dene wo. Ta ka kɔaŋ chaanɪ ɔ nagɪ vaatɪ a

bobu anaj yiise kobumunuj
a nagı suge naarası anaj
bie zıj dı lagıjnana nyaan
a nagı mısa mıraha gbanıku
ma anaj vuosisi mana ma,

²⁰ ta die bala dı, “Zımbu
gie yine nva dieke Nmıj dı
yına nı dı nı dıa dagıtı.”

²¹ Mosisi die dı bı nagı
zımbu a mıstı Nmıj jıamıj
vıku anaj jadiekemba
mana ba nagına a jıama
Nmınnı ma.

²² Wusie, Nmıj mıraha
ma zıj die vana jaan mana
dı bie vıunıj ta wo dıgıtı,
ta dı yi zıj dı ka nyıjya,
Nmıj kaan nagı vuosi
wobıatı a cha ba.

*Masia kaabıku kpise wo
bıaj*

²³ Die wıa, die dı yiwo
talası dı ba yi kaaba a
wonsı nyındiekemba dı yine
arızanna ma nyinti nıasıj.
Ama kaabı dieke dı tıanna
naa balla ka wonsı arızanna
ma nyinti gbanı gbanı.

²⁴ Dama Masia die ka ga
juu juokasi dieke vuota dı
nagına ba nuusi a mı ta ka
nıası jıgıkası ka wa, ama die
v ga juu wo arızanna gbanı
gbanı ma a zie Nmıj nıjja
tı sunıjıj wıa.

²⁵ Juu vuosi kıkabıtıba
jakıırı jaan juo kası bıaj
kası jıgırı bıj mana bınyı
anaj dıjıstı zıj mıj. Ama
Masia die ka ga juu dı v nagı
v gbanı a yime kaaba sanıja
mana,

²⁶ dama die v bıj yi die,
die nıj dı bıj nan yi talası dı
v dime wahala sanıja sanıja
a nyıj sanıja dieke Nmıj dı

naanna tıjgbanıka gie wo.
Ama leleke gie, sanıja dı
gbıgıne kpatıj naa, die v keıj
nyıj bınyı dı v nagı v gbanı
a yi kaaba ta kpısi bıaj.

²⁷ Vuota mana baa v kpi
wo bınyı ta ka kvanı chaanı
Nmıj dıı wo v sarıya.

²⁸ Die gbanı gbanı Masia
gbanı die dı nagı v gbanı a
yi kaaba bınyı dı v vıarı
vuosi pam a nyıj bıaj ma, v
nan daansı yıjıj a keıj ama
daa v bı vıarı vuosi a nyıj
ba bıaj ma ama ta gbatı
vuodiekemba dı chıısınana
wa wa a taaj.

10

¹ Juu vuosi mıraha die
yiwo arızanna ma nyıjvıına
diekemba dı kienene wo
nıasıj, ama daa ka gbanı
gbanı. Die wıa, kaabı dieke
dı wone kpatıku ta ba yie
bıj mana wa kaan bıagı a
yi vuodiekemba dı kienene
anaj kaabıku kası Nmıj
nıjja.

² Dı yi die kaabıku bıj nan
bıagı wonsı ba sıgıtı, ba bıj
nan kaabı bınyı ta vaa, ta
bıaj kaan bı dı ba.

³ Ama ba yie kaabaha mı
mıj bıj mana ta a tınsa
vuosi ba wobıatı,

⁴ dama naarası anaj bie
zımbu gie kaan bıagı a vıarı
bıaj.

⁵ Die wıa, die Masia die dı
bala v keıj tıjgbanıka gie me
wo, die v balı a yi wa Nmıj
dı:

“Funıj ka yaala kaaba anaj
piınisi,
ama wonsı wa
nyıjgbanıj a yi mıj.

6 Fu sɔŋ ka fɔla aŋaŋ dɔŋɔɔ ba naguna a yie kaaba ta juha wɔbiati wɔa wa.

7 Die wɔa maŋ baari di, 'Nɔmɔŋ, manɔŋ n wɔnna di n yi wudieke fɔnɔŋ fu yaalala, sɔba di maaguna die wo fu gbanƙu ma yaa gamma n wɔa wa.'"

8 Die ɔ wolɔŋ baari di, "Fɔnɔŋ fu wo sugɔfɔlɔŋ aŋaŋ kaaba aŋaŋ piinisi aŋaŋ dɔŋɔɔ ba naguna yi kaaba ta juha wa aŋaŋ kaabi dieke ba ŋaana kaaba ba wɔbiati wɔa wa." Die ba kaaba kaabaha gie sɔba mɔraha di daguna di ba yime die wo.

9 Womi die ɔ bi baari di, "Nɔmɔŋ, n wɔnna n nan yi fu choti." Die wɔa, Nɔmɔŋ vɔari wa kaaba kɔraha mana a taan ta nagɔ Masia kaabiku a zien a nan ma.

10 Yisa Masia die yiwo wudieke Nɔmɔŋ di yaalala ta die nagɔ ɔ gban a yi kaaba bunyi ta vɔari ti wɔbiati a taan.

11 Kɔkaabiɔɔɔ dieke Juu vuosi kɔkaabiɔɔɔba di ŋaana yie daan mana wa kaan biagi a vɔari wɔbiati a taan.

12 Ama Masia nɔŋ die nagɔ wa ɔ gban a yi kaabun bunyi bɔan wɔa, kaabi dieke di yalla hagɔnɔŋ yaa gamma haahuu ta vɔara bɔan sanja mana wa. Ta lele ɔ wa kalt wa Nɔmɔŋ nuudiigin chaaŋ.

13 Mi ɔ wa chɔsa sanja dieke di baan keŋ tugi an Nɔmɔŋ nagɔ ɔ dataasi a yi ɔ nuusi me.

14 Die wɔa, wɔnɔŋ die ɔ yiwo kɔkaabi balumɔŋ ta yi vuodiekemba ɔ vɔarina a nyɔŋ bɔan ma wa di ba bemme vɔnɔŋ yaa gamma haahuu.

15 Nɔmɔŋ Halikasɔ gban di wo siara yaa gamma wurɔ gie mi, di

16 "Manɔŋ Nɔmɔŋ, nɔari gie maŋ baa n zien aŋaŋ ba daa diekemba di kienene wo:

Manɔŋ n nan nagɔ n mɔraha a yi ba sugɔti ma, ta maagɔha a diisi ba sɔkpara ma."

17 Ta die bi balɔ a gɔti di, "Ta ba wɔbiatiti aŋaŋ ba tuntumbiati, n kaan bi tɔnsɔha bɔbra."

18 Die wɔa Nɔmɔŋ di naguna wɔbiati a chaa naa, ɔ ka bi yaala kaabun mana bɔbra.

Ti chɔŋ gbigi Nɔmɔŋ

19 N nɔballɔ, Yisa kumbu wɔa ti yaa wa sikimin di ti ga juu kasɔ dɔan kasɔ wa jigɔŋ.

20 Yisa nyɔŋgbanɔŋ dieke di yine sie haalɔŋ aŋaŋ sie dieke di yalla miivoli wo yuorine sanvɔari a yi ti.

21 Ti yalla kɔkaabiɔɔ kpuɔŋ dieke di sɔna Nɔmɔŋ tigin me wɔa,

22 nɔ vaa ti chɔŋ gbigi Nɔmɔŋ aŋaŋ sugɔ diekemba di benne vɔnɔŋ aŋaŋ wusie yada, ta da yalluma chɔlɔŋ, aŋaŋ ti sugɔ diekemba Yisa zɔŋ di vɔarina sɔŋanyilibiati me wo, aŋaŋ ti nyɔŋgban dieke die ti sɔna aŋaŋ nyaan dieke die di wone diginti wa.

23 Nı vaa ti yigi tama dieke ti bala di ti yallı wa a yalla ken ken ta da chulıma, dama vuodieke di yına ti nuarı yiwo wusietienj.

24 Nı vaa ti бага be-mme tamba ma ta sunjime tanj yaa gamma choti ananj tunvıına yiile.

25 Nı da vaa ti vaa lagımınj siba vuosi batanj di yinene dene wo, ama nı vaa ti faası kpanjıma tanj, siba ti yene ta ti Yomotienj daarı faası a chınj gbige dene wo.

26 Tı sıbına wusie dieke ba yuori dagı ti naa, du yi ti ko yie bıanj, kaabınj bı wori a baanj bıagı a nuarı bıabu mi.

27 Wudieke di tıalına yiwo sarıya diile dieke di yalla njmaamınj ananj bolikpenkpınj dieke di kienene ta nan daansı a chıısı vuodiekemba di zetine Nmınnı.

28 Vuodieke nınj mana die di zetine Mosisi mıraha dıısunj, ta vuosi di siba ta yi siara vuosi bale yaa bataa, die ba njaanj kva di tienj ta ka chıga wa zoolınj.

29 Die nınj, yilime wudieke di bala ka yi a yi vuodiekemba di kana ka yıa Nmınj Bba wa julıma ta ka bı yıa nuarı zınj dieke di yine ti kası wa julıma ta zıa Halıkası dieke di sunjine ti wo, banınj vuosi mi nan faası ye tıbıdatınj pam.

30 Dama ti siba di Nmınj baarı di, "Manınj n balla n yınjı tunj bıanj." Ka bı maagı di, "Nmınj nan ken dii v vuosi sarıya."

31 Dı yaa njmaamınj di vuonj juu miivolitienj Nmınnı sunyurunj ma.

32 Nı da daanj ma sanja dieke nı wolinne a bıgırı yaa gamma Masia ma wa, die nı dii wo wahala pam ama die a ka nyanjı nı.

33 Sanja a tanj ba njaanj zıa nı wa yaalınj ma ta mugise nı, ta sanja a tanj dıanj nı njaanj yi siri di nı gıtı wa vuodiekemba ba mugisinene wo.

34 Die nı njaanj chıga zoolınj ananj vuodiekemba di benne dansarıka ma wa, ta sanja a tanj ba ken gbatı nı nyinti, nı njaanj yaa wa sugıfıalınj dama nı siba a baarı di nı yaa nyindiekemba di tıanna die ta Nmınj di yı nuanj di v nan yı nı wa anj ka bemme yaa gamma haahuu wo.

35 Die wıa nı da vasıma nı kpanjınana nı gbanj dene wo, dama ka yaa wa nuarı pam a kienj.

36 Nı mı nı yallıma suguru, ta bıagı yi wudieke Nmınj di yaalala, ta ye jadieke die v yına nuanj di v nan yı ti wa.

37 Dı maagıya Nmınj gbanjıv sunj di:

"Dı tıalı wa bıta pilii ta vuodieke di balla v kenj wo nan ken v kaanj yvası.

38 N vuovınaha nınj ba nan yi mınj yada ta be-mme; ama du yi ba wonyı di yınjı kvanj n sunj kaanj fıalı ananj wa."

³⁹ Tɪnɪŋ tɪ ka yi vuodiekemba dɪ yinŋinene kvaŋ ta nan yɔrɪ wa, ama tɪ yiwo Masia yada ta ɔ gbatɪ tɪ a taan.

11

Yada wɪa

¹ Yada yiwo, fɔ tuone a dii dɪ fɔ yalla tama dɪ nan ye nyindiekemba wa nan sen ye he. Ta bɪ tuo dii dɪ fɔ kana ka yese nyindiekemba ba sen beri mɪŋ.

² Nɪmɪŋ die bɪrɪ wa kɔrɪŋ ma vuosi ba yada wɪa.

³ Tɪ yada wɪa tɪ sɪba a baarɪ dɪ Nɪmɪŋ die yuori wo ɔ nvaŋ a balɪ ta ŋmɪŋsikpeŋ aŋaŋ tɪŋgbaŋka gie dɪ naaŋ. Die ɔ nagɪ wa jadieke tɪ kana ka bɪagɪ yese a naaŋ jadieke tɪ yesinene naa.

⁴ Abeli die dɪ yine Nɪmɪŋ yada wɪa, die ɔ yɪ Nɪmɪŋ kaabɪ dieke dɪ faasɪna a vɪna a tɪaŋ Keeni kaabɪkɔ. Ʋ yadaka wɪa Nɪmɪŋ die dɪ baarɪ dɪ ɔ yiwo vuovɪnɔ, dama Nɪmɪŋ gbaŋ sɔŋ die fɪalɪya mɪŋ aŋaŋ ɔ piinisisi. Abeli die kpiye mɪŋ, ama die ɔ yine Nɪmɪŋ yada wɪa ɔ ye bala mɪŋ jinne, dama wudieke ɔ yine wo ye daga tɪ mɪŋ.

⁵ Enɔki die dɪ yine Nɪmɪŋ yada wɪa die ɔ ka kpiye, ama Nɪmɪŋ die nagɪ wa mɪŋ a jɔalɪ arɪzanna ma ta vuon dɪ ka bɪ ye wo. Dɪ maagɪya mɪŋ Nɪmɪŋ gbaŋkɔ ma dɪ, Enɔki die yiwo vuodieke dɪ fɪalɪnana Nɪmɪŋ sɔŋ ta ɔ keŋ nagɪ wa a jɔalɪ arɪzanna ma.

⁶ Vuon worɪ a baan bɪagɪ a fɪalɪ Nɪmɪŋ sɔŋ dɪ yi

dɪ tien ka yi wo yada, dama vuodieke nɪŋ mana dɪ kienene Nɪmɪŋ jigɪŋ mɔ ɔ yi wo yada dɪ wɔnɪŋ Nɪmɪŋ sen beri mɪŋ ta yɪa vuodiekemba dɪ yaalala wa nyɔbarɪ.

⁷ Nowa yada wɪa die dɪ yi ta ɔ wɔŋ Nɪmɪŋ kpaanɪkɔ yaa gamma nyindiekemba die ɔ kana ka bɪagɪ ye aŋaŋ ɔ nine wo. Die ɔ tuo Nɪmɪŋ nɔarɪ ta kpaasɪ haarɪkpeŋkpeŋ ta wɔnɪŋ aŋaŋ ɔ den die dɪ juu ka ma ta ye gbatɪtaanɪŋ. Dene die dɪ dagɪ dɪ tɪŋgbaŋka gie vuosi yaa wa bɪaŋ, ama ɔ yadaka wɪa die dɪ yi ta Nɪmɪŋ dɪ wa wa vuovɪnɔ.

⁸ Abarahami die yiwo Nɪmɪŋ yada die wɪa saŋŋa dieke Nɪmɪŋ die dɪ balɪ wa dɪ ɔ nyɪŋ tɪŋgbaŋ dieke ɔ benne wo a ga tɪŋgbaŋ dieke wɔnɪŋ Nɪmɪŋ dɪ bala ɔ nagɪ yɪ wa wa, die ɔ saagɪ ta ga. Die ɔ vaa wa ɔ gbaŋ gbaŋ ɔ tɪŋgbaŋka ta ka sɪba jigɪdieke ɔ ganana.

⁹ Ʋ yadaka wɪa die dɪ yi ɔ ga yi chaanɔ tɪŋgbaŋ dieke Nɪmɪŋ die dɪ yɪna nvaŋ dɪ ɔ nan yɪ wa wa ma. Die ɔ bie wo dɔŋɪsɪ gbaŋtɪ vɪtɪ ma; ta ɔ ballɪ Aziki aŋaŋ Jakobu vuodiekemba die dɪ kenne tuo nɔarɪ dɪaŋ die dɪ bie mi.

¹⁰ Dama Abarahami die chɪsa dɪ ɔ keŋ juu tɪŋ dieke Nɪmɪŋ dɪ tuurine ta mɪ wa ma, tɪka yiwo jadieke dɪ balla ka bemme haahuu.

¹¹ Ʋ hɔgɔ Sara dɪaŋ die kɔrɪŋya mɪŋ ta yi hɔgɔpɔrɪŋ, ama wɔnɪŋ Sara yada wɪa

die ʋ ken yigi nyuuti ta muru, dama ʋ die siba a baari di Nmuj vuodieke di yina wa nuari yiwo wusietien.

12 Abarahami vuodieke di kana ka yua anan kun naa, ama ʋ kasuj haagisi die di ken dala siba chumari di dala dene wo, ta bi dala siba muguj tambusuj di dala dene ta wo biisinj.

13 Vuosi gie mana die ken kpi muj anan ba yada, ama ta ye ka tuo wudieke Nmuj di yina nuar di ʋ nan yi ba wa, ama ba yadaka wia die ba wolij ye ke saasaa, dama die ba siba ta saagi di ba yiwo chaanuj ta kaan yuasi tungbanjka gie me.

14 Vuodiekemba di balala waha gie wo yuori daga wa di ba yaala ba gban gban ba tungbanj.

15 Die ba ka yile yaa gamma tungbanj dieke ba vana wa, du yi die ba tun yile ka wia, ba tun nan ye sienj a yinji ga ka ma.

16 Ama die ba yile muj yaa gamma tungbanj dieke di tianna ka ta bie arizanna ma. Die wia Nmuj di ka chiga viivi di ba wasuma wa ba Nmuj, dama die ʋ wonsi wa tigikpuij a gbari ba.

17 Abarahami di yine Nmuj yada wia, die ʋ nagu ʋ bua Aziki di ʋ yi kaaba a yi Nmuj sanja dieke Nmuj di magisina wa wa. Ye, wonuj Abarahami wo mi die yine vuodieke Nmuj di yina nuari mi, wonuj ʋ bina yi vuodieke di nagina ʋ

bvadembi balumuj di ʋ yi kaaba a yi Nmuj.

18 Nmuj die wonj bali wa muj di, "Aziki ma nan ye haagisi diekemba n yina nuari di n nan yi fu wa."

19 Abarahami die yiwo yada di Nmuj nan biagi suguri kunti a nyuj kun me, ta ka sen su siba Abarahami die tuo wo Aziki a nyuj kun me.

20 Aziki yada wia die ʋ bali wonuj dieke die di balla ka ken Jakobu anan Esoo ma wa.

21 Jakobu die di yalla yada wia, die ʋ balla ʋ kpi wo die ʋ bali wonuna a yi Josefu balludembisi wonyi mana ta die ken jaluj ʋ daangbanuj ta jan Nmuj.

22 Josefu die di yalla yada wa wia die ʋ balla ʋ kpi wo, die ʋ bali yaa gamma Izara vuosi di balla ba nyuj Ijipiti tungbanj ma dene, ta die bali yaa gamma ba balla ba yi ʋ koba dene.

23 Mosisi choonj anan nuuj die di yalla yada wia, die ba muruna wa ta ye ʋ vuna dene wo, die ba nagu wa a loburi chuta ataa, ta die ka chiga naan wa di ziene nua dieke wo.

24 Mosisi die di yalla yada wia, die ʋ birinna wa die ʋ ka saagya di ba wasuma wa Naan Faro lia bua.

25 Die ʋ saagya muj di ʋ dii wahala anan Nmuj vuosi ama ta ka saagya tuntumbiat sugifali dieke di yine bita wa.

26 Die ʋ yiliye muj di, du yi ba zia wa Masia wia di

yaa nyuari pam a tian Ijipiti tungban nyinti mana, dama u nine die bie wo nyuari dieke di kienene wo me mu.

²⁷ Mosisi die di yalla yada wa, die u nyu Ijipiti tungban ma ta die ka chiga naan wa sinyuri dieke di baan kej u ma, ama ta die gara nuha siba u sen ye wo Nmu, vuodieke vuon di kana ka yese wo anan u nine wo.

²⁸ Die u yalla yada wa die u piili gasitanku duuga, ta die yi nuon di Izara vuosi nagu zu mu ba gbiabisi amu ku malakaka kaan kej a kuv ba bumbunan ballidembisi.

²⁹ Die Izara vuosi yada wa die di yi ta mugumumu die di puo ta yi tungban kpan a yi ba ba juu, ta Ijipiti vuosisi dan die di ma di ba juu ama mugu nyaabu die di kej lagu ta dii be.

³⁰ Izara vuosi yada wa die ba chonna a gilin Jeriko tika daraa ayuoyu wa die ka gaama mana die di nan dene.

³¹ Rahabi, hogu dieke die di tunnana daakpana tumaha yada wa die Izara vuosisi die ka guti kuv wa anan vuodiekemba die di zetine Nmu nuari, dama die u muhu tuo wo Izara vuodiekemba die di kenne di ba maansi daansi tika chaanti.

³² N bi balu ni vuosi batan wa a guti? Du yi sanja di beri n tu nan balu ni yaa gamma Gidioni wa, anan Baraki wa, anan Samasini

wa, anan Jafita wa, anan Davidi wa, anan Samuli wa, anan Nmu naazuulu wa.

³³ Ba yada wa die ba batan die di wagu a nyanu tungbanu, ta ba batan wudieke di mu, ta tuo Nmu di yina nuon di u nan yi ba jadieke, ta ba batan die di vaa naachige di ka biagu yuori a nu,

³⁴ ta ba batan di kpisi bolikuma, ta ba batan die di chigu nyu takoobi ku me. Ta ba batan die yiwo wabutu ama a kej buru hagu tielin, ta batan dan die di taa tu anan hagu ta vaa tungban gaasu sojasisi di chigu.

³⁵ Ta hogu batan maaru vuodiekemba die di kpine di hagu kunti me.

Ta ba batan die di yine Nmu yada wa die ba ngu kuv ba, dama die ba ka yaala ba zeti Nmu dusu ta chigu nyu kumbu me, ama die ba yaala ba hagu ku me a ye miivoli dieke di tianna die.

³⁶ Die ba vuari wa ba batan fala ta tu ba, ta bobu ba batan anan choruma a nagu ba yi dansarika ma.

³⁷ Die ba taa ba batan tana, ta die gobi ba batan bule, ta die kua ba batan anan takoobi. Ba batan die bobu wa yiise anan bie gbanti ta di da anan zulu, ta vuosi die di mugise be ta yie be bu.

³⁸ Tungban ka gie vuosi die ka mu di ba bemme anan ba. Die ba di da mu hagu me anan tana ma,

ta juo tanpanisi anan voriti diekamba di benne tngban ma.

³⁹ Vuosi gie mana ba yada wia Nmut die di biri ba ama ba wonyi mana die ka tuo wudieke Nmut di yina nvan di v nan yi ba wa,

⁴⁰ dama Nmut die woi san wa wudieke di faasuna vuna a zien ti ama daa ti nyuna ma, ba gban ba gutiya mut. Nmut sanvu die yiwo naa, di banu anan ti mana nan daansi a lagu a bemme vunu anan wusie.

12

Ti Chooi Nmut wia

¹ Vuosi gie mana yiwo siaratielin a gilin ti. Die wia, ni vaa ti kpani ti gban a vigi wudieke mana di baan kagi ti Masia sien me a taan, anan bian dieke di baan biagi a yigi ti; ni vaa ti dii suguru a mu mu dieke di bala ka ken ti wo naa.

² Ni ko vaa an ti nine bemme Yisa ma; wunu ti yada di taasi a nyu ka piilin me anan ka kpatu. Die v ka chiga viivi di v kpi dagariku ma dama sugifalin die zene a gbari wa ka kvan chaan, die yine v wa kalu Nmut naalagbanu ma v nuudiigin chaan lele gie wo.

³ Ni yilime yaa gamma wudiekemba die di haaruna wa anan vuobati die di hana wa dene, amu ti kaan gbaligi ta kuv tamaha.

⁴ Dama ni kpanina ni gban ta waga anan bian naa, ni wonyi ye ka kpani v

gban a ga tugi sanja dieke ba kuna wa.

⁵ Ni ka tinsa Nmut di kpaana ni siba chooi di kpaanana v ballu dene wo? Di maagya di:

“N bva, sanja dieke Nmut di yia fu kpaamut, fu wumma du yi v datu fu tibu, daa vaa fu kpaninana fu gban dene wo.

⁶ Dama Nmut kpaama vuodieke v chone mut, ta vuodieke nu mana v tuone a yi v bva wunu vuoke v data v tibu.”

⁷ Ni yalluma hanu ni wahala diile me, ta nagi ka siba chooi di naana a data v bva tibu dene wo. Ni wahala diilehe dagya mut di Nmut pogu ni mut siba v ballu. Bva wori ta v chooi di ka data v tibu.

⁸ Du yi ni ka ye tibidatu siba v ballu mana wa, die nu di dagya mut di ni yiwo daakpana ballu ta ka sen yi v ballu anan wusie.

⁹ Ni chvalu vuodiekemba di benne tngbanka gie me data ti tba, ta ti yia ba jilma. Die wia, ni vaa ti soti ti gban a yi Nmut, vuodieke di yine ti halu Chooi wa ta ye miivoli.

¹⁰ Ti tngbanka gie chvalu naga sanja bita mut a data ti tba sie dieke me ba yene ta di vuna, ama Nmut nu data ti tba di v sunu ti, amu ti nan di beri kasu siba v bene kasu dene wo.

11 Tıbıdatıñ sanña tva mıñ ta wo sũgıfıalıñ, ama ka kvañ chaan vuodiekemba dı dinene ka wahala ka ñañ ye wo ka nyarı dieke dı yine sũgıdũagıñ añañ berıvıtıñ.

Kpaamıñ

12 Nı gbalıgıya mıñ, die wıa nı kpaññı nı gbañ a bı hağırıma.

13 Nı bemme berıvıtıñ amı nı nan ye gbatıtaanıñ, ta nı gbalıgıstı kaan vaa nı bıa.

14 Nı kpaññı nı gbañ a bemme vıtıñ añañ vuon mana, ta bemme kası dama vuon worı a baan nan ye tı Yomıtıen wo dı ye v ka ye kası.

15 Nı gbarı nı gbañ ta da keñ waarı Nımıñ zoolıñchıgılaha. Nı wonyı da yallıma tvañ v sũñ ma añ kanıñ tvaabı mı keñ yalla sũgıchıbsıñ a keñ nı chanchaalıñ ma, ta chıbsı vuosi pam.

16 Nı gbarı nı gbañ ta da keñ yime dıgıntı tıuma yaa ta daansa Nımıñ wıa yarı sıba Esob dı yine dene wo, ta die nağı v nyıñkorıttı a tarıgı nyındıike a dii bınyı wa.

17 Nı sıba a baarı ka kvañ chaan die v yaala v tuo alıbarıka a nyıñ v chıññ wa jıgıñ ta die kũñ añañ nıntaantı ama ta die ka yeye, dama die v ka ye sie dieke v baan daağı a tarıgı wudieke v wolıñne a chıbsı wa.

18 Nıññıñ nıñ nı ka keñ jıgıdieke nı baan bıağı gbi sıba Izara vuosi die dı kenne Sınayı tankpenkpuıñ ma wa,

jıgıdieke bolıkpenkpuıñ die dı dinene ta lımıñkpenkpuıñ dı berı, ta bulogıstıkpenkpuıñ dı nıga wa,

19 ta kantañ die dı kũñ ta lolıñ dı balı wa. Die ba wonna lolıku mı wo, ba piılı jıusa ta die ka yaala kanıñ lolıku bı balı bıbra,

20 dama mıñ dieke die ba wonna wa die hağırıñ a yı ba mıñ. Die ka baarı dı, “Dıı yı dıñ gbañ dı gbi tankpenkpuıku ba mı ba taa ka añañ tana a kıv mıñ.”

21 Mı die yaa nımaamıñ pam, die wıa Mosisı die dı baarı dı, “Nımaamıñ yalla mıñ, ta n nyıñgbanıñ dı chele.”

22 Ama nıññıñ nıñ, nı keñ wo kunkogı dieke ba wasınana Zayonı, wudieke dı yine mıivolıtıen Nımıñ tıñkpenkpuıñ ta ye arızanna ma Jerusalemi wa, jıgıdieke malakası tuse tuse dı lağıñna añañ sũgıfıalıku wa.

23 Nıññıñ nıñ nı keñ wo vuodiekemba Nımıñ dı yine v ballı ta ba saara dı maağı arızanna ma wa jıgıñ. Nı keñ wo Nımıñ vuodieke dı yine vuota mana sarıyadiiru wo jıgıñ, añañ sũgıyalıñtılın vuodiekemba Nımıñ dı ye ta ba halıtı dı mıññı berı wo jıgıñ.

24 Nı keñ wo Yısa, vuodieke dı yine nuupıoñıgıru wa jıgıñ, ta bı keñ nıahaalıku jıgıñ. Ta zıñ dieke die dı nyınna daga wıvıtıñ dieke dı tıanna Abelı zımbı wıa.

25 Die wia, ni summa ta da zeti di ni won a yi Nmutj vuodieke di balala ya ni wa, dama Izara vuosi die di zetine vuodieke die di balala ya ba tujgbaŋka gie me wo nvari, die v ka vaa ba tibi datuj; ta du yi ti zeti v kpaanƙu die di nyinna arizanna ma, lala ti baa ti yi a chigi nyuj tibi datuj ma?

26 Saŋka mi die Nmutj loluj die di doŋ tujgbaŋka gie, ama lele v yi wa nvan di, "N ka baa n doŋ wa tujgbaŋka gie nyuna ma bibra, ama n baa doŋ wa tujgbaŋka anan ŋmunsikpen gban."

27 "Bibra wa" dagiya di nyinnaanƙa mana nan doŋ ta vu, amv nyindiekemba di kana ka biagi doŋ wa nan tlat.

28 Die wia, ti tuone naari dieke di kana kaan doŋ naa wia, ni vaa ti wasuma Nmutj ta jama wa anan julma anan ŋmaamuj an v nine suuli,

29 dama Nabidie Nmutj su siba boli dieke di dinene.

13

Kpatuj kpaamuj

1 Ni yine Masia didusuj wia ni chome tan sanja mana.

2 Ni da ken daan di ni tuo chaanuj ni tige me, dama vuosi batan yiwo die a tuo malakasi chaanti ta die ka siba di ba yiwo malakasi.

3 Ni tinsuma vuodiekemba di benne dansarika ma wa siba nuuj anan banuj lagijna bie dansarika ma. Ta tinsuma vuodiekemba

di dinene wahalaka siba nuuj anan banuj dinene wahalaka.

4 Ni yalluma julma anan tan, ni hoguba faaruj anan ni dembisi yalluj ma, ta da yime daakpana yaa hogokpana tubma, dama Nmutj nan ken datu vuodiekemba di yinene die tba.

5 Ni vvari ni lola a nyuj ligire yaaluj ma, ta vaa ni nine suuli jadieke ni yalla, dama Nmutj baari di, "N kaan won vaa ni, ta n kaan won daan ni wia."

6 Die wia ni vaa ti yalluma sikimuj ta bal di,

"Nmutj yine n susujjiru,
n kaan di chiga
ŋmaamuj.

Bia vuota di nan biagi a yi
muj?"

7 Ni da ken daan nujandusurikuraha die di bala Nmutj wia a ya ni wa, ta tinsu die ba benne dene ta ken kpi dene wo, ta chansuma ba yada.

8 Yisa Masia di su na die diene wo, v su wa die jinne, ta nan di su die yaa gamma haahu.

9 Ni da vaa dagihaaluj yiri yiri vaa ni taari a nyuj sievujku ma. Di vuna di Nmutj sunuj y vusuj hajuuj v suj ma; nyindiike diile chvaraha dusuj kaan yi wa hajuuj. Vuodiekemba di pogluna nyindiikehe chvaraha kaan won ye sunuj a nyinna ka ma.

10 Kikaabitiba diekemba di yinene kaaba juu vuosi

Ŋmɔŋ jɔamɔŋ jigin wo, wo sien di ba dii kaabaha di diisine ti koriku me wo.

¹¹ Ta Juu vuosi kɔkaabitɔba jakuuri ŋaan yaa wa dɔŋisi zɔŋ a ga juu kasɔ dɔŋ kasɔ jigiri di ɔ yi kaaba biɔŋ wɔa, ama ka kuɔŋ chaɔŋ ba ŋaan juɔ wa dɔŋisi nyɔŋgbɔŋisɔsi tika kuɔɔɔŋ.

¹² Die wɔa Yisa gban die kpi wo tika kuɔɔɔŋ, di ɔ vuari vuosisi a nyɔŋ ba biɔŋ ma aŋaŋ ɔ gban gban ɔ zɔŋ.

¹³ Die wɔa, ni vaa ti nyɔŋ ga ɔ jigin a ga dii viivi aŋaŋ wa.

¹⁴ Dama tɔŋ dieke di bala ka bemme yaa gamma tɔŋgbɔŋka gie me wori, ama tɔŋ dieke di kienene wo ti chɔsa.

¹⁵ Die wɔa, ni vaa ti birɔma Ŋmɔŋ saan sanja mana Yisa Masia saan ma; biri dieke di nyɔnana ti nɔa ma wa yine kaaba a yi wa.

¹⁶ Ni da vaa di ni yime vuɔɔŋ a sunŋime taŋ, dama a yine kaabi diekemba di fɔlɔnana Ŋmɔŋ sɔŋ.

¹⁷ Ni saagama yɔma ni nuŋŋandɔsɔŋ ta dia ba nɔa, banɔŋ ba daansɔnana ni haalitɔ ta ka voose, dama banɔŋ ba bala ba keŋ dagɔ ba tɔnna dene a yi Ŋmɔŋ. Du yi ni saaga a yɔa ba ba nan di tɔma ba tɔsɔma aŋaŋ sugɔfɔlɔŋ di daa die ba nan di tɔma aŋaŋ sugɔchɔsɔsɔŋ, die kaan sunŋi ni.

¹⁸ Ni juɔsɔma Ŋmɔŋ a yɔma ti. Ti sɔba di ti ka yi wɔŋ a chɔsɔ ta yaala

ti yime wudieke di mɔna sanja mana.

¹⁹ Ama n faasi juɔsa ni di ni juɔsɔma Ŋmɔŋ di ɔ vaa ni yɔŋŋi keŋ ni jigin daraa gie nuɔaŋ.

Kpatɔŋ Ŋmɔŋ juɔsɔŋ

²⁰ Ŋmɔŋ vuodieke di yɔnana ti sugɔɔɔagɔku die sugɔrɔna ti Yɔmɔtɔien Yisa a nyɔŋ kuŋ me. Wɔɔɔŋ Yisa wa yine gbɔgbartɔ kpenkpɔŋ, dama die ɔ kpiye mɔŋ, ta ɔ zɔŋ di wɔnsɔ Ŋmɔŋ nuari dieke di bala ka bemme yaa gamma haahuu wo,

²¹ wɔɔɔŋ ɔ mɔŋŋi a wɔnsɔ beri vuɔŋ amɔ ni nan di yie wudieke ɔ yaalala, ta tɔma tɔnɔna mana; Yisa Masia wɔa, ɔ vaa ni yi vuodiekemba di fɔlɔnana ɔ sɔŋ. Wɔɔɔŋ Masia sɔna birɔŋ yaa gamma haahuu. Wusie.

Kpatɔŋ wɔbalɔka

²² N nɔballɔ, n juɔsa ni di ni dii suguru ta wɔŋ n kpaanɔku gie, dama gban dieke n maagɔna a yɔa ni naa yiwo gban gobɔŋ.

²³ N yaala ni sɔmma di ba vuari ti nɔmbɔa Timoti a nyɔŋ dansarɔkaka ma mɔŋ. Du yi ɔ keŋ n jigin lele, maŋ keŋ kien n nan yaa wa keŋ.

²⁴ Ni waasi ni nuŋŋandɔsɔŋba mana aŋaŋ Ŋmɔŋ vuosi mana a yi ti. Ti nɔballɔ diekemba di nyɔna Itali tɔŋgbɔŋ ma waasa ni.

²⁵ Ŋmɔŋ sunŋi ni mana.

Gban dieke Jemisi di maagna wonna

1 Manuŋ Jemisi, vuodieke di yine Nabidie Nmuŋ tontontu anan ti Yomutien Yisa Masia tontontu, n waasa Izara buuriŋ ban anan bale wo di jaasuna donna mana ma wa mana.

Yada anan Yian wia

2 N numballi, ni yalluma sugifaliŋ sanja dieke ni dinene wahala yiri yiri,

3 dama ni siba a baari wahalaha mi kenin vasa ni siba di ni sen yiwo Yisa Masia yada wusie, an ka yi ni yaabula.

4 Ni yalluma sikimin a ga tugi kpatin ta ni da ken a nan, amu ni da ken waari berivunon anan jaan mana.

5 Du yi ni wonyi di waari yan, u jusu Nabidie Nmuŋ vuodieke di yunana; dama u wo hali anan yula, ta ya vuon mana ta ka galima ba, an u yi wa.

6 Fu ken jusa Nmuŋ, fu yi yada ta da ken a chuli; ama vuodieke mana di jusa anan chulin, u su siba mugikpui nyaponikin dieke bulogisun di yalla doma.

7 Wonun vuoke mi da ken yilime di u nan ye jaan a nyun Nmuŋ jigin,

8 dama u yaa sunanyile bule ta ka zie jigibalmun.

Zoolun anan nyinti wia

9 Di vuna ti numballi diekemba di yine zooluntieliŋ yalluma sugifaliŋ Nmuŋ di kotuna ba wa wia,

10 ta ti numballi diekemba di yalla nyinti gban yalluma sugifaliŋ Nmuŋ di suna ba wia, dama ka kaan yvasi an ba tan ga siba tuwute.

11 Dama numnu di ken nyun ka tuolibu nan nigi wa tuka an ka tuwutehe jigi a nan, an ka vunon mana chusu. Die gban gban di su a yi ligiretieliŋ; sanja dieke ba yilinene di ba tuma ga nunja wa sanja mi ba kpie.

Magisin wia

12 Sugifaliŋ bie vuodieke di nyanjuna magisin, dama Nmuŋ nan yi ba nyari dieke di yine miivoli dieke u yuna nuon di u nan yi vuodiekemba di chone wo.

13 Du yi vuon di ye magisku mi, u da ken baari di, "Magisku gie nyun wa Nmuŋ jigin." Dama jaan wori a nan biagi magisu Nmuŋ di u yi bian ta Nmuŋ ka magisa vuon di u yi bian.

14 Du yi vuon di yaala u yi u sugiban tuma die yine magisin.

15 Sugiban di ken yigi vuon, ka nan yaa wa tumbiatu a ken, ta tumbiatu kpatin yiwo kun.

16 N numballi choti, ni daa vaa jaan gaan ni.

17 Javunon mana nyuna wa numjikpen, ti Choon Nmuŋ jigin, vuodieke di naanna arizanna chaanon mana. Wonun u ka tariga

siba n̄m̄nsikpen̄ chaan̄
d̄i n̄aana a tariga die wo;
w̄on̄ u ye yiwo N̄m̄.

18 U gban̄ gban̄ u yaalala
u yi ti u balli, u wusie
w̄obalka ma ta ti ye mi-
ivoli haal̄, d̄i ti t̄an̄ u
nyinnaan̄ka mana.

W̄om̄ an̄an̄ t̄om̄ w̄ia

19 N numbali, n yaala n̄
summa wur̄ gie; vuon̄ mana
m̄ u yi laḡ a w̄omma, ama
ta summa u balala die, ta da
juma s̄nyur̄ laḡ laḡ,

20 dama vuota s̄nyur̄
ka t̄oma N̄m̄ t̄on̄v̄ina
diekemba u yaalala.

21 Die w̄ia, n numbali, n̄
v̄ari s̄nyanyilibiat̄i mana
an̄an̄ w̄obiat̄i mana n̄ s̄giti
ma ma, ta s̄on̄ n̄ gban̄
N̄m̄ n̄n̄, ta tuo wudieke
u naḡina yi n̄ s̄giti ma wa,
dama wur̄ mi yaa hagiri
dieke d̄i baan̄ nan v̄ari n̄
a nȳn̄ kun̄ me.

22 Ama n̄ yime wudieke
wur̄ d̄i daḡina n̄; d̄u yi
n̄ w̄on̄ wur̄, ama ta ka yie
ka daḡinana n̄ die wo, n̄
gaama n̄ gban̄.

23 Vuodieke mana d̄i
w̄onnana wur̄, ama ta ka
yie ka daḡinana die wo s̄u
siba vuon̄ d̄i daans̄na u
gban̄ dige me a ye u gban̄
u s̄na die,

24 dama u daans̄ ye u gban̄
digeke me, ta ga, u n̄an̄
daan̄ wa u s̄na die.

25 Ama vuodieke d̄i
yilinene m̄ur̄v̄inaha
diekemba d̄i baan̄ b̄aḡi a
gbat̄i vuota a taan̄, ta m̄n̄
d̄i ha, ta ka yi vuodieke d̄i
w̄onnana ta daama ha ama

ta yie a daḡinana wudieke
wo, N̄m̄ nan yi alibarika a
yi wudieke mana u yinene
me.

26 Vuon̄ d̄i baari d̄i u yiwo
Yisa k̄van̄and̄us̄u ama ta
ka yige u n̄an̄, d̄i tien̄
gaama u gban̄, ta u Yisa
k̄van̄and̄us̄ik̄ri d̄i wo nȳv̄ari.

27 Vuodieke d̄i s̄nȳn̄ene
bikpiisi an̄an̄ k̄pih̄oḡba ba
wahala ma, ta b̄i v̄ari u
gban̄ a nȳn̄ t̄ngban̄ka gie
w̄obiat̄i ma, w̄on̄ u senne
yi Yisa k̄van̄and̄us̄u wusie,
ta wo taal̄ N̄m̄ jiḡin̄.

2

Luḡin̄ w̄ia

1 N numbali, n̄ yine
ti Ȳom̄tien̄ Yisa Masia
vuodieke d̄i yine haḡirit̄ien̄
yada die wo, n̄ da ken̄
luḡime.

2 D̄u yi nȳntit̄ien̄ d̄i
yeegi nȳnyeeke v̄un̄ ta yi
sal̄ma nuupirin̄ a ken̄ juu
n̄ N̄m̄ j̄am̄ juon̄ me,
ta z̄ool̄nt̄ien̄ d̄an̄ d̄i yeegi
gar̄ich̄ot̄i a ken̄ juu,

3 ta n̄ yi nȳntit̄ien̄ wo
j̄il̄ma pam, ta bal̄ yi wa d̄i
u ken̄ a kala n̄n̄, ama ta
bal̄ a yi z̄ool̄nt̄ien̄ wo d̄i zie
yaa u s̄on̄ kala t̄ngban̄,

4 die n̄n̄ n̄ yiwo
vuodiekemba d̄i luḡ-
inene an̄an̄ tan̄ an̄an̄
s̄nyanyilibiat̄i.

5 N numbali, n̄ w̄omma;
N̄m̄ v̄ari wa z̄ool̄nt̄iel̄n̄
t̄ngban̄ka gie vuosi n̄n̄,
d̄i ba yi nȳntit̄iel̄n̄ u jiḡin̄,
dama ba yi wo m̄n̄ yada,
ta u yi be u balli dieke d̄i
bala ba dii naan̄ dieke die

υ yina nwan di υ nan yi vuodiekemba di chone wo wo.

⁶ Ama nūnū nū zia wa zoolintielin. Daa ligiretielibe mugisinene nū wa, ta yaa nū a gara sariya diile jigin wo?

⁷ Daa banū, ba balala a chūsa Yisa Masia saan vūū dieke di sūna nū wa?

⁸ Dū maagiya N̄mūn gban̄kū ma di, “Chome fu chanchaan sūba fu chone fu gban̄ die wo.” Dū yi fu dū N̄mūn naari mūrika gie, di vūna.

⁹ Ama dū yi nū luge anan̄ tan̄ nū yiwo bīan̄ ta mūraha di yuori a dagi nū di nū yiwo mūraha chūchūssūnū.

¹⁰ Vuodieke di saagi a dū mūraha mana, ta keŋ chūssū a kaanū gban̄, chūssū wa a mana.

¹¹ Mūraha sūn̄, N̄mūn dieke di bala di, “Da keŋ yi daakpana yaa hōgukpana tūma”, wōnū υ gban̄ gban̄ υ bīna baari “Daa keŋ kūs vūn̄.” Die wia dū yi fu ka yi daakpana yaa hōgukpana tūma, ama ta kūs vūn̄, chūssū wa mūraha mana mana.

¹² Nū balūma ta tūmma ta sūmma di N̄mūn nan nagū mūri dieke di gbatūnana vūosi a nyūna ba wōbiati ma wa a dii nū sariya.

¹³ Vuodiekemba di kana ka chigi ba chanchaalū zoolū, N̄mūn nan dii ba sariya ta kaan̄ chigi ba zoolū; ama zoolūchigila vūn̄ ka chiga sariya diile.

Yada anan̄ tūma wia

¹⁴ N nūballū, vuodieke di bala di υ yi Yisa Masia yada, ama ta ka tūma tūn̄ dieke di mūna υ yi, di yaa nyūari? Kanū yada ka mi nan bīagi gbatū wa a taan̄?

¹⁵ Dū yi ta fu nūmbūa di beri ta wo jayeekin̄ anan̄ nyindiike di υ dii,

¹⁶ ta fu balū wa di, “Waasū tigin̄, ta bōba ta die” ama ta ka yi wa jaan̄, di yaa nyūari?

¹⁷ Dū yi yada nyūna ma di beri, ama ta tūma di wori, kanū yadaka mi yiwo yada kpiikin̄.

¹⁸ Dū yi vūn̄ di baari di, “Vūn̄ wōnyū yaa yada, ta wōnyū dian̄ di yaa tūnvūna”, n gban̄ n nan yin̄ji a balū di, “Dū yi fu ka tūma tūnvūna, bīa bala ka dagi di fu sen̄ yaa yada? Ama n tūnvūna bala ka dagi di n sen̄ yaa yada.”

¹⁹ Fu yi yada di N̄mūn balūmūn benne? Di vūna. Jūbiati gban̄ yi yada di N̄mūn balūmūn benne, ta cheele anan̄ ŋmaamū.

²⁰ Fūnū gaamū wa gie, fu yaala ba dagi fu di dū yi fu yaa yada ta wo tūnvūna, yiwo yōri?

²¹ Da ti chōŋkūssūn̄ Abarahamī die di nagūna υ būa Aziki a dūssū kūrūn̄ ma di υ kūs wa a yi kaaba a yi N̄mūn wia, N̄mūn die di baari di υ yiwo vūovūnū υ jigin̄?

²² Nū ka ye ye? Die υ yine N̄mūn wia yada wa wia, die wia die υ tūma tūnvūnahā; tūmahā gban̄ die dagina di υ sen̄ yi N̄mūn yada wusie.

23 Die N̄m̄ūj wɔbalika die d̄i maaguna N̄m̄ūj gban̄ku s̄ūj die yiwo wusie d̄i, “Abarahami die yiwo wo yada, die wia N̄m̄ūj die d̄i baari d̄i ɔ yiwo vuovut̄ūj ɔ jigin̄.” Die wia die ba wasa wa N̄m̄ūj z̄ua.

24 Ye ye? Vuon̄ t̄onv̄una wia N̄m̄ūj d̄i nan baari d̄i vuoke yiwo vuovut̄ūj ɔ jigin̄; ama daa ɔ yada nȳuna ma wia.

25 Die gban̄ gban̄ die d̄i yi a yi Rahabi h̄oḡu dieke die d̄i t̄onnana daakpana t̄umaha, die ɔ dine a tuo t̄ont̄ont̄iba dieke Izara vuosi die d̄i t̄onna wa, ta sun̄ji be ba daagi sie gaan̄ a yin̄ji ga wa, ɔ t̄umaha gie wia N̄m̄ūj die baari d̄i ɔ yiwo vuovut̄ūj ɔ jigin̄.

26 Die wia, s̄iba nyun̄gban̄ dieke d̄i wone haal̄ūj d̄i yine nyun̄gban̄ kpiikiri, die gban̄ gban̄ yada d̄i beri ta t̄onv̄una d̄i wori, ka gban̄ ka yiwo yada kpiikin̄.

3

Jilin̄ wia

1 N̄ n̄umball̄, n̄i vuosi pam da ken̄ yaal̄ma d̄i n̄i yi d̄idagur̄ūj, dama n̄i w̄ōj s̄iba a baari t̄un̄j vuodiekemba d̄i yine d̄idagur̄iba sar̄iya nan faasi t̄ua a t̄ian̄ vuodiekemba d̄i kana ka yi d̄idagur̄iba.

2 T̄i mana t̄i ka yie wudieke d̄i m̄ona san̄ja mana, ama vuodieke d̄i kana ka bala w̄ob̄iat̄i, die vuoke sen̄ yiwo vuovut̄ūj, ta nan

biagi p̄oḡu ɔ nyun̄gban̄ūj mana.

3 T̄i ken̄ naḡi kabarika a b̄ob̄i duun̄ n̄wan̄ d̄i ka yi t̄i d̄on̄j̄u, ka nyun̄gban̄ūj hagur̄ūj mana n̄aan̄ bie wo t̄i nuusi me.

4 B̄i yilime haar̄ikp̄uma wia, an̄an̄ a yine nyun̄k̄p̄uma mana, b̄ol̄oḡis̄ikpen̄k̄p̄ūj d̄i ken̄ niḡi, a ch̄ūj m̄ūj, ama d̄i yiwo daabin̄ ta vuodieke d̄i d̄onnana ka d̄i yaa d̄oma ka gara jigidieke ɔ yaalala.

5 Die d̄i s̄i an̄an̄ jiliku; ka yiwo jabun̄ vuota nyun̄gban̄ūj ma, ama vuota naga ka a bala w̄ok̄p̄uma.

Daansi ye, bolikaal̄ub̄ūj d̄i n̄aana biagi a dii bon̄j̄ok̄p̄ūj die wo!

6 Jiliku d̄ian̄ s̄u s̄iba bolin̄; ka bie t̄i nyun̄gban̄ūj ma ta yall̄i w̄ob̄iat̄i yiri yiri mana ta nan biagi a ch̄us̄u t̄i nyun̄gban̄ūj mana, ta b̄i dii vuota berin̄ s̄iba bolin̄; kan̄ūj bolibu mi nyun̄ wa Sitaani jigin̄.

7 Vuota yaa d̄on̄j̄u an̄an̄ nembisi an̄an̄ nyinvuuke an̄an̄ zaas̄u hagur̄ūj,

8 ama vuota kaan̄ biagi p̄oḡu ɔ jilin̄, ka yiwo jab̄an̄, ta suuli an̄an̄ t̄wab̄an̄ dieke d̄i yalla kun̄ kien̄, ta ka voose.

9 Jilin̄ dieke t̄i yalla a b̄ira t̄i Ch̄ōōj N̄m̄ūn̄ū d̄i yine t̄i Ȳom̄ot̄ien̄ wo, kan̄ūj jiliku gban̄ gban̄ t̄i yaa a bala w̄ob̄iat̄i a yia vuota, vuodiekemba N̄m̄ūj d̄i naanna s̄iba ɔ gban̄ gban̄.

10 N̄ba dieke w̄ob̄al̄ik̄v̄una d̄i nyun̄nana ka ma wa, kan̄ūj ka gban̄ gban̄

wobaliki biati di bi nyinna. N numballi di yi die, di ka wiina.

¹¹ Bulun dieke di nyinnana nyanansun nan biagi bi nyun nyatvakun?

¹² N numballi, kinkamun tun nan biagi a nyun taama? Yaa juun nan biagi a nyun kinkama? Die gban nyatvakun bulun di kaan biagi nyun nyanansun.

Yian dieke di nyinna arizanna wia

¹³ Minia yalla yan ni sunsun ta yaa sibun? Du yi vuon di beri u bemme vurun ta sun u gban ta tuma tunwina, die baan dagi di u sen yaa yan.

¹⁴ Ama du yi ni yall sugiban anan sugiban anan hal ni sugiti ma, ni da keji kuulime anan ka, ta chibuma nmunchibisi a yina wusieke.

¹⁵ Kanun yabso gie ka nyun Nmun jigin, ka yiwo tungbanke gie anan nyungbanun chotin anan Sitaani tun.

¹⁶ Dama jigidieke ta sugiban anan hal di benne, mi mugisin anan wobiatu yiri yiri di beri.

¹⁷ Ama yan dieke di nyinna Nmun jigin, wo digunti; vuodieke di yalla kanun yan, u yaa sugifalin ta bie somm, ta womma ya u chanchalin, ta chiga zoolun pam, ta bi tuma tunwina, ta ka luge, ta bala wusie.

¹⁸ Vuodiekemba di yalla sugifalin ta vasa sugifalin

di beri vuosi sunsun, banun ba vanana Nmun chigula di beri.

4

Dunia zvati wia

¹ Bia taasinana waagun anan nunhagun ni sunsun? A nyun wa sugiban di benne ni sugiti ma.

² Ni yaala nyinti a tan, ama ni ka yese he, die wia ni njan yiwo siri anan vuokoola. Ni yaa sugiban anan ni chanchalin nyinti, ama ta ka yese he, die wia waagun anan nunhagun bie wo ni sunsun. Ni wo jadieke ni yaalala dama ni ka jussa Nmun di u yi ni kanun jaabu mi.

³ Ni jussa Nmun ama ni ka yese dama ni yaa sunanyilibiatu, ni jussa yaala ni sugibiatu nyinti.

⁴ Ni va wa Nmun ta du nyungaasi; du yi ni yaala tungbanke gie nyunbiatu, ni ka siba di ni yiwo Nmun dataasi? Vuodieke di yaala tungbanke nyunbiatu, wunun vuoke mi burun wa Nmun dataan.

⁵ Ni siba a baari di ka yiwo yori Nmun wia di baari di, "U yaala Haali dieke u yina ti wa pam."

⁶ Ama u bi ya ti wa sunnin pam. Die wia di maagya Nmun gbanke sun di, "Nmun waga kalinbaantielin, ama ta sunne vuodiekemba di sunna ba gban tungban."

⁷ Die wia ni tuo N̄m̄uṅ n̄baṅ, ama ta zetime Sitaani, ta ɔ nan chɪḡ ta va ni.

⁸ N̄i ch̄uṅ gbigi N̄m̄uṅ jigin, ta ɔ gbaṅ ɔ nan ken gbigi ni. N̄iṅ t̄ont̄ombiat̄i tielin ni vaa t̄ont̄ombiat̄i yiile; n̄iṅ s̄uṅanyile bule tielin ni w̄ns̄i ni suḡti.

⁹ N̄i yall̄ma suḡich̄us̄uṅ ta k̄um̄ma aṅaṅ n̄intaanti ni w̄biat̄i wia, ta daa bi laama, ta vaa ni suḡifal̄iṅ bir̄iṅ ni suḡich̄us̄uṅ.

¹⁰ N̄i s̄uṅ ni gbaṅ ni Ȳom̄ot̄ien̄ n̄iṅṅa, ta ɔ nan k̄oti ni ṅm̄uṅsikpen̄.

Da bal̄ma w̄biat̄i yaa gamma f̄v̄ chanchaṅ ma

¹¹ N̄i n̄umball̄i, ni da ken bal̄ma w̄biat̄i a ȳiṅ taṅ. Vuodieke di bala w̄biat̄i yaa gamma ɔ n̄umb̄a ma a ch̄usa wa, di yiwo N̄m̄uṅ m̄iraha ɔ bala w̄biat̄i a ȳiṅ ta ch̄usa die. Du yi f̄v̄ bala a ch̄usa m̄iraha, die n̄iṅ ka bi yi vuodieke di d̄iṅa ha, ama vuodieke di ch̄us̄iṅana ha.

¹² N̄m̄uṅ nȳiṅa ma yalla sien̄ a baṅ biḡi a zien̄ m̄ira, ta bi biḡi a dii ti sariya, ta bi yaa haḡi dieke di baṅ biḡi a gbati ti a taṅ, ta bi biḡi ch̄us̄i ti, ta m̄iṅa diṅ benne a yaa sien̄ di ɔ dii ɔ chanchaṅ sariya?

N̄m̄uṅ nȳiṅa ma yalla mi-ivoli haḡiṅ

¹³ N̄i ye, n̄iṅ vuodiekemba di balala di, “Jinne yaa sorin̄, ti nan d̄iṅ a ga t̄iṅ kaanti, ti nan di bie mi a ga t̄uḡi b̄iṅ ta dii nȳuṅ a ye ligire pam”,

¹⁴ ta ka w̄oṅ s̄iṅa wudieke di bala ka yi sorin̄. Ni miivoli yine bia? Ka s̄iṅ s̄iṅa m̄uṅḡiṅ di ṅaana nanna suk̄uṅ die ama di yi s̄iṅa di bia wa.

¹⁵ Die wia, ti m̄una ti bal̄i wudieke w̄onna, “Du yi N̄m̄uṅ d̄uṅḡu, ti nan yaa miivoli, ta yi naa aṅaṅ naa.”

¹⁶ Ama ni yall̄ wa kalinbaani ta kuule; ni kuulinene die wo ka v̄iṅa.

¹⁷ Die wia vuodieke di s̄iṅa t̄uṅv̄iṅa ha yiile, ama ta ka yiye, ka yiwo w̄biṅ.

5

Nyintitielin̄ kpaam̄uṅ wia

¹ N̄iṅ nyintitielin̄, ni w̄um̄ma! Ni k̄uma aṅaṅ n̄intaanti yaa gamma w̄biṅ dieke di kienene ni ma wa.

² N̄i nyintiti mana h̄us̄ḡiya m̄uṅ ta t̄oḡi di m̄uḡi ni nyinyeeke mana.

³ N̄i ligire gbaṅ ch̄us̄iṅa m̄uṅ, ka nan daḡi di ni ch̄us̄iṅa, ta ka nan ch̄us̄i ni nȳuṅbaṅ s̄iṅa bol̄iṅ di ṅaana die die wo. Ni zien̄ wo ni nyinti a gbari ni sariya diile daṅ.

⁴ N̄i nȳiṅa t̄ont̄ont̄iṅa di gobinene ni zaa ni k̄vati ma, ta ka tune be, ta ba k̄uma, ta ba k̄pamb̄u di t̄uḡi Nabidie N̄m̄uṅ t̄iṅa ma.

⁵ N̄i bie wo t̄uṅbaṅka gie me ni d̄uṅḡu ta du ni nȳuṅbaṅ lola nyinti. Ni wubi wo ni gbaṅ ta beri s̄iṅa naap̄oli diekemba di gbariṅa k̄uṅla.

6 N1n1n1 n1 bala ch1usa vuov1na ta kva ba ama die ba ka wagi n1.

Suguru w1a

7 N numbali, n1 dii suguru ta ch1us1ma t1 Y1m1t1en kenne daraan. N1 ye kpaaru d1 n1aana dii sikimin1 a ch1usa bumbun1an nu1n1 a ga tugi kuvanannu1n1 ta v nyindiikehe mu1n1i a yi dene.

8 Die w1a n1 gban n1 dii suguru dene, ta vaa n1 sikpara d1a dama t1 Y1m1t1en kenne daraan gbigiye mu1n1.

9 N numbali, n1 da ken v1uma tan, ama d1 yi n1 yi die, N1m1n1 nan dii n1 sariya. Ye, sariyadiiru wo zie wo n1 sanva nvan.

10 N numbali, N1m1n1 naazval1ba vuodiekemba d1 balla v saan ma, n1 ye die ba dinene wahala die ta yaa suguru die wo, n1 vaa an ka yi dagu1 a yi n1.

11 Banu1n1 vuosi die d1 dine suguru wo, t1 wasa ba sugufialu1n1 tielin. N1 w1n1 w1n1 Jobu die d1 yalla suguru die wo, ta ka kuvan chaan N1m1n1 die d1 ken v1ari wa a nyu1n1 v wahala ma. D1 dagu1 t1 Nabidie N1m1n1 d1 yalla z11h1nch1g1la dene ta ch1ga t1 z11h1n1.

12 N numbali, wudieke d1 yine nu1n1m1na w1nna, n1 daa ken hu1ma. N1 da wa n1m1nsikpen1 yaa tu1ngban1ka gie yaa jaan mana saan ta hu1b. N1 vaa n1 wa yi n1 wa, ta n1 aayi yi n1 aayi am1 N1m1n1 da ken a dat1 n1 t1b1n1.

N1m1n1 ju1su1n1 w1a

13 Du yi vuon d1 bie n1 sunsu1n1 ta yaa wumugisikin, v ju1s1ma N1m1n1. Ta vuodieke d1an d1 yaa sugufialu1n1, v ch1ama y1la a b1r1ma N1m1n1.

14 D1 b1 yi ta vuon d1 bie n1 jigini a yvagi, v wa Masia kuvananduv1r1ba nyu1nkura an ba duuri wo anan kpaan t1 Y1m1t1en Yisa Masia saan ma ta ju1s1 N1m1n1 a yi wa.

15 Du yi ba ju1s1 anan yada, v nan ye gbaamu1n1, t1 Y1m1t1en nan gbaan wa, ta d1 yi v tu1n1 wa tuntumbiat1, N1m1n1 nan nagi v w1biat1 a chaa wa.

16 Die w1a n1 balma n1 w1biat1 a y1ma tan ta ju1s1ma N1m1n1 a y1ma tan, ta N1m1n1 nan gbaan n1. Vuov1nu1n1 N1m1n1 ju1su1n1 yaa haguru1n1 pam.

17 Elaja die yiwo vuota s1ba tu1n1, ama die v ju1s1 N1m1n1 anan nu1n1m1na d1 nu1n1 da nu, ta die nu1k1 d1 sen ka n1a a ga tugi b1na ataa anan ch1u1t1 ayvaba.

18 Ka kuvan chaan v b1 a ju1s1 N1m1n1, ta nu1n1 die d1 nu ta tu1ngban1ka die d1 fial1 ta nyindiike die d1 yi v1u1n1.

19 N numbali, d1 yi n1 w1ny1 d1 nyu1n1 wusie sieku me, ta n1 w1ny1 d1 b1 yaa wa yin1i ken sieku me b1bra,

20 n1 tu1ns1 genke, d1 vuodieke d1 v1ar1na w1biayiiru a nyu1n1 v w1biat1 sien me, v1ari wa v mu1s1 a nyu1n1 ku1n1 me ta vaa N1m1n1 d1 nagi tumbiat1 pam a chaa.

Bumbunaj gban dieke Piita di maagina wonna

1 Manuj Piita vuodieke di yine Yisa Masia tontuntu maaginana gbanƙu gie a yia Nmunj vuovbarikaha di jaasuna a bie Pontusi tujgban ma anaj Galasia anaj Kapadosia anaj Asia anaj Bitinia tujgbanɗi ma wa ta yi chaamba.

2 Ti Chooj Nabidie Nmunj die wolinne a vbari ni ta die siba di ni nan ken yi v vuosi, ta v Halikasika di yi ni sugiyalintielin di ni tuosime Yisa Masia nvan aj v sugiri ni anaj v zuj. Nmunj sunji ni, ta yi ni sugidvagin pam.

Yaa gamma tama dieke di wone kpatin

3 Ni vaa ti waasi Nabidie Nmunj vuodieke di yine ti Yomotien Yisa Masia Chooj wa, dama v chiguna ti zoolin pam ta yi ti miivoli haalin Yisa Masia kumbu hagin wa. Naa yine aj ti yaa tama dieke di wone kpatin,

4 di ti nan ken ye nyindiekemba di yine Nmunj balli sutu, nyindiekemba di baaj di beri yaa gamma haahu, ta kaan chusti yaa huggu, aj ka vutun kaan nyuj ta bie arizanna ma,

5 a gbari nutun vuodiekemba Nmunj hagin di gbarina ni, ni yada wa wa, di ni nan

ken ye ni gbatitaanuj nyubar dieke di yine siri ta nan ken nyuj yaaluj ma dakpatikiri daraaj wa.

6 Die wa ni yallma sugifaluj anaj ni naana yaa sugichusti sanja bita lele ni dinene wahala yiri yiri wa naa dama di yiwo talasi di ni dii wahala.

7 Wahalaha kien munj di Nmunj ye di ni sen a yi Masia yada munj. Di su siba ba naana naga salma a yie bolin me wo di ba ye ka vuna dene wo. Anaj ba yinene naa mana, ama salma nan ken chusti ta ni yada yiile vuna munj Nmunj jiginj a tian salma gban. Du yi Nmunj di ye di ni sen yi Masia yada, die baaj vaa ni ye biruj anaj pmpagin anaj julma sanja dieke Yisa Masia di bala v ken a nyuj wa.

8 Ni ye ka ye Masia wa gie ama ta cho wo; ta ni ka yese wo lele ama ta yi wo yada, ta yaa sugifaluj pam vuota di kana kaan biagi a dagi ka sina die.

9 Ni yine wo yada wa wa, ni yese gbatitaanuj munj.

10 Gbatitaanƙu gie wa Nmunj naazvaliba die di ma di ba munji summa ka chian anaj nutumuna, ta die yinji bala yaa gamma piinike gie Nmunj di bala v daansi nagi yi nutun wa.

11 Masia Halikasika dieke di benne ba ma wa die wolinne a dagi ba di v nan daansi dii wahala; ta ka kvan chaaj v nan ken ye julma; ta die ba ma di ba

summa sanjja dieke naa di bala ka yi, ta bi mia di ba summa ka bala ka yi dene.

¹² Nmutj die di yuori dagi ba di ba ka yinjji bala ba gbanj gbanj sunjijj wia ama nutuj nu sunjijj wia ananj ba naana bala yaa gamma wudiekemba nu wonna lele a nyuj Nmutj tuntuntiba jigiri. Nmutj Halikasti dieke u dene tunj wa die vana ba musli wovunaha gie a yi nu. Naa die malakasi gbanj die di mia di ba summa ka chianj.

Ni yi sogiyalntielinj

¹³ Die wia, nu yi siri ananj nu sunjanyile ta gbara, ta yigi nu gbanj, ta yalluma tama ananj wusie yaa gamma wovuj dieke Nmutj di bala u kenj yi nu sanjja dieke Yisa Masia di bala u kenj a nyuj yaaluj ma wa.

¹⁴ Lele nu wana yi Nmutj balli naa, nu saagma a dia u nvanj, ta daa duma lolobiati diekemba die nu dina wa sanjja dieke nu yene ka siba Yisa Masia wa.

¹⁵ Nmutj vuodieke di vvaru nu wa yiwo sogiyalntienj, die wia nu gbanj nu yi sogiyalntielinj nu wuyiike mana ma,

¹⁶ dama di maagija Nmutj gbanjku sunj di, "Nu yi sogiyalntielinj dama manuj Nmutj yiwo sogiyalntienj."

¹⁷ Nu siba a baaru Nmutj dinene vuota mana sarija yaa gamma u yine wudieke ta ka luge, ta wovuj nu wasa wa "Ti Chooj", die wia nu yene bie tujgbanjka gie me

wo siba chaamba naa, nu yuma wa juluma.

¹⁸ Nutuj nu siba a baaru die nu yiwo yonjisu a yi wotoguj diekemba die nu tuone a nyuj nu choonkubuliba jigiri, ta nu siba Nmutj die di vvaruna nu a nyuj ka ma dene, die u ka naguj jadieke di chusunana siba salma yaa kubuyala a tunj, Aayu!

¹⁹ Ama die u naguj wa Yisa Masia zuj dieke di vujna a tianna ligire mana; anj ka su siba kaabuj yivuj dieke di wone bianj yaa maguj u ma wa.

²⁰ Sanjja dieke Nmutj di yene ka naanj dovaka gie wo, ama die u woluj a vvaru wa Masia di u yine kaabiku gie, ta Masia di kenj nyuj yaaluj ma dakpatikuru gie nu wia.

²¹ U wia nu yi Nmutj yada; wovuj die u sogiruna wa a nyuj kunj me ta yi wa juluma; die wia nu yall yada ananj tama Nmutj jigijj.

²² Nu tuone Masia wusie wiaha wia yine nu nyuj bianj ma, ta lele nu wa cho nu numballi ananj wusie; die wia, nu chome tanj ananj nu sogiti mana.

²³ Nu ye wo miivoli haaluj mutj; miivoli mi ka nyuj jaburu dieke di kpinene jigijj ama ka nyuj wa jaburu dieke di kana ka kpie me; Nmutj wobaliki dieke di yalla miivoli ta nan di beri yaa gamma haahuu naguna ka a yi nu.

²⁴ Dama di maagija Nmutj gbanjku sunj di:

"Vuota mana su siba huuti,

ta ba vuvuŋ di su siba
tuwute
Huvuŋ ŋaŋ jigi muŋ ta a
wutehe nan,
25 ama ti Yomutien
waha gie nuŋ nan
di beri yaa gamma
haahuu.”
Waha gie yiwo wuvuŋ
dieke die ba muvuna a yi
ni wa.

2

*Yaa gamma miivoli tanu
waa*

1 Die waa ni vaa wubiatu
mana, aŋaŋ gaamuŋ mana,
aŋaŋ ŋmunchibisi, aŋaŋ
sugubian, aŋaŋ saan chusun
mana.

2 Ballunyaalisi ŋaŋ
yaala ba nyusi biisin aŋaŋ
nuŋmuŋa, nuŋ ni summa
siba ballunyaalisi: ni mu
ni yaalima Nmuŋ waha
siba buanyaaluŋ di yaalala
biisin dene wo; Nmuŋ waha
su siba wusie biisin, dama
waha nan vaa ni buruŋ ni
gbatitaanuŋ sien me,

3 lele ni wana laŋ ta siba
di ti Yomutien vuna naa.

4 Nuŋ ni mu ni kiere v
jigin, wuvuŋ v yine miivoli
taŋ dieke vuota di zetine
ama ta Nmuŋ di vuari wa ta
v yi nuŋmuŋa jaan v jigin.

5 Ta ni gban gban ni su
siba miivoli tana aŋ ba naga
ni a ma Nmuŋ jiamuŋ juoŋ.
Juoku gie yiwo juodieke
nuŋ sugiyalantielin Nmuŋ
jiamuŋ nuŋandusuriba di
bala ni yime kaaba a yima
Nmuŋ, ta v nan di tuose
kaabaha Yisa Masia waa.

6 Dama di maagya Nmuŋ
gbanku ma di Nmuŋ die
baari di:

“Ye, n dvana taŋ Zayoni tuŋ
ma,
Manuŋ n vuariŋa tanu
mi
kanuŋ ka yine juoku
gongonyuguruŋ tanu
ta ka faasi yi nuŋmuŋa
taŋ,

ta vuodieke nuŋ mana di
yine wo yada kaŋ dii
viivi.”

7 To, nuŋ nuŋ vuodieke ma di
yine wo yada nuŋ, tanu faasi
yiwo nuŋmuŋa jaan a yi ni;
ama vuodieke ma di kana
ka yi wo yada wa nuŋ, ka
su siba di maagina Nmuŋ
gbanku suŋ dene wo di:

“Taŋ dieke muvuriba di ze-
tine wo
kanuŋ ka senne yi
taŋ vuvuŋ aŋaŋ
nuŋmuŋa.”

8 Ta ka bi maagi di:

“Tanu mi vuosi di baa ba
gbin,

ta ka bi vaa ba nan.”
Vuosi mi gbime nagisi ta
nanna dama ba kana ka tuo
Nmuŋ waha waa, naa die
Nmuŋ die di baari di ba nan
di su.

9 Ama nuŋ nuŋ, ni
yiwo buuri dieke Nmuŋ
die di vuariŋa, ta bi yi
naan vuosi di dinana vuosi
nuŋba ba jama Nmuŋ, ta
bi yi sugiyaluŋ vuosi, ta
bi yi v gban gban v vuosi,
nuŋ ni daginana Nmuŋ
chuulikpenkruŋ tsumaha,
wuvuŋ v vuariŋa ni a
nyuŋ lumuku ma, ta bi
wa ni a keŋ v mamachi
chaankpenkruku ma.

10 Saŋŋa dieke die di tianna wa die ni ka yi Nmuŋ vuosi ama lele nuŋ ni wa yiwo u vuosi; saŋŋa dieke di tianna die u ka chigi ni zooluŋ ama lele nuŋ, u wa chigi ni zooluŋ muŋ.

Yaa gamma Nmuŋ yonisi wia

11 N nimbali choti, ni womma, n kpaama ni muŋ anan nuŋmuŋa di ni yine chaamba duŋa ka gie me wia, ni vaa nyuŋbanjka gie lolibiati diekemba ni wagina anan ni naa,

12 ama ta bemme vuonuŋ anan tuŋbanjka gie vuodiekemba di kana ka siba Nmuŋ suŋ, ta du yi ba zia ni di ni yiwo vuobiati, ba nan ye ni tunvuna ta biri Nmuŋ, daa dieke u bala u keŋ a ye vuosi di benne dene wo.

13 Ti Yomutien wia ni suŋ ni gbanj tuŋbanj a yi vuodiekemba di yalla yiko mana, ni saaguma a yuma naakpuŋ dieke di sina jigin mana,

14 anan u nyuŋkura, wonuŋ u tunna ba di ba keŋ a datu vuodiekemba di yinene bianj tubaha ama ta biri vuodiekemba di yinene vuŋku.

15 Dama wudieke Nmuŋ yaalala yiwo naa, u yaala ni yine wovuna amu ni nan kagi gigaantiba di balala wobaliki togiti yaa gamma ni ma wa.

16 Ni bemme siba vuodiekemba di sina ba gbanj, ama ni da vaa ni duŋuŋ beriku gie vaa ni

loburu yi bianj, ama ni bemme siba Nmuŋ yonisi.

17 Ni yuma vuota mana jiluma ta chome Masia diduŋuŋ chanchaalŋ mana, ta chiguma Nmuŋ ta yuma naakpuka jiluma.

Ni dia Masia nagisi

18 Nunuŋ tuntuntuŋba, ni mu ni suŋ wa ni gbanj tuŋbanj a yuma ni nyuŋkura, ta yuma ba jiluma, daa vuodiekemba di yine vuovuna ta chiga ni zooluŋ nyuna ma, ama vuodiekemba di tvana gbanj.

19 Du yi ba nigi fu fu tunvuna wia, ta fu yile Nmuŋ wia ta dii suguru, die vuŋna Nmuŋ nuŋŋa.

20 Ama du yi fu yi bianj ta ba nigi fu ta fu tuo tubidatiku somm, lalia fu baa fu ye biruŋ? Ama du yi fu yi wudieke di vuŋna ta ba nigi fu ta fu tuo nigiku somm, die vuŋna Nmuŋ nuŋŋa.

21 Naa wia Nmuŋ die di vuaru ni, dama Masia gbanj gbanj die dii wo wahala ni wia, an ka yi dagiti a yi ni di ni dia u nagisi.

22 Du, "Die u ka yi bianj mana, ta die ba ka ye wo ta u gaama vuosi anan u wobalika."

23 Die ba zia wa muŋ ama die u ka yinŋi a zia ba, ta die ba vaa u dii wahalaha, die u ka yinŋi vuonj wuŋ anan sunyuruŋ, ama ta die nagi u gbanj a yi Nmuŋ nuusi me, vuodieke di dinene vuonj mana saruya ta ka luge wo.

²⁴ Wɔnɔŋ Masia gban gban die chine ti tumbiatɔ u nyɔngbanɔŋ ma dagariku ma, amɔ ti nan nyɔŋ bɔaŋ ma ta yi vuovɔna Nɔmɔŋ jigɔŋ. Dama u danŋa wɔa ti ye gbaamɔŋ.

²⁵ Die nɔ su sɔba yii diekemba dɔ bana mɔŋ, ama lele nɔ yɔŋŋi keŋ wo nɔ Yiyagɔrɔ wa jigɔŋ vuodieke dɔ gbarɔna nɔ.

3

Yaa gamma hogɔba aŋaŋ ba chɔllɔŋ wɔa

¹ Hogɔba, die gban gban dɔ su aŋaŋ nɔnɔŋ, nɔ sɔɔma nɔ gban a yɔma nɔ chɔllɔŋ amɔ dɔ yi ba batan dɔ ka yi Nɔmɔŋ wɔvɔnaha yada, ama vuonɔ zɔ nɔ berɔŋ wɔa ba nan keŋ yi yada, ta dɔ kaan bɔ yi talasɔ dɔ nɔ balɔ wɔŋ gban,

² naa nan yi dama ba ye nɔ berɔŋ dɔ vuonɔna aŋaŋ wusie ta nɔ yaa jɔlɔma dene.

³ Hogɔ diekemba dɔ yine Masia dɔdɔsɔrɔba vuonɔ ka nyɔna nyindiekemba ba yeeginene me, da a nyɔna nyinti sɔba sikpeŋ zoosi bobɔŋ yaa salɔma tukpaarɔ yiile yaa aŋaŋ garɔvɔna bobɔŋ.

⁴ Ama ba vuonɔ nyɔna ba sugɔti ma, a nyɔna nyinti sɔba sɔɔŋ-n gban tɔŋgban aŋaŋ sɔmm berɔŋ. Kanɔŋ vuɔŋkɔ wo chɔsɔsɔŋ ta bɔ faasɔ vɔna Nɔmɔŋ nɔŋŋa.

⁵ Dama naa die hogɔ diekemba die dɔ jɔanna Nɔmɔŋ kɔrɔŋ ma ta yaa ba tama u ma wa die dɔ ye ba

vuonɔŋ. Hogɔba mi die sɔɔŋ wa ba gban a yɔ ba gban gban ba chɔllɔŋ mɔŋ.

⁶ Sɔba Sara die dɔ sɔna dene wo, Sara die tuose u chɔrɔ Abarahami nɔaŋ ta die wasa wa dɔ, "N Tɔeŋ." Nɔnɔŋ hogɔ diekemba dɔ yine Masia dɔdɔsɔrɔba su sɔba wɔnɔŋ u ballɔ dama nɔ yie vuonɔŋ ta ka chɔga wɔŋ.

⁷ Nɔnɔŋ dembisi diekemba dɔaŋ dɔ yalla hogɔba, nɔ nagɔ yɔaŋ ta bemme vuonɔŋ aŋaŋ ba, ta yɔma ba jɔlɔma, ta sɔmma a baarɔ ba yiwo wabɔti nɔ jigɔŋ. Ta bɔ sɔmma a baarɔ dɔ hogɔba aŋaŋ dembisi nan daansɔ lagɔsɔ tan a tuo Nɔmɔŋ piini dieke dɔ yine miivolike. Naa nan vaa ta wɔŋ kaan kagɔ nɔ Nɔmɔŋ jɔsɔŋ.

Masia dɔdɔsɔrɔŋ dɔ dinene wahala ba yinene wɔvɔna wɔa dene

⁸ Wudieke dɔ tɔalɔna yiwo naa, nɔ mana yallɔma sugɔbalɔmɔŋ, ta nɔ бага bemme nɔ chanchaalɔŋ ma, ta yallɔma choti aŋaŋ tan, ta chɔgɔma tan zɔɔlɔŋ, ta sɔɔma nɔ gban tɔŋgban a yɔma tan.

⁹ Dɔ yi vuonɔ dɔ keŋ yi nɔ bɔaŋ, nɔ da yɔŋŋi yi wo bɔaŋ a tun, ta dɔ yi vuonɔ dɔaŋ dɔ keŋ zɔa nɔ, nɔ da yɔŋŋi zɔa wa a tun, aayɔ, ama nɔ jɔsɔsɔma Nɔmɔŋ dɔ u yi alibarika a yɔ ba, dama Nɔmɔŋ vɔarɔ nɔ dɔ nɔ yime alibarika a yɔma vuosi amɔ nɔ nan ye alibarika nɔ gban gban.

10 Dama dı maagıya Nımuŋ gbanƙu suŋ dı:

“Vuodiekemba dı yaalala miivoli
ta yaala ba keŋ ye daa diekemba dı vuŋna,
mu ba va wa wobiati baluŋ
aŋaŋ ɲmunchıbısi.

11 Ba mu ba va wa wobiati yiile ta yime vuŋuŋ;
ta yaalima sugıbuagıŋ
sien ta dıa ka aŋaŋ
nuŋɲına.

12 Dama tı Yomutien nine bie wo vuovuna ma,
ta u bi woma ba juusuŋ
saŋa mana muŋ;
ama ta waga aŋaŋ
vuodiekemba dı
yinene bian.”

13 Mına balla u yi nı bian du yi nı nine dı ɲmıntı aŋaŋ vuŋuŋ yiile? Vuonj wori!

14 Ama du yi vuonj dı vaa nı die wahala nı dına berıvıuŋku sieku wıa, nı yaa sikpenj nansuŋ, nı da vaa ba yi aŋ ɲmaamuŋ yigi nı, ta nı da bi vaa a mugisi nı,

15 ama nı burıma Masia nı sugıti ma ta yı wa juuma dama u yiwo tı Yomutienj. Nı yi siri saŋa mana, amu vuonj dı keŋ piastı nı dı nı dagı nı tama dieke nı yalla wa chıaŋ nı nan bıagı a muŋɲı a yıŋɲı balı wa,

16 ama nı yıŋɲı balıma somm aŋaŋ juuma. Ta yime vuŋuŋ amu nı suŋanyile da mugisi nı, amu vuodiekemba dı balala wobiati a yıa nı wa nı benne vuŋuŋ nı dına Masia wa nan dii viivi ba wobalıka ma ta tarıgi.

17 Dama dı kpiıa du yi Nımuŋ duŋɲu dı nı dii wahala nı tonvuna wıa a tıaŋ nı baan dii wahala nı tumbiati wıa.

18 Dama Masia gbanj gbanj die diye wahala buŋyı nyuna ma tumbiati mana wıa dı ka bi mu dı u dii wahala bıbra, wıuŋuŋ vuodieke die dı wone bıaŋ die tuo wo tıuŋ vuobiati kuŋ a kpi dı u yaa tı keŋ Nımuŋ jigıŋ. Die ba kuŋ wa muŋ ama Nımuŋ die vaa u haŋı kuŋ me aŋaŋ u Halıkasıka haŋıuŋ.

19 Naa, Halıkasıka ma die u ga haalıti diekemba dı benne dansarıka kpiilinj tigiŋ a ga muŋu wusie wıvunaha a yı ba.

20 Haalıtı gie yiwo vuodiekemba die dı kana ka tuo Nımuŋ nuŋaŋ saŋa dieke u dine suguru aŋaŋ ba Nowa saŋka, saŋa dieke wıuŋuŋ Nowa die dı wınsı haarıkpıku, ta vuosi banuŋ nyuna ma die dı juu mi ta ye gbatıaanuŋ nyaabu ma wa.

21 Nyaabu mi yiwo Nımuŋ nyaan sula nıasuŋ dı gbatına tı a taan lele naa, daa nyuŋgbanuŋ nyaan sula, ama dı yiwo tı juusınana Nımuŋ dı u su tı sugıti ta yı tı suŋanyile vuna Yisa Masia kumbu haŋı wıa wa.

22 U jualı ga wa arızanna ma a ga kalı Nımuŋ nuudiiginj chaan ta yaa haŋıuŋ malakasi ma aŋaŋ nyindiekemba mana tı kana ka yese ama ta a bie ta yaa haŋıuŋ wa.

4

Tumbiati vasiŋ wia

¹ Tı wəŋ ye mɔŋ dı Masia die dii wo wahala ɔ nyɔŋgbaniŋ ma, die wia ti mu ti yallıma kanıŋ sɔŋanyile ta vaa ti sɔgiti hagırıma, dama vuodieke dı dinene ɔ nyɔŋgbaniŋ ma, ɔ tien nyıŋ wa tumbiati yiile me a kpatı mɔŋ,

² amɔ ɔ kaan bi beri a yie vuota lolıbiati bıbra, Aayı! Ama ɔ nan dı beri ɔ mıstı mana ma a yie wudieke Nımiŋ dı yaalala.

³ Nıniŋ die ni nagı sanŋa pam sanŋa dieke dı tianna a yie wudieke vuodiekemba dı kana ka sıba Nımiŋ dı yaalala. Die ni tuma dıgıntı tuma yaalıŋ ma, ta die yaa lolıbiati, ta die ni faastı nyuo daan a buge, ta die faastı die dıɔga ta yie watı yɔrı yɔrı, ta lagısa taŋ daanyule jige, ta kaaba bugile wudieke Nımiŋ dı chvarına.

⁴ Dı wa yiwo vuosi mi mamachi ni kana ka bi chıga a gara tontumbiati kpımaha gie anan ba wa, die wia ba bala wɔbiati a yia ni anan Nımiŋni.

⁵ Ama vuosi mi mu ba daansı balı a vɔarı ba gban daa dieke Nımiŋ keŋ die ba sarıya. Nımiŋ yiwo siri dı ɔ keŋ dii vuon mana sarıya, vuodiekemba dı yene bie ba miivoli me anan vuodiekemba dı kpine.

⁶ Naa wia Masia die dı muɔli wɔvıunaha a yı vuodiekemba dı benne kpiile tigiŋ gban; die ba kpi

wo sıba vuosi dı kpinene dene wo ama die ɔ balı wɔvıunaha a yı ba mɔŋ, amɔ ba nan ye miivoli ba haaltı ma sıba Nımiŋ dı yalla miivoli dene wo.

Yaa gamma piini dieke Nımiŋ dı yına ni wa pɔgıliŋ

⁷ Jaan mana kpatıŋ gbigiye mɔŋ, die wia, ni yallıma yıan ta yigi ni gban amɔ ni nan bıagı a jısstı Nımiŋ.

⁸ Wudieke dı yine niŋŋmına yiwo naa, ni chome taŋ vıunıŋ, dama choti lige wɔbiati pam mɔŋ.

⁹ Ta tuosime taŋ chaantı ni tige me ta da vɔrı ma.

¹⁰ Vuon mana anan piini dieke ɔ tuone a nyıŋ Nımiŋ jigiŋ, ni mıŋŋı pɔgıli piini yiri yiri wo ta nagı sanŋime ni chanchaalıŋ.

¹¹ Sıba dı yi vuon dı yi bıbalıɔ, ɔ mu ɔ balıma Nımiŋ gban gban wia a yıma vuosi, ta dı yi vuon dıan dı sanŋe vuosi, ɔ mu ɔ sanŋime be anan hagırı dieke Nımiŋ dı nagına a yı wa wa mana. Naa wia vuon mana nan bıri Nımiŋ Yisa Masia wia; wɔniŋ Nımiŋ sına bıriŋ anan hagırıŋ mana yaa gamma haahuu. Wusie.

Masia dısiŋ wahala diile wia

¹² N nıballı choti, wahala dieke ni dinene naa an ka sı sıba bolıŋ dı dinene ni naa magısa ni mɔŋ, ama ni da vaa ka yi ni mamachi ta yilime dı a yiwo wɔhaalıŋ a kien ni ma.

13 Siba ni gutna a die Masia wahalaha naa, die di mu di ni yalluma sogifalij, naa yiye muj amu ni nan ken nata anan sogifalikpenkpuj sanja dieke Masia chuu-likpenkpuj di bala ka ken nyuj yaalij ma.

14 Du yi ba zia ni Masia saanj wia, ni yaa sikpen nansuj, dama naa dagiya di Nmuj Haalij di yalla hagruj pam wa bie ni ma.

15 Ama ni summa di ni wonyi da ken yi vuokuru ta dime wahala ka wia, yaa gaaru ta dime wahala ka wia, yaa a yime wobiati mana ta dime wahala ka wia, yaa ta ni da bi jume vuosi wia ma ta dime wahala ka wia.

16 Ama du yi vuoj di die wahala u yine Masia diduuru wia, die nuj u da vaa viivi yalluma wa, ama u mu u biruma Nmuj ba wasinana wa Masia diduuru wa.

17 Dama sanja tugiya muj di Nmuj piili a dii vuosi sarja; u nan wolij dii u gban gban u vuosi sarja; ta u wolij a dii tunuj vuodiekemba di yine u vuosi sarja, die nuj lala di baan di summa a yi vuodiekemba di kana ka yi u wovunaha yada wa? Ka nan yi wobian pam a yi ba.

18 Di maagija Nmuj gbanju suj di,
 "Du yi di hagru di vuovuna
 ye gbatitaanuj
 die nuj lala di baa di su
 a yi vuodiekemba

di kana ka chiga Nmunu
 anan wobiyiribe?"
 Di nan di tvanj.

19 Die wia, vuodiekemba di dinene wahala Nmuj choti wia wa nagu ba gban a yi Nmuj, dama wonuj u naanna ba ta yi wusietien, die wia ba yime vuunuj yaa gamma.

5

Kpaamuj

1 Nuj Yisa Masia diduuru ba nyujkoraha n kpaama ni muj, manuj vuodieke gban di yine Masia diduuru jakubuj, ta n nine die di ye Yisa Masia die di dinene wahala dene, ta man nan ken guti a tuo julma dieke di bala ka ken nyuj yaalij ma wa.

2 N kpaama ni muj, ni mujni daansuma Nmuj vuosisi dieke di benne ni nuusi me wo, an ka daa yi fogum, ama ka yi ni duhju, dama die Nmuj di yaalala, ka daa bi yi di ni faasu yaala ligire wia ama ka yi ni choti ni sunje.

3 Da faasu poguluma Nmuj vuosisi u nagina ba a yi ni nuusi me anan foguj, ama ni vaa an ni berin daguma ba ba muha ba bemme dene.

4 Ta Masia vuodieke di yine sikpigiletielij mana sikpen wo di ken yinji ken, ni nan ye julma sibubi dieke di yine ni nyuaru ta wone chusuuj.

5 Die gban gban di su nuj vuodiekemba di yine ballhaala, ni suuma ni

gbanj tujgbanj a yuma ni nyujkura; ta ni mana ssuma ni gbanj a yuma tanj, dama di maagya Nmutj gbanju sɔɔj di, "Wɔɔɔɔ Nmutj zete kalinbaantielinj, ta sunje vuodiekemba di ssuma ba gbanj tujgbanj."

⁶ Die wɔɔ, ni sɔɔɔɔ ni gbanj tujgbanj Hagiritienj Nabadie Nmutj nɔɔɔɔ, amɔ ɔ nan kɔɔɔ ni nmutjiksɔɔɔɔ sɔɔɔɔ dieke ɔ yaalala.

⁷ Ni nagɔ ni wumugisike mana a vigi taan Nmutj nɔɔɔɔ ta ɔ nan chiihe a yɔ ni, dama ɔ бага bie ni ma.

⁸ Ni yigime ni gbanj, ta gbara dama Sitaani yiwo ni dataan ta di dia sɔɔ naachiginj, ɔ sɔɔ sɔɔ naachigi dieke di dinene tɔɔɔ, ta yaala vuonj di ɔ kpasɔ wa a nɔɔɔ.

⁹ Nɔɔɔɔ ni mɔ ni mɔɔɔɔ zie kenj kenj a wagi Sitaani ta da taari a nyuj ni yadaka ma, dama ni mɔ ni sɔɔɔɔ di ni nɔɔɔɔɔ diekemba di benne tujgbanjka gie me gbanj die wahalaka mi mɔɔ.

¹⁰ Nmutj chɔga zɔɔɔɔɔ jaan mana mana ma, ta di yiwo wɔɔɔɔ ɔ vɔɔɔɔ ni di ni ye juluma dieke di wone kpatɔ Masia ma. Wusie ni kenj dii wahalaka sɔɔɔɔ bɔta, wɔɔɔɔ Nabadie Nmutj nan wɔɔɔɔ ni berinj, ta vaa ni mɔɔɔɔ zie kenj kenj, ta yɔ ni hagɔɔɔ, ta nagɔ ni a zienj nyabɔɔɔɔɔɔɔ ma.

¹¹ Wɔɔɔɔ ɔ sina hagɔɔɔ mana yaa gamma haahuu. Wusie.

¹² Tɔ, n maagɔ wa wɔɔ bɔta di n nagɔ tɔɔ a yɔ nɔɔɔ, Salasi sunjinene mɔɔ mɔɔ maagɔ gbanj gobiri gie. N sɔɔɔ di ɔ yiwo wusie Masia diɔɔɔɔɔ a yɔ ni. N yaala n kpanjɔɔɔ ni mɔɔ, ta yaala ni sɔɔɔɔ di wɔɔɔɔ gie yiwo Nmutj wusie choti piini dieke Nmutj di yɔnana, die wɔɔ, nɔɔɔɔ ni mɔɔɔɔ zie kenj kenj ka ma.

¹³ Nmutj vɔɔɔɔ wa vuosi ba yi Masia diɔɔɔɔɔɔɔ "Babiloni" tujgbanj ma gie sɔɔɔ ɔ vɔɔɔɔɔ ni dene wo. Ba mana waasa ni. Ta n bɔɔɔɔɔɔ Maki gbanj di waasa ni.

¹⁴ Ni waasɔ tanj vɔɔɔɔɔ vɔɔɔɔɔ.

Sugɔɔɔɔɔɔɔ bemme ni mana ma, nɔɔɔɔ vuodiekemba mana di yine Masia diɔɔɔɔɔɔɔɔ wa.

Gban dieke di gutna bule Piita di maagna wonna

1 Manuj Simoni Piita vuodieke di yine Yisa Masia yomv ananj v tontontv maaginana gbankv gie a yia nuj vuodiekemba di yine Yisa Masia yada siba ti gban ti yine wo yada wa. Yisa Masia vuodieke di yine ti Nmuj ananj ti gbibatitaantu wa, wunuj v yine ti mana di yiwo yada. U yiwo naa dama v ka luge.

2 Ni siba Nmuj ananj ti Yomutien Yisa Masia naa, zoolnchigula ananj sogidvagnj bi gutma ni ma.

Nmuj vuosi berij wia

3 Nmuj hagnj dala pam; ta v yia ti jadieke mana di muna di ti bemme beri dieke di fialnana v suj dama ti siba wa wia. Wunuj v wana ti a kenj v chuulikpenkpvkv suj ananj berivunuj ma.

4 Die wia, v zien wo nvakpvma diekemba di faasina vunna a yi ti di ti nyuj digunt dieke di benne tngbanjka gie me lolvbiati wia, ama ta tuo v berij.

5 Naa wia, ni kpanji ni gban a guti berivunuj ni yada ka ma, ta bi guti Nmuj sibuj ni berivunuj ma;

6 ta bi guti yigi-n-gban ni Nmuj sibukv ma; ta bi guti hantv ni yigi-n-gbankv ma;

ta bi guti Nmuj chuj ni hantvka ma;

7 ta bi guti ni Nmuj chigulaha ma, zoolnchigula ni numballi ma; a bi guti choti ni zoolnchigula ni numballi ma.

8 Du yi ni berij di su die, die nan vaa ni summa ti Yomutien Yisa Masia sanja mana, ta yaa nyvartv pam a yv wa.

9 Ama vuodieke nuj mana di wo beriku gie chanchanj, die vuoke yujya muj ta ka biagi yese, ta wov danj di Yisa die vartv wa muj v tumbiati ma sanja dieke di tianna wa.

10 Die wia, n numballi, ni faasi kpanji ni gban a tvnj anj ka dagi di ni senj guti wa vuodiekemba Nmuj di wana ta vartv wa ma. Du yi ni yie die ni kaanj wov nan ni yadaka ma.

11 Ta Nmuj nan vaa anj ni daansi juu ti Yomutien Yisa Masia vuodieke di yine ti Gbivatitaantu wa naari ma; naari dieke di benne yaa gamma ta wo kpatuj wa.

12 Die wia n nan di tunsu ni waha sanja mana; n siba di ni wujya muj, ta mujji siba, ta pvgilha kenj kenj,

13 ama n yile di di vuna di n tunsu ni n yene bie n miivoli me wo naa.

14 N siba a baari di di kaanj yvasi n nyngbanjka gie nan kpi siba ti Yomutien Yisa Masia die di yuorine a bal muj dene wo.

15 Die wia, manj kpanji n gban a maagi gbankv gie

dı a tınsıma nı wıaha gie sanja mana, n kuŋ kwan chaan.

Nmıy dı kotına Yisa Masia dene

¹⁶ Die tı wone balı dı tı Yomıtien Yisa Masia yiwo hagırtien dene wo, ta nan yinji keŋ wo, wıaha ka yi nmınchıbıstı, ka yiwo wusie. Tı nine yeye mıy v hagırına dene.

¹⁷ Die tı bie wo v jigin sanja dieke tı Chooŋ Nmıy dı yına wa jılma chuulikpenkpuku ma wa. Sanja mı die lolıy die dı nyıy tı Hagırtien Nmıy vuodieke dı yine chuulikpenkpuıy tien wo jigin a baarı dı, “N Bvachoti wonna, vuodieke n nine dı suuline wo wonna.”

¹⁸ Tı gban gban tıba die dı wıy lolıku gie dı nyınna arızanna ma wa, sanja dieke die tı benne anan wa kunkogin dieke Nmıy dı vvarına ma wa.

¹⁹ Die dı yuori a dagı tı dı wudieke Nmıy naazvalıba die dı balla yaa gamma Yisa ma wa yiwo wusie. Dı vına nı wımma wudieke die ba balına wa vıınyıy. Ba wıbalıkaha sı sıba popoli dı ŋaana chaana lımıy ma dene wo die yaa ga tıgı sanja dieke Yisa dı bala v keŋ, die nan vaa nı nine yuori vıınyıy.

²⁰ Ama wudieke dı tıanna a mana yiwo naa; nı tınsıma dı wudiekemba Nmıy naazvalıba die dı maagına Nmıy gbanıku soku ka yi ba gban gban wıbalıka,

²¹ dama Nmıy naazvalıba wınyı die ka yile v gban gban v choti me ta balı wıa, ama Nmıy Halıkasıka die dagına ba ba bala ba balı wudieke dı nyınna wınyıy Nmıy jigin.

2

Nmınchıbıstı dıdagırın wıa

¹ Nmınchıbıstı naazvalıy die dı benne Juu vuosi sınısuku dene wo, die gban gban nmınchıbıstı dıdagırın gban dı nan dı bie nı sınısıy, ta daga nmınchıbıstı dagıku lobırın ma, wudieke dı bala ka chıstı nı. Ba nan zeti tı Yomıtien Yisa Masia vuodieke dı gbatına ba a taan wa gban. Ba yine die wo nan vaa Nmıy chıstı ba lagı.

² Ta vuosi pam nan dı dı ba ta tıma ba gban gban dıgıntı tııma. Ba wıa vuosi batan nan chıbı wıa yaa gamma wusie sieku.

³ Ba nan dı yaa lolıbıatı, ta gaama nı ta nyıra nı. Sanja dieke dı tıanna Nmıy die wıy baarı dı ba yiwo wıbıayıırın, ama dı kaan yıastı v nan datı ba tıba.

⁴ Malaka diekemba die dı yine chıstı wa, Nmıy die ka vaa ba tıbıdatıy. Die v bobı ba mıy anan chorıma ta nagı ba taan boli dieke dı wone kpisıku me; bolıbu mı bie wo vıınyıy dieke dı faasına sınyıy ta sıbi pam; ba nan dı bie me die a ga tıgı sanja dieke Nmıy dı bala v dii ba sarıya.

5 Die gban gban die ɔ ka vaa kɔrɔŋ ma tuŋgbanka gie vuosi. Die ɔ vaa wa nyaan dɔ ken dɔi tuŋgbanka, aŋaŋ vuodiekemba die dɔ kana ka chɔga wa, ama ta die gbatɔ Nowa, vuodieke die dɔ mɔsɔlnana sɔgɔyɔlɔŋ berɔŋ wɔaha, aŋaŋ ɔ tɔgɔŋ vuosi bayɔpɔyɔ a gɔtɔ.

6 Wɔnɔŋ Nɔmɔŋ die bɔ chɔsɔsɔ wa Sodomi aŋaŋ Gomora tɔgɔsɔ, die ɔ vaa a dɔi bolɔŋ ta bɔrɔŋ tanyeelɔŋ, ta vuodiekemba die dɔ benne hanɔŋ tɔgɔsɔ ma die dɔ kpi. Naa yiwo dagɔtɔ a yɔ wɔbɔayiiribe ɔ bala ɔ ken a datɔ ba tɔbɔŋ dene.

7 Die ɔ bɔ gbatɔ Loti, vuodieke dɔ yɔne vuovɔnɔsɔ a nyɔŋ Sodomi aŋaŋ Gomora tɔgɔsɔ ma. Die wɔbɔayiiribe die dɔ yɔnene ba nyɔŋgbanɔŋ lɔlɔbɔatɔ tɔsɔmaha, die dɔ chɔsɔsa ɔ sɔŋ pam.

8 Loti die yiwo vuovɔnɔsɔ ama die ɔ benne aŋaŋ wɔbɔayiiribe wɔa sɔŋŋa mana ɔ ŋaŋ yese ba tɔmbɔatɔ ta bɔ wɔmma ba wɔbɔatɔ wɔbalɔka. Naa die faasɔ chɔsɔsa ɔ sɔŋ dama die ɔ yiwo vuovɔnɔsɔ.

9 Tɔ Yɔmɔtɔien Nabidie Nɔmɔŋ sɔba ɔ baan yi die a gbatɔ vuodiekemba dɔ chɔgɔnana wa a nyɔŋ mugisɔŋ me, ama ta datɔ wɔbɔayiiribe tɔba die a ga tɔgɔ daa dieke ɔ baan ken dɔi ba sarɔya.

10 Vuodiekemba dɔ dɔna ba nyɔŋgbanɔŋ lɔlɔbɔatɔ tɔsɔma ta ka yɔa Nɔmɔŋ yikoke jɔlɔma wa, ɔ nan daansɔ datɔ vu-

osi mi tɔba a tɔaŋ ba chan-chaalɔŋ.

Nɔmɔnchɔbɔsɔ dɔdagɔrɔ diekemba dɔ benne nɔ sɔnsɔkɔ yiwo tɔbɔhagɔrɔtɔielɔŋ, ta ka chɔga vuonɔ. Ba zɔa wa malakasi ta ka chɔga ŋmaamɔŋ.

11 Malakasi mi yaa wa hagɔrɔŋ aŋaŋ yikɔ pam a tɔaŋ ŋmɔnchɔbɔsɔ dɔdagɔrɔba mi, ama ba ka bala bɔaŋ ta zɔa ba Nɔmɔŋ jigɔŋ.

12 Vuosi gie ka sɔba malakasisɔ dɔ sɔna die ama ta zɔa ba. Banɔŋ vuosi mi wo sɔŋanyile, ba yie wudieke ba yaalala, ta sɔ sɔba haagɔŋ dɔmbɔatɔ diekemba vuosi dɔ yigɔnene a kɔa dene wo. Ba gban gban tɔmbɔatɔ bala ka chɔsɔsɔ ba.

13 Ba tɔmbɔatɔ nyɔbarɔ yiwo chɔsɔsɔŋ. Ba yie ba nyɔŋgbanɔŋ lɔlɔbɔatɔ yaalɔŋ ma mɔŋ. Ba ken bie nɔ jigɔŋ ba ŋaŋ sɔ sɔba dɔgɔntɔ dɔ ŋaana bie garɔ ma dene wo. Ba ken die nyɔndiike aŋaŋ nɔ, ama ba ŋaŋ ko yile wo ba wɔbɔatɔ wɔa.

14 Dɔu yi ba ye hɔgɔ ba ka vasa ɔ sɔgɔŋ, ta kaan vaa ba bɔaŋ. Ta gaama vuodiekemba dɔ kana ka mɔŋŋɔ sɔba Nɔmɔŋ sieku ta vasa ba bɔa. Ta ba sɔgɔtɔ ma yaa chotɔbɔatɔ pam. Nɔmɔŋ nan daansɔ datɔ ba tɔba.

15 Ba ka saaga dɔ ba dɔa sie dieke dɔ tɔgɔsɔna wa ama ta nagɔ sie gaan. Ba dɔ wa sie dieke Bori bɔadembɔŋ Bal-aami die dɔ dɔna wa. Die ɔ yaala tɔmbɔatɔ yiile nyɔbarɔ,

16 ta Nɔmɔŋ dɔ kpaan wa ɔ tɔmbɔatɔ wɔa, ta vaa ɔ bonɔŋ

dı balı wıa aŋaŋ wa aŋaŋ vuota lölŋ a kpaan wa dı v vaa v yuŋyaatu tubmaha.

17 Vuosi gie su siba buluŋ dieke dı wone nyaan dene wo, ta bı su siba nuŋmara bulogısuŋ dı nagınana chuŋ dene wo. Nmuŋ nan daansı nagı ba a taan lımuŋ pam ma.

18 Ba bala kalinbaa wobalıka diekemba dı wone nyarı dı ba gaan vuodiekemba dı mınana dı ba nyuŋ vuobiati jigıŋ naa, ta gaama ba dı ba yime nyuŋganuŋ lölıbiati aŋaŋ dıgıntı tubma.

19 Ta bala ba dı ba nan keŋ beri ba duŋŋu, ama ta ba gbaŋ gbaŋ dı yi bıaŋ yuŋısu, dama wudieke mana dı nyanŋına vuota, vaa wa wonuŋ vuoke mi dı bıruŋ wa ka yomu.

20 Vuodiekemba dı sıbına tı Yomutien Yisa Masia, vuodieke dı yine tı Gbıgbatıtaantu, ta die vaa wobiati diekemba dı benne tuŋgbaŋka gie me wo yiile, dı yi die wobiatıtı mi dı keŋ yıŋŋı keŋ a nyanŋı ba, ba kpatuŋ nan dı lora a tuŋ die ba sına dene wo.

21 Ba tuŋ ka siba sugıyılalıŋ beriku, dı tuŋ nan dı kpıa a tuŋ ba sıbına ka ama ba ka saagtı a yi wovuna diekemba die ba wonna wa.

22 Ba yie muŋ dı dagı dı nandagaha gie yiwo wusie, dı, "Gbaan ŋaan yıŋŋe a ga die ka gbaŋ gbaŋ ka tutı", ta "Peruku dı su nyaan ka ŋaan yıŋŋe a ga nanna wa fonfata ma."

3

Tı Yomutien Yisa Masia yıŋŋı kienku nvaŋ

1 N nıballı choti, gbaŋku gie n maaginana yıa nı naa, gutı wa n gbaŋtı bule ma. Gbaŋtı ale wo gie mana n tuŋsa nı muŋ nyinti gie mana dı n vaa nı suŋanyilivuna haŋı.

2 N yaala nı tuŋsuma nuawuŋ diekemba Nmuŋ naazalıba die dı bala ka wıa kuruŋ ma wa, ta bı tuŋsuma muŋ diekemba tı Yomutien, vuodieke dı yine tı Gbıgbatıtaantu die dı bala ta tuŋ vuodiekemba dı yine v tuntuŋtıba die dı balı nı wa.

3 Wudieke dı tıanna a mana yiwo naa; n yaala nı summa dı vuodiekemba dı dına ba sugıtı lölıbiati nan daansı beri dakpatıkuŋ daraaha. Ba nan dı vvara nı fala,

4 ta bala dı, "Die Yisa Masia die dı yına nvaŋ dı v nan daansı yıŋŋı a keŋ wo, v bie sıa? Die tı chvalıba die dı kpıne a keŋ tuŋı jinne, jaan mana ye sıwa die ka sına dene duŋıa piiliku me wo."

5 Vuosi mi ka saaga dı ba tuŋsu dı Nmuŋ die yuori wo v nvaŋ a balı ta naan arızanna aŋaŋ tuŋgbaŋka gie kuruŋ ma wa; ta die vvarı tuŋgbaŋka a nyuŋ nyaan ma aŋ ka bie nyaan sunsuŋ

6 ta bı yi nyaan dı dii tuŋgbaŋka a chuŋsu ka.

7 Ama wonuŋ Nmuŋ wobalıka nan bı pıgılı ŋmuŋsikpeŋ aŋaŋ tuŋgbaŋ dieke dı benne lele gie

wo yaa gamma a ga tugi sanja dieke v nan daansi yi an bolin dii a mana, ta chvsvi vuobattı, dama dında daarı mi v nan dii ba sariya ta chvsvi ba.

8 N nımballı choti, nı daa daanma wuri gie. Nmın jigin nın, dabalımın sı siba bına tusın, ta bına tusın dıan dı sı siba dabalımın.

9 Vuosi yile dı dı yvasıya mın dı Nmın yi wudieke die v yına nvan dı v nan yi wo, ama daa die; v yaa wa suguru anan nı mın; v ka yaala vuon ken juu bolin me; v yaala vuon mana vaa v tumbıatı ta ye gbatıtanın.

10 Tı Yomıtien daarı mi kenın nan dı sı siba gaarv kenın. Dında daarı mi nmınsıkpen nan bıa anan watıkpenkpin; ta boli dieke dı faasına a die nan daansi dii nmınsıkpen nyinti mana, ta tıngban ka gie anan ka nyinti mana nan ken dii bolin a kpatı.

11 Nyinti gie dı balla a ken dii bolin naa wa, nı yile dı dı mv nı yi vuobantı? Dı mv nı bemme beri vının, ta chıguma Nmın,

12 ta chısuma Nmın daarı mi, ta kpanjuma nı gban a yi an daarı ken lagı lagı. Dında daarı mi, nmınsıkpen nan dii a talı, ta bolıbu tuulıbu nan nanjı nmınsıkpen nyinti mana.

13 Ama tı chısa sanja dieke nmınsıkpen haalın anan tıngban haalın dı balla ka bemme siba Nmın dı yına nvan dene wo, jigıdieke

vuosi mana mi nan dı yie vının nyına sanja mana wa.

14 N nımballı choti, nı chısunana daarı gie wıa, nı kpanjı nı gban ta yallıma sugıyalın anan beri vının, ta daa yallıma bıan Nmın jigin ama ta bemme anan sugıvagan.

15 Tı Yomıtien dı dine suguru ta ye ka yınjı ken naa, v yaala nı sımma dı v yıa vuosi sien mın dı ba ye gbatıtanın ta v ye yınjı ken. Tı nımbıa choti Pıoli gban die maagı wa gbanın a yı nı ta balı nı naa, sıba Nmın dı yına wa yın dene wo.

16 V gbanjı mana ma, v maagıya mın a bala yaa gamma Nmın daarı gie, ta daga nı ka wıa. Wıa atan bıe v gbanjı ma ta hagırı dı vuon sımma a chıası, ta vuodiekemba dı wone yın, ta zı ba zene jigıdieke, dı tarıgı a chıası, sıba ba dagınana Nmın gbankv wıaha atan chıası dene wo. Naa wıa, Nmın nan ken datı ba tıba.

17 N nımballı choti, nı wın sıba wıaha gie mın, die wıa nı gbara amv vuodiekemba dı kana ka sıba Nmınnı kaan vaa nı taarı nyın Nmın sieku me.

18 Nı bı tuosime tı Yomıtien Yısa Masia, vuodieke dı yine tı Gbıgbatıtantv wa sunjın a gıtıma, ta bıgırıma v wıaha. Wının v sına bırıı lele yaa gamma. Wusie.

**Bumbunjan gban
dieke
Joon
di maagna a yi
Yisa didusuru
wonna**

Miivoli wia

¹ N maaga gbanƙu gie a yia ni di n daga vuodieke ba wasnana Nmuj Nwawia dieke di yine vuota miivoli wo wia. Die sanja dieke Nmuj die di balla u naan duna ta Nwawuri gie won beri muj. Die Wurri gie kenne sunj duna ma die ti womma ka wabalika ta ye ke anan ti nine, ta ti gbika anan ti nuusi.

² Die miivoli gie die di yurine die ti ye ke muj, die wia ti bala ka wia a yia ni yaa gamma miivoli dieke di wone kpatiku. Miivolike gie die bie wo ti Choon Nabidie Nmuj jigin ta die ti Choon wa die di nagi wa a daga ti.

³ Wudieke die ti yene ta won wa, kanuj ka gban gban ti bala a yia ni, amu ni gban ni nan guti ti nuabalumuj lagujku dieke ti yalla anan ti Choon Nabidie Nmuj anan u Bua Yisa Masia wa ma.

⁴ Ti maaga di ti balu ni waha gie dama a sen yia ti wa sugfialuj wusie.

Nmuj yine chaanuj

⁵ Yisa Masia die balu di Nmuj yiwo chaanuj ta wo limuj bita gban u ma. Die

wurri gban gban ti bala a yia ni.

⁶ Du yi ti baari tunuj anan Nmuj yaa wa nuabalumuj anan tan ama ta bie limuj ma, die nuj ti chiba nmunchibisi ta ti tuma di sen daga di ti chiba nmunchibisi.

⁷ Ama du yi ti di chaanƙu sien sanja mana, siba Nmuj di benne chaanuj ma dene wo, die nuj ti yaa nuabalumuj anan tan, ta u Bua Yisa wa zumbu di chaana ti sugti ma a vvara bian mana.

⁸ Du yi ti baari di ti wo bian ti gaama ti gban ta ka bala wusie.

⁹ Ama du yi ti bala ti wubiati a yia Nmuj, ti summa a baari wonuj u nan di naga ti wubiati a chaa ti, ta bi chaana ti sugti ma a vvara ti wubiati mana dama wonuj u yiwo wusietien ta yie wudieke di muna.

¹⁰ Du yi ti baari di ti ka yi bian, die nuj ti nagi wa Nmuj a biruj nmunchibitien, ta u waha di wo ti sugti ma.

2

Yisa yine ti susunjiru

¹ N ballu, n maaga ni waha gie amu ni kaan yi bian, ama du yi ni wonyi di yi bian, ti yaa nuƙoonugru ti Choon Nmuj jigin, wonuj u yine Yisa Masia vuodieke di yine sugfialuntien.

² Die u kenne a sunj wa, die u tuo wo ti kunj a kpi, wonuj u yine ti kaabuj

Ŋmuj jigin ti tontumbiati wia, ta u kaabiku ka yi tunj ti nyuna ma wia ama ka yiwo tungbanjka gie vuosi mana mana wubiati wia.

³ Du yi ti du Ŋmuj miraha, kanuj ka baa ka dagi di ti sen siba wa muj.

⁴ Du yi vuon di baari di "Manuj n siba wa muj", ama ta ka du u miraha, wonuj vuoke mi yiwo nmunchibitien ta wusie di wo u ma.

⁵ Ama vuodieke di dina wonuj Ŋmuj wabalikaha, die vuoke senne cho Ŋmuj ananj wusie. Ta naa bala ka dagi di u sen yiwo nuabalimuj ananj Ŋmuj;

⁶ du yi ti baari di ti yaa wa nuabalimuj ananj Ŋmuj die nuj di mu ti berinj summa siba Yisa Masia berinj die di sina die wo.

Yaa gamma mirihaalika wia

⁷ N nimbali, n ka maaga mirihaaluj a yia ni, ka yiwo murukoori, murukoori dieke ni wone won a yuasi wa, ta murukoori yine Yisa wudieke die ni wonna wa.

⁸ Ama wusie, ka yiwo mirihaaluj, ta ni yese ke wusie chianj Yisa Masia ananj ni ma, dama lumujku tianj gara muj ta wusie chaanjku di wonj chaana.

⁹ Du yi vuodieke nuj mana di balala di u bie wo chaanjku ma, ama ta haa u nimbua ye ko bie wo lumujku ma.

¹⁰ Ama vuodieke nuj mana di chone u nimbua bie wo

chaanjku ma, ta wuj di wo u ma a baanj vaa u yi bianj.

¹¹ Ama vuodieke nuj mana di hana u nimbua bie wo lumujku ma; u chuj wa bu ma ta ka siba jigidieke u ganana, dama lumujku vaa u yuj muj.

¹² N balli, n maaga a yia ni dama Ŋmuj wonj nagu ni wubiati a chaa ni muj Masia saanj ma.

¹³ N chuamba, n maaga a yia ni dama ni wonj a siba vuodieke di wone beri a nyuj piiliku me wo muj.

Dalvaka, n maaga a yia ni dama ni wonj a nyanji Sitaani muj, wubiati tienj wo.

¹⁴ N balli, n maaga a yia ni dama ni siba ti Choonj Nabidie Ŋmuj muj.

N chuamba, n maaga a yia ni dama ni wonj a siba vuodieke di wone beri a nyuj piiliku me wo.

Dalvaka, n maaga yia ni dama ni yaa hagiruj ta Ŋmuj wabalikaha di bie ni ma ta ni nyanji Sitaani wubiati tienj wo muj.

¹⁵ Ni da yaaluma tungbanjka gie vuosi berinj, ni da bi yaaluma tungbanjka gie nyinti. Du yi ni yaala tungbanjka gie nyinti die nuj ni ka cho ti Choonj Ŋmuj.

¹⁶ Vuosi yaa lobiati di ba yi ba ganj ganj duhju, ta yaa lobiati ananj jadieke nuj mana ba yesinene, ta bi yaa nyuuj nyuj yaa gamma jadieke ba yalla, ama naa mana yiwo tungbanjka gie

lola; a ka nyɩŋ tɩ Chooŋ Nɩmɩŋ jiginj.

17 Tɩngbanjka gie anjan jadieke dɩ benne ka ma ta vuosi dɩ yaala naa nan daansi kpatɩ, ama vuodieke dɩ yinene Nɩmɩŋ choti tɩɔma, wɔnɩŋ ɔ balla ɔ daansi a bemme yaa gamma haahuu.

Yaa gamma Masia dataakpenkpiɩŋ wɩa

18 N ballɩ, dɔnɩa kpatɩŋ gbigiye mɩŋ. Ta die ba wɔŋ balɩ nɩ dɩ Masia dataakpenkpiɩka nan kenj; ta lele Masia dataasi pam wɔŋ kenj mɩŋ, die wɩa tɩ sɩba dɩ dɔnɩa ka kpatɩŋ gbigiye mɩŋ.

19 Masia dataasi gie die nyɩŋ wa tɩ lagɩŋku ma, ama die ba ka gɔtɩ tɩ ma anjan wusie. Die ba tɩŋ gɔtɩ tɩ ma tɩnɩŋ anjan ba tɩŋ nan lagɩŋ a beri; ama ba vaa tɩ mɩŋ, ta a daga dɩ die ba ka gɔtɩ tɩ ma wusie.

20 Ama nɩnɩŋ nɩŋ Masia yɩ nɩ Halikasɩka mɩŋ, die wɩa nɩ mana dɩ sɩba wusie nyɩndieke Nɩmɩŋ dɩ yuorine a dagɩ nɩ wa.

21 Manɩŋ n ka maaga a yɩa nɩ dɩ nɩ ka sɩba wusieke, ama n maaga a yɩa nɩ dama nɩ wɔŋ sɩba ka mɩŋ ta bɩ sɩba dɩ nɩmɩnchɩbɩsɩ ka nyɩnna wusie me.

22 Mɩnɩa yine nɩmɩnchɩbɩtienj wo? Nɩmɩnchɩbɩtienj yine vuodieke dɩ balala dɩ Yisa ka yɩ Nɩmɩŋ Vuosɔbarɩkɩrɩ Masia wa. Vuodieke dɩ bala naa wa yine Yisa dataan, ta zeti tɩ Chooŋ Nɩmɩŋ anjan Bɩa wa.

23 Vuodieke nɩŋ mana dɩ zeti Nɩmɩŋ Bɩa Masia wa gbanj zeti wo Chooŋ wa mɩŋ, ama vuodieke dɩ bala dɩ ɔ yiwo yada dɩ Yisa yine Nɩmɩŋ Bɩa wa, tɩ Chooŋ Nɩmɩŋ beri anjan wa.

24 Die nɩ wolinne a wɔŋ Yisa wɩaha piiliku me wo nɩ mɩŋŋ ɔɔgɩha. Dɩ yi nɩ ɔɔgɩ wɩaha nɩ nan dɩ beri anjan Nɩmɩŋ anjan ɔ Bɩa wa ma.

25 Ta nɩa dieke ɔ yɩna tɩ wa yiwo miivoli dieke dɩ wone kpatɩŋ.

26 N maaga nɩ wɩaha gie yaa gamma vuodiekemba dɩ mɩnana dɩ ba gaan nɩ wɩa.

27 Ama nɩnɩŋ nɩŋ Masia vaa ɔ Halikasɩka dɩ kenj sɔŋ nɩ ma mɩŋ. Dɩ yi Halikasɩka dɩ wɩarɩ a bie nɩ ma die, nɩ kaan bɩ yaala vuon dɩ ɔ dagɩ nɩ. Dama ɔ Halikasɩka daga nɩ jaan mana, ta ɔ dagɩku dɩ yi wusie, daa nɩmɩnchɩbɩsɩ. Die wɩa nɩ dɩa Halikasɩka dagɩŋ ta wɩarɩ Masia ma.

28 Die wɩa n ballɩ, nɩ wɩarɩ Yisa ma, amɔ ɔ kenj kenj tɩ nan dɩ yaa sikiminj ta kaan dii viivi ɔ nɩŋŋa sanjja dieke ɔ bala ɔ kenj wo.

29 Nɩnɩŋ nɩ sɩmma dɩ Yisa Masia yiwo sɔgɩyɩalɩntienj, die wɩa nɩ sɩmma dɩ vuodiekemba mana dɩ tɩnnana sɔgɩyɩalɩŋ tɩɔma ba gbanj ba yiwo Nɩmɩŋ ballɩ.

3

Nɩmɩŋ Ballɩ

1 Nɩ ko ye choti dieke tɩ Chooŋ Nabidie Nɩmɩŋ dɩ faasɩna cho tɩ. ɔ chotiti dɩ faasɩna dala wɩa ɔ wa tɩ ɔ

balli, ta ti senj yi v balli. Ama tujgbanjka gie vuosi ka siba ti yine vuodiekemba dama ba ka siba Nabidie Nmuj.

² N zvamba, lele ti yiwo Nmuj balli, ama di ye ka dagi yuori ti bala ti summa die. Ama wudieke ti sibina wonna, di Yisa di yinjji kenj, ti nan di su siba wonuj, dama ti nan ye v senne su die wo.

³ Vuodieke mana di yalla tamaka gie di v nan kenj su siba Yisa, mu v vbari wa v gbanj a nyuj bianj ma siba Yisa di wone bianj dene wo.

⁴ Vuodieke mana di yinene bianj chussa wa Nmuj miraha dama bianj yiile chussa Nmuj miraha muj.

⁵ Ni siba a baari di Yisa Masia die kenye muj tujgbanjka gie me di v vbari vuota bianj, ta bianj wo v ma.

⁶ Die wia vuodieke mana di benne Masia ma ka yie bianj; ama vuodieke di yinene bianj ye ka siba Yisa di yine vuodieke, ta ka wonj siba wa.

⁷ N balli, ni da vaa vuonj gaan ni! Vuodieke mana di yinene wudieke di muna yiwo sugiyalintienj siba Masia di yine sugiyalintienj die wo.

⁸ Vuodieke mana di yie bianj bie wo Sitaani nuusi me, dama Sitaani wonj yiwo bianj a nyuj piiliku me, ama wudieke wia Nmuj Bua die di kenj yiwo di v chussu Sitaani tumaha gie.

⁹ Vuodiekemba mana di yine Nmuj balli tuo wo ba Chooj Nmuj ta ka yie bianj.

Ba ka biagi yie bianj dama ba tuone ba Chooj Nmuj berin wia.

¹⁰ Wudieke di puone Nmuj balli ananj Sitaani balli wonna: Vuodieke mana di kana ka yie wudieke di muna yaa ka cho v numbua ka yi Nmuj bua.

Chome fu chanchaan

¹¹ Die ni wolinne a wonj Yisa wiaha piiliku me wo yine naa; di ti chome tanj.

¹² Di ka mu ti bemme siba Keeni die di benne die wo, wonuj die v yiwo wobiattienj wo Sitaani sutu, ta die kuv v numbuabinj Abeli. Bia wia die v kuv wa? Die v kuv wa dama v numbuabike tumma die vuna muj, ta wonuj v tumma di ka vuna.

¹³ Die wia n numballi, ni daa vaa ka yi ni mamachi di yi tujgbanjka gie vuosi di haa ni.

¹⁴ Ti chone tamba wa dagiya di ti nyuj kumbu haguuj ma a kenj miivoli dieke di wone kpatuj ma. Ama vuodieke nuj di wone die choti, wonuj v ye bie wo kumbu haguuj ma.

¹⁵ Vuodieke nuj mana di hana v numbua yiwo vuokuvu, ta ni siba a baari miivoli dieke di wone kpatuj wo vuokuvu ma.

¹⁶ Yisa Masia die di tuone ti kuj a kpi ti wia, dagina ti choti di sina dene. Ti gbanj mu ti tuo wo ti numballi kuj a kpi.

¹⁷ Di yi vuodieke di yalli nyinti a mogisa v gbanj ta tiala, ama ta ye v numbua di wo jaanj, ta v baga di wo

u ma, Nmuj choti wo die vuoke me.

¹⁸ N balli ti chotiti daa bemme ti nban ma nyuna ma; ama ka yi wusie choti dieke di sunjine vuosi.

Ti mvna ti yallima sikimij Nmuj jigij

¹⁹ Du yi ti cho tan die nu ti siba a baari di ti di wa wusie dagiku, ta ti nan di yaa sikimij Nmuj nuja.

²⁰ Du yi ta ti sunjanyile di daga ti di ti yiwo ban, ni vaa ti tunsu di Nmuj tan ti sunjanyile mu ta bi siba wu mana.

²¹ N zamba, du yi ti sunjanyile di ka dagu ti di ti yi ban die nu ti yaa sikimij Nmuj jigij.

²² Du yi ti dia u miraha ta yie wudieke di nannana u sun die bala ka vaa u di ya ti jadieka mana ti jubsinana a yaala.

²³ Naa yine u miraha, di ti yi u Bua Yisa Masia yada ta chome tan siba Masia di yina ti nvari dene wo.

²⁴ Vuodieke nu mana di dina u miraha, banu ba lagu beri mu anan Nmuj ta Nmuj di beri anan ba. Jadieka di daguna ti di Nmuj beri anan ti wa yine u Halikasika u naguna a yi ti wa.

4

Nmuj Halikasika anan nmunchibisi haalu wia

¹ N zamba, ni da ken yi vuodiekemba mana di balala di ba yaa Nmuj Halikasika wia yada,

ama ni magisu ba a ye di ba haalititi nuu wa Nmuj jigij yaa. Dama nmunchibisi naazaliba pam, vuodiekemba di gaanana vuosi wu ken mu a di dia vuosi jige.

² Wudieke di balla ka vaa ni summa di di yiwo Nmuj Haalu wuna: vuodieke mana di balala di die ba muu wa Yisa Masia ta u yi vuota, wunu u yalla Haalu dieke di nyuna Nmuj jigij.

³ Ama vuodieke nu mana di chiisnene wuu gie yaa gamma Yisa ma wa wo Haalu dieke di nyuna Nmuj jigij. Haalu gie nuu wa Masia dataakpenkruka, Sitaani jigij; die ba wu balu ni di Masia dataakpenkruka nan ken, ta lele u wu ken tungbanja gie me mu.

⁴ N balli, nuu ni yiwo Nmuj suti, ta Nmuj Halikasika di bie ni ma ta yaa hagu u a tan haalu dieke di benne tungbanja gie vuosi me. Die yine ni nyanja nmunchibisi naazaliba.

⁵ Banu nmunchibisi naazaliba gie yiwo tungbanja gie suti, die wu ba bala tungbanja gie nyinti wu ta tungbanja gie vuosi di wuma ba.

⁶ Ama tuu nu ti yiwo Nmuj suti. Ta vuodieke mana di sibu Nmuj di wuma a ya ti. Ama vuodiekemba di kana ka yi Nmuj suti ka wuma a ya ti. Naa balla ka vaa ti summa vuodieke di yalla Nmuj Halikasika a

daga wusie dagiku anaj vuodieke di yalla Sitaani haalibu dieke di daginana nmunchibisi dagiku.

Nmuj yiwo chotitien

⁷ N zvamba, nu vaa ti chome taj dama choti nyuj wa Nmuj jigij, ta vuodieke mana di chone vuosi yiwo Nmuj bva ta bi siba wa.

⁸ Nmuj yiwo chotitien, ta vuodieke mana di wone choti ka siba wa.

⁹ Naa Nmuj die di dagi ti v choti: die v vaa wa v Bvadembi balijka di ken suj tujbanjka gie me di ti ye miivoli v wia.

¹⁰ Choti dieke di senne yi choti anaj wusie wonna, ka ka yi di tunj die ti faasina cho Nmuj, ama Nmuj die faasina cho ti ta die vaa v Bvadembin di ken suj tujbanjka gie me a tuo ti kuj a kpi ta die buruj kaabuj wunuj Nmuj jigij di ti ye ti wobiatu naachaala.

¹¹ N zvamba, du yi Nmuj di cho ti naa, die nuj di yiwo talasi di ti chome taj.

¹² Vuonj wori a yeye Nmuj anaj v nine, ama ti cho taj, Nmuj nan di bie ti jigij sanja mana ta ti nan di yalli choti dieke v yina ti wa anaj wusie.

¹³ Nmuj yi ti v Halikasika muj die wia ti siba a baari di tunj ti taasi anaj wa ta v bie ti ma.

¹⁴ Ti Chooj Nmuj die tunj wa v Bvadembin di v ken yi tujbanjka gie vuosi gbibatitaantu. Die ti ye v

Bva wa muj, ta lele ti wa bala v wia a yia vuosi.

¹⁵ Vuodieke di balala di v yi yada di Yisa yiwo Nmuj Bva, wunuj v yine vuodieke Nmuj di benne v ma ta v diaj v taasi anaj Nmuj.

¹⁶ Ta ti gbanj gbanj ti siba Nmuj di chone ti die, ta bi yi yada di v senj cho ti muj.

Nmuj yiwo chotitien ta vuodieke mana di chone vuosi sanja mana taasi wa anaj Nmuj, ta Nmuj diaj di bie v ma.

¹⁷ Du yi ti senj cho ti chanchaaluj anaj wusie ta ti berij di su siba Masia die di benne die tujbanjka gie me wo, die nuj Nmuj sariya diile daari di ken tugj ti kaaj di chiga njmaamuj.

¹⁸ Ti yaa choti anaj vuosi, njmaamuj kaaj di beri. Du yi choti di faasi beri anaj wusie, njmaamuj kaaj ye sienj a bemme ti ma, dama tibidatuj wia ti njan chiga njmaamuj. Du yi vuonj di yaa njmaamuj, die nuj v ka cho vuosi anaj wusie.

¹⁹ Ti yaa choti anaj vuosi dama Nmuj die wolinne a cho ti.

²⁰ Du yi vuonj di baari di, "Manuj n cho Nmuj muj", ama ta haa v numbva nuj, wunuj vuoke mi yiwo njmunchibitien. Dama v kaaj biagi a cho Nmuj vuodieke v kana ka yese anaj v nine, du yi v ka cho v numbva dieke v yesinene anaj v nine.

²¹ Nbari gie Yisa Masia di yi ti, di vuodieke mana

dı chone N̄m̄ūj, chome ʋ n̄umb̄ua gban̄.

5

Ti balla ti nyan̄n̄uma maḡis̄ūj dene

¹ Vuodieke mana dı yine yada dı Yisa yiwo N̄m̄ūj Vuos̄bar̄ikur̄i Masia wa w̄on̄ūj vuoke yiwo N̄m̄ūj b̄ua. Ta vuodieke n̄ūj dı chone ch̄ōōj wa nan dı cho ʋ b̄ua gban̄.

² Dū yi ti cho N̄m̄ūj ta yie wudieke ʋ m̄iraha dı daḡina ti wa, die balla ka vaa ti sum̄ma dı ti cho ʋ ball̄i m̄ūj.

³ Dū yi ti sen̄ cho N̄m̄ūj ti nan dıdı ʋ m̄iraha, ʋ m̄iraha d̄us̄ūj ka t̄ua.

⁴ N̄m̄ūj b̄ua mana nan biagi a nyan̄n̄i t̄ūjgban̄ka gie maḡis̄ūj, ta ti yine Yisa Masia yada wa ȳnana ti haḡur̄ūj ti biagi nyan̄n̄a die.

⁵ M̄un̄ia baan̄ biagi nyan̄n̄i t̄ūjgban̄ka gie maḡis̄ūj? Sie vuodieke nȳuna dı yine yada dı Yisa yiwo N̄m̄ūj B̄uademb̄īj.

⁶ Die dı yiwo w̄on̄ūj Yisa Masia die nȳuna arizanna ma a ken̄ t̄ūjgban̄ka gie me ta ka k̄van̄ chaan̄ Jōon die dı s̄u wa N̄m̄ūj nyan̄n̄, ta ka k̄van̄ chaan̄ ʋ kpi ta ʋ z̄ūj dı nȳūj. Dı ka yi wusie dı wudieke nȳuna ma die dı yine wo yiwo dı Jōon die s̄u wa N̄m̄ūj nyan̄n̄ ama die ʋ kpiye m̄ūj ta ʋ z̄ūj dı nȳūj. Ta N̄m̄ūj Hal̄ikas̄ika dı yi daans̄iat̄ien̄, dama Hal̄ikas̄ika yine wusi-et̄ien̄.

⁷ Vuodiekemba dı yine daans̄iat̄iel̄īj yiwo ba bataa:

⁸ ban̄ūj ba yine N̄m̄ūj Hal̄ikas̄ika an̄an̄ nyan̄ab̄u an̄an̄ z̄umb̄u, ba bataa wa gie yiwo n̄uabal̄im̄ūj.

⁹ Ti yie vuota siaria yada m̄ūj, ama N̄m̄ūj siara faast̄i yaa haḡur̄ūj, ta w̄on̄ūj ʋ ȳna siara wa gie yaa gamma ʋ B̄ua wa ma.

¹⁰ Die w̄ia vuodieke mana dı yine N̄m̄ūj B̄ua wa yada yalla N̄m̄ūj siaraka gie ʋ s̄ūj ma, ama vuodieke n̄ūj mana dı kana ka yi N̄m̄ūj siaraka gie yada, w̄on̄ūj ʋ naḡi wa N̄m̄ūj a b̄ur̄ūj n̄m̄unch̄ib̄ut̄ien̄, dama ʋ ka yi yada dı siara dieke N̄m̄ūj dı ȳna yaa gamma ʋ B̄ua wa ma yiwo wusie.

¹¹ N̄m̄ūj siaraka yiwo naa: N̄m̄ūj ȳi ti wa miivoli dieke dı wone kpat̄ūj, ta miivolike gie nȳūj wa ʋ B̄ua wa jiḡīj.

¹² Vuodieke n̄ūj mana dı taas̄ina an̄an̄ N̄m̄ūj B̄ua wa yaa miivolike gie m̄ūj; ama vuodieke n̄ūj mana dı kana ka taast̄i an̄an̄ N̄m̄ūj B̄ua wa wo kan̄ūj miivoli mi.

Miivoli dieke dı wone kpat̄ūj w̄ia

¹³ N maaga gban̄k̄u gie a ȳa n̄ūn̄ūj vuodiekemba dı yine N̄m̄ūj B̄ua wa yada wa, dama n̄ yaala n̄ sum̄ma dı n̄ yaa miivoli dieke dı wone kpat̄ūj m̄ūj.

¹⁴ Die w̄ia ti ka ch̄uga n̄maam̄ūj san̄n̄a dieke ti ken̄ j̄usa N̄m̄ūj dama ʋ w̄omma a ȳa ti dū yi ti j̄usa a yaala jadieke dı yine ʋ s̄uḡinan̄ūj.

15 Du yi ti sɪba a baari di Nmuŋ womma ti muŋ saŋŋa dieke ti keŋ juusa wa, die nuŋ ti sɪba a baari di ɔ wɔŋ tuo ti juusuŋ muŋ.

16 Du yi vuon di ye ɔ numba di yinene bia dieke di kana kaan puo wo a nyuŋ Nmuŋ jigij, ɔ juusu Nmuŋ a yi wa an Nmuŋ vaa ɔ wobiatɪ a chaa wa ta yi wa miivoli, dama ɔ naga chaa vuodieke tumbiatɪ di kana kaan puo wo a nyuna ɔ jigij. Ama tumbiatɪ atan beri a biagi puo vuon a nyuna Nmuŋ jigij, n ka bala di ni juusuma Nmuŋ a yuma vuodiekemba di yinene hanuŋ biabɔ mi.

17 Tuŋ dieke mana di kana ka vuna yiwo biaŋ, ama tumbiatɪ atan beri a ka puo vuon a nyuna Nmuŋ jigij.

18 Ti sɪba a baari vuodiekemba nuŋ mana di yine Nmuŋ ballɪ ka yie biaŋ saŋŋa mana dama Nmuŋ Bua wa gbarɪ ba muŋ ta tontumbiatɪtiŋ, Sitaani di kaan biagi a yi be wuŋ.

19 Tuŋ ti sɪba a baari ti yiwo Nmuŋ ballɪ ama vuodiekemba nuŋ mana di kana ka yi Nmuŋ ballɪ bie wo Sitaani nuusi me.

20 Ti sɪba a baari Nmuŋ Bua dembike Yisa wa die keŋ wo tɪŋgbaŋka gie me a yi ti yiaŋ di ti simma wusie Nmuŋni. Ti wana taasi anan Yisa wa wɪa, die vana ti taasi anan wusie Nmuŋni, wɔnuŋ ɔ yine vuodieke di yunana miivoli dieke di wone kpatuŋ.

21 N ballɪ, ni vuari ni gban a nyuŋ bugile me.

**Gban dieke di
gutna bule
Joon
di maagina a yi
Yisa didusuru
wonna**

¹ Manu Joon vuodieke di yine Masia didusuru jakuwa wa maaginana gbanke gie a yia n taa vuodieke Nmu die di vuarina wa anan u balli. Manu n cho ni mu anan wusie, ama daa manu n kasu n chone ni, ama vuodiekemba mana di tuone Nmu wusie dagiku gban cho ni mu.

² Manu anan ba chone ni, dama wusie dagiku bie ti sugu ma ta nan di bie ti su ma yaa gamma haahu.

³ Ti Choo Nabidie Nmu anan u Ba wa Yisa Masia sunnin anan ba zochichigula anan ba sugudugun nan di bie ti ma, ti duna wusie dagun ta cho tan die wo.

Wusie anan choti wa

⁴ N su die fialya pam n yene ta fu balli batan di wa wusie dagiku dieke ti Choo Nmu di yina ti wa.

⁵ N taa, n jusa fu, vaa an ti mana chome ti numballi chanchaalu. Genke ka yi murhaalun man maaga a yia ni, ka yiwo mur dieke ti tuone a nyun piiliku me wo a yaa ken tugi jinne.

⁶ Wusie choti yiwo ti yime wudieke Nmu di bala ti. Piiliku me wo, u wan bal ti mu di ti chome wo anan ti chanchaalu.

⁷ To, gigaantu pam wan jati ga tngbanke gie lugaha mana mu. Gigaantiba gie bala di banu ba ka yi yada di die ba mur Yisa Masia ta u yi vuota. Die vuosisi yiwo gigaantu ta bi yi Masia dataasi.

⁸ Die wa, ni summa ni gban ta da ken waaru jadieke ni kpanna ni gban a tu ka wa wa, ta ken ye ka nyuru mana Nmu jigin.

⁹ Vuodieke nu di kana ka munu tuo Yisa Masia dagiku ama ta guta u gban gban u wa, Nmu wo u jigin, ama vuodieke nu di duna dagiku ta ka vasa, ti Choo Nmu anan u Buademin Yisa Masia bie u jigin.

¹⁰ Die wa vuodieke nu mana di kienene ni jigin ta ka daga Yisa Masia dagiku dieke di tugin, ni da tuo wo ni tige me, ni daa ken a waasi wa gban,

¹¹ dama vuodieke di waasina wa, u gban u gu wa mu u tumbati ma.

Taanu wabalika wa

¹² N yaa wa pam di n bal ni, ama n ka yaala n maagha gbanke gie su a yi ni, n yaa tama di n nan ken kaagi ni, an ti dii azama anan tan, di yi die, di nan yi ti mana sugifialun pam.

¹³ Fu taa vuodieke Nmu di vuarina balli waasa fu.

**Gban dieke di
gutina butaa
Joon
di maaguna a yi
Yisa didusuru
wonna**

¹ Manu Joon vuodieke di yine Masia didusuru jakubu maaginana gbanke gie a yia n zua Gayusi, vuodieke di yine n zua choti.

² N zua, n jusa Nmu a yia fu di fu yalluma alaafia, ta jaan mana gamma vuru a yima fu siba fu benne vuru die wo Nmu jigij.

³ N yaa sugifalun pam die ti numballi batan di kenne a bal fu dina Nmu dagiku dene, ta bie wusieke me sanja mana.

⁴ Jaan mana ka yi mu sugifalun a tugi n wonna di n balli di wa dagiku dieke di tugi siba wa.

Gayusi biru wia

⁵ N zua, fu sunjinene ti numballi anan ba batan fu zua wa gban, furu yie wo wudieke di vuru.

⁶ Ba ke ke Masia didusuru laguku jigij sanja dieke mana ba njan tunsu fu burichinike gie wia mu. Die wia ba ke kien fu jigij fu sunji be anan ba chonu ma sie dieke me di fialinana Nmu su. Mihu pugu ba dama ba yiwo Nmu suti.

⁷ Di yiwo Yisa Masia saan wia ba di dia a muba waha, ama ba ka tuose jaan mana a nyinna vuodiekeba di kana ka yi Masia didusuru jigij.

⁸ Die wia turu Masia didusuru mu ti sunji wo vuosi gie, amu ti nan guti ba ma a tuma yaa gamma wusieke dagun mubu.

Diyotirefesi anan Demetirusi wia

⁹ Die n maagu wa wia atan a yi Masia didusuru diekeba di benne ni jigij wo, ama Diyotirefesi die zeti wo n nuan, dama u yaala u wasima u gban vuokuru.

¹⁰ Die wia man ke ke n nan yuori bal wudiekeba mana u yine, wuba diekeba u bala yaa gamma ti ma anan numchibisi diekeba u balala wa. Daa genhe nyina ma u yie, ama u zetiye mu di u tuo ti numballi diekeba di dina dia wa, ta kaga vuodiekeba di yaala ba tuo be chaanti, ta bi yaga ba nyinna Masia didusuru laguku ma.

¹¹ N zua, da ke chansuma vuon tuntumbiatu, ama chansuma wudieke di vuru. Vuodieke di tuna tunvuna wuru u yiwo Nmu Bua, ama vuodieke di tunnana tumbiatu, u tumbiatu daga di u ka siba Nmu.

¹² Vuon mana bira Demetirusi, ta u beru di daga di u di wa wusie dagiku; ta n gban man bira wa; ta fu siba

dı wudieke nuŋ mana n bala
yaa gamma vuon ma yiwo
wusie.

Taanuŋ wɔbalika

¹³ Manuŋ n yaa wɔa pam dı
n balı fɔ, ama n ka yaala n
maagɔha a yi gbarɔkɔ gie suŋ.

¹⁴ Ama n yaa tama dı n
nan keŋ ye fɔ daraa ale wo
gie nuon, aŋ tı dii azama
aŋaŋ taŋ.

¹⁵ Nabidie Nuŋuŋ yı fɔ
suɔɔɔɔɔɔɔɔ.

Fɔ zuɔɔɔba mana waasa fɔ.
Tı zuɔɔɔba diekamba dıaŋ dı
benne fɔ jigiri, fɔ waasu ba
mana wɔnyı wɔnyı.

Gban dieke Juudi di maagna wonna

1 Manu Juudi vuodieke di yine Yisa Masia tontontu ta bi yi Jemisi numba, maaginana gbanke gie a ya vuodiekemba ti Chochu Nmu die vuaru ba ta cho be ta Yisa Masia di gbari ba wa:

2 Nmu chigi ni zochu, ta yi ni sugidvagu anan choti pam.

Yaa gamma nmunchisi didagriba wa

3 N numballi choti, die n mia mu die n maagi ni gbanu yaa gamma gbatitaan dieke ti yalla wa ma, ama lele n yeye mu ta di yiwo talasi di n maagi a yi ni, ta kpaan ni an ni nmunti nin a yaaluma yada wudieke Nmu die nagina a yi u vuosi wo vuru, ta daa vaa vuon tarigaha.

4 Dama vuosi batan, vuodiekemba di kana ka chiga Nmu loru a bie ni su, ta tarigi wunu Nmu zochuchigula waha di ba yime ba nyngbanu loruati tuma; ta ka tuo Yisa Masia nuan; wunu u nyuna ma u yine ti Sikpentien anan ti Yomutien. Wobiyiribe gie tibidatu wan maagi Nmu gbanke su a yasi mu.

5 Wudieke n yaala n bal ni naa, ni wan wu a mana mu, ta bi su ha, ama n yaala n tinsi ni yaa gamma

a wa; ti Yomutien Nabadie Nmu die gbatu wa u vuosi a nyu Ijipiti tngban ma, ama ka kuan chaan die u kuv ba batan vuodiekemba di kana ka yi wo yada wa.

6 Ni bi su a baaru di malaka diekemba die di kana ka muu a pogu yiko dieke Nmu die yua ba anan ka sien me wo, ta die ka bi wuaru a bie ba jigiberisike arizanna ma wa, Nmu die bobu ba mu anan choruma a nagi ba taan dansarika vori dieke di golinne ta bi yi lmu ma, ta gbari dakpenkpu dieke u bala u dii ba saruya wa.

7 Die gban gban di yi a yi Sodomi anan Gomora tigi anan tigi diekemba die di gbigine mi wo. Vuosi mi die tuma daakpana anan hogokpana tuma, ta die di loruati pam ta die ye tibidatu dieke die di yine boli dieke di dinene yaa gamma haahu, ka yi kpaamu a ya vuon mana.

8 Nmunchisi didagriba gie bala di ba daansa yuna ba sien ba yie ba nyngbanu diguti anan hogokpana anan daakpana tuma, ta zeti Nmu nuan, ta bi za Nmu malakasi.

9 Ama malakasi jaku vuodieke saan di dine Makeli wo, sanja dieke wunu anan Sitaani die di wagu Mosisi nyngbanu wa wa, ama Makeli gban die di ka za Sitaani, die u bal wa di, "Nmu nan daga fu yu."

10 Ama vuosi gie nuj, zia jadieke mana ba kana ka siba ka chianj, ta yie wudieke mana ba yaalala siba dɔnɔsɔ dɔ wone yanj dene, ta chɔusa ba gbanj.

11 Wɔbianj bie ba ma, dama ba dɔ wa Keeni siebiaku; ba bi yiwo gɔgaantij ligire wia siba Baalami die dɔ sina dene; ta bi tuma siba Kora die dɔ tɔnna dene wo ta ka dɔ Nmuj nɔarɔ ta kenj kpi wo; ba gbanj ba nan kpi die.

12 Vuosi gie dɔ kenj laguj ananj nɔ tɔ Yɔmɔtienj choti nɔabalumuj dɔɔga diile sanja ba sɔ siba chachabi ta nan biagi chɔɔsɔ nɔ. Ba ka chɔga viivi ananj ba бага dɔ benne ba nyuna ma ba ma wa. Ba sɔ siba nujmara diekemba dɔ kana ka yaa nuj kienj, ama ta bulɔgɔsuj dɔ yaa ha a chuj; ta bi sɔ siba tɔ diekemba dɔ kana ka nyunna nyujnyujka ka nyujnyujka sanja, ta bi sɔ siba tɔ diekemba ba vɔna ka dagɔrɔsɔ ta ka kpi wo.

13 Ba sɔ siba mɔgɔkpɔuj nyaanj dɔ njaana pɔnje ta yaa funfɔgɔtɔ ananj dɔgɔntɔ dene wo, ta bi sɔ siba chujmarɔ diekemba dɔ njaana dɔ dia dene wo; ta lumuj dieke dɔ wone kpatuj dɔ chusa ba wa.

14 Enɔki, vuodieke dɔ diisine Adami haagɔsɔ buyɔpɔyɔ ma die yinjine balɔ ba wia dɔ, "Nmuj ananj v malakasi tuse tuse kienj

15 dɔ v dii vuonj mana sarɔya, ta chɔsɔ vuodiekemba mana dɔ kana

ka chɔga wa, dama ba yiwo wɔbiatɔ ta ka dɔ wa; ananj vuɔbiatɔtɔ mana dɔ balala a chɔusa wa wa, ta ba бага dɔ wori ananj wa dene wo."

16 Vuosi gie yiwo vuodiekemba dɔ vɔnana ta naga ba chanchaalij taali, ta yie ba gbanj lɔlɔbiatɔ tɔuma, ta kuule pam, ta naga nɔanansuj a tuose nyindiekemba mana ba yaalala a nyunna vuosi jigij.

17 N nɔballɔ choti, nɔ tɔnsɔ wudieke tɔ Yɔmɔtienj Yisa Masia tɔntɔntɔba die dɔ bala nɔ sanja dieke dɔ tianna wa.

18 Die ba baarɔ dɔ, "Dakpatikɔrɔ daraaha mi vuodiekemba dɔ dina ba nyujgbanuj lɔlɔbiatɔ nan kenj a vɔarɔ nɔ fala."

19 Banuj vuosi mi yaa wa puole a kienj; ba nyujgbanuj choti nyuna ma pɔgɔlɔna ba, Nmuj Halikasɔka wo ba ma.

20 N nɔballɔ choti, nɔ vaa nɔ sugɔtɔ hagɔrɔma ananj Masia wɔvɔuj dieke dɔ yine kasɔ wa, ta jɔsɔsɔma Nmuj v Halikasɔka hagɔrɔj ma,

21 ta nɔ yi vuodiekemba Nmuj dɔ chone, ta chɔsɔma sanja dieke tɔ Yɔmɔtienj Yisa Masia dɔ nan kenj yɔ nɔ mi-ivoli dieke dɔ wone kpatuj, v zɔɔlɔnchɔgɔla wia wa.

22 Vuodiekemba ba yada dɔ leenjinene wo, nɔ chɔgɔ ba zɔɔluj,

23 ta gbatɔ ba a nyuj Sitaani bolij me; ta vuodiekemba dɔ yalla ba lɔlɔbiatɔ magɔlaha, nɔ chɔgɔ ba zɔɔluj, ta bi yallɔma

ημααμῆ, ta da gbigi ba
wɔbiatiti jigin.

Ḥmῆ birῆ

²⁴Ḥmῆ nan biagi gbari ni
ta ni kaan di nanna, ta ken
yaa ni tugi ɔ nuḡa chuu-
likpenkpῆ ma, ta ni kaan
yaa wɔbiḡ, ta ni nan yaa
sugifalῆ pam;

²⁵wɔnῆ vuodieke di yine
Ḥmῆ balḡka ta gbatu ti
ti Yɔmɔtien Yisa Masia wɔ
wa, ɔ sɔna birῆ anḡḡ julma
anḡḡ hagῆḡ anḡḡ yiko,
sanḡa dieke di tianna wa,
anḡḡ lele gie, yaa gamma
haahuu! Wusie.

Wudieke Yisa Masia die di Yuorine a dagi Joon wonna

1 Wudieke Yisa Masia die di yuorine a dagi maagina gbanƙu gie me. Nmun die yina wa wuru mi di u dagi u tontontuba wudieke di bala ka yi lele ke gie. Masia die tun wa u malaka u tontontu Joon jigin, di u balu wa waha gie mana.

2 Die wa, Joon die di yuori dagi wudieke mana u yene, an ka yi wudieke di nyina Nmun jigin, anan wudieke Masia di yuorine a dagi wa wa.

3 Vuodieke nun mana di karinna naazua wudieke di maagina gbanƙu gie me, sugifalin yiwo u suti, ta vuodiekemba di wonnana wuru ta saagi, sugifalin yiwo ba suti, dama sanja gbigiye mun di wuru gie mana yi.

Yisa Masia didusiri diekemba di benne tigisi ayupoyi wa wa

4 Manun Joon maaginana gbanƙu gie a yia Yisa Masia didusiri diekemba di benne tigisi ayupoyi wa di benne Asia tungban ma.

Nmun vuodieke di benne, ta die beri, ta nan di beri yaa gamma haahuu wo, anan haaliti ayupoyi di benne u naagbanjiti nunna anan Yisa Masia yi nu sunnin anan sugidbagin.

5 Wunun Yisa Masia yiwo vuodieke di musunana Nmun wa anan wusie wo, ta bi yi vuodieke die di wolinne a hagu kun me wo, ta bi yi tungban ka gie naakpuma mana naan wa.

U chone ti ta tuo ti kun a kpi a gbatu ti a nyin bian ma,

6 ta yi ti burun u naaru ma vuodiekemba di yine kikaabitaba, di ti tun u Choon Nmun tuma. Wunun u sina burun anan haguin yaa gamma haahuu. Wusie.

7 Yeye, u nan di bie nunmara sun a kien, vuon mana nine nan daansi ye wo, anan vuodiekemba die di tobuna wa gan. Sanja dieke u bala u ken wo, tungban ka gie vuosi mana nan ken kun u wa. |Wusie, ka nan sen yi die.

8 Ti Yomtien Nabdie Nmun, vuodieke di yalla haguin mana, ta die beri, ta ye beri, ta nan ken beri yaa gamma haahuu wo, wunun u balala naa di, "Manun n yine jaan mana piilin anan ka kpatin."

9 Manun Joon vuodieke di yine nu numbua ta lagin anan nu a dii wahala anan suguru Yisa Masia wa wa, die n dina di dia ta musa Nmun wa anan ti Yomtien wovunaha wa, ba nagi mun a yaa mun a ga Patimosi tungban dieke nyan di giline wo me.

10 Womi, Alasiri daan kaanu Nmun Halikasika die

dɪ haɣɪ n ma, die maɲ wɔɲ lɔlɪkpeɲkpɪɪɲ dɪ dɔnnana sɪba kantaɲ ta bala wɪa n kɔvaɲ.

¹¹ Die lɔlɪkɔ dɪ baari dɪ, “Maagɪ wudieke fɔ yene wo a yi gbanɲ ma a nagɪ tɔɲ a yɪ Masia dɪdɪsɪrɪɲ lagɪmɲ ayɔpɔyɪ wa, dɪ benne Efesusi tɪɲ ma aɲaɲ Simirina aɲaɲ Pegamumi aɲaɲ Tiatira aɲaɲ Saadisi aɲaɲ Filadalifia aɲaɲ Lodiisia tɪɣɪsɪ ma wa.”

¹² Die maɲ yɪɲɲɪ dɪ n ye vuodieke dɪ balala wɪa a yɪa mɪɲ wa, womi die maɲ ye saluma popolisi jigizielikin ayɔpɔyɪ dɪ zene.

¹³ A sɔnsɔɲ die maɲ ye vuon dɪ zene a nɪasɪ dembiɲ ta yeegi jayeekiwan ka sɔɔɲ a gbɪa ɔ naatala ta saluma gbanɲ dɪ bobɪ ɔ nyɔɔɲ.

¹⁴ Ta ɔ sikpeɲ zoosi dɪ yɪantɪ sɪba gɔɲgɔntɪ, ta ɔ nine dɪ sɪ sɪba bolinyaan,

¹⁵ ta ɔ naatala dɪ nyɪɣɪsa sɪba kɔɔtɪ ba nagɪna a yi bolɪɲ me ta ɔ lɔlɪɲ dɪ dɔma sɪba nyaakpɪɪɲ dɪ palala.

¹⁶ Ta pɔɣɪlɪ chɪɲmarɪsɪ ayɔpɔyɪ ɔ nuudiigin me, ta takoobi dieke dɪ dinene ka nɔa ale dɪ chabi ɔ nɔaɲ ma, ta ɔ nine chaan die dɪ chaan sɪba ɲmɪɲ dɪ chaanana ɲmɪntɔasɪ dene wo.

¹⁷ Die n yene wo wo die maɲ sɔɔɲ nan tɪɲgbaɲ ɔ nɪɲɲa sɪba vuodieke dɪ kpine. Die ɔ nagɪ ɔ nuudiigin a dɪsɪ n ma ta baari dɪ, “Da va ɲmaamɲ yalla fɔ, maɲɲ n yine jaan mana piilin aɲaɲ ka kpatɪɲ.

¹⁸ Manɲ n yine vuodieke dɪ benne ɔ miivoli me, die n kpɪye mɪɲ, ama lele, n bie wo n miivoli me yaa gamma haahuu, manɲ n yaa wa kuɲ aɲaɲ kpiilin haɣɪɲ.

¹⁹ Die wɪa, maagɪ nyindiekemba fɔ yene lele gie, aɲaɲ nyindiekemba dɪ bala a yi kɔvaɲ chaan.

²⁰ Chɪɲmarɪsɪ ayɔpɔyɪ dieke fɔ yene n nuudiigin me wo aɲaɲ saluma popolisi jigizielikin ayɔpɔyɪ wa lɔbɪrɪɲ chɪaɲ wɔnna: chɪɲmarɪsɪ ayɔpɔyɪ wa zie yɪ wa n dɪdɪsɪrɪba lagɪma lagɪma ayɔpɔyɪ diekemba dɪ benne tɪɣɪsɪ ayɔpɔyɪ wa malakasi, ta popolisi jigizielikin ayɔpɔyɪ wa diaɲ dɪ yi n dɪdɪsɪrɪɲ lagɪma lagɪma ayɔpɔyɪ wa.”

2

Masia wudieke dɪ yine Efesusi tɪɲ vuosi sɪtɪ wɔnna

¹ Ta vuodieke die n yene wo dɪ balɪ mɪɲ dɪ n maagɪ wɪaha a yɪ ɔ dɪdɪsɪrɪ diekemba dɪ lagɪɲna a bie Efesusi tɪɲ ma wa malaka dɪ:

Wɪaha gie nyɲ wa vuodieke dɪ pɔɣɪlana chɪɲmarɪsɪ ayɔpɔyɪ ɔ nuudiigin me wo, ta dɪ dia chɪɲ saluma popolisi jigizielikin ayɔpɔyɪ wa sɔkɔ.

² N sɪba nɪ tɔɔma dɪ sɪna dene, aɲaɲ nɪ faasɪna tɔɲ die a dii suguru dene, ta sɪba a baari dɪ nɪ ka yaala nɪ bemme aɲaɲ vuobiati, ta sɪba dɪ nɪ magɪsɪ vuodiekemba

dı balala dı ba yiwo n tontontıba a ye mıj, ta ye dı ba yiwo ımunchıbtıelıj.

³ Nı dii wo suguru ta dii wahala pam n wıa ama ta ka va mıj.

⁴ Ama nı bıaıj wıonna: nı ka bı cho mıj sıba die nı wolinne a cho mıj dene wo.

⁵ Nı tınsı die nı sına dene wo, ta vaa wıbatıtı yıile, ta yime wudieke die nı wolinne a yie ka vına wa. Dı yı nı ka va nı wıbatı, n nan keıj nı jıgıj a nagı nı popoli jıgızıelıkırı a nyıj ka jıgıberısıkıj.

⁶ Ama wudieke nı yinene aıj ka vına yiwo naa; nı ka yaala wudieke Nikola vuosi dı yinene wo, sıba n gbaıj dı kana ka yaala dene wo.

⁷ Vuodieke dı yalla tıba, v wıj wudieke Nıııj Halıkasıka dı balala yıa Masia dıdısırıba naa!

Vuodieke dı nyanıına nyanııj, wıııj maıj nan yı wa sıeıj dı v dii mııvoli nyıınyııka diekemba dı bene Nıııj jıgıj, jıgıdieke ba wasınana paradası* wa.

Masia wudieke dı yine Simirina tıj vuosi sıtı wıonna

⁸ Ta vuodieke die n yene wo dı bı balı mıj dı n maagı wıaha gie a yı v dıdısırı diekemba dı lagıına a bie Simirina tıj ma wa malaka dı:

Wıaha gie nyıj wa vuodieke dı yine jaıj

mana piilıj aıaıj ka kpatıj wa jıgıj, wıııj die v kpine ta bı hagı kuıj me wo.

⁹ N sıba nı wahala dile wıa, ta bı sıba a baarı nı yiwo zoolııtelıj, ama wusie, Nıııj jıgıj nıj nı yiwo nyıııtelıj. N sıba a baarı vuosi batıj bala a chwısa nı saara, ta bı baarı dı ba yiwo Juu vuosi, ama ta ka yıye, ba yiwo Sitaanı vuosi.

¹⁰ Nı da chwıma ıımaamıj aıaıj wahala dieke nı bala nı dii wo. Sitaanı nan va aıj ba yıgı nı batıj a yı dansarıka ma, dı ba magıı nı a ye, aıj nı dii wahala a ga tıgı daraa baıj. Ama dı yı kuıj gbaıj nı yı mıj yada ta n nan yı nı piini dieke dı yine mııvoli.

¹¹ Vuodieke dı yalla tıba, v wıj wudieke Nıııj Halıkasıka dı balala a yıa Masia dıdısırıba naa!

Vuodieke dı nyanıına nyanıık v gie, wıııj v kaıj ye kuıj dieke dı gıtına bule wo.

Masia wudieke dı yine Pegamumi tıj vuosi sıtı wıonna

¹² Ta vuodieke die n yene wo dı bı balı mıj dı n maagı wıaha gie a yı v dıdısırı diekemba dı lagıına a bie Pegamumi tıj ma wa malaka dı:

Wıaha gie nyıj wa vuodieke dı yalla takoobi dieke dı yalla nıadııke ale wo jıgıj.

* 2:7 2.7 Arızanna saıj bına yı paradası.

13 N sɪba jigidieke nɪ benne wo yiwo jigidieke Sitaani dɪ yine naan. Ama nɪ ye dɪ mɪn mɪn; sanɲa dieke die ba kenne kɔv An-tipasi, vuodieke dɪ yine n siaratien anan wusie wo, nɪ gban gban tɪgɪdieke Sitaani dɪ benne wo, sanɲa mi gban, die nɪ ka zeti n sien.

14 Ama wusie, wɪa bɪta nɪ yi a chɔvɪ: vuosi batan bene nɪ sɔn a dɪ Bal-aami dagun, vuodieke die dɪ daguna Balaki v bala v yi die a vaa Izara vuosi yi ban ta vaa ba die nyindiiki dieke ba naguna a yɪ nɲunaha ta bɪ vaa ba yie daakpana anan hogokpana tɔma anan tan.

15 Die gban gban nɪ yallɪ vuosi batan nɪ sɔn ta ba dɪ Nikola vuosi dagun.

16 Die wɪa, nɪ vaa nɪ wɔbɪatɪ yiile, dɪ daa die, n nan ken nɪ jigin lele a wagi anan banɪn vuosi mi anan takoobi dieke dɪ nyuna n nɔan ma wa.

17 Vuodieke dɪ yalla tɪba, v wɔn wudieke Nɲun Halikasika dɪ balala yɪa Masia dɪdɪusɪrɪba naa!

Vuodieke dɪ nyanɲuna nyanɲiku gie, wɔnɔn man baan n yɪ lɔbɪrɪn ma nyindiike dieke ba wasɪnana maanaha an v dii, ta bɪ yɪ wa tanyɪalɪ dieke saan haalɪn dɪ maaguna ka ma wa ta vuon ka sɪba wa, sie vuodieke dɪ tuone nyuna ma.

Masia wudieke dɪ yine Tiatira tɪn vuosi sɪtɪ wɔnna

18 Ta vuodieke die n yene wo dɪ bɪ balɪ mɪn dɪ n maagu wɪaha gie a yɪ v dɪdɪusɪrɪ diekemba dɪ lagunna a bie Tiatira tɪn ma wa malaka dɪ:

Wɪaha gie nyɪn wa Nɲun Bɔadembike vuodieke nine dɪ sɪna sɪba bolinyaan, ta v naatala dɪ nyɪgɪsa sɪba kɔvɪ dene wo jigin.

19 N sɪba wudieke nɪ yinene mɪn, ta sɪba nɪ yalla choti dene, ta bɪ sɪba nɪ yalla yada dene, nɪ tɔma anan nɪ yalla hanɪa dene, ta bɪ sɪba dɪ lele, nɪ tɔma a tɪan die nɪ wolinne a tɔma dene wo.

20 Ama nɪ wɔbɪan yiwo naa: nɪ tuo wo hogɔ dieke ba wasɪnana Jezebeli wa, vuodieke dɪ chɪbɪnana nɲunchɪbɪsɪ dɪ v yiwo Nɲun naazɔa wa. V daga mɪn ta gaama n tuntuntɪba ba yie daakpana anan hogokpana tɔma ta die nyindiiki diekemba ba naguna yɪ ba nɲuna.

21 N yɪ wa wa sanɲa dɪ v tarɪɪ v berɪn, ama v ka saagi dɪ v vaa v daakpana tɔmaha.

22 Die wɪa n nan nagi wa a taan yɔagɪtɪ gado me, wɔnɔn anan vuodiekemba dɪ lagunna a tɔma dɪgɪntɪ tɔmaha nan dii wahala pam. N nan yi die lele, ntaala ba vaa ba wɔbɪatɪ mi yiile.

23 Ta n nan kɔv vuodiekemba dɪ dina wa wa mana, an n dɪdɪusɪrɪba mana sɪmma sɪba dɪ manɪn n yine vuodieke dɪ sɪbɪna vuota mana sɔn anan v

suñanyile. Ta n nan yinñi tuñ vuonj mana yaa gamma v tuoma di sina die.

²⁴ Ama ni vuodiekemba di tialina Tiatira tuñ ma ta ka di hogu wa gie ñmunchibisi dagiku ta ka bi di dagi dieke vuosi batanj di wasinana Sitaani wolobirikaha dagiko, nuonj manj bala ni, di n kaanj nagj chiidunsa a chii ni.

²⁵ Ama ni faasi a yigi wudieke ni yalla wa a yalla kenj kenj a ga tugj sanja dieke n bala n kenj wo.

²⁶⁻²⁷ Vuodiekemba di nyanñina nyanñiku gie, ta yie wudieke n yaalala a ga tugj kpatiku n nan yi ba yiko dieke chanchaanj die n tuone a nyuj n Chua jigiri: N nan vaa ba yallima yiko tujgbanka gie buurinj mana mana ma, ta ba nan pogu ba ananj haguñ ta nan biagi chusi ba siba fu ñaana nagj kusiti daangbanuj a niga gbiesi a ñmaba die wo.

²⁸ N nan bi yi ba sanja mi sukuleelinj ñmaaruj.

²⁹ Vuodieke nuñ mana di yalla tiba, v wuj wudieke Ñmuj Halikasika di balala a yia Masia didusuriba naa.

3

Masia wudieke di yine Saadisi tuñ vuosi sutu wonna

¹ Ta vuodieke die n yene wo di bi balj nuñ di n maagi waha gie a yi v didusuriba di bene Saadisi tuñ ma wa malaka di:

Waha gie nyuj wa vuodieke di poguina haaltu ayupoyi di jianna Ñmuj wa ta yalla chujmarisisi ayupoyi wa jigij. N siba wudieke ni yinene muñ, ni su siba vuodiekemba di yine muñ yada, ama wusie nuñ ni ka bi yi muñ yada.

² Die wia, ni hagi a kpanñi ni gbanj ta da vaa yada dieke di tialina kpi kpatu, dama ni yinene wudieke ka suule Ñmuj nine.

³ Die wia, ni tunsima wudiekemba die ba dagina ni wa ananj wudieke die ni wonna wa, ta dia ha ta vaa ni wubatiti. Du yi ni ka tarigi ni berinj, n nan kenj siba gaaru ta ni kaanj di siba sanja dieke n balla n kenj, ta datu ni tiba.

⁴ Ama ni batanj bene Saadisi tuñ ma ta ba sugtu di wo digintu. Banuj bala ba yeegi nyinyeekiyala ta banuj ba ananj muñ di laguj a chuj, dama ba mu muñ ananj die wia.

⁵ Ta vuodiekemba di nyanñina nyanñiku nan kenj yeegi nyinyeekiyala siba naa, ta n kaanj kenj a vuaru ba saara a nyuj miivoli haaltielin gbanju ma. Ta n nan kenj balj yaaluj ma di ba yiwo n sutu n Chua Ñmuj ananj v malakasi nuñña.

⁶ Vuodieke di yalla tiba, v wuj wudieke Ñmuj Halikasika di balala a yia Masia didusuriba naa.

Masia wudieke di yine

Filadalifia tuj vuosi suti wonna

7 Ta vuodieke die n yene wo di bi balu mun di n maagu waha gie a yi u didusuriba di bene Filadalifia tuj ma wa malaka di:

Waha gie nyuj wa vuodieke di yine Kasitien ta yi Wusietien wo jigij. Wunuj u yalla naakpuj Davidi yiko safibinni,* ta u ken yuori sanvan vuon wori a baan biagi a ligi ke, ta u ken ligi vuon wori a baan biagi a yuori ke.

8 N siba ni tuma di sina die. Ye, n yuori wo sanvan a zien ni nunja ta vuon wori a baan biagi a ligi ke. N siba di hagu dieke ni yalla wa ka dala, ama die yori, ni ye di wa n dagiku, ta ka chiisi di ni ka siba muj.

9 Ama vuodiekemba di yine Sitaani vuosisi, nmunchibtielibe ta chiba wa di ba yiwo Juu vuosisi ama ta ka yiye wo, n nan vaa ba ken gbirigi ni nunja ta summa a baari n sen cho ni muj.

10 Dama ni dina n miraha ta dii suguru n wa naa, n nan mujji a poglu ni muj amu ni kaan ken juu wobia dieke di bala ka ken magisu tunjbanja gie vuosi mana naa.

11 N kien muj lele ke gie, die wa ni mujji poglu jadieke ni yalla, amu vuon kaan gbatu ni nyuaru mi.

12 Vuodiekemba nuj di nyanji nyanjiku gie, n nan yi be Nmuj juoku zaantaluj,

ta ba kaan ken nyuj ka ma. Ta n nan bi maagu Nmuj saan ba ma, ta maagu Nmuj tuj saan ba ma, Nmuj tika yiwo Jerusalemi haali dieke di bala ka nyuj arizanna ma Nmuj jigij a ken sunj tunjbanja gie me wo. N gban n nan maagu n saan haaluj a dusu ba ma.

13 Vuodieke di yalla tiba, u wuj wudieke Nmuj Halikasika di balala yia Masia didusuriba naa.

Masia wudieke di yine Lodisia tuj vuosi suti wonna

14 Ta vuodieke die n yene wo di bi balu mun di n maagu waha gie a yi u didusur diekemba di lagujna a bie Lodisia tuj ma wa malaka di:

Waha gie nyuj wa vuodieke saan di yine Wusie wo jigij, ta bi yi siariatien dieke di yine wusietien ta mujji yie siaravuna wa, ta bi yi jadieke mana Nmuj di naanna sikpentien wo.

15 N siba ni tuma di sina die, ta bi siba ni sina die, ni ka sunu ta ni ka bi tuuli, ama n tuj nan di yaala ni yi a kaanu.

16 Ama ni kana ka tuuli yaa sunu wa wa, n baan turu ni muj a nyuj n nuan ma a taan.

17 Nunuj ni bala muj di ni yiwo nyintitelin, di ni yallu wa nyindiekemba mana ni yaalala, ta ni ka waari jaan, ama ni ka siba ni yalla sugichusun anan zooluj dene. Ni yiwo

* 3:7 3.7 Davidi safibinni chan yiwo "U Yiko".

zoolntielinj ta chuj yori, ta bi yi yusi.

¹⁸ Die wia, n kpaama ni muj di ni daa salima dieke di yine salima wusie a nyuj n jiginj ta senj yi nyintitielinj. Ni bi daa nyinyeekiyaala a yeegi a ligi ni viivi. Ni bi daa nine kpaanj a yi ni nine me amu ni nan di yese.

¹⁹ Vuodiekemba mana n chone, n kpaama ba muj ta data ba tiba. Die wia, ni vaa tumbiati ta da laalima.

²⁰ Ni womma, n zie wo sanvari ma a kpaasa gbiabiku, vuodieke mana di wonna n loluj ta yuori gbiabiku, n nan ken juu ta manuj ananj wa nan laguj dii.

²¹ Vuodieke di nyanjuna nyanjiku gie, n nan yi wa sienj di u ken guti a kala ananj muj n naara gbanji ma, siba n nyanjuna nyanjiku mana ta laguj kali n Chua Nmuj naara gbanji ma wa.

²² Vuodieke di yalla tiba, u wuj wudieke Nmuj Halikasika di balala ya Masia didusuriba naa.

4

Ba jiannana Nmuj dene arizanna ma

¹ Naa mana kvanj chaanj manj bi ye ta arizanna ma gbiabuj di yuorine.

Ta manj bi wuj lol dieke n wolinne wuj ta ka bala wia a ya muj wa, ta su siba kantanj di, "Ken juali gie anj n dagi fu wudieke di bala ka yi naa kvanj chaanj."

² Lele womi, Halikasika di hagu n ma, ta manj ye vuonj di kali naagbanuj ma arizanna ma,

³ ta u nine chaanj di nyigisa siba tanj diekemba ba wasinana jasipa ananj kaneliani wa, nuymajubuj di taanj gilinj naagbanju ta faasi nyigisa.

⁴ Ta naagbanji banisi-le ananj anusa di dva a gilinj naagbanju. Ta nyujkura banisi-le ananj banusa di yeegi nyinyeekiyaala ta bubi salima sibubisi, ta kali naara gbanji banisi-le ananj anusa wa ma.

⁵ Ta nuynyigisuj ananj wati ananj nunatuj di nyuj naagbanju ma. Ta popoli ayupoyi di laguj die naagbanju nujja, hanuj a yine Nmuj Haaliti ayupoyi wa.

⁶ A bi guti, jaanj kaani die di dva naagbanju nujja ta su siba mugikpenkpuj ta nyigisa siba nyaasiga.

A bi taanj gilinj naagbanju die yiwo nyinti anusa diekemba die di yine nyinvugiti ta die yaa nine pam a nujja ananj a kwasu mana.

⁷ Ta bumbujanj jaabu die niasu wa naachiguj, jadieke die di gutina bule wo ma die niasu wa naaranj, vuodieke die di gutina butaa ma dianj nine chaanj di niasu vuota nine chaanj, ta jadieke die di gutina bunusa wa dianj di niasu kpajusuj dieke di yuginana.

⁸ Ta nyinvugiti anusa wa gie die di yaa chobiti ayuaba yuaba, ta die bi yaa

nine pam ba nyinḡbanun
luga luga mana mana. Ta
ḡmuntvasi anan yun mana a
ka vasa yula chiala. Ba njan
chia di,

“Kasi, kasi, kasi yine ti
Yomutien Nabidie
Nmun vuodieke di
yalla

hagrun mana

ta die beri, ta ye beri ta
nan ken beri haahuu
wo.”

9 Sanja dieke nyinvugiti
anusa wa di ken ya
vuodieke di kalla naagbanku
ma ta beri yaa gamma
haahuu anwaasi anan birun
anan pmpagun,

10 sanja mi nyinḡkoraha
banisi-le anan banusa wa
nan nan vuodieke di kalla
naagbanku ma wa nunja,
ta jama wonun vuodieke di
bene haahuu wo. Die ba bi
vvari ba sibubisisi a dvan
naagbanku nunja ta bala di,

11 “Ti Yomutien Nabidie
Nmun, di mu di ti jan
fu

ta yi fu jilma anan
birun
dama fonun die fu naanna
jaan mana

Fu dunḡḡ wia ta
nyindieke mana fu
naanna di yaa mi-
ivoli.”

5

*Yaa gamma gbanḡobika
anan Yiipolika wia*

1 Die man bi ye vuodieke
di kalla naagbanku ma wa di
pogilna gbanḡobikun anan
v nuudiigin, ta gbanku di
yaa maagun ka nunja anan

ka kvan mana, ta ba nagu
tun sugiti a maru ka nvan ta
bobika.

2 Mi man ye malaka
dieke di yalla hagrun, ta v
musa anan lolikpenkpun
di, “Muna muna di v vvaru
gbanḡobika gie a yuori he?”

3 Ama vun die wori
arizanna ma yaa tunḡbanja
gie me yaa kpiile tigin ta
mu di v forisi gbanḡobika
a daansi ka sun.

4 Ta man kun pam dama
vun die di worine a baan
biagi a forisi gbanḡobika a
daansi ka sun wia.

5 Ama ta nyinḡkoraha
wonyi die di balu mun di n
da kuma, di n daansi
vuodieke di nyina Juda
maun ma ta v saan di du
Juda Naachigiri, vuodieke
di yine naan Davidi
Haagikpekpun ta nyanḡu
wun mana wa, wonun v
yine vuodieke di baan biagi
vvari sugititi ayopoyi wa ta
yuori gbanḡobikaha.

6 Ta man ye Yiipoli di
zene a gbige naagbanku, ta
nyinvugititi anusa wa anan
nyinḡkoraha di zie a gilin wo;
ta Yiipolika die di su siba
Yiipoli dieke ba kuna ama ta
ka hagi kun me wo; ta yallu
yula ayopoyi ta bi yaa nine
ayopoyi diekemba die di
yine Nmun Haaliti ayopoyi
diekemba v tunnana ba
tunḡbanja gie mana ma wa.

7 Ta Yiipolika die di ga
tuo gbanḡobikuru a nyun
vuodieke die di kalla naag-
banku ma wa nuudiigin me.

8 Die v kenne tuo

gbanbɔbikuru sanja dieke wo, nyinvugiti anusa wa anjan nyɛnkuraha banɔsɛ-le anjan banusa wa dɛ gbirigi v nɔnɔ. Ta nyɛnkuraha mana die pɔgilɛ wa goojii anjan saluma tumbala ta nyɛnyɔvɔvɔ diekemba die dɛ zene Nɔmɔj vuosi jɔvɔvɔ nan ma dɛ suuli tumbalaha.

⁹ Die ba chɛa wa yɛlhaalin a yi Yiipɔlɛka dɛ,
 “Fɔvɔvɔ fɔ mɔna dɛ fɔ tuo gbanbɔbikuru

a vɔarɛ ka sɔgiti ayɔvɔvɔ wa

dama die kpiye mɔj ta nagɛ fɔ zɔj a daa vuosi a yi Nɔmɔj

vuosisi nyɛj wa buurin mana ma

anjan jabalɛkɔj mana ma, anjan maarɔj mana ma,

anjan tɔngbanɛka gie naara mana ma.

¹⁰ Ta fɔ bɛ vaa ba yi fɔ naari ma vuodiekemba dɛ yine kɛkaabitɛba

dɛ ba tɔma Nɔmɔj tɔvɔma; ba sɛna tɔngbanɛka gie vuosisi.”

¹¹ Naa kɔvanɛ chaaɔj manɔj bɛ daansɛ a ye malakasi tuse tuse, ta bɛ wɔnɔ ba lɔlɛtɛ ta ba taan gilɛj nyinvugiti anusa wa anjan nyɛnkuraha anjan naagbanɛkɔ.

¹² Manɔj wɔnɔ ba balala anjan lɔlɛkɔvɔma dɛ,

“Yiipɔlɛka die ba kɔna ta v bɛ hagɛ wa

wɔvɔvɔ v mɔna v tuo hagɛvɔvɔ anjan nyinti anjan yɛan

anjan nyanɔvɔvɔ anjan julɛma anjan bɛvɔvɔ anjan pɔmpagɔj!”

¹³ Ta die manɔj wɔnɔ nyindiekemba mana Nɔmɔj die dɛ naanna a bie nɔmɔsikpɛj anjan tɔngbanɛka gie anjan kpiile tɛjɛj, anjan nyindieke dɛ benne mɔgɛkɔvɔma sɔn mana, dɛ balala dɛ,

“Pɔmpagɔj anjan julɛma anjan bɛvɔvɔ

anjan hagɛvɔvɔ mana bie wo vuodieke dɛ kalla naagbanɛkɔ ma wa jigɛj

anjan Yiipɔlɛka jigɛj yaa gamma haahuu.”

¹⁴ Ta nyinvugiti anusa wa dɛ saagɛ ta baari dɛ, “Wusie.” Ta nyɛnkuraha mana die dɛ gbirigi Nɔmɔj anjan Yiipɔlɛka nɔnɔ a jan ba.

6

Yaa gamma Tɔj sɔgiti wɛa

¹ Naa kɔvanɛ chaaɔj manɔj ye Yiipɔlɛka dɛ vɔarɛna tɔj sɔgiti ayɔvɔvɔ wa kaanɛ, ta manɔj wɔnɔ nyinvugiti anusa wa wɔnyɛ lɔlɛj ka sɛ sɛba nɔvɔvɔvɔ ta wa, dɛ, “Kɛj.”

² Manɔj daansɛ a ye du-nyɛvɔvɔ, ta vuodieke dɛ jɔalɛna ka wa dɛ pɔgilɛ tɔj, ta ba yi wa naanɛ sibubɛj ta v nyɛj a yi hagɛvɔvɔvɔ dɛ v wagi a nyanɔvɔvɔ janɛ mana.

³ Ta Yiipɔlɛka die dɛ bɛ vɔarɛ sɔgiti die dɛ gɔtɛna bule wo ma, die manɔj wɔnɔ javuɔvɔ dieke dɛ gɔtɛna bule wo ma lɔlɛj ta v wa dɛ, “Kɛj.”

⁴ Die manɔj ye duunɔmɔvɔvɔ dɛ nyɛj a zie, ta ba yi vuodieke dɛ jɔalɛna

ka wa haguŋ dı ı vuarı suguŋaŋ a nyuŋ tuŋbaŋka gie me, ta vaa vuosi kuma ba chanchaalıŋ, ta ba bı yi wa takoobikpenkpuŋ.

5 Ta Yiipolıka die dı bı vuarı sugıtıti dieke die dı gutına butaa wa ma, ta maŋ bı wuŋ javuon dieke die dı gutına butaa wa ma dı wana dı, "Keŋ." Ta maŋ ye duusobılıŋ dı zene mi, ta vuodieke dı jwalına ka dı poguŋ jadieke ba nagına a magısa nyıntıti ı nuuŋ me.

6 Ta maŋ wuŋ natıŋ aŋ ka sı sıba lolıŋ ta nyuŋ wa nyinvugıtıti banısa wa jıgıŋ dı, "Paanu zaa kpalıbuŋ yiwo daaŋ tune, ta kawonta kpalıbısa butaa dıaŋ dı yi dabalımuŋ tune; ama da chusıma kpaabu aŋaŋ daabu."

7 Ta Yiipolıka dı bı vuarı sugıtıti dieke dı gutına bunısa ma wa; ta maŋ wuŋ lolıŋ dı nyuŋ javuon dieke dı gutına bunısa wa ma ı wa dı, "Keŋ."

8 Die wıa maŋ ye duuyıalımuŋ, ta ba wasa vuodieke dı jwalına ka wa Kuŋ; ta kpiile tıgıŋ dıaŋ dı dı ı kuŋ, ta Nmuŋ dı yi ba yiko dı ba kuŋ tuŋbaŋka gie vuosi puole bunısa ma kaanu, dı ba kuŋ ba tontı ma aŋaŋ koŋ aŋaŋ yvagıtı ma, ta bı yi tuŋbaŋka gie doŋbıatı kuŋ ba batan.

9 Ta Yiipolıka dı vuarı sugıtıti dieke dı gutına bunısa wa ma, ta maŋ ye vuodiekemba vuosisi die

dı kuna die ba muŋlınana Nmuŋ wıaha wıa wa, aŋaŋ die ba dagınana Masia wıwıunaha wıa, ta ba bie wo korıku chıaŋ ma,

10 ta die faası nata ŋmuŋsikpen dı, "Tı Yomutıeŋ Nabdıe Nmuŋ, funıŋ vuodieke dı yine sugıyalıntıeŋ ta bı yi wusıetıeŋ wo, lala ka baa ka yvası ta fı ye dıı tuŋbaŋka gie vuosisi sarıya ta datı ba tıba, ba kuna tı wa wıa?"

11 Die wıa ı yi ba mana nyınjeekiwaŋı yıala, ta balı ba dı, "Nı voosıme ta chusıma saŋŋa dieke ba balla ba keŋ a kuŋ nı tontıŋ chanchaalıŋ, aŋaŋ nı nımbalı a kpatı wa, sıba die ba kuna nıuŋ dene wo."

12 Ta maŋ bı ye Yiipolıka dı bı vuarı sugıtıti die dı gutına buyubaba wa ma; ta tuŋbaŋ die dı doŋ pam, ta ŋmuŋnı dı sıba lımm, chuŋ dıaŋ dı ŋmuŋntı sıba zıŋ.

13 Ta chuŋmarısa dı nyuŋ ŋmuŋsikpen a keŋ nan tuŋbaŋ sıba bulogısuŋ dı ŋaana nıga kınkamıŋ, ta ka nyınyıŋka dı nanna die wo.

14 Ta ŋmuŋsikpen dı piili piili sıba gbanıŋ ta bıa, ta kunkoge aŋaŋ tuŋbaŋ diekemba nyaan dı giline mana dı taarı nyuŋ jıgıdiekemba a wone berı wo.

15 Die wıa, tuŋbaŋka gie naakpuıma, aŋaŋ vuokpuıma, aŋaŋ sojasi sikpenıelıŋ, aŋaŋ haguŋıelıŋ aŋaŋ vuon mana, vuodiekemba dı yine yonısa aŋaŋ vuodiekemba

di sɪna ba gban ta ba mana
 di chiɣi juu tana vorɪti ma
 anan tana chiastɪ ma,

¹⁶ ta die wa tankpenkpu maha
 anan tanaha di a nan ba
 ma amu vuodieke di kalina
 naagbanke ma kaan bi ye
 be, ta Yiipolika dian kaan
 biagi a datɪ ba tɪba.

¹⁷ Dama vuodieke di
 kala naagbanke ma
 anan Yiipolika sinyuru
 daakpenkpuru daari tugya
 mu, ta vuon wori a baan
 biagi zie sinyuriku nuha.

7

*Yaa gamma Izara vuosisi
 wa*

¹ Naa kvan chaan man ye
 malakasi banusa ta ba zie
 tungbanke gie luga anusa
 wa ma, ta pogu bulogisu
 dieke di nyina lughaha mana
 mana ma wa, di a da
 nigma tungbanke gie me,
 yaa mugkpuma ma, yaa
 tuu kaanu ma.

² Sanke mi man ye malaka
 wonyi di nyina nmuu pusu
 chaan ta pogu magulu
 dieke di yine miivolitien
 Nabidie Nmuu suti wa; ta
 keesi anan lolikpenkpuru
 ta wa malakasi banusa
 diekemba Nmuu di yina ba
 sien di ba chusi tungban
 anan mugkpuma wa.

³ U baari di “Da
 chusi tungbanke gie yaa
 mugkpumaha yaa tusu
 ntaala ti wolin yi magulu
 a yi Nmuu tuntuntiba die
 mana ma.”

⁴ Ta man wu vuodiekemba
 ba yine Nmuu maguku a yi
 be wo busu, ba yi vuosi tuse

kobiga anan banu-nusa
 anan banusa, vuodiekemba
 die di nyina Izara buurin
 mana ma.

⁵⁻⁸ Ta vuosi tuse ban anan
 bale di nyu Juda maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Rubeni maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale
 di nyu Gaadi maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Asiri maaru ma,

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Nafitali maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Manase maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Simiani maaru
 ma

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Liiva maaru ma,

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Isakari maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale di
 nyu Sebuluni maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale
 di nyu Josefu maaru
 ma,

ta vuosi tuse ban anan ale
 dian di nyu Benja-
 mani maaru ma.

Kpikpaaku wa

⁹ Ka kvan chaan man ye
 kpikpaan ta ba wo busu, ta
 ba nyu tungbanke gie tigu
 mana ma anan buurin mana
 ma, anan maaru mana ma,
 anan jabaliku mana ma,
 ta ba yeegi nyinyeekiwagu
 yala ta zie naagbanke anan
 Yiipolika nuha, ta pogu

vaati ba nuusisi me ta keese
 anan lolukpuma a bala di,

10 "Gbatitaanun nyun wa
 ti Nabidie Nmun
 vuodieke di kalla
 naagbanun ma wa,
 wonun anan Yiipolika
 jigij."

11 Ta malakasi mana di
 taan gilin naagbanku, anan
 nyunkoraha anan nyinvugiti
 anusa wa a zie, ta nan bubu
 tungban naagbanku nunna
 ta jan Nmun ta baaru:

12 "Wusie,
 pumpagun, anan burun anan
 yan anan anwaasi anan
 juluma anan haguun
 anan yiko yiwo ti Nabidie
 Nmun suti yaa gamma
 haahu.

Wusie."
 13 Ta nyunkoraha wonun
 die di piast mun di, "Ta
 vuodiekemba di yeeginene
 nyinyeekiwaḡi yalaha yiwo
 bamba, ta nyun sia?"

14 Man yinji a bal wa
 di, "Jakusun, funun fu sibun
 ama manun n ka siba."

Ta u bal mun di,
 "Vuosi gie nyun wa wa-
 hal kpenkpunka ma, ta
 sugun ba nyinyeekiwaḡi
 Yiipolika zun ma ta a yanu.

15 Die wa,
 "Ba zie Nmun naagbanku
 nunna
 a tuma ya wa nmuntvasi
 anan yun,
 u jamun juoku sun,
 ta wonun Nmun vuodieke di
 kaluna naagbanku ma
 wa
 nan di bie anan ba ta u
 ligisin nan lige be,

16 ta kon yaa nyanyuule kaan
 bi yigi be,

ta nmiine yaa tuuli
 kpenkpun kaan bi juu
 ba nyungbanun,

17 ta Yiipol dieke di benne
 naagbanku nunna wa
 nan gbari ba,

ta yaa ba ga bulu dieke
 di yanana miivoli wo
 jigij,

ta Nmun nan chuti ba
 nuntaanti mana."

8

*Yaa gamma tun sugiti
 dieke di gutina buyupoyi wa
 ma*

1 Saḡna dieke Yiipolika
 di vvaruna tun sugiti dieke
 di gutina buyupoyi wa ma,
 arizanna ma di taru sigisigi,
 a yvasi bita.

2 Ka kvan chaan man ye
 malakasisi bayupoyi die di
 zene Nmun nunna wa di tuo
 kantana ayupoyi.

3 Ta man bi ye malaka
 gaan di pogiluna salma
 tumbali a ga zie koriku
 nunna. Ta Nmun di yu
 wa nyunnyugaga pam di
 u nagi guti Nmun vuosi
 mana jusun ma a nagi dusu
 salma koriku dieke di zene
 naagbanku nunna wa a yu
 Nmun.

4 Ta nyunnyugaha nyusi
 anan Nmun vuosisi jusun di
 nyun malaka dieke di zene
 Nmun nunna wa nuusi me a
 jvali ga nmunsikpen.

5 Ta malakaka di nagi
 salma tumbalika a vvaru
 bolin koriku me a suuli
 salma tumbalika a siti taan
 tungbanke gie me. Ta nun
 di nati, ta wati di nan, ta

nuuyigisuj di nyigisa, ta tujgbanj di doj.

Yaa gamma kantana ayupoyi wa ma

6 Ta malakasi bayupoyi diekemba die di pɔgilina kantanaha die di yi siri di ba wu ba kantanaha.

7 Die bumbunjan malakaka die di wolinne a wu u kantan, ta nutana anan bolin die di laguj anan zuj ta nan tujgbanjka gie me, ta tujgbanjka gie puole butaa ma kaanu di dii, ta tuisi puole butaa ma kaanu dian di dii bolin, ta huusunsa mana di dii bolin.

8 Malaka dieke di gutina bule wo ma dian di wu u kantan ta ba taa jaan siba tanjkenjkuuj, ta die die siba bolin, ta die ken nan tujgbanjka gie mugikpuma mana ma, ta mugikpumaha puole butaa ma, puole kaanu di tarigi a yi zuj,

9 nyindieke mana die di benne mugikpumaha nyaati ma puole butaa ma, puole kaanu di kpi kpi, ta haariti diekemba die di benne mugikpumaha nyaati ma, puole butaa ma, puole kaanu di chusti.

10 Malaka dieke die di gutina butaa wa ma die di wu u kantan, chujmaru kpenjkuuj die di dinene siba bolin die di nyuj njunsikpenj a ken nan tujgbanjka gie muga anan ka nyavriti puole butaa ma kaanu ma.

11 (Chujmaruku gie saanj die yiwo "Tuan.") Ta nyaabu

puole butaa wa ma, puole kaanu di tua, ta vuosi pam die di nyune nyaabu die di kpi, dama nyaabu die di tvana wa.

12 Malaka die di gutina bunusa ma die di wina u kantan, njunjan anan chuj anan chujmarisi die di puole butaa, jaan di nigu ka puole butaa wa, puole kaanu di sibi. Ta chaanuj dieke di naana chaana njuntvasi wa puole butaa wa ma puole kaanu di sibi, ta chuj anan chujmarisi die di chaana yuku puole butaaa wa ma kaanu die ka chaana.

13 Sanjka mi manj ye kpaligikpenjkuuj di yuginana nuujmara ma, ta keesi anan lolikpenjkuuj di, "Wubian, wubian, wubian, malakasi bataa dieke di tialina wa di kenj wu ba kantana sanja dieke wo, wubian nan di bie tujgbanjka gie vuosi me."

9

1 Ta malaka dieke di gutina bunu wa di wu u kantan, ta manj ye chujmaruj di nyuj njunsikpenj a ken nan tujgbanjka gie me, ta ba yu wa voru dieke di golinne ta wo chuanj wa saafi.

2 Ta chujmaruku di yuori voruku ta nyusi di nyuna ka ma ta su siba bolikpenjkuuj nyusi, ta nyusi mi di ligi njunnu, ta tujgbanjka gie di sibi.

3 Ta sankpara di nyuj nyusi mi a kenj sunj tujgbanjka gie me, ta Njun di yu ha haguuj siba

chikuriti di yalla hagiruj dene tungbanjka gie me wo.

⁴ Ta Nmuj di balu ha di a da chusuma huuti yaa tusu vaati, ama ta mugisi vuodiekemba di wone wonuj Nmuj magiluj ba die me wo.

⁵ Nmuj die di yi ba nwan di ba da ken kuv vuosisi ama ta mugisi be a ga tug chuti anu, di yi ba dun vuon ka nan di tua siba chikuruj dumuj.

⁶ Sanjka mi vuosi nan di yaala sie dieke ba baanj nan daagi kpi ama ba kaanj ye, ta ba nan di yaala ba kpi, ama kunj nan chigi ta va ba.

⁷ Sankparaha gie su siba duune di naana yie siri di ba tuoli ton dene wo, ta yeegi jadieke di nasina saluma naanj sibubinj, ta ba ninechaanj di nasi vuota ninechaanj,

⁸ ta ba zoosi di nasi hoon zoosi, ta ba nyina di nasi naachigin nyina.

⁹ Ta ba yeegi jakagukuj ka nasi kuvu a kagi ba nyua, ta ba chobiti di yie wati siba ton duune diekemba di naana yie siri di ba ga tuoli ton ta data toriku ka yie wati dene wo.

¹⁰ Ta ba chajba die di yallu twan ka su siba chikuriti twan, ta a tuabu di yaa hagiruj a baanj biagi mugisi vuota a tug chuti anu.

¹¹ Malaka dieke die di gbaruna vorigoliku die yine ba naanj, ta Hiiburu jabalikuj ma ba wasa wa Abadoni, ta Giriiki jabalikuj

ma dianj ba wasa wa Apoliyoni. (Saaru chianj yiwo "Chuchusuru.")

¹² Bumbujan wubiaku tianj ga muj, ama wubiati bule tialina.

Yaa gamma kantanj dieke di gutina buyvaba wa ma

¹³ Ta malaka dieke di gutina buyvaba ma wa di wu u kantanj, ta manj wonj loluj di nyina saluma koriku dieke di zene Nmuj nunja kuanva anusa diekemba di sina siba yulaha ma.

¹⁴ Loliku die di balu a yi malaka dieke di gutina buyvaba ma ta pogu kantana ha di u forisi malakasi banusa diekemba ba bobina mugu dieke ba wasinana Yufiretisi ma a taanj.

¹⁵ Ta ba forisi ba taanj. Nmuj die yaala ba yiwo siri a gbari sanjka gie, ananj daaru gie, ananj chuku gie ananj bini gie di u vaa ba kuv vuota puole butaa ma, kaanu.

¹⁶ Ta manj wonj sojasisi diekemba di jvalnana duunehe busuj ta ba yi tuse tuse kobisu-le.

¹⁷ Ta manj ka gura ta daansu n yene duunehe ananj a jjuvaltuj ta ba su naa: duunehe jjuvaltuj die di yeegi jakaguki dieke di ligine ba nyua, anj ka nmunti siba bolinj ta su siba jasobilunmuntuj ta bi nmunti siba duzonj; ta duunehe sikipigile di nasi naachige sikipigile, ta bolinj ananj nyusi ananj maafajiribi di nyina a nua ma.

18 Ta bolibu aňaj nyusisi aňaj maafajiribisisi dieke die dı nyınana duunehe nva ma wa die dı kva vuotaň, puole bota ma puole kaanı.

19 Duunehe hagi rıj die bie wo a nva aňaj a ju ma, ta juaha dı nıası nyinvuuke ta yallı sikipigile ta a yallı duma vuosi.

20 Ama vuodiekemba die dı tialına ta jabıaku gie dı ka kuya wa die dı ka va ba juannana ba gbaň gbaň nyınaaňkaha juanı. Die ba juama juıbaıta aňaj bugile diekemba dı yine salıma aňaj salınyala aňaj kubaıma aňaj tana aňaj tııı, nyındiekemba dı kana ka yese, ta ka bı wımma, yaa ta chuň.

21 Vuosi mı die ka bı va vuosi kuıla, aňaj daaň yigıj aňaj hogokpana aňaj daakpana tuıma, aňaj gaarıj.

10

Yaa gamma malaka aňaj gbaň pilibike wıa

1 Ka kuıaň chaaň maň bı ye malaka kpenkpuıj ta v nyıj arızanna ma a sına ta bobı nuımara sıba garıj, ta nuıbuıj dı taar gıliı v sikipen, ta v ninechaaň dı su sıba ımuıı, ta v nagıı dı su sıba zaantaııj dieke dı dinene bolıj.

2 Ta v puıı gbaňbobıııı v nuıı me ta a yuori, ta v naadıııı dı zie muııkpenkpuıj ma, ta v naagaıı dıaň dı zie tuıgbaň ma,

3 ta keesi aňaj lolıkpııj sıba naachıııj dı ıaana kuma dene wo. Die v keesıne kpaıı wa, nuınatııj ayıpuıı dıaň dı natı a yıııı.

4 Nuınatııku kuıaň chaaň maň yi siri dı n maagu wudieke v balala wa, ama ta wııj lolııj kaanı a nyıı arızanna ma, dı n lobıı wudiekemba nuınatııj ayıpuıı dı balala wa aň ka bemme n suıj ma ta n da maagu.

5 Malaka dieke die n yene ta v zie muııkpuıı aňaj tuıgbaň ma wa dı vuııı v nuıdııııj ımuıısıkpen,

6 ta die huu aňaj vuodieke dı ıaana beri yaa gamma haahuu wo, vuodieke die dı naanna ımuıısıkpen aňaj tuıgbaň aňaj muııkpuıımaha aňaj nyındiekemba mana dı benne a ma ta baarı dı dı kaaň bı a yasıı!

7 Ama daa dieke malaka dieke dı guıııa bayıpuıı wa dı keıj wıı v kantaň nuı, ımuıı nan keıj nagıı v lobııııj ma wıbalıka a tuıj tuıma aňaj ka, sıba die v balla a yıı v naazıalııj, vuodiekemba dı yine v tıııtıııııı wa.

8 Ta lolı dieke die n wııına a nyıı arızanna ma ka bala a yııa muıj wa dı bı balı muıj dı n ga a ga tuo gbaňbobıııke dieke dı yuorıne a bie malaka dieke dı zene muııkpuıı aňaj tuıgbaň ma wa nuııı me.

9 Die wııa maň ga malakaka jııııj dı n ga tuo gbaňku, ta v balı muıj dı n tuo a ııııı, dı ka nan dı tuııa

n nyuuti ma ama n nvaŋ ma nuŋ, ka nan dɪ nansɪ sɪba siesi.

¹⁰ Die wɪa, maŋ tuo gbaŋbɔbɔbɪke a ŋɔbɪ, ta ka nansɪ sɪba siesi n nvaŋ ma, ama die ka kenne tɔgɪ n nyuuti ma saŋŋa dieke wo, ta ka tɔa.

¹¹ Die wɪa ba balɪ muŋ dɪ, “Dɪ yiwo talasɪ dɪ fɔ yɪŋŋi a balɪma Ŋmuŋ wɪa a yuma buuriŋ pam aŋaŋ tuŋgbaŋka gie naara sɪtɪ pam aŋaŋ maariŋ pam aŋaŋ naara pam.”

11

Yaa gamma siaratielin bale wo wɪa

¹ Womi vuon dɪ nagɪ magɪsuŋ daaŋ a yɪ muŋ ta balɪ muŋ dɪ, “Hagɪ a ga magɪsɪ Ŋmuŋ jɪamuŋ juokpenkpɔkɔ aŋaŋ koriku ta busɪ vuodiekemba dɪ jiannana Ŋmuŋ ka ma wa;

² ama da magɪsɪ ka gbaaku sɔŋ dama n nagɪ yɪ wa vuodiekemba dɪ kana ka yi juu vuosi, banuŋ ba balla ba keŋ sɪma Ŋmuŋ tɪka gie chɪtɪ baŋɪsɪ-nɪsa aŋaŋ ale.

³ Ama n nan keŋ tɔŋ n siaratielin bale wo, ba nan yeegi bɔtɔsɪ nyɪnyeeke, a muɔla n wɪaha hanuŋ daraa tusɪŋ aŋaŋ kɔbɪsɪ-le aŋaŋ baŋɪsɪ-yɔaba wa ma.”

⁴ Siaratielin bale wo yine Olivi tɪsɪ ale wo aŋaŋ popolisi ale wo dɪ zene Ŋmuŋ nuŋŋa wa; wɔnuŋ ɔ sɪna tuŋgbaŋka gie.

⁵ Ta du yi vuon dɪ miɔ dɪ ɔ yɪ ba danŋa, bolɪŋ nan

nyuŋ ba nva ma a chɔsɪ ba dataasɪ; ta vuodieke dɪ muɔnana dɪ ɔ yɪ ba danŋa Ŋmuŋ nan kɔsɪ wa.

⁶ Banuŋ ba bɪ yaa yiko dɪ ba yigi nuŋ aŋ ka da nu saŋŋa dieke ba keŋ muɔla Ŋmuŋ wɪaha. Ta bɪ yaa yiko dɪ ba yɪ aŋ nyaan tarɪgɪ a yɪ zuŋ, ta bɪ yaa yiko dɪ ba vaa wahala yiri yiri pam keŋ tuŋgbaŋka gie me saŋŋa dieke mana ba yaalala.

⁷ Ba keŋ muɔlɪ wɪaha a kpatɪ saŋŋa dieke dɔmbɪaŋ dieke dɪ benne vɔrɪgolin dieke dɪ wone chɪaka nan keŋ a tuoli be aŋaŋ tɔŋ, ta nyanŋɪ ba ta kɔsɪ ba.

⁸ Ta ba nyuŋgbanuŋ nan dɪ dua tɪgɪkpɔka siekpɔkɔ ma jigidieke die ba kpaasɪna ba Yɔmɔtɪeŋ dagarɔkɔ ma wa. Vuosi yɪ wa tɪka mi saan Sodomɪ yaa Ijipiti.

⁹ Ta vuodiekemba dɪ nyɪna tuŋgbaŋɪsɪ mana aŋaŋ buuriŋ mana aŋaŋ jabalɪkuŋ mana aŋaŋ maariŋ mana ta daansa ba nyuŋgbanuŋ daraa ataa aŋaŋ daachɪbuŋ ta kaan vaa ba guu be.

¹⁰ Ta tuŋgbaŋka gie vuosi nan dɪ yaa sɔgɪfɪalɪŋ vuosi bale wa gie kumbu wɪa, ta ba nan keŋ lagɪŋ a laala, ta yɪa taŋ piinisi dama banuŋ Ŋmuŋ naazɔalɪba bale womi die vaa tuŋgbaŋka vuosi dɪ dii wahala pam.

¹¹ Ama daraa ataa aŋaŋ daachɪbuŋkɔ gie kuɔŋ chaan, voosi dieke dɪ yɪnana miivoli dɪ nyuŋ Ŋmuŋ jigɪŋ a keŋ juu be, ba yɪŋŋi keŋ ba mɪsɪ ma ta hagɪ zie, ta

ημααμuj die dı faası juu
vuodiekemba die dı yene be
wo.

¹² Womi die Nμuj
naazvalıba bale wo die dı
wuj lılikpenkpuuj dı nyına
ημınsikpenj a bala yıa ba dı,
“Nı ken jvalı giena.” Sanja
mi ba hagu juu nuηmara suj
a jvalı gara arızanna ma, ta
ba dataası dı jıma ba.

¹³ Lele womi ta tıngbanj
die dı dıj, ta tıgıkpıka dı
puo, puonj ban suj kaanı dı
chıssı, ta vuosi tuse ayıpıyı
die dı kpi tıngbanjka dıjku
ma, ta ημααμuj die dı
juu vuotıalıkaha, ta ba bııı
Nμuj vuodieke dı benne
arızanna ma wa saanj.

¹⁴ Yeye, wıbia dieke dı
gutına bule tıanya mıj, ama
wıbia dieke dı gutına bıta
nan ken lele.

*Yaa gamma kantanj dieke
dı gutına bıyıpıyı wa*

¹⁵ Womi malaka dieke
dı gutına bıyıpıyı wa
die dı wıa v kantanj, ta
lılikpenkpuuma dı bala
arızanna ma dı,

“Tıngbanjka gie naarı mana
bıııj wa

tı Yımıtienj Nabıdie Nμuj
anjaj v Vuovarıkuj
Masıa wa sıtı,

ta v nan pıgılı ba yaa
gamma haahuu.”

¹⁶ Ta nyıjkıraha banııı-le
anjaj banıısa dieke dı kala
ba naara gbanjı ma wa
Nμuj nujka dı nan bubı a
jıama Nμuj,

¹⁷ ta bala dı:

“Tı Yımıtienj Nabıdie Nμuj,
fınuj vuodieke dı
yalla hagıruj mana
ta die berı ta ye berı wo!

Tı waasa fı dama nagı fı
hagırukpenkpuıbu
a dıı tıngbanjka gie
naarı mıj.

¹⁸ Vuodiekemba dı kana
ka dıa fı wa juwa
sınyıruj
ta fı sınyıruj dıanj dı
hagu.

Sanja tıgıya dı fı dıı
kuntı sarıya

ta tıj fı tıntıntıba dı yıne
fı naazvalıba
anjaj fı vuodiekemba
mana dı jıannana fı
vuodiekemba dı yıne
vuokpuıma anjaj
wabıtı mana

ta sanja bı tıgı mıj dı fı
chıssıuj vuodiekemba
dı chıssıınana
tıngbanjka!”

¹⁹ Die wıa Nμuj jıamıj
juokpenkpuıku dı benne
arızanna ma wa sanıarı dı
yuorı, ta mıj ye adaka dieke
Nμuj mıraha dı benne
wo. Mı die nuınyıgıııj dı
nyıgıısa, ta nuınatıj dı nata
anjaj watı, ta tıngbanj dı dıj
ta nuıtana pam dı nanna.

12

*Yaa gamma hıgvı anjaj
waakpuıbıakv wıa*

¹ Naa kuvanj chaanj ta
dagıkpenkpuıma dı nyıj
ημınsikpenj. Hıgvı wınyı
dı nagına ηmıj a bıbı sıba
garıj, ta tıbı chııj a zie, ta
chıımarıı banıale dı bıe v
sikpenj me sıba sıbusı.

2 Ta hogu wa di yalli nyuuti ta gbigi maaruj ta die maaruj ybagubu di vaa u faasi kuma.

3 Die dagikpenkpuj kaanu bibra di bi nyuj nmunsikpenj. Die waakpujmunbianj di ken nyuj a yalli sikipigile ayopoyi ananj yula banj, ta sikipigile mana di bubi naara sibubisi.

4 Die ka nagj ka jonj a datj chujmarisisi puole butaa ma kaanu a nyuj nmunsikpenj a nagj a taanj tujgbaŋka gie me. Ta die zie hogu wa di balla u murj wa nuŋŋa amu ka nan ŋobi bua wa lagj lagj du yi u murj wa.

5 Womi hogu wa die di ken murj Bɔadembij, vuodieke di balla u ken pɔgili bu-urij mana ananj hagiruj wa. Ama malaka die di chugj u bua wa a juali ga Nmuj jigij u naagbanju ma.

6 Hugu wa diaj die di chugj a ga hagyej me, jigidieke Nmuj di wunsina a yj wa wa, mi ba baa ba daansuma wa daraa tusij ananj kobisi-le ananj banjisi-yuaba wa.

7 Womi die tonj die di nan arizanna ma, malakasi jakuuj wonyj ba wasinana Makeli ananj u malakasi chanchaaluj di waga ananj waakpuɔaku, u diaj u waga a tuole be ananj u malakasi,

8 ama die ba nyanŋi waakpuɔaku, ta ka yj wa sienj di wɔnuj ananj u malakasisi bemme arizanna ma bibra.

9 Die ba yagj waakpuɔaku ananj u malakasisi a arizanna ma, wɔnuj u yine javuukuri dieke di wone beri wo ta ba wasa wa Saanɔhɔsɔsu yaa Sitaani wa ta u gaama tujgbaŋka gie vuosisi mana wa. Die ba nagj wa a taanj tujgbaŋka gie me, wɔnuj ananj u malakasisi.

10 Womi die manj wɔnj lɔlɔkpenkpuj arizanna ma di balala di,
"Lele, ti Yɔmɔtien Nmuj gbatitaanuj,

ananj u hagiruj ananj u naari ananj u Vuonɔarikuj Masia wa yiko wa ken muj.

Dama ba vɔari Sitaani vuodieke die di galunnana ti numballi Nmuj nuŋŋa yuj ananj nmuntvasi a taanj muj.

11 Yiipolika zumbu ananj u wusie dieke ba muɔlɔna wia ba nyanŋi Sitaani,
ta ka chiili ba miivoli wia ta die yi siri

di ba kpi di yi kuj di ken ba ma.

12 Die wia, nuuj vuodiekemba mana di benne arizanna ma yallima sugɔfahuj.

Ama tujgbaŋka gie vuosi ananj vuodiekemba di benne muɔkpuuri ma wa wɔbianj bie ni ma, dama Sitaani ken suuj wa ni jigij,

ta suuli ananj sinyurikpenkpuj, dama u siba di u sanŋa ka bi dala."

13 Die waakpuɔaku di muŋŋina di ba vɔari wa muj

a taan tujgbaŋka gie me wo, ɔ piili a di hɔgɔ dieke di murina boadembike di ɔ yigi wo.

¹⁴ Ta Nɔmuj di nagi kpaligikpenkpɔɔj chobiti ale a yi hɔgɔ wa di yugi ga ta va waakpɔɔbiaku, a ga jigidieke ɔ wɔnsina yi wa hagiyeŋ me wo, mi ba nan di daansa wa a ga tugi bina ataa anan chibuj, ta gbari wa amɔ waakpɔɔbiaku kaan tugi wa.

¹⁵ Womi die waakpɔɔbiaku die di tɔri nyaakpɔɔj a nyuj ka nɔan ma siba mɔgɔj nyaan di bu dii hɔgɔ wa.

¹⁶ Ama ta tujgbaŋka di sunji hɔgɔ wa ta yuori a nyuu nyaan dieke di nyinna waakpɔɔbiaku nɔari ma wa.

¹⁷ Ta waakpɔɔbiaku sinyuruj di hagi anan hɔgɔ wa pam, ta ga di ɔ wagi anan hɔgɔ wa buuri dieke di tɔalina ta di Nɔmuj miraha ta pɔgɔli Masia wɔwɔnaha.

¹⁸ Ta die ga zie mɔgikpenkpɔɔku kwanɔan.

13

Yaa gamma haagin dɔmbiatɔ ale wo wia

¹ Ta man ye haagin dɔmbiatɔ di nyinna mɔgikpenkpɔɔj ma, ta yaa yɔla ban anan sikipigile ayɔpɔɔyɔ, ta naarasibubisi di bubɔ yɔlaha mana, ta saara diekemba di zɔanana Nɔmuj di maagi a diisi ka sikipigilehe me.

² Haaguj dɔmbian dieke n yene wo di su siba gbaanchuj ta yalli naayɔbiwagiti, ta ka nɔan di

su siba naachigin nɔan. Die waakpɔɔbiaku di yi haagin dɔmbiakɔ ka hagin anan ka naagbanuj anan ka yiko dieke di dala wa.

³ Ta haagin dɔmbiakɔ sikipigilehe kaan di su siba ba chiaka muj, ama ka kujagiri di kpi. Ta die di yi tujgbaŋka vuosi mana mamachi, die ba di haagin dɔmbiakɔ kɔan.

⁴ Die vuosi mana di jama waakpɔɔbiaku dama ɔ nagi wa ɔ yiko a yi haagin dɔmbiakɔ ta bi jama haagin dɔmbiakɔ gban ta bala di, "Mɔnɔ hagin sɔna siba haagin dɔmbiakɔ gie? Ta mɔnɔ baan biagi a wagi anan haagin dɔmbiakɔ gie?"

⁵ Ta Nɔmuj di yi haagin dɔmbiakɔ gie sien ɔ bala anan kalinbaani ta zɔa wɔnɔj Nɔmuj; ta ɔ bi yi ka yiko a ga tugi chɔti banɔsɔnɔsa anan ale.

⁶ Ta ka piili a bala a zɔa Nɔmuj anan ɔ saan anan jigidieke ɔ benne wo anan vuodiekemba mana di benne arizanna ma wa.

⁷ Ta bi yi ka sien di ka wagi anan wɔnɔj Nɔmuj vuosi ta nyannɔ ba, ta bi yi ka yiko di ka sɔma maarin mana anan buurin mana anan jabalɔkuj mana anan tujgbaŋka gie vuosi yiri yiri mana.

⁸ Vuodiekemba mana di benne tujgbaŋka gie me ta ba saara di ka maagi a yi mi-ivoli gbanɔku ma sanja dieke ba yene ka naan tujgbaŋka gie wo, banuj ba nan jan

haagun dombiakuv gie. Miivoli gban kuv gie yine Yii pol dieke die ba kuv na wa sutu.

⁹ Die wia, vuodieke di yalla tba wumma.

¹⁰ Vuodieke Nmuj di ziene di u nan yi yomv, u nan sen yi yomv. Ta vuodieke dian Nmuj di ziene di ba nan kuv wa anan takoobi, ba nan sen kuv wa anan takoobi. Die wia, Nmuj vuosi mv ba yalluma hania ta faast yalluma yada anan Nmuj.

Haagun dombian dieke di nyinna tngban ma wia

¹¹ Naa kuv an chaan man bi ye haagun dombian kaani di nyinna tngban a ken jwala, ta yaa yula ale siba Yii pol yula, ta bala wia ta u lalin di su siba waakruban.

¹² Ta die zie haagun bumbunan dombiakuv nunna, ta die nagi haagun bumbunan dombiakuv yiko dieke di dala wa, ta mugisi tngban ka gie vuosi mana di ba jama haagun bumbunan dombiakuv dieke die di yene dan na ta kujaguru di kpi wo.

¹³ Ta haagun dombiakuv dieke die di gutina bule wo die di tun mamachi tonkruma, ta vaa bolin di nyun nmunsikpen a suban tngban vuotamba mana nine me.

¹⁴ Nmuj die di yina wa haurun u tuma mamachi waha haagun bumbunan dombiakuv nunna wia, u gaama tngban ka vuosi ta die bal ba di ba mu buun

an ka summa siba haagun dombiakuv dieke di yene takoobi dan na ama ta ka kpie wo.

¹⁵ Ta Nmuj die di yi haagun dombiakuv dieke di gutina bule wo haurun u biagi voosi miivoli a yi buu dieke di sina siba bumbunan haaguru dombiakuv, ta buubu di biagi bala wia, ta kuv vuodiekemba mana di kana ka saagi jama ka wa.

¹⁶ Die ka mugisi vuon mana, vuodiekemba di yine wabiti anan vuokpuma, anan nyintitielin anan zoolintielin, anan vuodiekemba di benne ba dunu anan yonut, di ba tuo magulin ba nuudiigin me yaa die me.

¹⁷ Vuodieke nun mana die di wone magiliku gie, u kaan biagi daa jaan yaa a yaal jaan; magiliku die yiwo haagun dombiatu saan yaa busun dieke di zene u saari nan ma.

¹⁸ Sie fu yalluma yan ta ye summa haagun dombiakuv gie busun di yine u saari chan. Vuodieke nun di yalla sun yilime ta summa haagun dombiakuv gie busiku chan, dama busiku gie zie wo vuon saan nan ma. Busiku gie yiwo kobut-yuaba anan banut-yuaba anan ayuaba.

14

Yii polika anan u vuosi wia

¹ Naa kuv an chaan man bi ye Yii polika di zene

Zayoni kunkogiri me anaj vuosi tuse kobiga anaj tuse banisi-nusa anaj tuse anusa, ta ba maagi wonuj Yiipolika anaj u Chooj wa saara a diisi ba die me.

² Die man won loluj di nyinna arizanna ma a doma siba nyaakpui di palala, ta bi nata siba nunatuj. Ta bi doma siba goojingiro di naana niga u goojii ka kuma dene wo.

³ Die vuosi tuse kobiga anaj tuse banisi-nusa anaj tuse anusa wa die di zie naagbanke anaj nyinvugiti anusa wa anaj nyinkoraha nunja ta chia yilhaali dieke vuoj di kana kaaj biagi buri, ntaala banuj vuodiekemba di yene gbatitaanuj a nyuj tugbanke gie me wo.

⁴ Banuj ba yine dembi diekemba di mununa pogili ba gban ta ka yi hogokpana tuma anaj hoguba, banuj ba yiwo kasi. Banuj ba dina Yiipolika jigidieke mana u ganana, banuj ba yine vuodiekemba Nmuj di gbatina taaj a nyuj vuota suj ta yi bumbujan vuodiekemba wonuj Nmuj anaj Yiipolika di tuone.

⁵ Banuj ba ka chiba nmunchisi, ta bi wo ban.

Malakasi bataa wa wia

⁶ Womi die man bi ye malaka wonyi di hagina a bie nmunsikpen saasaa ta yaa wonuj dieke di wone kpatiku di u ga musli a yi vuodiekemba mana di bene tugbanke gie me,

anaj vuota yiri yiri mana anaj maarij mana anaj jabaliku mana anaj buurij mana.

⁷ Ta die bala anaj lolikpui di, "Ni chigima Nmuj ta biruma u saaj. Dama saaja tugiya muj di u dii tugbanke gie vuosi mana sariya. Ni jama wa, wonuj u naanna arizanna anaj tugbanke gie anaj mugokpuri anaj nyaati mana."

⁸ Die bumbujan malakaka di tanna a ga wa, die malaka dieke di gutina bule wo dian di ken nyuj nmunsikpen a bala di, "Babiloni, tigikpuka nanya muj, die u vaa wa vuota buurij mana di tuj diginti tuma, die wia Nmuj sunyuruj di hagi u ma."

⁹ Ta malaka dieke di gutina butaa wa ma die di bali anaj lolikpenkpui di, "Vuodiekemba di janna haaguj dombiaku anaj buubu dieke di yine ka niasuj wa ta tuo magilku ba die me yaa ba nuuj me wo,

¹⁰ Nmuj sunyuruj nan ken ba ma, u sunyuri dieke di sina siba daahagiri dieke ba sitine yi kpali ma, ta ba nan bi a dii wahala boli dieke di dinene siba maafa jiribi ma, Nmuj malakasi anaj Yiipolika nunja.

¹¹ Bolibu di junana ba wa nyusi nan di jwali gara nmunsikpen yaa gamma haahu. Vuodiekemba di janna haaguj dombiaku anaj buubu dieke di yine

ka niasuj ta yaa magih dieke di yine u saari nan di die wahala yuj ananj nmuntvasi."

12 Die wia, di vuna di Nmuj vuodiekemba di tune u nvari ta yi Yisa yada wa yalluma hania.

13 Womi man bi wuj loluj di nyinna arizanna ma a bala di, "Maagi naa; a nyuj jinne yaa gamma sugifaluj bie vuodiekemba di kpine ti Yomotien tuma wia." Ta Nmuj Halikasika di yinji bali di, "Wusie, ba nan ye voosuj a nyuj ba tonkpuma ma dama ba tumaha nyvari nan di di ba."

Yaa gamma tujgbanka gie gobij wia

14 Die man bi daansi a ye nujmayialuj, ta vuoj di su siba Vuota Bua a kali ka ma, ta bubu saluma naala sibubij, ta pogili gotige diikin u nuuj me.

15 Womi malaka kaanu di kenj nyuj Nmuj jiamuj juodieke di benne arizanna ma wa, a wa vuodieke di kala nujmaaku sikpeku ananj lolokpuij a bala di, "Nagi fu gotige a gobi dama sanja dieke di muna wa kenye muj, dama tujgbanka biye muj ananj gobij."

16 Die vuodieke di kala nujmaaku ma wa di nagu u gotige a gobi tujgbanka.

17 Ta man bi ye malaka kaanu di nyinna Nmuj jiamuj juodieke di benne arizanna ma wa a kenj nyuj, u gban u pogili gotige diikin.

18 Sanja mi man ye malaka dieke di yine bolibu jakuru di nyinna koriku jigij ta wa malaka dieke di yalla gotige diikiri ananj lolokpuij a bali wa di, "Nagi fu gotige a kpa tujgbanka gie nyujnyujka mana dama a nmuntiya muj."

19 Die wia, malakaka die di nagu u gotige a kpa tujgbanka nyujnyujkaha mana, a nagu a taan voru dieke ba nmuna nyujnyujkaha nyaabu a yie wo. Voruku gie yine Nmuj sunyuruj dagiti.

20 Die ba nmusu nyujnyujkaha nyaabu tika kuanvan, ta zuj di nyuj jigidieke ba nmunana nyujnyujkaha a pali die a ga tugri siba malisi kobusi-le, ta ka golij di nan tugri nan magisuj bunu.

15

Yaa gamma malakasi ananj kpatuj wahala yiri yiri wo wia

1 Die man bi ye machi dagikpenkpuma nmunsikpen. Die malakasi ayupoyi di pogili wahala yiri yiri ayupoyi, hanuj wahalaha mi yine Nmuj sunyuruj kpatuj.

2 Ta die bi ye jaanj di sina siba mugikpuij ta chaanj siba nyaasiga a laguj ananj bolij. Ta bi ye vuodiekemba di nyanjuna haaguj dombiaku ananj ka buu dieke di niasina ka wa, ananj busi dieke di yine u saari, ta ba zie mugikpuri di sina siba nyaasiga kuanvan,

a pɔgɪlɪ goojii diekemba
 N̄mɪj dɪ nagɪna a yɪ wa,
 3 ta chɪa yɪlɪ dieke
 N̄mɪj tɔntɔntɔ Mosisi an̄aŋ
 Ȳiipɔlɪka dɪ chɪana wa dɪ:

“Tɪ Yɔmɔtɪeŋ Nabidie N̄mɪj
 vuodieke dɪ yalla
 hagurɪŋ mana

fɔ tɔɔma yiwo
 tɔnkɔɔma ta bɪ yi
 mamachi

Yiwo buurɪŋ mana naakɔɔŋ
 ta fɔ sieti mana dɪ vɪna
 ta yi wusie.

4 Tɪ Yɔmɔtɪeŋ, mɪnɪa benne
 ta kaan̄ dɪ chɪga fɔ?
 Yaa ta kaan̄ bɪ kɔtɪ fɔ
 saan̄?

Dama fɔ nyɪna ma fɔ
 yine kasɪ.

Buurɪŋ mana nan keŋ a jɪaŋ
 fɔ
 dama vuon̄ mana ye fɔ
 tɔnvɪnaha mɪj.”

5 Naa kɔan̄ chaan̄ man̄ bɪ
 ye N̄mɪj jɪamɪj juodieke dɪ
 benne arizanna ma wa dɪ
 yuorine ta N̄mɪj vɪj dɪ bie
 ka ma.

6 Womi malakasi ayɔpɔyɪ
 diekemba dɪ pɔgɪlɪna wa-
 hala yiri yiri ayɔpɔyɪ wa dɪ
 keŋ nyɪj N̄mɪj jɪamɪj juoku
 me, ta yeegi nyɪnyeeekiɪyala
 diekemba dɪ wone dɪgɪntɪ, ta
 nagɪ salɪma kirisa a bɔbɪ ba
 nyɔa.

7 Womi nyinvugiti anɪsa
 wa kaan̄ dɪ nagɪ salɪma
 tɪmbala ayɔpɔyɪ a yɪ
 malakasi bayɔpɔyɪ wa; ta
 N̄mɪj vuodieke dɪ benne yaa
 gamma haahuu wo sɪnyɪurɪj
 dɪ suuli tɪmbalaha.

8 Ta N̄mɪj chaankpɛŋkɔɔŋ
 an̄aŋ ɔ hagurɪj dɪ yi nyusi
 dɪ suuli jɪamɪj juoku, ta

vuon̄ ka bɪagɪ juu mi a ga
 tɔgɪ san̄ja dieke wahala yiri
 yiri ayɔpɔyɪ dieke malakasi
 bayɔpɔyɪ dɪ pɔgɪlɪna wa dɪ
 kenne kpatɪ.

16

*Tɪmbala diekemba dɪ
 yalla N̄mɪj sɪnyɪurɪbɔ wɪa*

1 Die man̄ bɪ wɔŋ lɔlɪkɔɔŋ
 dɪ nyɪnna N̄mɪj jɪamɪj
 juoku me a bala a yɪa
 malakasi ayɔpɔyɪ wa dɪ,
 “Nɪ gamma a ga siti N̄mɪj
 sɪnyɪurɪ dieke dɪ benne
 tɪmbala ayɔpɔyɪ wa ma a
 taan̄ tɪŋgbaŋka ma.”

2 Die bɔmbɔŋan̄ malakaka
 dɪ ga a siti jadieke dɪ
 benne ɔ tɪmbalɪ ma wa
 a taan̄ tɪŋgbaŋka ma,
 ta kɔjagɪbɪatɪ dieke dɪ
 yɔagɪna pam die dɪ yigi
 vuodiekemba dɪ yalla
 haagɪj dɔmbɪakɔ magɪlɪkɔ,
 an̄aŋ vuodiekemba dɪ jɪanna
 buubu dieke dɪ yine ka
 nɪasɪkɔ.

3 Malaka dieke die dɪ
 gutɪna bule wo dɪan̄ dɪ ga siti
 jadieke dɪ benne ka tɪmbalɪ
 ma wa a yi nyaakɔɔbɔ ma
 nyaabɔ die dɪ bɪrɪj zɪj sɪba
 vuota kpiikɪj zɪj, ta nyɪn-
 vugiti mana die dɪ benne
 nyaakɔɔbɔ ma wa die dɪ
 kpi.

4 Malaka dieke dɪ gutɪna
 bɪtaa wa dɪ ga siti jadieke dɪ
 benne ka tɪmbalɪ ma wa a
 yi muga an̄aŋ bulusi nyaati
 ma, a nyaati mana die dɪ
 bɪrɪj zɪj.

5 Ta die man̄ wɔŋ malaka
 dieke dɪ yalla nyaati
 hagurɪbɔ dɪ bala dɪ,

“Tı Yömütien, sügıyalıntien,
fönüj vuodieke dı benne,
ta die beri wo fu
sarıyaka gie tögısiya
mıj,

6 dama ba kub wa fu vuosi
añanj fu naazbalıj wıa
fu nagı zıj yıa ba dı ba
nyuu.

Kanıj ka muna ba.”

7 Womi manj bı wıj lolıj dı
nyınna korıku me a bala dı,
“Tı Yömütien Nabıdie Nmjıj
vuodieke dı yalla
hagırıj mana,

fu sarıyaka gie yiwo wusie,
ta yi wudieke dı tögısiına.”

8 Malaka dieke dı gıtına
bunısa wa dıanj dı siti
jadieke dı benne v tımbalı
ma wa a diısi njmıj ma, a
yı ka hagırıj dı ka tuulıbu
jıma vuota sıba bolıj.

9 Die njmınnı tuulıbu dı
faası jıba ba sıba bolıj, ta ba
piılı a zıa Nmjıj vuodieke dı
yalla wahala yiri yiri he gie
hagırıbu saanj ama ta die zeti
dı ba tarıgı ta yı wa jılıma.

10 Malaka dieke dı gıtına
bunı wa dıanj dı siti jadieke
dı benne v tımbalı ma a
yı haagıj dömbıaku naag-
banjku ma, ta dömbıaku
naarı sıtı mana die dı sibi
lımm ta vuotamba die dı
njıba nyına yıagıbu wıa,

11 ta die bı zıa Nmjıj
vuodieke dı benne arızanna
ma wa, ba yıagıbu añanj
kujagaha wıa, ama ta die
zeti dı ba chıgı a nyıj ba
tontımbıatı ma.

12 Womi malaka dieke
dı gıtına buyıbaba wa
dıanj dı ga siti jadieke dı
benne v tımbalı ma wa a

taanj mógıkpııj dieke ba
wasınana Yufıretisi wo me,
bu nyaabu mana die dı hoası
a dıanj sienj amı naakpııj
diekemba dı bala ba nyıj
njmıj pıııj chaanj a keıj wo
nan bıagı atıanj.

13 Mi manj ye haalıbatı
ataa dı sına sıba buntıra, a
nyına waakpııbiaku añanj
haagıj dömbıaku, añanj
njmıncııbııı naazıba wa nıa
ma.

14 A yiwo haalıbatı
diekemba dı yinene ma-
machi tıuma ta nyıj gara
tıjgbanjka gie naara mana
jıgıj, ta lagıma ba dı ba
tuılı tımbı, tı Yömütien
Nabıdie Nmjıj, vuodieke
dı yalla hagırıbu mana wa
daakpenjkuıka daarı.

15 Ta Yısa Masia dı baarı
dı, “Mbaa njıanj, n kienj sıba
gaarı dı njıana kienj dene
wo. Ama sügıfıalıj bie
vuodiekemba dı gbarına ta
bıbı ba garıtı amı ba kaanj
chıj yarı anj vuosi ye ba
viıvi.”

16 Die haalıbatıtı dı lagıı
naalıba mana a yaa ba
ga jıgidieke Izara vuosi dı
wasınana Amagıdonı wa.

17 Womi die malaka
dieke dı gıtına buyıpıııı
dıanj dı siti jadieke dı
benne v tımbalı ma wa
a taanj bulıgıııj ma, ta
lolıkpenjkuııj die dı nyıj
naagbanıj dieke dı bene
Nmjıj jıamııj juodieke dı
benne arızanna ma wa a
bala dı, “Dı yı a kpatı mıj.”

18 Ta nıınyıgııııj dı
nyıgıısa ta nıınatııj dı nata
ta tíjgbanjka dı faası döma.

A nyuj sanja dieke Njmutj di naanna vuota, kanuj tujgbanj dɔŋkɔ mi ye ka dɔŋya.

¹⁹ Tujgbanjka dɔŋkɔ die di vaa tɔgikpuka di puo bɔtaa, ta chɔsɔ tɔgikpumaaha mana di bene tujgbanjka gie me wo. Ama Njmutj die ka daanj Babiloni tɔgikpuka wobiatɔ wɔa, ta vaa ka nyuu daanj dieke di yine ɔ sɔnyuruj daabɔ ta bie nyaanchibike me wo.

²⁰ Ta tujgbanj diekemba nyaatɔ di giline wo di bia ta tana mana dɔanj di bia.

²¹ Ta nutankpɔuj diekemba a kaanɔ dɔnsuj di baa nan di sɔ sɔba nuuj dɔnsuj die di nyuj njmɔsikpenj a kenj nan vuotanj ma, die ba zɔa Njmutj nutankpumaaha die di nanna ba ma wɔa, dama die wahalaka die faasɔ dala muj.

17

Hɔgɔ wa ananj haaguj dɔmbiakɔ wɔa

¹ Womi malakasi ayɔpɔyɔ wa die di pɔgɔlɔna tumbala ayɔpɔyɔ wa wɔnyɔ di nyuj arizanna ma a kenj balɔ muj di, “Kenj anj n dagɔ fɔ Njmutj di balla ɔ kenj datɔ hɔgɔ dieke di dɔwaginana dembisi tɔbuj dene. Wɔnɔuj ɔ yine tɔgikpɔuj dieke di gbigine mɔgɔ pam wa.

² Ta naalɔba di yi dɔgɔntɔ tɔsɔma ananj wa wa, ta tujgbanjka gie vuosisi mana di nyuu ɔ dɔgɔntɔ tɔsɔmaha di sɔna sɔba daabɔ a bugi.”

³ Die Njmutj Halikasika di hagɔ n ma ta malakaka di nagɔ muj a ga haagujyen me, mi die manj ye hɔgɔ di kalla haaguj dɔmbiakɔ ma ta saanj diekemba di zɔanana Njmutj saarɔ di maagɔ a diisi ka nyujgbanuj mana ma, ta ka yaa sɔkpigile ayɔpɔyɔ ananj yɔla banj.

⁴ Hɔgɔ wa die yeegi wo nyinyeeki njmɔna, ta yeegi salɔma nyinti ananj leeti yiri yiri, ta pɔgɔlɔ salɔma nyaanchibij ɔ nuuj me ka suuli ananj ɔ dɔgɔntɔ tɔsɔmaha ananj nyindiekemba di nyɔsɔgɔna Njmutj jigɔnj.

⁵ Ta ba maagɔ saanj dieke vuotuj di kana ka sɔba ka chɔanj a diisi ɔ diinj me di,

TIGIKPENKPUJ BABILONI,
HOGU DIEKEMBA DI YINENE
DAAKPANA TUSMA
ANANJ TUGBANJKA GIE
NYINDIEKEMBA DI
NYUSGUNANA
NJMUTJ JIGIN WO NUNJ.

⁶ Ta manj ye ta hɔgɔ wa nyu wo Njmutj vuodiekemba die di yine Yisa yada ta vuosi di kɔsɔ ba wa zɔnj a bugi.

Die n yene wo wo, die di yi muj mamachi pam.

⁷ Womi malakaka di pɔasɔ muj di “Bɔa wɔa di yi fɔ mamachi? N nan dagɔ fɔ hɔgɔ wa ananj haaguj dɔmbiakɔ ɔ jɔalɔna wa ta ka yaa sɔkpigile ayɔpɔyɔ ananj yɔla banj ka chɔanj di sɔna die.

⁸ Haaguj dɔmbiakɔ dieke fɔ yene wo die bie wo ka mɔsɔ ma ama lele ka kpiye muj. Ka nan hagɔ

a nyuj vorigoli dieke di wone kpatiku, ta nan ga jigidieke Nmutuj di balla u chusui ka wa. Ta di nan yi vuodiekemba mana Nmutuj di kana ka maagi ba saara a yi miivoli gbanju ma ta ye naan tujgbaŋka gie wo mamachi ba keŋ ye haagu dombiaku. Dama die ka bie wo ka musi ma ta keŋ kpi, ama ka nan yinŋi keŋ ka musi ma.

⁹ "Wuri gie yaala yan anan sibu. Sikpigile ayopoyi wa zie a yi wa kunkoge ayopoyi diekemba hogu wa di kalla a ma wa, ta bi zie a yi naaluj bayopoyi,

¹⁰ ta ba banu di kpi, ta vuodieke di gutina bayuaba wa yine naan lele, ta vuodieke di kpatina kuaka ye ka dii naari ama u nan keŋ dii, ta u naari kaan yuasi.

¹¹ Ta haagu dombiaku dieke die di benne ka musi ma ta keŋ kpi wo yiwo naan dieke di gutina bunuj ta yi naaluj bayopoyi wa wonyi ta u dian nan keŋ a ga jigidieke ba bala ba chusui wa jigin.

¹² "Yula ban dieke fu yene wo zie a yi wa naaluj ban ama ba ye ka dii naari, ama banuj anan haagu dombiaku nan keŋ laguj a dii naari a yuasi sanja bita.

¹³ Naaluj ban wa gie nan keŋ yi nuabalumuj, ta nagi ba haguibu anan ba yikoke mana a yi haagu dombiaku.

¹⁴ Ba nan keŋ wagi anan Yipolika, ama Yipolika anan u didusiri diekemba

Nmutuj di wana ta vuari ba ta ba yi wo yada wa nan nyanŋi ba. Dama wunuj u yine Yomutielin dian Yomutien ta yi naaluj dian Naan."

¹⁵ Ta malakaka di bi a bali a yi mui di, "Nyaatiti fu yene wo ta hogu dieke di tunnana daakpana tumaha di kali a ma wa yiwo buurin anan maaruj anan vuota yiri yiri anan nyunbalika mana mana vuosi.

¹⁶ Yula ban dieke fu yene wo anan haagu dombiaku nan di haa hogu wa. Ta gbatu u nyinti mana ta vaa wa yori. Ba nan nobu u nyunbanuj noŋ ta juu wa anan bolin.

¹⁷ Dama Nmutuj vana ba yaala a yie wudieke wunuj u yaalala ta yi nuabalumuj ta nagi ba yiko a yi haagu dombiaku di ka pogili vuosi a ga tugi sanja dieke wunuj Nmutuj wubalika di baan keŋ yi wusie.

¹⁸ "Hogu dieke fu yene wo yine tigrui dieke ka naan di pogiluna tujgbaŋka gie naaluj mana wa."

18

Babiloni tin chusuij wia

¹ Die n yene hogu wa di kala haagu dombiaku ma wa kuaj chaan, die man bi ye malaka wonyi di nyinna arizanna a keŋ suna. Ta die yaa yiko pam, ta u chaanuj di faasi chaan tujgbaŋka luŋa luŋa mana.

2 Ta die nati ananj lolikpuj di,
 “Babiloni tugikpuka nan chusti mun.
 Vuonj bi wo ka ma,
 ta lele jumbiati ananj
 haalibiati wana bie ka
 ma
 ananj nembibiati yiri yiri
 mana wana bie ka ma.
 3 Dama tujgbanjka gie vuosi
 mana nyu wo
 u lolibiati tusmaha di sina
 siba daahagribu a
 bugi.
 Ta tujgbanjka gie naaliba
 mana di yi diginti
 tusma ananj wa
 ta nyugidiilibe mana di yese
 ba ligire
 a nyinna u lolibiati ma.”
 4 Womi manj wonj Nmuj di
 balala a nyinna arizanna ma
 di,
 “N vuosi, ni kenj nyuj Ba-
 biloni tika ma
 amu ni kaanj guti juu u
 wubiatu ma,
 ta guti ye u tibidatiku.
 5 Dama u wubiatu faasi dala
 muj a dua a ga tugri
 nmunsikpenj,
 ta n ka daanj u wubiatiti.
 6 Ni yinjji yi wo wudiekemba
 gbanj gbanj die u yine
 vuosi batanj wa,
 ta yinjji yi wo
 wudiekemba die u
 yine wo jigij bule.
 Ta vaa u nyaanjchibike su-
 uli ananj daanj dieke
 di hagarina a tianj u
 daabu
 u naguna a yi vuosi di
 nyu wo jigij bule.
 7 Ta vaa u dii wahala ananj
 zooluj pam,

siba die u benne u
 dujnj ta kota u gbanj
 dene wo
 Dama u naanj bala a yia u
 gbanj di:
 ‘Manuj hogunaanj kala naa!
 N ka yiwo kpihogu
 die wia n kaanj daansi ye
 sugichusti!’
 8 Naa wia wahala nan kenj
 kenj u ma bunyi
 ta yuagiti ananj
 sugichusti ananj konj
 nan haari wa,
 ta bolij dianj nan dii wo,
 dama ti Yomotienj Nabi-
 die Nmuj vuodieke di
 bala u dii wo u
 sariyaka yiwo hagaritienj.”
 9 Tujgbanjka gie naanj
 diekemba di duagina ananj
 wa ta die u nansibu ananj
 wa wa di kenj ye u bolibu
 diile nyusi di nyina wa, ba
 nan faasi kuma u wia.
 10 Ba nan di zie saasaa,
 dama ba chiga njmaamuj di
 ba nan guti dii u wahala ka.
 Ba nan di bala di,
 “Wubianj, wubianj, Babiloni
 tugikpuj,
 Nmuj chusti fu bunyi.”
 11 Tujgbanjka gie nyugidi-
 ilibe gbanj nan di kuma ta
 die zooluj u wia, dama vuonj
 wori a baanj daa ba nyintiti
 bibra,
 12 vuonj kaanj bi a daa
 ba nyindiekemba ba naguna
 saluma ananj ligiriyala a
 wonsu wa ananj ba leetiti
 ananj ba gariyala ha ananj
 garu diekemba di faasuna
 yaa ligirehe ananj ba garu
 diekemba di faasuna nyigisa
 ananj garunminaha ananj
 ba tu diekemba daatu di

faasuna vuna anan ba nyindiekemba ba naguna yobun nyuna a wonsi anan ba nyindiekemba ba naguna tun daa diekemba di faasuna yaa ligire a wonsa anan kusumuna anan ba kusu anan ba tan vunaha,

13 anan ba kakaduro sinamoni tusisi anan ba tulaarisisi anan ba tulaari diekemba di yine miri anan frankensisi wo, anan daan anan kpaan anan zon anan zaaha anan ba niigehe anan yiisehe anan ba duune anan duun diekemba di datinana torikusi anan yonis anan vuota misi gban.

14 Nyugidiilibe nan bal di, "Nyuvuna diekemba mana fu yaalunana wa baya mun, ta fu nyinti anan fu vunun mana di ga ta va fu, ta kaan bi yehe bibra."

15 Ta banun nyugidiilibe mi di yine ligire a nyun kanun tika ma wa nan di zie saasaa, dama ba chiga nmaamun di ba nan guti dii v wahalaka. Ba nan di kuma ta die zoolun,

16 ta bala di,
"Wubian, wubian haari tigiorka.

Die v naan yeegi wo nyinyeekiatala anan nyinyeeki diekemba di faasuna yaa ligire anan nyinyeekinmuna ta yeegi saluma nyinti anan nyindiekemba ba naguna tanvuna a wonsi anan leeti.

17 Ta bunyi nyinti gie mana di bia."

Die haarkpenorku nyunkoraha anan vuodiekemba mana di bene ka suku anan haardontiba anan vuodiekemba di dinene nyun mugorku ma wa die di zie saasaa,

18 ta faasi nata v wia die ba yine bolibu di dinene tika ta nyusi di haga wa. Ta bal di, "Tigorkun ye wori a yaa hagonun siba tika gie."

19 Ta die yora tant a yie ba sikipigile me an ka dagu di ba sun chusuya mun ta kuma ta die zoolun ta bala di,
"Wubian, wubian

haari tigiorka, v yine tigiorkun dieke vuodiekemba di yalla haarkpuma ta doma mugorku ma a daa ta yalla wa di ye ligire.

Ta bunyi nyinti gie mana di bia."

20 Nunun vuodiekemba di bene arizanna ma, nu yalluma sugifalun, dama Nmun chusi wa Babiloni tika. Ta nunun Nmun vuosi anan Nmun naazbalun anan Masia tuntuntiba, nu yalluma sugifalun, dama Nmun chusi wa Babiloni tika yaa gamma wudiekemba v yine nu wo wia.

21 Womi die malaka hagonun die di kotu tanpenkun ka mu siba nukpenkun a nagi a taan mugorku ma ta baari di,
"Naa Nmun di nan nagi Babiloni tigiorka a taan an ka chusi,

ta vuonj kaanj bi ye ke bɪbra.

²² Ta vuonj kaanj bi wɔnj
ta goojinɔgɔrɔnj ananj
yilichiarɔnj chia yɪla
fɔ tɪka sɔnj bɪbra,

ta vuonj kaanj bi wɔnj
wɔwɔrɔnj ananj kantanj
wɔrɔnj ta ba chia yɪla
fɔ tɪka sɔnj bɪbra.

Ta fɔ tuntuntɪba mana nan
bɪa,

ta vuonj kaanj bi wɔnj nɪaha
dɔmɔnj bɪbra.

²³ Ta popoli kaanj bi chaanj fɔ
ma,

ta hɔgɔ faarɔnj ananj dembinj
yallɔnj kaanj bi bie mi
bɪbra.

Fɔ nyugidiilibe die faasɪna
yaa ligire ananj
hagɔrɔnj tɪngbanjka gie
mana ma,

ta fɔ tɪka vuosi die dɪ
yallɪ tɪnj a gaama
tɪngbanjka gie vuosi
mana.

²⁴ Njɔmɔnj datɪ wa Babiloni tɪnj
tɪbɔnj

dama ka kɔɔ wa Njɔmɔnj
naazɔbalɔnj

ananj ɔ vuosi ananj
vuodiekemba mana
vuosi dɪ kɔnana

tɪngbanjka gie mana mana
wɪa."

19

*Arizanna ma vuosi
sɔgɪfɪalɔnj yaa gamma Ba-
biloni tɪnj chɔɔsɔnj wɪa*

¹ Naa kɔvanj chaanj manj
wɔnj dɔmɔnj arizanna ma
sɪba kpɪkpaanj dɪ lagɪsɪna a
bala dɪ,

"Haleluya,"

gbatɪtaanɔnj ananj bɔrɔnj ananj
hagɔrɔnj yiwo

wɔnɔnj Njɔmɔnj sɔtɪ.

² Dama ɔ sariya diile yiwo
wusie ta mɔ.

U chɔɔsɪ wa hɔgɔ dieke
dɪ yinene daakpana
tɔɔmaha,

ɔ vana tɪngbanjka gie vuosi
dɪ yie bɪanj ananj ba
yinene dɪgɪntɪ tɔɔma
ananj wa wa wɪa.

Njɔmɔnj datɪ wa ɔ tɪbɔnj,
dama ɔ kɔɔ wa wɔnɔnj Njɔmɔnj
tɔntɔntɔnj."

³ Ta kpɪkpaaku dɪ bi nata
a bala dɪ,

"Haleluya,

dama boli dieke dɪ dinene
tɪka nyusi nan jɔvalɪ
gara

njɔmɔnsikpenj yaa gamma
haahuu."

⁴ Die nyɔnkɔra banɔsɪ-le
ananj banɔsa wa ananj ny-
invugiti anɔsa wa die dɪ
nan Njɔmɔnj vuodieke dɪ kalla
naagbanjku ma wa nɔnjɔa ta
jɔanj wa, ta baari dɪ,

"Wusie, Haleluya."

*Yiipɔlika hɔgɔ banwɔla
dɔɔga wɪa*

⁵ Womi die lɔlɔnj die dɪ
nyɔnj naagbanjku ma a bala
dɪ,

"Nɪ vaa tɪ bɪrɪ tɪ Njɔmɔnnɪ,

nɔnɔnj vuodiekemba dɪ
jɪanna wa ananj vuonj
mana,

ananj nɔnɔnj vuodiekemba dɪ
yine vuokpɔuma ananj
wabɪtɪ ta jɪama wa
wa."

⁶ Ta manj bi wɔnj dɔmɔnj
sɪba kpɪkpaanj dɪ lagɪsɪna a

* 19:1 19.1 Haleluya chɪanj yiwo: "Nɪ bɪrɔma Njɔmɔnj."

nata, ta die dɔŋkɔ dɪ sɪ sɪba
nyaakpɔɔ dɪ palala ta bɪ
dɔma sɪba nɪnatɪkpenkɔɔ
a bala dɪ,

“Haleluya,

dama tɪ Yɔmɔtien Hagɪritien
Nabidie Nɪmɪj yiwo
Naan.

7 Nɪ vaa tɪ yallɪma
sɔgɪfɪalɪj,

ta yɪma wa jɪlɪma.

Dama sanja tɔgɪya mɪj
dɪ Yiipɔlɪka faari ɔ
hɔgɔ,

ta ɔ hɔgɔ wa dɪ yi siri a
gbarɪ.

8 Nɪmɪj yɪ wa hɔgɔ wa
garɪyalɪvɪj dieke dɪ
nyɪgɪsɪnana dɪ ɔ yeegi.”

(Garɪyalɪkɔ zie a yɪ wa
wɔvɪj diekemba Nɪmɪj vu-
osi dɪ yinene.)

9 Womi malaka die dɪ balɪ
a yɪ mɪj dɪ, “Maagi naa:
‘Sɔgɪfɪalɪj bie vuodiekemba
ba wana dɪ ba ken a gɔtɪ
dii Yiipɔlɪka hɔgɔhaalɔ wa
banwɔla nyindiikehe.’ ” Die
malakaka die dɪ bɪ balɪ a
gɔtɪ dɪ, “Wɪaha gie yiwo
Nɪmɪj wɪa, ta yi wusie.”

10 Womi man nan tɪngban
ɔ nɪŋja dɪ n jɪan wa,
ama die ɔ balɪ a yɪ mɪj
dɪ, “Da yime die, dama n
gban n yiwo fɔnɪj anan fɔ
nɪmballɪ diekemba dɪ yalla
Masia wɔvɪnaha tɔntɔntɪ
chanchaalɪj. Banɪj ba yine
vuodiekemba dɪ dɪna wusie
dieke Yisa dɪ yuorine a dagɪ
wa. Die wɪa Nɪmɪj yine
vuodieke fɔ baan jɪan.”

Vuodieke nɪj mana dɪ bal-
ala yaa gamma Yisa ma, yie
die anan Halɪkasɪka hagɪrɪj.

Duunyɪalɪj jɔjbalɪtɔ wɪa

11 Naa kvan chaan man ye
arizanna dɪ yuorine, ta man
ye duunyɪalɪj dɪ zene me,
ta ka jɔjbalɪtɔ saan dɪ dɪ,
Vuovɪvɔ anan Wusie. Ta
die sariya anan wusie a bɪ
waga tɔntɪ anan wusie.

12 Die ɔ nine dɪ die sɪba
bolɪnyaan, ta bubɪ naara
sibubisi pam ɔ sikpen me, ta
ba maagi saan kaanɪ a diisi
ɔ ma, ama ta vuon dɪ ka sɪba
ka chɪan, sie ɔ nyɪna ma.

13 Ta jayeekiwan dieke ɔ
yeegine wo die dɪ nɪmɪtɪ
anan zɪj, ta ɔ saan dɪ yi,
“Nɪmɪj Nɔawɪj.”

14 Ta arizanna ma tɔŋ
wagɪrɪba dɪ dɪ ɔ kvan,
ta jɔbalɪ duunyɪala ta yeegi
nyɪnyeekiɪala diekemba dɪ
wone dɪgɪntɪ.

15 Die takoobi dieke dɪ
faasɪna die dɪ chabɪ ɔ nɔan
ma, kanɪj ɔ nan nagɪ a
wagɪ a nyanɪ buurɪj mana,
ta pɔgɪlɪ ba anan hagɪrɪj,
ta nɪmɔ ba jigidieke ba
nɪmɔna nyɪŋnyɪjka nyaabɔ,
kanɪj ka yine Nabidie Nɪmɪj
vuodieke dɪ yalla hagɪrɪj
mana mana sɪnyɪvɪj.

16 Ta ba maagi saan kaanɪ
a diisi ɔ garɪkɔ jigidieke dɪ
ligine ɔ naadiigin kɔlɪka
ma dɪ,

NAALɪJ DɪAN NAAN,
YɔMɔTIELɪN DɪAN YɔMɔTIEN .

17 Womi man ye malaka
dɪ zene nɪmɪj ma, ta nata
wasa nembisisi dɪ hagɪna
a bie nɪmɪsikpeku dɪ, “Nɪ
ken a lagɪsɪ tan Nɪmɪj dɔɔga
kpenkɔɔka ma,

18 amv nu nan njobi naaluj anajan sojasi nyujkura anajan sojasi anajan duune anajan sojasi di jwalina ha anajan vuotanj mana, vuodiekemba di yine yonjisi anajan vuodiekemba di sina ba gban anajan vuokpuma anajan wabiti mana nyujgbanuj.”

19 Womi man ye haaguj dombiakv anajan tujgbanjka gie naaliba anajan ba sojasi di lagisina di ba wagi anajan vuodieke di jwalina duunbu anajan v sojasisi.

20 Ama Masia die di yigi haaguj dombiakv anajan nmunchibisi naazvaliba diekemba di zene v nan ma a yi mamachi dagititi. U nagi wa dagiti gie a gaan vuodiekemba di tuone haaguj dombiakv magilku ta jan buu dieke di nasina ka wa. Masia die di nagi ba bale wo a taan boli dieke di dinene anajan maafa jiribi wo me.

21 Vuodieke die di kala duunbu me wo die di nagi takoobi dieke di chabina v nvari ma wa a kuv ba sojasisi mana, die nembisisi mana die di dii ba nyujgbanuj a ken chagi.

20

Ba bobina Sitaani bina tusinj dene

1 Naa kuvan chaan man bi ye malaka wonyi di nyinna arizanna a ken surna, ta pogi vrigoli dieke di wone kpatiku saafibuj anajan choruj kpenkpuma v nuun me.

2 Ta nyanji waakpubiaku, v yine Saan chvsvsv wa yaa Sitaani wa ta die bobu wa anajan choruma,

3 ta nagi wa a taan yi vrigoliku me bina tusinj, ta kpari ka anajan saafika ta kpaasi ka maru, amv v kaan bi gaan tujgbanjka gie vuosi bibra a ga tugi bina tusiri. Bina tusiri gie kuvan chaan, v nan forisi wo a taan sanja bita.

4 Ta die bi ye naagbanji arizanna ma, ta Nmuj di yi vuodiekemba di kalla a ma wa yiko di ba dii saruya. Ta bi ye vuodiekemba die di muslinana wusie dieke Yisa Masia die di yurine a dagi wa anajan Nmuj waha ta ba gobi ba sikipigilehe wo haaliti. Banuj die ba ka jan haaguj dombiakv yaa ka buubu dieke di nasina ka, yaa ta tuo ka magilku ba die me yaa ba nuusi me. Ta Nmuj di vaa ba yinji ken ba misi ma ta yi ba sien di ba laguj dii naan anajan Masia bina tusinj.

5 Bumbujan kuj haguj wone naa. Vuotalikaha mana die di kpine wo die ka hagi kuj me a ga tugi sanja dieke bina tusiri di tuginu.

6 Sufialuj anajan alibarika bie vuodiekemba di gutina bumbujan kuj hagiku ma wa. Kuj dieke di gutina bule wo kaan ken ba ma, ta ba nan yi Nmuj anajan Masia kikaabituj ta nan laguj a dii naan anajan Yisa bina tusinj.

Bolin di chvsvina Sitaani dene

⁷ Bina tusiri gie kvan chaan, ba nan vvarı Sitaani a nyun vorigoliku me a taan

⁸ ta v nan ken nyun a gaan buuri diekemba mana di bene tngbanjka gie me. Ba wasa banun vuosi mi di Gogi anan Magogi. Sitaani nan lagıstı ba mana jigidieke ba balla ba tuoli tombu. Ba nan faası dala ta wo busun.

⁹ Ta nyun ga tngbanjka gie jigın mana a gilın tıgidieke Nmın di chone ta v vuosi di bie ka ma wa. Ama Nmın die di vaa bolın die di nyun arızanna ma a ken dii ba mana.

¹⁰ Womi die ba nagı Sitaani vuodieke di gaana vuosi gie wo a taan yi boli dieke di dinene anan maafa jiribike me, jigidieke haagun dombıaku anan nmınchıbıstı naazvalıba di wone beri wo. Mi ba nan di die wahala yun anan nmıntvası yaa gamma haahuu.

Kpatın sarıya diile wıa

¹¹ Womi die man bı ye Nmın di kalla naagbanun kpenkpun dieke di faasına yıantı ma. Die v kenne a nyun wa, tngbanjka gie anan nmınsikpen die di bıa ta vuon di ka bı yehe bıbra.

¹² Ta die ye vuodiekemba die di kpine, vuokpuma anan wabıtı ta ba zie naagbanjku nınja. Ta vuon di yuori gbanıtı ta bı yuori gbanun kaanı ba maagına vuodiekemba di yalla miivoli haalıku saara a yi. Ta Nmın di dii vuodiekemba di

kpine wo sarıya yaa gamma wudieke ba yine ta ba maagı yi gbanıtı ma wa.

¹³ Ta mngıkpuma di vvarı vuodiekemba di kpine a ma wa, ta kun anan kpiile tigin dıan di vvarı vuodiekemba di kpine ta bie a ma wa. Ta Nmın di dii ba wonyı mana sarıya yaa gamma wudieke ba yine.

¹⁴ Ta die nagı kun anan kpiile tigin a taan yi vorkpenkpun dieke di suuline anan bolıbu me. Kun dieke di gutına bule wo yine vorkpuku anan bolıbu.

¹⁵ Vuodieke nun mana saan die di kana ka maagı yi miivoli gbanjku ma, die ba nagı wa mın a taan yi vorkpuku anan bolıbu me.

21

Nmınsikpen haalın anan tngbanj haalın

¹ Womi die man ye nmınsikpen haalın anan tngbanj haalın, ta bumbunan nmınsikpeku anan bumbunan tngbanjka die di bıa, ta mngıkpuma ha dıan di nyıgı.

² Ta man ye Nmın tın dieke di yine Jerusalemi haalıku di nyınna Nmın jigın arızanna ma a ken sısna a yi siri a gbarı sıba hogu di nıana mınjı bobı a gbara di v tuoli v chırv wa.

³ Ta die wın lılkpenkpun di balala nyınna naagbanjku ma di, "Lele, Nmın tigin wa bie wo vuota jigın, ta wınun Nmın nan di beri anan ba,

ta ba yi v vuosi. Ta v gban gban v nan di beri anan ba ta yi ba Nmuj.

4 U nan chiti ba nintaanti mana, ta kuj yaa sugichusuj yaa kpan, yaa yuaguj kaan di beri bibra, dama wukura mana nan tian ga."

5 Womi vuodieke die di kalla naagbant ma wa di baari di, "Lele, n yi wo nyinti mana nyinahaala." Ta die bi bal a yi muj di, "Maagu waha gie dama waha gie yiwo wusie ta vuon nan biagi a tuohe a dii."

6 Ta v bi bal muj di, "Ka won yi muj. Manuj n yine Alifa anan Omega wa; ka chian yiwo, piilin anan kpatuj. Vuodiekemba nyanyuule di yalla ba wa, n nan yi ba miivoli nyaan di bulinene a nyina buluj me an ba nyu yori.

7 Ta vuodieke nuj mana di nyanhina nyanhiku gie, nan ye nyinti gie mana a nyuj n jigijn, ta n nan yi v Nmuj, ta v dian v yi n bva.

8 Ama nmaantielibe, anan vuodiekemba di wone yada wa, anan vuodiekemba di yinene bian, anan vuokosuj, anan vuodiekemba di yinene digunt tuma, anan vuodiekemba di bugnana, anan vuodiekemba di jannana bugile, anan nmunchutielibe mana, ba jigiberisikin yiwo vorigoli dieke di dinene bolin anan maafa jiribi wo me, ka yine

kuj dieke di gutna bule wo."

Jerusalemi haaliku wia

9 Die malakasi ayuoyu diekemba die di pogilina tumbala ayuoyu ta a suuli anan kpatuj wahalaha wonyu die di ken n jigijn a bal muj di, "Ken giena an n dagu fu hoguhaalu wa, wonyu v yine Yipolika hogu wa."

10 Womi die Nmuj Halikasika die di hagu n ma, malakaka die di nagi muj a ga juali a zien tan dieke di faasuna a buruj sikpen bin me, a dagu muj Nmuj tuj Jerusalemi di nyinna arizanna ma Nmuj jigijn a ken souna wa.

11 Ta die nyigisa anan Nmuj chuulikpenkruj, ta bi nyigisa siba tanbisi diekemba di faasuna a yaa ligire ba wasa ha jasipa wa, ta bi nyigisa siba nyaasiga.

12 Ta tika di yaa gaanjkrujan a gilij ke, ta ka yaa sanba ban anan ale ta malakasi ban anan bale di gbari sanvaha kaani mana. Ta Izara buurin ban anan bale wo saara di maagu a diisi sanvaha kaani mana ma.

13 Die sanva ataa die di bie nmuj posuj chaan, ta a ataa di bie nuudiigin chaan, ta ataa di bie nmuj nanuj chaan ta ataa dian di bie nuugal chaan.

14 Tika nyabiluj zie wo tana ban anan ale me, ta Yipolika tuntuntaba ban anan bale wo wonyu mana

saan die di maagu a diisi a kaanu mana ma.

¹⁵ Malaka dieke die di balala wia ananj minj wa die di pogulu daa dieke ba naguna a magisa nyinti ta ba nagu saluma a wonsi ka, di u magisi tika ananj ka sanvaha ananj ka gaamaha.

¹⁶ Tika luga anusa wa mana die mowa tanj, malakaka die di magisi ka a ye ta ka wagirinj die yiwo malisi tusinj ananj kobisnu. Ka teelinj ananj ka jwalinj gbanj di mu die gbanj gbanj.

¹⁷ Ta u bi magisi tika gaani jwalinj, ka dianj ka yi nanj magisunj kobisi-le ananj banj ananj ayvaba. Die u magisiya minj siba vuotanj di naana magisa nyinti dene wo.

¹⁸ Die ba nagu wa tanj diekemba ba wasinana Jasipa a mu tika gaani, ta nagu saluma a mu tika ananj ka nyinti mana ta ka nyigisa siba nyaasiga.

¹⁹ Die ba nagu tanj vuj diekemba di faasina a yaa ligire yiri yiri a dvanj gaamaha nyabulinj. Bumbunanj tanj die yiwo jasipa, ta tanj dieke di gutina bule wo di yi saafari, ta tanj dieke di gutina butaa wa ma die yiwo agati, ta tanj dieke di gutina bunusa wa die yiwo emalerali,

²⁰ ta tanj dieke di gutina bunu wa ma die yiwo onikisi, ta tanj dieke die di gutina buyvaba wa die yiwo kaneliani, ta tanj dieke die di gutina buyuoyi wa die

yiwo kirisollati, ta buniinj wo di yi berili, ta boway wa di yi topasi, ta banka ma wa di yi kirisopasi, ta jadieke die di gutina banj ananj kaanu wa di yi jasinti, ta banj ananj ale wo di yi ametisi.

²¹ Ta ka sanva banj ananj ale wo die yiwo tanj dieke ba wasinana peeli wo, ta ba nagu ka tanj baluminj a wonsi sanvanj mana. Ta nagu saluma a wonsi tika siekpuku ta ka nyigisa siba nyaasiga.

²² Die n ka ye Nmunj jamanj juonj tika ma, dama ti Yomotienj Nabidie Nmunj vuodieke di yalla hagurubu mana ananj YiiPOLIKA, banuj ba benne mi ta vuosisi di jtama ba.

²³ Ta tika die ka bi yaala chaanuj a nyina nmunj yaa chuuku jiginj, dama Nmunj chuulikpenkpuku die chaana yia ka minj ta YiiPOLIKA dianj di yi ka popoli.

²⁴ Ta tungbanjka gie vuosi mana nan di bie chaanku ma, ta tungbanjka gie naakpumaha nan yaa ba nyinti a kenj ka ma.

²⁵ Tika sanvaha mana nan yuori zie daanj mana ta kaanj wanj ligi, dama yunj kaanj di bie mi.

²⁶ Ta tungbanjka gie buuring mana nan yaa nyinjvuna ananj ba nyinti mana a kenj tika ma.

²⁷ Ama jadieke di kana ka yi kasi yaa vuodiekemba di yinene viivi tsuma yaa a chiba nmunchibisi kaanj juu tika ma, sie vuodiekemba

ba maaguna ba saara a yi Yiipolika miivoli gbanju ma wa nyuna ma baan juu ka ma.

22

¹ Malakaka die di dagi muj muguj dieke di yalla miivoli nyaabu, ka nyuna Nmuj ananj Yiipolika naagbanju ma ta nyigisa siba nyaasiga,

² a palu sugu gara tika siekpuku ma. Ta tu dieke ba wasunana miivoli tuka di zie muguri lgaha ale wo mana, ta tuka di nyuna nyinyinika chuuj mana binj ma, ta ka vaatu di yi gbaamuj a yi buurin mana.

³ Jadieke Nmuj di kana kaatu a yi kaanj di bie tika ma, dama Nabidie Nmuj ananj Yiipolika naagbanju nan di bie tika ma ta u tontontuj nan di jama wa.

⁴ Ba nan ye u nine chaan ta u saanj nan di bie ba die me.

⁵ Yuj kaanj bi beri bibra ta ba kaanj bi yaala popolisi yaa nmuj chaanuj, dama ti Yomutien Nabidie Nmuj nan yi ba chaanuj. Ta ba nan yi naaluj ta bemme yaa gamma haahuu.

Yisa kenij wia

⁶ Womi malakaka die di bi balu di, "Waha gie yiwo wusie, ta vuonj di nan biagi a tuohe dii. Ta ti Yomutien Nabidie Nmuj vuodieke di naguna u Halikasika a yia u naazbaluj wa, wonuj u tunna u malaka di u kenj dagi u tontuntiba wudieke di bala ka yi leleke gie."

⁷ Ta Yisa di baaru di, "Nu womma, n kienj muj lele wo gie. Ta sugifaluj bie vuodiekemba di tuone Nmuj naazbaliba wudiekemba di maaguna a yi gbanju gie me wo a dii."

⁸ Manuj Joon wonya muj ta ye waha gie mana. Ta die n wonna ta yehe a kpatu wa die manj sugu gbirigi malaka dieke di daguna muj waha gie wo nujja di n jianj wa.

⁹ Ama die u balu muj di, "Da kenj yi die, n gbanj n yiwo tontontu siba funuj ananj funumballi Nmuj naazbaliba ananj vuodiekemba mana di saaguna a yi wudiekemba di benne gbanju gie me wo, jama Nmuj."

¹⁰ Ta bi balu muj di, "Da kenj nagu Nmuj naazbaliba waha di benne gbanju gie me a loburu dama sanja gbigiye muj di waha gie mana yi.

¹¹ Vuodieke nuj mana di yinene bianj mu u yime bianj a gamma, ta vuodieke nuj gbanj di yine diguntu tusma u yime die a gamma, ta vuodieke nuj di yinene vuruuj, u yime die a gamma, ta vuodieke nuj dianj di yalla sugifaluj, u yalluma die yaa gamma."

¹² Ta Yisa di baaru di, "Nu womma, n kienj muj lele, ta pogulu vuonj mana tusma nyaru di n yi wa.

¹³ Manuj n yine Alifa ananj Omega, piilij ananj kpatuj."

¹⁴ Sugifaluj bie vuodiekemba di sugirine ba garitu a nyuj, ba yaa sienj di ba dii

nyuḡnyuḡka miivoli tuka ma, ta daagi tuka sanvaha ma a juu tuka ma.

15 Ama vuobiati anaj vuodiekemba di yine bubugirin ta gaama vuosi, anaj vuodiekemba di tonnana diginti tuma, anaj vuodiekemba di yine vuokuru, anaj vuodiekemba di kaabinana bugile, anaj vuodiekemba di yine nmunchutieliḡ ta gaama vuosisi wo, vuosi gie mana nan di bie tuka yen me.

16 “Manuj Yisa tonna n malaka di v ken bal waha gie a yi n diduruiba. Manuj Yisa wa gie yine Naan Davidi haaguj ta bi yi siba sukuleeliḡ nmaariḡ dieke di chaannana.”

17 Ta Nmuj Halikasika anaj Yipolika hogu wa di bal di, “Kenj.”

Ta vuodieke diaḡ di wonna naa diaḡ di bal di, “Kenj.”

Ta vuodiekemba mana nyanyuule di yalli ba, ba kenj

tuo miivoli nyadieke di yine piini wo yoru.

Kpatin

18 Manuj Joon n kpaama nu vuodiekemba di wonnana naazwaliba wudiekemba di maagina a yi gbanju gie me wo anaj nuḡmuna. Du yi vuon di nagi wuj a guti a ma, Nmuj nan nagi waha yiri yiri diekemba di maagina a yi gbanju gie me wo a guti v tividatuj ma.

19 Ta du yi vuon diaḡ di vuaru wuj a nyuḡ Nmuj naazwaliba wudiekemba di maagina a yi gbanju gie me wo, Nmuj nan vuaru a nyuḡ di tien jigin alibarika dieke ba maagina a yi gbanju gie me wo, v nan vuaru a nyuḡ v jigin miivoli tuka nyuḡnyuḡka di yine v tvaḡ anaj v jigin Nmuj tuka ma.

20 Vuodieke di bala naa baaru di, “Wusie, n kien mui leleke gie.”

Wusie, vaa ka yi die. Ti Yomutien Yisa, kenj.

21 Ti Yomutien Yisa sunḡin bemme anaj v vuosi mana. Wusie.